Historiae Neapoli

tanaei —

Ex Libris Mathiae

Stanislai Piechocki Eiusdem

Collgtae S. Zamoc Custodis

ppa

14074

1924 b 1957

Bovij
Girardi
Labini
Luccij
Magiorij
Padulæ
Perisii
Picei
Regnæ
Ripæ
Rogadij
Scatigij
Tacolæ
Valeriani
Veritatei
Vulpiani
Planelæ.
BRVNDVSII
Belzoi
Caraccioli
Florentini
Fornarij
Pandones
Raimodei
Sacchi
Satuatorei
Scolmaforæ
Thomasini
Villanovæ
CAPVÆ
Antignani
Ajenzani
Azziani
Capuani

Ebuliani
Falconei
Ferramoscæ
Ferrarij
Gaiazzi
Gallones
Leonini
Lanzani
Marchesii
Magiones
Pantoliani
Pelegrini
Pectenati
Ranaldi
Rattani
Roßij
Siniscalcij
Thomasini
de Vineis.
CASERTÆ
Aloisij
Amici
Cifolij
Clementij
Guidones
Miliaresij
Sasij
IN CASTRO
ad mare sunt
Castaldi
Certi
Miri
Naponij
Nucerini

Ricci
Sicari
Soldani
Vaccari
Vergari
Vitai
Vrsonij
CAVÆ
Curtij
Longi
Ponzij
Rocchi
Tossonei
Troisij
CONVERSANI
Forzani
Manerij
Rabioli
Tarsiani
COSENTIÆ
Bernaudi
Cavalcantij
Chiachoi
Cozij
Ferrarij
Longi
Martirani
Materani
Miliarezij
Morelli
Quatromanij
Sanfelicei
Sarsati, aliâs
Surrentini.

In Bibliotheca Ramez

Scaglionei
Tarsiani
Tilesii

CROTONE

Campitelli
Luciferi
Pepini
Protospatarij

CAIETÆ

Aluiti
Castagna
Cavalcantij
Cajetani
Gattola
Guazelli
Guastaferri
Lumboli
Manganelli
Montaquila
Sigherij
Spatarij
Squacquarij
Sterrenti
Vioi.

CALLIPOLI

Chrysogiouannes
Magij
Nandi
Pepij
Rocchij
Scaglioni
Sermagistri
Valderouani.

GIFANII.

Darij
Rossij
Sancti Marij
Scoterari.

GRAGNANI.

Amati
Auria
Barones
Comparati
Marchesi
Marini
Medici
Miri
Arimini
Sicardi

LECCIÆ.

Ajelli
Arimini
Achaij
Baverarij
Barones
Carbonarij
Castromediani
Corsi
Docei
Falconij
Franconij
Frisorij
Georgici
Iudices
Guerini
Guidani
Lobelli
Maramontij
Matthæi
Mareschalchi
Monici
Moschi
Muri
Nojani
Paladini
Perroni
Petracoli
Porta
Prati
Priuli
Raini
Sanbiasi
Saracini
Scisij
Tafuri
Verardi
Zimara.

MARTORANI

Angeli
Martirani
Scaglioni
Surrhentini

NVCERIÆ

Saracenorum
Castaldi
Lamberti
Megliani
Marini
Pagani

Rinaldi

PANDVLPHVS COLLENVTIVS PISAVRENSIS:

PERACRI INGENIO, ET STUDIORUM RERUMQVE OMNIUM NOTITIA PERORNATUS:

GRAECIS LATINISQUE LITERIS (QUOD EIUS SCRIPTA TESTANTVR) PERERUDITUS:

QVI NOBILISSIMARUM ITALIAE URBIUM PRAETURAS GESSIT:

OB GRAVISSIMARUM LEGATIONUM MUNERA, QUIBUS ILLUSTRI FACUNDIA, ET GESTU PERNOBILI FUNCTUS EST:

LATINVS ORATOR
NUNCUPATUS,
PRAETER ALIAS LUCUBRATIONES, VARIIS DE REBUS PERSCRIPTAS, HISTORIA NEAPOLITANI REGNI IN PRIMIS CLARUS:
A IOHANNE SFORTIA PATRIAE TYRANNO, QUEM DEPRAEHENSIS LITERIS OFFENDERAT, VETERUM OBLITO OFFICIORUM, IN CARCERE STRANGVLATUS INTERIIT.

Ferdinandus Balamius

Ignoscit Collenutio Tyrannus,
Mox illum necat, ô scelus nefandum
Vincens sevitiam Neronianam.

Ioh. Latomus.

Esto: Tyrannus strangulavit impiè
Nimis heu, apertum fraude Collenucium
Illúmve ô Hospes, an magis se perdidit?

Sed

Sed ille vivit claritate in litteris
Actaque vitæ nobili præconio.
At iste tali morte vivens concidit
Quod nunc mori, ut nec vivere olim, non
licet.
Illius utrumque præstruente gloria
Proinde verum si tacere nolumus,
Non vim Tyrannus intulit, sed passus est
Quæ laurea illi prorsus est clarissima.

In Effigiem Pandulphi

Quo totie patria est usa Oratore Latina.
Sfortia me insontem strangulat hostis atrox.

OPERVM ELENCHVS

Oratio ad Augustum Principem, Maximilianum Cæsarem, dicta Oeniponti in auditorio Cæsaris. Basileæ apud Frobenium Anno 1520.

Defensio contra Leoniceuum Plinio-
mastigem, extat in Tomo 2. Her-
barii Ottonis Brunsfeldii.

Dialogi 4. Agenoria, Misopenes,
Alethia, Bombarda, Basileæ Anno
1547.

Libellus de Vipera.

Dialogus capitis & pileus

Neapolitana Historia libris VI.

Ex Libris Mathiæ Piechocki
Custodis Stamol. mpa
Reparat. Anno 1744
Die 4 July

Rinaldi
Ingari.

NOLÆ

Albertini
Barones
Cæsarini
Elecchiæ
Fontanarosi
Iudices
Griffij
Mastili
Notarij
Petrigiovanni
Risij

POZZOLI

Aquileri
Bosij
Capomazæ
Costantij
Pesij
Roßij.

RAVELLI

Aconzagiochi
Appenditani
Bovei
Castaldi
Campaniles
Confalonij
Groggiani
Prezzani
Fusca
Grisonæ
Marrani
Muscetollæ
Oferij
Peponei
Pirontani
Rogadij
Ruffolæ
Rusticæ
Storbagiochi
de Vittæ.

ROSSANI

Amarelli
Armingari
Briti
Campagnæ
Caposaccij
Citi
Cortij
Foggiani
Longi
Maleni
Manarini
Muri
Nigri
Prospatarij
Rapani
Risij
Tagnaferri
Toscani
Zurri.

SALERNI

ad Sedem Portæ extensæ sunt

Ajelli
Capani
Cappoli
Curiales
Guarnani
Manganarij
Muscones aliàs Gnifolij
Pagliaræ
Pantoliani
Pezzij
de Portæ
Prignani
Rugieri
Raficani
Stillati
Vivaldi.

In ejusdem urbis Sede Cāpana agunt

Castellonichi
Caraselicei
Graniti
Grilli
Guardati
Ruggij
Sciabigæ
Solimelæ
Spitelli
Trentacapilli.

Et in

xxxxxx 3

Et in sede Portæ novæ sunt

Aversani
Capograssi
Comites
Grilli
Iudices
Longi
Mazza
Morsani
Pagani
Pintij
Protogiudices
Santomagi
Scattaretici
Vicarij.

IN SANSEVERINO sunt

Abatessani
Antinori
Capasini
Pescarij
Prigiani
Sambarbatij
Sarni
Villani

SESSÆ

Asprelli
Baccari
Cestrei
Ceza
Florimontij
Gallucij
Gattola
Insulani
Niphi
Paulinæ
Riccij
Rogati
Suessani
Transi.

SVRRENTI

Acziapacij
Acciani
Amoni
Anforæ
Borsoi
Brantij
Capeccij
Cortesij
Curiales
Domini Martij
Esepij
Fralangi
Florij
Guardati
Marzati
Mastroiudices
Mulignani
Nollionei
Oreficei
Pellegrini
de Perta
Romani
Rota
Serfati
Spositani
Tracij
Vrsoi
Vulcani.

SVLMON

Amonei
Aristotelei
de Canibus
de Capite
Capograssi
Colombini
Carbones
Martini
Matthei
Meliorati
Merlini
Quatrari
Ranaldi
Russi
Sardi
de Sanitate
Tintori.

TARENT

Aielli
Amoglietta
Carignani
Castellani
Musci
Muscettoli
Pontij
Protonobilissi

TIAN

Angeli

Abe

enavoli	Angeli	Lambertini
atuzij	Berlingeri	Matardicij
riglij	Borismirij	Palagani
llucij	Bottonij	Passasepij
artini	Campitelli	Sifoli
ntani	Cimij	Staffa
RANII de-	Elienarij	Stange
sunt nobiles.	Filingeri	Vantura.

FINIS.

PR
VR
ARC
NEC
tuum
bili

Omnia

VRB
P

A

Ailanu
Aliffe
Alnum
Alvigna
Alvigra
Alvinu
Ameruſ
Aquinu
Arceum
Arienz
Arpinu

CATALOGVS PROVINCIARVM VRBIVM, OPPIDORVM, ARCIVM PRÆCIPVARVM, NEC NON PRINCIPVM, EPISCOPATVVM, DUCVM, COMITVM, BARONVM, NOBILIVMQVE FAMILIARVM, QVÆ IN REGNO NEAPOLITANO JAM SVNT, VEL ANTEA QVOQVE FLORVERVNT.

Omnia eo ordine iisq; nominibus expressa, quem-admodum nostra memoria appellantur & distinguuntur.

VRBES, VILLÆ ET ARCES præcipuæ, quæ in Leboriis sitæ sunt.

A Cerra
Aqua fundata
Ailanum
Aliffe
Alvinum
Alvignanum
Alvigranellum
Alvinum
Amerusm
Aquinu
Arceum
Arienzum
Arpinum
Avella
Aversa
Bagnulum
Baia
Baianum
Belomontium
Bractium
Caianellum
Caiazum
Caivanum
Calvium
Campagnum
Camplium
Campus Melitus

C4

Caninum
Capua
Carinola
Ca alvieri
Caserta
Casſulum
Castrum ad mare vulturnum
Castrum honoratum
Castrum forte
Castellonium
Castrum novum S. Germani
Castrum novum S. Vincentii
Castrum vetus
Castellucium
Castrotiola palacia
Cerritum
Cerrum
Cervarum
Cicala
Ciccianum
Ciorlanum
Civitella
Cocorazzium
Collis S. Abadiæ
Collis S. Magni
Centa
Crapiata
Cuianum
Dragonium
Ducenta
Durrazzanum
Faichiam
Feuudum Cerræ
Fontanæ
Formicolæ
Fossa taca
Frassum
Frattæ
Fundi
Gaietæ
Galinarium
Gallucium
Gioiæ
Guardia S. Framundi
Ischia Insula
Itrium
Larinum
Laurum
Lenola
Liviatæ
Limatula
Lothinum
Madalonium
Maranola
Mariauellæ

Ma-

Marilianum
Marzanum
Marzanellum
Massa Surrentina
Massa superior
Massa inferior
Mastrata
Melizzanum
Mignanum
Mognanum
Mola
Mons Aquilæ
Montanarum
Monticellum
Morrone
Nola
Ottaianum
Palma
Pastas
Pastena
Pes montis Abatiæ
Pes montis Alifæi
Petra molara
Petra Vairana
Petra rupta
Planiscum
Picum
Picum solare
Pizzonium
Pomiglianum arci
Pons Latronius
Pozzolum
Prata vallensis
Pratella
Præsentianum
Procida
Puglianettum
Quatrella
Raianum
Riardum
Rocca id est. arx Euandri, Guilielmi, Mõdragonis, Monfinia, Piporoccia, Rainola, Ravinola
Rocheta, hoc est, Castellum Abbatiæ
S. Ambrosium Ab.
Sactandreum
Sanctangelũ Ravisanium (caum
Sanctangelum Intodi-
Sandonatum
S. Eliæ
S. Felicis
Sangermanum

Sanctũ Joannis Iricarici
Georg. Abbatiæ
Laurentij
Laurenzelli
Mariæ Olivetti
Patris
Petri
Ponari
Salvatoris
Vincentij
Sanctum Victoris
Scapulum
Schiavum
Sessa
Sestum
Septem fratres
Somma
Sora
Surrenthum
Soropaca S. Martini
Sperlonga
Spignum
Strianum
Suvium
Theleseum
Thianum
Thora
Turris Nuntiata
Turris Francolisia
Turricula
Torellum
Traiectum
Trentola
Trocchium
Vaianum
Vallis Caserta
Vallis frigida
Vallis pratensis
Vallis rotunda
Vallis scaffata
Vandreum
Venafrum
Vetticusum
Vicaluum
Vicus Pontanus
Vicus Surhentinus

Vrbes, villę, & arces quæ in Molisio comitatu continentur.

Aqua viva
Bagnulum
Baianum

Barau-

Barancellum
Buſſum
Caccavonium
Campus Baſſus
Campus clarus
Campus Lætus
Campus Petræus
Cantalupum
Carcabutactium
Carpnione
Caſale Calendarum
Caſale Cerritum
Caſale Cypriatum
Caſale Juvenalis
Caſtrum aquæburranæ
Caſtrum Agnonium
Caſtrum Camillum
Caſtrum caravillum
Caſtrum judiciorum
Caſtrum Guidonium
Caſtrum Linum
Caſtrum Petrum
Caſtrum Pizucium
Caſtrum Pignanum
Cercia parva
Chianictium
Civitas campomana
Civitas nova
Civitas vetus
Collis Anchiſæ
Collis crucis
Conata
Crapacuta
Fornellum
Foſſa caca
Froſſolonum
Gambateſa
Guardia Alferea
Guardia Bruna
Guardia Campoplana
Guaſtum Girardum
Riccia
Spineta
Limoſana
Locitum
Longana
Loratinum
Lupara
Macchia Godena
Macchia Sergnia
Mirabella
Miranda
Moliſa
Montaciolum
Montagnanum
Monſfalconius
Montelateglia
Montenigrum

Montorium
Montredanum
Morconum
Palata
Peſcum Lancianum
Peſcum Pignatarum
Peſcum Segnianum
Petra Cupea
Petrella
Pettoranum
Providentum
Rionigrum
Ripa alta
Ripa Libuſina
Ripa Limaſana
Rocca, id eſt. arx { Aſpremontia / Cicutia / Menolfea / Vivaria }
Salcitum
Sanctum Angeli in Cratola
Sanctum Angeli Lemoſani
S. Barbatij
S. Biaſij
S. Crucis
S. Felicis
S. Ioannis in Gando
S. Juliani
S. Iuſta
S. Luciæ
S. Maximi
S. Petri Vellanei
S. Poli
S. Stephani
Saſſinorum
Scontroneum
Sergnia
Seſſana
Speron, hoc eſt, Calcar aſininum
Supinum
Terella
Torum
Triventum
Vinchiaturum

Vrbes, villæ, arcés que in citeriori Aprutio ſitæ.

Abategum
Acreum
Agnoneum
Alſidena
Alimum

Auer-

Auersa
Arium
Ariellum
Ateſſa
Bagnara
Baſilica
Bellomontium
Beneventum
Bolignianum
Bomba
Buchianicum
Campus Jovis
Canuſium
Canzanum
Caramanicum
Caronchium
Carpinetum
Caſa Languida
Caſale Bardinum
Caſale Contradæ
Caſulum
Caſtrum ſanguinis
Caſtrum valuarum
Caſtellioneum
Caſtrum novum
Civitas Burella
Civitas Chietæ
Civitas Luparella
Civitella
Civitella Ramondia
Collis macineus
Collis medius
Colentia
Crechium
Dugliola
Fallaſcuſum
Fallonium
Fara filiorum
Fara S. Martini
Fariſia gratia divinaria
Filettum
Forlieum
Foſſa cæca
Fraianum
Francavilla
Fractura
Friſia Lanzaniæ
Furcium
Gambarale
Giſſum montis Odoriſij
Giſſum Palenæ
Iulianum
Guardia Grelea
Guilmium
Intro aquas
Lanza

Lantella
Lanzanum
Lectus Monopellus
Lectus Palena
Lisia
Mala nox
Miglianicum
Monopellum
Mons ferrantius
Mons Lapianus
Mons niger
Mons Odorisius
Monsigliare
Opium
Ortona concurru
Ortona maritima
Pacientro
Paglietta
Palena
Palmotum
Palmubanum
Penna hominis
Penna Pedemontia
Pentina
Pescum Aierculum
Pescum Constantium
Petra Bundantia
Petra Ferrationa
Petroranum
Petrorum
Pizzum ferratum
Pratola
Pollutrum
Populium
Prætranciorum
Prezza
Quadrea
Raionum
Rapinum
Ripa Theatina
Rivisonotum
Rocca sive. arx
Caramanica
Casalea
Cinquemillia
Monteplana
Moricea
Rasiana
S. Joannis
Saligna
Spinalicea
Vallosecura
Roium
Rusellum
Sallea
Sanctum Boni Sanctum

Sanctum Io. Lopeonis
Sanctum Martini
Sanctum Valentini
Sanctum Viti
Scannum
Schiannum
Serra Monacessa
Sergna
Sulmona
Taranta
Tocum
Turris Bruna
Tornaricium
Tuffillum
Tullum
Turicella
Turrinum
Turris
Vacrum
Varrea
Vastamonia
Villa Aranea
Villa Alfonsina
Villa { Canapara, Capella, Carandidella, Colilessa, Fontetrochia, Lacusia, Maina, Palicornia, S. Maria, S. Salui, Triglia, Turris gentilis, Varrea }
Victoritus
Vrsogna

Arces, villæ, & civitates, quæ in ulteriori Aprutio continentur.

Accianum
Aquaviva
Acumolum
Aiellum
Alannum
Amatrix
Apignanum
Aquila
Araganum
Archea
Aschium

Assergium
Atrium
Auezzanum
Auricula
Bacuchum
Bagnanum
Bariscianum
Bassaranum
Bazzanum
Beffea
Bellantea
Biscegna
Bisegna
Bisentum
Borbona
Bomenacum
Britolum
Burgonovum
Bussum
Cagnanum
Camarda
Campana
Camplium
Canistrum
Canzianum
Capella
Capistranum
Capistrellum
Caporcianum
Carapella
Carchiara
Carpinetum
Casale S. Nicolai
Casentinum
Castagna
Castellæ
Castrum fluminis
Castrum Menardi
Castrum montis
Castrum novum
Castrum vetus
Castrum vetus altum
Castrũ vetus humile
Castrũ vetus Hobietti
Castilentia
Castellioneum
Castellioneum comitis
Castellioneũ Ramondi
Calligignum
Cellanum
Cellæ
Cellera
Cellinum
Cermignanum
Cerquetum
Cesæ
Circhium
Civitas Arquana
Civi-

Civitas Antinata
Civitas Ducalis
Civitas penna
Civitas Regalis
Civitas Rekenga
Civitas S. Angeli
Civitas Thomæsia
Civitella Abbatia
Civitella Rouetti
Civitella Tronti
Collis altus
Collis Armelus
Collis
Collis curbinus
Collis Donnicus
Collis fecatus
Collis longus
Collis Petreus
Collis vetus
Colonella
Contraguerra
Copodocia
Corbara
Coropolium
Corvata
Carpa Ossea
Cucullum
Cugnolum
Cucurmellum

Fagnanum
Farragoneum
Farinola
Feudum Canzani
Filettum
Fontechia
Fons Avenionensis
Furca Vallis
Furcella
Furcella Penna
Fornarolum
Fossa
Frantium
Gaglionum
Gamagna
Gioia
Girgentum
Iulia nova
Gorianum
Guardia humana
Guirianum siccum
Insula
Intempera
Intermusula
Introdochium
Intronuntium
Eleccea
Posta
Latuscum

Laveretum
Leccia
Leognanum
Leoneſſa
Liofrinum
Lopranica
Loretum
Luchum
Luculum
Machia comitis
Machia Timonis
Maglianum
Maranum
Maretum
Mavellum
Meta Rovetti
Mianum
Molina
Mons Bellus
Mons Galtierus
Mons Paganus
Mons Regalis
Mons ſiccus
Mons Sylvanus
Montana Roſeti
Montichium
Montoneum
Montoreum
Morinum
Morreæ
Morum
Moſcianum
Moſcuſum
Neretum
Noccianum
Notareſcum
Ocreum
Ofena
Onna
Ortucchium
Ouindulum
Paganica
Pagliara
Paglia Girfalcia
Paternum
Penna S. Andrea
Peritum
Peſcina
Peſcum Canciale
Peſcum Rochianum
Petra Camela
Petranicum
Petra ſicta
Petra Venulla
Petrella
Petrurum
Pettum
Placentia

Pia-

Pianella
Piescum maius
Piescum Sansonicum
Piziolum
Poium Felippum
Poium Morellum
Poium Placentium
Poium Pomponiscum
Poium Ratirum
Poium S. Ioannis
Poium S. Mariæ
Poium sinulsum
Poium Vallis
Poium Vianum
Poium Vmbricchium
Poplium
Prata
Racoreum
Radicarum
Rapinum
Rendenora
Ripatunium
Roccá id est. arx { Buttia, Calascia, Cambia, Cerra, Libristia, Media, Petrura }
Raniscea
S. Mariæ
S. Stephani
Veruli
Vini
Roium
Roscianum
Rosciolum
Sanctum { Benedicti, Demetrij, Donati, Gilij, Ioannis, Ionæ, Mariæ, Mariæ Ponuscæ, Natoglia, Omeri, Petiti, Pij, Savi, Sebastiani, Stephani, Viti, Victorini }
Sassa
Scanzanum
Scopli-

Scoplitum
Scoranum
Scurculla
Secinara
Silvium
Spedinum
Speronum, hoc est, calcar Asininum
Spoltoreum
Stapholum
Stipheum
Sambuchum
Taliaquotium
Terra Moricana Comitis
Terra Moricana Montana
Terra Moricana Solivalla
Terra Moricana Tezala
Theranum
Thioneum
Thonicoda
Thoranum
Torno Impartia
Turris Passarea
Turris Taglia
Tortoretum
Tosseccia
Trasacchum
Tufum
Tuscium
Tuscillum
Venus
Verechia
Vestiæ
Vicolium
Villa bozzia
Villa Capella
Villa Castellana
Villa Collis curinatæ
Villa Collis longi
Villa Colonia
Villa Mariconia
Villa S. Angeli
Villa S. Mariæ Viciana

Capitinatę Provinciæ, urbes, arces atque villæ.

Alarinum
Alberona
Ascolum
Barbaranum
Baselecca

Bicca-

Biccarium
Bovinum
Caſtagnanum
Campus marinus
Candela
Caſale novum
Caſale procinnæ
Caſale Francum
Caſale turris majoris
Caſale Vetus
Caſtrum Paganum
Caſtrum vetus
Caſtellum Sauri
Caſtellum Schlavorũ
Caſtellum vallis
Celentia
Cellæ
Cepitum
Cerceum majus
Cercellum
Cirignola
Civitella
Collis
Collis Roius, ſive Palumbronius
Collis tortuoſus
Crapina
Delicitum
Faitum
Fœmina mortua
Ferrazzanus
Foggia
Foianum
Gironeum
Gonglioniſum
Guidonium
Iuiceum
Iſchitella
Leſena
Luceria
Macchia
Maglianum
Manfredonia
Monaciglionum
Mons acutus
Mons Cenſoneus
Mons longus
Mons niger
Mons Rotarus
Mons S. Angeli, i. Garganus
Motta montis Corvini
Pannium
Pettazata
Petra Catella
Petra montis Corvini
Pieſchize

Por-

Porcina
Porta Cannona
Regnanum
Ripa alta
Radium
Rotiellum
Rus versus S. Ioan. ventosi
Sancta Agatha
Sanctum
- Angeli montani
- Bartholo Guadonis
- Crucis
- Eliæ
- Ioannis Rotundi
- Iuliani
- Leuci
- Licandri
- Marci Catuli
- Marcatij
- Martini
- Pauli
- Severini
- Severæ
- Viti

Schenicæum ad S. Ioannem Venti
Serra
Serra Capriolæ
Serra Marij
Thermolæ
Turris maior
Torrichium
Troia
Tofara
Venafrum
Vertichium
Vicus
Vestia
Visava
Volturara
Volturnium

Vrbes, villæ, atque arces in Bariano tractu sitæ.

Acetura
Acerentia
Albanum
Alianellum
Ambriola
Anzium
Arinentum
Atelta.
Anignanum

Ba-

Baglium
Baragianum
Bella
Calvitellum
Camarda seu Bernanda
Cancellara
Carbinium
Castrum grandinis
Castrum Mezzanum
Castrum Sarracenum
Castrum novum
Castellum
Celcianum
Ciriglianum
Claromontium
Colobrarum
Cornitum
Cracoum
Episcopia
Favale
Ferrandina
Forentia
Francavilla
Gallichium
Garagusum
Genzana
Gorgolioneum
Grassanum
Grottola
Guardia
Lacus niger
Latherana
Latronicum
Laurentiana
Laurina
Laviellum
Maratea inferior
Maratea superior
Marsicum
Malsium
Miglionicum
Missaniellum
Moliternum
Mons Albanus
Mons Moloneus
Mons mureus
Mons Pelusus
Mons Scagiosus
Murum
Noia
Obitilum novum
Opidum
Papasiderum
Pestitium
Petra Fessa
Petra Galla
Petra Pertusa

Picer-

Picernum
Piescum paganum
Pomaricum
Pontentia
Rapolla
Roponeum
Ripa candida
Rivellum
Rocca, id est, arx Imperialis
Nova
Ruoteum
Rotonda
Rotondella
Ruum
Scalandra
Sanctum Archangeli
S. Chelrici
S. Felis
S. Martini
S. Mauri
Sarumium
Sassum
Senisum
Spenatiola
Spinosum
Stiglianum
Titum
Tolueum
Tramutola
Trechina
Tricaricum
Torsum
Vigiancllum
Vegianum
Venosa
Vignola

Oppida, villæ, arces in Iapigia, quæ nũc Otranti terra appellatur, sitæ.

Aquarica Lectiarum
Aquarica campi
Alesanum
Andranum
Aradeum
Ariglianum
Arnesanum
Bagnulum
Barbaranum
Brundusium
Bugiardum
Burgagnæ
Botrugnum
Cacinnola
Calimera

Cam-

Campium
Canolæ
Carmignanum
Carosinum
Carovigna
Carpignanum
Casalichium
Casale novum
Casa Masella
Casaranum
Castellaneta
Castellioneum
Castrignanum
Castrum Franconeum
Castrum Guarinum
Castrum
Cavallinum
Ceglia
Cellinum
Cerfignanum
Cesinæ
Civilinum
Copertinum
Coriglianum
Caprarica campi
Caprarica Lecticarũ
Cugnanum
Cursanum
Cursa
Cutrofianum
Depressa
Disum
Fagianum
Fragagnianum
Francavilla
Fellinum
Galatona
Gallianum
Galignanum
Gallipolis
Ginosa
Giordignanum
Giulianum
Grotagliæ
Guagnavum
Herchia
Hostonium
Latertia
Lathianum
Lectiæ
Leporanum
Lequileum
Leveranum
Listeum
Lucianellum
Lucianum
Maglianum
Maglieum

***

Ma-

Malandugnum
Maritima
Martanum
Martina
Marrugium
Massafra
Matera
Matinum
Melessanum
Melpignanum
Metinum
Misagneum
Miscianum
Monacizium
Monorvinum
Montegionum
Mons Iasius
Mons Mesulanus
Mons Roneus
Mons sanus
Mons Sardus
Morcianum
Moricinum
Motula
Murum
Nardum
Nevianum
Noriglia
Noia

Ogianum
Oira
Ortella
Otrantum
Palescianellum
Palescianum
Palmaricium
Paravita
Patum
Pesignanum
Presiceum
Pulsanum
Racleum
Rocca, ist est, arx
Rosianum
Rogianum
Saliceum
Salignanum
Salveum
Sanarica
Sanctum Cassiani
Sanctum Cæsarei
Sanctum Grisperi
Sanctum Danæ
Sanctum Donati
Sanctum Ioannis
Sanctum Mariæ
Sanctum Mariæ novæ
Sanctum Panerani
Sanctum Petri

Petri Ingæ latini
Petri Vernolici
Viti

Sava
Scaranum
Sechlilium
Serranum
Soglianum
Solittum
Soranum
Specchia menoruina
Specchia pretea
Sponganum
Sternatia
Stiglianum
Strutta
Suppleſſanum
Suſcianellum
Tarentum
Tavianum
Taureſanum
Tigianum
Turris marina
Turris Padula
Turris S. Suſannæ
Torricella
Tricaſeum
Tripuzeum
Turchiarolum
Turturanum
Tutinum
Valianum
Variceum
Vaſteum
Veglæ
Venolium
Vetranum
Vgentum
Vgianum montis fuſculi
Vicinantia
Vinea Caſtrenſis
Vitiglianum

Picentinæ Provinciæ citerioris (quæ nunc Principatus dicitur) oppida, villæ, & arces.

Abbas Martinus
Acernum
Acquara
Acquavella
Agneum

Agropolium
Aierula
Albanella
Alfanum
Altavilla
Amalfeum
Angelara
Athenæ
Auleſſa
Battaglia
Belriguardum
Bonum habitaculum
Boſa
Braciglianum
Buccinum
Burgentia
Cagianum
Calabricum
Camarotta
Camella
Campania
Campora
Candichium
Canna longa
Capizzum
Capograſſium
Capoſeleum
Capoleveum
Capopalinarum
Capozza
Cardilium
Caruſium
Caſalettum
Caſalicchium
Caſale novum
Caſella
Caſiglianum
Caſtagneta
Caſtrum Abbatis
Caſtrum maritimum Brucæ
Caſtrum maritimum Stabiæ
Caſtrum novum Cilienti
Caſtrum novũ Conzæ
Caſtellum Cuſentinum
Caſtellioneum S. Mõgotti
Caſtinatellum
Cava
Celſum
Centula
Ceraſum
Ciceralium
Cogliannm
Concha
Conſignantium

Con-

Controneum
Contursum
Coperſitum
Cornitum
Cornutium
Coſentinum
Crapæ: Donna: Crapium
Cucarum
Dianum
Ebolium
Feletta
Felittum
Fenochitum
Foria
Formilium
Forroreum
Francheum
Gaudoum
Gifonium
Gorga
Gragnanum
Graſſum
Gurazzanum
Hæreditas
Heremitia
Ioioum
Iunganum
Lavianum
Laureana
Laurinum
Lauritum
Litteræ
Lentiſcoſa
Libanum
Libonatium
Licoſatium
Loria
Luſtra
Maglianum Lateranum
Maglianum vetus
Majurium
Mania
Marſicum novum
Maſſaſcuſa
Maſſicella
Melitum jure Agropolium
Minorium
Montana
Montanarum
Mons
Montecoraceum
Monte Corvinum: Aſtum Apulum
Monte Corvinum Aſtum Lavellum

Monte fortium
Monte pertusum
Monte sanum
Montorum
Morigeralium
Motonta
Moioum
Nuceria superior
Nuceria inferior
Novilatera
Olivastrum
Olivetum
Onnignanum
Optalium
Ortodonicum
Padula
Palum
Pancolianum
Pasitanum
Patanum superius
Patanum inferius
Pedemontium Salernitanum
Pellereum
Peritum
Pestiglioneum
Petina
Pianum
Pierda fumi
Pimonteum
Pisciotta
Poderia
Pogliescum
Policastrum
Polla
Pollecia
Porcitium
Praianum
Prignanum
Quaglietta
Ravellum
Reciglianum
Rocca, id est, arx
Bellaspera
Bimontia
Cilienta
Gloriosa
Rodium
Rofranum
Romagnanum
Rosignum
Rolinum
Saccum
Sala Casalis
Sala Laterana
Salella
Salernum
Salvia

Salvi-

Salvitella
Sanseverinum
Santangelii fasanellæ
Santangelum fratæ
Santorsierum
Sanctum
- Babaræ
- Biasij
- Cypriani
- Georgij
- Ioannis Cilentij
- Ioannis Piri
- Gregorij
- Laurentij
- Lazari
- Luciæ
- Mangonis castri
- Mangonis arcis
- Mangonis Salernitani

Sanctum Marinæ
S. Martini
S. Marzani
S. Mauri Cilentij
S. Mauri Cucaræ
S. Menaioi
S. Pauli de Castro
S. Schifatì
S. Serioi
S. Severini Camerotæ
S. Thodari
S. Victoris
Santia
Saponaræ
Sarnum
Scaffatum
Scala
Senerchia
Serra Mezzanæ
Serra
Sessa
Siccignanum
Siccile Casale
Soveranum
Spium
Stiglianum
Stium
Thoianum
Torchiaræ
Torraca
Turris ursea
Tortorella
Tramontium
Trentenerariæ
Vallis
Valentinum

Valua
Valuanum
Vatula
Vetrale
Vieteræ
Zoppium

Vlterioris Provinciæ Picentinę oppida, arces & villæ.

Accadia
Airola
Altavilla
Andretta
Apiceum
Arianum
Arpaia
Auellinum
Bagnara
Bagnulum
Biſaccia
Bonitum
Bonalbergum
Cairanum
Calitreum
Campus Latarus
Candida
Capriglia
Carbonara
Carifeum
Caſale arboreum
Caſale Calvoreum
Caſale S. Marci ad montem
Caſale montis Rocheti
Caſalturnium
Caſſanum
Caſtrum Baronia
Caſtrum Franchorum
Caſtrum Franum
Caſtrum Muzzium
Caſtrum Potum
Caſtrum vetus
Cazzanum Rochij
Cedogna
Cepalonium
Cervinaria
Chianca
Chianchetella
Chiuſanum
Conſa
Curſanum
Cuzzianum
Flumarium
Foglianeſæ
Fontana roſa

Feri-

Forinum
Fossa caca, seu Ferra nova
Fragnitum
Fragnitum Abbatis
Fricentum
Fustulare montane montis fuscoli
Genestra montis fuscoli
Genestra Schlavorum
Gesualdum
Græceum
Grotta Castagnara
Grotta Minarda
Guardia Lombarda
Hospitalettum
Lapia
Lentaceum
Lionium
Locusanum
Malcalzatium
Mancusium
Melitoum
Mercoglianum
Mirabella
Molinaria
Mons apertus
Mons caluus
Mons ursi
Montefacioneum
Montefalconeum
Montefortium
Montefredaneum
Montefuscolum
Monteleoneum
Montella
Montemalum
Montemaranum
Montesarchium
Montemiletum
Monsviridis
Morra
Nuscum
Padula
Pagliara
Paglium
Panderanum
Paroliscum
Paternum
Peloſa
Petra Fusorum
Petra Folcinia
Petrastornina
Petrurum
Piescum Mazziæ
Ponteum
Pontelandolfum

Porcarinum
Prata
Reinum
Rocca id est. arx { Vaverana / Santangela / Santantonia }
Rochetta, hoc est, castellum S. Felicis
Rotundium, Campora Salizza
S. Andreæ
S. Agathæ Gotorum
S. Agnetis
S. Angeli Cancellæ
S. Angeli Capituli
S. Angeli Cupuli
S. Angeli Escæ
S. Angeli Lombardi
S. Angeli Scalæ
S. Barbati
S. Iacobi montani de monte fusculo
S. Gulielmi
S. Iorioi molinaræ
S. Iorioi de monte fusculo
S. Lupi
S. Mangonis
S. Marci canosi
S. Mariæ in elicis
S. Mariæ in grisonæ
S. Mariæ ad thorum
S. Mariæ Vitolanæ
S. Martini
S. Mielis
S. Nazari
S. Nicolai Boroniæ
S. Nicolai Monfredei
S. Paulinæ
S. Petri, alias Radizzi
S. Petri indelicali
S. Sossi
S. Stephani
Savignanum
Seliteum Casale
Serinum
Serra
Solofra
Sorbum
Sumonteum
Tauraſium
Tegora
Toccaniſium
Toccoum
Torraioneum D. Camilli

Tor-

Torraionem Tufi
Torrecuſum
Torella
Turris montis fuſculi
Tripalda
Tufum
Valtala
Vicus Baronia
Villa maina
Vittolanum
Volturara
Zunchilium

Citeroioiis Calabriæ arces villæ & oppida.

Abbas Marcus
Aqua formoſa
Acrium
Aiellum
Aieta
Altilia
Alvomontium
Aluidona
Amendolara
Apriglianum
Argentina
Baccarizzũ Arceum
Baccarizum in monte alto
Bellomontium
Belvedereum ad malam petiam
Bervicareum
Biſignanum
Bocchiglierum
Bollita
Bonifacium
Bonvicinum
Cacturium
Calvitium
Campana
Canna
Carialium
Caroleium
Carpenzanum
Caſalnuovum
Caſſabonum
Caſanum
Caſtrum francum
Caſtillioneum Coſentia
Caſtillionem maritimum
Caſtrovillarium
Celicoum
Cerchiarum
Cercitum

Cereñ

Cerentia
Cerisanum
Cervicatium
Cetrarum
Cinga
Cirella
Civitas
Collapizatium
Coriglianum
Cosentia
Crepesiccum
Chrisma
Cropalatium
Crucolium
Crusia
Dipignanum
Domanicum
Donnicium
Falconaria
Feligneum
Fermum
Flumen frigidum
Fuscaldum
Grimaldum
Grisolia
Guardia
Issigrum
Lacchitellum
Lacchum
Lainum
Lappanum
Lanaricum
Longobucum
Lungrum
Lucium
Mocchia horti
Maira
Matitum
Maluitum
Mangalavita
Mangoneum
Mantea
Maranum
Martyranum
Mattafeloneum
Melissa
Mendicinum
Mocrasanum
Mons
Mons altus
Mons spinellus
Mormannum
Nocara
Nuceria
Ordiotum
Palatium
Paternum
Paula

Pedà-

Pedaceum
Petrafitta.
Petramala
Petrapaula
Platicium
Policaſtrellum
Porcileum
Regina
Renna
Rocca 1. arx Neri
Rogianum
Roglianum
Roſeum
Roſitum
Roſſanum
Rovitum
Ruſſium
S. Agathæ
S. Baſileæ
S. Benedicti
S. Boniti
S. Catharinæ
S. Coſmi
S. Demitrij
S. Domenicæ
S. Donati
S. Felij
S. Geniti
S. Georgij Corigliani
S. Georgij S. Marci
S. Iacobi
S. Ioannis Floris
S. Laurentij
S. Lucidi
S. Marci
S. Mariæ ruptæ
S. Martini
S. Maurelli
S. Nicolai
S. Percopi
S. Petri
S. Petri Guarani
S. Sophiæ
S. Soptij
Sarracina
Sovatellum
Scala
Scalea
Sciglianum
Scifum
Serra Delij
Sertanum
Spezzanum maius
Spezzanum minus
Strangolum
Tarſia
Terra Nova
Teſſanum

Tri-

Tribisazza
Turanum
Turtora
Verzinum
Villa nova
Visomarsum
Vmbriaticum
Zumpanum.

Vlterioris Calabriæ Vrbes Villæ & arces.

Amaroneum
Amendolea
Anoia
Arena
Arguſtum
Badulatum
Balnearia
Belcaſtrum
Belfortium
Blancaleum
Blancum
Bona
Bonugnium
Briaticum
Bunellum
Calanna
Calanna altera
Calimera
Cardinaleum
Carditum
Carida
Caſtellatium
Caſtellæ
Caſtrum Manardi
Caſtrum Vetus
Catanzanum
Ceutrica
Claravallis
Condoianeum
Cotroneum
Cotroteium
Crepacoreum
Cropanum
Cuſolicum
Cutrum
Davolium
Ferolettum
Ferolitum
Filogaſum
Flumaria
Francavilla
Francica
Gagliatum
Galatium
Gareriun

Gasparina
Geratium
Gimiglianum
Girifalcum
Grottaria
Ioa
Ioppolum
Iscla
Izaria
Laconica
Maida
Marceduſium
Marcellinareum
Maraduſium
Maſſa nova
Melicacca
Mentabrum
Meſuraca
Miletum
Miſtanum
Monaſteraceum
Montebellum
Monteleoneum
Montepagoneum
Monteruſſum
Monteſanctum
Monteſoium
Motta Bubalina
Motta Bruzania
Motta Philocaſtria
Motta S. Ioannis
Neocaſtrum
Nicotra
Olivandum
Oppidum
Palagorium
Palermita
Palilium
Pannania
Pentidactilum
Petriceum
Pipaniceum forte
Picium
Placanica
Plaiſanum
Policaſtrum
Potomia
Puglia
Quinquefrondia
Regium
Rocca hoc eſt. arx { Agnitola / Bernarda / Falacca }
Roccella
Roſanum
S. Agatha
S. Agatha Crepacordis
S. An-

S. Andreæ
S. Andreæ de Vena
S. Caloiri
S. Chaterinæ
S. Criſtinæ
S. Demetrij
S. Eliæ
S. Eufemiæ
S. Florij
S. Georgij
S. Joannis Monalij
S. Laurentij
S. Mauri
S. Petri de inſula
S. Severinæ
S. Soſti
S. Viti
Sorianum
Sotrianum
Scandalum
Seltia
Seminara
Serra
Settinzanum
Sylla
Simarium
Sinopolis
Sitinzanum
Soretum
Spatula
Squillaceum
Stallateum
Stephanaconeum
Stilum
Stuberatum
Taberna
Terranova
Tiriolum
Turris Bruzzana
Turris Inſulæ
Turris Tacina
Tropea
Vallis Longa
Zagariſeum
Zengaroneum

REGNI NEAPOLITANI Episcopatus, singuli sub suis Archiepiscopatibus comprehensi.

Archiepiscop⁹ Neapolitanus, sub se habet
Episcopum
Pozzolanum
Nolanum
Cerræ
Ischiæ

Episcopus Aversæ nemini subjectus est.

Archiepiscop⁹ Capuan⁹ subjectos sibi habet.
Sergniæ
Thaiani
Calvij
Casertæ
Cavazzi
Carinolæ
Sessæ
Venafrij
Aquini
Montis Cassini.

Abbas verò montis Cassini nemini subest, idque privilegio ab Ioanne 22. impetrato: à nato servatore 1534.

Archiepiscopus Salernitanus sibi subditos habet.
Episcopos
Campaniæ
Capacij
Policastri
Nusci
Sarni
Marsici
Nuceriæ Sarracenorum
Acierni.

Episcopus Ravelli & Cavæ nemini parent.

Archiepiscopus Amalfitanus sub se comprehendit.
Episcopum

**** *Petræ*

Petrâ
Scalæ
Caprij
Minurij

Archiepiscop⁹ Surrhentinus habet sub ditione sua.
Episcopum
Vici
Massæ
Castelli ad mare

Archiepiscop⁹ Conzanus sua ditione tenet.
Episcopum
Muri
Cagiani
Montis Viridis
Cedoniæ
S. Angli Lombardorum.

Episcopatus Bisacciæ cum Episcopatu sancti Angeli cõjunctus est.

Archiepiscopus Cirenzanus sub imperio suo habet.
Primò, Episcopum Materę, qui tum hodie archiepiscopus est, cum Cirenzano conjunctus: sed olim ei parebat.
Deinde Episcopum
Venosæ
Aquilonię
Potentiæ
Gravinæ
Tricarici.

Tarentinus Archiepiscopus habet sub dictione sua.
Episcopum
Motulæ
Castelaneteæ.

Brundusin⁹ Archiepiscopus una cũ Episcopo Oiræ conjunctus est, & imperat.
Episcopo Hostonij.

Archiepiscopus Otranti imperat.
Episcopo
Castri
Callipolis

Vgenti

Vgenti
Leccia
Capoleuci

Archiepiscopus Bariſ ſub imperio ſuo tenet.
Epiſcopum
Bittonti
Malfettæ
Iuvenatij
Ruvi
Salpæ
Pulignani
Monervinì
Lavelli
Converſani
Bitetti
Andrij
Biſcegli

Archiepiſcop' Tranij ſub ſe habet.
Epiſcopum
Montis Peloſi
Rapolli
Aleſſani

Monopolis Melfiq; Epiſcopi nulli Archiepiſcopo ſubditi ſunt.

Archiepiſcopus Sipontinus cum Gargani Montis Archiepiſcopo conjunctus eſt, ſimulq; imperant.
Epiſcopo Vieſtenſi.

Beneventanus Archiepiſcopus tenet ditione ſua.
Epiſcopum
Luceriæ
Aſcoli
Ferenzolæ
Teleſei
S. Agathæ Go-
Aliſei (thoriæ
Montis viridis
Marſici Veteris
Montis marani
Avellini, cui Fre
quentinus con-
junctus eſt.
Vici Baroniæ
Ariani
Boiani
Bovini
Turibulenſem

Draconariæ
Vulcurariæ
Larini
Cannarum
Termulij
Lesinæ
Triventi
Guardiæ Alfanæ

Archiepiscopus Civitatis Chietæ ditione sua habet.
Episcopum
Aquilæ
Civitatis Pennæ, que Atrij
Episcopatui conjunctus est.
Sulmonis
Lanciani
Soræ
Therani.

Episcopi Caietæ & Fundinulli Archiepiscopo parent.

Archiepiscop⁹ Rhegij imperat.
Episcopo
Cassani
Nicastri
Catanzari
Crotonis
Tropeæ
Oppidi
Castelli ad mare
Brucæ
Geraciy
Squillacei
Nicoteræ
Bovei.

Archiepiscop⁹ Cosentiæ imperat uni
Episcopo Martyrano.

Archiepiscop⁹ Rossani Nullis Episcopis imperat.

Episcopus Bisignanus nullius Archiepiscopi imperio subjacet.

Archiepiscop⁹ Sanseverinus imperium habet in
Episcopum
Vmbriatici

S. Mar⁹

S. Marcæ — *Cariati.*
Belcastri — Liparię Insulę Epis-
Sitomensem — copatus cũ Pa-
De insula — renzano conjun-
Florentini — ctus est.
Strangoli — Et Messanę Archie-
Mileti — piscopi paret.

NEAPOLITANI REGNI

PRINCIPATVS, DVCATVS, *Marchionatus, Comitatus, Dominia, & Baronatus : cum nominibus eorum, qui ante decem propè annos illa possidebant.*

PRINCIPES.

Ascoli : Antonius Leva.
Bisignani : Ioan. Bernardinus Sanseverinâs.
Euoli : Rovilius Comes Sylvius.
Molueta : Cæsar Gonzaga.
Montherculis & Francavillæ : D. Ferrandus Franciscus Davaleus.
Squillacei : Petrus Borgeus.
Stigliani : Ludovicus Caraffa.
Sulmonis : Carolus Noia.
Venosa : Ludovicus Gesualdus.

Andriæ : Antonius Caraffa.
Amalfiæ : Inicus Picolomineus.
Ariani : Cæſar Gonzaga.
Atriæ : Ioan. Hieronimus Aquavivenſis Aragonicus.
Boiani : Georgius Novius.
Caſtrovillarij : Duciſſa. Franciſca Spinella.
Gravinæ : Ferrandus Vrſinus.
Martinæ : Petriconus Caracciolus.
Montiſalti : Antonius Arragonicus.
Montisleonis : Hector Pignatellus.
Nardi : Franciſcus Aquavivenſis.
Nuceriæ : Alfonſus Caraffa.
Popolis : Franciſcus Cantelmus.
Roccæ Mondragonicæ : Antonius Caraffa.
S. Petri Ingalatini : Duciſſa. Erinna Caſtriota Scanderbecha.
Seminaræ : Carolus Spinellus.
Seſſæ : Conſalvus Ferrandus de Cardona.
Soræ : Gulielmus de Rovere.
Taliaquoty : Marcus Antonius Columna.
Thermotij : Ferrandus de Capua.
Terræ novæ : Conſalvus Ferrandus de Corduba.
Trajecti : Ludovicus Cajetanus.

MAR-

MARCHIONES.

Arena: Ioannes Franciscus concubletus de Arena.
Arienzi: Martius Caraffa.
Bellantei: Balthassar Aquavivus.
Bucchianici: Marinus Caracciolus.
Campaniæ: Honoratus de Grimaldo.
Capourſi: Ioannes Laurentius Papacoda.
Caſtelli Veteris: Ferrandus Caraffa.
Cierchiati: Fabritius Pignattellus.
Civitatis S. Angeli: Ducissa Ioanna Caſtriota.
Corigliani: Franciscus de montibus.
Lainæ: Alfonsus de Cardine.
Lavelli: Ioannes Hieronymus de Tufo.
Lauri: Scipio Pignattellus.
Liciti: Alfonsus Picholhomineus.
Miſuracæ: Troianus Spinellus.
Auriæ: Carolus Borrhomeus.
Orioli: Marcellus Pignoneus.
Padulæ Beneventanæ: Ioan. Bernardinus Corbaneus.
Piſcariæ & Vaſti: Ferrandus Franciscus Davalos.
Pulignani: Ducissa Anna de Torando.
Quaræ: Ducissa Beatrix de Rutta.
S. Luciti: Ferrandus Caraffa.
Tertiæ: Petrus Antonius de Azia.

Turris Francolisiæ: Andreas Capuanus.
Turris majoris: Ioannes Franciscus Sangrus.
Trivici: Ferrandus de Lofredo.
Turci: Ioannes Andreas de Auria.
Vallis Siculæ: Petrus Gonzales de Mendozza.
Vasti: Duciſſa Maria Arragonia.
Vici: Col. Antonius Caracciolus.

COMITES.

Aielli: Alonſus Siſcaræ.
Albæ: Marcus Antonius Columna.
Aliani: Ludovicus Caraffa.
Altævillæ: Ioannes de Capua.
Alviti: Ferrandus de Cardona.
Averſæ: Ioann. Bernardinus Belpratus.
Aquini: Ferrandus Franciſcus Davalus.
Belcaſtri: Antonius Arroganius.
Borelli: Camillus Pignattellus.
Briætici: Ferrandus Bisbalus.
Caiazzi: Hercules Ruſſus.
Canoſæ: Philippinus de Auria.
Cariati: Comitiſſa Franciſca Spinella.
Carinolæ: Ludovicus Caraffa.
Caſertæ: Balthaſſar Aquavivus.
Caſtri: Mercurius Gatinarius, Cæſaris Caroli conſiliarius.

Can-

Candiani: Vincentius Marula.
Conſæ: Ludovicus Geſualdus.
Caperſani: Ioannes Hieronimus Aquavivus.
Fundi: Comitiſſa Iſabella Columna.
Macchiæ: Ioannes Antonius de Regina.
Martorani: Comitiſſa Iulia Gennaria.
Materæ: Ferrandus Vrſinus.
Mignani: Hector Ferramuſca.
Mileti: Diegus de Mendozza.
Miſciagnæ: Alfonſus Beltrameus.
Montis Calvi: Ioannes Franciſcus Caraffa.
Montellæ: Garſias Gabaniglius.
Montorij: Alfonſus Caraffa.
Morconis: Scipio Caraffa.
Muri: Comitiſſa Beatrix Ferrella.
Nerulani: Ferrandus Caracciolus.
Nicoteræ: Comitiſſa Hyppolita Gennaria.
Oppidi: Ferrandus Caracciolus.
Patienti: Scipio Vrſinus.
Palenæ: Iulius Cæſar de Capua.
Potentiæ: Carolus de Guevara.
Policaſtri: Ioannes Baptiſta Caraffa.
Roccæ Aſperæ: Ioannes Baptiſta Figlimarinus.
Ruvi: Antonius Caraffa.
S. Agathæ: Ioannes Andreas Rameus.

S. Angeli Lombardorum : Leonardus Caracciolus.
S. Severinæ : Andreas Caraffa.
S. Valentini : Iacobus de Tolfa.
Saponaræ : Comitissa Violanta Sanseverina.
Sarni : Vicentius Tuttavilla.
Serini : Ioannes Baptista de Tolfa.
Simari : Alfonsus Aierbeus.
Sinopolis : Franciscus Rufus.
Torellæ : Marinus Caracciolus.
Triventi : Ferrandus de Afflicto.
Vgenti : Ioannes Vicentius Pannonius.

DOMINI.

Aielli : Ioannes Sotus.
Albani & Calciani : Domina Catherina Sanseverina.
Aliphei : Vespasianus Baro.
Baselici : Domina Francisca Vrsina.
Montis Freddani : Domina Isabella Ferrella.
Noiæ : Ioannes Laurentius Papacodus.
Montis Scagiosi & Pomarici : Domina Maria Arragonica.
Pelniæ : Domina Victoria Caraffa.
Rapollæ : Rovictzius comes de Sylva.
Rialdi : Ludovicus Caraffa.

Roccæ Basciaranæ & Somontei: Petrus Antonius Albertinus.
Saleni: Ferrandus Franciscus Davalos.
Tripaldæ: Iacobus Palavicinus Basadōna.
Tiani: Ludovicus Caraffa.
Trajecti: Domina Isabella Columna.

BARONES.

Acerni: Camillus Columna.
Acciani & Beffei: Ludovicus de Scalenga.
Aquadiæ: Petrus Stephanus.
Aquanellæ & Porcilij: Ioannes Consalvus de Sangro.
Aquaræ & Pestichij: Mattheus de Comitibus.
Aquaricæ Licij: Ioann. Maria de Guarinis.
Aquaricæ Capitis: Fabricius Guarinus.
Aquavellæ: Annibal Capanus cū fratrib.
Aielli & Aquæ Melæ: Antonius Rogierius
Aietæ: Ioannes Thomas Martiranus.
Ailanus: Iulius Caraffa.
Agropolij, Meliti, Poglisij & Prignani: Ioannes de Aierba.
Albanellæ: Michael Ioannes Gomezius.
Alonsorij & Faichij: Antonius de Monsorius.

Alpha-

Alphanæ: Franciscus de Verme.
Alarini: Pardus Papacoda.
Altirei & Gamberatei: Comitissa Anna Diazza de gradu.
Aluidone Ioannes Berardinus Castrocucus.
Amendotaræ: Scipio Pignattellus.
Ameroſi: Petrus Minutulus.
Ameruſi: Baroniſſa, Franciſca Siſcara.
Andrani: Ioannes Thomas Saracinus.
Angriy: Gragnani, & Lettræ: Baroniſſa Maria Aragonica.
Ardoreı, & S. Nicolai: Ioannes Ramires.
Aragnæ: Baroniſſa. Cæſarina Herculana.
Arneſani: Antonius Bozzius Curſius.
Arpaiæ: Comitiſſa, Hippolyta de Guevara.
Ariſcæ & S. Benedicti: Iacobus Ruſſus.
Aſſergiy: Diegus Oſſorius.
Auigliani: Ioannes Baptiſta Caracciolus.
Badulati: Caſparus Torandus.
Bagnaræ: Iacobus Rufus.
Bagni: Comitiſſ. Victoria Calatajuta.
Bagnuli: Ioannes Baptiſta Canorus.
Bairani: Ioannes Vincentius Coſcia.
Barbarani: Marius Carpeceus.
Baranelli: Ludovicus de Capua.
Baſciani: Comitiſſa, Laurelia Scortiatia.
Bazzani: Scipio Ardanus.

Belto-

Beltomontis: Tyberius Tarsias.
Belvederei: Marius Lucifer.
Beuicari: Pyrrus Antonius Castigliarus.
Binettæ: Galanteus Gadaletta.
Bitetti: Ioannes Hieronimus Aquavivus.
Bitettæ: Ioannes Hieronimus Frezza.
Bisacciæ: Ioannes Baptista Mansus.
Bombæ: Ioannes de Anichino.
Bonati: Ioannes Thomas de Rasta.
Boniti & montis Aspri: Claudius Pisanellus.
Bombonis: Petrus Iczius.
Bovini: Lodovicus de Spe.
Borgagnæ & Passulæ: Caspar Petrarolus.
Bricigliani: Alfonsus Paganus.
Bugnaræ: Ioannes Baptista de Afflicto.
Bulitæ: Franciscus de Sandovalle Castri.
Boni Albergi: Franciscus de Guavara.
Busciardi: Æmilius Guarinus.
Bussi: Ioannes Vincentius de Tufo.
Batrugni: Ioannes Franciscus Maramontius.
Celsi & Galdi: Ioannes Mattheus Crisus.
Castellucciæ: Hector Pignattellus.
Quinque frondium: Marinus Curialis.
Cingæ: Hector Russæ.
Calimeræ & S. Caloiri: Ioannes Baptista Sarianus.
Casoliti: Paulus Spinellus.

Camel-

Camellæ: Iulius Crisus.
Casalichy: Prosperus Curialis.
Capograssi & Serræ Mediæ: Nardus Lucas Frezzus.
Cosentinorum: Scipio Scorna.
Corlettæ: Andreas Coscia.
Corditi, Optati & S. Angeli de Fasanella: Cæsar Lofredus.
Circumelli, Pumigliani & Puoij: Franciscus Malignanus.
Cesæ: Paulus de Tolfa.
Casapesellæ & Insulæ: Hieronimus Fundius
Casollæ Vatentianæ: Ioann. Bernardinus Incarnatus.
Conflenti & Costisij: Baroniſſa Dianora Ianuaria.
Ciriglianni: Cæsar Muscetola.
Carisei & Casalis novi: Ioannes Angelus Comus.
Castelli Petrusi: Fabritius Storrentius.
Colentiæ & Castelli Franci: Ioannes Caracciolus.
Castelli Abbatis: Ioannes Baptista Fuglimarinus.
Conturſi: Antonius Sylvius.
Casalis Arborei: Ioan. Vincentius Caracciolus.
Casulmõris & Roccettæ Annibal Galeottus
Casali: Vincentius Crispanus.

Contra-

Contronis: Ferrandus Vitellius.
Casarani: Gurellus Figlimarinus.
Carcelli: Scipio de Somma.
Casapuzanæ: Iacob. Antonius Seripandus.
Collis Manini: Ioan. Cantelmus de Vgno.
Corniti & Rossili: Ioannes Ludovicus de Castellis.
Chianchitellæ: Iacobus de Tocco.
Casigliani: Paulus de Baglivo.
Chianchæ: Annibal Crispanus.
Ceglæ: Baroniſſa, Aurelia Sanseverina.
Carpineti & Tosili: Fredericus Pignatellus.
Ceppalmij: Alfonsus Davalos.
Casani: Ranaldus Caraffa.
Castellucij Agnonei: Fabius Caraffa.
Castelli & S. Nicolai: Fabius Caraffa.
Cugliani & Quaglietæ: Ioannes Franciscus Gesualdus.
Chiavicij & Paschiæ: Marinus Spinellus.
Campi Clari: Baroniſſa Catharina Peregrina.
Carcabutacij & Luciti: Baroniſſa Victoria Sangra.
Camerotæ: Placidus Sangrus.
Castelli Iudicum: Paulus Peregrinus.
Collium: Ioannes Ludovicus Riccius.
Cantalalupi: Angelus de Constantio.
Carpinonis: Galeatius Circinellus.

Canichij

Canichij & S. Mauri : Ioann. Franciſcus Podericus.
Camini & Roccæ Vandreæ : Ioannes Franciſcus Muſcetola.
Caſellæ : Scipio Roccus.
Cedognæ : Ferrandus Papacodus.
Criſpani : Antonius Cataglius.
Collis Anchiſiadæ : Baroniſſa Iulia Mornilia.
Categnani & Micciani : Ioan. Franciſcus de Afflicto.
Capriatæ: Baroniſſa Hippolita Caſtriotta.
Cellamarij & Montis Marani : Cæſar de Mara.
Caſtiglionei & Cruculæ : Iulius de Aquino.
Celentiæ : Carolus Gambacorta.
Camillorum : Anibal Maſtrojudex.
Colubrarę : Scipio Cicinellus.
Caſtiglionæ : Ferrandus Scaglioneus.
Caſalis de Principe: Ioan. Franciſcus Garganus.
Chiancæ : Petrus Antonius Albertinus.
Ceglię : Alexander Arcamoneus.
Curſus Omnium : Franciſcus Maramontius.
Cili & Ceſcali Pizati : Petrus Antonius Albenanteus.
Caſtelli Manardi : Chriſtophorus Savellus.

Cermi-

Cermignani: Ioan. Thomas de Sterlichio.
Calimere & Martani : Manilius Buccalis Eques.
Caſalti : Ioannes Antonius Sarrianus.
Craparicæ Leccij : Barnabas Adornus.
Caſtri Pagnani : Alfonſus de Marchionibus.
Caſtellæ : Gatterus de Nava.
Cancellatæ : Fabritius San Baſileus.
Caſolæ S. Aitori : Ioannes Vincentius Manſus.
Celtini : Colas de Nocha.
Caſſignani : Ioannes Antonius Pacificus.
Cerri : Baroniſſa Franciſca Serrana.
Caſtelli novi & Montis nigri : Guglielmus de Silvio.
Cacavonis : Ferrandus Ralius.
Caſtelli Petruſi : Fabricius Torrenteus.
Collis Fecali & Poij de Valle: Franciſcus de Mareris.
Collonellæ : Ioannes Roſales.
Caſtillentei & Scorrani : Petrus de Scorrano.
Civitatis Aquanæ: Alfonſus Lavugnanus.
Caſtiglionei & Ellecæ : Dantes de Caſtellione.
Gagnani : Alfonſus Bernanus.
Caſtagnæ : Ioannes Baptiſta Cermignanus.

*****

Car-

Canniti : Ioannes Alfonſus Gerunda.
Carbonaria: Franciſcus Iacob. Rogadeus.
Campi Lattari: Ioannes Iacob. Gracchus
Caſtroguarini : Alfonſus de Achaia.
Caſtri Franconis: Philibertus de Mattheis.
Camplij : Ludovicus Maria Paladinus.
Curſati : Col. Angeli Securi.
Cutrofiani : Ioannes Alfonſus de Duce.
Cerſignani: Baroniſſa Antonia de Vētura.
Cavallini : Ioan. Antonius Caſtromedianus.
Canalij : Antonellus de S. Blaſio.
Ceſſani & cugni: Baroniſſa Antonia Cōda.
Ciolini & Vrſani: Baroniſſa Beatrix Sarla.
Caſamaſettæ : Bernardinus Rondachius.
Camardæ : Conſalvus Ferrandus de Bernaudo.
Cingæ : Baroniſſa Fauſtina Pipina.
Cuſuliti : Baroniſſa Cornelia Claveria.
Coperſiti & Tuchiaræ: Anielus Ioan. Franciſcus de Rugiero.
Caroſini & S. Criſperi : Marius de Simonettis.
Caſtagnettæ: Franciſcus Antonius Gatto.
Diſi : Cæſar Baro.
Durazzani : Baroniſſa Beatrix de Rata.
Droſſi, *Melochæ & S. Fumiæ* : Fabritius Pignattellus.
Formiæ : Americus de Landolfo.

Falla-

Fallascusi & Pœnæ Somi : Baroniſſa Franciſca Columna.
Faleriani & Frediſi : Ioannes Hieronimus Fugmilarinus.
Fileti : Ioannes Antonius Caraffa.
Fuorliy : Bartholomeus Caraffa.
Fuſcaldi & Guardiæ: Salvator Spinellus.
Friſiæ & Palmotis: Sigiſmundus de Sangro
Formi & Foriy : Baroniſſa Portia Villana de Battaglino.
Frigani Piccoli: Baroniſſa Conſtantia Bonifacia.
Fraſſi & Limatolæ : Marcus Antonius Gambacurta.
Filetæ & S. Mangonis : Troianus Sanmangonius.
Fontechiæ : Ferrandus Figuerrous.
Foriæ & Poderiæ: Ioãnis Iacob. de Verme.
Fenuchiti & Montis : Andreas Franciſcus Piſanellus.
Flumariæ de Muro & Calannæ: Petrus Hieronimus de Franciſcis Meſſenenſibus.
Forcelle & Pupliti : Michael de Inanes.
Fagnani : Scipio Aldanus Capitaneus.
Foſſæ Cæcæ : Martinus Montagnus.
Fragagnani : Franciſcus de Lantoglia.
Frattæ Piccolæ : Diomedes de Antinoro.
Fagiani S. Georgij & S. Criſperi : Baroniſſa Beatrix Muſcetola.

Ferenzolæ: Ioannes Franciſcus de Sangro.
Giuliani: Galeattius Pinellus.
Gagliati: Ioannes Hieronimus Moranus.
Garaguſij: Ioannes de Paulo.
Galognani: Ioannes Iacob. de Achaia.
Guagnani: Ioan. Donatus de Monacha.
Gurdiæ Lombardæ: Scipio Follierus.
Grottolæ: Alfonſus Sanchezius.
Gioiæ: Gabriel Baro.
Guariani: Bartholomeus Diazius.
Geneſtræ montis Fuſcoli: Cola de Rogero.
Gricignani: Ioan. Hieronimus Scaglioneus.
Godenæ & Montedruni: Ioannes Baptiſta de Afflicto.
Guarazzani, Malæfidei & Porcilæ: Conſalvus de Sangro.
Iſchitellæ: Ferrandus de Sangro.
Inſulæ: Ioannes Antonius Ricca.
Ieuci: Nicolaus Paveſeus.
Lauricanæ: Camillus Brancatius.
Luſtræ & Vmignani: Leo Mazacanis.
Lentacæ & Mancuſæ: Thomas Filingerus.
Luſciani & Sicignani: Bernabus Caracciolus.
Lauriti: Franciſcus Caracciolus.
Loci Rotundi: Octavius Lofredus.
Loratini: Ioannes Iacobus Coſcia.
Luculli: Petrus Oſſorius.

Leve-

Leverani & Vegliæ: Vbertus Squarciaficus
Leporani: Baroniſſa Frãciſcus Villagutta.
Longani: Bernardus Somaius.
Lecti, Maglianicæ & Roccæ Moricæ: Bernardinus & Franciſcus de Vallignano.
Luciani: Ludovicus de Belgazaro.
Licianelli: Cola de Paladinis.
Lucugnani: Alfonſus de Lucugnano.
Latronici: Ioan. Antonius Palmierus.
Laurenzani: Ioan. Vincentius Lofredus.
Marzani: Ioan. Hieronimus de Ianuario.
Malpignani: Cola Antonius de Aiello.
Martignani: Baroniſſa Clementia de Afrema.
Montis Meſolæ: Paulus Carduccius.
Martini: Ioan. Franciſcus de Perſona.
Magliæ: Agamemnon Lubellus.
Montisfortis: Ioan. Andreas de Vicariis.
Montisfalconis: Baroniſſa Vandula Montefalciona.
Monorbini: Paulus Toloſa.
Montis Galteri: Troilus Scorpio.
Molinæ: Baroniſſa Briana Ariſtotelea.
Militi: Franciſcus de Tolfa.
Montisſani: Angelus Hieronimus Grimaldus.
Molinariæ: Iulius Minadous.
Mõtisbelli: Vincẽt. Guererus de Meſſana.
Melſæ: Ioannes Baptiſta Capitellus.

Mirabelli : Iulius de Baſſo.
Maiettæ : Alfonſus de Auria.
Machiæ : Ioannis Antonius de Regina.
Maſſafræ : Franciſcus Papacodus.
Morzani : Ioannes Sotus.
Miſanelli : Ioannes Iacobus Cappola.
Monterioli : Paulus de Guevara.
Montaquilonis : Baroniſſa Ioanna Carolina.
Montorij : Franciſcus Antonius de Capua.
Montiſpeloſi : Lodovicus Caietenus.
Montisfalconis : Baroniſſa Antonia Caraffa.
Montanari atque Zopporum : Tiberius Calcagnus.
Magliani : Ludovicus Acciapozzus.
Marcioli : Hieronimus de Sangro.
Mirandæ : Cola de Somma.
Montiſſani : Ioan. Vincentius Lofredus.
Montisfortis : Cæſar Lofredus.
Mirabellæ : Hieronimus Tomaſinus.
Motolæ : Rainaldus Lagna.
Montis Mileti : Ioan. Vincentius Toccus.
Marcellinarij : Iulius Cæſar Sanſeverinus.
Marſici Veteris : Ioannes Caracciolus.
Morſati : Annibal Capaceus.
Monteronis : Fabricius Galeottus.
Monaſteracij : Marius Galeottus.
Mattafellonis : Camillus Arcella.

Mena-

Menaciglionis & S. Eliæ: Ioannes Albertus Locatellus.
Mottæ, S. Ioannis & Soriti: Andreas Arduinus.
Marontij, Montacoracci & Sessæ: Ioannes Baptista Albertinus.
Nochæ: Vincentius Nochus.
Nucigliæ: Donatus Cavachioneus & Hieronimus Castromedius.
Ortæ: Decius Caracciolus.
Olivitti novi: Bernardinus Capuanus.
Olivitri: Ioannes Thomas Blancus.
Ogliastri: Robertus Picadocha.
Ortidonici: Sylvius Marsanus.
Paulæ: Baroniſſa Isabella de Toledo.
Petræ Malæ & Torani: Ioannes Thomas Cavalcantius.
Pappasideri: Ioan. Franciscus de Olitto.
Paliscianelli: Tiberius Robertus.
Præsizæ: Philippus Antonius Citus.
Paliſciani: Iacobus Protonobiliſſimus.
Palmarici: Robertus de Ventura.
Pagi: Bartholomeus Cutellus.
Petruri: Franciſcus Matelica.
Palumbaræ: Flaminius de Vgno.
Pizzoli & Tornimpartis: Petrus Baſurtus.
Podij Placentini: Scipio Aldanus.
Postæ: Ferrandus Corneſus.
Paganicæ: Rodericus de Arce Capitaneus.

Pizzonis & Vallis Schiffatæ : Iacobus de Bucchis.
Pumigliani Atellæ: Hortēsius Molignanus
Pugnanelli & Raiani : Antonius Dixarus.
Palatæ & S. Iustæ : Innicus de Sagaro.
Penæ Versognæ & Petruri : Franciscus de Palma.
Paglettæ & S. Viti : Martinus de Segura.
Pisignani : Antonius Larocca.
Pulsani : Ioannes Falconeus.
Pepenæ : Ludovicus de Sunica.
Pisciottæ : Sanchius de Leva.
Pestruri : Alvarius Molineus.
Pentodactili : Ioannes Michael Francopertus.
Petræ Baiaranæ : Fabius Mastrojudex.
Pratæ : Ioannes Franciscus Garganus.
Podij S. Ioannis & Turris Tagliæ : Iulius Cæsarinus.
Providentij : Michael de Aierbo.
Pomigliani de Arco : Vincentius Ebolius.
Pettorani : Octavianus de Afflicto.
Prati : Cæsar de Noia.
Porcarini : Marinus de Forma.
Præ : Fabius Filingerus.
Pollæ : Franciscus Antonius Villanus.
Pij & S. Mariæ : Ioannes de Gusevara.
Præsenzani & Vairani : Ioan. Vincentius Coxa.

Petra

Petræ Ferrazanæ: Riccius de Riccio.
Pesci Pagani & Rubi: Fabius Gevaldus.
Pescarolæ: Ioannes Thomas Caraffa.
Pandarani: Ioannes Franciscus Caracciolus.
Pizzuti: Fabius Galeottus.
Pistiglionei & Tocci: Fabius Caracciolus.
Podicæ: Ioannes Hieronimus Capanus.
Poleſtinæ & S. Georgij: Balthaſar Milanus.
Pedemõtis: Baroniſſa Caſſandra de Capua.
Quadræ & Tarantæ: Hercules Mavizzius.
Poſtiglionei: Iulius Caracciolus.
Petinæ: Iacobus de Tolfa.
Pierdifumi, Patalani & Belriſguardi: Barnabas Caracciolus.
Roccæ & S. Martini: Hieronimus Sfortia.
Roccæ Rainolæ: Scipio Tomacellus.
Roccæ Valeſcuræ, Pettoranæ & Alfedanæ: Octavius Cantelmus.
Romandiolæ: Ioan. Hieronimus de Lagnio.
Roccæ Monſinæ: Ludovicus Caraffa.
Roſiti & S. Arpini: Ioan. Iacobus Caraffa.
Roccæ Scalegnæ: Ioan. Bernardinus Caraffa
Remi: Ferrandus Caraffa.
Roccæ Minolfiæ: Sigiſmundus Pignattellus
Roccæ Ravignolæ: Hector Montaquila.
Rotondellæ: Aſtorgius Agneſeus.
Roccæ Civitiæ: Oliveritus de Ebolis.
Rignani: Alfonſus Torellus.

Ripæ Lemosenæ: Ioan. Antonius Mastro-judex.

Rapini & Roccæ Monteplanæ: Baroniſſa Claudia Franconea.

Roſciolli: Alfonſus Rota.

Rochettæ S. Stephani & Scopliti: Baroniſſa Maria de Medina.

Roccæ: Raphael Falconeus.

Rochettæ Abbatiæ: Donatus Antonius Baro.

Roccæ S. Ioannis: Baroniſſa Conrada de Lecto.

Roſſiani: Baroniſſa Arminia Lantoglia.

Ruſigni: Lucius de Tocco.

Roccæ Rodinæ & Reditæ: Michael Ioannes Comes.

Salviæ: Marcus Antonius Caracciolus.

S. Nicolai Monfredæ: Baroniſſa Cornelia Caracciola.

Saxi: Iulius Caracciolus.

S. Laurentij: Baroniſſa Lucretia Caracciola.

Sacci: Ioannes Antonius Capeceus.

Sorbi: Fabius Geſualdus.

Spinoſi: Berardinus Minutulus.

S. Georgy: Ioan. Vincentius Pandoneus.

S. Iacobi: Scipio Seripanus.

S. Arcangeli: Ioannes Angelus Barilis.

Seſti: Ioannes Baptiſta Caraffa.

S. Lan-

S. Laurentij : Ioannes Antonius Caraffa.
S. Georgij Motinariæ : Scipio Caraffa.
S. Georgij Montisfusculi : Pyrrhus Ioannes Spinellus.
Spineti : Lucius de Sangro.
S. Marci Cavotiorum : Marcellus Gabaniglius.
Selliæ : Ioannes Baptista Serisalis.
Salzæ : Paulus Podericus.
S. Antami : Fabritius Stendardus.
S. Felicis : Ioan. Michael Sanfelicius.
S. Maximi: Baroniſſa Antira de Ianuariis.
S. Ioannis Rotundi : Fabricius Mormilis.
S. Capitæ : Antonius de Afflicto.
S. Marzani : Paulus de Tofo.
S. Chaterinæ : Bruno Concubletus de Arena.
S. Floris : Balthaſſar Streverius.
Serrani : Georgius Antonius de Porta.
S. Severini, Camerotte : Coſmus Sanmangonius.
Salvij : Carolus Scaglioneus.
S. Marcellini : Camillus Garganus.
S. Barbati : Ioannes Angelus Albertinus.
S. Viti Schlavorum: Gotfredus Palaganius
S. Cæſarij : Aſcanius de Guarinis.
Scapolij : Ioannes Hieronimus de Gallucio.
Saſſunæ : Ioannes Andreas Caſtagna.

Stran-

Strangolij : Baroniſſa Hieron. Villagutta.
S. Mariæ in Griſone : Blaſius Macrius.
S. Martini : Fabius de Lagoneſſa.
S. Nicandri : Alfonſus Thomaius.
S. Demitri : Capitanus Aquilara.
Senerchiæ : Alexander de Senerchia.
S. Petri Indelicati : Fredericus Raſſica.
S. Mariæ ad Thorum : Marianus Mozoia.
S. Agneſæ : Ioannes Camillus Selarolus.
S. Licandri : Ioannes Alfonſus de Henrico, aliâs de Picolo.
Siti : Polidorus Saraſcus.
Seclij : Baroniſſa Roberta Ducea.
Sathæ Riccia : Claudius Lubellus.
S. Marzani : Demetrius Capuzamandius Capitaneus.
S. Mariæ de Novis : Donatus mariola de Priolis.
Salandræ : Franciſcus Roberterius.
Savuli : Bartholomæus Siſcara.
S. Luciæ : Ioannes Antonius Curialis.
Spinoſi: Ioannes Hieronimus Minutulus.
S. Petri Scaffati : Ioannes Baptiſta Caracciolus.
S. Marci Catulæ : Marcus Antonius Caietanus.
S. Petri Diani : Blaſius Marſicanus.
S. Mangonis Cilienti & Vatolæ : Ion. Andras de Pezzo.

Trica-

Tricarici: Ioannes Barnardinus Sanseverinus.
Tofaræ: Decius Delius Crispanus.
Turriti: Ludovicus Pignattellus.
Trentenariæ: Bernardinus Rota.
Teverolæ: Ioānes Hieronimus Mormilis.
Trecaſæ: Pyrrhus Caſtriottus.
Tuſi: Ioannes Ludovicus de Tufo.
Torrachiæ: Fabritius Gambacurta.
Theanæ: Franciſcus Antonius Franco.
Toræ: Ioannes Vincentius, Ioannes Franciſcus & Ludovicus de Golucio.
Torchiaruli: Tiberius Franco.
Trentolæ & Riani: Portia Villana Battagliona.
Tivorlacij: Fabius Pamlubus.
Tulli: Ioſephus Ravignanus.
Torricellæ: Galeatius de Torricella.
Torani: Ioannes Petrus Caffarellus.
Tuſcilli: Baroniſſa Anna Canthrera.
Tortorellæ: Cæſar Riccius.
Turris: Franciſcus Moles.
Turris Padulæ: Carolus Cavazzius.
Tavicani: Stephanus Frigettus.
Torchiaræ: Maxentius de Bonito.
Villæ Mainæ: Vincentius Caracciolus.
Valentini: Ioannes Baptiſta Minutulus.
Vegiani: Ioannes Iacob. Denticius.
Velturaræ: Vincentius Caraffa.

Vrſaræ:

Vrſaræ: Ioannes de Guevara.
Vaſta: Ioannes Franciſcus Falco.
Vinciathori: Ioannes Andreas Longus.
Vallis: Thomas Altomarius.
Valuæ: Cola Maria Beltramus.
Venafri: David de Guerra.
Vgiani de Monte Fuſcolo: Mutius de Monte Fuſcolo.
Vrſomarzij: Baroniſſa Barbara Briſachia.

NOBI-

NOBILES REGNI NEAPOLITANI FAMILIÆ.

Neapolitana Vrbs in quinque diviſa eſt partes, quæ à ſedilibus, ſingularum civibus ad Conventus deputatis, Seggia appellantur: in ea ergo parte, quę Seggium, hoc eſt Sedes Capuana dicitur, hi nobiles recenſentur.

A
Prani
Marcelli
Barili
Boccapianoli
Bozzuti
Cantelmi
Capeccij
Caracciola de Leone
Caraccioli Roſſij
Carbonij
Criſpani
Denticij de Piſce
Denticij de Stellis
Figlimarini
Formani
Galeotti
Guinazzij
Lagnij
Laoneſſei
Latrij
Lofredi
Manſelli
Minutuli
Vrſini de Bracciano
Pãnoni de duce Boiano
Peſcetelli
Protonobiliſſimi
Sconditi
Seripani
Sommæi
Toccoi
Tomacelli
Zurli

In ea parte quę Sedes Nidi appellatur ſunt hi nobiles.

Aquavivi
Afflicti S. Mazzei
Avali ſeu davali
Azziani, ſive de Noie comite
Berlingeri
Bolognani

Brai-

Brancazij
Gabanigli
Cantelmi
Caponi
Capeccij
Capuani
Caraccioli Blãci
Cardmenses
Caraffæ
Coscij
Diascaloni
Dolcei
Caietani
Gallarani
Gattani
Gesualdi comites Conzæ
Gõzagide Ferrando
Grisoni
Guevarij
Gunazzij
Lunani
Milani
Monsolini
Montalti
Vrsini Gravinenses
Piccolhominei
Pignattelli
Riccij
Sangri
Sanseverini
Saracini
Sarisali
Spinelli
Spini
Tolfani
Thomacelli
Vulcani.

Sedes montana habet.

Capuanos
Carmignanos
Cicinellos
Constantios
Mardones
Mirabellos
Muscetolos
Pignonios
Podericos
Riveranos S. Viceregis
Rocchios
Rossios de Barbazale
Rossios de Leone
Sanfeliceos
Sorientos
Solos S. Secretarij
Stendardos
Toledanos S. Viceregis
Villanos S. Franciscantoni.

In Sede Portus degunt.

Aiossi
Alexandri
Angeli
Belprati
Columnij S. Ascanij
Cardonenses ducis Sessei
Durani
Caietani
Genarij

PANDVLPHI COLLENVTII PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI HISTORIÆ NEAPOLITANÆI AD HERCVLEM,

I. Ferrariæ ducem, Liber primus.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Hoc primo libro Neapolitani regni Magnitudo ac limites demonstrantur: quæ ejus potissimæ regiones, urbesque magis celebres, & à quibus primùm conditæ fuerint, narratur, explicantur ejus regni illustriores familiæ, & describuntur exteræ quædam gentes, quæ regnum diversis temporibus afflixerunt, Gothi videlicet, Vandali, Longobardi, Sarraceni: & de Turcis atque eorum origine & successu quasi per compendium tractatur.

NATVRA ita comparatum est, ut non minus chara nobis ea loca sint, in quibus educati enutritique sumus, quàm illa in quibus nascimur. Atque id sanè eò magis accidit, quo fœlicius illic, in alicujus excellentis principis aula, virtuti, bonis moribus cæterisque disciplinis, quæ ad vitam benè instituendam faciunt operam

A dederimus.

dederimus. Quare nemini mirum videri debet, Illustris. Princeps quædam de regno Neapolitano, ubi Adolescentiæ & Iuventutis tuæ florem honestissimis exercitijs transegisti, deque optimo rege Alphonso Arragonio primo, cum quo in magno honore & familiarissimè vixisti, toties loquaris, præteritarum ibi rerum memoriam libentissimè repetas, & perfectam earum cognitionem cupias consequi. Cæterùm etsi non ignoremus, omnes qui in hac tua aula versamur, nullam propè esse historiam Græcam atq; Latinam, quam non summo studio perlegeris, tamen, quoniam sparsim res in eo regno gestas, varij autores conscripserunt, nec tantùm tibi à negotijs Reipub. relinquitur otij, quantum in ijs examinandis, & in unum veluti corpus colligendis historicè omnibus, quæ à diversis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: tibi visum est, istud munus nobis demandare. Faxit igitur Dominus, ut & tuæ expectationi, & meo rectè obtemperandi desiderio eventus respondeat: provinciam ego istam libenter sanè suscepi: & quamvis non ignorem, hanc historiam variam esse, multisque modis dispersam, nec proinde sine magno labore, in ordinatam perpetuamque narrationem posse reduci: tamen alacritas animi, & tibi gratificandi studium, omnem spero auferet nobis molestiam. Enimuero Princeps Illustris. nullam Italiæ partem comperiemus, tot mutationibus esse obnoxiam, atque regnum Neapolitanum: est enim ejus provincijs veluti fatale, non sæpè, verùm semper ferè, aut tyrannidem perpeti, aut seditiones habere, aut perfidos, aut rebelles, aut sustinere bella, eversiones urbium, rapinas, incendia, & omnis generis alias calamitates quæcunque

Neapolitanum regnum multis mutationibus obnoxium.

cunque ab avaritia & ambitione hujus contagij matre, provenire consueverunt. Quod proinde non tantùm nostro tempore cernimus evenire, sicuti historia quoque hæc nostra declarabit, verum etiam antiquitus ei idipsum tam peculiare fuisse, ut Strabo græographus Græcus testetur, Poëtas ea ipsa de causa finxisse, à Gigantibus in campis Phlegræis qui sunt in Campania, prælim olim esse commissum, quòd ea regio ad motus & bella concitanda natura quasi proclivis sit. Sic quoque apud Titum Livium legimus, Pub. Sulpitium consulem Rom. cum de suscipiendo bello adversus Philippum secundum Macedoniæ regem consultaret, dixisse: incolas hujus regni tamdiu in fide permanere, quandiu non haberent, quibus sese rebellando dederent. & alio loco asserit idem autor, Campaniæ populis insitam esse quasi à natura perfidiam. Itaque minimè debemus mirari, quòd aut perpauca, aut nulla planè literarum monumentis prodita invenimus ab illius regni hominibus, de rebus illic gestis: hæc enim impedierunt motus illi perpetui, seditiones nimirum atque exilia, propter quæ nec libros componere, nec si qui fortè fuêre conscripti, eos ad posteros potuerunt transmittere, ob continua videlicet incendia variasque rapinas, quibus omnis rerum memoria deleta fuit. Atque isthæc nolim equidem ita à me dicta intelligi, ac si provinciam mihi demandatam detrectare cuperem: sed in eum solummodo finem, ut veniam quoque impetrare possim, si fortè hisce commentarijs non semper res omnes acu tetigero. quod satisfeciisse me sperem, si res quasque memoria maximè dignas, ex magno illustrium scriptorum numero, multisque

Strabo.

Campi Phlegræi in Campania.

Perfidia Neapolitanorum.

Paucæ Neapolitanæ historiæ.

etiam iurisconsultis, atque fide dignis narrationibus collectas, in hoc compendium reduxero. Adde quòd alias quasdam res etiam breviter attingam, quæ fortè occurrent, ab hoc regno diversas, si modò ad institutum facere videbuntur: quod proinde mihi non minus vitio verti debere existimo, atque viatori qui aliò contendens, aliquandiu solet immorari in contemplandis quibusdam urbibus, aut alijs locis amœnioribus, quæ fortè occurrere consueverunt. Cæterùm cum in hoc nostro opere constituerimus, certa methodo dilucidè enarrare quæcunque memoria digna, in regno Neapolitano gesta esse accepimus, ab imperio Cæsaris Augusti primisque servatoris nostri annis, usque ad nostra tempora: videor mihi operæ precium facere, si primo hoc volumine breviter quoque expliceem, illius magnitudinem atque fines: ut manifestum sit omnibus, quænam Italiæ regio Neapolitani regni nomine intelligatur. Quo facto ostendam etiam, quæ potissimæ in eo urbes floruerint, quæ familiæ magis celebres extiterint, & denique exteras quoque gentes breviter describam, quarum mentionem deinceps sæpius facere oportebit: sic enim faciliora magisque dilucida erunt, quæcunque postea enarrabimus.

Quam latè sese hæc historia extendat.

Regnum igitur, quod apud quosdam scriptores etiam Apuliæ & Siciliæ regnum citra fretum appellatur, qua parte cum reliqua Italia cohæret, primum via Aurelia & Latio terminatur: quæ proinde & ipsa ad Vfentem fluvium desinunt, non procul à Terracina, quæ olim Anxur dicebatur. Vt in Mari Tyrrheno videlicet, sumpto ab hujus fluvij ostiis exordio, linea ducatur sursum procedendo, per Latium versus Apen-

Regni Neap. fines qua parte Italiæ cohæreant.

ninum

minum per Sabinos, hincque per Vmbriam atque Picenum, quæ hodie Marchia Anconitana dicitur, usque ad Troenti fluminis ostia, quæ sunt in Adriatico sinu. Atque hæc sanè linea, quoniam non recta est, sed fluminum ambages imitatur, longitudine centum quinquaginta millia passuum æquat: nam à Terracina ducitur ad Fregellas & Ceperanum, hincque per Reatensium & Talliacotij comitatus fines, ad Interrochream, Civitatem Reatem, Matricem Ascalumque protrahitur, & tandem in ipsius Troenti amnis ostijs desinit: nec enim alioquin centum triginta millia passuum superaret, siquidem rectà duceretur.

Reliquum ejus totum mari ambitur peninsulæ instar. & qua parte Occasum spectat Tyrrheno mari clauditur, à Meridie Siculo, Ionioque, & ab Ortu atque Septentrione Adriatico, & parte etiam Ioni continetur: estque littoreus hic illius ambitus ab Anxure usque ad Troentum amnem mille quadringentorum & octodecim circiter Italicorum milliariorum. Ab Anxure enim abest Neapolis octuaginta duobus passuum millibus, & illinc Buxentum centum quadraginta septem: à quo iterum distat Rhegium centum octuaginta tribus: & centum triginta tribus abest à Rhegio Spartiventi promontorium, quod olim Herculeum vocabatur: hincque ad Lacinium promontorium numerantur centum nonaginta quinque, & ab eo Tarentum usque ducenta: à quo abest Salentinorum promontorium triginta, & viginti sex ab hoc, Hydruntum. Garganus mons autem ab Hydrunto non minus etiam distat, quàm ducentis viginti duobus, à quo denique usque ad Troenti fluminis ostia sunt ducenta: quæ si in

Continet autem Italicum milliare passus mille.

Regni Neap. ambitus maximus.

unam ſummam addantur efficient mille quadrigenta & octodecim paſſuum millia, tantus videlicet eſt maritimus ejus ambitus. Cui ſi conjungantur centum quinquaginta, quibus à reliqua Italiæ parte, linea ab Vfentis in Mare Tyrrhenum egreſſu, ducta ad Troenti oſtia, ſeparatur: habebimus mille quingenta ſexaginta octo millia paſſuum, quæ totius regni Neapolitani ambitum continebunt, ſituti noſtra memoria diſtinguitur.

Quæ præcipuæ regni provinciæ.

Iam verò provincias, quæ in hoc regno præcipuæ ſunt, deinceps explicabimus: Ab Vfente fluvio, quo loco juxta Anxur in Mare Tyrrhenum ſeſe exonerat, initio ſumpto: ubi primum nobis ſeſe tota illa Latij novi pars offert, quæ illinc uſque ad Lirin fluvium porrigitur. Nam etſi noſtra ætate (ut eſt in cæteris quoque rebus magna confuſio) tota illa regio quæ Tyberi, Sabinis & Apennino diſtincta, Anxur uſque porrigitur, in tres partes diſtincta ſit, Latium videlicet. Campaniam Romæ, & Maritima, tamen antiquitus Latij novi nomine veniebat quicquid ad Lirin uſque porrigitur: quæ proinde hodie prima eſt regni Neapolitani provincia, in qua ſunt præ cæteris, tres urbes celebriores, Formiæ, Fundi atque Cajeta. Hinc deinde uſq; ad Sarnum fluvium porrigitur Campania vetus, quæ à neo tericis Terra Laboris appellatur, in qua ſicuti jam olim, ita nunc quoque præcipuæ urbes ſunt Capua atque Neapolis. Deinceps ſequuntur Picentini uſque ad Silarn fluvium, cujus regionis major pars hodie Principatus appellatur, & habet urbes celebres Surrhentum, Nuceriam atque Salernum. Sequitur deinde Lucania (Baſilicata jam dicitur) quæ ad Saprim uſq; porrigitur, qui fluvius olim Lavus vocabatur, in

Latium novũ ejuſque apud recentiores tres partes.

Campania vetus, forte leborij cápi.

Picentini.

Lucania.

in qua sunt celebres urbes nostra memoria Policastrum & Iscalea, antiquitus verò Buxentum, multaque alia castella inter montes. Lucaniam excipit Calabria, quæ Brutiorum regio à recentioribus appellatur, & Tyrrheno mari usque ad Leucopetræ promontorium, deinde Siculo clauditur usque ad promontorium Armorum, in quod ex summis alpibus originem, ducens, & per totam Italiæ longitudinem decurrens, Apenninus desinit, & cujus summus apex à nautis nostra ætate Tali nuncupatur: habet autem præcipuas urbes sicuti antiquitus, ita nunc quoque Cosentiam & Rhegium Iunij, quod proinde ita appellatur ad discrimen Regij Lepidi, in Gallia cisalpina. Ab hoc armorum promontorio in ortum tendenti versus Herculeum, deinde ab hoc rursus in Aquilonem per mare Ionium modicè deflectenti, sese offert magna Græcia, quæ Tarentum usque porrigitur: quamvis nostra ætate hæc regio Calabriæ nomine intelligatur, cujus præcipuæ urbes sicuti jam olim, ita nunc quoq; florent Scyllaceum, Croton & Tarentum. Postea supra sinum Tarentinum sunt Salentini, & usque ad ejusdem nominis promontorium habitant, habentq; celebres urbes Callipolin & Vgentum. Hinc verò in Aquilonem deflectendo, succedit Brundusium usq; ea regio, quæ antiquitus propriè Calabria vocabatur, supra Ioniũ in qua jam olim fuêre & etiamnum sunt, civitates inclitæ Brundusium, Alectium & Hydruntum. Cæterùm Calabria hæc cum Salentinorum regione conjuncta, quæ inter Ionium & Adriaticum mare in Ortum porrigitur, nostro tempore terra Otranti nũcupatur, antiquitus verò Iapigia, Mesapia & Peninsula etiã dicebatur: quod Tarentũ à Brundusio

Calabria.

Caput Armorum.

Tali vertex.

Hercul. promontorium.

Magna Græcia.

Salentini.

Iapigia, Mesapia Peninsula.

(quorum illud Ionio hoc Adriatico mari alluitur) pedestri itinere non plus quàm trigintaquinque millia passuum distet. A Brundusio deinde usque ad Aufidum fluvium se porrigit Apulia Peucetia, à quibusdam etiam Ætolia nuncupata : sicuti & Barium, qua parte mari alluitur : in qua sunt Egnatia, quæ hodie Iuvenatium dicitur, atque Venusium. Tunc ab Aufido usque ad Fiternum fluvium altera Apulia est, quæ Daunia cognominatur, à nostris etiam Plana : in qua sunt maritimæ quidem Salapia, Sipa, Apeneste, quæ hodie Manfredonia dicitur, & à mari magis remotæ Luceria Sarracenorum dicta, & Canusium. Inter Titernum atque Sarum fluvium sita deinde Ferentanorum regio est, Adriatico mari contigua, cujus præcipua oppida antiquitus fuerunt Histonium, quod hodie Estomium nuncupatur, & à mari paulo magis remota Larinum atque Ansanum, quod Lancianum vocant. Hos excipiunt Peligni, qui inter Sarum & Aternum (quem fluvium Piscariam appellant) siti sunt : habentque Ortonam urbem maritimam, & à mari remotiores Sulmonem & Corfinium oppidum olim celeberrimum, nostra ætate autem Pentina nuncupatur. Pelignis succedunt Marrucini, quorum regio ab Aterno, secundum Adriatici maris littora, porrigitur usque ad Troentum, quo extrema regni Neapolitani ora terminatur. Hi maritimas quidem urbes celebres nullas habent, excepta Franco villa quæ olim Castrum novum dicebatur : sed à mari remotiorem olim Zeaten metropolin amœnis. urbem habuerunt, quæ nostra ætate Civitas Chietæ dicitur. Supra Marrucinos tres alij populi habitant : quorum regio à Pelignis incipiens, se

Apulia Peucetia.

Apulia Daunia.

Ferentani.

Peligni.

Marrucini.

per

per Picenum secundum radices Apennini extendit. Eorum primi sunt Vestini, Primam urbem incolentes, quæ hoc tempore Pennarũ civitas appellatur: olim habuêre etiam Amiternum & Furronem in quarum destructarum locum, Aquila successit urbs non ita pridem condita. Vestinos sequuntur Præcutini, quorum nomen deinde modica inflexione in Aprutios est commutatum. Tum Marsi, qui Celanum oppidum, ad lacum Fucinum incolunt. Cæterum tota ea regio, quam populi hi jam à nobis commemorati, Ferentani scilicet, Peligni, Marrucini, Vestini, Præcutini, Marsique incolunt. nostra ætate, imo Aprutij nomine exprimitur: regio sanè cum loci natura, tum viris fortibus munitissima, quæque olim cum Samnitibus sæpenumero fœdus habere solebat, & à multis etiam bonis autoribus Samnitum nomine comprehensa: Est & alia quædam regio, in medio ferè regno, sex hisce populis jam à nobis commemoratis finitima, Latio item atque Campaniæ contigua: hæc partim montuosa est, partim plana: nam planitiei ad utramque Apennini partem sitæ particeps est: olim Samnium dicebatur, hodie verò Vallis Beneventana, & in longitudinem porrigitur usque ad Silari fontes per octuaginta ferè millia passuum, & plurimis, iisque olim celeberrimis oppidis exculta est, ex quibus præcipua fuerunt Æsernia, Sepinum, Alysum, Thelesia, Beneventum & Bovianum. Hisce Samnitibus conjuncti erant ij etiam populi qui antiquitus Hyrpini dicebantur, Picentinis, Lucanis & Apulis finitimi: Veluti nostra quoque ætate. fuêre autem eorum celebriores urbes Avellinum & Aquilonia, quæ

Vestini.

Præcutini & Marsi.

Aprutium.

Samnites.

Beneventana vallis.

Hyrpini.

Agnone & Anglonæ Castrum hodie appellatur.

Samnitum excidium.

Hæc Samnitum gens totius Italiæ fortissima fuit, & Romanos, post adeptam in principio libertatem, quadraginta novem annos armis vexauit. Nec deinceps etiam illos veteri odio prosequi desiit, donec à Lucio Sylla dictatore longo temporis intervallo post, planè extingueretur. Is enim cum exercitu eò profectus, armatos & inermes, cum eos qui vi capti essent, tum qui abjectis armis sese dedidissent necandos curavit: deinde tria eorum millia adhuc, aut (sicuti quidam putant) quatuor, qui abjectis armis Romam confugerant, loco cuidam, quod Ovile fuit appellatum, inclusit: & intromissis ad eos suis armatis militibus, trium dierum spacio cunctos interemit. His peractis, eos etiam proscripsit, & eorum oppida destruxit: quo excidio omnes sanè interierunt, nisi qui fortè ignoti, illinc atque ex tota Italia aufugerint. Cum autem L. Sylla interrogaretur, qui tanta crudelitate in eos uti posset? respondisse dicitur, nullum Romanum civem tutum fore quandiu Samnitibus conveniendi potestas aliqua esset: quapropter ita esse extirpandos. Hæ sunt totius regni, in continenti provinciæ: quæ etiamsi ab antiquis Græcis atque Latinis scriptoribus eodem hoc ordine descriptæ, iisdemque nominibus appellatæ fuerint: nostra tamen ætate paulò aliter dividitur regnum Vniversum, in præcipuas quasdam regiones, Leborios videlicet. Principatum, qui antiquitus Picenum, Basilicatam, quæ erat Lucania, Calabriam, terram Otranti, quæ Iapigia olim dicebatur, Apuliam atque Aprutios. Quibus accedunt insulæ quædam regno adiacentes; veluti in mari Tyrrheno sunt, non procul ab

Alia totius regni divisio.

Anxure,

Anxure, in sinu Cajetano, Pontiâ & Pandateria, quæ Palmarola dicitur: & ex oppositò Molæ Parthenope, quæ nunc Bitonto appellatur, itemque Ischia è regione Puteolorum, quæ antiquitus triplici nomine insignita fuit, nam Pithecusa, Inarime & Ænaria vocabatur: nec procul ab Ischia est Prochyta, & Nesus que jam Nisare appellatur: & propè Minervæ promontorium sunt Capreæ, itemque Sirenusæ è Passetani regione, quæ binæ sunt exiguæ insulæ, Gala, & S. Petrus appellatæ. Attribuitur etiam Neapolitano regno Lipara, una ex septem insulis quæ Æoliæ dicebantur, quamvis alioquin Siciliæ propius adjaceant: ejus ambitus continet ad decem millia passuum, estque incolis & civitatibus munita, ac paret regibus Neapolitanis. Sic etiam in altera parte, sunt è Gargani regione in mari Adriatico, quatuor insulæ Diomedeæ, quæ nostro tempore uno Tremiti nomine exprimuntur: habentque singulæ quoque suas appellationes: ex binis namque majoribus, una quidem S. Mariæ, altera S. Doimo. dicata est: & minorum una Gatizum altera Capraria appellatur. Atque hæ insulæ sunt, quæ regni Neapolitani finibus comprehenduntur, præter multos scopulos, hoc loco prætermissos: quibus etiam possemus adjicere Siciliam, insulam Italicam, magnam & opulentam, nisi proprio domino pareret. Hæc enim usque adeò propè adjacet regno Neapolitano, ut etiam nomen ei impartierit, quo factum est, ut primi quidam reges qui utrumque ditione tenuerunt, veluti Fridericus II. Manfredus, & Carolus Andiovinus I. atque Alfolsus Aragonius I. sese reges Siciliæ citra & ultra fretum appellarint: sed cum Siciliæ simpliciter mentionem

Ischia.
Prochyta.
Nesus.
Capreæ.
Lipara.
Diomedeæ insulæ.
Tremitum.
Sicilia citra & ultra fretum.

nem factam invenimus, solam insulam, non itidem regnum Neapolitanum citra fretum intelligere debemus. Vrbes autem singulas quæ in hoc regno cum ob antiquitatem, tum conditorum nobilitatem & rerum in ijs gestarum memoriam celebres sunt, hoc loco explicare nimij esset laboris: præsertim quòd plurimæ destructæ, & ita desolatæ nostra ætate sint, ut vix earum interitus vestigia quædam appareant, veluti sunt Cumæ in Campania, quæ olim non modò urbium hujus regni, verumetiam Siciliæ atque Italiæ totius antiquissimæ celeberrimæque fuerunt: itemque Minturnæ, Sinuessa: & in magna Græcia, Surrentum, Sybaris, & Metapontum: in Apulia Agrippa, Sipontum & Salapia Annibalis Carthaginensis amore celebris: in Aprutijs Amiternum, Buca, Histonium: & in Samnio denique, Comminium, Atina, Aquilonia, & alia per universum regnum quam plurimæ. Hisce igitur omissis, alias quasdam præcipuas recensebimus, quæ etiamnum supersunt: inter quas primo loco se nobis Neapolis offert, totius regni metropolis, à Cumanis & Chalcidensibus hominibus Græcis condita. Hi namque ab Eubœa profecti in Ischiam primùm perveneruntt: & postquam Cumas condidissent, discessêre illinc, & Neapolim extruxerunt binis diversisque temporis vicibus: itaque idem populus inhabitabat duas easque vicinas urbes, & quam primò condiderant Palæopolin, atque etiam Parthenopem, ab una Sirenum ejus nominis meretricula nobilissima, quæ illic fuerat sepulta: quam verò posterius extruxissent Neapolim appellarunt: quo factum est deinde temporis successu, ut obsoleto Palæopolis nomine,

Vrbes olim in regno Neapolitano celebres, nunc destructæ.

Neapolitanæ urbis conditores.

Chalcidenses

Palæopolis.

Parthenope.

Neapolis

Neapolis solùm sit appellata, & à Poëtis nonnunquam etiam Parthenope. Capua quoque antiquissima urbs est, cujus nominis rationem quadruplicem reddunt: alij enim à conditore Capy Troiano Æneæ comite dictam existimant: alij à falcone, qui antiqua Hetruscorum lingua Capys vocatur, quòd ab illa ave, primum ejus condendæ augurium desumpserint: nonnulli à camporum fertilitatæ, & ab initio non Capuanos, sed Campanos dictos fuisse: alij denique sic putant appellatam ex eo, quòd duodecim totius Campaniæ præstantissimarum urbium præcipua ac veluti caput esset: quo factum est etiam, ut M. Tullius dixerit, post Romam, hanc, Corinthum, aut Carthaginem, loci opportunitate aptam fuisse ad obtinendum orbis imperium. Cæterùm non eo planè loco sita est hoc tempore, quo olim fuerat: cujus rei argumentum suppeditant ruinæ & rudera, quæ illinc duobus ferè passuum millibus, circa. S. Mariam Gratiarum apparent. Sunt etiam vetustæ ac celebres urbes, Beneventum, quod olim Maleventum, & à Græcis etiam Maletium dicebatur: & Tarentum conditum à Phalanto Lacedæmone, qui genus suum ab Hercule ducens, ab eo octavus erat. Cosentia Aprutij metropolis, Rhegium in Calabria, ab iisdem Chalcidensibus, qui Cumas extruxerant, conditum. Croton, quam Miscellus Græcus ex Achaia, Apollinis oraculo monitus condidit. Hydruntum quod extruxêre Cretenses, in eum locum à Iapyge Dædali filio deducti. Brundusium itidem à Cretensibus conditum qui Tresto duce eò ex insula venerunt: significat autem Brundusium, lingua Mesapica, quæ antiquitus in Iapygia usitata erat, Cervum cum cornibus.

Capua.

Carthago, Corinthus, Capua.

Benevētum.

Tarentum.

Cosentia.

Cumæ.

Croton.

Hydruntum.

Brundusium.

Ortona. Sulmo. Caieta. Salernum. Venusium. Traianopolis Sinus Crateris. Baiæ. Baulum. Puteoli. Herculaneũ. Pompea.

cornibus. Ortona Piratarum domicilium, exædificata à naufragis. Sulmo à Solimo Æneæ comite. Caieta à Lacedæmonibus condita fuit, sed nomen deinde ab nutrice Æneæ ejusdem nominis assumpsit, quæ illic obierat. Salernum verò conditum est à Romanis, ut præsidio esset adversus motus Lucanorum. Venusium Vetus, ab antiquo Veneris templo, & cultu ejus deæ, quæ, sicuti quidam existimant, Venusia dicebatur. Traianopolis, quæ nunc contractis syllabis Trane appellatur, ab Traiano imperatore dicta, & condita esse putatur: sic enim quidam neoterici existimant, quamvis ego id non pro certo affirmare ausim. Multæ prętereа sunt in hoc regno urbes antiquissimæ, quas hoc loco omittimus: Sed tamen silentio prætereunda non fuerit magnificentia ædificiorum, quæ in Campania fuit: res sanè tanta, ut cum omnibus, quæ alicubi terrarum fuerint admiratione digna, facilè conferri potuerit. Nam totus ille sinus, qui inter Misenum & Minervæ promontorium è Caprearum regione interiacet, quique Crater antiquitus dicebatur, & in longitudine quinquaginta quatuor passuũ millia obtinet: olim usque adeò refertus fuit splendidis ædificiis, urbibus, arcibus, villis, palatiis, theatris, balneis, aliisque ejus generis rebus magnificentissimis, ut ex alto mari eum locum intuenti, non plures loci aut oppida, verùm mira eademque maxima urbs esse videretur, ita videlicet loca cuncta referta occurrebant à Baiis versus Baulũ proficiscenti, hincque Avernum, Puteolos, Neapolin, Herculaneum, quæ nunc turris Nuntiatæ, Pompeam, quæ maris Castrum appellatu, Surrhentum usque. Quare, nihil equidem puto tunc

temporis

temporis in orbe fuisse jocundius, magnificentius aut admiratione dignius. quo magis miseranda est nunc Italiæ conditio, quando hæc ferè omnia, Neapoli excepta, terræmotibus belliſque diruta, & ruinis sepulta, non sine dolore cernimus. Hoc autem etiamsi ita se habeat, sunt tamen adhuc in eo regno multæ præclaræ urbes: quæ priorum respectu, fortasse novæ vocari possunt, quoniam non ita pridem conditæ fuerunt: attamen nec ipsæ suis laudibus spoliande. Cujus generis est Barletta, olim Barulum appellata, ab Canusinis extructa: Foggia, quæ olim erat Encana, condita à colonis conservandi frumenti causa. Et à fossarum multitudine, eadem causa factarum, appellata: itemque aliæ multæ nequaquam ignobiles, quæ sicuti fama fertur, ab exteris Albanis, Dalmatis atque Schlavonicis conditæ fuerunt. Nec contennendæ sunt etiam Aquila, & Manfredonia olim Anapeste dicta, & ex Siponti ruinis extructa: ambæ autem à Germanis fuêre conditæ sicuti à recentioribus Græcis Troia, & Melfis, & à Normanis Aversa: de quibus suo loco copiosius dicemus. Nec fuerit hoc loco silentio prætereundum, quòd Amalfis exiguum alioquin oppidum, Magnetis ejusque in stellę polairs observatione usum sibi vendicet: quo nomine omnes qui terra marique peregrinantur, se ei plurimum debere confiteantur necessum est. Nam de hac re ipsi communi hominum opinione gloriantur: & constat etiam eum antiquitus non fuisse usitatum: quo fit ut communi opinioni hominum, quæ nunquam omninò falsa esse solet, nos quoque nunc subscribamus. Neque verò hic diutius immorabor, in hujus regni laudibus explicandis, quæ ei merito

Barletta.
Barulum.
Foggia.
Encana.
Aquila.
Manfredonia
Magnetis inventio
Amalfis.

Salubritas atque fertilitas regni.

meritò debentur, cum ob amœnitatem, locunditatem atque aëris salubritatem, tum etiam ob fertilitatem agri, rerum maritimarum oportunitatem, opes & cæterarum omnium rerum, quæ ad hanc vitam necessariæ sunt, copiam, quòd harum rerũ pleni sint omnes libri, & res ipsa etiam loquatur: Atque hæc fortassis causa est, propter quam tot mutationibus semper obnoxium fuerit, ut pote ab multis expetitum & ab ipsis etiam incolis, tanta rerum omnium copia luxuriantibus facillimè motibus agitatum. Quo factum est, ut

Multi huic regno insidiati.

post hominum memoriam Græcis Latinisue literis conservatam, deprehendamus gentes exteras ei semper insidiatas, & à multis sæpenumero veteribus colonis pulsis, fuisse occupatum. Cujusmodi ex vetustissimis fuerunt Ænotrij, Pelasgi, Ausonij, Aurunci, Hetrusci, Osci & Opici: quorum

Liburni.

nomina, vetustate ex hominum mentibus planè jam deleta sunt. Huc accedunt Liburni, qui ad Troenti fluminis ripam, ejusdem nominis oppidum olim condiderunt, quædam jam planè de-

Illyrij.

structum est: itemque Illyrij, qui cum juvenculis uxoribus juvenes in Apuliam venerunt, & Pediculi primùm, deinde etiam Peucetij appellati, temporis successu ita creverunt, ut tredecim propè nationes ex iis dimanarint, & Barium atque Iuvenatium ab iis habita, etiamnum eorum memoriam nobis conservant. Multi præterea alij

Qui hoc regnum infestarunt.

fuerunt, qui hoc regnum diversis temporibus occuparunt, veluti deinceps ostendemus, Græci videlicet, Gothi, Longobardi. Sarraceni Normani, Germani, Galli, Hispani. Quo fit, ut non sit rationi consentaneum, eos incolas qui nunc regnum inhabitant, admodum vetustam ex eo loco origi-

nem

nem habere, aut familias aliquas illic esse antiquas: sed omnes potius ab exteris gentibus atque advenis oriundos. Nec opus esse existimo hoc loco commemorare qui viri militaribus disciplinis excellentes ex hoc regno orti fuerint, sicuti Hadrianus imperator ex Adria oppido, & G. Marius ab Arpino oriundus: puto enim apud omnes in confesso esse, quòd inter omnes totius Italiæ populos, Peligni, Ferentani, Marsi, atque Samnites fortissimi censeantur. Veluti id apparuit luculenter in bellis, quæ adversus eos gesserunt Archidamus & Cleonymus Spartani, Agathocles Siculus, Alexander Epirota, Pyrrhus, Hannibal Carthaginensis, Iulius Cæsar, Pompeius & alij Romani. Et quoniam in harum rerum mentionem incidimus, non præteribimus silentio, quod solum hoc regnum viros produxit, omnis generis doctrina excellentes, quique in præcipuis philosophorum sectis plurimum præstiterunt: multique præterea, etsi non illinc essent oriundi, tamen dignum existimarunt, in quo vitam traducerent, & studiis suis operam navarent: veluti suêre Pythagoras, Plato, Virgilius, Livius & Plotinus, qui in diversis regni locis habuerunt suas sedes atque villas, in quibus multa præclarè scripserunt, & celebres Scholas aluerunt: quamvis ipsi Græci, Galli & ex aliis nationibus orti essent. Sed quis ausit negare, uni regno Neapolitano Latinos, totamque Italiam plurimum debere? quod ab eo, omnes viri ingenio & eruditione excellentes originem habuerunt. Cujusmodi certè in Philosophia fuerunt Archytas & Eurytus Tarentini: Alcmæon & Philolaus Crotoniatæ: Zenon, Leucippus & Parmenides nati ex Scalæa: Hippasus

Fortes Viri hinc orti.

Docti viri hic nutriti & nati.

Philosophi qui in hoc regno docuerunt.

Philosophi ex hoc regno nati.

Metapontinus : Timæus Locrensis : Ocelus Lucanus, & paulò supra nostram memoriam, omnium eruditorum decus Thomas de Aquino. Nec prætereunda est etiam hoc loco Poëtarum atque oratorum, qui itidem hoc regnum cohonestarunt gloria. Ennius enim Poëta antiquissimus Rhodum in Apulia patriam habuit : Lucillus Aunencam olim Benevento vicinam: Pacuvius tragicus Brundusium : Horatio gaudet Venusium: Sulmo de Ovidio gloriatur, Neapolis Statio, Aquinum Iuvenali, Amiternum Salustio, & Arpinum denique Mar. Cicerone, omnis eloquentiæ fonte celebratur. Quare felicissimum meritò posset hoc regnum prædicari, nisi ex eadem hac tanta felicitate nata luxuria & hominum inconstantia, ei tantopere semper obfuissent. Iactis obiter hisce fundamentis, quæ historiæ nostræ Neapolitanæ lucem afferre : queant : non ab re fore speravi etiam, si eandem ob causam hîc nationes illas breviter describamus, quæ hoc regnũ infestarunt, & quarum in nostra historia sæpe mentio facienda erit : sic enim nihil amplius erit, quod lectorem remorare queat. Sunt autem illæ Gothi, Vandali, Longobardi, Sarraceni, Normani, Suevi, Galli, Cathelani, Aragonici & Turcæ : de Græcis enim quamvis sæpe quoque mentio incidat, tamen quoniam noti sunt, nihil dicemus. Gothi antiquitus fuêre Getæ : & quamvis à multis scriptoribus Scythæ fuisse perhibeantur, tamen si rem ipsam atque Geographorum descriptiones paulò melius perpendamus : comperiemus esse Europæos, Scythas verò Asiæ gentem. Venere enim primùm ex Scandia, quæ Græcis Gothia dicitur, & ab Italis multisque etiam Latinis scriptoribus Scande-

Poëtæ & oratores,

Nationes quæ regnum infestarunt.

Gothi, Getæ.

Scandia Gothia.

Scandenuvia appellatur. Hæc in Germanico Oceano è Sarmatiæ regione, cis Tanain, qui Europam ab Asia separat, sita est: nec constat insulam ne an peninsulam eam appellare oporteat; nam Suetiæ atque Norvegiæ exigua quadam parte cohæret, quæ secundum maris fluxum & refluxum, modò mergitur, modò ab aquis libera est. Quo fit ut diverso tempore, insula atque peninsula sit: sæpius tamen peninsulæ modo se habet, ob frigoris vehementiam, quæ aquas illic minimè profundas, glacie ita constringit, ut terra ubique cohærere videatur. Ex hac igitur regione discessêre antiquitus Gothi, incredibili cum virorum tum mulierum numero, & in Sarmatiam, cujus major pars hodie Polonia dicitur, pervenerunt: & jam tum cum Luc. Lucullus, & postea Augustus imperarent, cœpit eorum nomen innotescere, & Romano imperio esse suspiciosum. Deinde successu temporis, versus Pontum Euxinum progredientes: vicinas regiones paulatim sibi armorum viribus subjugarunt: & versus Danubium conversi eoque trajecto, tempore Domitiani Pannoniam occuparunt, & Romanos qui se iis opposuissent prælio superarunt. Sed hunc sequutus Traianus imperator, eos vicit, & ex Pannonia in regiones quas prius tenuissent expulit. Nec tamen postea cum eo, isque qui sequuti sunt illum imperatoribus Romanorum pacem coluerunt: sed quo tempore Philippus imperabat, Danubium denuo trecentis hominum milibus trajecerunt: & Decius adversus eos à Philippo missus, ita cum illis variis prælis pugnavit, ut illinc discedens victores potius quam victos reliquerit. Deinde verò cum imperium Rom. ab triginta tyrannis, qui di-

Scandiæ situs.

Gothorum primæ eruptiones.

Sarmatia Polonia.

Pannonia ab Gothis occupata.

versis in locis quisq; sibi exercitum & imperatoris nomen usurpabant, discissum quodammodo esset, nec jam amplius monarchia foret: arrepta occasione ulterius Orientem versus progressi sunt, & Thraciam quæ nostra ætate Bulgaria, Rossia & Romania appellatur, occuparunt: & magnam præterea Asiæ partem subjugarunt. Tantis successibus regnarunt usque ad tempora Claudij II. imperatoris fortissimi qui illos terra marique superavit: occidit eorum circiter trecenta millia, & quæ cis Danubium atque in Sarmatia tenuerant, omnia Romanis recuperavit. Superavit quoque eos deinde Constantinus Magnus: & postea eadem provincia iis ad inhabitandum concessa, pacem cum iis fecit: quam proinde multos annos cum imperio Rom. coluerunt, & sub eo quoque stipendia quandoque meruerunt. Sed LXX ferè annis post ab Hunnis Thraciæ gente ferocissima iterum ex Sarmatia pulsi fuerunt: quo tempore Valens imperator regnabat: qui proinde metuens, ne Hunni trajecto Danubio provincias quoque Imperij Rom. invaderent, & ut in hujusmodi periculis eorum opera uti posset, Gothos jam pulsos, in Mysiam Thraciamque recepit, effecitque ut Christiani fierent secundum Arrianorum hæresin, cui ipse quoque imperator addictus erat, & sua stipendia mererentur. Verum enimverò cum Hunni relicto Danubio, sese versus Germaniam convertissent, susceptoque cum Burgundionibus aliisque gentibus Occidentalibus gravi bello, Romanorum provincias hoc metu liberassent, cœperunt eos malè tractare, debitaque stipendia non solvere. Quare indignati Gothi, & necessitate propè coacti à Valente de fecerunt: occide-

Gothi ab Claudio vincuntur.

Gothi ab Hunnis victi.

Hunni Germaniam vastant.

occiderunt binos primarios ejus Thesaurorum præfectos, & Mysiam superiorem atque Daciam, inter utramque Mysiam & Traciam cis Danubium sitam, occuparunt, præsidiisque muniverunt. Cumque Valens sese armis opposuisset, magno apud Hadrianopolin prælio superatus, & in rustici cujusdam tugurio exustus fuit. Quo tempore proculdubio totum imperium occupassent, nisi Gratianus imperator, qui Valenti successit, Theodosium militari disciplina & virtute excellentem, ex Hispaniis vocasset, & in imperij societatem admisisset. Is enim deinde Constantinopolin profectus, variis prælijs Gothos tandem subjugavit, & ad pacem atque stipendia sua merenda, quibus voluit conditionibus coëgit. Quamobrem permansêre tunc iterum in amicitia imperatorum Rom. usque ad tempora Rhadagasi & Alarici, qui Hispaniam occupavit & Romam expugnavit, itemque Theodorici Alarici pronepotis, qui cum Valemiro socio Hispaniæ Galliæque regnum ingressus, Attylam Hunnorem regem illinc totaque Pannonia expulit, & cum Leone denuo, qui primus natione Græcus Constantinopoli imperavit, pacem fecit. Idem iste Theodoricus ex Arileva concubina suscepit Theodoricum Juvenem nobilissimum, & virtute militari præstantissimum, quem Romani plurimùm dilexerunt. Hic cum esset octodecim annos natus, à patre cum exercitu in Sarmatiam missus, Babacum cum ejus regem superavit, & in prælio interemit: qua de causa ejus pater, qui tunc in Mysia erat, hac quoque victoria ornatior, ad Zenonem, qui Leoni successerat, reversus, in Patritiorum numerum est cooptatus, renunciatus Italiæ rex, &

Alaricus rex Gothorum.

Theodoricus Attyllas.

Theodoricus Gothus.

Babacus Sarmatiæ rex.

Magni cognomen assequutus: quapropter ei quoque Constantinopoli posita fuit statua. Deinde verò septuaginta ferè annis post hujus obitum, cœpere iterum Gothorum bella in Italia supullulare, veluti id suo loco docebimus. Atque hæc quidem de Gothorum origine atque progressum dicere visum est, qui septingentis ferè annis magna cum laude in bello & pace vixerunt: & interea ducentis propè annis cum Romanis pacem coluerunt. Sed neque istud silentio prætereundum fuerit, quòd cum Romanis Valentinianus, & Gothis, divisa imperij administratione, Fridigernus & Alaricus imperarent: cœpêre qui magis ad Orientem habitabant Ostrogothi, & qui ad Occasum Vescigothi nuncupari: quorum illud Orientales, hoc verò Gothos occiduos eorum lingua significat. Sed jam ista de Gothis, quorum reliquiæ etiamnum in Hispania atque Italia supersunt, dicta sufficiant.

Ostrogothi & Vescigothi

Vandalorum autem nullus, ex antiquis quidem scriptoribus facit mentionem, excepto Cornelio Tacito, qui eos natione Germanos asserit. Verùm recentiores scriptores uno consensu Scythas eos fuisse testantur: unde magna hominum copia digressi, in Poloniam pervenerunt, & à Vandalo amne, prope quem consedêre, Vandali fuêre nuncupati: jamque se ad Danubium usque explicabant, sed ab Gothis repulsi fuerunt. Quamobrem se tum imperio Rom. submiserunt, & à Constantino Pannoniam ad inhabitandam impetrarunt: sed postquam sexaginta annos hîc quieviſſent, opibus & multitudine aucti, tempore Archadij rebellarunt profectique in Galliam illam magnopere afflixerunt: sed hinc à Gothis pulsi, fese

Vandali.

Vandalus. fl.

Vandali cum Constantino pacem faciũt

sese in Hispaniam receperunt, eamque magna ex parte occupatam, aliquot annis tenuerunt: quo factum est, ut nostra quoque ætate, pars quædam illius, Vandalia ab ipsorum nomine appelletur. Vandalia.

Postea autem cum Honorius imperator Hispaniam Gothis tradidisset, ea conditione ut expellerent Vandalos, parum abfuit quin omnes extinguerentur. Iuvit tamen eos Bonifacij atque Ætij binorum Rom. ducum discordia: Cum enim hic ad Bonifacium in Africa oppugnandum, Singultum quendam misisset, nec Bonifacius se ejus copijs solum resistere posse putaret, inito cum Vandalis fœdere, eos in Africam duxit eo tempore, quo D. Augustinus Hipponensis Episcopus esset. Huc ubi pervenissent, brevi tempore creverunt, & Africam propè universam, quibusdam suis regibus subegerunt: veluti fuit Gensericus, qui Romam etiam expugnavit: tandem eorum ultimus rex Guilimerus, à Belisario fortissimo duce superatus, & Constantinopolin in triumpho ductus est, Africa ab eodem duce imperio recuperata, Vandalorum autem nomen planè extinctum. Bonifacius & Ætius Romani discord. D. Augustinus. Gensericus. Belisarius.

Longobardi autem ex Scandia itidem ut Gothi originem ducunt: cum enim ea gens usque adeo numero aucta esset, ut regio non jam ad illos alendos sufficeret: divisere Vniversam multitudinem in tres partes, ut data sorte, ea pars ex insula migraret, super quam sors cecidisset. Quamobrem egressi ij qui sorte essent electi, Ajo ac Tatio ducibus: armis sibi in Sarmatiam atque Germaniam aditum aperuerunt: Et ex primis quibusque provinciis quas occupassent, incolas secum abducebant. Cum verò prius Vinuli vocarentur, mutato nomine Longobardi postea dicti sunt, quod Longobardorum origo. Vinuli.

regionem, excursionibus atque rapinis devastassent, & Ataulfus à suis Barchinone, quæ hodie Barzalona dicitur, sublatus esset: tandem cum Alanis de incolenda simul ea regione fœdus inierunt: quamobrem successu temporis inter sese conversantes, lingua & moribus ex binis populis in unum coivêre, & ex binis quoque nominibus, Gothis atque Alanis, unum fecerunt, seque Gothelanos, & provinciam eam Gothelaniam appellarunt: quæ proinde nomina sermonis mutatione, iterum inflexa fuerunt, ut nunc communiter Cathelani, & regnum Cathelonia nuncupetur.

Ataulfus.

Barchinone. Habent Barchinonen urbem præcipuam: nec erat eorum nomen in Italia celebre, antequam Alfonsus Aragonius ad Regni Neapolitani possessionem vocaretur.

Aragonici. Aragonici Cathelanis vicini, sed magis ad Occasum, inter Iberum & Valentiæ regnũ siti sunt: atque hoc nomen à Tharhacona quam incolunt, antiquissima urbe, olim à Gn. & Pub. Scipionibus fratribus, secundo bello Punico extructa obtinent: nam Arragonici dicuntur tamquam Tarrhaconici: Ac prius quidem distinctum erat Cathelonię regnum ab Aragonico: sed deinde temporis successu, ambo conjuncta fuêre. Nam primum cum nulli adhuc essent in Aragonia reges:

Petrus Tarres. populus Petrum Tharensem quendam nobilem, in regem elegit: sed cum non esset is ex posteris Gothorum natus, factum est, ut regiam dignitatem consequutus, superbire atque insolens esse cœperit: & sic in odium populi incidens, mox etiam regno privatus sit. Iamque cum alij non adessent, qui huic muneri sustinendo apti viderentur: Pontificis autoritate ex monasterio evocarunt

carunt Ranimirum quendam Sancij majoris ille- Ranimiris I. rex Aragoniæ.
gitimum filium (is enim legitimam prolem nullam reliquerat atque illum Aragoniæ regem elegerunt, & Ozeæ coronarunt Anno MXVII. Hic ergo primus fuit rex Aragoniæ è Gothorum familia, & ex sorore Pictavienſis comitis Hurracam Huraccam.
filiam ſuſcepit: ſed poſtquam adverſus Mauros aliquoties non infeliciter pugnaſſet, & conſtituiſſet pacem: regno atque filia, donec matura viro foret, Alfonſo VII. Caſtellæ regi comendatis, in monaſterium reverſus eſt, & illic vitam finire voluit, quòd homo ſimplex eſſet, & nobilium ſuorum inſidias metueret. Harucca autem matura viro, Ramundo Barchinonenſi comiti nupſit: Ramundus
quamobrem acquiſivit ille matrimonij hujus ra- rex Aragoniæ.
tione, Aragonicum regnum: fuêreque deinceps Catheloniа & Aragonia uno regno comprehenſæ. Poſtea verò cum Ramundi hujus poſteri nulli amplius ſupereſſent: ſucceſſêre in regnum ij, de quibus in noſtra hiſtoria ſuo loco dicemus. Non fuerit autem hoc loco omittendum, inſigne ſpecimen ſimplicitatis Ranimiri quod præ cæteris celebratur: Cum enim aliquando in expedi- Ranimiri simplicitas.
tione adverſus Mauros, à ſuis nobilibus armatus & equo impoſitus eſſet: dedêre ij in dextram clipeum & lanceam in ſiniſtram manum: ſed cum & habenas poſtea ei porrigerent, ſinite, inquit, ut ore eas apprehendam cum utraque manus ſit occupata. Itaque cum ob hanc rem, tum ob alia ſimplicitatis argumenta cum à ſuis baronibus nimium ludibrio haberetur, aliquando depoſita illa monaſtica ſimplicitate ſua, Ozeam accerſivit undecim ex primariis ſuis baronibus, juſſitque omnibus capita amputare, cauſam ejus rei ſolo hoc

inter cæteras Germaniæ nationes, cum quibus degebant, soli barbam alerent. Habitabant autem in Septentrionali Germaniæ parte, inter Suevos & Chaubos, non procul à Rheno: erantque uti Cornelius Tacitus testatur, numero quidem pauci, sed virtute præstantes: quo fiebat, ut inter fortissimas gentes siti, securi tamen viverent: non equidem quod se ad vicinorum mores componerent, aut submisse gererent, sed quædam armis perpetuisque bellis, libertatem suam strenuè defenderent. Itaq; sub decem suis regibus, plurimas occuparunt provincias, & inter cæteras etiam Rugaliantham, Bulgariam atque Pannoniam. Verùm cum jam illis Alboinus imperaret, fuêre ab Narsete Eunucho Iustiniani imperatoris Copiarum duce, qui superatis Gothis Neapoli sedem habebat, in Italiam accersito: quamobrem è Pannonia cum Hungaris gente Scythica, quæ recens eò venerat, solventes, Italiam ingressi sunt: atque occupata primum Verona, deinceps quoq; usque adeò felices fuerunt, ut sub multis suis regibus, toti Italiæ, excepta Roma, per ducentos circitet & triginta duos annos imperarint. Tandem verò Desiderio quodam eis imperante, à Carolo magno, bello superati fuerunt, veluti id suo loco copiosius explicabimus.

Suevi. Chaubi. Rugaliantha Bulgaria. Pannonia. Alboinus. Narses Eunuchus. Desiderius.

Sarraceni sunt Arabes, quorum prima origo talis est: Abraham Saræ maritus, ex Agare ancilla Ismaelem filium suscepit: cujus posteri multitudine tantopere creverunt, ut tres Arabiæ magnas regiones occuparint, videlicet Felicem, Petream atque Desertam: neque enim eorum lingua Arab aliud denotat, quàm desertum. Hæ autem ternæ provinciæ, à binis lateribus Arabico & Persico

Sarraceni. Arabia triplex.

sinu

sinu terminantur, ab aliis habent Babylonios, Assyrios, itemque Mesopotamiæ atque Iudeæ partem, & eò usque se explicarunt, ut nostro tempore etiam Syriæ montana, itemque Ægypti & Lybiæ deserta teneant. Et à principio quidem Ismaelitæ, & quandoque etiam ab ejus matre, Agareni dicebantur: sed postea, quod eos hujusmodi nomine puderet, à Sara legitima Abrahami conjuge sese Sarracenos appellarunt & à regionibus iidem, quas incolebant, Arabes dicebantur. Hi sub Rom. imperatoribus, sæpenumero stipendia meruerunt: ultimò autem conducti fuerunt ab Heraclio adversus Cosdroen Parthorum regem, quo tempore eidem Heraclio Machometus, itidem Sarracenus celebris, cum aliquot copiis militabat: qui proinde finito postea bello, pro ejus gentis more, in montana se receperat, & excursionibus atque latrociniis victum suis quærebat. Victo igitur Cosdroe, Sarracenus quidam instabat apud Eunuchum thesaurorum Heraclij præfectum, ut ipsis stipendia solveret: cumque nimis importunè urgeret, Eunuchus iratus, inquit se non posse canibus jam dare, quod filiis domesticis deberetur. Quamobrem excandescens Sarracenus, nos igitur, inquit, Canes sumus? & subitò, conscenso equo, ad suos reversus, quos Numarius quidam Sarracenus itidem ducebat, redeo, inquit, pecuniis vacuus, sed injuriis onustus: Quapropter, ubi illa quæ Eunuchus dixerat intellexissent, indignati omnes ab imperatore defecerunt: sibique Machometum in ducem elegerunt, qui jam tum summæ erat inter eos existimationis, atque autoritatis. Is ergo cum suas vires ita auctas videret, imperium autem Rom. bellis planè esse exhaustum, &

Sarracenorũ nomen.

Cosdroes Parthorũ rex

Machomet. icæ religionis initium.

Numarius dux Saracenicus.

devastatum Parthiæ regnum : de occupando imperio in Oriente cœpit cogitare. A Sergio igitur quodam Nestorino monacho, qui hæreseos causa Constantinopoli pulsus fuerat, institutis, id optimè se consequi posse putavit, si cum viribus religionis quoque prætextum conjungeret. Qua de causa, ut erat homo summo ingenio atque dexteritate, curavit primum se ab Sergio, sacro baptismate initiari Christianæ religioni, deinde ut omnibus placere posset, cum ex lege Mosaica & Euāgelio, tum ex reliquorum omnium hæreticorum opinionibus, illa tantùm collegit, quæ facilè credi observariq́ue posse viderentur : &, abjectis reliquis, librum composuit quem Alchoranum, hoc est præceptorum collectionem appellavit: laudatq́ue in eo Mosem, Davidem & Christum. Atque hunc librum deinde in Mecha felicis Arabiæ urbe, suis subditis tradidit, obtestans, ut quæ in eo scripta essent, observarent: sibi namq́ue cælitus illa per Gabrielem non aliter missa esse, atque olim Mosi lex, psalterium Davidi, & Christo Euangelium missa fuissent: qua de causa quoque, voluit deinceps Legatus Dei appellari. Atque hoc quidem religionis prætextu, cum armorum violentia, licentia vivendi, & tributorum remissione conjuncto, paulatim Mediam, Persiam, Syriam, Iudæam, Ægyptum, Africam, cæterasq́ue ferè omnes provincias quas Christiani in Oriente habebant, subjugavit: & Machometicæ legis Sarraceniq́ue nominis gloriam, summopere illustravit. Hæc est Sarracenorum origo atque incrementum: sed iidem postea quoque Constantinopolitanum imperium, gravibus bellis afflixerunt, & in Italiam usque, ut suo loco dicemus, pervenerunt.

Sergius Nestorius monachus.

Alchorani argumentum

Mecha.

Sarraceni.

Tandem

Tandem verò, decem ferè annis ante magnam illam atque illustrem expeditionem, quæ in terram Sanctam à Gothifredo Bolioneo Lotharingiæ duce susceptа est à Turcis victi, & sub eorum Imperium redacti fuerunt. Quamobrem cœpêre quoque deinceps nomina immutare: qui enim nobiliores inter eos sunt, & in Asia atque Persia aliquod munus sustinent, ij se Turcomannos nominant: qui Syriam, Iudæam atque Ægyptum incolunt, Sarracenorum nomen retinent: qui habitant in Mauritania Africæ regione, Mauri appellantur: & ij denique Arabum nomen antiquum retinent adhuc, qui in montanis degentes, neque urbes, neq; arces aut pagos habent, sed hinc inde per Syriæ, Iudææ, Arabiæ, Ægypti atque Africæ regiones errant, rapinis furtisq; operam navantes: gens sanè inhumana atque fera ex rapinis prædisque victũ quærens, & Scytharum more vitam sub tentoriis degentes, & de loco in locum oberrantes. Nec aliis armis etiam utuntur quàm equo, arcu, sagittis & lanceis, quas ex arundinum genere quodam conficiunt, medulla pleno, durissimo & robustissimo: statura sunt justa, corpore sicco, ut sine humoribus esse videantur: barba curta atque rara, corporis agilitate nullis gentibus inferiores, & gestibus denique reliquis gravitatem summam atque prudentiam præ se ferentes: sed ista jam de Sarracenis dicta sufficiant. Normani autem antiquitus ex iis Gothis etiam duxerunt originem: qui Cimbricam Chersonesum occuparunt, magnam in Oceano Germanico peninsulam, quæ nostra ætate Dania appellatur: quo fit ut reges Daniæ etiamnum, sese Daniæ Gothiæque reges nuncupent. Hi reges olim, veluti nunc quoque in iorum, quibus.

Gothifredus Bolioneus.

Turcomanni.

Mauri.

Mores Sarracenorum.

Normani.

Cimbrica Chersonesus

Dania.

Mos Barbarorum.

quibusdam Septentrionalibus regionibus accidit, in more positum habebant, relicta primo genito filio regni possessione reliquos extra regni fines dimittere. Itaque cum aliquando Lutrochus Daniæ rex, egregiæ indolis, charissimumque filium haberet Biergostam nomine, qui tamen non erat natu maximus: dimittens ex regno, illum commendavit Astingo suo baroni, simulque aliquod præstantium virorum comitatum adjunxit: qui Solventes illinc, felicibus ventis ad littus Gallicum appulerunt, ejusque partem Belgicam ingressi, primum ad Veromanduos usque progressi sunt, & ampliſſimam prædam consequuti: Cintinum & Noviodunum exusserunt, multasque præterea regiones occuparunt, & Galliam universam quadraginta ferè annis graviter afflixerunt. Demum Carolo Simplice, Galliæ rege vigesimo sexto imperante. Rolloneus nuper à Normannis in ducem electus, vir corpore & animo promptis. diviso suo exercitu, Galliam tribus locis adortus est, juxta ligerim. s. Sequanam atque Garumnam, easque provincias ferro atque flamma magnopere vastabat. Carolus igitur cum se viribus ei resistere non posse cognosceret: cum eo, per Francum Episcopum Rotomagensem de pace tractavit: quamobrem juxta Eptam fluvium, in colloquium venerunt. & in utraque fluminis ripa consistentes, pacem hisce conditionibus fecère. Rolloneus Christianus fieret: Gillin Caroli filiâ uxorem duceret, eique pater dotis nomine Neustriam provinciam assignaret. Hæc à Septentrione Sequana, ab occasu Oceano, à meridie verò atque Oriente Armoricis & partim Epta terminatur. Icto hoc fœdere, Rolloneus Christiana religione initiatus est, &

Lutrochus & Biergosta.

Astingus.

Caroli Simplicis cum Normannis fedus.

Francus. Episcopus.

Gillis Gallica nubit Rollo-neoNormano

Robertus

Robertus appellatus à Roberto Pictonum comite, qui pro illo in sacra lotione spoponderat: ductaque Gilli Neustriam provinciam recepit, & mutato illius nomine, deinceps Northemaniam appellari voluit, quòd eorum lingua, gentem septentrionalem significat: postea verò temporis successu, iterum Northemaniæ nomine corrupto, Normandia cœpit vocari, quod nomen deinde semper retinuit. Quamvis autem quidam asserant, Normandiam ab iis populis nomen hoc obtinuisse, quos C. Cæsar & Plinius Veromanduos vocant: tamen id nulla ratione, aut alicujus autoritate potest comprobari. Ex hac igitur regione atque gente, venêre postea in Italiam Robertus atque Ricardus cum exercitu: qua de re suo loco & tempore disseremus. Sed non fuerit hoc loco præterundum, ridiculum quiddam, quod à Rolloneo commissum, historici memorant: eo ipso die, quo à Carolo Gillin uxorem, & Heustriam provinciam accepit, monebatur enim Rolloneus ab astantibus, ut pro more gentis, qui in hujusmodi solennitatibus servaretur, regi pedem exoscularetur: sed cum is non dignaretur, in genua coram rege ptocumbere, stando pedem regis manu prehensum in altum sustulit, orique suo ut eum exoscularetur, admovit: quo factum est, ut rex ex tanta pedis sublatione retrorsum ceciderit in sedile. Quo viso Normani ridere, sed Galli tanquam in suam contumeliam factum, indignari cœperunt: attamen cum Rolloneus, hunc apud suos reges, exosculandi pedis morem usitatum esse affirmaret: totum id ejus simplicitati fuit attributum.

Northemania & Normaudia.

Veromáduí.

Rollonei ridiculum factũ.

Suevi autem natione Germani sunt, qui trans Rhenum inter Franconiam, Bavariam, Vallem Agnedinam,

Suevorũ natio & fines.

Agnedinam, & Tirolensem comitatum degunt. C. Cæsar amplissimam esse regionem, eosque centum pagos habitare asserit, atque homines esse bellicosissimos, qui vicinos pellere, suosque fines dilatare, desertosque relinquere, summam gloriam existiment: quamobrem ab una parte, solitudinem habere dicebantur, quæ sexaginta millia passuum in latitudinem porrigeretur. Cornelius Tacitus itidem amplissimam eorum esse provinciam asserit, & ait tenere eos majorem Germaniæ partem: sed nostro tempore gens est humanissima, quæ quidem prædictis finibus continetur, & partim Austriacæ, partim Bavaricæ domui paret, itemque Marchionibus Badensibus, & Ducibus Virtembergicis: præclaris urbibus, Campiduno videlicet, Meminga, Vlma multisque aliis decorata, & fluvio Lico, Flavio, Ilaro, Danubiisque fontibus in Arnoba monte ad Villam Daneschingam celebrata. Inter eos Stauffensis familia quædam fuit præ cæteris, virtute militari & opibus clara: ex qua Fridericus quidam oriundus, usque adeò ob rei militaris peritiam celebris erat, ut Henricus III I. imperator ei Agnetem filiam ex Gallica uxore natam, in matrimonium dederit, & Sueviæ ducem crearit. Atque ex hoc Friderico, natus postea est Conradus II. imperator, & è Conrado Fridericus I. qui Barbarossa dictus fuit: ex quo iterum Henricus VI. & ab hoc denique Fredericus II. imperator. & Siciliæ atque Neapolitanorum rex illustrissimus: de cujus posteris, nobis in nostra historia mentio facienda erit: sed isthæc de Suevis dicta sufficiant.

Familia de Stauffen.

Francorum verò nomen, etsi nemini ignotum sit: tamen ut majorem historiæ nostræ lucem afferre

Franci, Francones.

afferre queamus, eorum originem paulò altius repetemus: brevibus videlicet, & quæ de illis fabulosè dicuntur, ac si à Priamo Troiano originem ducerent planè omittentes: illa tantùm adducemus, de quibus optimi quique historici consentiunt. Franconia Germaniæ regio est, quæ ab ortu & Aquilone Boëmiam atque Thuringiam habet, ab Occasu Rhenum, & à Meridie Sueviam atque Bavariam. Ex hac, tempore Valentiniani imper. solverunt Clodius & Meroveus duces cum armata manu, ut in Galliam transeuntes, novas sibi provincias, ad inhabitandum, quærerent. Eo tempore Ætius nomine Romanorum Galliam gubernabat. & quamvis non libenter peregrinos admitteret, tamen quoniam rumor indies magis magisque augebatur, de Attilæ Hunnorum regis adventu: ut esset adversus illum munitior, concessit ut trajecto Rheno in Galliam venirent, eisque provinciam assiguavit Burgundionibus proximam, quam à sua patria Franciam sicuti & seipsos Francos vocaverunt. Ætio autem ita chari fuerunt, ut in celeberrimo eo prælio, quod cum Attila in Cithalaunicis campis gessit, Meroveo dextrum cornu attribuerit. Postea cum vita functus esset Meroveus, successit ei Clodoveus filius, qui animo atque fortuna patre nequaquam inferior, ob rei militaris peritiam, magnam gloriam est consequutus: mansitque deinceps etiam regnum ejus posteris usque ad Theodoricum per ducentos circiter & quinquaginta annos. Hic autem cum ad imperandum ineptus esset, regni administratio erat penes consiliarios, qui, ut fieri plerunque solet, suarum potius rerum, quàm regni curam habebant. Itaque Pipinus Austriacus princeps, cum ista

Franconiæ situs & fines.

Meroveus & Clodius.

Francia.

Clodoveus.

Pipinus primus in Gallia profectus

ista

isthæc eo tempore animadverteret, non difficilè fore sperabat, regnum occupare: & arrepta occasione, cum exercitu in Galliam proficiscitur: pulsisque regni proceribus, à Theodorico rege humanissimè exceptus, & regiæ domus magister, quæ tunc præcipua erat in regno Galliæ dignitas, constitutus fuit. Mortuo Pipino successit ejus filius Carolus Martellus, qui etiamsi rebus præclarè gestis, atque virtute illustrissimus esset, tamen paterna dignitate atque munere contentus fuit. Post Martellum successit Pipinus II. qui pro Childerico rege suo multa quidem præclarè gessit: sed cum is ineptus esset ad regni administrationem, patrem suum atque avum nequaquam in hoc imitatus, sive sua, sive baronum ac nobilium Galliæ opera effecit, ut depositio Childerico, ipse Francorum rex, consentiente Zacharia Pontifice Rom. renunciaretur: ex quo deinde Carolus Magnus natus est. Childericus ergo ultimus regnavit ex Merovei posteris: post quem, regnum ad Carolum Magnum & ejus posteros devenit, qui initio sumpto ab anno post Christum D. CCLI., regnarent usque ad nongentesimum nonagesimum secundum. Atque hic cum ejus stirps defeciisset. Hugo Giapeta quidam comes Parisiensis, in regem fuit electus: cujus posteri regnarunt usq; ad annum MCCCXXVII. Cùmque ij tum etiam defeciissent, Philippus Valesius, Giapetæ familiæ propinquus, sed laterialis lineæ ratione, in regnum successit: cujus posteri in hūc usque diem regnant: nam & hoc anno MCCCCIIC. electus est rex, ex eadem familia Ludovicus ejus nominis XII. Hæc est Francorum origo. ex quibus etiam aliqui, in Regnum Neapolitanum vocati

Carolus Martellus.

Pipinus II. Childericus regno deponitur.

Carolus Magnus.

Hugo Giapeta.

Gallicæ gentis dignitas.

vocati fuerunt, veluti suo loco ostendemus: gens sanè fortissima, & quæ Christianam religionem singulari quadam proprietate colit. Cum enim à Meroveo usque ad hodiernum, quinquaginta quinque reges habuerint, & plusquam mille annos regnarint: semper eam puram, & ab omni hæreseos suscipione alienam, tanta diligentia observarunt, ut non immeritò eorum reges Christianissimi nomen sibi vendicarint. Christianiss. reges Galliæ.

Cathelani quoque atque Aragonici nostro tempore noti sunt omnibus: quod etiam si ita sit, tamen operæ prætium fuerit, eorum originem expendere. Vtraque autem gens Hispanica est, ex ea parte, quæ olim citerior & Tarraconensis dicebatur. Ac Cathelani quidem ita vocati sunt ob talem causam: cum tempore Honorij Imper. Alaricus Gothus Romam in Italia occupasset: Alani, Suevi, Vandali atque aliæ nationes, trajecto Rheno in Galliam venerunt, eamque prope universam prædando, diripiendoque peragrantes, tandem ad montes Pyreneos, qui Galliam ab Hispania dividunt, pervenêre. Nec multum hîc morati, cum illis transitus, eorum qui prohibere debuerant perfidia, liber esset: sese in Hispaniam diluvij instar effuderunt: eamque omnem suis excursionibus devastârunt. Alani igitur tunc, inter Iberum & Rubricatum fluvios consedere, pulsis prioribus incolis, qui Iacetani dicebantur. Sed quarto deinde anno, cum Alarico in Italia defuncto, Ataulfus ei successisset, Constantius quidam, cui ab Honorio imperatore tradita erat Galliæ administratio, Gothos è Narbonensi provincia expulit, iique in Hispaniam venientes, eodem loco consederunt, ubi Alani erant. Cumque diu jam totam eam

Cathelani. Tarrhaconen sis Hispania. Alaricus Romam capit. Varij populi Galliam & Hispaniam invadunt. Gothi è Gallia pulsi.

regionem, excursionibus atque rapinis devastassent, & Ataulfus à suis Barchinone, quæ hodie Barzalona dicitur, sublatus esset: tandem cum Alanis de incolenda simul ea regione fœdus inierunt: quamobrem successu temporis inter sese conversantes, lingua & moribus ex binis populis in unum coivêre, & ex binis quoque nominibus, Gothis atque Alanis, unum fecerunt, seque Gothelanos, & provinciam eam Gothelaniam appellarunt: quæ proinde nomina sermonis mutatione, iterum inflexa fuerunt, ut nunc communiter Cathelani, & regnum Cathelonia nuncupetur.

Ataulfus.

Barchinone.

Habent Barchinonen urbem præcipuam: nec erat eorum nomen in Italia celebre, antequam Alfonsus Aragonius ad Regni Neapolitani possessionem vocaretur.

Aragonici.

Aragonici Cathelanis vicini, sed magis ad Occasum, inter Iberum & Valentiæ regnũ siti sunt: atque hoc nomen à Tharhacona quam incolunt, antiquissima urbe, olim à Gn. & Pub. Scipionibus fratribus, secundo bello Punico extructa obtinent: nam Arragonici dicuntur tamquam Tarrhaconici: Ac prius quidem distinctum erat Catheloniæ regnum ab Aragonico: sed deinde temporis successu, ambo conjuncta fuêre. Nam primum cum nulli adhuc essent in Aragonia reges: populus Petrum Tharensem quendam nobilem, in regem elegit: sed cum non esset is ex posteris Gothorum natus, factum est, ut regiam dignitatem consequutus, superbire atque insolens esse cœperit: & sic in odium populi incidens, mox etiam regno privatus sit. Iamque cum alij non adessent, qui huic muneri sustinendo apti viderentur: Pontificis autoritate ex monasterio evocarunt

Petrus Tarres.

carunt Ranimirum quendam Sancij majoris ille- Ranimiris I. rex Aragoniæ.
gitimum filium (is enim legitimam prolem nullam reliquerat atque illum Aragoniæ regem elegerunt, & Ozeæ coronarunt Anno MXVII. Hic ergo primus fuit rex Aragoniæ è Gothorum familia, & ex sorore Pictavensis comitis Hurracam Huraccam.
filiam suscepit: sed postquam adversus Mauros aliquoties non infeliciter pugnasset, & constituisset pacem: regno atque filia, donec matura viro foret, Alfonso VII. Castellæ regi comendatis, in monasterium reversus est, & illic vitam finire voluit, quòd homo simplex esset, & nobilium suorum insidias metueret. Harucca autem matura viro, Ramundo Barchinonensi comiti nupsit: Ramundus rex Aragoniæ.
quamobrem acquisivit ille matrimonij hujus ratione, Aragonicum regnum: fuêreque deinceps Catheloniа & Aragonia uno regno comprehensæ. Postea verò cum Ramundi hujus posteri nulli amplius superessent: successêre in regnum ij, de quibus in nostra historia suo loco dicemus. Non fuerit autem hoc loco omittendum, insigne specimen simplicitatis Ranimiri quod præ cæteris celebratur: Cum enim aliquando in expedi- Ranimiri simplicitas.
tione adversus Mauros, à suis nobilibus armatus & equo impositus esset: dedêre ij in dextram clipeum & lanceam in sinistram manum: sed cum & habenas postea ei porrigerent, finite, inquit, ut ore eas apprehendam cum utraque manus sit occupata. Itaque cum ob hanc rem, tum ob alia simplicitatis argumenta, cum à suis baronibus nimium ludibrio haberetur, aliquando deposita illa monastica simplicitate sua, Ozeam accersivit undecim ex primariis suis baronibus, jussitque omnibus capita amputare, causam ejus rei solo hoc

Proverb. Hispanico. Hispanico proverbio demonstrans. *Non sa ben la volpegia con quien trompegia*: hoc est, ignorat vulpecula, cum quo ludat.

Turcarum origo. Turcæ verò primam è Scythis originem ducunt, attestante id nobiscum Plinio atque Pomponio Mela: Ac principio quidem minimè celebres fuerunt: tunc enim primum cœpit aliqua eorum nominis esse notitia, cum tempore Heraclij imperatoris, Cosdrois Parthorum regis stipendia merecrentur. Gens admodum Aquilonaris, quæ trans

Vita primorũ Turcarum. Caspios montes solitudines quasdam atque deserta maxima incolebat: nullis urbibus, artibus, pagis, aut aliqua reipub. forma utens, sed sedes hinc inde sub tentorijs, pro ratione pascuorum mutans: ut quæ venationibus & re pecuaria victum quæreret, ac de omni ferarum genere, lupis scilicet, ursis, vulturibus, aliisque hujusmodi vesceretur, & gulæ tantùm dedita esset. Hi magno

Caucasus mons. numero ex Scythia discedentes, superato Caucaso in Persiam profecti sunt: cumque illic regionem fertilissimam invenissent, ex regis consensu, cui propterea tributa quædã solvere cogebantur, eam multis annis inhabitarunt. Cum verò opibus atque potentia permultum jam aucti crevissent, & Persis formidolosi esse inciperent: cœpere eos gravioribus exactionibus vexare, si forte hac ratione gravati, sua sponte discederent: sed cum hæc tamen omnia tolerarent, tandem publico edicto è

Turcæ à Persis ejiciuntur & sibi regem creant. Persiæ regno cedere jussi sunt. Discesserunt igitur ij ex Persis, & superato Cobaro Babyloniæ fluvio, tandem cognoscere vires suas incipiebant, jamque seipsos mirabantur, quod cum tantas copias habuissent, tandiu à Persis se opprimi passi essent I. taque cum existimarent id sibi propterea evenisse,

quòd

quòd nullum ducem aut regem, sicuti cæteræ nationes habuissent, à quo gubernati essent: deliberaverunt deinceps huic rei providere. Quamobrem ordinarunt ut ex præcipuis familiis, quæ inter eos essent, singulæ singulas sagittas in medium conferrent: illique in unum fascem colligatis, & velo quodam tectis, curarunt per puerum, sagittam unam sorte extrahi: quæ proinde fuit familiæ Helduceæ. Cum igitur hac sorte regem ex ea familia eligendum esse scirent: jusserunt, ut centum præstantissimis viris ex illa delectis, & singulorum sagittis in medium propositis uti prius, sors iterum daretur, de eo qui ex illis rex esset futurus sicque occidit sors super Selduchum, virum corpore atque animo promptissimum, & talem qui sine sorte omnium suffragiis eligi potuisset. Itaque Selduchus rex, cum ei solenni more obedientiam subditi vouissent: imperavit iis mox, ut trajecto fluvio Persiam excursionibus vexarent, eamque occuparent, quod proinde magna edita strage effecerunt: & deinceps Mediam quoque aliasque multas provincias ad orientem sitas ceperunt. Postea autem, tempore Constantini imperatoris, qui Leonis filius fuit, & regnare cœpit Anno Servatoris DCCXLII. versus occasum progressi, Ciliciam atque Armeniam occuparunt, quam in hodiernum usque diem possident, & Turciam eam appellant. Nec desiere deinceps etiam cum Persis atque Sarracenis bella gerere: sed Sarraceni Anno salutis MLXXX. fessi, sese Turcis dediderunt, ea tamen conditione ut unà cum ipsis Mathometicam religionem servarent. Belzerthus quoque eorum rex, Anno Christi MLXXI. cum maximis copiis ex Turcis & quibusdam

Helducea familia.

Selduchus I. rex Turcarum.

Turcia regio.

Sarracenis Turcæ imperant: eaque religione sumunt.

Belzerthus.

Rom. Diogen. imperator à Turcis jnctus.

busdam etiam Persis, Asiam ingressus, eam variis modis vexavit, atque prælio cum Romano Diogene Imperat Constantinopolitano ibi commisso, illum ingenti strage superavit, cœpitque eum, & Asiam atque Syriam penè universam occupavit. Deinde cum in senatu de aliqua re deliberaret, Diogenem imperatorem captum, ante suos pedes in terra prostratum vinctumque tenebat, eique pede altero in cōtumeliam gulam premebat: Quod cum benè diu feciſſet, cum tandem postea dimisit: sed ubi Constantinopolin rediisset, Græci indignati ob contumeliam, quam sibi hac imperatoris nimia patientia & abjecto animo illatam existimarent, ei oculos effodiendos curarunt. Postea verò Belzetthus, muniendi sui causa quatuor præcipuis suæ ditionis provinciis, totidem præfectos attribuit: & Solimanno quidem nepoti Turciam assignavit, ceu propugnaculum adversus Persarum imperium: Damascum tradidit Ducatio, ut Galiffæ Ægyptio, si quid novarum rerum moliretur, resisteret: itemque Antiochiæ Auxichum Turcam, & Alepo Aslagurem præfecit. Quibus locis ita distributis atque munitis præsidio, & Græcis jam penè exhaustis: haud difficile fuit ei deinde Pontum Cappadociam Bythiniam, Phrygiam Pisidiam, Asiam, Cariam Pamphiliam cæteraſque omnes provincias occupare, quæ nostra ætate uno Turciæ nomine appellantur: & in longitudinem à Cilicia versus Constantinopolin triginta dierum itinere porriguntur: in latitudinem verò quibusdam locis decem, & quibusdam etiam quindecim. Deinde verò, decem ferè post annis, cum Principes Christiani adversus Machometicæ religionis cultores expeditionem suscepissent,

Belzettus provincias suas præfectis munit.

Turcarum progressus.

Turcia.

Christianorū principū adversus Ma-

sent, transiissentque ad recuperandam sanctam civitatem: tum verò cœpit Turcarum nomen cum in aliis Europæ locis, tum in Italia maximè innotescere. Cum enim tunc ob communem defensionem Sarracenis conjuncti essent, multis gravibusque præliis cum nostris conflixerunt, fusique sunt: sed eorum duces ex solis Turcis constabant: & ipse quoque Saladinus vir militari disciplina præstantissimus, qui primus Syriæ atque Ægypti imperium tenuit, Turca fuit, uti testantur omnes scriptores uno ore. Permanseruntque Sarraceni ab eo tempore sub Turcarum imperio, usque in hodiernum diem: tantaque premuntur servitute, ut nemini eorum Magistratibus fungi, aut arma atque equos bellicos habere liceat: quòd hujusmodi rerum dominium solis Turcis concedatur: nec quisquam etiam eorum, qui imperatorem stipare, comitari aut aliud munus gerere solent, alia lingua utitur, quam Turcica, quòd eos puderet, vel cum subditis suis Arabicè loqui. Rebus in hac gente ita constitutis, & ita aucto eorum imperio, accidit ante annos propè centum & octuaginta, cum belli duces atque principes, odio & invidia se mutuò prosequerentur ut Othomannus quidam opibus & genere obscurus, sed animi atque corporis viribus præstantissimus, arrepta hac occasione, cogitârit de ratione, qua posset & ipse ad magnos honores pervenire. Itaque collecta vulgarium hominum multitudine, quæ ad subeundas quælibet pericula prompta esset cœpit excursionibus cum suos, tum etiam adversarios vexare, ferro flammaque omnia devastare, prædam spoliaque amplissimus congerere, variaque loca, quæ ei opportuna esse possent, munire. Quo factum est,

chometicos expeditio.

Saladinus Turca.

Sarraceni Turcis subditi.

Ab eo scilicet tempore quo scripsit Collenutius. M. D. circiter.

Othomanicæ familiæ origo.

ob rei novitatem atque virtutem, magis magisque ejus viribus crescentibus, ut brevi temporis spacio, magnam gloriam, & summi imperatoris nomen consequutus fuerit: qua laude comparata, vita functus est, & filiis imperium atque Othomanicæ familiæ nomen reliquit. Successit autem ei filius Orchanes, vir summa humanitate, & rei militaris peritissimus, ac valde etiam liberalis: quo factum est, ut cum sua virtute, tum paterna autoritate imperium audauxerit. Eo mortuo successit Amurates, filius natu maximus, virtute nequaquam patre atque avo inferior: prudentia verò utroque etiam superior. Cum enim à binis Græcis de imperio Constantinopolitano certaretur, & ipse ab altero in Europam vocatus esset, ut suppetias ferret: in Thraciam transiit primus omnium Turcarum, ibique astutè moram trahens, dum illi inter se certantes viribus exhauriuntur, ipse Galipolin & alias quasdam Thraciæ urbes occupavit, quas Turcæ deinceps semper tenuerunt. Huic successerunt postea Solimannus atque Baisettus filij: sed cum Solimannus brevi tempore pòst vitam cum morte commutasset, totum imperium Baisetto relictum fuit. Qui cum ad animi robur astutiam audaciamq; adjunctam haberet: excursionibus Thraciam, Thessaliam, Macedoniam, Athenarum Thebanorumq; regiones devastavit, & ad Serviam atque Rasciam usque perveniens, eas regiones omnes deprædatus est. Tandem Constantinopolin quoque obsedit, & in tantas angustias conjecit ut imperator ex urbe discedere, & in Italiam Galliamq;, implorandi auxilij causa proficisci coactus fuerit: cives verò fame eò redacti fuerunt, ut de deditione cogitarent,

Orchanes.

Amurates astutus.

Solimannus & Baisettus.

Constantinopolis obsessa.

gitarent; seque certè dedidissent, nisi Thamerlauus rex Tartarorum, Baisettum ab obsidione discedere coegisset: nam eo ipso tempore maximo cum exercitu in Asiam ingressus, omnia rapinis cædibusque devastabat: & ipsum quoque Baisettum postea superavit, cepitque, & longo temporis spacio vinctum circumduxit: cujus quatuor filij, cum ob patris calamitatem perterriti essent, & in Græciam aufugissent, capti fuêre à Græcorum exercitu, & Constantinopolin perducti. Postea verò Calepinum eorum natu maximum dimiserunt: qui paternum imperium mox recuperavit, & Sigismundum imperatorem, à quo bello petebatur, juxta Nicopolin prælio superavit, totumque ejus exercitum delevit. Cujus rei causa fuisse dicuntur Galli, in suo exercitu seditiosi, maxima sanè clades, ubi & imperator ipse, relictis omnibus impedimentis, fuga sibi consulere, magno cum dedecore, & Ioannes Burgundiæ dux captus, magna auri vi sese redimere coactus fuit. Calepino successit Orchanes II. qui cum per ætatem, nondum ad reipublicæ gubernationem aptus esset: agebat sub primariorum ducum tutela: nec multò post, à Mose Calepini parentis fratre, interemptus fuit. Atque is quidem interfecto nepote regnum occupavit, neque eo diu potitus, itidem mortuus est: in cujus locum substitutus est Machometus I. ejus frater, qui Christianos in suis provinciis degentes vehementer afflixit, multosque item Turcas opibus spoliavit: & Vallachiam majorem denique ultra Danubium sitam subegit, sibique tributariam fecit. Eo defuncto successit Ammurates II. ejus filius, vir summa virtute, summaque in rebus gerendis felicitate. Is

Thamerlanes adversus Baisettum.

Calepinus.

Sigismundus imperator à Turcis victus

Orchanes II.

Moses patricida.

Machometus I.

Amurates II.

Mustafa. cum primùm in Thraciam proficiſci vellet, adverſarium habuit diu Muſtaffam quartum Baiſetti filium, qui Græcorum exercitum ducebat: ſed eum tamen ultimò ſuperavit & interemit, atque Europam ingreſſus, Theſſalonicham urbem potentiſſimam cepit, occupavit Epyrum, & Heximiliæ mœnia ſolo æquavit, Moream flamma atque rapinis devaſtavit, itemque totam Serviam eſt deprædatus. Vxorem habuit, inter cæteras, Georgij Serviæ deſpotæ filiam. Chriſtianos quoque ad Varnam in Thracia gravi prælio ſuperavit, quo Cæſarinus Cardinalis Sancti Angeli, Apoſtolicus Legatus, & Vladiſlaus rex Poloniæ occubuerunt: qua victoria adepta, ſolitariam deinceps & ſuo modo religioſam vitam agere conſtituit, relicto imperio Machometo II. filio adhuc juvenculo, qui ſub Cali patrui ſui, & imperij Beſſæ tutela agebat. Sed Ioannes Vayvoda interea, cum graviter ferret acceptam ad Varnam Chriſtianorum cladem, & idipſum vindicare conaretur, collecto exercitu in Thraciam proficiſcebatur. Cali autem huius rei, per Georginm Serviæ Deſpotam admonitus: cum exiſtimaret Machometem propter juventutem nondum ad hanc expeditionem aptum eſſe, Amuratem patrem de iis quæ agebantur certiorem fecit. Quamobrem is mox ex cremo reverſus, maximum collegit exercitum, in quo erant ad centum millia Turcarum atque binis Genuenſibus navibus, quas pactione aurei unius in ſingula capita conduxerat, Galipolis anguſtias trajecit, & in Thraciam pervenit: congreſſuſque ad Balſiſſa cum Vayvoda, acerrimum prælium commiſit in quo triginta millia hominum ipſe amiſit: ſed interea tamen Chriſtianos fregit edita

Georgius Serviæ deſpota.

Cæſarinus Cardin. Vladiſlaus Polon. rex.

Machomet II.

Ioan. Vayvoda.

magna

magna strage, ut Vayvoda se illinc fuga recipere coactus fuerit: & multi principes Christiani, atque omnes ferè Hungariæ prælati occubuerint. Hac victoria iterum adepta, Amurates se in solitudinem recepit pacatisque ubique imperij rebus, & maximam gloriam, ob res feliciter gestas, consequutus, obiit. Cui, ut paulò supra dictum est, Machomet II. successit: qui nostris imperatoribus Constantinopolin, & Nigropontem vi eripuit, & cum Iasone Cassano Tartaro congressus, eum superavit, multasque alias res præclarè gessit, ut imperium suum sex regnis, viginti quatuor provinciis, ac ferè ducentis magnis urbibus auxerit. Tandem mortuus est Anno Salutis MCCCC LXXXIII. relictis binis filiis, nempe Baisetto II. qui etiamnum vivit, & paternum imperium felicibus auspiciis gubernat, & Zizimo, quem Romæ vidimus, jam in Campania sepultum. Atque hæc quidem de Turcarum origine atque incremento hoc loco annotare visum est, ut magis noti ij deinceps essent, si quando eorum, in nostro regno Neapolitano mentio sit faciénda. Sed neque fuerit alienum, hoc loco pauca quædam de Thamerlano dicere, cujus suprà nobis mentio facta est: Is ergo Tartarus fuit, natus humili genere, sed qui sua virtute & animi robore valde magnus evaserit. Suscepta in Asiam expeditione, exercitum eò duxit millies & ducentorum millium hominum: vocabat se Dei flagellum, & vindicem peccatorum: vir crudelissimus, & sanguinem maximè sitiens. Cum aliquam urbem obsedisset prima die Velum album ante illam expandebat, & si ea die sese dedidisset, sola præda contentus erat: secunda expandebat rubrum; & si ea

Constantinopolis à Turcis capta.

Baisettus II. Zizimus.

Thamerlanus qui fuerit.

Thamerlani crudelitas.

si ea se dederet, præter prædam omnes patresfamiliâs ad necem poscebat: tertia nigrum explicabat, quo significabatur, non eum deinceps præda, aut morte præcipuorum fore contentum, sed si deinceps quacunque ratione urbem expugnaret, igne eam consumpturum, atque homines omnes masculos & fœminas ferro interempturũ. Qua ratione Persiam atque Armeniam occupavit, Damascum exussit, & Baisettum vicit: nec quicquam erat, quædam ejus viribus opponi posse videretur: sed non diu vixit: functus est enim vita, Anno Salutis MCCCCII. Erat Claudus, quod proinde ipsius quoque nominis Etymologia indicat: nam lingua Tartarorum Themir ferrum significat, & lang curvum atque claudum: ex quibus Themirlang lingua eorum, & nostra Thamerlanus formatur. Sed ista jam nobis, hoc primo libro dicta sint: & respectu eorum quæ deinceps enarrabuntur, ceu prolegomena quædam, ad facilius reliqua explicanda accõmodata censeantur. Iamque rerum in hoc regno Neapolitano gestarum, narrationem, hoc sequenti libro aggrediamur.

Themi-langi significatio.

LIBRI PRIMI FINIS.

PAN-

PANDVLPHI COLLENVTII, PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI HISTORIÆ NEAPOLITANÆ AD HERCVLEM, I. Ferrariæ ducem, Liber II.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Hoc libro enarrator primùm, qui in hoc regno fuit: deinde ignis è Vesævo monte ejectus: tum bellum Alarici Gotthi, & Vrbis Romæ expugnatio, nec non etiam bella Vandalorum, Hunnorum, Alanorum aliorumque Barbarorum, qui Italiam ingressi, eam devastarunt. Posteà res gestæ Belisarij adversus Totilam explicantur atque Narsei: describitur Longobardorum in Italiam excursio, & adventus Caroli Magni: Pipini contra Longobardos & Græcos in Italia degentes bella edocentur, itemque Sarracenorum in Italiam incursiones, utque Hungarorum atque Schlavoniorum opera pulsi fuerint: & denique qua ratione Electorum consuetudo in imperium fuerit introducta.

CVM

Christi servatoris nativitas.

CVM Cæsar Augustus orbis imperium teneret, natus est Christus è virgine, servator noster atque Deus anno ejus imperij quadragesimo secundo: a quo tempore, Historiæ nostræ exordium desumemus. Itaque toto reliquo temporis spacio, quo Augustus regnavit, itemque etiam deinceps, quandiu reliqui imperatores, qui ei successerunt, in Italia habitarunt, aut illius saltem curam habuerunt: nulla propè deprehendimus bella, aut alias aliquas insignes mutationes (cujusmodi ab humano consilio dependent) in hoc regno fuisse. Binos tantùm casus, difficiles sanè, sed cujusmodi natura potius quàm instituto hominum proveniunt, illic interea accidisse legimus: unum sub Neronis, alterum sub Titi Vespasiani filij imperio. Primus fuit terræmotus in Campania maximus, quo Pōpeia civitas amœnissima, tota subversa est, & Herculaneum ei proximum, plusquam dimidia sui parte corruit: Vicinæ verò regiones cæteræ, variis modis afflictæ fuerunt. Hunc terræmotum alia quædam non minus admiratione digna sequuta sunt: nam inter cætera hoc fuit planè stupendum, quòd sexcentæ oves unius gregis, omnes subita morte conciderunt, sine ulla manifesta causa, & plurimi homines mente capti, iisdem deinceps deliriis, usque ad extremum vitæ spiritum fuêre detenti. Alter verò casus accidit primo anno Imperij Titi, quo è monte Vesævo (qui hodie Summus dicitur, & Neapoli vicinus existit) ceu ex Ætna quodam fumi, ignes, globi sulphurei, saxaque ignita, magna violentia, maxima hominum strage,

Terræmotus in Campania.

Accidentia mira circa terræmotum.

Vesævi montis incendiū.

ge, vicinorumque locorum ruina ejecta fuerunt. Eo tempore Caius Plinius naturalis historiæ scriptor, præfectus copiarum (quas Romani illic securitatis causa habebant.) cum indagare subtilius cuperet tanti incendij causas, navi usque ad montis radicem appulit: sed ubi in terram descendisset & monti propius accessisset, non igni aut ictu aliquo, sed sola fumorum densitate arterias atque pulmones obstruente, subitò interiit: eo ipso loco, sicuti ex multis indiciis multorumque doctorum testimonio patet, quo nostra ætate est turris Octavia, quæ id nomen obtinuit, quod ab urbe Neapolitana octo passuum millibus absit. Fuit autem incendium hoc usque adeò difficile, ut Titus imperator ejus causa, ex viris consularibus magistratum delegerit, qui munus haberent Campaniæ restituendæ, loca diruta restaurandi, & eorum bona, qui sine hæredibus interjissent, dispensandi, ut hoc modo urbes desolatæ paulatim reficerentur. Post hasce verò binas tempestates, pacatum erat regnum beatumque sub imperio Romanorum, prætoribus aliisque ejus generis magistratibus gubernatum, multisque locis amœnissimis exornatum: cumque à nullis exteris gentibus vexarentur, verè felices tunc illius incolæ dici poterant. Verum enimuero cum imperij sedes deinde Byzantium transferretur, & ipsum imperium Romanum non modo situ & lingua, verum etiam moribus Græcissaret, & à pristina virtute atque gloria paulatim declinaret: cum Roma ipsa, tum cæteræ Italiæ regiones, & maximè hæc, de qua nobis sermo est, itidem experiri cœperunt, quæ esset navis conditio, quæ gubernatore desideratur. Anno enim à nato servatore circiter quadringen-

C. Plinij mors.

Octavia turris.

Fœlix regni conditi sub Romanis.

CCCCVI.

Alarici in Italiã adventus.

dringentesimo sexto, Alaricus Viscegothus Christianus, Radagaso patruo suo in regnum Gothorum succesſit, & per forum Iulij in Italiam ingressus est cum ducentis hominum milibus, eò animo, ut illinc in Galliam transiret. Sed cum esset lacessitus perfidia Stilichonis Vandali, qui nomine Honorij & Archadij, filiorum Theodosij magni imperatoris exercitum ducebat: mutata

Roma expugnata.

sententia versus Romam cœpit contendere, & anno servatoris quadringentesimo duodecimo, Innocentio primo Pontifice, & Honorio solo imperante, Romam vi occupavit, eamque militibus prædæ concessit: tanto furore arsit, ut nulli hominum pepercerit, solis iis exceptis qui in templa

Prima regni Neapolitani oriamitas.

confugerant. Nec plus tribus diebus ibi commoratus, contendit in Regnum Neapolitanum cum toto exercitu, universamque Campaniam, Lucaniam & Aprutios prædis, ferro & flamma devastavit. Tandem Regij consistens, deliberabat de ratione in Siciliam transeundi: factoque aliquoties ejus rei periculo, in terram denuò naufragiis

Alarici mors & sepulchrũ.

rejiciebatur: tandemque Cosentiæ mortuus est. Gothi subditi, ejus funus maximo sumptu pompaque celebrarunt, & inter cætera Bisentum flumen artificiosè in binas partes (ut tantisper in medio insula maneret) diviserunt, & extructo in medio flumine sepulchro, in id ejus corpus unà cum ingenti thesauro imposuerunt: deinde derivata denuo utraque fluvij parte in solitum alveum, effecerunt ut nemo deinceps scire posset, quo loco ejus monumentum esset. Qua de re, ut magis securi forent, usi sunt in ea fluvij divisione & monumento extruendo captivorum, quos tunc habeant, opera, absolutoque opere omnes trucidarunt.

darunt. Quibus peractis denuò Romam redière, eaque spoliis rapinisque iterũ devastata : Athaulphum Alarici consanguineum regem elegerunt, & in Hispaniam profecti sunt. Atque hæc quidem prima fuit calamitas ab humana opera proveniens, quam regnum Neapolitanum post tempora, quibus Augustus imperij gubernacula tenebat, perpessum sit. Sed hic ab instituto paulum nobis digredi licebit, & ostendere quæ tunc imperij Romani conditio fuerit. Alarico successit iis temporibus, uti diximus, Athaulphus cognatus, sibique uxorem duxit Placidiam Honorij sororem, fœminam prudentissimam, & sacræ religionis observantissimam, quæ in prima Romæ obsidione à Gothis capta fuerat. Hujus rei ratione Athaulphus, cum & Romam ipsam & Vniversam Italiam in sua potestate esse videret: usque adeò superbire cœpit, ut etiam cogitaret de Romæ & Romani imperij nomine delendo : ut scilicet deinceps *imperium Gothicum*, & Roma Gothia vocaretur. *Atq;* hoc ipsum D. Hieronymus etiam in Bethlehem accepisse dicitur à milite quodam Narbonensi Gallo Athaulfi familiarissimo : quique ex ipsius ore id sæpius audierat. Sed obstitit huic instituto tunc Placidia uxor, mulier summæ prudentiæ atque facundiæ (asserebat enim illa in imperio conservando, legum observantiam maximè necessariam esse : Gothos autem natura feros nequaquam id præstituros, nec legitimo etiam imperio unquam patituros) persuasit ei, hoc modo ut pacem cum Honorio fratre faceret, eique in augendo Romano imperio adesset : cujus rei causa, cum in Hispaniam deinde profectus esset, secumque Gothos omnes duceret : Barchinonæ à

Crudelitas Gothorum.
Athaulphus rex Gothorũ electus.
Romani imperij cõditio: digressio.
Placidia uxor Athaulfi.
Athaulfi superbia.
Athaulfi mors.

suis proditus & interemptus est. Iam ad propositum revertemur, & aliam hujus regni calamitatem explicabimus: quæ non multò post tempora Alarici, ab Vandalis profecta est. Cum enim quidam Maximus Patritius nomine, Valentiniani imperatoris mortem veneno procurasset, & occupatum ab sese imperium aliqua ratione cuperet confirmare: Eudoxam quam in uxorem vi sibi arripuit, quæque mortui imperatoris aut uxor, aut soror, aut filia fuerat (de hac enim re diversæ sunt scriptorum sententiæ) illa verò magnanima mulier, cum iniquo animo ferret tantam mariti crudelitatem, indignata tandem vindicari statuit: cujus rei causa Genfericum regem Vandalorum, Carthagine ex Africa, ubi tunc regnabat, consequendi imperij spem faciens, occultè evocavit. Genfericus invitatus, occasionem hanc alacri animo arripuit, & anno servatoris quadringentesimo quinquagesimo sexto, cum trecentis hominum millibus Romam *pervenit*, Leone I. pontificatum, & Constantinopoli Martiano imperium obtinente: urbem ipsam militibus prædæ concessit: Maximum autem dilaceratum in Tyberim conjecit. Postea illinc in Campaniam profectus est, eamque excursionibus, rapinis, ferro ac flamma devastavit: Capuam expugnavit, ablataque præda eam exussit, & solo adæquavit: solaque urbs Neapolitana tunc, mœnium cæterarumque munitionum bonitate, & militum qui eam custodiebant fortitudine, tanto furori resistere potuit. Sed deinde parvo post tempore Genfericus, spoliis ampliſſimis, magnoque captivorum munere propè onustus, in Africam cum Eudoxa reversus est. Et quoniam superius Rhadagasi atque Alarici Viscigo-

Altera regni Neapolitani calamitas. Maximus Patritius. Eudoxa.

Genfericus in Italiam vocatur.

Capua diruta.

Visigothorum, & nunc Genserici Vandali mentionem fecimus: videor mihi commodè hoc loco inseri posse, brevem quandam enarrationem calamitatum, quas Italia iis temporibus exiguo spacio perpessa est: ut ij se errare videant, qui rerum gestarum ignari, asserunt Italiam nunquam in tanta miseria fuisse, atque nunc est. Rhadagasus Visigothus cum ducentis millibus Gothorum, Hunnorum & Vandalorum Italiam ingressus est anno salutis quadringentesimo sexto, ubi etiam in Hetruria ab Stilicone, qui Theodosij nomine exercitum ducebat, obsessus interiit, & omnes ejus milites interempti, aut capti & venditi fuerunt. Post illum sequutus est Alaricus, anno quadringentesimo duodecimo, qui Italiam, uti suprà diximus, cum ducentis hominum millibus vastavit. Deinde Attila cum infinito propè numero Hunnorum, Ostrogothorum, Cepionum, Rugorum, Herulorum, Quadorum, Turcilingorum, & aliorum gentium ad Aquilonem degentium, anno quadringentesimo quinquagesimo in Italiam venit, totamque Longobardiam, quæ cis Padum sita est occupavit: tandem verò Leonis I. pontificis Max. precibus illinc iterum discessit. Tum Genserícus Vandalus cum trecentis hominum millibus, anno servatoris quadringentesimo quinquagesimo sexto, Romam, Latium, atque Campaniam percurrit. Biorgus autem rex Alanorum, qui postea Alemanni dicti sunt, anno salutis quadringentesimo sexagesimo tertio, per Tridentum cum infinitæ multitudinis exercitu, etiam ingressus est Italiam, & universam Istriam, Marcam Trevisanam, majoremque Longobardiæ partem diripuit, donec tandem ad

Quas calamitates Italia, spacio 80 annorum perpessa sit.

Rhadagesus.

Alaricus.

Attila.

Genserícus.

Biorgus.

Benacum lacum, qui hodie Garda appellatur, ipse interiit, & illius exercitus à Ricimero Gotho profligatus fuit. Odoacres item natione Russus, rex Herulorum (qui olim eam regionem incolebant, quæ nostro tempore, trans Danubium sita, Valachia appellatur) profectus est in Italiam anno servatoris quadringentesimo septuagesimo primo, cum infinitis propè copiis: eamque universam subegit: deinde verò in Pannoniam expeditionem suscepit, quo bello feliciter confecto, majoribus adhuc copiis in Italiã rediit: ut hinc constet, Odoacrem quatuordecim annorum, quibus Italiam possedit, spacio, bis illam maximis copiis perlustrasse. Huic Odoacri se opposuit deinde Theodoricus Ostrogothus, anno partæ salutis quadringentesimo Octuagesimo primo, cum infinita propè virorum & mulierum multitudine: eoque superato Italiæ dominium obtinuit, & Gundibaldus denique Burgundiæ rex, superatis alpibus cum maximis copiis, anno Domini quadringentesimo octuagesimo sexto Liguriam atque Longobardiam diripuit, maximumque captivorum numerum & amplissima spolia illinc in Burgundiam secum reportavit. Atque omnes isti reges Barbari, & gentes crudelissimæ, octuaginta annorum spacio cum maximis copiis Italiam lustrarunt, & alij quidem universam, alij partem aliquam rapinis, ferro atque flamma devastarunt: quatuor quoque ex iis, Athalaricus, Genserícus, Odoacres & Theodoricus Romam imperij sedem occuparunt. Nec meliora hisce tempora sequuta sunt, propter bella quæ sub Totila Gothorum rege & Theia ejus successore, octodecim annos durarunt: nec non etiam ob bella Longobardorum,

Odoacres.

Theodoricus Ostrogothus.

Gundibaldus

Italia brevi tempore sæpè vastata.

quæ

quæ certè non minus hisce lugubria fuerunt : verùm hæc ad institutum nostrum non faciunt. Quamobrem in iis singillatim commemorandis non hic diutius immorabimur, sed ad propositum nobis Neapolitanum regnum revertemur. Itaque postquam ex Italia Genséricus discessisset, remansit ea sub imperio Græcorum, annos circiter quindecim : quibus finitis, invasit illam Odoacres Odoacres. Herulorum rex, atque armis occupatam possedit eò usque, donec à Theodorico Ostrogotho, cui Theodoricus. Zenon imperator Italiæ regnum donaverat, depelleretur, binis videlicet prælijs superatus anno CCCCLXXXIII. quadringentesimo octuagesimo tertio. Quibus confectis Theodoricus, regnum Neapolitanum sicut & reliquam Italiam pacatè multos annos gubernavit. Theodorico successit Amalasunta fi- Amalasunta. lia, quæ tunc vidua erat, mulier selectissima. Hæc unà cum filio Athalarico, quem ex Euchario Athalaricus. Ostrogotho marito susceperat, successurumque in regnum spem quotidie faciebat, Italiæ atque ipsius etiam Neapolitani regni gubernationem, octo circiter annos administravit : tunc enim Athalaricus jam adolescens, vita defunctus est. Huic successit Theodactus Amalasuntæ suffragio Theodactus eligitur Imperator: & ingratus est. electus, quem præ cæteris ad regni fastigium evehendum putabat, quòd consobrinus esset, ex nobilissima Amalorum familia natus, speraretque eum ad gubernationem imperij, vel eo nomine aptissimum fore, quòd Græcis Latinisque literis haud vulgariter erat eruditus : nam sui temporis historiam scripsit, Platonicis philosophis vehementer deditus : jamque etiam in sua juventute, quædam militaris disciplinæ signa ediderat. Sed minus fœlix fuit ista electio quàm speraverat : ip-

se enim homo ingratissimus, primùm Amalasuntam in Vulsinensis lacus insulam relegavit, & in ejus mortem, quæ à sicariis quibusdam procurata est, consensit. Deinde Ignaviæ atque avaritiæ tantopere incubuit, ut ab suis ipsius cæterisque omnibus odio haberetur. quo factum est, ut Iustinianus Imperator eum expelleret, Italiamque ab Ostrogothorum tyrannide liberatam cum imperio conjungere constituerit. Cui rei gerendæ præfecit Bellisarium, virum bello atque pace præclarum, tantaque animi atque corporis virtute, ut facilè præferri queat omnibus Græcis, quorum mentio fit cum apud veteres tum recentes scriptores. Res Neapolitanæ autem, interim à Theodacto ita administrabantur, ut octingenti ferè milites ad regni custodiam alerentur, ipsi verò Calabriæ, Embrinus sive Evermidus gener præesset. Quibus ita constitutis, Bellisarius anno Domini quingentesimo tricesimo septimo, simulans se in Aphricam velle proficisci, in Siciliam pervenit, eamque insulam totam occuparit: deinde Messana solvens, in Calabriam contendit; & Rhegium deditione accepit, unà cum omnibus locis vicinis, statim postquā eò appulisset. Quod cum videret Evermidus, ipse quoque Bellisarij arbitrio sese totamque suam provinciam permisit: à quo humaniter exceptus, & deinde Constantinopolim missus est: ubi à Iustiniano quoque honorificè atque magnificè tractatus est. Horum exemplum sequutæ Lucania cæteræque regni Neapolitani provinciæ, ipsæ quoque se Neapolim usque Bellisario dediderunt. Verùm ubi eò Bellisarius cum pedestribus copiis appulisset, & unà classis quoque in urbis conspectum perveniisset,

Bellisarius adversus Theodactum mittitur.

Regni Neapolit. sub Theodacto administratio.

DXXXVII.

Regnū Neapolitanum a Bellisario occupatur.

cogno-

cognovit Gothos & Iudæos de ratione resistendi cogitare : quamobrem oppugnare urbem decrevit, occupatisque suburbiis, & aqueductu, per quem in urbem aqua influebat, ad suos usus derivato, omnia quæ ad obsidionem atque expugnationem necessaria erant præparabat. Iamque de modo oppugnationis deliberabat, quòd urbs ipsa optimè munita, à multis strenuè defenderetur. Interea verò miles quidam natione Isauricus, fortè in aquæductum, à quo aqua jam erat aversa, ingressus erat, eùmque sequutus, usque ad urbis mœnia pervenerat, ac deprehenderat ibi saxum, quod prima mœnium fundamenta sustinebat, & postmodum, ut aquæ transitum præberet, artificiosè perforatum fuerat. Itaque cogitabat si id saxi foramen aliquantulum augeretur, posse per illud homines in urbem intromitti. Quare Belisario secretè indicata, prospectum huic rei fuit, & foramen absque ullo strepitu dilatatum : deinde simulata oppugnatione in opposita urbis parte, & ob imminentum noctem, in sequentem diem ficta dilatione, nocte intempesta quadringentos milites armatos intromiserunt in urbem per meatum aquæductus, scalasque & cæteras machinas, quas in altera parte urbis, simulandæ oppugnationis causa habebant, huic loco occultè applicuerunt, sicque expectabant signum ab iis qui fuerant intromissi. Sed erat intra hunc meatum collis arduus, qui non facilè ab armatis militibus scandebatur, & quem tamen oporteret superare, sive in urbem properare, sive mœnia conscendere velles. Quamobrem exutis armis quidam eum collem superavit, & in vetulæ cujuspiam domum ingressus, silentium inde ab ea obtinuit, & insuper

Neapolis obsessa à Belisario & capta

Isaurici militis industria.

super funem, qui superiori parte olivastro bene alligatus, infrà verò apprehensus manu, cæteris militibus itidem in collem hunc, & deinde in muros ascendendi auxilium præbuit. Hoc facto reliquis signum datum est, uti inter eos convenerat: qui admotis scalis, majori armatorum militum parte mœnia ejus loci occuparunt: qui verò per aquæductus meatum ingressi fuerant, proximam portam invaduut, & interfectis custodibus eam vi aperiunt, & per eam Bellisarium cum toto reliquo exercitu, tribus horis antequam diluxisset, intromittunt. Atq; ita capta fuit urbs, antequam Gothi & cives reliqui scirent, qua parte ab hostibus impetus factus esset: nam etiamnum erant in eam partem intenti, qua Græci oppugnationem simulaverant. Iam verò Græci urbem diripere, fœminas violare, ac nemini denique parcere cœperant, eo animo, ut spoliatis & necatis omnibus, urbem quoque ipsam incenderent. Sed Bellisarius sub ortu solis convocatis omnibus, authoritate sua atque eloquentia eorum furorem repressit, concessaque præda, obtinuit, ut urbi ipsi, viris atque fœminis parceretur: quod uti præstitit cæteris, sic etiam Gothis eosque tam honestè excepit, ac si proprij ejus milites fuissent. Rebus hic ita confectis, Romam versus contendit. Nec est nostri instituti hoc loco explicare, quid deinde gesserit extrà regnum Neapolitanum: si quis tamen ea scire desideret, alios scriptores, & maximè Procopium consulere poterit, qui eam historiam copiosè enarravit; nos enim Neapolitanam historiam prosequemur. Postquam Bellisarius victor magna cum laude ex Italia deinde discessisset, & Vitigem Gothorum regem secum abduxisset captivum:

Bellisarius sua humanitate sedat militum furorem.

Procopius historicus.

ciuuum : delegère sibi regem Gothi Totilam virum singulari virtute. Hic in Longobardia, Æmilia atque Flaminia, multis rebus præclarè gestis adversus Græcos, & ipsius Iustiniani duces, in Hetruriam transiit, atque illinc per Vmbriam. Sabinos, Marsosque in Campaniam, anno quingentesimo quadragesimo quinto pervenit. Hic verò Beneventum primùm vi cœpit, ejusque mœnia solo æquavit : deinde Neapolim obsedit atque occuparit : qua obsidione durante Cumas quoque recuperavit : nec erat quisquam amplius, qui ei sese opponeret. Quamobrem diviso in aliquot partes exercitu, singulos in alias atque alias regni provincias dimisit, sicque Lucaniam, Calabriam, Apuliam cæteraque ejus urbes, & regiones omnes, Hydrunto excepto, in Gothorum potestatem reduxit. Hujus rei causa, tum quòd reliqui duces, qui sub Iustiniano in Italia stipendia merebant, minus strenuè se gererent, necessum fuit Bellisarium ab expeditione, quam adversus Parthos susceperat, iterum in Italiam revocare. Ac cum jam itineri accinctus, quatuor millia hominum secum duceret : intellexit Hydruntum obsessum, & jam cum adversario pactum esse. Quamobrem dimisit eò Valentinum cum exercitus parte, à quo tunc liberati ab obsidione Hydruntini fuerunt : ipse verò Ravennam, & illinc Dyrrhachiũ contendit, ut assumpta reliqua exercitus parte, quæ illic nomine Iustiniani erat, ut Romæ suppetias ferret, quæ jam à Totila obsidebatur. Sed ubi Dyrrhachio soluisset, certior fit Hydruntũ à Gothis denuò obsideri. Quapropter eò primùm cum universis copiis proficiscitur, iisque ab obsidione Brundusium usque pulsis, Romanis

Totila rex Gothorum.

Neapolitanũ regnum iterũ à Gothis occupatur.

DVL.

Bellisarius in Italiam revocatus.

Ioannes Vitellianus.

manis suppetias ferre contendit. Interea Ioannes è Vitelliano Iustiniani fratre natus, qui Dyrrhachiō cum Bellisario solverat, Brundisinum sinum superans, Gothos ex improviso adoritur, frangit, & Brundusium subitò occupat : deinde Canusium eadem fortunæ prosperitate expugnavit, unde in

Richimundus Gothus.

Calabriam transiit, & Richimundum Gothum, qui à Totila eò missus erat ad illas provincias defendendas, prælio superavit, cœpit, & totum illius exercitum profligavit : tum Aprutios atque Lucaniam deditione accepit, & illinc in Apuliam

Roma expugnata, vastata

se recepit. Totila verò Romam interim expugnaverat, & ablegaverat suos legatos ad Iustinianū, qui de pace agerent, cumque certior fieret de iis quæ Ioannes in Lucania atque Aprutiis gessisset, misit eò suas copias ad bellum restaurandum. Sed cum reversi legati, nullam pacis spem Constantinopoli attulissent : mœnia urbis majori ex parte destruxit, eamque ferè totam exussit, ejectis hinc inde per Campaniam incolis : qua ita destructa desertaque in Calabriam cum majori exercitus parte adversus Ioannem proficiscitur. Is autem cum de Totilæ adventu accepisset, relictis

Totilæ adversus Ioan. Vitellianum expeditio.

omnibus quæ tenebat, sese Hydruntum recepit: quo factum est, ut Totila Lucaniam, Aprutios universamque Calabriam excepto Hydrunto, absque ullo labore recuperarit. Iisdem temporibus

Tarentum restauratum.

Tarentum, olim celeberrima potentissimaq; urbs, sed hisce bellis destructa, restauratum, & in parvi oppidi formam redactum fuit à Calabris atque Lucanis exulibus. Bellisarius verò interea Romam

Bellisarius Romam instaurat.

restauraverat, quam Totila relicta Calabria, iterum expugnare conabatur : sed cum id non ita citò fieri posse videret, ob singularem Bellisarij, qui eam

eam defendebat, virtutem : partem sui exercitus in Campaniam misit, ut ibi præsidio essent, ipse vero in Romæ obsidione perseverabat. Quæ cum accepisset Ioannes, vir laudis atque gloriæ cupidus, in Campaniam & ipse pervenit, ut Romanos per eam à Totila in Romæ destructione dispersos colligeret, & liberaret: cumq; supra Garilianum ad Minturnas in Gothos incidisset, qui à Totila illuc præsidij causa missi fuerant : eos prælio superavit, in fugam conjecit, & plurimos senatorij ordinis viros, magnumque nobilissimarum matronarum numerum è Campania Romam remisit. Totila verò istud iniquo animo ferens, omnibus modis vindicari constituit : itaque relicta exercitus sui parte ad Perusiæ obsidionem, ipse cum reliqua mirabili celeritate adversus Ioannem contendit, sicque per Picenum, Pelignos, Samnites & Apulios in Apuliam, atque illinc in Calabriam pervenit: nec quievit prius, quàm eum inveniret quem noctu adortus fuit, non tamen ita multis interfectis, castra ejus occupavit, eaque militibus prædæ concessit. Ioannes verò cum Arnolfo Herculorum duce, qui ei tunc temporis militabat, Hydruntum se recepit ibique suos milites, quorum multi ex fuga per varios saltus latitabant, collegit. Nec multò post Valerianus Armeniorum Herulorumq; dux, cum novis copiis à Iustiniano in Italiam missus, Hydruntum appulit : quo cum Bellisarius ad eum excipiendum contenderet, uti in mandatis habebat, nec posset propter maris tempestatem Hydruntum appellere, substitit ad Crotonem. Verùm cum equis ibi commeatus deficeret, reservatis tantùm ducentis peditibus, sexcentos equites in Roscianam vallem dimisit,

Ioan. Vitellianus Gothos iterum rumpit.

Totila cõtra Ioannem proficiscitur.

Valerianus,

Clades Graccorũ ad Crotonem.

dimisit, ut ibi Ioannem cum reliquo exercitu expectarent, seque cum eo conjungerent. Sed Totila cum tribus milibus equitum eò profectus, hosce sexcentos Bellisarij equites partim interfecit, partim cepit: ex duobus autem eorum ducibus primariis, Fassa strenuè pugnans occubuit, Barbatius autem post multam concertationem tandem binis solummodo comitatus aufugit. Hisce ita confectis, Totila Roscianum quoque obsedit, in quo trecenti equites à Ioanne, & centum pedites à Bellisario præsidio relicti, cum eis ob maris fortunam suppetiæ ferri non possent, sese Totilæ dediderunt, servatique omnes sunt uno Colligerio excepto, quem Totila (quoniam deditionem dissuaserat) virgis cedendum, & amputatis primùm naribus, occidendum curavit. Ex reliquis alij abjectis armis discesserunt alij conservandarum fortunarum suarum causa, sese Totilæ stipendiis addixerunt: urbs ipsa prædæ militibus fuit, hominibus tamen conservatis. Interea temporis autem, dum ista utrinque geruntur, Perusia cui nullum auxilium ferebatur, Gothis se dedidit, Bellisarius Constantinopolin fuit revocatus: quamobrem Totila, relicta Calabria, ad Romæ obsidionem tertiò sese convertit, eamque longo post tempore proditione obtinuit, & humaniter tractavit. Nec multò post, cum de recuperanda Sicilia cogitaret, terrestri itinere Rhegium in Aprutios pervenit, quod tunc à Terramundo & Amereo Belisarij nomine tenebatur: ejus autem expugnationem cum attentasset, nec ita fœliciter successisset, relicta illic in obsidione exercitus parte, ipse Tarentum profectus est, idque vi occupavit: & Rhegini quoque interea, deficiente ipius commeatu, sese dedi-

Fassa dux, Barbatius.

Colligerij fatum.

Perusia Gothis traditur.

Roma capitur.

Rhegium obsidetur.

Tarentum captum.

dediderunt. Quamobrem totum regnum Neapolitanum, antequam in Siciliam transiret, in suam potestatem redegit, exceptis Hydrunto atq; Crotone, quorum illud in fide imperatoris semper permansit, hæc autem à Gothis etiamnum obsessa tenebatur. Interea autē Narses Eunuchus, in militiæ ducem à Iustiniano electus, maximis copiis in Italiam mittebatur: quamobrem Totila, relicta Siciliæ administratione quatuor primariis ducibus, ipse in Italiam rediit, ut Narseo resisteret. Artavades autem, qui Iustiniani stipendia sub eodem hoc Narseo merebatur, interim Siciliam recuperavit, & illinc in Italiam veniens Crotoni suppetias tulit, binisque Gothorum ducibus Regnierio & Morræ, qui Tarento atque Acherusiæ præerant, ut eas urbes imperio restituerent, ipsique sua stipendia sequerentur, persuasit. Sed Totilas postea multis rebus præclarè gestis, Brixelli in Longobardia occubuit, eique in Gothorum regnum Theias successit: qui cum fœdus adversus Narseum cum Gallis atque Burgundionibus injisset, accidit Tarenti ut Gothus quidam nomine Tignarus, urbis, Grecorum nomine, quibus se prius dediderat, præfectus, rebellare statuerit. Quod ut commodius facere posset, conabatur obsides suos, qui Hydrunti custodiebantur, calliditate quadam obtinere: itaque Macario, qui tunc Hydruntinis præerat, scribit Gothos adventare, sibi ergo aliquod præsidium mitteret. Macarius nihil mali suspicans, ei quinquaginta viros misit, quos Tignarus in carcerem subito conjecit, & Macario rescribit, si eos liberari velit, suos obsides redderet. Sed indignatus ob tantam perfidiam Marcarius, paucis quibusdam ad

Narses in Italiā mittitur.

Artavades.

Regnierius & Morra ad Græcos transeunt.

Theias rex Gothorum.

Totilæ obitus.

Tignarus proditor.

Macarius punit Tignarum.

ad Hydrunti custodiam relictis, ipse cum reliquo exercitu Tarentum ulciscendi causa proficiscitur. Tignarus verò necatis iis quinquaginta captivis, extra urbem prodiens, cum Macario congreditur, à quo post aliquam concertationem victus, in fugam conjectus est : cumque in urbem se recipere vellet, occlusas sibi portas invenit : quamobrem Acherusiam confugere coactus fuit. Iisdem temporibus quoque accidit, ut cum multi nobiles Romani, Patritij ac senatorij ordinis viri per Campaniam dispersi, aut in eam à Totila, cui eorum potentia Romæ formidolosa fuerat, relegati essent : Gothi intellecta Theiæ in Totilæ defuncti locum successione, & ut Roma à Narseo esset recuperata, omnes illos planè nullis exceptis, necarunt : quod proinde etiam tunc evenit trecentis juvenibus Romanis, quos Totila ut obsides, prò militæ more secum abduxerat. Narses autem rebus in Italia præclarè gestis, & Totila profligato atque interempto, Romæ quam recuperaverat, sese jam continebat (veluti id in historiis Gothicis copiosè narratur : nobis enim res Neapolitanas tantùm describere propositum est) atque hinc copias suas in Campaniam misit. Qua universa, præter Cumas, recuperata, intelligebat è Gothica mulhere captiva, Totilam cui ea familiaris fuerat, in earum arce suorum thesaurorum partem conservari voluisse, sicuti & Patavij alteram, cui fratrem præfecerat : itaque eam obsidendam curavit. Quod cum Theia novus Gothorum rex vir admodum bellicosus, tunc in Piceno intelligeret, simulque videret in periculo versari thesauros, eis succurrendum esse decrevit. Et cum Apenninum nec per Æserniam, nec per Venafros, neque per Cassinum

Romani multi in Campania necati.

Cumis Thesaurus Totilæ servatus.

Cassinum transire posset, quòd ea loca à Narseo milite custodirentur, per Marsos atque Pelignos iter fecit, & in Apuliam perveniens, castra ad Luceriam posuit. Narseus autem ut ei resisteret, etsi subitò Roma discessisset, tamen itinere per Campaniã facto, non prius eò pervenire potuit, quàm is Luceriam occupasset. Monte igitur superato, versus Luceriam pugnandi animo descendebat, nec alio fine ei Theia occurrebat, qui montem ipse sibi superandum, & Cumis suppetias ferendas esse ducebat: Iamque metuens ne fortè Luceriæ obsideretur, urbe exierat, castra ad Fortorem fluvium vicinum posuerat, pontemque occupaverat: Narses verò è monte descendens, & ipse subitò castra ad alteram fluvij ripam posuit. Hic Theia propter occupatum pontem, hanc habebat commoditatem, ut ei liberum esset, aut castra Narseia invadere, aut copias suas in aciem ad prælium committendum explicare: sed in commeatu deinde comparando, hæc erat ei vicissim difficultas, quòd eum Sipontum usque mari, deinde terrestri itinere per triginta millia passuum vehere ad exercitum usque oporteret: quo fiebat ut classis interdum tempestate acta, commeatus penuriam in exercitu pareret. Sed unum maximè infortunium ei classem perdidit: nam cum ea semel, propter tempestatem, in Brundusinum portum, tamen prius à civibus accepta fide publica, appulisset, & illic secura quiesceret, Brundusini, qui hactenus neutrales parum imperio, & Gothis adhuc minus fideles fuerant, hanc unam rem esse existimarunt, per quam imperatoris gratiam sibi conciliare possent, & omnes navium præfectos & gubernatores contra fidem datam ceperunt: quo

Prælium inter Gothos & Narsem quo Gothi extirpantur.

factum

factum est, ut classis loco moveri nequiverit. Hac difficultate Theias, qui jam proximum Luceriæ montem occupaverat, & insuper excursionibus, quas Narsei equitus continuè faciebant, ad prælium committendum propemodum cogebatur: quamobrem, ubi per duos ferè menses bini exercitus eo loco consedissent, manè sub ortum solis è monte descendens, Narsei exercitum adoritur: committitur prælium acre atque anceps, quod per totam diem duravit inneutram partem victoria declinante: quamvis Gothi ob Theiæ interitum minus sibi fidere viderentur. Is enim in medio hostium singulari virtute pugnans, cum clypeum permutare vellet, quod ob infixa tela & alia ejusmodi nimis ponderaret, lancea transfixus fuit. Constitère igitur in armis ambo exercitus ea nocte, & primo diluculo prælium denuò redintegrarunt: quod etsi crudelius adhuc magisque cruentum esset priori, tamen Gothi ante vesperam supplices pacem petere coacti fuêre: quam hisce conditionibus impetrarunt. Primum ut Ostrogothi qui cis aut trans padum in Italia domicilia haberent non prius domum redirent quàm urbes cæteraque loca ubi illa haberent, Iustiniani ducibus essent restituta: deinde ut reliqui omnes in Campania aliisque regni Neapolitani locis arma deponerent, nec unquam ea se assumpturos, nisi imperij Romani nomine jurejurando confirmarent: atque hoc ob eam causam ita sancitum fuit, quod hi Ostrogothi omnes in Italia nati essent, ab eo tempore, quo Thodoricus eam primum ingressus fuerat. Hac Victoria acquisita, Dagisteus, qui sub Narseo militabat, subitò in Longobardia omnia loca, quæ à Gothis tenebantur, recuperavit,

Theias moritur.

Pax inter Gothos & Græcos.

Dagisteus Longobardiâ occupat pulsis Gothis.

vit, partim vi partim deditione. sicque pulsis Gallis atque Burgundionibus, universa Italia Iustiniani imperio restituta fuit: & Ostrogothorum nomen in Italia deletum, qui in ea, à Thedorici prima expeditione, huc usque annos prope septuaginta duos regnaverant: quorum postremis octodecim fuêre bella Gothica nuncupata: quæ eò tempore cœperunt, quo Iustinianus Bellisarium in Italiam adversus Thodactum eorum regem misit. Et quoniam bellorum Gothicorum mentionem fecimus, nec tamen alias res, iis bellis gestas attigimus, quàm Neapolitanas: spero non ingratum fore lectori, si hoc loco, brevi compendio comprehensas reliquas Italiæ calamitates adjiciam, quas hisce decem & octo annis à Gothis perpessa fuit: præter eas videlicet quas sequentibus temporibus ab aliis quoque Barbaris accepit. Hisce igitur annis misit in Italiam Iustinianus quadraginta militiæ duces, duodenas magnas atque optimè instructas classes, præter eas copias quas hisce primariis subsidio diversis temporibus mittebat. Roma à Belisario bis recuperata, totiesque amissa, à Vitige Gothorum rege cũ quinquaginta hominum milibus integro anno obsessa: qua obsidione tantam annonæ caritatem fame memq; habuit, ut cives non modò quælibet sordida animalia devorarent, verùm etiam matres quædam suorum liberorum, qui jam fame pariebant, carnes comederent. Totila autem ter ibidem longo tempore illam obsedit: qua capta, cujusque ætatis masculos & fœminas summa crudelitate atque sævitia tractavit: mœnia, palatia, thermas, theatra, aliaque ejus generis magnifica ædificia diruit. Senatus ipse atque patritij Vrbis partim

Ostrogothorum in Italiã regnum.

Gothicorum bellorum epitome.

Romę in bellis Gothicis calamitas.

à Vitige, partim à Totila interempti, lacerati, ex-pulsi: nobiles cæteri aut in urbe necati, aut ut obsides à Gothis abducti, & ubicunque aliquid sinistri perpessi essent, crudeliter interfecti: urbs ipsa denique Romana, incredibile dictu, per annum atque menses aliquot deserta, absque ullis incolis fuit. Nec minus calamitas eo tempore, multas alias Italiæ urbes afflixit: Mediolanum enim à Burgundionibus obsessum est, & postquam alia multa diraque malapertulisset, fuêre illic triginta hominum millia enecata: diruta è fundamentis Papia, Placentia, Brixillum, tunc celeberrima urbs Ravenna, Ariminum atque Perusia. Neapolis ter aut quater graviter obsessa captaque. Tota Gallia cisalpina afflicta, Marca Tervisina, Tuscia, Aprutij, Apulia, Iapygia, & Campania, modò Romanis, modò vincentibus Græcis, magnis periculis afflictæ atque devastatæ fuerunt, dum alij alios, occupatis urbibus expellerent. Et præter has bellicas calamitates, iisdem temporibus in Italiam ter magna pestilentia cum summa annonæ caritate grassata est: res sanè, si perpendatur ab ingenuo homine, vel imprimis miseranda, eam regionem, quæ aliarum provinciarum regina quasi fuerat, nescio quo occulto Dei judicio ad tantam miseriam perveniisse. Iam verò & Bellisarij atque Narsei sæpe à nobis mentio facta est: quamobrem non mihi ab re esse videtur, illa quoque breviter inserere hic, quæ de illorum virtute, diversis literarum monumentis ad nostram memoriam pervenerant, & hac in parte imitari eos, qui posteritatem hujusmodi exemplis instruere voluerunt. Accedit huc, quòd ego hujus historiæ autor, præ cæteris qui hoc tempore florent, singulari quo-

Italicarum urbium infortunia.

Pestilentia & fames in Italia.

dam

dam beneficio obligatos, Belliſarij laudes commemorare debeo : is enim ſecunda ſua expeditione in Italiam, Piſaurum patriam meam adverſus Totilæ impetum reſtauravit, eamque, uti hodie adhuc apparet, mœnibus, foſſis atque aggeribus fortiſſimis munivit, adeò ut cum vicinas urbes Totila omnes occupaſſet, ſolum Piſaurum, quòd tam bene munitum eſſe videbat, non auſus fuerit attentare. Belliſarius igitur Conſtantinopolitanus, in patritiorum ordinem à Iuſtiniano primo cooptatus, ſtatura juſta, aſpectuque formoſo atque virili fuit, magnanimus, corporis atque ingenij viribus æqualiter dotatus, imperatori fidiſſimus, Chriſtianæ religioni addictiſſimus, peritiſſimus rei bellicæ, & diſciplinæ militaris obſervantiſſimus, humanitate atque facilitate omnes ſui temporis militiæ duces ſuperabat, & admodum inſuper liberalis erat : militum modeſtiam & agricolarum curam, ut commeatus abundantia exercitui ſemper ſuppeteret, tantam eſſe volebat, ut non modò ubi eſſent majus damnum inferre non permitteret, verùm ne fructus quidem auderent colligere, qui ab arboribus dependerent. Hic primùm ab imperatore adverſus Perſas atque Parthos delectus fuit : qui maximo exercitu è ſuis finibus in Romani imperij provincias eruperant: atque eos multis præliis ſuperatos debellavit : intra ſuos fines repulit, & imperij Romani jugo ſubjecit : propter quam victoriam Conſtantinopoli, ex imperatoris voluntate triumphali curru donatus eſt. Deinde miſſus fuit in Africam contra Vandalos, qui eam per multos annos jam tenebant, iiſque variis præliis ſuperatis, Africam domavit, Carthaginem, nonageſimo ſexto anno poſt-

Piſaurum reſtauratur.

Belliſarij vita

Expeditio Belliſarij in Perſas.

In Africam.

postquam ab imperio defeciſſet recuperavit, &
Gulimerius. Gulimerium regem Vandalorum captivum in
triumpho ſecum Conſtantinopolin duxit. Poſtea
conſul creatus, antequam in Italiam expeditio-
nem ſuſciperet, totam Siciliam imperio ſubjecit,
Syracuſis magnificos ludos atque ſpectacula edi-
dit: deinde illinc in Africam ſecundò tranſiens,
tumultus, quos adverſus Romanorum magiſtra-
tus, rebelles quidam ex Vandalorum reliquiis
Storza. excitaverant, ſedavit: fugatoſque Storza quem ſi-
bi in hiſce tumultibus ducem elegerant, totam
provinciam pacavit. Quibus ita confectis, iterum
in Siciliam, atque hinc in Italiam adverſus Viti-
gem Gothorum regem profectus eſt: ubi multas
res præclarè geſſit, veluti exemplo eſſe poſſunt vel
illa, quæ in recuperanda raſtaurandaque Roma,
& reliqua Italia ab hoſtibus vindicanda peregit:
quas res, ſi quis ſingillatim ſcire deſiderat, præ cæ-
Procopius hiſtoricus. teris Procopium legere poterit. Hic enim natione
Cæſarienſis è Palæſtina Iudææ, Belliſarij medi-
cus fuit in hac Italica expeditione, ſcripſitque hi-
ſtoriam de rebus tempore Iuſtiniani in quacunq;
mundi parte geſtis. Et ut rem ſummatim com-
prehendamus, nihil prætermittens eorum, quæ
in bono imperatore requiruntur, Vitigem, ſupe-
ratis Gothis, cœpit, & Conſtantinopolim abduxit.
Poſtea in Italiam denuò miſſus, ubi multa præ-
clarè adverſus Totilam ſucceſſorem pro
imperio Romano geſſiſſet, Conſtantinopolim, ur-
Antonina Belliſarij conjunx. gente Antonina conjuge, revocatus eſt. Neque
verò deinceps occioſa illius virtus eſſe potuit: nam
cum Africa iterum ab imperio defeciſſet, auctа
Gunthariges. Vandalorum potentia ſub Guntharige, qui regis
nomen ſibi uſurpabat, tertiò in Africam miſſus
eſt,

est, interemptoque in prælio Guntharige, Vandalorum nomen planè extinxit. Qua victoria magna cum laude acquisita, ex Africa, gratias Deo pro tantis successibus acturus, Romam venit: ubi Vigilij pontificis opera, altari S. Petri obtulit crucem auream, quæ centum libras ponderabat, adornatam gemmis præciosissimis, & sculpturis, quibus mirabili quodam artificio, prælia ab sese fœliciter commissa atque victoriæ exprimebantur. Extruxit præterea Romæ bina xenodochia, unum in Lata, alterum in via Flaminia, & Ortæ in Hetruria monasterium Sancto Iuvenali dicatum, atque omnibus hisce amplissimos fundos atq, possessiones reliquit quibus pauperes atque monachi alerentur. Tandem verò magna gloria multisque triumphis decoratus, & Constantinopolim reversus, ex hac terrena vita migravit: vir sanè qui virtute sua M. Marcello, C. Mario, Cn. Pompeio, & aliis ejusmodi magnis Romanorum imperatoribus facilè conferri posset, quique Alexandrum Spartanum, Themistoclem, Agesilaum & alios ejus generis celebres apud Græcos viros longè superârit.

Bellisarij legata ad sacros usus.

Narses autem genere Persa, fortuna Eunuchus, professione autem primùm quidem librarius fuit, sive amanvensis, postea verò Iustiniano primò à cubiculis & ab eodem patricia dignitate exornatus. Hic quamvis Bellisarij gloriam æquare non posset, tamen fuit & ipse vir, pace atque bello singulari virtute, maxima apud principem auctoritate atque potentia: quippe solus propè res aulicas administrabat: solus reditus atque pecuniam imperij conservabat, & distribuebat: noverat omnia Iustiniani secretiora consilia, multa-

Vitæ Narsis descriptio.

rumq; rerum ab eo gestarum, non modò consiliarius, verùm etiam autor extitit. Atque hanc imperatoris gratiam potentiamq; absque ulla invidia possidebat, quod eum omnes virũ esse censerent, natura promptum ad omnes virtutis actiones obeundas, itemque summa integritate atque fide. Ostrogothos enim in Italia debellavit, victis in prælio atque interemptis duobus eorum regibus potentissimis, Totila atque Theia unà cum Buccellino, qui sub illis, Theoberti Francorum regis nomine militabat: sicque Romam universamque Italiam imperio restituit. Et quamvis insignis militiæ dux, rebus militaribus planè traditus esse videretur, tamen Christianam religionem interea minimè neglexit: fuit enim singulari pietate, liberalis erga pauperes & miseros, in templis reparandis admodum studiosus: orationi atque sacrificiis usque adeò deditus, ut majorem suarum victoriarum partem precibus à Deo, quàm armorum vi obtinuisse putaretur: liberalitate, clementia, humanitate, & conciliandi sibi milites atque subditos gratia, tantopere excelluit, ut putetur omnes superasse, quicunq; aut ad bella gerenda, aut imperij administrationem delecti fuerint. Quo factũm est, ut plurimi exterarum barbararumque gentium principes atque barones cum eò amicitiam contrahere cupiverint: &, ubi opus fuit, ei omnibus modis gratificati fuerint. Venetiis, quæ tunc nova civitas erat, condidit templum S. Theodori, quod nunc Divo Marco dicatum est: & aliud item Geminiano & Mennæ Divis nuncupatum: Ravennæ extruxit templum S. Apollinaris, opus quædam adhuc hodie magnificentissimum apparet: & Romæ præter cætera magni-

Religio.

Ædificia Narsis.

magnifica ædificia, pontem supra fluvium Anienem in Via Salaria construxit, veluti testatur epigramma vetustum in eo ponte insculptum. Vbi observandũ est, nos idipsum epigramma sequentes, non Narsetem, ut quidam novi scriptores faciunt, sed Narsen eum appellasse. Et ut rem pauceis comprehendam, summam laudem certè hisce suis virtutibus meruisset: nisi ira quadam atque indignatione demum victus, Italiam, quam à Gothorum tyrannide liberaverat, in servitutis periculum, vocatis Longobardis iterum adduxisset. Et enim cum pacatis jam rebus, ipse Neapoli præesset: defuncto Iustiniano successit Iustinus II. cujus uxor Sophia mulier petulans atque superba, ab iis qui in aula Narsi invidebant stimulata, effecit ut is ab Italiæ gubernatione revocaretur, adjectis hisce verbis contumeliosis, velle se ei munus attribuere in aula, quod ei melius conveniat, & ad lanas carpendas cum mulieribus atq; texendas collocare. Narses magni animi vir, hisce verbis vehementer indignatus, respondit: rectè, talem igitur telam ego contexam, quam nec ipsa, nec vilis illius maritus qui à fœmina gubernatur: retexere possint: & subitò Alboinum Longobardorum regem amicum suum, ad Italiam occupandam occultè vocavit. Et quamvis postea ratione ipsa dictante atque Ioannis III. Pontificis, qui ipsemet Neapolin ad hoc institutum Narsi dissuadendum profectus erat, precibus sententiam mutasset, strenuamque operam dedisset, ut hanc Alboini expeditionem impediret, tamen fatali quodam Italiæ infortunio, id efficere non potuit: quod Albonius magnos apparatus ad hoc bellum sumptusq; fecisset, & jam jam cum maximo exer-

Narsis indignatio in imperatorem.

Sophia imperatoris immodesta uxor.

Alboinus in Italiam vocatus.

Narses moritur.

citu huic itineri esset accinctus. Quamobrem cum Ioanne Pontifice Romam profectus, ut de aliquo remedio huic morbo adhibendo prospiceret, Vitam, antequam quicquam efficere posset, cum morte commutavit: ejusque corpus Constantinopolin delatum fuit, & honestis exequiis pompaque decoratum. Hic Narsis vitæ finis fuit, post quem ex Græcis nulli sequuti sunt, qui ei aut Belisario conferri possent: usque adeò enim à prisca solitaque virtute, ea natio deinde cœpit declinare, ut nostra ætate videamus Græcorum imperium planè esse extinctum: eamque gentem Vniversam ad miseram servitutem redactam.

Græci à prisca virtute declinantes.

Longobardorũ in Italiam adventus.

Confecto Gothorum bello, eorumque nomine in Italia extincto, Longobardi Alboino rege à Narse, uti prius diximus, invitati, relicta Pannonia, in qua annos propè quadraginta degerant, in Italiam cum totis familiis, incredibili hominum numero, anno Christi quingentesimo sexagesimo octavo pervenerunt: defunctoque postea Alboino atque eo etiam qui illi successerat Calepho, abjecto regali imperio, triginta viros sibi delegerũt, quos duces vocarũt, & totius Longobardicæ gentis gubernationi præfecerunt. sed non amplius tamen hæc reipub. forma, quàm XII. annis duravit. Hi duces mirabili successu uno anno per Ariminum atque Vrbinum in Vbriam ingressi, eam primùm occuparunt, unà cum parte illa Piceni, quæ sita est radices Apennini eique unum ducem præfecerunt, qui Spoleti sedem habebat. Deinde Marsos, Pelignos, Samnites, universamque Campaniam, Neapoli & Puteolis exceptis, totumque cum tractum maritimum, qui hinc Tybur usque atque Romam porrigitur, in suam potestatem redegerunt:

Calephus.

Novus Longobardorum magistratus.

Spoleti dux.

gerunt: iisque regionibus gubernandis alterum ducem Beneventi constituerunt, cui parebant Campania vetus, Neapoli & Puteolis (uti diximus) exceptis, ea Samnitum pars quæ à Benevento, Æsernia & Guasto usque ad Aternum fluvium porrigitur: itemque Peligni, Marrucini, Marsi: quod verò reliquum erat regni Neapolitani, id sub Græcorum imperio adhuc erat. Atque hasce quidem regni Neapolitani provincias, tenuere deinde Longobardorum duces sine molestia: nam subitò illis occupatis, inducias cum Romanis pacemque fecerunt. Et quamvis eorum unus Zothon nomine, diruto Montis Cassini monasterio, pacem violasset, tamen id ab Arrige successore, intercedente Gregorij pontificis admonitione, restauratū fuit. Duodecimo autem anno pòst, mutata hac reipublicæ forma, creatus est primus Longobardorum rex Autharis: qui, occupato universo regno Neapolitano usque ad fretum Messinæ in extremo littore, illic columnam erexit, eamque hasta contingens, hunc, inquit, volo terminū esse regni Longobardorum, nec quisquam eum absque pœna gravissima loco movebit: sed mox tamen postquam vita defunctus fuisset, imperio restituta fuit sua hujus regni pars, & deinde pacificè gubernata. Cæterùm qui imperatoris nomine Neapoli præerant, ij Neapolitani principes vocabantur. Quamobrem accedit Anno servatoris DCXII, ut Ioannes Campsinus Constantinopolitanus è nobili genere natus, eodem honoris titulo Neapolim imperij nomine gubernarit. Is cum Focam imperatorem Constantinopoli obijsse, & Ioannem Lemigium Exharcum, qui Ravennæ imperij nomine itidem præerat, interemptum esse intelli-

Ducatus Beneventi.

Zothon & Arriges.

Longobard. magistratus mutatus.

Autharis.

Principes Neapolitani. DCXII.

Ioan. Campsinus regnum occupat.

geret, simulque videret Romam Pontifice destitutam, (nam mortuo Bonifacio IIII, urbs ea tunc octomensibus propter populi controversias carvit Pontifice) existimavit has mutationes, majores turbas motuq; parituras, & proinde regnum Neapolitanum occupare decrevit. Quamobrem tyrannico quodam furore Apuliam, Calabriam, Aprutios, Lucaniam atque eam Campaniæ partem, quæ Longobardis non pareret, subitò in suâ redegit potestatem. Verùm non multò post, Heraclius electus imperator, misit in Italiam Nesarchum Eleutherium, qui compositis rebus Ravennæ atque Romæ, Neapolim cum exercitu contendit: itaque obviam profectus Campsinus, prælium cum eo ante portas commisit, in quo profligatus interemptusque fuit, & regnum Neapolitanum deinde universum imperio restitutum.

Nesarchus res regni Neapol. componit.

Nec multò post Grimoaldus Longobardus dux Beneventi, cum Papiæ defunctum esse intelligeret Aripericum regem suũ, & binos illius filios Bartheritum atque. Cum perthum de regno inter se contendere: filio suo Remoaldo Beneventi ducatum tradidit, & ipse cũ potenti manu in Longobardiam profectus, Papiàque Bartherito, & Mediolano Compertho pulsis, regnum Longobardorum occupavit. Qua de causa Constantius imperator, qui Heraclio & Constantino ejus filio successerat, magno cum exercitu in Italiam contendit, ut pulsis Longobardis Beneventum occuparet, jamq; Tarentum appulerat, cum Remoaldus ejus rei certior factus, Luceriam, Mathercam, quæ olim Acheruntia dicebatur, atque Beneventum munire curavit, & Gensualdum clientem, quem à teneris educaverat, Papiam ad patrem implorandi

Grimoaldus occupat regnum Longobardorum. Bartheritus & compertus. Remoaldus dux beneventi.

Constantius imperator in Italia proficiscitur.

plorandi auxilij causa ablegavit. Constantius verò positis ad Luceriam castris, cum cives parum sollíciti segnius sese defenderent, nec Longobardi soli hostibus resistere possent, eam paucis diebus expugnavit, atque, non ut Italicam, sed ut barbaram urbem, tanta scilicet ejus erat avaritia, diripuit, ferroque & flamma solo æquavit. Acheruntia tanta Luceriæ desolatione conspecta, sese adversus Constantij crudelitatem fortiter defendit: quamobrem illinc discedens, totis viribus Beneventum obsedit atque afflixit: nec minori virtute ei Remoaldus juvenis dux generosus, Longobardorum opera resistebat, & sæpe cum suis erumpens, hostium que castra atque munitiones invadens, multum eis detrimenti vicissim afferebat. Interea dum hæc ita geruntur, Grimoaldus cum omnibus Longobardici regni viribus, filio suppetias laturus veniebat, Papiaque solvens per Æmiliam, Flaminiam, Picenum, Aprutiosque iter tenebat: atque ut filium de suo adventu redderet certiorem, eundem Gensualdum, à quo fuerat de auxiliis sollicitatus, præmittit, qui id ei denunciet. Gensualdus autem à Constantio interceptus, examinatusque, Grimoaldi adventum confitetur. Qua re perterritus imperator, statim discedere illinc constituit: quod ut majori securitate facere posset, cum Remoaldo primùm id agebat ut tutum iter sibi Neapolim usque concederet, & propterea Gisiam ejus sororem obsidem petebat: deinde Gensualdo imperarat, ut contrà quàm verum esse sciret, in mœnibus collocatus, diceret Grimoaldum multis rebus impeditum, nunc filio suppetias ferre non posse: sed Gensualdus eò delatus, petiit sibi cum Remoaldo principe suo loquendi

Luceria capitur & desolatur.

Beneventum obsessum sub Remoaldo.

Grimoaldus filio fert suppetias.

Specimen fidei in servo Gensualdo.

Gisia.

quendi potestas fieret, quo conspecto, bono animo sis Remoalde, inquit, pater tuus propediem, cum potentissimo exercitu aderit tibi auxilio: eum enim ad Sarum fluvium reliqui: sed interim uxorem atque liberos meos tibi commendo: nam scio me à crudeli hac Græcorũ gente morte esse mulctandum. Quibus verbis, & generosi animi indicio indignatus imperator, caput ei amputari, & in urbem conjici funda curavit, quod Remoaldus accipiens deosculatus est, nec sine lacrymis clientis sui fidem recordatus, honestè sepelivit. Deinde Illinc Solvens Constantius, versus Neapolim rectà contendit: quem Vittola Capuanus, qui sub Remoaldo stipendia merebat, insequutus, ad Calorem fluvium adortus est, postquam scilicet altera exercitus pars eum trajecissiet: cumque iis quos erat aggressus quiq; nondum superassent flumen, ab aliis nullæ suppetiæ ferrentur, omnes propè interfecit. Quo facto tantam gratiam apud Grimoaldum obtinuit, ut cum bello confecto, in Longobardiam reverti vellet, illum Spoleti ducem creârit. Constantius autem ubi Neapolim pervenissiet, & illinc Romam proficisci decrevisiet, Sabarrum Neapolitanum virum nobilem in militiæ ducem elegit, eique exercitum viginti millium hominum commisit, ob duas scilicet causas: primùm ut quæ oppida in Campania adhuc imperio parerent, defenderet: deinde, ut iter suum Romam usque, à Longobardis tutum præstaret. Quod ut commodè præstare posset Sabarrus, ad Formas cum exercitu substitit: is enim locus ad utrunque institutum aptus esse videbatur, quod illinc Appiam Latinamque viam facilè tueri, & loca quæ à tergo relinquebat, ob vicinitatem defendere

Constantius re infecta a Benevẽto discedit. Vittola.

Sabarrus magnam p testatem mox amittit.

fendere posset. Atque ita Romam Constantius tutò pervenit, & à Vitelliano Pontifice, qui ei sex milliaribus cum universo clero & populo Rom. obviam processit, honorificè exceptus est. Sed Remoaldus interim parte copiarum parentis sui auctus, Sabarrum sequutus, cum eo prælium commisit cumque Longobardus quidam Amangus nomine, Grimoaldi regis armiger, hasta ambabus manibus magnoq; impetu vibrata, veteranum equitem Græcum petiisset, eumque transfixum ex Ephippio in altum sustuliisset, retrorsumque in terram projecisset, Græci omnes fugere cœperunt, sicque à Longobardis unà cum Sabarro majori ex parte profligati atq; occisi. Cumque ex iis tam subitæ fugæ causa quæreretur, id se fecisse asserebant, quòd Græci cum essent, Latino duci parere non fuissent dignati. Interea Constantius Romę septem dies commoratur, nec quicquam aliud agit, quàm ea quæ aut opere marmoreo, aut ex ære Cyprio fabrefacta essent, aut tabulas pictas aut alia ejus generis ornamenta, quæ illi placerent, diripere, navibusque imponere, ut nec tegulis quidem æreis pepercerit, quibus templum Pantheon, quòd hodie S. Maria rotunda nominatur, tegebatur: sicque Romam spolians, plus hujusmodi ornamentorum septem diebus abstulit, quàm barbari à tempore Alarici usque ad illam diem, annis propè CCLVIII. abstulissent: qua proinde in re, omnes historici, qui de hac Græca perfidia scripsere, consentiunt. Roma verò discedens, Neapolim duodecim diebus iterū pervenit, & parum illic commoratus, quod jam Italicæ aut Longobardicæ res non amplius ei curæ essent, in Siciliam transit: quam dum pro insita consue-

Amangi armigeri virtus.

Constantius Romam diripit.

Constantius moritur.

consuetaque avaritia spoliat, essetque Syracusis in balneis, à suis met militibus interfectus est. Spolia verò & ornamenta quæ secum Roma abstulerat, non longo post tempore à Sarracenica classe, quæ ob eam causam in Siciliam pervenerat, unà cum aliis præciosis rebus occupata, & Alexandriam in Ægyptum delata fuit. Grimoaldus interim recuperatis iis omnibus quę à Græcis ei fuerant ablata, Papiam reversus est: cumque sanguinis fluxum è vena brachij sistere vellet, à medicis venenatis unguentis infectus atque occisus fuit.

Grimoaldus moritur.

Aprutij miseri & Lucani.

Eodem tempore Aprutij atque Lucani à Græcis spoliati, tam miserierant, ut necessum fuerit Iustinianum II. intercedente Conone Pontifice, eis magnam consuetorum tributorum partem remittere.

Gisulfus. DCC.

Postea sequutus est Gisulfus Longobardus dux Beneventi, qui anno servatoris septingentesimo, fracto fœdere, quod cum Romanis Longobardi habuerant, Campaniam, quæ iis parebat, ingressus est, ejusque urbes diripere, ferro flammaque vastare cœpit & Soram, Arpinum Arcemque occupavit. Verùm Ioannes VI. qui tunc pontifex erat, missis ad eum aliquot sacerdotibus, precibus atque pecunia tantum impetravit, ut singulis oppidis suos captivos prædamque restitueret, nec deinceps unquam res Romanas attentarit. Tantum hoc accidit anno Domini septingentesimo quadragesimo quinto, ut Longobardi Beneventi degentes, Cumas proditione occuparint: cumque eam restituere nollent, eadem arte furtoque illam recuperavit Stephanus II. Pontifex, adiutus opera Principis qui imperij nomine Neapolim gubernabat: qua proditione interempti fuerunt trecenti

DCCVL.

eenti Longobardi; sed deinceps nihil est amplius inter eos memorabile gestū. Luithprandus enim XVI. Longobardorum rex, pacem cum Romanis confirmavit. Hic rex etiam cum Remoaldum Beneventi ducem obiisse, & Gisulfum filium, qui ei successerat, puerum adhuc esse sciret: profectus eò, illum depositit & Gregorium nepotem suum substituit. Verum & is quoque post Luithprandi discessum mox occubuit, Godescalo ducatum occupante. Sed neque is diu rerum potitus est: cum enim audiisset Tresemundum, qui Spoleti ducatum & ipse vi occupaverat, à Luithprando victore tonsum rasumque, & in clericum transformatum esse, metuens ne idem sibi accideret, decrevit cum uxore & liberis in Greciam fugere: verùm à Beneventanis insequentibus in itinere interemptus est: uxor verò & liberi audita tumultu naves subitò conscenderunt, & velis adventos expicatis, evaserunt.

Luithprādus rex Longobardicus pacem cū Rom. init.

Gregorius Beneventidux.

Godescalus dux Beneventi.

Anno autem à partu Virginis DCCLXXVI. venit in Italiam Carolus Magnus Galliæ rex, ab Adriano primo Pontifice evocatus in auxiliam, adversus Longobardorum insolentiam: quamobrem obsessum ad Papiam Desiderium eorum regem, cœpit, & Captivum in Galliam abduxit: fuitque is ultimus Longobardorum rex, qui annis propè CCXXXII. majorem Italiæ partem possederant. Deinde confirmatis ducibus qui Beneventum tenebant, multas Italiæ provincias atque civitates Ecclesiæ Romanæ donavit, eoque donationis diplom ate, etiam Beneventi Spoletiq; ducatus nominavit. Itaque cum Aregisius dux Beneventi, tunc sæpius Pontificias civitates in Campania infestaret: admonitus fuit à Carolo, ne de-

DCCLXXVI Carolus Magnus.

Durationregni Lōgobardici.

Aregisius monetur à Carolo.

ne deinceps quicquam contra Ecclesiam Romanam tentaret, jussusque ut Childebrandum atque Grimoaldum filios, Romam ad pacem cum Pontifice confirmandam mitteret : Quo facto obiit deinde Aregisius Salerni, benique filij summa concordia ducatum possederunt, & cum vicinis Græcis semper quasi bella habuerunt. Nec multò post Carolo Magno in Germania cum Bavariæ rege bellum gerente, Constantinus VI. imperator mandavit Græcis, qui ei in Italia parebant, ut cæteris Italis bellum inferrent. Quam occasione ij libenti animo arrepta, Beneventi Spoletiq; ducatus fines ingressi sunt, totamque illam regionem occuparunt, quæ Beneventum inter & Aternum Aprutiorum fluvium interjacet. Sed Ildebrandus Spoleti, & Grimoaldus Beneventi dux conjunctis viribus eos adorti sunt: & acri prælio commisso, usque adeò profligarunt, ut tota illa Græca natio deinceps longo tempore quietissimè vixerit. Hirena quoque imperatrix, quæ effossis Constantino VI. filio suo oculis, eodemque uti merebatur in vinculis detento, imperium administrabat, pacem, ut Carolo Magno gratificaretur, cum Beneventanis atque Romanis confirmavit. Postea autem cum Leo III. ad pontificatum evectus, non admodum gratus Romanis esset, Græci cũ Longobardis inito fœdere, eis persuaserunt, ut secum Romanis bellum facerent : qua re cognita Carolus, qui jam denuò in Italiam pontifici auxilium laturus veniebat, Pipino filio id dedit negocij, ut cum exercitu rectà Beneventum contenderet, eiq; quantum posset, noceret. Pipinus mandatum patris exequitur : cumque Romam reverti cuperet, ut parentis in urbem ingressui adesset, Vinigisium Spoleti

Constantinus VI. bellum Romanis facit.

Græci cæduntur.

Hirena Imperatrix Constantino VI. oculos effodit.

Leo III. pontifex.

Pipinus, Vinigisiusque Beneventanis bellũ faciunt.

Spoleti ducem, quem cum suis militibus secum habuerat, Luceriæ reliquit, ut illinc summo studio obstaret, quo minus Beneventani Romanorũ provincias excursionibus ullis vexarent. Iam Pipino Romam reverso, pervenit quoque eò Carolus Magnus pater, & anno servatoris DCCCI. peractis sacris eo loco, ubi D. Petri Apostoli reliquiæ servantur, à Leone III. Pontifice, Imperator Romanorum pronunciatus, & imperiali corona exornatus est: Quæ dum agebantur, universus populus communi applausu gratulatus est, terque in hunc modum acclamavit: Carolo imperatori Augusto atque pacifico divinitus coronato vitam Longævã & felicitatem in rebus gerendis precamur. Sed impetrato silentio pontifex, cum etiam balsamo atque oleo hisce usibus consecrato inunxit: deinde ad Pipinum conversus, illum quoque Italiæ regem pronunciavit, eodem sacro unguento unxit: quibus rebus, æternam inter Gallos atq; Romanos pacem sanciverunt. His peractis dabat operã Carolus, ut Italiæ res componeret, quod magnam ejus partem à Græcis & Longobardis adhuc teneri cerneret. Ac Longobardos quidem planè extirpare, difficile esse deprehendebat, quòd ducentis propè atque triginta duobus annis, quibus ibi regnaverant, variis modis cum Italis commixti confusique essent: multique jam planè Itali facti esse videbantur, uti cernere erat, quatuor illis primariis ducatibus Beventano, Spoletano, Iureano in Taurinis, & Forojuliano: hi namque à cæteris planè erant distincti: solique ij, qui eam Galliæ cisalpinæ partem, in qua Mediolanum & Papia sunt, incolebant, antiquam originem suam, ab Italorum

Carolus Magnus creatur Imperator. DCCCI.

Pipinus Italiæ rex.

Carolus componit res Italiæ.

Ducatus Longobardorum.

diversam agnoscebant. Quamobrem passus est, ut ea deinceps Longobardia vocaretur, quod nomen Gallia cisalpina usque ad hunc diem retinet. Græcos verò ex Italia omnes pellerere decrevit. Cumque dux Beneventanus cum iis fœdere junctus esset: misit adversus eum Pipinum novum Italiæ regem, cum tantis copiis, quantas tunc in Italia colligere poruit: ipse verò itinere per Ravennam, Papiam Iureamque facto, in Galliam rediit. Pipinus autem positis ad Beneventum castris, ejusque ex pugnatione omnibus viribus tentata deprehendit melius esse munitam, quàm ut posset expugnari: quamobrē illinc solvens Theate obsedit, cui tunc Roselmus Longobardus præerat, eamque expugnatam diripuit flammisque consumpsit: quo factum est, ut deinde Ortonam atque Luceriam deditione obtinuerit, atque ibi relicto Vinigisio, ipse Romam rediit. Verùm cum interim Vinigisius inadversam valetudinē incidisset: Grimoaldus eam occasionem recuperandi sui imperij adversus Gallos arripuit: jamque inter cætera Luceriam quoque occupaverat: qua re cognita Pipinus, Roma discedens magna celeritate Luceriam pervenit, positisque ad urbem castris illam expugnavit, Grimoaldum cepit, & ab eo unicam hanc pacis conditionem suscepit, ut traditis ei omnibus quæ in regno Neapolitano tenebat, Papiam in exilium proficisceretur. Dum hæc ita geruntur, Hirene imperatrix cognito quod Carolus Romanorum imperator esset electus atq; coronatus, simulque decrevisset Græcos omnes ex Italia pellere: existimabat hac ratione, malum aliquod omen atque præjudicium imperio Constantinopolitano fieri. Quamobrem misit ad eum Leonem Spatarium

Longobardia

Pipinus Beneventanis bellum facit.

Grimoaldus superatur.

Hirene.

Spatarium oratorem pacis faciendæ causa, jamq; Carolus etiã ad ipsam suos oratores miserat, qui invitarent eam ad matrimonium secum contrahendum, quòd existimaret hac ratione utrumque imperium conjungi facilè posse, seque hujus Græcæ mulieris matrimonio generalem utriusque imperatorem futurum. Quæ res cum Hirenæ quoque perplaceret, magno studio tractabatur: sed non tam secretè tamen peragi potuit, quin Entienus quidam patritius, rerum Hirenæ conscius, eas Nicephoro ejus fratri revelarit. Is autem re cognita, cum multo apud militiæ duces autoritate atque gratia polleret, ita rem egit, ut Hirenam cœperit, eaque in Lesbum insulam, ut ibi exularet, relegata, imperium occuparit. Quo facto ita se etiam Comiti Eligando & episcopo Ambransino, Caroli Magni legatis insinuavit, ut per illos pacem cum eo firmam fecerit: eaque re factum est, ut tunc imperium divisum sit in Orientale Græcorum, & Occidentale, quod Franci possidebant. Italia autem & ipsa ex hac imperij divisione ita erat distributa, ut quæ illius pars â Siponto atque Neapoli versus mare Siculum porrigitur, unà cum insula Sicilia, Græcorum imperio pareret, & Occidentali Francorum illa, quæ ab iisdem locis usque ad alpes sese extendit: inter quas ceu terminus quidã Beneventi ducatus interjacebat, quem Carolus, firmioris pacis in Italia constituendæ causa, restituto in integrũ Grimoaldo duce, confirmaverat, solus enim ille adhuc è Longobardorum reliquiis supererat. Hoc ipso autem fiebat, ut & Neapolitani regni, de quo nobis est instituta oratio, pars maxima Græcis, magna Beneventano ducatui, & exigua quædam Caroli imperio

Entienus in Hirenam perfidus, item que Nicephorus.

Divisio imperij Rom.

Italia diversis imperiis parens.

Regni Neapolitani divisio.

pertineret, quod proinde cœpit anno â nato ſeruatore propè DCCCII. Et ubi decimo quarto imperij ſui anno, Carolus fatalem diem obijſſet, ſucceſſit Ludovicus Pius filius, qui conſervandæ in Italia tranquillitatis cauſa pacem cũ Grimoaldo confirmavit. Atque hac quidem pace dum gubernatur regnum Neapolitanum, Sarraceni ex Africa in Italiam anno ſalutis DCCCXXIX. proficiſcuntur, deleticſque funditus Centumcellis, quæ nunc civitas vetus appellatur Romam quoque ingreſſi ſunt, ubi diripuêre atque combuſſere templa Sancti Petri atque Pauli: hincque diſcedentes pervenerunt ad Montem Caſſinum, ibiq; urbem, eò loco ſitam ubi nunc Sanger manum eſt, deſtruxerunt, Sanctiq́ue Benedicti monaſterium deinde invaſerunt, quo direpto flammiſque conſumpto, iterum conſcenſis ad Gariliani fluminis exitum navibus, in Africam redierunt. Nec longo tempore poſt, in regnum Neapolitanum denuò Sabba duce reverſi ſunt, anno ſervatoris DCCCXXXXV. Tarentumq́; obſedêre. Cumque iis imperator Græcus maximã claſſem Theodoſio duce oppoſuiſſet, & Veneti ſimul etiam ſexaginta naves auxilio Græcis miſiſſent: Sabba, ubi illi ſe in Tarentino oſtendiſſent ſinu, metum ſimulavit, atque illinc diſcedens, caſtra ad Crotonis aquas poſuit: ſicque provocatis ad ſe hoſtibus, paucos poſt dies cum iis manus conſervit: majorem Venetarum navium partem cepit & ſubmerſit: reliquum verò Græcorum exercitum profligavit, occiſis ferè omnibus, paucis quibuſdã captivis, Theodoſio ſaluti ſuæ fuga verſus Græciam conſulente.

DCCCII. Caroli Magni obitus: Ludovicus Pius filius ſuccedit.

Sarraceni in Italiam veniunt. DCCCXXIX

DCCCVL. Veneti & Græci profligari à Sarracenis.

DCCCLXIIII. Poſtea verò, anno ſalutis DCCCLXIIII.

Cretam

Cretam iterum occuparunt Sarraceni, & illinc in Italiam profecti, maritimas urbes Piceni omnes Hydruntum usque occuparunt, & incolis aufugientibus incenderunt. Cumque idem in Tarentino sinu agerent, à Venetis, Vrso Pertiaco duce, victi, & in fugam conjecti sunt. Sarraceni à Romanis victi.

Interea verò accidit, ut Constantino adhuc puero Byzantij imperante, quidam nomine & patria Romanus, tenuissimæ conditionis homo, quique sub Leoni Constantini patre copias militares duxerat, vi sibi imperium occuparit: quo factum est in iis tumultibus, ut Calabri & Apuli ab illo defecerint. Itaque Romanus, homo natura pessimus, ulciscendæ hujus rebellionis causa Sarracenorum regem ex Africa in Italiam evocavit: qui, ut sunt ij Christiani nominis hostes acerrimi, Italiam magna hominum multitudine ingressus, non solùm Apulos & Calabros, sed totam illam Italiæ partem, quæ ab extremo Iapygiæ littore, inter bina maria Adriaticum atque Tyrrhenum Romam usque porrigitur, diripuit, nullo imperatoris respectu habito. Iamque Romam etiam expugnare atque diripere constituerat sed Ioannes X. Pontifex, Alberici Tusciæ marchionis opera adjutus, collectoque è Romanis maximo exercitu, illum ex suis finibus expulit, & insequutus usque ad fluvium Lirin, acre prælium cum eo commisit, & ita profligavit, ut qui ex eo evaserant Sarraceni relictis cæteris quæ tenebant, sese in Garganum montem, qui hodie à S. Angelo nomen habet, receperint. Atque eum quidem montem deinceps, constructis ad radicem munitionibus, multos annos tenuerunt, ex eoq; sæpe totam illam Italiæ partem excursionibus rapinisque Romanus imperium occupat.

Sarraceni prælio victi.

Garganus mons à Saracenis munitus.

pinisque vastarunt, quæ à Tyberi atque Aterno oppositis ferè fluviis, usque ad extremas Iapygiæ, atq; Calabriæ oras porrigitur. Beneventum quoque altiori loco positum semel expugnarunt, direptumque flammis consumpserunt: quo tempore iterum Romam occupare constituerant, sed idem Pontifex Ioannes X. collectis quantas ex iis tumultibus poterat, copiis, & Guidonis cujusdam comitis opera usus, iis fortiter restitit. Illud verò memorabile est, tam timidos abjectosque tunc fuisse hominum animos in regno Neapolitano, ut si Sarraceni iis salutem & conservationem ædificiorum promisissent, statim eis urbes traderent. Sed neque hoc fuerit omittendum, cujus in aliis quoque hujus nostri operis locis admoneri possumus, Italiam, si quis historias benè observet, nunquam ad tantas miserias fuisse redactam, nisi cum in eam barbaræ gentes vocatæ introductæq; fuerunt: quod meritò debuit nostro seculo ab instituto deterrere illos, qui idem fecerunt. Nam eodem tempore, cum Albericus marchio, de quo jam ante facta mentio est, propter invidiam quorundam & populi ingratitudinem Roma pulsus esset, Ortam urbem, in quam se receperat, munivit: deinde vindicandæ injuriæ causa, Hungaros in Italiam adversus Romanos evocavit, ea conditione, ne Tusciæ quicquam detrimenti afferrent. Verùm Hungari ubi eò perveniissent, nulla pactorum ratione habita, totam superiorem Italiam, excepta Longobardia, cui tunc Berengarius primus imperabat, Romam usque diripuerunt, plurimosque utriusque sexus homines, desertis civitatibus in Vngariam captivos abduxerunt. Atque hoc deinceps sæpius dulcedine prædæ allecti, fecerunt;

Beneventum direptum.

Timiditis in Neapolitanis.

Exteræ gentes Italiæ periculosæ.

Albericus vocat Hungaros.

Berengarius I.

sunt: præsertim si occasionem haberent, ob Sarracenos in alteram Italiæ partem à Romano introductos.

Anno autē à partu salutifero DCCCCLXIII. cum Pontificatum Leo VIII, & imperium Otho I. administraret, Schlavi Dalmatiam incolentes, qui tempore Hadriani II. Pontifex Christianam religionem receperant, rege Sueropilo in regnum Neapolitanū pervenerunt, & Sarracenos ad Garganum montem & Siponti num sinum adorti, magna edita strage, profligarunt, & ex iis locis expulerunt. Atque hoc Schlavorum factum, ubi in patriam reversi fuissent, Hungari quoque imitati sunt: nam reliquias ejus gentis, quæ iterum iis locis congregatæ erant, expulerunt, occupatis quas prius tenuerant urbibus. Græci verò ab ungaris deinde has urbes, certa pecuniæ summa, recuperarunt, effeceruntque ut in patriam reverterentur: cum aliis autem Sarracenis, qui adhuc in Iapygia, Apulia atque Calabria habitabant, inducias fecere: quod etsi ita foret, tamen non multò post, cum Otho in Germania, & Ioannes XIII. Pontifex Capuam relegatus esset, novæ Sarracenorum copiæ ex Africa venêre in Calabriam, & Cosentiam occuparunt, diripuerunt & incenderunt. Sed cum non longo tempore postea, Otho Romam perveniſſet, adductoque secum Othone filio, qui deinde Otho II. fuit, Ioannem XIII. restituisset: erat quidam Pandulfus Capoferreus Capuæ princeps, qui imperatori asserebat, non difficile ei fore cum exercitu Germanorum, quem secum duxisset, Sarracenos ex Italia extirpare. Cæterùm imperator tunc Othoni II. filio Theophaniam Nicephori Græci imperatoris filiam de-

DCCCC. LXIII. Schlavi in Italiā veniunt.

Sarraceni ejecti.

Hungari in regno Neapolitano.

Sarraceni iterum Italiam ingressi. Cosentia exusta.

Pandulphus Capoferreus.

sponsaverat, isque illam tradere jam recusabat quamobrem indignatus Otho, non minori cupiditate tenebatur Græcos quàm Sarracenos ex Italia pellendi, susceptoq; negotio cum Pandulpho, Othonem filium egregiæ virtutis & summæ expectationis Iuvenem in Regnum Neapolitanum misit. Neque verò multum in expellendis Sarracenis laborarunt: nam ubi de Germanorum adventu accepissent, subitò collecta quantam potuêre præda aufugerunt. Græci verò contrà, etsi se defendissent, tamen à Pandulpho atque Othone multis præliis superati, multisque cladibus acceptis victi, & ex tota Apulia Calabriaque pulsi fuerunt. Quo factum est, ut populus Constantinopolitanus, cum videret sese Nicephori imperatoris pertinacia, has Italiæ provincias amisisse, illum è medio sustulerint, in ejusque locum Ioanne filio substituto, Theophaniam etiam Othoni tradiderint. Otho autem ubi Romam, confecto bello rediisset, à parente imperij consors pronunciatur, & Otho II. appellatur: cujus rei confirmandæ causa, à Ioanne pontifice in templo Lateranensi coronatus cum Theophania uxore unctus, & magna populi acclamantis gratulatione exceptus fuit. Eodemq; die ob Pandulphi merita, atque in pontificem officia humanitatis eo tempore præstita, qua Capuæ exulabat, fuit Ecclesia Capuana Metropolitana appellata. Sed longo temporis intervallo postea, cum defuncto Othone primo, secundus in bellis contra Lotharium Galliæ regem occupatus esset, Basilius & Constantinus in Ioannis defuncti imperatoris Constantinopolitani locum suffecti, de recuperandis provinciis in Italia amissis deliberarunt. Quamobrem

Græci ex Italia pulsi.

Nicephorus imperator occiditur.

Otho II. imperij consors.

Basilius & Constantinus recuperare nituntur provinc. Italiæ.

obrem agressi negotium, primùm Cretam quæ à Sarracenis tenebatur, occuparunt: utque securius progredi liceret, magnam eorum partem suis stipendiis conduxerunt: sicque in Italiam venientes, cœpêre Barum, & ne postea deficere fortè posset, civium partem unam necarunt, alteram Byzantium in exilium relegarunt: deinde ad Matheram progressi illam destruxerunt: quo factum est, ut Apulia primùm, deinde Calabria se eis dediderit. Creta à Græcis occupatur.

Barum malè tractatur.

Interea Otho II. pace cum Lothario inita, Romam cum conjuge Theophania revertebatur: cumque in Tarvisino agro de Basilij atque Constantini consanguineorum expeditione in Italiã, captaque Apulia atque Calabria audiisset, decrevit eas provincias recuperare, & imperio Occidentali, ceu proprias adjicere. Itaque instructa classe, primùm Sclavoniam atque Dalmatiam, quæ tunc Græcorum præsidiis destituebantur, vastavit excursionibus atque diripuit. Deinde Romam reversus, ad certum diem congregavit milites Germanos, Gallos, Longobardos, & ex aliis item Italiæ regionibus quibus imperabat: magnoque exercitu illinc solvens Beneventum pervenit, ubi pluribus adhuc copiis, quas Beneventani, Salernitani, Neapolitani, Capuani atque alij ei deputârant auctus, per Apuliam ad Calabriæ locum, cui Bassanello nomen est, venit: & instructa in quadratam formam acie, ibi prælium acerrimum cum Sarracenis atque Græcis, anno à partu Virginis DCCCCLXXXIII. commisit: in quo Romani atque Beneventani, cum non modò manus non conservissent, verùm relictis signis statim aufugissent, effecerunt, ut Othonis exercitus maxima clade accepta ruptus, summoque Italiæ periculo

Otho II. se græcis opponit.

DCCCC. LXXXIII. Othonis II. cum Græcis & Sarracenis prælium.

culo profligatus fuerit : tanta enim fuit ea calamitas, ut si Græci hac fortunæ prosperitate uti scivissent, non eis difficilè fuisset urbem Romam totamque Italiam spoliare. Otho enim fuga suæ saluti consulere fuit coactus per loca maritima: natansque à Græcis nautis captus est : incognitus primum, deinde Schlavonici cujusdam mercatoris opera patefactus. Is enim secretè de ejus captivitate imperatricem atque Theodoricum Metensem episcopum, qui Rosciani prælij hujus eventum expectabant, certiores reddidit. Evasit autem eorum manus non sine difficultate : erat enim eò missa pecunia ad illum liberandum, cumque de summa & quantitate nautæ diutius contenderet, ipse consensu equo velocissimo ab iis aufugit: sed cum naviculam ingressus in Siciliam trajicere vellet, iterum captus à pyratis & abductus in insulam fuit: ubi cognitus à Siculis promissa magna pecuniæ vi, redemptus, Romamque reductus est. Huc ergo ubi pervenisset decrevit Benæventanorũ perfidiam vindicare, qui primi in acie locum deservissent, causaque fuisse putarentur tantæ calamitatis : itaque collectis, quas potuit profligati exercitus reliquiis, simulavit se Græcis obviam proficisci, & quo minus ulterius progrederentur, resistere velle: sicque Beneventum pervenit, idque diripuit, diruit, & igni consumpsit: ablatoq; Bartholomæi Apostoli corpore, quod illic conditum erat, Romam advectum, in Tybridis insula, ubi hodie S. Bartholomæi templum est, sepeliri voluit : ipse verò etiam paulò post illic è vita discedens, in templo S. Petri conditus est. Successit autem ei filius ejusdem nominis, qui Otho III. est appellatus, anno Domini. DCCCCLXXXIIII, cumque

Otho fuga.

Beneventum diutum.

S. Bartholomæi reliquiæ.

Otho III.

cumque in Italiam potenti manu instructus veniſſet, nihil aliud tamen in Neapolitano regno immutavit, præter quod Capuanos atque Beneventanos coegit ad pacem cum Romanis faciendam: cavitque ne deinceps, uti prius fecerant, iis ullo modo moleſti eſſent. Quibus rebus perfectis, templum D. Michaelis in Gargano monte ſitum, ut in votis habuerat, inviſit: atque illinc Romam rediens, cum Ioannes XV. objiſſet, Gregorium V. Saxonem, cognatum ſuum ad Pontificatum evehendum curavit. Sed ubi ex Italia diſceſſiſſet imperator, ſtatim quoque ejectus fuit à Romanis Gregorius: qui in Germaniam veniens, effecit, ut ſecum Otho Romam rediret: quò cum perveniſſet, Creſcentium Romanum virum potentem, & Gregorij hoſtem necavit, & Ioanni XVI. qui Creſcentij opera Pontificatum occupaverat, oculos effodit. Reſtitutus ergo Gregorius V. ut illatam ſibi à Romanis injuriam vindicaret, legem tulit, quæ etiamnum in uſu eſt, de Imperatore eligendo, eaque ſolis Germanis hanc eligendi poteſtatem attribuit: hac tamen conditione, ut electus Cæſar Romæ tamen à Pontifice coronatus Imperatoris nomine dignaretur. Electores autem ſeptem numero eſſe voluit, ex quibus tres Vncti, imperij cancellarij eſſent: quatuor verò politici, alia munera obirent. Sunt autem Vncti quidem, Archiepiſcopus Treverenſis Galliæ, Maguntinenſis Germaniæ, & Colonienſis Italiæ cancellarius: Politici verò Marchio Brandenburgenſis imperij Camerarius, Palatinus Comes dapifer, Saxoniæ dux qui gladium ante imperatorem fert, & Boemiæ rex à calicibus. Lata autem fuit iſta lex anno ſervatoris noſtri MII. quo nos etiam, ſecundũ hunc hiſtoriæ Neapolitanæ librum finiemus.

Gregorius V. Pontif.

Creſcentius punitur.

Electores imperij quomodo introducti.

MII.

LIBRI SECVNDI FINIS.

PANDVLPHI COLLENVTII, PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI HISTORIÆ NEAPOLITANÆ AD HERCVLEM,

I. Ferrariæ ducem, Liber III.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Normannorum in regnum Neapolitanum adventus: Siciliaq; ab iisdem occupata atque aliæ eorum res gestæ, in hoc libro narrantur: explicantur Sarracenorum in Italiam excursiones tempore Henrici imperatoris factæ: Normannorũ de Leone IX. victoria ejusque captivitas: Roberti Guiscardi res præclarè gestæ: binorum illius filiorum Rogerij & Boemundi inter sese bella: expeditio in regiones trans mare sitas aliæque Normannorũ res gestæ: & ut Innocentius II. pontifex ab iis victus & captus sit: Lotharij Imperatoris in Italiam adventus: Gulielmi Siciliæ Apuliæque regis ac Friderici Barbarossæ res gestæ: Clementis V. & Cœlestini III. pontificum bella propter Siciliæ & Apuliæ imperium, & quo pacto denique Normanni tandem deleti fuerint.

Supe-

SUPERIORI libro, qua potuimus diligentia atque brevitate, commemoravimus qui ſtatus atque conditio regni Neapolitani mille annis fuerit, ſicuti id à variis ſcriptoribus inter ſe comparatis accepimus: Quamobrem ſequuntur nunc uſque ad noſtra tempora. alij CCCC. anni, qui ut non minus celebres ſunt ſuperioribus, ob varias mutationes rerumque geſtarum varietatem, ita etiam à ſcriptoribus non ſine confuſione explicati. Quo ſanè fit, ut diligentius rem ipſam perpendenti, regnum Neapolitanum ceu palæſtra quædam ambitioſorum hominum eſſe videatur, multorum avarorum tyrannorumque bellis atque rapinis expoſita: atque hoc ei ob fertilitatem ſuam aliaſque dotes evenit, quod ita rebus bonis plerunque eveniat, ut à multis expetantur.

Quo uſque ſe hiſtoria hæc extendat.

Neapolitanũ regnum multis expetitum.

Itaque anno ſervatoris MVIII. cum pontificatum Romæ Sergius IIII. imperium in Germania Henricus I. & Conſtantinopoli Michael Cathalaicus adminiſtraret: ita regnum Neapolitanum habebat, ut pars quædam illius Romanis & ducibus quibuſdam, & pars alia Græcorum imperio pareret: cujuſmodi erant Apulia & Calabria, quas imperatoris nomine Malocchus Græcus gubernabat. Quæ cum ita eſſent, non deerant tamen continuæ Sarracenorum ex Sicilia excurſiones, qui loca quædam in regno tenebant, & principum Romanorum atque Græcorum perpetuæ diſcordiæ, quibus regnum variis modis vexabatur. Hiſce verò temporibus, quoniam, præter Romanos, Græcos & Sarraceos, alia quædam gens

Anno Domini MVIII. quæ tunc regni conditio.

gens in regno degebat, quæ temporis successu deinde, nonnunquam parti alicui, & quandoque etiam toti imperavit: non fuerit hoc loco prætereundum, manifestioris doctrinæ causa, quod per Æmiliam, Flaminiam, Tusciam atque Campaniam, tunc dispersa erat familia quædam clarissima è Normannorum ducibus prognata, quæ laudis gloriæque cupida, atque desiderio item loca quædam armis acquirendi, quibus fœlicius vivere possent, quàm domi, jam longó tempore antè venerat in Italiã, anno servatoris circiter D.CCCC. Roberto atque Ricardo ducibus, qui proinde à Rolloneo primo Normannorum duce, de quo supra à nobis dictum est libro primo, originem ducebant. Ita autem habebat illius origo. Rollonus primus dux, qui baptizatus, Robertus postea fuit appellatus, ex Gilla Caroli simplicis Francorum regis filia, Gulielmum filium suscepit: Gulielmus Richardum I. & hic Robertum atque Richardum II. quorum jam fecimus mentionem genuit, postquam multos annos ex re millitari laudem atque gloriam sibi comparassent, ex hac vita migrarunt, Normannis sub Salernitano principe stipendia merentibus: quamobrem elegere ij sibi alterum ducem Tristanum Ciftellum nomine, qui quum serpentem enecans, veneno illius infectus objisset, successit Raimus, qui Aversam condidit, eique defuncto, Carolus Capuæ princeps suffectus est: cui postea successit Iordanus filius, & huic iterum filius Ricardus, quo defuncto, denique elegêre sibi ducem Normanni Gulielmum Ferrobrachium, quod sermone Latino fortè brachium significat. Hic filius erat Tancredi Normanni comitis de Alta Villa, qui ex binis uxoribus XII. filios susceperat,

Genealogia ducum Normannorum.

Tancredi comitis de alta villa multi filij.

ceperat, Sarnum videlicet, Gotfredum, Drogonem, Tancredum, Gulielmum Ferrabrachium, Humfredum, Robertum cognomine Giscardum, Rogerium, Riccardum, Gotfredum alterum, Frumentinum atque Molugelum : iisque, vir rebus militaribus alioquin deditus, in Italia cum aliis Normannis, variorum principum stipendia merebat. Atque hæc quidem sunt, quæ de Normandicæ familiæ origine & in Italiam adventu, à diversis scriptoribus accepimus.

Iam verò, regni Neapolitani rebus ita, uti prius diximus, constitutis, & aliquando plus quietis etiam habentibus, Gulielmus Ferrabrachius Normannorum dux nuper electus, sperans se aliquid laude atque gloria dignum præstiturum, fœdus cum Capuano & Salernitano principibus iniit, & ad idem etiam adduxit Malocchum, Græci imperatoris in Apulia Calabriaque vicarium, ea conditione, ut conjunctis viribus omnes quatuor in Siciliam adversus Sarracenos trajicerent. Quod ubi fecissent, multis præliis eos vicerunt, illinc expulerunt, ac prædam quidem æqualiter inter se diviserunt, sed urbes à Malocco veteribus præfectis atque magistratibus, qui ante bellum ab suo imperatore eò missi fuerant, restituebantur. Quamobrem indignatus Ferrabrachius, quod istæc contra fœderis pacta fierent : tamen iram hãc aliquandiu celavit, donec scilicet bini alij confœderati domum rediissent. Quo facto ipse suum exercitum versus magnam Græciam Calabriamque convertit : sicq; in Apuliam perveniens, multisque ejus locis occupatis. Melphin, locum jam olim à Normannis ceu refugium quoddam in bellis optimè munitum, ingressus est, ibique omnia

Ferrabrachij fœdus adversus Saracenos.

Ferrabrachij adversus Malocchum.

Melphis.

omnia quæ ad defensionem necessaria essent comparabat. Qua re cognita Malocchus, è Sicilia subitò discessit, & in Apuliam perveniens, Castra ad Melphin posuit: sed Ferrabrachius ut erat rei militaris peritissimus, antequam ij ex itinere sessi sese ad obsidionem rectè composuissent, magno impetu erupit, Malocchumque adortus prælio vicit, interfecit, magnaque edita strage, reliquum ejus exercitus partem ex tota ferè Apulia ejecit, quam ipse deinceps possidens, Apuliæ comes fuit appellatus. Verùm non longo tempore pòst ex hac vita migravit, eique Drogon frater in Apuliæ imperium successit: Quapropter alium Ducem (id enim nomen erat ejus qui imperatoris vices gerebat) in Italiam misit, Melium nomine, qui primo statim congressu Drogonem fregit, & toto ferè Apuliæ imperio ejecit: Sed Drogon summæ virtutis vir, reparato statim exercitu, novo prælio Melum adortus est, eumque profligavit, totaque Apulia ejecit. Hunc Drogonem accepimus virum maximè religiosum fuisse, prudentem, fortem, & rei millitaris peritia usque adeò celebrem, ut ternis prælijs Græcos uno die superarit, majoremque Apuliæ partem recuperârit. Melo igitur in hunc modum profligato, missus est in ejus locum ab imperatore alius Babaganus nomine, qui eo Apuliæ loco, qui Castra Hannibalis antiquitus dicebatur, Troiã urbem condidit quòd is commodus esse videretur ad resistendum Romanis, & Græcorum provincias Apuliam atque Calabriam in officio continendas. Hoc tempore Sarraceni iterum potentissima manu Italiam invaserunt, divisoque in binas partes exercitu, una Capuam, altera Barium obsederunt: sed Bario Gregorius Græcus ejus rei

Malocchus moritur.

Ferrabrachio comes Apuliæ moritur.

Drogon Apuliæ comes cum Græcis confligit.

Melus profligatus.

Babaganus

Troiam condit.

Sarraceni iterum Italiam invadunt & profligantur.

rei causa ab imperatore missus, unâ cum Petro Vrseolo Venetorum duce suppetias tulit fractisq; Sarracenis, ab obsidione liberavit. Capuæ verò auxilium tulit Henricus I. imperator Germanus, & Bavariæ dux: erat enim tunc temporis Romæ, ut imperij corona à pontifice donaretur, Capuamque profectus eam liberavit, & Sarracenos prælio victos, ex Italia cedere coegit. Et quoniam Babaganus, interim dum Capuæ auxilium ferebat, Sarracenis faverat, statim acquisita victoria Henricus cum Benedicto VIII. pontifice, cui isthæc expeditio maximè cordi erat, Troiam profectus est, eo animo, ut illam recens conditam nec dum bene firmatis munitionibus planè dirueret: sed tamen ubi illam quatuor mensibus obsedisset, maximusque ejus temporis æstus, Germanicæ genti periculosus esse videretur, contentus fuit illam deditione accipere: sicque ubi illi obsides dedissent, Romam iterum rediit. Troia à Germanis capta.

Postea defuncto Henrico Rom. imperatore, successit Conradus Suevus primus hujus nominis, & Constantinopoli imperabat Michael Etheriacus Cathalaici successor: atque hoc tempore, Normanni qui Apuliam tenebant, inter Aufidum flumen & Olivetum castrum, cum Græcis acerrimum prælium commiserunt, iisque victis universam Apuliam deinceps possederunt. Normanni cum Græcis pugnant.

Mortuo Conrado I. Henricus II. cum successisset, & ubi Romam, accipiendæ ab Clemente II. coronæ causa venisset, Capuam usque profectus est, & res Campaniæ constituit: quo facto in Germaniam reversus est: eoque tempore iterum venêre in Italiam Sarraceni, & Scunnū in Calabria cœperunt. Henricus II.

Interea temporis Drogon Apuliæ comes obiit, Drogon moritur.

septimo

septimo imperij sui anno, eique, Nasonis Neapolitani comitis dolo, successit Hunfredus frater, qui postquam & ipse per septennium Apuliæ imperasset, è vita commigrans, successorem reliquit Gotfredum fratrem, quum Leo IX. pontifex creatus esset: quo tempore etiam à suis interemptus fuit Guaimarus Salerni princeps, è Normannorum gente itidem oriundus. Atque huic quidem succedens in imperium Gisulfus, Beneventum occupare sæpius de creverat: ad quam expeditionem cum se jam appareret, Pontifex ab Henrico II. ut ei resistere posset, auxilium petebat. Quamobrem persuasit ei Henricus, ut assumptis Germanis, qui tunc Vercellis erant, ipse ad expellendos ex Apulia Normannos proficisceretur: cujus rei causa Leo, conjunctis tantis copiis cum Germanis, quantas tunc in Italia cogere potuerat, Roma solvens versus Neapolitanum regnum iter tenebat. Qua re cognita Gisulfus, conjunctis cæterorum Normannorum copiis, primus Beneventum occupavit atque munivit: deindè ulterius progrediens, Leonem in urbe quadam, cui Civitas nomen erat, expectat, & manum cum eo conserens, superior evadit, atque ipsum etiam pontificem capit: quem tamen honestissimè tractatum, & omnibus Beneventanis sacerdotibus comitatum, Romam reducendum curavit. Andreas Dandalus dux Venetorum, in suis Chronicis scribit, tantam utrinque stragem prælio æditam fuisse, ut suo tempore, humanorum ossium acervi montium instar eo loco extiterint.

Hunfredus comes Apuliæ.

Gotfredus comes Apuliæ.

Guaimarus.

Civitas.

Gisulfus capit Leonem pontificem.

Andreas Dandalus historicus.

Magna clades.

Iisdem ferè temporibus è vita discessit Gotfredus Apuliæ comes, & successorem reliquit Bagelardum filium: quamobrem magnopere indigna-

Bagelardus comes Apuliæ.

tus

tus Robertus Gotfredi frater, Bagelardum armis ex regno expulit, & Apuliam ipse atque Calabriam occupavit: quibus etiam Troiam, quæ prius Romanis parverat, adjecit. Hic ille Robertus fuit, qui qui propter ingenij vim, industriam atque calliditatem, Guiscardus fuit appellatus: idem scilicet hoc vocabulo lingua Normandica significante: quamvis non ignorem esse quendam scriptorem, qui hoc verbo errorem potius significari existimet, propterea quod Normanni mulum hinc inde errarint. Atque hisce tu multibus cum ei Aberada conjunx, è qua Boemundum filium susceperat, obiisset: duxit in uxorem Gigliegardam Gisulfi Salernitani principis neptim, è Guaimaro ejus fratre natam. Quibus ita constitutis, Robertus, ut erat vir prudens, cupiebat imperium suum jure & amicitia multorum confirmare: quamobrem missis ad Nicolaum II. pontificem legatis, orabat eum, ut tanquam pastor bonus, eò usque proficisci dignaretur, sibique in componendis Apuliæ atque Calabriæ rebus adesse. Pontifex ergo, etsi ob baronum Romanorum, qui tunc duces vocabantur, perfidiam atque superbiam, neque die neque noctu periculis vacaret, tamen cũ Roberti oratoribus anno salutis M L X. Roma discedens in Aprutios pervenit, & cum eo in colloquium descendit ad Laquisam, quo loco postea à Frederico II. Aquila, Amiternum inter atque Furconem, condita fuit, & res suas ibi in hunc modum composuerunt. Vt Robertus se deinceps Ecclesiæ Romanæ beneficiariũ feudalemq; agnosceret: ei restitueret quæcunque illius essent, præsertim verò Beneventum atque Troiam: & pontifici denique, quocunque tempore indigeret,

Robertus Guiscardus.

Aberada, Gigliegarda Guiscardi conjuges.

Robertus cũ pontifice tractat de amicitia ineunda.

Anno Domini M L X. Compositio inter Guiscardum & pontificem.

copiis suis subsidio adesset. Pontifex verò è contra Robertum solveret iis pœnis, quas excommunicationem vocant, eumque, concesso Ecclesiæ nomine diplomate, Calabriæ Apuliæque ducem pronunciaret. Quibus rebus occultè, propter Romanos duces, confectis, pontifex Romam iterum est reversus, & Robertum ad domandos Romanos duces excitavit: quo factum est, ut is Normannorum suorum opera pugnans, Prænestinos, Tusculanos, Nomentanos, & quæ trans Tyberim sitæ sunt, Galesam cæteraque Gerardi comitis urbes, Sutrium usque, ad parendum pontificis imperio coegerit. Paulò post autem, defuncto Nicolao, altero sui pontificatus anno, occupavit Robertus in Apulia Matheram, & Tarentum deditio ne accepit.

Romani duces domátur.

Mathera & Tarentum occupatæ.

Nicolao succesſit in pontificatũ Alexander II. non sine partium contentione: nam Longobardi alium quendam Cadolum Parmensem, ad pontificiam dignitatem evehere conabantur. erat autem eo tempore, Græcorum imperator Constantinopoli Romanus Diogenes, cujus Vicarius in Italia Cyriacus, Vestiæ in Apulia habitabat. Ex quibus sumpta occasione Robertus, qui jam antea, de Græcis ex Italia planè pellendis sæpius cogitaverat, ex improviso cum exercitu Vestiam perveniens, Cyriacum ipsum atque urbem occupavit: deinde eadem celeritate Montempilosum contendens, cognovit eam urbem non nisi obsidione longa capi posse: quapropter relicto ad id Gotfredo II. fratre, & Rogerio itidem fratre, cum exercitus parte Brundusium dimisso, ut id terra marique oppugnaret: ipse cum reliquo exercitu Barolum, an quam urbem præstantissimi quique Græci,

Alexãder II. pontif.

Diogenes Rom. imperator.

Robertus Græcos ex Italia pellere tentitur.

Barolum obsidetur.

Græci, qui tunc in Italia essent, sese receperant, proficiscitur. Hic cum portus liberior vallo protegeretur, eoque fieret, ut Græcis per illum commodè importaretur commeatus: cinxit eum semicirculi forma, conjunctis catenatisque in muri modum navibus, ex quibus cum impedire commeatum poterat hostibus, tum urbem, qua parte mare spectabat, oppugnare: quod etiamsi ita esset, tamen non prius cam occupavit, quàm tertio obsidionis anno. Gotfredus interea, expugnato Montepiloso, ad Brundusium Rogerio sese conjunxerat: sed Robertus, qui fortunæ prosperitatem sequi decreverat, voluit ut Rogerio illic, & Richardo, etiam fratre, ad Apuliæ gubernationem relicto, ipse cum suis copiis, secum Rhegium Aprutij (quod tunc uno Calabriæ nomine veniebat) proficisceretur. Itaque hoc iter ingressus Robertus, Sanmarcum Calabriæ oppidum transeundo munivit: deinde progressus ulterius, castrisque ad Moccatum fluvium prope aquas calidas positis, Cosentiam & Martyranum diripuit, & illinc per Scyllacæum ad Rhegij obsidionem perrexit, quo eodem tempore Gotfredus quoque cum suis copiis appulerat: hacque durante obsidione, Neocastrum Manthiam atque Scaleam deditione obtinuit. Rogerius quoque fratrum Roberti minimus interim Brundusio solvens, & ad Bibonæ montem aliquandiu subsistens, Salinarum vallem cum multis vicinis oppidis occupaverat, & perfecerat Nicephoram urbem, idoneisque præsidiis munierat. Eodem tempore Richardo donavit Robertus Guilinengum & Chietæ Civitatem cũ vicina regione: & Rogerio ad Rhegij obsidionem relicto, ipse cum Gotfredo in Siciliam ad Paler-

Sanmarcum munitur.

Cosentia, Martyranũq; direptæ.

Rhegium obsidetur.

Salinarũ vallis à Normãnis occupatur.

Richardus à fratre donatur regione: pugnat cum pontif.

Palernum obsidetur.

mum obsidendum trajecit: & Richardus quoque interim cum Gulielmo filio Capuam atque Beneventum occupavit. Cumque ad Ceperanum quoque oppugnandum proficiscereturr: obviam illi processerunt cum potenti manu Spoleti dux, & Gotfredus comes cum uxore Mathilda, Alexandri II. pontificis nomine: qua re cognita, non expectaris iis, omnia quæ ad Ecclesiam spectabant, reliquit ac reddidit. Cæterùm cum Robertus Palermi obsidionem longiorem fore cognovisset: reliquit illic Gotfredum, ut terra marique urbem oppugnaret, ipse verò Rhegium reversus, id primum expugnavit, deinde capta Sanseverina paucis diebus, totaque Calabria atque Aprutio occupatis, castra ad Tranium in Apulia, mense Aprili posuit, idque sequenti Ianuario mense obtinuit: quo tempore Gotfredus quoque in Sicilia Palermum expugnaverat: quo factum est, ut tunc Robertus communi fratrum consensu, Apuliæ & Calabriæ dux renunciatus fuerit, anno Servatoris MLXXIII.

Robertus rem benè in Calabria administrat.

Tranium expugnatur.

Anno Domini MLXXIII

Sed hîc nequaquam silentio mihi prætereundum esse videtur, memorabile quiddam, quod eo tempore accidisse ab autoribus fide dignis accepimus. Inventa est tunc in Apulia statua marmorea, caput circulo ex orichalco redimita, eique hæc verba insculpta erant, KALENDIS MAIIS ORIENTE SOLE, AVREVM CAPVT HABEBO. Quod Robertus secum meditans, longo tempore quæsivit, ecquænam esset vera sententia eorum verborum, nec tamen quemquam qui id posset explicare inveniebat: Sed tandem Sarracenus quidam, in ejus castris per id tempus captivus, cum esset artis magicæ peritus: postulata

Statua memorabilis.

Sarracenus statuæ interpres.

loco

loco præmij libertate, ea verba in hunc modum explicavit. Calendis Maijs jussit observare punctum in plano terræ, quod umbra de statuæ capite projecta attingebat: eo namque loco si foderetur cognitam iri dicebat verborum sententiam. Præstitit hoc Robertus, vixque parvulam fossam effecerant, cum magnum ibi thesaurum invenerunt, qui in aliis quoque expeditionibus Roberto percommodus fuit: Sarracenus verò cum aliis præmiis tum libertate quoque donatus est.

Bitiminus Normannis ostendit viam Siciliæ expendæ.

Dum hæc ita geruntur, Bitiminus Bescavetti Maurorum principis admirallius, qui tunc Soldani nomine Siciliam administrabat, ad Rogerium in Calabriam occultè pervenit, indicavit insulam ad rebellandum promptissimam esse, & ubi cum eo, de hujus proditionis præmio convenisset, rationem atque viam demonstravit, qua illa capi posset: quo facto in Siciliam rediit. Robertus igitur hæc à Rogerio accipiens, & ab eodem audiutus: Maurum cum exercitu insequitur, statimque Messanam occupavit, pulsisque deinde Sarracenis, exiguo temporis spacio totius insulæ imperium acquisivit: quo bello confecto, Rogerius de hac Sarracenorum præda, quatuor Camelos Alexandro II. pontifex Romano dono misit. Res hæc est sanè, si diligenter perpendatur, summa admiratione dignissima: tantum successum & tot victorias Roberto Guiscardo contigisse, ut minus duodecim annis, unà cum fratribus, omnes, quas commemoravimus Italiæ provincias ipsamque Siciliam in suam potestatem redegerit.

Sicilia à Normannis capta.

Guiscardi felicitas.

Non longo tempore post, evectus est ad pontificatum Gregorius VII. qui Robertum cum tota Normannorum gente, cum ob Ricardi excursio-

Normanni ex communicati.

nes, tum quod urbes quasdam in Piceno, quæ ad Ecclesiam pertinebant, & ipsi occupassent, anathemate feriit, in publico solennique concilio Romæ habito, cui interfuêre etiàm Mathelda comitissa, & Gisulfus Salerni princeps, Gigligardæ Roberti uxoris patruus. Ex qua re sumpta occasione Ro-

MLXXX. Salernum occupatum. bertus, anno Salutis MLXXX. cum pontifex bellis, quæ ei Henricus III. imperator faciebat, impeditus esset: Salernum proficiscitur, quo per septem menses gravissimè obsesso, Gisulfum ad illius, arcisque deditionem coegit: quo facto Beneventum subitò contendit, ac prælio quater commisso, id quoque facilè occupasset, nisi Pontificis preces intercedentes, ut illud institutum omitteret, effecissent: quod etsi ita accidisset, tamen ne

Vicum castrũ fruſtra id opus suscepisse videretur, Vicum castellum occupavit, & sibi deinceps retinuit. Eodem

Diocrysius imperio pulsus. hoc anno Michael Diocrysius Constantinopolitanus imperator, cum tribus filiis Michaele, Andronico & Constantino imperio pulsus fuit à Nicephoro Buchamero: ex quibus turbis occasione

Græcorum reliquæ Italia pulsæ. sumpta Robertus, Græcos Spinacorba, Hydrunto atque Tarento expulit, easque urbes, in quibus solis adhuc Græcorum reliquiæ quædam supererant, sibi subjecit. Dum autem ad Tarentum castra haberet, venit ad eum implorandi auxilij causa Diocrysius vili habitu ut non cognosceretur: quem benignè audivit, consolatusque est, suasitque ut idem à pontifice peteret: quod proinde eo consilio fecit, quod hac ratione speraret, se ei reconciliari posse. Neque verò illum spes ista fefel-

Robertus põtifici reconciliatur. lit: nam & ipse Pontifex reconciliatum sibi Robertum cupiebat: quare cum statim Ceperanum in colloquium evocavit: quo in eum modum cõpositæ

positæ fuêre illorum controversiæ: ut Robertus iterum Pontificis feudalis esset, eique omnia quæ in Piceno ad Ecclesiam pertinentia tenebat, restitueret: sicque ubi anathemate solutus fuisset, de restituendo Diocrisio deliberarunt. Atque ut hæc expeditio majori autoritate susciperetur, donavit pontifex Robertum signo S. Petri, & Nicephoro sacris interdixit. Quibus ita constitutis, Robertus Cepherano discedens, Hydruntum venit: ibique Rogerio natu minore filio Italicis rebus præfecto, & Boemundo majori pedestrium copiarum ductore ad hanc expeditionem constituto, ipse conscensa navi prætoria cum Michaele Diocrisio, primus vela ventis dedit, & Veloniam in litore Macedonico sitam appulit: atque hinc Dyrrhachium profectus, id terra marique gravissimè obsedit. Nicephorus ergo, qui benè diu jam imperium administraverat, cum non aliunde tunc auxilium posset habere, ad Venetos confugit, qui ei, ut aliàs solebant Græcorum imperatorum partes tueri, Dominicum Sylvium ducem suum, cum magnis copiis subitò miserunt. Hic verò cum eò venisset, navali prælio cum Roberto commisso, non sine magna suorum clade, cruentam victoriam obtinuit: quamobrem, Boemundo filio obsidionem in terra continuante, Robertus in Italiam reversus est, & relicto in Apulia Diocrisio, ipse classe reparata ad Dyrrhachij obsidionem iterum est reversus. Interea Nicephorus, qui Dyrrhachio suppetias ferri cupiebat, Alexio Comino militiæ duci, cui plurimum confidebat, dederat mandatum, ut ex Græcis, Thracibus, Sarracenis atque Turcis Adrianopoli quàm posset maximum exercitum conscriberet, eoque Dyrrhachinis opem

Dyrrhachij obsidio.

Dominicus Sylvius cum Normannis pugnat.

Roberto cæsus.

Alexius Cominus imperium per insidias occupat.

ferret. Sed Alexius perfidus, exercitu comparato operam dedit, ut eum sibi maximè conciliaret, cum aliis modis, tum etiam militibus Constantinopolitanæ urbis prædam promittens: qua ratione ab Arsione quodam Alemanno Nicephori copiarum ductore, proditione unam urbis portam Riugaram nomine obtinuit, & in urbem ingressus, eam diripuit, assumpsitque Imperatoris titulum. Nicephorum verò, qui se ad S. Sophiam reduxerat, in vita conservatum, totondit, rasit & in monachum transformavit. Hisce peractis, Alexius sibi in imperij administratione, Michaelem Diocrisij filium juvenem participem fecit, ut scilicet populum sibi conciliaret, seque id non tam sua ambitione, quàm ob Nicephori avaritiam feciſſe persuaderet: quamobrem eum præmittens, & ipse postea sequutus, versus Dyrrhachium ei suppetias laturus, cum septuaginta hominum millibus contendebat. Robertus autem atque Boemundus cognito Græcorum adventu, iis obviam terra marique progressi sunt: instructaque acie, & acri prælio commisso, victores evaserunt. Nam Michael in eo conflictu interiit, Alexius verò cum reliquo exercitu fractus, & in fugam conjectus est: ac Dyrrhachium (cum nulla amplius auxilij spes superesset) Roberto se dedidit: cujus exemplum plurimæ illius provinciæ civitates deinde sequutæ sunt.

Arsion proditor.

Alexius ruptus Dyrrhachium occupatum.

Dum hæc à Roberto in Dalmatia geruntur, Rogerius ejus filius, qui res Italicas interim administrabat, cum Asculum Apuliæ urbem rebellare velle audiret, illam obsedit, captamque diripuit, exussit & solo æquavit. Henricus III. autem imperator, qui Gregorium VII. pontificem bello

Asculum destructum. Henric. III. pontificé persequitur: à Roberto fugatur.

bello persequebatur, Romam ex Germania profectus, ex S. Petri palatio omnia ædificia destruebat atque vastabat, urbemque à se ita obsessam, eò redegerat, ut maxima annonæ caritate laboraret. Quare, per literas atque internuncios pontificis, cognita, Robertus, Boemundo in Dalmatia conficiendum bellum relicto, ipse cum uxore in Italiam revertitur : atque hic magno exercitu comparato, per Latinam viam versus Romam contendit : & ubi jam Ceperanum perveniisset, Henrico mandat, ut sub vitæ ac fortunarum suarum pœna, Roma totaque ejus ditione quàm celerrimè discedat. Henricus igitur hoc nuncio perterritus, urbem civibus, qui de Roberti adventu nihil adhuc acceperant, commendat, exustoque Capitolio, illinc cum suis Germanis soluit : quæ res tanta celeritate ac propè furiis acta est, ut eodem die ipse Senas, & Robertus ad Latinam Romanæ urbis portam pervenerit. Cum autem Romani coram eo illam clausissent, per portam Flaminiam in urbem à pontificis amicis introductus est: Quamobrem campũ Martium primùm combuffit, ac Romanos deinde à se multis præliis in diversis urbis locis superatos, expugnato Capitolio, in quod sese tandem receperant, ad deditionem coegit. Hoc facto, cum universo exercitu armato atque victore, Adriani molem ingressus est, dejectisque omnibus munitionibus, quas Romani obsidendi Pontificis causa fecerant, eum eduxit in templum Lateranense, & in sedem Pontificiam reposuit : sed cum metueret tamen ne post suum discessum Romani deficerent, ac perfidè cum eo agerent, Gregorium secum Salernum usque deduxit. Iam verò reversus in regnum Neapolitanum

Campus Martius exustus.

Gregorius ab obsidione liberatus.

Robertus nititur Græcorum imperiũ occupare.

num Robertus, de conficiendo bello Dalmatico, occupandoque imperio Constantinopolitano deliberabat: cumque Boemundum terrestribus copiis satis esse instructum cognosceret, classem ipse maximam instruxit. Intellexerat id statim à principio Alexius, quare exercitum ipse quoque comparabat, simulque Venetorum implorabat auxilium: qui metuentes ne aucta nimium Roberti potentia, aliquando libertati eorum minus prodesset, ei maximas copias Dominico Sylvio ductore subsidio miserunt: quæ illinc solventes, in Corcyram primùm delatæ postea se Græci statim conjunxerunt. *Vix jam conjuncti* erant bini exercitus, cum Robertum è portu soluisse, & versus Macedoniam vela dare intellexerunt. Quamobrem summa celeritate Dyrrhachium contendunt, ut Normannos ibi, quo minus ad portum appellere possent, impedirent. Verùm Robertus eorum multitudine nequaquam perterritus, exercitum suum in illos convertit, & viam armis sibi sternere constituit: committitur prælium acre atque anceps primùm: sed Robertus tamen, partim sua virtute, partim Boemundi, qui instructa acie pugnanti ei ad littus assistebat, auxilio victor evasit, duplo plures hostium naves perdidit, quàm amisisset: atque Alexio quidem, ad sinistram, versus Peloponesum, & Sylvio ad dexteram, Venetias versus fugientibus, ipse cum suo exercitu ex ea pugna satis fatigato, Dyrrhachium salvus pervenit. Veneti autem Sylvium ob infelix hoc prælium, ducis dignitate privarunt. Cumque per eos dies Gregorius VII. Salerni è vita decessisset, successit ei in Pontificatum victor III, quem non nisi quinque mensibus administravit. Robertus autem

Veneti mittunt auxilia Alexio.

Prælium inter Robertum & Alexium.

Sylvius dignitate spoliatur.

Gregor. VII. moritur.

tem Dyrrhachij, cum nova hac victoria lætus, aliquot menses de conficiendo bello & imperio Cõstantinopolitano occupando deliberaret. fortè intelligit Alexium atque Venetos denuo novis majoribusq; quàm antè habuissent, copiis instructos esse, jamque ex Peloponeso soluisse, & Dalmatiam versus iter tenere. Quamobrem Dyrrhachio solvens in altum tendit, eisque magno animo obviam progreditur, commissoque ad Sessonam insulam prælio, illos vicit, & majorem stragem quàm priùs edidit: Quo factum est ut Alexium atque Phalierum Venetorum ducem magna cum ignominia, fuga suæ saluti consulere oportuerit. Robertus autem tanta victoria auctus, versus Græciam, uti ei fatale erat, progressus est. Cumq; anno salutis MLXXXII. Cassiopolin ad Corcyræ promontorium mense Iulio perveniisset, febri acuta correptus, ex hac vita migravit, quum jam magna cum laude atq; gloria ex tot victoriis comparata, annum ætatis sexagesimum ageret. Hæc de Roberto Guiscardo: in cujus rebus gestis explicandis, longius fortè fumus cõmorati, quàm compendio scribentibus facere conveniat: sed non visum est tamen, tanti viri facta leviter tantùm esse contingenda, quod virtus, præter hanc æternæ gloriæ atque laudis, nullam mercedem aut præmium habeat. Huc accedit, quòd res Neapolitanas dilucidè scripturo, necessum omnino est istæc ita commemorare, quòd historia Normannorum ita sit apud diversos autores intricata, ut nobis quoque eam in unum corpus certamque seriem reducere, perdifficile fuerit.

Victor III. pontif. brevi tempore.

Roberti & Alexij nova pugna.

Anno Domini MLXXXII Robertus moritur.

Normannorum historia.

Roberto defuncto successit in Apuliæ imperiũ Rogerius II. filius, eique parere omnes promiserunt,

runt, quicunque patris imperio subjecti fuerant, solis Siculis exceptis. Quapropter indignatus Boemundus, quod sibi natu majori, de paterno imperio nihil in Italia relinqueretur, magno cum exercitu Hydruntum trajecit: post cujus discessum mox defecerunt omnia, quæ in Macedonia Dalmatiaque tenebat, & Græcorum imperatori sese dedidere. Interea Romæ Vrbano II. qui Victori III. successerat, Pontificatum administrante, omnia rumoribus ac bellicis tu multibus agitabantur: qua occasione sumpta Rogerius, ubi Capuam jam expugnasset, ulterius versus Romam progressus, omnia quæ ecclesiæ erant, Velitras atque Tyburtum usque occupavit: idque eò facilius effecit, quòd multæ civitates ejus imperium sponte subirent, & existimarent non posse se à Romanis rectè gubernari, qui sibijpsis prospicere nescirent. Atque hæc ipsa causa fuit etiam, cur pontifex, Romanorum perfidia motus, cum cardinalibus atque sacerdotibus ex urbe discedens, Melphim in Apuliam sese receperit. Sed Boemundus ubi exercitum refecisset, cæteraque omnia quæ ad hoc bellum necessaria esse videbantur, comparasset, Hydrunto soluens adversus fratrem contendit: is autem hujus rei certior, itidem paratus illum ad Farnellum in Beneventano imperio expectabat: ubi manus conferentes, acre prælium, sed non ita cruentum tamen commiserunt: nam copiarum ductores qui utrinque erant, Roberti communis patris stipendia merverant. cumq; utrunque fratrem amarent, in id incumbebant, quoad ejus fieri poterat, ne multo sanguine pugnaretur: adeoque in ipso pugnæ vigore pacem inter eos, ea conditione impetrarunt, ut Rogerius quidem ducis Apuliæ titulũ reservaret,

Vrbanus II. Rogerij adversus Ecclesiam progressus.

reservaret, sed Boemundus nihilominus mediam ejus imperij partem possideret. Hac pace inter ipsos conciliata, Rogerius Melphim proficiscitur, & ab Vrbano confirmatur Apuliæ dux atque verus parentis successor pronunciatur. Quo facto, cum magnis copiis in Siciliam trajiciens, Syracusas occupavit, ibique Halam Roberti Frisonis Flandriæ comitis filiam, in uxorem duxit, è qua postea Gulielmum filium suscepit. Interea Boemundus, qui non contentus erat ea Apuliæ parte, quæ attributa ipsi fuerat, dolo Melphim occupaverat, nec poterat à paternis amicis ad illius restitutionem compositionemque impelli. Quamobrem id ægrè ferens Rogerius, viginti Sarracenorum millibus ad sua stipendia in Sicilia conductis, cum iis multisque præterea Calabris, Salentinis, Lucanis & Apulis subditis suis, in Italiam ad obsidendam Melphim pervenit. Nec minus suarum rerum Boemundus satagebat: habebat enim decem millia veteranorum, qui à teneris cum eo educati fuerant, & fœdus inierat cum Ricardo Beneventi & Capuæ principe, fratris sui hoste, quique ex hac inter eos discordia, imperium suum recuperaverat: sicque, comparatis iis quæ necessaria esse viderentur, ad se contra fratrem defendendum magno animo omnia præparabat. Sed meliores eventus habuêre tam hostiles fratrum apparatus, quàm minari viderentur, cum ob divinam providentiam, tum ob generosum Boemundi animum. Vrbanus enim pontifex ejus nominis II. anno MVIC. Claromonti apud Arvernos Galliæ populos, in concilio decreverat magnam illam expeditionem, in regiones trans mare positas: quò proficiscebantur recuperandæ terræ sanctæ causa multi

Pax inter Boemundum & Rogerium, quæ non durat multum.

Rogerius ducit uxorem.

Rogerij & Boemundi novum bellum.

Expeditio in terram Sanctã MVIC.

multi Christiani principes cum infinito propè hominum numero : jamque episcopus Pictavienſis Gallicarum copiarum ductor, Raimundus comes S. Ægidij, Hugo magnus Galliæ regis frater, Robertus Flandriæ comes, & Stephanus comes Ciarenſis in Italiam cum maximis copiis venerant, & partim Barolum ad conſcendendas ibi naves & in Græciam trajiciendi, partim Brunduſium atque Hydruntum contendebant: tanta modeſtia, ut nemini nocerent, nec opus eſſet ullo modo Boemundum & Rogerium eorum cauſa ab armis diſcedere. Quamobrem Boemundus ut generoſo magnoque animo erat, ſumpta hinc occaſione, tot principum atque *nobilium* virorum, qui ad hoc ſacrum bellum proficiſcebantur, gloriam cœpit æmulari, ſimulque etiam magno deſiderio cum iis proficiſcendi flagrare: quo factum eſt, ut cum multis eorum conſilium communicârit, & ab iiſdem ut unà fortunam experiretur perſuaſus fuerit. Itaque Melphim primum Rogerio reſtituit, ſimulque reliquum quod in Apulia tenebat commiſit, ut totam eam pro animi arbitrio adminiſtraret : deinde, prout ab Vrbano fuerat in concilio decretum, rubræ crucis ſigno ornatus eſt, diſſectiſque binis purpureis veſtibus ſuis in partes tenuiſſimas, eadem cruce duodecim millia hominum, quos ſecum ducebat, ſignavit, Rogerius etiam ſuis militibus conceſſit, ut ſi qui ex iis Boemundum ſequi vellent, illis liceret. Hic ergo belli inter binos fratres finis fuit, quo Rogerius totius Apuliæ atque Calabriæ imperium obtinuit. Boemundus autem unà cum nepote Tancredo Rogerij filio, qui etiam ad hanc expeditionem gloriæ ſtimulis excitatus proficiſci voluit, altiſq; nobilibus atque

Cauſa pacis inter Boemũdum atque Rogerium.

Expeditionis hujus ſignũ militare.

Tancredus.

atque strenuis militibus in Græciam trajecit: atque illinc deinde per Bulgariam Thraciamque in Asiam Synamque, ad bellum Hierosolymitanum pervenit: quibus omnibus locis ita se gessit, ut virtutis suæ admiranda specimina ediderit, cujuscunque tandem generis in summo imperatore requiras: quemadmodum illa à Roberto monacho & Gulielmo Gallico, qui res hac expeditione gestas describunt, enarrantur. Atque hac sua virtute principatum Antiochiæ mervit: sed tamen, ut varia esse consuevit belli fortuna, anno servatoris MCI. à Turcis captus fuit, nec ante tertium annum, promissa certa pecuniæ summa libertatus: pro qua cum obsides dedisset, & Tancredum nepotem Antiochiæ administrationi reliquisset, in Apuliam illius cogendæ causa reversus est, atque hic ad componendas suorum Normannorum res annum consumpsit. Nam Rogerius Bossus ejus patruus, Roberti Guiscardi frater, rex Siciliæ, in Apuliam trajiciens Canosam occupaverat: ibique paulò post defunctus, successorem ejusdem nominis filium reliquerat: qui ut tertius in ordine Rogerius erat, ita primus regio titulo insignitus fuit, cujusque conjunx, illo mortuo, Balduino primo Hierosolymorum regi nupsit, hac conditione, ut si ex ipsis proles non supereset in id regnum succederet Rogerius quartus suus filius, qui tunc erat comes Siciliæ. Hisce ita confectis, Boemundus cum Galliæ rege Philippo amicitiam contrahere decrevit quamobrem in Franciam profectus, duxit in uxorem Constantiam ejus maximam natu filiam, & Ceciliam minorem Tancredo tradi curavit easque, postquam annum ibi peregisset, duxit in Apuliam quadringentis equitum millibus, &

Boemundi in terram Sanctã expeditio.

Robertus Monachus. Gulielmus Gallicus.

Rogerius I. Siciliæ rex Normannus.

Boemundus ducit uxorem sibi & Tancredo.

totidem peditibus, rubra cruce signatis comitatus jamque ulterius progredi easque in Syriam abducere volebat, cum intelligit Alexium Græcorum imperatorem, maritimis urbibus ad suum Antiochiæ imperium pertinentibus infestum esse, & Christianos per ea loca transeuntes vexare. Itaque non modò defendere sese, verùm etiam illum imperio pellere decrevit: majoribusque adhuc copiis in Apulia comparatis, Dyrrachium trajecit, idque cum universa Macedonia atque Dalmatia facilè occupasset, nisi Ordelaphus Falierius Venetorum, qui cum Alexio fœdere tenebantur, dux, ex sinu Dyrrhachino, quod illic secum manus conserere non auderet, profectus, reliquas earum regionum urbes præsidiis muniisset, & inde ad Apuliæ loca maritima devastanda contendisset. Quod etiam si ita feciisset, tamen Alexius perterritus erat, & pacem à Boemundo petiit, eamque impetravit, sed iis quas ille voluit conditionibus. Rebus ita confectis rediit Boemundus Antiochiam, ubi cum è vita migrasset, successorem reliquit Boemundum filium quem è Constantia susceperat parvum adhuc, & sub Tancredi nepotis tutela agentem.

Boemundi bellum cum Græcorum imperatore.

Ordelaphus.

Boemundi mors & successor.

Iisdem temporibus, circa annum partæ Salutis MCI. accepimus Columannum Hũgariæ regem cum Michaeli Vitali duce Venetorum fœdus adversus Normannos pepigisse, eorumque copias in Apuliam ingressas Monopolim atque Brundusium occupasse, totamque regiõnem trium mensium spacio diripuisse, deinde Hungaros iterum in patriam rediisse. Neque verò diù postea pacem coluit Brundusium: nam cum quarto deinde anno Genuenses Pisanorum opera adiuti, ad eum Adriatici maris sinum perventissent in quo sita est urbs Veneto-

Anno MCI.

Venetorum, iisque navigationem in Orientem impedire conarentur, Brundusini eos copiis atque commeatu juverunt. Sed Veneti Henrico Dandalo duce, illinc potenti manu eos expulerunt, & Ioannem Basilium ac Thomam Falierium copiarum ductores, Brundusium usque excurrere jusserunt: qui postquam Brundusinos multis rapinis incendiisque vexassent, eos ad colendam cum Venetis amicitiam, & denegandum deinceps eorum hostibus auxilium, coegerunt.

Rogerius I. & II.

Sed redeamus nunc ad propositam nobis Historiam. Defuncto, uti diximus, Roberto Guiscardo, universum Calabriæ atque Apuliæ imperium Rogerio cessit, quod XXV. annos administravit, & respectu Rogerij patrui sui secundus fuit: jamque quinquaginta annos natus, obiit Salerni, ibique in summo templo, quod pater construxerat, conditus est. Successorem autem reliquit Gulielmum filium ex Hala conjuge, Roberti Frisonis Flandriæ comitis filia susceptum: qui respectu Gulielmi Ferrabrachij II. ejus nominis, aut tertius etiam esse potest, si Gulielmi Ricardi filij ratio habeatur. Hic ergo in Rogerij patris imperium succedens, unà cum Iordano Capuæ, & Iordano Arriani principibus, atque Roberto Lauratelli comite, qui filius erat Gotfredi secundi Guiscardi fratris, ad Calistum I. pontificem, qui tunc Beneventum venerat profectus est: cumque ei fidem atque obedientam singuli promisissent, omnes suorum imperiorum justi possessores esse pronunciati sunt & confirmati. In Apuliam autem ubi rediisset, constituit uxorem ducere Alexij Græcorum imperatoris, qui jam defunctus erat filiam, jam, antea sibi oblatam: nec tamen audebat

Gulielmus I. II. & III. dux Apuliæ.

Calistus I. pontifex.

bat Constantinopolim ad illam desponsandam proficiscì quòd sibi metueret ab ambitione Rogerij juvenis Siciliæ comitis (is autem illic patri ejusdem nominis, Roberti Guiscardi fratri successerat) quamobrem ante discessum effecit, ut pontifex totius imperij sui tutelam, usque ad Messanæ fretum susciperet. Sed vix ingressus iter fuerat, cum Rogerius pontificis tutelam parvi faciens, Calabriam invaderet, dimidiamque ejus partem prius occuparet, quàm ille ullo modo succurrere posset. Verùm cum vellet tamen Calistus remedium hisce rebus adhibere, Beneventum pervenit: quo loco cum in morbum gravissimum incidisset, ut oporteret postea in lectica illum Romam iterum deportare, & ex amicis charissimis multos amisisset: aliter Gulielmi rebus succurrere non potuit, quàm quod Vgonem Cardinalem ad dehortandum à tali instituto Rogerium misit: qui cum illum ad Nicephori castrum inveniisset, & multa cum precibus tum minis tentasset, tamen efficere non potuit, quin ille ex hoc pontificis morbo occasione sumpta, universam Calabriam atque Apuliam sibi subjiceret. Interea verò, Gulielmus à Græcis. Promissa uxore defraudatur, & in Italiam reversus, imperium suum à Rogerio occupatum invenit: quamobrem sese recepit ad Salerni principem cognatum suum, nec multò post sine liberis illic è vita migravit, anno Servatoris MCXXV. postquam Apuliæ imperium, partim reipsa, partimque nomine tenus octodecim annos possedisset. Rogerius autem secundus dux, sed in Rogeriorum serie tertius, cum ad Siciliæ ditionem quam prius possidebat totius quoque Calabriæ atque Apuliæ imperium adjecisset, super-

Rogerius III Calabriam occupat.

Vgo Cardinalis.

Gulielmus duplici calamitate percussus.

MCXXV.

Rogerius III superbit.

superbire cœpit: nec jam amplius Apuliæ ducem sed Italiæ regem sese appellare. Quod etiam si Calistus pontifex prohibere nequiviset, & Honorius ejus successor dissimulasset, Innocentius II. tamen, qui huic in pontificatum successit, indignatus, exercitum subitò ex tumultuariis comparavit, parum videlicet perpendens suas vires, & adversus Rogerium tanta celeritate contendit, ut cum prius ad Sangermanum invaderet, quàm de pontificis adventu quicquã ille cognovisset. Quo factum est, ut ex iis omnibus locis pulsum, in Galluzzij castro, quo sese ex fuga receperat, obsederit. Quod cum intelligeret Gulielmus ejus filius Calabriæ dux, statim cum potenti manu patri subsidio venit, comissoque prælio acerrimo, pontificis exercitum profligavit, eoque cum omnibus cardinalibus capto, patrem obsessum liberavit. Rogerius autem victor in hunc modum pontificem omni modestia tractari voluit, eumque cum suis omnibus liberavit, concessis omnibus quæ petebat, solo regio titulo excepto: cumque tunc inter cætera Neapolis, quæ prius Græcorum imperio parverat, reliquis regni Neapolitani urbibus ei accessisset, in eam cum pontifice magna pompa magnoque civium applausu ingressus est, creatisque ex primariis civibus, CL. aurei velleris equitibus, & cæteris quoque multis officiis humanitatis donatis, binos menses festos atque hisce solennitatibus sacros esse voluit: deinde verò peracto ibi biennio, Panhormum in Siciliam trajecit. Pontifex autem liberatus Romam rediit, & Anacletum quendam Petri Leonis filium, adversus sese dum absuerat, in pontificatum esse surrogatum deprehendit: consensaque

Innocentij II. cum Rogerio III. bellum.

Neapolis regni civitatibus conjungitur.

Roger. III. primus utriusque Siciliæ rex.

Pisanorum navi, in Galliam implorandi auxilij causa proficiscitur. Rogerius vero interea adulterinum hunc pontificem adoravit, & ab illo, qui itidem favorem ambiebat, Siciliæ regis nomen atque coronam impetravit: ac primus fuit eorum, qui, absurdo titulo, utriusque Siciliæ ultrà & cis fretum, reges posteà dicti fuerunt. Quamobrem tertio anno post reversus ex Galliis Innocentius, cum Lothario III. Saxoniæ duce, eum imperatorem pronunciavit & ubi Anacletum expulissent, & Romanos rebelles debellassent, conjunctis viribus adversus Rogerium expeditionem suscipiunt, missisque Pisanorum copiis per mare, quæ in itinere Amalphim atque Rivellum occuparunt, ipsi summi Christiani orbis principes, terrestri itinere sine ullo impedimento Barolum usque progressi sunt. Nam Rogerius cum non tanto furori posse resistere speraret, in Siciliam se recepit, & totum id quod in Italia acquisiverat, usque ad Messanæ fretum, admisit: ad cujus gubernationem Lotharius re confecta discedens, Rainonem comitem ex suis familiaribus reliquit, eique totum ducatum attribuit. Sed non multò post tamen, cum anno Salutis MCVL. defuncto Innocentio II. terni pontifices ordine successissent, Cælestinus, Lucius & Eugenius secundi, qui partim ignavia sua, partim impediti aliis negotiis, Neapolitani regni parvam curam habuissent, Rogerius in Italiam reversus, totum id iterum recuperavit, quod Lotharij atque Innocentij bello amiserat: pulsoque in Romanorum ditionem (ubi postea Tusculanorum præfectus fuit) Rainone, à Lucio, aut, ut quidam scriptores asserunt, à Cælestino pontifice utriusque Siciliæ regni diploma denuò conse-

Lotharij & Innocentij bellum contra Roger.

MCVL. Rogerius recuperat imperium in Italia.

quutus

quutus est. Quo tempore etiam cum maximis copiis in Africam profectus, Sarracenos vehementissimè profligavit, & in eas angustias reduxit, ut Tuneti regem tributarium sibi fecerit: fuitque id tributum deinceps triginta circiter annos Siciliæ regibus persolutum.

Roger. expeditio in Africam.

Postea verò, cum Lodovicus Pius Galliæ rex ab Eugenio III. pont. & Bernardo Clarævallis abbate, qui deinde in Divorum numerum relatus fuit, persuasus, expeditionem in terram sanctam, ei suppetias laturus, suscepisset, & cum eo ac reliquis Christianis se perfidè gessisset Emanuel imperator Constantinopolitanus, prout consueta erat Græcorum perfidia: decrevit Rogerius ulcisci, profectusque in Corcyram, cum copiis quas nuper ex Africa victor adduxerat, ejusdem nominis urbem in insula expugnavit: tum ulterius progressus Corinthum in Peloponneso, Thebas in Boetia, & Nigropontem in Euboea diripuit. Iamque Constantinopolim contendere decreverat, sed cum intelligeret Venetos classem sexaginta magnarum navium in sinu Adriatico paratas habere, quas Petro Polano duce, Emanueli auxilio mittere vellent, sese ad dextram convertit, & Asiæ loca maritima peragrans, infideles quantum poterat vexabat, & Christianis in Syria degentibus suppetias ferebat. Quibus locis deprehendit, Ludovicum Pium, cum ex Antiochiæ portu solvens in terram Sanctam navigaret, à Sarracenis fuisse captum. Itaque illos fortiter adortus est, vicit, & Ludovicum liberatum Ioppen incolumem duxit. Hic verò cum intelligeret Venetorum copias, loca ab sese occupata & absque præsidiis relicta infestare, relicto Ludovico, exercitum suum Byzantium

Ludovicus Pius Rex Gall. in terram Sanctam proficiscitur.

Roger. Sarracenos vincit: & Gallo liberat.

versus convertit, idque occupavit: &, spectante Emanuele, ejus vicos exussit: deinde ipsius quoque imperatorij palatij opugnationem tentavit: & cum id non capi posse videret, eò usque tamen progredi voluit, ut suis manibus ex ejus horto poma legisse posset gloriari. Tandem verò cum earum rerum satur, in suum regnum reverteretur, incidit Venetorum Græcorumq; conjunctos exercitus, & cum iis manus conserens, novendecim onerarias eorum naves cepit: sicque in Italiam salvus & incolumis reversus est: nec multò post in Siciliam transiens, Panhormi obiit, ætatis suæ LIX. regni verò vicesimo quarto anno, atque illic in summo templo magnificè conditus, anno salutis MCIL. Vir fuit procero pinguique corpore, vultu Leonino, voce rauca: in publicis rebus severus, in privatis humanissimus: ingenio magno, & præsertim in cogenda pecunia industrius: Sarracenis formidabilis: regnum bene gubernavit, templa, palatia, hortos atque alia ejus generis multa magnificè constituxit: & quoniam Apuliæ, Calabriæ, Siciliæque imperaverat, & Tunetum in Africa regem tributarium sibi fecerat, hunc versum gladio suo inscultum ferebat.

- Constantinopolis occupata.
- Rogerij III. mors.
- Roger. gladius.

APVLVS ET CALABER, SICVLVS MIHI SERVIT ET AFER.

Successit autem illi in regnum Gulielmus, maximus natu filius, qui ut secundus rex Siciliæ erat, ita inter Gulielmos quartum locum sibi vendicabat: ac principio quidem in Pontificis ditionem excurrens, Beneventum, Ceperanum & Bauclium in Latio vi occupavit: quamobrem statim ei sacris interdicitur ab Adriano IIII, qui tunc ponti-

- Guliel. IIII. rex Siciliæ cognomine malus.

pontificatum administrabat, & iis urbibus juramentum, quo se illi obstrinxerant, remittitur. Sed cum nec hisce pœnis moveretur, aut mores suos emendaret, accidit aliquot annos post, ut Federico Barbarossa primum Roma discedente, Robertus Capuæ princeps, Robertus ab alta Villa, Andoinus Capuanus, aliique Apuliæ atque Calabriæ viri illustres, missis ad Adrianum pont. legatis, rogarent eum ad se usque proficisci ipsemet dignaretur, & eorum urbes Gulielmo tyranno illinc pulso, occupare: inventurum enim populum erga se optimè affectum. Qua occasione sumpta Adrianus, statim altero mense collecto tumultuario exercitu, in Montem Cassinum ad Sangermanum profectus est: ubi cum multos regni nobiles inveniisset, qui ad eum excipiendum magnis copiis obviam progressi fuerant, statim eos jureiurando sibi devinxit: & Roberto Capuæ principe cum Andoino comite Capuam versus præmisso, ipse Beneventum pervenit, ut reliquos regni incolas atque illustres viros, ex Salentinis, Calabris, atque Apulis, qui ad Sangermanum non fuerant, in suam fidem reciperet & jureiurando obstringeret. Cæterùm cum de suscipienda hac expeditione Pontifex cogitaret, statim ab initio ab utriusque imperatoris Federici Barbarossæ Germani, & Emanuelis Græci singillatim auxilia contra Gulielmum imploraverat: ac Federicus quidem ejus rei causa, Anconam usque in Picenum pervenerat, sed peste sævius in suo exercitu grassante, ei necessum fuit Pisaurum, & postmodum etiam in Longobardiam reverti. Emanuel verò dum Adrianus Beneventi morabatur, copias quasdam in Apuliam miserat, factoque fœdere quod cum Venetis

Adriani IIII pontif. advers. Gulielmū bellum.

Federicus Barbarossa. Emanuel.

habebat, Anconitanis sese conjunxerat, & apud illos oratorem suum Paleologum quemdam habebat: ac per eum pontifici in hoc bellum, quo majoribus copiis Gulielmum ex tota Italia pellere possent, quinque millia auri pondo offerebat, si modò ei tres Apuliæ urbes maritimas tradere vellet. Qua re cognita Gulielmus, Cataneum episcopum ad Pontificem ablegavit, multis illustribus viris comitatum, per quem, sollicitus jam de sua re, veniam peccati, & in sanctæ Ecclesiæ gremium denuò recipi singularibus verbis postulabat: utque melius se ei posset insinuare, offerebat, si utriusque Siciliæ regno iterum ab eo restitueretur & confirmaretur, se non modò restituturum Ecclesiæ, quæ ei per vim prius occupasset, verum etiam Bauchum, Montefoscolum & Morionem, urbes Benevento finitimas traditurum, copiis suis ei adversus rebelles adfuturum, & auri tantundem ac Paleologus promitteret, soluturum, si modò aliquid temporis ad solutionem concederetur. Quibus ejus petitionibus pontifex aures præbebat, ut qui de Græcorum perfidia nunquam non suspicaretur, sed cum res in concilio cardinalium tractaretur, nolvêre ij assentiri, imperitia quadam aut etiam avaritia persuasi. Sed ecce cum repulsam passi legati, vix Benevento discessissent, certiores fiunt, Gulielmum cum potenti manu in Apuliam esse ingressum, omnia devastare, & prælio cum Apulis Græcisque ad Brundusium commisso, eos jam profligasse: ad cujus victoriæ famam, omnes ij barones ac nobiles qui se ad Sangermanum pontifici obstrinxerant, ad Gulielmum iterum defecerunt. Itaque pontifex hac Cardinalium imprudentia, nobilium regni perfidia, &

Paleologus.

Gulielmus pontifici se cupit insinuare.

Fortuna mutabilis.

Gulielmi

Gulielmi victoria motus, sese cum illo conjungere decrevit: Quod cum ei occultè significasset, reditum Romam simulans, Cardinales ad Marsos præmisit: ipse verò in S. Martini templo, quod Beneventanæ ditionis est, Gulielmum expectavit: quò cum perveniſſet, & ad ejus pedes prostratus delicti veniam esset deprecatus, restitutus in integrum fuit, & regni utriusque Siciliæ diploma obtinuit. Quo facto ad componendans Apuliæ res rediit, & inde in Siciliam iterum est profectus: pontifex verò ob tot Romanorum rebelliones Orvieti consedit. Ipsi autem regni barones interim, qui prius rebellaverant, cognita compositione inter pontificem & Gulielmum, utque hujus fœlices progressus essent, fuga sibi consulverunt: & major quidem eorum pars in Longobardiam, Robertusque ab Altavilla in Germaniam pervenit: sed Robertus Capuæ princeps, mediocri comitatu fugiens, ad Garilianum venit, quem cum vado transmittere cogeretur, & major pars suorum comitum eum jam superasset, à paucis illis qui nondum transierant, perfidè captus, vinctus, & ad Gulielmum ductus est: atque ab eo oculis captus, vitam magno cum cruciatu in carceribus finivit. Ipse verò Gulielmus, deinceps semper Pontificum amicitiam coluit, & anno à nato servatore MCLV. magnis copiis in Ægyptum expeditionem adversus infideles suscepit, Tunetumque urbem diripuit: cumque illinc rediens, in Græci imperatoris hostis sui exercitum incidisset, eum magno animo aggressus est: & quamvis navium multitudine impar esset, de illius tamen navibus centum circiter atque quinquaginta cepit, aut in fugam conjecit. Postea verò cum orta esset inter

Gulielmus pontifici Adriano reconciliatur.

Rebelles regni fugiunt.

Roberti Capuani infelix fuga.

Alexan-

Alexandrum III. pont. & Barbaroſſam diſcordia, navibus ſuis Terracinam miſſis, pontificem in Galliam devehendum curavit: & cum inde revertens Meſſanam appuliſſet, ſalvum & incolumem Romam uſque deportari iterum voluit. Et quamvis interea temporis ſemper regium animum fortibus rebus geſtis declararet, nihil ominus à ſubditis odio habebatur, qui eum tyrannicè dominari, & per Marinum ſuum rerum maritimarum in Sicilia præfectum, cogendæ pecuniæ nimis attentum avarumque eſſe querebantur: quo factum eſt tandem, ut nobilitas omneſque primarij rebellarint occupatoq; palatio quod Panhormi habebat, & ipſo Gulielmo in vincula conjecto, omnia illius bona atque theſauros diripuerint: ac cum ejus rei honeſtam aliquam defenſionem prætexere cuperent, Rogerium maximum natu filium in ejus locum ſubſtituerunt, atque equo impoſitum per urbem duxerunt magno populi applauſu, qui alta voce acclamabant: *Vivat Rogerius rex*: moriatur autem *Gulielmus qui regnum perturbavit*: & deinde *in domum regiam collocarunt*. Rogerius ergo quartus, hoc modo ad regnum evectus fuit: ſed non diu ei fortuna favit: nam populus, ut varius & inconſtans eſſe ſolet, errorum ſuum agnoſcens, metuebat ne fortè patri illatam injuriam eſſet vindicaturus, & de eo deponendo deliberabat. Quamobrem concitato tumultu, factus eſt impetus in palatium: cumque firmatæ portæ eſſent, cœptum eſt oppugnari. Rogerius verò tumultu audito, cum ad feneſtram turris cujuſdam in Palatio Piſcinæ nomine accederet, telo juxta oculum ictus & caput tranſfixus, vitam finivit. Quem caſum miſerati ipſimet qui tumultū concitaverant,

Gulielmi infortunium.

Roger. IIII. rex utriuſq; Siciliæ creatur.

Populus inconſtans.

citaverant, ipsiusque Gulielmi, qui hunc filij interitum è carcere spectaverat miserti, eum è vinculis solutum in regnum restituerunt. Hoc facto, viri principes totius regni, moti conscientia sceleris in regem suum admissi, metuere vindictam cœperunt: cujus rei causa se in suas quisque villas atque arces recipientes, eas quoad fieri poterat muniebant: quo factum est, ut quandiu deinceps Gulielmus imperavit, regnum nunquam sine rebellionibus, contentionibus, cædibusque fuerit. punitusque est etiam inter cæteros Mathæus Novellus, qui Siciliæ admirallium, ex intimis primariisque regis consiliariis unum, manu sua necaverat. Iisdem illis calamitosis temporibus conditæ Neapoli fuêre Capuana atque Ovi arces, quarum illa postea à Caroli I. Andiovino duce est restaurata, & quoniam à Normannis ambæ essent extructæ, longo tempore Normandicæ dictæ fuerunt. Tandem verò Gulielmus è vita migrans finem iis turbis imposuit, postquam anno ætatis suæ IIIIL. regnum unum & viginti annos administrasset: vir sanè ingenij & corporis viribus excellens, atque in rebus gerendis felix: quod etsi ita esset, tamen infelix videri potuit, quod à suis odio haberetur, ex quo etiam cognomentum Mali obtinuit, veluti qui eum sequutus. Bonus, uti mox dicemus, fuit nuncupatus: conditus autem Panhormi est in summo templo juxta majores suos.

Roger. IIII. moritur, & Gulielmus restituitur.

Regnum tumultibus plenum.

Capuana & Ovi arx.

Gulielmus moritur.

Ei igitur defuncto successit ejusdem nominis secundus filius, qui in Guliermorum serie quintum locum tenebat, & cognomento Bonus dictus est, hic ad utriusque Siciliæ regnum XI. ætatis anno evectus, permultis animi, corporis atque fortunæ

Gulielm. V. & ejus dotes.

fortunæ dotibus excelluit: nam erat pulcher, conspectu jucundus, eloquens, moderatus, cassus, liberalissimus, clementissimus, & in deliberando multorum consilia audiebat: semperque eam amplectabatur sententiam, quam à pluribus communiter probari videret: virtute præditos viros muneribus, & literatos præsertim honoribus afficiebat. Regnum cum justicia magnaque tranquillitate gubernavit, condonatoque omnibus rebellibus errore, illos exulantes in regnum reduxit, & in integrum restituit, tanta scilicet eius erat benignitas: præ cæteris autem Neapolitanos plurimum amavit, & cum ibi tum alibi magnam curam gessit earum rerum quæ ad religionem spectabant, & communem Ecclesiæ utilitatem, etiam ubi non esset rogatus. Et enim cum postea Roma à Federico Barbarossa obsideretur, magnam pecuniæ vim unà cum tribus magnis navibus Alexandro III. pont. subsidio misit, quibus defensionem aut etiam, si opus esset, fugam adjuvaret: quam pecuniam Alexander in Frangipanorum familiam ac Petri Leonis filios divisit, sicque portarum atque totius urbis custodiam, cui illi præerant, roboravit: in binis autem navibus duos Cardinales ad Gulielmum ablegavit, qui de suis redus cum eo consilium quotidie caperent. Quãobrem etiam Gulielmi consilio pontifex Roma relicta sese Beneventum postea contulit, & in viginti annos fœdus cum Venetis pepigit: nec postea unquam de pace tractatum fuit, quin ea Gulielmus comprehenderetur. Nam cum deinde pontifex Venetias, ad pacem cum Barbarossa concludendam proficiscereturi Gulielmus ei cum universa nobilitate obviam processit, & Vestias usque,

Gulielmi studium erga Ecclesiam.

Frangipanorum familia.

Gulielmi & Pontificis cũ Barbarossa fœdus.

Gargani

Gargani montis urbem deductum, permultis equis albis donavit, eique tredecim naves instructissimas tradidit: quibus illinc solvens ad Pelagosam insulam pervenit: atque hinc iterum ad Læsenam, & Zaram atque Venetias appulit: ibique eadem cum Federico pace, Gulielmum ad quindecim annos inclusit: quod proinde illi præ cæteris Barbarossæ hostibus contigit, quibus non nisi inducias ad annos sex concessit quibus rebus confectis, eodem honore exceptus est etiam à Gulielmo Alexander, cum illinc Sipontum rediisset, & inde per Troiam, Beneventum & Sangermanum sese in Anagniam reciperet. Postea verò cum Andronicus Græcus Hemanuelis II. parvuli tutor, imperium pupillo perfidè abstulisset, omnesque Italos aut qui Latini essent, ob suspicionem quandam, Constantinopoli expulisset, Gulielmus, ut erat animo generoso, indignatus, vindicare hanc ejus crudelitatem decrevit, & maximis navalibus terrestribusque copiis eò profectus, Thessalonicam multasque alias Græciæ atque Thraciæ urbes occupavit, vastavit, & quasdam etiam destruxit. Andronicus verò ex urbe adversus Gulielmum cum progredi non auderet, quod sibi metueret à populi rebellione, à quo odio habebatur, tandem à civibus Byzantinis captus, & in frusta dissectus fuit. cui Isacus quidam substitutus pacem cum Gulielmo fœdusque iniit tam arctum, ut nisi Lucij III. pontificis mors interveniisset, ambo conjunctis viribus, expeditionem Hierosolymitanam fuissent susceturi. Sed non defuit tamen Gulielmi erga Christianos bonitas, eo maximè tempore, quo à Saladino vexabantur. Cum enim inter Guidonem Lusignanum Hierosolymorum regem,

Gulielmi contra Græcos expeditio.

Isacus Græcus imperator.

Gulielmi studium erga Christianos.

& Bar-

& Bertrandum Tripolis comitem graves discordias esse cognovisset, & Christianis maximè periculosas, iis auxilio misit quadraginta naves onerarias Margarito Siculo, insigni virtute viro, ductore. quæ classis usque adeò instructa eò perveniens, cum Saladinus recuperata Hierosolyma Tyrum obsideret, vix credebatur esse Gulielmi, donec Margaritus ipse appulisset. ac tantum auxilij præstitit Conrado Montisferrati marchioni, qui illam defendebat, ut Saladinus ab obsidione discedere cogeretur. Et cum postea Christiani Hyerosolimis cum Heraclio patriarcha omnibusque sacerdotibus ita ejecti essent, ut non nisi ea licuisset auferre quæ secum portare possent: jamque nonnulli eorum Antiochiam, nonnuli Tyrum atque Alexandriam perveniissent, Margaritus eos sua classe exceptos, in Siciliam salvos devexit. Nec minora hisce humanitatis officia præstitit etiam postea Gulielmus Christianis, cum sub Clemente III. pontifice, alteram in terram sanctam expeditionem suscepissent, Federico Barbarossa imperatore, Philippo Galliæ, & Ricardo Angliæ rege, atque Otthone Burgundo ducibus: nam toto eo tempore, mare à pyratis tutum copijs suis conservavit, & commeatum eorum exercitibus ex Sicilia sufficientem adduxit. Ac cum demum, ob ducum discordiam Christiani magnum damnum accepissent, & exercitum amisissent: non inter levia detrimenta numerarunt. id quod iis ex Gulielmi morte provenisset. Dum enim ij Acros obsiderent anno partæ salutis MCLXXXVI. obiit ille Panormi, non modò suorum subditorum, verùm etiam universi Christiani orbis summo dolore: erat autem annos natus XXXVII. &

Altera in terram sanctam expeditio.

Gulielmi immatura mors.

regnum

regnum per vigintisex jam administraverat, nullis post se relictis liberis, sepultusque est Panhormi in templo, ejusq; monumento hæc verba insculpta fuerunt: HIC IACET BONVS REX GVLIELMVS.

Iam verò quoniam Gulielmus sine liberis defunctus erat, videbatur Clementi III. pontifici, regni hæreditatem ad Ecclesiam pertinere, jamq; de eo Apostolicæ sedis nomine occupando deliberabat: sed cum id intelligerent in regno viri principes atque nobiles, sive ob amorem quo erga defunctum Gulielmum totamque Normandicam familiam erant affecti, sive quod non sub Pontificibus esse vellent, quod eos non veros dominos esse, parvuamque subditorum curam habere putarent, sive denique ut possent deinceps liberiores atque potentiores esse: subitò regem sibi elegerunt Tancredum quendam, qui Rogerij III. filius spurius esse putabatur, & à Gulielmo, ceu ex domestica familia natus, ex Græcia revocatus, in aula jam ante honestissimo loco habebatur: cum autem is filiũ haberet parvulum Rogerium nomine, voluit eum unà secum in regem inaugurari. Hoc ipso autem factum est, ut Apulia atque Calabria totæ tumultibus agitatæ fuerint: nam Clemens eò suas copias miserat ad eas provincias occupandas, dumque eis Tancredus sese opponebat, rapinis atque incendiis omnia devastabantur. Neque verò hisce turbis finem imposuere majora negotia, atque ipse Clementis obitus interveniens: nam cum ei Cœlestinus III. successisset, statim postquam fuisset inauguratus, anno Salutis MCIXC. Henricum sextum Federici Barbarossæ filium, ab electoribus Cæsarem

Tancredus spurius Neapol. rex. & Roger. V.

Clementi III. succedit. Cœlestin. III in pont. MCIXC. Henricus VI. imperator eligitur.

pronunciatum, imperatorem declaravit hisce conditionibus, ut Ecclesiæ restitueret quæ ad illam pertinebant : deinde utriusque Siciliæ regnum suis sumptibus, sed ceu feudum Ecclesiæ occuparet. Atque istud quidem, ut meliori occasione facere posset, Panhormitani archiepiscopi opera, Constantiam filiam Rogerij IIII, qui ex Rogerio III. Gulielmi Boni avo natus erat, clanculum ex monasterio S. Mariæ Panhormitanæ, ubi abbatissa erat & annos jam L. nata. ad liberos procreandos propè inepta habebatur, evocandam curavit, & Romam deductam, Henrico eodem tempore desponsavit : totum id condonans, quod à religione, quam diu fuisset professa, discedens, peccaret : in eum scilicet finem omnia isthæc faciens, ut Henricus ceu verus successor uxoris nomine, honestiorem occupandi ejus regni causam haberet. Sed ut isthæc melius intelligantur, atque lectori exemplo esse possint, quanta sit in rebus humanis varietas, atque fortunæ inconstantia, repetendum nobis paulò altius fuerit Tancredi hujus atque Constantiæ genus. Rogerius III, qui primus rex Siciliæ fuit, filium natu maximum ejusdem nominis habuit, quem ut literis atque moribus melius erudiret, ab aulæ suæ delitiis remotum, apud Robertum Leuccij comitem cognatum suum educari curabat. Hic cum jam adolevisset formosusque atque alacris esset, comitis filiam juvenculam pulcherrimam, ejusdem propè ætatis, mirum in modum deperibat : cumque tandem concupito amore potiretur, ex ea binos liberos Tancredum atque Constantiam suscepit, eosque clanculum educandos curabat. Ac cum in eum modū totus Veneri deditus esset, nimiumq;

Constantiæ & Tancredi ortus & educatio.

Roger. IIII. furtivus amor.

amor

amori indulgeret, incidit tandem in morbum graviſſimum : quo factum eſt, ut eum Rogerius pater rex in Siciliam ad ſeſe revocarit : ubi cum magnopere extenuatus atque phtiſicus, moriendum ſibi eſſe videret, parenti non ſine gemitu ac lacrymis errorem ſuum ac tanti morbi cauſam commemorat. Quamobrem indignatus rex, ulturum ſe hoc, & comitem cum univerſa familia deleturũ minabatur, quòd illius opera id factum eſſe exiſtimaret : ſed miſer adoleſcens Rogerius contrà precibus apud patrem inſtabat, quibus effecit, ut ceu unicum ſuæ mortis ſolatium, pater ei ante obitum, amicam ſuam comitis filiam deſponſare permitteret, ne bini liberi ſpurij forent, ipſiq; Roberto delicti veniam daret. Qua re confecta mox ex hac vita migravit. Sed non ſervavit pater ea quæ filio promiſerat : nam eo defuncto, ſtatim Robertum comitem bello eſt perſequutus, ut illi cum Vniverſa familia atque etiam Tancredo nepote in Græciam fugere, & illic vitam finire neceſſum fuerit : Conſtantia verò tunc à rege in S. Mariæ Panhormitanæ collegium miſſa fuit. Poſtea autem cum defuncto Rogerio III, regnum tandem ad Gulielmum Bonum, uti diximus, perveniſſet, duxit is in uxorem Angliæ regis filiam : ex qua cum nullos liberos ſuſcepiſſet, & cuperet tamen ex domeſtica familia ſucceſſorem relinquere, quæſivit per Græciam hunc Tancredum, & ad ſeſe in Siciliam vocatum, honeſto loco habuit, Leuccijque comitem fecit : atque hic is Tancredus eſt, quem nobilitas regni, poſt Gulielmi mortem regem ſibi delegit, eaq; Conſtantia, quam ex monaſterio pontifex eduxit. Iam ad propoſitum redeamus: Henricus ſtatim poſtquam

Tusculum diruitum.

imperij coronam accepisset Tusculum primùm, ceu urbem quæ ad Romanam curiam pertineret, reddidit : quod Romani mox ex fundamentis everterunt, ex ejusque lapidibus Capitolium Romæ instaurarunt, veluti id etiamnum appareat: Tusculani verò hinc inde dispersi, partim Romæ, Tybur Velitrasque ad habitandum concesserunt, partim verò in locis Tusculo vicinis sedes posuerunt, atque illic arces quasdam & villas extruxere, è quarum munerò etiamnum extant Mulara, Rocca Papia, Rocca Priora, Burgum & S. Cæsarium, quæ omnes ex Tusculi ruina conditæ fuerunt. Deinde in regnũ Neapolitanum profectus, illinc Constantiã misit in Siciliam, & ipse ad Neapolitanæ urbis obsidionem sese accinxit : verùm cum aeris intemperie quadam pestis in illius exercitu grassari cœpisset, soluit illinc & in Germaniam reversus est. Constantiæ verò dederat quoque mandatum ut eum sequeretur : sed cum audiret Neapoli jam quosdam tumultus excitari, satius visum est, ut in regni finibus maneret: quamobrem Cajetam reversa est. In Apulia autem reliquit etiam Theobaldum, unum è suis militiæ ducibus, qui accepta ab eo pecunia, & magno exercitu comparato, Salernum expugnavit, & sic totam Apuliam gubernavit. Sed recuperavit tamen regnum Neapolitanum denuò Tancredus, anno Servatoris MCVIC. postquam Henricus in Germaniam discessisset, & Constantiam, quæ vix manus proditorum quorundam Cumis evaserat, Salerni cepit, captivamque in arce quadam ita clanculum servavit, ut per totam Italiam mortua jam esse putaretur. Quæ dum ita geruntur, migravit ex hac vita Rogerius V. Tancredi maximus natu

Arces ex Tusculi ruina.

Henricus VI. è Neapoli discedit.

Theobaldus Henrici nomine in Apulia.

MCVIC.

Rogerius atq; Tancredus moriuntur.

natu filius, quem unà secum ad regnum evehi voluerat, & cui Hirenem Isaci Græcorum imperatoris filiam desponsaverat: qua ex re tantum sensit dolorem bonus pater, ut ipse quoque mox vitam cum morte commutarit, cum vix IX. annos regnasset: reliquit autem ternas filias, & unum Gulielmum nomine filium, quem mater Sibylla mox Siciliæ regni habenas capere & regem denunciari curavit, fuitque inter Gulielmos, qui à primo Tancredo originem duxerat, in ordine VI. Verùm Henricus imperator interim, qui sibi hujus regni jura vendicabat, cum maximis copiis ex Germania anno MCVC. reversus, id universum sine labore denuò occupavit, & Constantiam conjugem, quæ objisse putabatur, recuperavit. Quamobrem Sibylla Tancredi defuncti uxor, cum se imperatori resistere non posse videret, sese cum Gulielmo filio atque binis filiabus, in munitissimam quandam arcem recepit: cumque Henricus de pace cum ea ageret, necessitate coacta illam hisce modo conditionibus ab imperatore jurejurando confirmatis admisit: ut Gulielmo videlicet ejusque posteris Leucesij comitatus in Iapygia, & Tarenti principatus attribuerentur, sicq; in Henrici potestatem fidemq; se dedidit. Verùm ille jurisjurandi oblitus, datam fidem non servavit: nam illam cum Tancredo filio binisque filiabus (quāvis testentur aliqui, filias ab eo liberas fuisse dimissas, id quod magis est veritati consentaneum) captivam misit in Germaniam unà cum aliis quibusdam nobilibus, quibus minus fideret: inter quos fuere archiepiscopus Salernitanus ejusque fratres, & is de quo suprà diximus. Margaritus verum navalium insigniter peritus: cumq; eò perveniisset,

Gulielm. VI.

MCVC.

Pax infausta Sibyllæ cum Henrico VI.

Henricus perfide agit.

veniſſent, Archiepiſcopum perpetuis carceribus addixit: ejus fratribus oculos effodere curavit: Gulielmũ, ne ullam de ſe prolem producere poſſet, caſtravit: de Margarito quod ſumpſerit ſupplicium non conſtat, ſed Hirenam Iſaci Græci imperatoris filiam, quæ à Rogerio maximo Tancredi filio vidua relicta fuerat, Philippo Suevo fratri uxorem dedit. Atque ita quidem tractatis Normannorum reliquiis, Henricus theſauros quoque eorum aurumque ſumma diligentia conquiſivit, & ſubditos tot exactionibus gravavit, ut eas provincias auro argentoque ſpoliârit.

Hirene Philippo Suevo elocata.

Henricus avarus.

Talem tamque miſerum finem in Sicilia & Neapolitano regno habuit nobiliſſima Normannorum familia, in maſculino ſaltem genere: ex qua magnanimi duces, principes atque reges, veluti ex ſuperioribus apparet prodiêre. Nec melior fortuna jam antea ei in Oriente contigerat: Boemundus enim Roberti Guiſcardi filius, poſtquam in Syria multas res, ea expeditione, quæ in terram Sanctam ſuſcepta fuit, præclarè geſſiſſet, communi Chriſtianorum conſenſu, magnæ Antiochiæ princeps creatus fuerat, & fœliciter moriens, ejuſdem nominis filium, ex Conſtantia Philippi Galliæ regis filia ſuſceptum reliquerat: quem, parvum adhuc, Rogerio fratri quo nomine ei fidebat, educandum dederat, imperiumque commiſerat Tancredo nepoti, ejuſdem Rogerij filio, qui eum ex Italia in Syriam ſequutus fuerat: ut id tandiu adminiſtraret, donec Boemundus Iunior, per ætatem ei muneri aptus fieret. Tancredus igitur etiamſi in ea expeditione inſignia ſuæ virtutis ſpecimina multa ediderat, tamen in reſtituendo Antiochiæ imperio non admodum properabat: ſed

Normandicæ familiæ finis.

Boemundus iunior.

Tancredus II creatus.

eum

eum non multò post in acri quodam prælio cum Turcis comisso, interimeretur, vocatus fuit Boemundus ad Paternum imperium, à Balduino II. tertio Hierosolymorum rege: quare eò decem onerariis navibus magnis comitatus venit, XVIII. annos natus, formosus, conspectu jocundus, humanus, familiaris, fortis, magnanimus, multisque aliis virtutibus singulariter ornatus. Quamobrem dedit ei in uxorem Balduinus Ailisam filiam suam natu maximam: Verùm & ipse tandem, cũ in Ciliciæ quadã planitie, nil mali suspicans quiesceret, ab Rhodoano Turco Alepi regulo perfidè adortus atque interfectus fuit: reliquit autem unicam filiam ex Ailisa susceptam, Constantiam nomine: quam postmodum duxit in uxorem Raimundus Pontieuræ comes, & matrimonii ejus ratione, Antiochiæ quoque principatum obtinuit: cumque ex illa filium susceperisset, Boemundum eum avi materni nomine appellavit: qui cum ad idem Antiochiæ imperium perveniisset, Boemundus III. nuncupatus fuit. Præter hosce, nullos mares legimus ex Normandicæ familiæ principibus, qui communiter Guiscardi vocabantur, in Italia aut Syria remansisse: quamvis non deessent adhuc in regno, ex Normannorum gente, multi nobiles, qui ducatus quosdam atque comitatus possiderent. Itaque sicuti in aliis rebus humanis cernimus evenire, ita hic quoque finem habuit vetustissima illa atque nobilissima familia: non sine culpa Romanæ curiæ profectò, quæ sicuti aliàs quoque cum in hoc regno tum aliis fecit: ita hic, imperium aliorum laboribus partũ, in Germanos transferre voluit: quamobrẽ non sine providentia justoque Dei judicio, postea meritas pœnas dedit.

Boemundus moritur. Rhodoanus Turca.

Boemundus III.

Interitus familiæ Normandicæ unde?

LIBRI TERTII FINIS.

PANDVLPHI COLLENVTII PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI HISTORIÆ NEAPOLITANÆ AD HERCVLEM, I. Ferrariæ ducem, Liber IIII.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Quarto hoc libro, primum Henrici VI. imperatoris res gestæ narrantur: deinde Marquardi de occupando regno Neapolitano proditoriæ cogitationes: res gestæ Gualtheri Brennensis, captivitas atque mors: Othonis IIII. adventus atque obitus: Friderici in regno progressus: expeditio in trans mare positas regiones: filij rebellio: bellum adversus Romanam curiam, ab eoq; Genuenses atque Pisani exercitus fracti, ut in Parmæ obsidione superatus interierit: posteà sequuntur Manfredi filij ejus progressus: Conradi Manfredique in regnum Neapolitanum adventus, utque eodem perveniens Andiovinus dux, illos superârit, regnumque occuparit, & quomodo denique Conradinus etiam in regnum profectus, fractus atque necatus fuerit.

AB Hen-

AB Henrico VI. imperatore, quarti hujus noſtri libri exordium ſumemus, que ab eodem originem duxerint, qui ex Suevica familia in regno Neapolitano regnarunt. Quamvis autem ſuperiori quoque libro de illo quædam dixerimus, prout neceſſum eſſe videbatur, in demonſtrando Normandicæ familiæ fine, tamen hic iterum breviter eorum aliqua repetemus, ut hiſtoriæ ordinem progreſſumque conſervare poſſimus. Henricus Friderici primi imperatoris, qui Barbaroſſa dictus eſt, maximus natu filius, patre adhuc vivo eodemque ita ordinante, Aquiſgrani Romanorum rex creatus eſt: poſtquam verò idem illius pater, infortunio quodam in Fretto Armeniæ minoris fluvio ſubmerſus fuiſſet, ut ab orientalis hiſtoriæ ſcriptoribus accepimus, renunciatus eſt Imperator anno Domini MCXC. & à Cæleſtino tertio pontifice, adverſus Normannos vocatus Romæ Conſtantiam ex monaſterio tractam (uti ſuprà diximus) uxorem duxit: acceptaque ibi unà cum conjuge imperij corona, anno MCIXC. ad Neapolim obſidendam profectus eſt, atque illinc Conſtantiam in Siciliam miſit. Verùm cum obſidionem ſolvere cogeretur ob graſſantem peſtilentiam, mandavit Conſtantiæ, ut ſeſe in Germaniam ſequeretur, anno ſalutis MCVIIC. Ad Æmiliæ autem Flamminiæque gubernationem reliquit Marquardum quendam Hanenſedeſium baronem, quem earundem provinciarum, Ravennæque ducem, & Piceni comitem fecit: Leboriorum adminiſtrationem Theobaldo, qui in Arceo caſtro conſidebat, dedit: Conradum

Sueviea damus.

Barbaroſſæ mors.

Anno MCXC.

Marquardus Hanenſedeſius.

Spoleti ducem atque Federicum Lanceam Calabriæ præfecit, & Philippo fratri denique Sueviæ duci, Tusciæ imperium cum Mathildæ comitissæ diplomate tradidit. Constantia igitur gravida, Henricum in Germaniam sequutura, in Picenum usque pervenerat, ubi cum a marito mandatum accepisset ne ulterius progrederetur, sed ad regni Neapolitani fines rediret, ob quosdam tumultus, qui ibi concitati esse dicebantur, esset que jam partui vicina, in Esiorum urbe, in qua tunc erat filium peperit, anno MCVIC. eumque paterni avi nomine Federicum appellavit. Et quoniam ætate provecta, jam annum quinquagesimum superabat, vix credebatur verè concepisse: qua de re Henricus ipse primum omnium suspicatus fuerat: nam statim postquam id intellexisset, ut certam rei cognitionem haberet, consuluit Ioachimum Abbatem, qui tunc florebat, & prophetici spiritus fama celebris erat: à quo responsum accepit, quòd ab sese revera concepisset, & filium esset paritura. Idem Abbas multa alia tunc imperatori prædixit, de successibus quos in Vita, una cum conjuge esset habiturus, & morte quam non multò post, ad Malazzium Messanæ vicinum subiturus esset: & quædam denique Erithreæ Sibyllæ, & Merlini oracula declaravit. Itaque Constantia (ut erat prudentissima mulier) cum partus horam vicinam esse cognosceret, expandere in Esiorum urbis foro tentorium curavit, & illic pariens, potestatem fecit omnibus nobilibus viris atque matronis ad sese veniendi, & partum hunc conspiciendi, ne deinceps quisquam suppositium eum fuisse suspicaretur: finitoque puerperio, Cajetam se contulit. Federico apud Spoleti ducissam, ut ibi nutriretur, relicto.

MCVIC. De Constantiæ partu dubitatur.

Ioachimus Abbas prophera.

Constantiæ prudens consilium.

relicto. Dum hæc ita geruntur. Richardus Angliæ rex, qui, unà cum aliis, magnam illam in terram Sanctam expeditionem, uti dictum est, susceperat, ob privatas quasdam cum Philippo Galliæ rege controversias, consensis navibus ex Syria versus Angliam vela dabat: quo in itinere, non sine divina, ut putatur, ultione, naufragium passus, cum paucis quibusdam vix evasit, & per Germaniam cum iis, patriam versus clanculum iter faciens, à Leopoldo Austriæ duce captus fuit, & Henrico imperatori missus: apud quem sesquiannum in vinculis detentus, non nisi persolutis centum millibus argenti marchis sese redemit. Nec desunt scriptores, uti Archiepiscopus Florentinus, & Dandalus, qui ducentia milla eum numerasse asserant. Vt ut sit, in hoc sanè conveniunt omnes, quæ ingenti pecuniæ vi ab Henrico sese Richardus redemerit: cujus partem, cum suis ducibus in Italiam Henricus misisset, multas ij regiones subjugarunt cum cæteri tum maximè Theobaldus, qui inter cætera Salernum quoque expugnavit, magnaque præda illinc comparata, exercitum opulentum reddidit. Sequutus deinde est annus servatoris MCVC. quo Henricus Anglica pecunia instructus in Italiam rediit: ubi cum Federicum Germaniæ regem, principum opera creasset. Neapolitanum regnum ingressus, id universum unà cum Sicilia, absque ullo labore aut subjectorum defensione subitò occupavit. Sibyllaque Guilielmi VI. matre, quam in Sicilia obsederat, deditione capta atque in Germaniam, ut suprà dictum est, missa, adeptus est utriusque Siciliæ regnum. Quo modo cum deleviſſet Normannorum familiam: collectis raptisque eorum regnorum opibus

Richardi Anglię regis infortunium.

Salernum expugnatum à Theobaldo.

MCVC.

Sibylla capta

Messanam

Messanam se contulit: ubi, cum novam quandam rebellionem quæ tentabatur acerrimè puniisset, scripsit in Germaniam, quid de obsidibus, nobilibusque Siculis, quos eò miserat captivos fieri vellet: & imperavit, uti jam ante memoravimus, fratribus Salernitani archiepiscopi, effoderentur oculi, Gulielmus verò castraretur. Tandem eadem in urbe incidit in morbum, anno partæ salutis

Henricus obsides malè tractat.

MCVIIC MCVIIC. & astante ei Constantia conjuge mortuus est, atque ab illa Panhormi magnificè sepultus: non sine suspicione Veneni à Constantia procurati, propterea quòd Gulielmum nepotem cæterosque obsides captivos, cognatos suos ita malè tractasset: quamvis ipsa hac in parte, etiam à Germanis scriptoribus excusetur. Itaque defunctus est Henricus, ubi post parentis obitum VII. annos imperasset, & quatuor Neapolis Siciliæque regnum cum magna tranquillitate possedisset: Iamque moriens regnum Federico parvulo legavit, cumque unà cum Constantia matre, Pontifici, Philippo fratri tutori, cæterisque totius regni nobilibus ac ducibus, plurimum commendavit.

Henrici obitus.

Henrici conditio vitæ.

Fuit autem Henricus ingenio atque eloquentia præstans, statura & forma mediocri, corpore imbecillo, sed animo magno: quo fiebat ut semper hostibus suis terrori esset: Venationibus plurimum deditus erat, atque aucupiis cum cæteris, tum verò iis maximè, quæ falconibus aliisque carnivoris avibus fiunt quem aucupandi modum, à Federico illius patre, primum in Italia usurpatum fuisse accepimus.

Federicus II. ejusque primæva regni administratio.

Defuncto igitur Henrico, Federicus II. ejus nominis, filius adhuc parvulus in Neapolis atque Siciliæ regnum successit, Constantiæque matris

cura

cura gubernabatur: hæc enim exequiis mariti celebratis, Panhormum ad sese adduci eum (cum prius apud Spoletani ducis conjugem educaretur) & utriusque Siciliæ regem denunciari curavit, puerum adhuc, ut qui nondum tertium annum expleviſſet, atque unà cum illo ejusque nomine regnum cœpit administrare. Nec defuêre iis in hac tenera ætate, regnique gubernatione calamitates atque tumultus: nam vix annus ab obitu Henrici erat elapsus, cum Marquardus Anconæ marchio, ab Innocentio III. pontifice pulsus, sese Federici tutorem vendicare cœpit, eoque prætextu in regnum ingressus, ipsum occupare, imperioque suo subjicere conatus est: jamque verborum hisce illecebris atque fraude multos sibi in Aptulia subjugaverat: Sed cognita ea re Constantia, hostem esse illum atque rebellem declaravit, simulque omnibus subditis mandavit, ut eum pro hoste haberent. Nec dum sedata erat hæc regni perturbatio, cum in morbum incidens Constantia, ex hac vita migravit, Federico Innocentij pontificis atq; apostolicæ sedis fidei commisso. Innocentius ergo, qui hanc curam libenter suscepit, primum, missis eò legatis, qui Federici regnum suo nomine administrarent, Gerardo Dracono. S. Hadriani, & Gregorio Galgano S. Mariæ in porticu Cardinalibus, boni tutoris officiũ functus est: nam & Marquardus eum pecunia corrumpere, & ad suas partes pertrahere conatus est, offerens ei vicies mille auri uncias si pateretur ut Pahormum occuparet. Atq; ut id à pontifice honestiori prætextu fieri posset, qui jam regis atq; regni ipsius tutelam susceperat testibus probaturum se pollicebatur, quòd Federicus nequaquam ex Henrico atq; Constantia,

Marquardus Fedrici hostis.

Innocentius III. pont.

sed

sed supposititio quodã partu natus esset. At non successit ei tamen institutum, quod Pontifex, re intellecta, illius dolos sapienter rejecerit, armorumque viribus ex regno pellendum profligandumque curavit, ut deinceps nihil amplius de eo fuerit auditum. Interea verò Philippus Sueviæ atque Tusciæ dux, & ipsius Federici patruus ac tutor, nepotis sui regni administrationi, vacare non poterat, quòd gravioribus curis impeditus esset: nam post obitum Henrici, bini fuerant ab electoribus electi imperatores, Otho IIII. videlicet, Saxoniæ dux, cujus partes fovebant Pontifex atque Angliæ rex, & idem hic Philippus, cui Gallus favebat. Hic ergo quoniam multis bellis distrahebatur, & tandem etiam multas passus calamitates, ab Othone Vuitilbachio comite Palatino Rheni in conclavi quodam nefariè occisus est, regni nepotis sui curã gerere non poterat: quamobrem à legatis Pontificiis, solius Apostolicæ sedis nomine gubernabatur, Marquardo totis ejus finibus pulso. Ex qua occasione, nova quædam maximeque memorabilis perturbatio atque tumultus, in regno Neapolitano sequutus est, eo ut nunc dicemus modo. Sibylla quæ Tancredi Normanni uxor fuerat, & ab Henrico in Germaniam, uti suprà memoravimus, cum Gulielmo VI. filio castrato missa, cum regni atque imperij res eò modo turbatas cerneret, ex Germania cautè Romam ad pontificem cum filiabus suis proficiscitur, & ostendit regnum filiæ suæ natu maximæ deberi, quòd optimo jure in Gulielmi fratris, & Tancredi parentis locum succedat: quamobrem petere sese ab eo auxilium filiæ elocandæ, & in regnum restituendæ. Pontifex verò etsi diceret se

Otho Vitilbachiatro.

Sibylla Normanna perturbat regnũ.

tanto

tanto oneri parem non esse, tamen eam consolatus, suasit, ut idem à Galliæ rege postularet: se enim in iis quæ posset, promptum fore. Quamobrem ad Philippum Galliæ regem profecta, causam sui adventus & consilium pontificis ei declarat: rexque convocato totius regni nobilitate Melloduni ad Sequanam, illius causam proponit, simulque ei qui id negotium susciperet, justum auxilium pollicetur. Erat inter cæteros viros principes tunc comes quidam Campanus, è nobilissimo genere natu, fortis atque magnanimus, sed minimè dives, Gualtherus Brennensis, quæ in Barro comitatu urbs est ad Ariam fluvium sita, Gerardi Brennensis comitis filius, frater verò Ioannis Brennensis, qui postea Hierosolymorum rex fuit, de quo deinceps quoque mentionem fortè faciemus. Hic tandem susceptâ conditione Sybillæ maximam filiam duxit, acceptisque ab rege auxilij loco, viginti Parisiensium librarum millibus, in Italiam cum sexaginta cataphractis, & quadraginta propè aliis equitibus & servis profectus est, pontificemque de favore & auxiliis regni occupandi, uti socrui promiserat, sollicitavit. Interrogabat autem eum pontifex, quas secum copias duceret, cumque is non nisi centum equites diceret se habere: asserebat pontifex nimis tenuem exercitum esse, quem oporteret cum tribus cataphractorum millibus atque aliis viris bellicosis pugnare: sed ille è contrà, aiebat, se magis divinis auxiliis & causæ bonitati, quàm magno virorum numero confidere. Itaque Pontifex, qui non libenter Germanos in regno ferebat hortatus est ut pergeret: quoniam enim ita deo confideret, non defutura auxilia divina: simulque legatos

Sibylla bene remagit. Philippum Gal. rex.

Gualtherus Brennensis. Ioannes Brennensis.

Gualtheri tenuis apparatus.

atque

atque literas misit subitò ad omnes totius regni principes, mandavitque ut hunc Gualtherũ Brennensem comitem, ceu verum dominum susciperent. Quamobrem, postquam dimissi essent hi pontificis legati, negotium forti animo suscepit, & in regnum ingressus, absque impedimento Capuam usque pervenit: eoque itinere urbes quasdam atque arces, quæ illum sponte susceperunt, occupavit. Sed alij, qui ei parere recusabant, conjuncti ad tria circiter millia, illum Capuæ obsedêre. Gualtherus verò, etiamsi non plusquam ducentos cataphractos, & centum equites secum haberet, quod suorum partem, in nuper acquisitis urbibus præsidio reliquisset, tamen exiit forti animo adversus hostes, eosque fregit multis occisis, multisque etiam è prima nobilitate captis: inter quos fuêre comites Caserte, Soræ, Celani, Aquini, Cerræ, S. Severini, alijque multi præpotentes in regno viri. Hac victoria moti deinde alij multi principes in regno viri, sese cum Gualthero conjunxerunt: & ipse majoris se curitatis causa, Margaritam neptem suam, Berardo Petri Cellani comitis filio elocavit. Deinde in Apuliæ planitiem ingressus, multas urbes deditione obtinuit, & quosdam præpotentes, ad Barolum adversus se conjunctos superavit, & eò adegit, ut major illorum pars secum paciscì cogeretur: veluti Ioannes Tricarici comes, cui sororem unam conjugis suæ in uxorem dedit, & alteram elocavit Petro Ziano duci Venetorum, qui, mortua uxore sterili, illam liberorũ cupiditate motus jam gravis annis duxit, ex eaque deinde filium unum unamque filiam suscepit. Itaque Gualtherus occupata jam majori Apuliæ atque Leboriorum parte, autoritate simul

Gualtheri victoria.

atque

atque viribus crescebat: decrevitque tandem progrediendum esse ad delendum Theobaldum Germanum, qui prælio ad Capuam commisso interfuerat, & ad Arceam Leborioscque gubernandos uti suprà docuimus, relictus fuerat. Ille verò, cum apertis campis Gualthero resistere non posse cognosceret, sese in Sarni arcem cum Gotfredo comite recepit, eamque optimè munivit. Qua re cognita Gualtherus, eò profectus est cum exercitu, illumque gravissimè obsedit: cumque in eo instituto diutius perseveraret, ejusque potentia indies augeretur, Theobaldus ad quas angustias redactus esset secum reputans ac propè desperans, ceu ultimum remedium, fortunam experiri decrevit. Quamobrem ex sua arce mane quodam egressus, cum centum peditibus & totidem equitibus in hostium castra impetum magna cum violentia fecit, & versus Gualtheri tentorium progrediens, deprehendit eum ex hoc rumore excitatum, tunc demum arma induere: jamque cum Loricam capiti, ut eam indueret, applicuisset, abscinduntur ei tentorij Chordæ, ut supra illum caderet: quo factum est, ut lorica dimidia parte indutus, tentorio implicitus multisque vulneribus cæsus, captivus ibi remanserit, ejusque exercitus, qui mortuum eum putabat, fuga sibi consulverit. Itaque Theobaldus aperto tentorio, Gualtherum unà cum aliis quibusdam captivis, in arcem Sarnensem introduxit, ibique adjectis custodiis, unà cum Ranaldo de Sasenna cubiculario suo, qui unà captus fuerat, asservari, &, vocatis Salerno medicis, magno studio curari imperavit. Quæ dum ita peragerentur, accidit, ut cum Theobaldus Gualtherum fortè visitasset, multaque cum eo esset colle-

Theobaldus Sarni obsessus.

Theobaldus audax.

Gualtherus capitur.

Ranaldus de Sasenna.

colloquutus, se dimissurum quoque illum promiserit, & regnum traditurum, si se ceu feudalem, in iis quæ jam teneret, confirmare vellet. Cui Gualtherus, majori audacia præditus quàm eo tempore opus esset, nihil in hoc terrarum orbe tam magnum honestumque esse, respondit, quod hujusmodi viliſſimi hominis opera sibi contingere optaret. Quibus verbis Theobaldus vehementer indignatus, vix abstinere potuit, quin ei in vultum insiliret cum cultello scriptorio, quo tunc sibi ungues amputabat, & austero vultu illum inspiciens, nequissime homo, inquit, senties hanc tuam rabiem atque superbiam summum tibi detrimentum ignominiamque pariturami ita ne adversus me insurgere audes, cum in mea potestate sis? sed experieris te id in tuam fecisse pernitiem. Quamobrem Gualtherus majorem in modum furere cœpit, vestimenta lacerare, fascias vulneribus applicatas discerpere, atque propria denique intestina, quæ per vulnera dependebant, vulnerare, asserebatque vitam in tanta miseria se amplius tollerare non velle: cumque ita obstinatus, non amplius medicos admittere, necque cibum potumque capere vellet, quarto deinde die vitam finivit. Hic fuit Gualtheri Brennensis comitis finis, qui stultitia atque superbia sua regnum, corpus atque itidem fortassis animam perdidit, nec quicquam post se aliud reliquit, quàm uxorem atque filiolum, qui postmodum ei in Brennensem comitatum successit. Theobaldus autem confecta hac re imperium obtinuit, ac regnum Neapolitanum eò usque administravit, donec Federicus per ætatem ad capessendas illius habenas, aptus esset.

Audacia & furor Gallicus.

Gualtheri furibunda mors.

Neque verò diu pacem deinde habuit regnum, post

post Gualtheri interitum: nam cum Philippi morte tollerentur controversiæ quæ in imperio fuerant, & Otho id solus obtinuisset, Romam ut ab Innocentio III. illius coronam acciperet, pervenit, anno Domini MCCIX. utque facilius id posset à pontifice impetrare, promisit, ei se restituturum quæcunque de bonis Ecclesiæ teneret, nec fore deinceps illius ditioni unquam molestũ. Verum postero die quàm esset coronatus, statim cœpit perfidus contra pacta agere: nam in Ecclesiæ urbes ingrediens, eas sibi jurejurando devinxit, & contra pontificis voluntatem Flaminiam, Matheldæ Salinguerræ comitissæ Ferrarienſis ditionem, atque Picenum Azzo Estensi marchioni tradidit, & Spoleti ducatum Bertoldo cuidam suo militiæ duci. Deinde in regnum Neapolitanum progressus multas illius urbes & inter cæteras Capuam occupavit, ubi cum esset in hybernis, multa per Apuliam loca in Calabriam usque obtinuit. Quamobrem Innocentius, ubi illum diu frustrà monuisset, tandem anathemate feriit, & omnibus jusjurandum remisit, qui ei essent obstricti: Landgravius igitur Thuringiæ, dux Saxoniæ, Rex Boemiæ & Moguntinus atque Trevirensis archiepiscopi, qui cum illo erant, statim ea re cognita discesserunt, & trans alpes rediêre: quo factum est, ut iis viribus destitutus, Otho quoque à susceptа provincia desistere, & in Germaniam reverti cogeretur.

Otho IIII. coronatur, & perfidiæ accusatur.

Azzo dux Ferrariæ. Bertoldus dux Spoleti.

Otho excommunicatus.

Dum hæc ita geruntur, & Otho in eadem contra Pontificem contumacia persistit, à sacris prohibitus: principes Germaniæ, qui Federico in cunis adhuc existenti fidem jurejurando dederant, eum imperatorem cum regis Galliæ consilio elegerunt,

Federicus II imperator electus contra Othonem.

viginti annorum Iuvenem, quod optimæ indolis esset, & vultu insignes quasdam virtutes, & magnam de se expectationem innueret: Quamobrem misêre ad eum pro solenni consuetudine legatos, iisque in mandatis dederunt, ut Roma iter facientes, cum Pontifice agerent, ut hanc suam electionem ratam haberet, & Federicum ad iter in Germaniam suscipiendum adversus Othonem, imperiumque occupandum confirmaret. Habebat tunc Federicus in uxorem Constantiam Castilliæ regis sororem, quæ unâ cum aliis nobilibus, quibus Federici salus magnopere curæ erat, multa tentavit, ut ab hac in Germaniam expeditione, quæ à legatis procurabatur, eum averteret. Sed Federicus tamen, pro animi sui magnitudine, contemptis periculis, & conjuge cum filiolo Henrico nomine, in Sicilia relictis, itineri se fortiter accinxit: ac primùm terrestri itinere Romam venit, & cum Pontifice de eo quod facto opus esset, consultavit: tunc illinc Genuam vectus, ab illius urbis incolis magnificè exceptus, & Papiam usque tuto itinere deductus est: à Mediolano enim voluit iter deflectere, quòd Suevicæ domui esset inimicum. Illinc deinde Tridentum usque à Papiensibus atque Cremonensibus bona fide comitatus fuit: atque hinc denique per montes atque asperas vias difficili itinere, quod eæ regiones ab hostibus tenerentur, in Germaniam transiit, & Rhenum sequutus, omnes imperij urbes occupavit, Philippique Galliæ regis favore adjutus, Othonem debellavit, & in eas conjecit difficultates, ut in Saxoniam patriam suam sese recipere cogeretur, ubi tandem absque ulla gloria mortuus est. Compositis deinde Germaniæ rebus, rediit iterum in Italiam

Constantia uxor Federici.

Federici iter in Germaniâ atque progressus.

Otho superatus.

liam Federicus, & ab Honorio III. pontifice, anno Domini MCCXX. die S. Gæciliæ festo, cum incredibili pompa & favore, imperij corona exornatus est. Quamobrem hanc Pontificis in se coronando promptitudinem, multis donis est remuneratus: & inter cætera Fundi ducatum sponte sua Ecclesiæ in perpetuum donavit, quodque Aquisgrani, dum prius coronaretur, promiserat se ad recuperandam terram Sanctam profecturum, hîc iterum confirmavit. Quibus ita peractis, Henricum filium in Germaniam misit, & VIII. annos natum, Aquisgrani Germaniæ regem denunciari curavit, & tertio deinde anno post, dedit ei in uxorem Agnetem Leopoldi Austriæ ducis filiam. Ipse verò in regnum reversus, deprehendit Richardum & Thomam Ananiæ comites, qui Innocentij tertij pontificis fratres fuerant, & loca quædam in suo regno tenebant, occulta cum Othone consilia tractasse de regno ei eripiendo, ignorante fortassis Innocentio, & nihil tale moliente. Itaque decrevit eos punire, & Sora Arceoque castro subitò occupatis, Richardum comitem pulsum, Capuæ in vinculis diu conservavit, & postea in Siciliam misit. Deinde Cellanum solo æquavit, unde fugiens Thomas, à Pontifice Romæ exceptus fuit: & cum eum postea pœniteret illius ruinæ, incolas omnes Cellani in Siciliam, ut illic habitarent, misit. Atque universo regno Neapolitano deinde perlustrato, Apuliæ Calabriæque urbes quasdam, ad agnoscendos suos fasces coegit: sicque compositis ibi rebus, in Siciliam trajecit, ut pulsis omninò Sarracenis, eam Universam sibi subjiceret: factoque in Marabethum eorum principem impetu, illum superavit, Gulam

Federicus coronatur.

Fundi comitatus ecclesiæ donatur.

Henricus Federici filius in Germaniã.

Richardus & Thomas comites puniti.

Cellanum dirutum.

Sarraceni ex Sicilia pulsi.

ei laqueo fregit, cæteroſque planè extirpavit, ut illinc pulſi, non niſi in montanis deſertiſque locis, & quidam etiam per Neapolitanum regnum diſperſi viverent: quibus ita confectis Siciliæque rebus compoſitis in Apuliam rediit. Interea verò dum ita Federicus in ſuo regno ageret, ab Honorio pontifice anathemate feritur, & ab imperio deponitur: cujus rei cauſa, non ſanè à bonis autoribus eſt explicata: neque enim in ſuis hiſtoriis Blondus atque Platina certi quicquam pronunciant, ſed aſſerunt tantùm generaliter, Honorium id ob ejus flagitia, rebellionem atque perfidiam feciſſe. Epiſcopus Auguſtanus in hiſtoria Suevica, aſſerit id levibus frivoliſque de cauſis Federico contigiſſe, idemque teſtantur omnes Germani ſcriptores, qui eo tempore vixêre. Nos ſanè manifeſtam hujus rei cauſam, nondum apud quemquam deprehedimus: quamvis hoc certum ſit, quod Federicus, cum ſibi à Pontifice injuriam factam eſſe putaret, deinceps Romanæ curiæ amicitiam fidemque parvi fecerit: ac eum incolas ſui regni, ad rerum novarum cogitationem rebellionemque natura proclives eſſe ſciret, voluiſſe eum ſibi impoſterum providere, & omnes Sarracenorum reliquias, quas per montana Siciliæ montiſque Gargani beſerta diſperſerat, collegiſſe, eiſque Luceriam Apuliæ urbem dirutam tribuiſſe ut eam reſtaurarent, atque incolerent: conveniſſeque eò tantam multitudinem Sarracenorum, ut viginti millia eſſent eorum, qui arma ferre poſſent: quibus deinde Federicus in omnibus ſuis bellis uſus eſt. Luceria autem ab eo tempore, L. litera in N. mutata Nuceria Sarracenorum appellata eſt ad diſcrimen ſcilicet Nuceriæ illius, quæ in Lebriis juxta

Federicus excommunicatur.

Sarraceni à Federico colliguntur.

Nuceria Sarracenorum.

Iuxta Sarnum fluvium jacet, & Nuceria Paganorum dicitur. Interea verò dum hæc ita geruntur, recuperaverat Soldanus in Ægypto Damiatam, urbemque Hierosolymitanam in terra sancta, & Christiani per Syriam, ut earum rerum historiæ testantur, magnopere affligebantur: quamobrem Romam ad Pontificem implorandi auxilij causa, pervenit ipsemet rex Hierosolymorum Ioannes Brennensis anno MCCXXII. Et quoniam Federici potentia eo tempore per orbem terræ notissima erat, cupiebat eum summopere, unà secum hanc expeditionem in Syriam susscipere: itaque tantum egit apud Pontificem, ut illū ei reconciliârit: utq; majus inter eos amicitiæ vinculum foret. dedit Ioannes Federico in uxorem filiam unicam Iolãtam nomine, eique, nuptiis Romæ celebratis, dotis nomine tradidit omnia sua jura, quæ in regnum Hierosolymorum haberet: quo factum est (uti quidam testantur) ut deinceps omnes Neapolitani reges, se Hierosolymorum quoque reges nuncupaverint: sed nos postea, aliam quoq; hujus rei titulique rationem afferemus. Promisit igitur Federicus susceptum se in terram sanctam expeditionem: & quamvis eam, adversa valetudine aliisque negotiis in Sicilia impeditus, per annũ ferè suspendisset: tamen deinde anno Salutis MCCXXVII. magno exercitu comparato, Brunduslo soluit, & versus Solis ortum vela dedit. Ac cum nondũ procul à suo regno discessisset, exercitum iis qui digni esse videbantur tradidit, ut progrederentur, & ipse in Apuliam rediit: quamcunq; tandem ob causam, (de eo enim diversæ sunt historicorum sententiæ) spem tamen & suis qui jam in Syriam pervenerant, & aliis qui ex diversis provinciis eodem

Hierusalem amissa.

MCCXXII. Ioan. Brennenſis rex Hieroſol.

Iolanta Federici uxor.

Neapolitani reges, etiam Hierosolymitani.

MCCXXVII

contendebant, sui adventus faciebat, & justam sui reditus causam prætendebat. Cæterum objerat jam Honorius antequam Brunduſio Fedricus ſoluiſſet, atque in pontificatum ſubſtitutus Gregorius IX. illum itidem monuerat, ut expeditionem eam, veluti promiſiſſet, ſuſciperet: quod etſi ita ſit, tamen (uti Ricobaldus ſcribit) ſummopere conatus erat cum Federico amicitiam ſanguinis affinitate contrahere, ſed liberos ad conſentiendum impellere non potuit: eaque res prima diſcordiis inter Federicum atque Gregorium occaſionem dedit, & forſan una quoque fuit è cauſis, propter quas Federicus metuens ne Pontifex ejus regnum invaderet, mox iterum à ſuſcepta expeditione & clanculum quidem redierit. qua re cognita Gregorius, Honorij in eum cenſiones confirmavit & auxit: nam anathematis fulmine ictum, regno movit: eoque tempore ei è vita quoque migravit Iolanta uxor, relicto Conrado filiolo. Sed altero deinde anno, qui fuit à nato ſervatore MCCXXVIII. Federicus poſtquam regni ſui res compoſuiſſet, comparaſſetque illa quæ neceſſaria eſſent huic expeditione, Gregorio minimè conſulto, ut promiſſioni ſuæ ſatisfaceret, ex Italia cum maximis copiis ſoluit atque hinc in Cyprum atque Iudæam perveniens, ita rem ibi autoritate atque potentia ſua geſſit, ut Soldanum ad inducias ſecum paciſcendas, & totius regni Hieroſolymitani reſtitutionem paucis quibuſdam arcibus exceptis, coegerit. Quamobrem anno ſequenti, ubi Hieroſolymis in quadrageſima coronam regni illius accepiſſet, Ioppen, quæ noſtra ætate Zaffus dicitur, reſtaurandam curavit: eoque facto, per legatos ac literas omnibus qui ad Occidentem degunt,

Honorio Gregorius IX. ſuccedit.

In Federicum cenſiones.

Iolanta moritur.

MCCXXVIII.

MCCXXIX. Federicus rex Hieroſolymorum.

gunt, significavit, quemadmodum terram Sanctam recuperasset: pontifici vero imprimis supplicavit, ut quoniam feliciter, id quod promiserat, esset exequutus, inflictam sibi anathamatis pœnam remitteret. Verùm Gregorius, cui tanta Federici prosperitas fortè minus grata erat, id facere noluit: asserebat enim ei, non ob communem Christianorum utilitatem, sed proprij emolumenti causa cum Soldano convenire, & in pacis conditionibus templum illi concessisse, ut in eo, Sarraceni suo Machometo sacra facere possent. Itaque non modò absolvere eum noluit, verumetiam magno exercitu qui Christianæ militiæ nomen gerebat, ex Longobardia Æmilia atque Flamminia, Thoma Cellani comite, cujus supra facta est mentio, & Pandulpho Savello cubiculario suo ducibus, congregato: illum unà cum Ioannis Brennensis copijs, qui jam ex Gallia ut in Iudæam proficisceretur reversus erat, in regnum Neapolitanum misit, cum mandatis ut id conjunctis viribus omnia Ecclesiæ nomine occuparent. Ac Pandulphus quidem in ipso regni aditu Insulæ castrum cepit, & Ioannes, abbatis cujusdam opera, montis Cassini turrim obtinuit: unde in regnum ingressi plurimas urbes deditionæ acceperunt adeoq; universam illam regionem, quæ inter Latium atque Capuam interjacet, unà cum urbe Capuana, in Ecclesiæ potestatem magna cum Pontificis lætitia redegerunt. Ipsius autem Cellani comitis exercitui, oppositæ se in Piceno ad Maceratam Transonamque ripam Ranaldus Germanus, quem Fredericus ad regni gubernationem reliquerat, & Anselmus Iustinus præfectus, nec illum ulterius progredi permiserunt.

Gregorius Fredericum non vult absolvere.

Militia Christi adversus Fredericum.

Federicus in Italiam redit ex terra sancta.

Quas res cum Federicus intelligeret, & injuriam sibi fieri existimaret, urbis Hierosolymitanæ atq; Judææ administrationem Vicario suo commendavit, ipse verò cum binis tantùm magnis navibus onerariis illinc solvens, summa cum celeritate in Italiam contendit: cumque Brundusium sub finem Maij, anno Christi MCCXXIX appulisset, & tribus deinde septimanis ad Barolum quiesceret, ac sese reficeret, venit eò obviam illi Conradus Guiscardus Spoleti dux: conjunctisque viribus ambo, Ioannem Brennensem, qui Cajazzam obsidebat, in fugam conjecerunt. Iam anteo verò, ex Germania Conradum filium & Leopoldum Austriæ ducem, in auxilium sibi vocaverat, iique ad eum cum maximis copiis in Apuliam venêre: quamobrem recuperarunt tunc quindecim dierum spacio omnia, præter Caietam, S. Agæ, Soræ atque S. Benedicti arces, quas aliquot diebus post tamen obtinuere. Quam fortunæ prosperitatem sequutus Federicus, adversus pontificem ulciscendæ injuriæ causa, ulterius adhuc cum Germanorum & Sarracenorum, quos Luceria acciverat, copiis progressus est, & Beneventum occupavit, omnesque vicinas regiones Romam usque, Spoletanum ducatum atque Picenum: Et tamen interea ad pontificem legatos misit Messanensem archiepiscopum, & Germanorum equitum præfectum Borussum, qui de pace & absolutione agerent: idque per illos effecit: nam ubi ad pedes ejus procubuisset, anathematis pœne remissionem impetravit reconciliatus est, & eadem cum pontifice mensa prandium sumpsit. Cæterùm gestæ sunt istæ res, anno Servatoris millesimo ducentesimo, tricesimo & tricesimo primo.

Federicus regnum recuperat & pont. ad pacem cogit. Henricum potius legezein.

Sequenti

Sequenti verò anno Ravennæ comitia indixit, & Henrico filio cæteriſq; Germaniæ principibus vocatis, venit eò ipſe quoque Federicus menſe Decembri, magnifica cum pompa: nam inter cætera, ſecum ducebat animantia quædam diverſi generis in Italia rariſſima, eaque multa munero, Elephantos, Dromadas, Camelos, Pantheras, Gerfalcos, Leones, Leopardos, Falcones albos, Alochos barbatos, & alia ejus generis admiratione digniſſima. Verùm cum totam ferè hyemem ibi fruſtra tranſegiſſet, ob Mediolanenſium rebellionem, & occulta Pontificiorum conſilia, nec eò pontifex, uti convenerat, acceſſiſſet: diſceſſit, & per nobilem celebremque Comachij urbem (ita enim à quodam hiſtorico nominatur) perque Gori Loretique promontoria, Chioggiam atque Venetias pervenit: ubi cum magnificè exceptus fuiſſet, perrexit & per loca paludoſa Aquileiam ſeſe recepit, ibique obviam ei venerunt Henricus filius, Auſtriæ Saxoniæque duces ac cæteri Germaniæ principes, qui ad indicta Ravennæ comitia contendebant. Quamobrem celebrarunt in ea urbe comitia ſolenni conſuetudine, anno MCCXXXIII. eoque facto, Federicus iterum in regnum Neapolitanum navigavit: atque hinc in Siciliam trajiciens, eam univerſam perluſtravit, multoſque Seditioſos atque rebelles caſtigavit, cum alibi, tum verò Meſſanæ magna edita ſtrage. Deinde anno MCCXXXIIII. iterum in Italiam ad Picentinos ſeſe recepit, & hinc, deliberatis quibuſdam rebus, Reate pervenit: ibique poſt multa cum pontifice, de rebus ad terram ſanctam pertinentibus conſilia, promiſit iterum ſe expeditionem in Syriam ſuſcepturum, ubi induciæ cum Soldano pactæ finem

MCCXXX. Comitia Ravennæ à Federico indicta. Pompa Federici.

Comachium olim celebre.

MCCXXXIII.

MCCXXXIIII

finem haberent. Interea autem dum hæc ita geruntur, certior fit Federicus, Henricum filium Germaniæ regem, occulta cum Longobardis contra sese consilia tractare: itaque anno sequenti cum legato apostolico multisque aliis, per Picenum iter faciens, Ariminum usque pervenit, & dimissis illic omnibus, conscensaque navi oneraria magna, per Forum Iulij in Germaniam transiit. illic verò comitia frequentissima habuit, & pontificis ope atque literis apud Germaniæ principes effecit, ut Henricus captivus in Apuliam mitteretur: quò cum perveniisset in S. Felice Lucaniæ urbe aliquandiu detentus est, postea verò Cosentiæ ex hac vita migravit. Eodem hoc anno duxit Federicus tertiam uxorem Isabellam Angliæ regis sororem, Pontifice videlicet ob sanguinis propinquitatem dispensante, atque ex illa Ravennæ filium Iordanum nomine suscepit. Quibus ita confectis, per Veronam in Longobardiam ingressus est, anno Salutis MCCXXXVI. ubi, præter cæteras res præclarè gestas atque urbes ab sese occupatas, domatosque rebelles, urbem quoque Ferrariensem, Salinguerræ potentissimi viri gratia in suam potestatem redegit. Quæ sicuti durante Salinguerra multis in rebus ei fuit utilis, quòd per illam aditus Mediolanum patuerit omnibus copiis, quas ad ejus expugnationem ex Sicilia, regno Neapolitano, Æmilia atque Flamminia evocaverat, ita quoque postquam expulsus mortuusque fuisset, magnum civium illi faventium numerum præbuit: nam omnes qui Salinguerram in exilium sequuti fuerant, ac sese tandem Mutinam Ravennamque reduxerant, postea Federici stipendia meruerunt cujus rei testimonium multis

Henrici contra Federicū patrem conjuratio.

MCCXXXV.

Isabella Federici conjunx.

MCCXXXVI.

Ferraria in Federici potestate.

multis suis epistolis ipse perhibet. Sequutus deinde est annus Domini MCCXXXVII. quo, sub mense Novembri, Federicus ad Novam aulam (ita enim locus ille dicitur) Mediolanenses ingenti prælio superavit. Cum enim in eum locũ ipsi cum suis confederatis Longobardis convenissent Brixianis scilicet, Placentinis atque aliis, ipsoq; etiam Apostolico legato, insigne fortitudinis suæ specimen edidit, superavit illos, fœdus inter eos ictum fregit, & Mediolanensibus cepit Caroccium, cum Petro Tiepolo urbis ejus præfecto, patritio Veneto, & Iacobi Tiepoli Venetorum ducis filio, hujus expeditionis primario duce: quem postea captivum in Apuliam misit. Hanc victoriam maximam sanè, ubi fuisset consequutus, Cremonam triumphantis modò ingressus est: eum enim præcedebat Carroccium ab Elephanto tractum, cui impositus erat Præfectus Mediolanensis altero brachio ad erectum palum alligatus, & laqueo colluin redimitus: deinde supra illius arce ex lignis concinnè fabrefacta, stabant ordine tibicines & imperatoris signa ad significandam victoriam erecta tenebant: Longobardorum autem signa quæ ceperant, inversa cum captivis proximè, & hæc omnia Federicus cum exercitu sequebatur. Fuit autem hæc victoria admodum memorabilis: ita quidem, ut in quadam epistola, tunc temporis de eo prælio exarata, scripta hæc verba deprehenderim. Hæ occisis non sufficiunt sepulturæ, nec Cremonæ palatia multitudinem capiunt captivorum. Federicus tamen ipse, non nisi decem millia occisa captaque fuisse significat iis literis, quas ad collegium Cardinalium de eadẽ victoria tunc dedit. Sed non fuerit hic silentio prætereundum,

MCCXXXVII. Mediolanenses prælio vicit.

Petrus & Iacobus Tiepoli.

Triumphus Federici.

" "

Carru-

Carruca quid? Carroccio.

Carrucam, quæ tunc in Italia usui erat, & Carroccio vocabatur, magnum quendam currum fuisse, qui multis bobus junctis trahebatur, quique gradatim in altum ascendens tribunalis forma in summo, pulpito insigni artificio fabrefacto adornatus, multisque ornamentis tectus erat. In eo autem signa militaria vehebantur, & gentis ejus atque confœderatorum insignia, ad quos exercitus pertineret: eratque veluti prætorium, ad quod milites ceu ad tribunal sese recipiebant, quod illic magistratus & maxima exercitus vis esse soleret: & tunc revera superatus fractusque exercitus putabatur, cum Carroccium amisisset. Cæterum à Mediolanensibus maximè, Bononiensibus, Parmensibus atque Cremonensibus usurpatum eum fuisse accepimus, in arctissimi fœderis signum, & ut minus ad fugam milites prompti forent, cum exillius mole constaret, summam exercitus vim atque signa, difficulter moveri, nec in fuga posse conservari: Talis igitur Carruca fuit, quam Cremonam ingredientes Federicus, secum triumphantis modo duxit. Sed Gregorius pontifex tantæ illius in Italia potentiæ impatiens erat, quamvis se promptissimum offerret, ad emendandum quicquid sibi jure objici posset, veluti id apparet ex multis ejus epistolis ad Christianos principes, atque ipsum Cardinalium collegium datis: quamobrem Venetos primùm ad pacem cum Genuensibus, à quibus propter res maritimas dissidebant, faciendam impulit: deinde fœdus cum iis init ea conditione, ut instructa communibus sumptibus classe viginti quinque navium triremium, regnum Neapolitanum sub Ecclesiæ potestatem reducere conarentur, & die palmarum Federico sacris interdixit.

Amissæ victoriæ signum.

Gregorius Federicum excommunicat.

verdixit. Quod ubi ille intellexisset, composuis res Longobardiæ, & postea Pisas se contulit anno servatoris MCCXXXIX. Eo autem qui proximè sequutus est anno misère Veneti in Apuliam pactam pontifici classem, qua duodecim Federici naves triremes in fugam ibi conjecerunt, & Thermocleam, Campomarinum, Rhodum, Bestias atque Pischiccias occuparunt, diripuerunt & flammis consumpserunt: expugnarunt quoque unam è magnis Federici navibus, quæ mille homines gerebat, & tempestatis violentia in Sipontinum sinum sub Gargano monte acta fuerat: eodemque tempore suspensus fuit Tranij; Petrus Tiepolus Venetus Mediolanensium, uti dictum est, præfectus, de turri supra mare, ut illac transiens Venetorum classis, eum cernere potuerit.

Apuliæ urbes à Venetis captæ.

Petrus Tiepolus suspensus.

Hoc eodem anno, dum Federicus per Tusciam, regno suo suppetias laturus iter faceret, & aliquandiu circa Romam esset occupatus: legimus Gregorium Montelengum Apostolicum legatum, cum maximo exercitu Ferrariam Pontificis nomine obsedisse per quinque menses, & in ea obsidione præter Ecclesiæ copias, auxilia quoque habuisse Mediolanensium, Venetorum, Brixiensium, Placentinorum atque Mantuanorum unà cum omnibus eorum ducibus atque præfectis: nam & Venetorum dux illic interfuit, & Azzus Estensis marchio, & Sancti Bonifacij comes, & Albericus de Romano, & Paulus Traversarus Ravennensis cum omnibus viribus. Quo factum est, ut cum obsessis nullæ suppetiæ ferrentur, anno Domini MCCXL. deditionem tractare cœperint: cujus rei causa Salinguerra, qui urbem imperij nomine gubernabat, cum accepta fide publica egressus

Ferraria à Pontificiis capitur.

Salinguerra proditus.

esset ad colloquium cum Legato, Gugonis Ramberti Ferrariensis opera proditus captusque est, & Venetias, nulla datæ fidei aut honoris Ecclesiæ habita ratione, in vincula missus ubi tandem melancholia quadam vitam finiit, annos octuaginta natus, & in templo Sancti Nicolai Lidi sepultus est, in quo etiamnum extat ejus monumentum.

Estensis familiæ origo Ferrariæ.

Ferraria autem capta eo modo, Azzi Estensis marchionis administrationi tradita fuit, ejusque præfectus factus est Iacobus, aut Stephanus Baduarus patritius Venetus: atque hæc prima fuit origo felicis sanctiq; dominij, quod in urbe Ferrariensi inclyta ac vetustissima Estensis familia habuit. Sed nunc ad propositam historiam redeamus. Federicus vehementer iratus è Tuscia in regnum rediens Viterbium pervenit: ibique magno favore contra Romanos exceptus est. Itaque Pontifex perterritus, post multas conciones atque processiones, crucis signo plenam omnium delictorum remissionem iis concedi voluit, qui arma contra Federicum sumerent: & quo majori efficacia populum ad hanc expeditionem hortaretur, D. Petri atque Pauli capita pubilcè per urbem gestavit: quo factum est, ut multi ante urbis portas manum cum Federico conserverint sed ab illo, magna edita strage fusi, magnaque sævitia tractati fuerunt, cum cæteri, tum ij præsertim qui adversus eum se crucis symbolo muniissent nonnullis enim eorum inflictis quatuor vulneribus, crucis figuram imprimebat, aliis caput in quatuor partes crucis modo dissindebat, ac sacrificulis rasam capitis cutem eadem ratione modoque secabat, multaque ejus generis præterea pœnas illis, non sine maximo Pontificis dolore, infligebat. Quibus ita

Pontifex suos contra Federicum irritat.

Pontificij male à Federico tractantur.

Crucis ata pontificis, punitur.

bus ita confectis, in Apuliam profectus est, & postquam Foggiæ magnam pecuniæ vim ex Sicilia Italiaque coegisset, Luceriam pervenit, atque hinc exercitum misit ad diripiendas, exurendas, destruendasque Beneventum, Montem cassinum atque Soram, urbes, quæ adversus sese arma sumpsissent. Eodem tempore dispersi erant per Aprutij montana Amiterni Furconisque, urbium antiquarum atque destructarum, incolæ: quamobrem jussit ut collecti, simul conderent urbem, loco quodam in ea regione ad regni defensionem opportuno, qui Aquisa dicebatur: sed hoc nomen in Aquilam commutari propter imperij honorem voluit, sicuti ex multis ejus epistolis constat: fuitque illa prima Aquilæ origo, quæ parvo temporis spacio magnopere aucta est, & nostra ætate una censetur ex potentissimis totius regni urbibus. Illinc deinde discedens Federicus, Capuam pervenit, atque hinc iterum per Picenum iter faciens, Asculum diripuit, rectaque Ravennam contendens, constituit Æmiliam atque Flamminiam subjugare: quapropter sub finem Augusti anno MCCXL. cum maximas copias haberet, castra ad Faventiam posuit. Erat autem ea urbs tunc temporis magna, ut quæ in ambitu quinque millia passuum contineret, & inter Æmiliæ Flaminiæque urbes potentissima: cumque à Michaele Moresino Patritio Veneto urbis præfecto strenuè defenderetur, duravit illa obsidio, obstinatis utrinque animis magnopere totam hyemen, ad septimum usque mensem: quamvis enim maxima aquarum niviumque vis esset, tamen constructis casis, domiciliis atque pontibus, effecerat ut exercitus, ceu in alia urbe foris tegeretur, atque

Pontificiæ urbes diruta à Federico.

Aquila extruitur.

Asculum direptum.

Faventia obsessa.

Michael Moresinus.

quiescceret: tandem verò eam certis conditionibus obtinuit. In hac autem obsidione, memorabile quiddam à Federico patratum fuisse accepimus, quod nequaquam fuerit hoc loco omittendum. Refert enim beatus Antoninus Archiepiscopus in suis Chronicis, eum consumpsisse tunc, ob multas difficultates, universam quam secum haberet pecuniam, cæteraque res prætiosas: itaque cum præsenti necessitati succurrere vellet, monetam ex corio formasse, cui una in parte sua imago, in altera aquila imperij signum impressum erat, eamque nummo aureo Augustano æstimasse, & mandatum dedisse omnibus, ut durante eo bello, ab omnibus emendo vendendoque tanti acciperetur: nam eo confecto solutos iri ex fisco imperij, pro singulis coreaceis, totidem aureos nummos, omnibus qui illos eò attulissent, atque hæc omnia ita observata riteque peracta fuisse. Ex quo exemplo manifestum esse potest, metalla signata non natura sua, sed lege, consuetudine, atque hominum opinione valere. Dum autem hæc ita geruntur, indixerat Romæ Gregorius Pontifex Vniversale contra Federicum concilium: cujus rei causa tres legatos elegerat, qui Occidentales prælatos convocarent, Iacobum Cardinalem Prænestinum videlicet per Galliam, Oddonem Sancti Nicolai in carcere Tulliano Cardinalem per Angliam, & Gregorium Montelengum ad Genuenses. Iamque peregerant illi quod in mandatis habebant, & Nicæam in Provinciam redierant: inde cum terrestri itinere Romam tutò venire non possent, à Federici exercitu impediti, Pontifex effecit, ut Genuenses eò ad illos excipiendos & Romam deducendos, quadraginta naves magnas atque triremes

Moneta ex corio.

Concilium Romæ indicitur.

Gulielmo

Gulielmo Brachio duce mitterent. Cujus rei certior factus Federicus, aliquot suarum triremium, Entio filio Sardiniæ rege ductore, Pisas misit, Pisanisq; simul mandavit, ut unà profecti, Genuensium classem invaderent, & prælatos illos omnes capere omnibus modis conarentur. Pisani igitur instruxêre classem, & Hugolino duce unà cum Entio Sardiniæ rege, cum quadraginta instructis triremibus subitò ex portu prodiêre: cumque eis obviam Genuenses inter Giglium & Montechristum, insulas inter portum Pisanum atque Corsicam sitas, facti essent, invasêre illos tertia die Maij, anno MCCXLIX. Et quamvis Prælati Gulielmum summopere rogassent, ut actis in altum navibus, iis cederet, neque prælium committeret: ille tamen nescio quo furore percitus obedire noluit, quòd ignominiæ sibi duceret, si Pisanorum audaciam tanti faceret: quamobrem commisêre prælium acre atque crudele, in eoque Pisani victores, tres Genuensium triremes cum omnibus hominibus armisque submersêrunt: & viginti duas cum tribus legatis & prælatis ferè omnibus transalpinis, & aliquot Latinis etiam ceperunt: ac bini quidem legati Amalphim in vincula missi fuerunt, prælati verò cæteri per regni carceres distributi: soli Galli eorum Regis precibus dimissi fuerunt. Nec mihi videntur hoc loco omittendi duo festivi admodum versus, quibus Federicus Sardiniæ regi, quid fieri vellet cum captivis prælatis, respondit, sic uti à Ioanne Andrea summo Iurisconsulto commemorantur.

Gulielmus Brachius.

Hugolinus Pisanus.

MCCXLIX. Genuenses a Pisanis superati.

Prælati captivi multi.

Omnes Prælati, Papa mandante, vocati.
Et tres Legati veniant huc usque ligati.

Maxima igitur fuit illa Pontificiorum jactura: Pont. astutia deprehensa,

nam præter tantam prælatorum qui capti fuerunt copiam, magnam quoque prædam atque omnia scripta amiserunt, quibus suæ in Federicum machinationes continebantur, quæ deprehensa, illius causæ plurimum favoris conciliarũt. Misit autem pontifex ad Fœdericum postea, priorem quendam è Sancti Dominici societate, ut captivos liberaret, sed ille respondit, se id facere non velle, neque sapientis viri esse hostem suum exaudire: & quoniam à pontifice hisce rebus temporaneis & fortunæ ludibrio obnoxiis vexaretur, se quoque talem erga ipsum futurum, nec cessaturum unquam eum persequi: sicque Priorem re infecta dimisit.

Federicus progreditur versus regnũ.

Deinde ubi res per Æmiliam atque Flamminiam composuisset, iter per Picenum arripuit, captoque certis conditionibus Pisauro, Fanum obsedit atque diripuit: hincque in ducatum progrediens Tudertum deditione accepit, & postquam Sangeminianum Narniamque diripuisset, pervenit Reate, ubi certior factus est Tybur in suam potestatem venisse: quamobrem illac cum toto exercitu in regnum rediit.

Gregorius moritur.

Pontifex autem tantam sui imperii ruinam conspiciens, Augusto mense, qui hanc ejus cladem proximè sequutus est, ætate atque curis confectus, ex hac vita migravit.

Cœlestinus IIII. pontif.

Cui substitutus Cœlestinus IIII. Mediolanensis, tantum octodecim dies regnavit: quamobrem unum & viginti menses postea caruit Apostolica sedes moderatore: & Federicus interea arrepta hac occasione ex regno suo, in quod jam redierat, cum maximis copiis, Aquæductuum vias sequutus, Romam usque pervenit, ut Rebelles Romanos puniret: cumque iis plurimum detrimenti attulisset, & usque ad portas urbis perveniisset, permotus Cardinalium

dinalium precibus, qui negabant legitimam fore electionem, quandiu cirea Romam esset in armis, & binos Cardinales Melphi captivos detineret: scripsit eò, ut ij cæterique captivi dimitterentur, & ipse in regnum pacificus rediit. Collegium verò Cardinalium Romæ, cognito binorum captivorum adventu, iis obviam progredi voluit Anagniam usque: ubi cum in conclave, mense Iulio anno Servatoris MCCXLIII. convenissent, 1243. elegerunt in pontificem Sinibaldum Fiescum Genuensem summum Iurisconsultum ac sacerdotem Sancti Laurentij in Lucina Cardinalem, eumque Innocentium IIII. vocarunt. Is antea Federico amicissimus fuerat: quamobrem contendebant plurimi ad eum subitò, ut de tali pontifice gratularentur. Iamque omnes illius intimi quoque propterea gaudebant: sed ipse solus, ejus rei certior factus, doluit, & veluti præsagiens, asserebat, se bonum amicum Cardinalem amisisse, qui pontifex creatus ei adversarius esset futurus. Neque verò præsagium istud Federicum fefellit: nam cum ad eum Thaddeum Sessium atque Petrum Vigneum, primarios in sua aula viros, ablegasset sperabat universus orbis Christianus, firmam tandem pacem inter imperatores atque Ecclesiasticos compositam iri. Verùm Innocentius, dum hæc ita agerentur, clanculum misit Rainerum quendam Cardinalem cum milite armato ut Viterbium occuparet, quod prius imperatori parebat. Quamobrem eódem Federicus cum exercitu pervenit, ut id recuperaret: sed cum quibusdam Cardinalibus tamen ita egit, ut eo relicto, Falisca coloniam munierit: unde postea Aquilam profectus, misit illinc ad Pontificem Balduinum Constantino-

Federicus pacem cardinalibus concedit.

Innocentius III I. Pont. à Federici amicitia discedit.

Federici verum præsagium.

Viterbium occupatum.

Nova legatio Federici ad Pontif.

stantinopolitanum Imperatorem quem tunc secum habebat: itemque Tolosanum Sancti Ægidij comitem, cum binis prioribus legatis, ut de pace cum eo agerent. Hîc verò quid secretè inter se mutuò tractârint, minimè literis mandatum deprehendimus: sed hoc certè constat, Tholosanum comitem binosque legatos, cum authentico Federici mandato, quod in sacello lectum fuit, jurasse ea septimana quæ paschatis festum præcedit, Federicum Pontifici in omnibus pariturum: quamobrem deindè statim fuit ille in concione, princeps Catholicus pronunciatus, & fama undequaque sparsa erat, Federico jam cum Pontifice convenire: & transitus ubique liberè concedebatur omnibus qui Romam contenderent. Sed videntur hæc (si rem benè consideres) sacris illis & pœnitentiæ destinatis diebus, cum pacis atque concordiæ opinione fuisse tractata, & multa tamen adhuc superfuisse, de quibus nihil esset conclusum: qua propter sæpius postea Romam reversi sunt terni illi legati, ut perficerent id quod cœpissent: Et cum persuasum esset, pacem confirmari non posse, dum Pontifex Romæ hæreret, impetratum fuit, ut Tifernum veniret, & Imperatore foris in ejus territorio degente, singulis diebus ab unius principis aula ad alterum internuncij mitterentur. Quæ dum ita agerentur, Pontifex die quadam clanculum cum Genuensibus legatis, qui ad illum adorandum eò pervenerant, Sutrium proficiscitur, ibique mandat ut eorum naves, quæ Ostiæ substiterant, Centum cellas adducantur, quo facto clanculum, ea nocte quæ Sancti Petri diem festum præcedit, anno salutis M C C X L I V. unà cum septem Cardinalibus & aliis quibusdam

Pontifex fugit.

1244.

episcopis

episcopis atque prælatis, depositis sacerdotalibus vestibus sumptisque armis, magno silentio discedit, & Centumcellas perveniens, naves eas conscendit & Genuam versus vela dat. Itaque Fede- Federicus à
ricus, cum se hoc modo à Pontifice deludi vide- pont. delusus
ret, omnes in Latio, & quas circa Romam tenebat urbes præsidiis munivit: deinde Pisas perveniens, Petrum Vigneum Parmam misit, ut res ibi in tutò forent: nam ob magnos ac præpotentes Innocentij in ea urbe amicos, metuebat ne aliquis tumultus fieret. Postea verò compositis Tusciæ rebus Pisanorum classem conscendit, & in regnum Neapolitanum navigavit. Innocentius autem Genua Lugdunum in Galliam se recepit, Concilium
& indicto ibi Vniversali concilio, singulis diebus, Lugduni.
Federicum pro concione alta voce, ut compareret & se coram concilio defenderet, vocabat. Sed ille celebrato Paschatis festo Capuæ, anno Domini
MCCXLV. è regno discedit, Traniumq; perve- 1245.
nit, missisque illinc ad devastandum Viterbium copiis, ipse quoque. Ameriam proficiscitur, hincque iterum Aquilam, Senas, Pisam, & deinde Federici ad
per Lunigianam ad Pontem remulum Parmam, concilium
atque Brixillum, trajectoque illic Pado, Casale legati.
majus ac denique Veronam. Verùm Parma antequam discederet, misit in Galliam ad concilium Patriarcham Antiochenum, qui nuper ex Syria venerat, & unà cum illo Archiepiscopum Panhormitanum, Thaddeum Sessæum consiliarium, binosque præterea Cremonenses doctores, ut de pace inter sacerdotes imperiumque agerent: nihilominus tamen interea Entio quoque Sardiniæ regi & Federico Antiochiæ principi filiis suis mandaverat, ut Placentiam copiis suis infestarent.

Comitia Veronæ.

Veronæ verò comitia solennia habuit, quibus interfuerunt Conradus filius Germaniæ rex, cæteri Germaniæ principes atque Balduinus etiam Constantinopolitanus imperator. qui ad concilium vocatus, per regnum Neapolitanum Picenumque Veronam, ut cum Federico loqueretur, venerat, & Federicus cum eum dimitteret, sedulò hortatus est, ut concordiam inter se atque pontificem promoveret. Hisce rebus confectis Cremonam, eo animo ut Lugdunum proficisceretur, pervenit, ubi Federicum filium equitem auratum: solenni consuetudine creavit, & propriis manibus illum gladio accinxit, deinde honesto comitatu Lugdunũ versus iter suscepit. Iamq; Taurinum usque pervenerat: ejusque oratores vehementer apud Pontificem instabãt, ne in ferenda sententia properaret, sed expectaret illius adventũ. Verùm id frustra fuit: ille enim qui jam antea secum, quid facere vellet, constituerat, ut suorũ pericula præcaveret, iis quos Parmæ habebat, amicis plurimis atque nobilissimis clanculum per literas significat ut ex ea urbe, assumpta optima quam haberent supellectile discederent, & quidem citissimè, quamvis nudos exire oporteret: atque id ubi factum ab iis esse intellexisset, nulla interjecta mora, fulmen in Federicum ejaculatus est, eumque regno deposuit: nullo modo auditis admissisque pœnitentia aliisque rebus, quas per suos legatos offerebat. Cæterùm qui tunc Parma discesserunt & ab imperio defecerunt, fuêre inter cæteros Girardus Correggius cum filiis, totaque Corregiorum familia: itemque Bernardus Rossius. Federicus igitur, cognita hac Pontificis obstinatione atq; furore, & frustranea sua Lugdunum suscepta profectione:

Taurinum. Federici oratores parum proficiunt.

Artes pontificiæ.

Pontifex in Federicum fulmen.

Exules è Parma.

omnes

omnes imperij copias per Pedemontanam regionem conjunxit, & excursionibus Mediolanenses magnopere infestavit: deinde Lodium, quæ olim Laus Pompeia erat, reversus, sexaginta Genuensibus sagittariis, qui in excursionibus Mediolanensibus capti fuerant singulos oculos effodiendos curavit: & tunc in Tusciam discessit anno salutis MCCXLVI. Erat eo tempore Florentia ob partium discordias tumultibus agitata: quamobrem profectæ sunt Federico obviam tunc, componendarum suarum rerum causa, ambæ partes: urbemque in ejus potestatem tradiderunt: cujus rei causa, ille eò misit Pandulphum comitem, qui Tusciam imperij nomine gubernabat, Thaddeumque Sessum qui jam Lugduno redierat, à quibus compositæ sunt eorum res, & relictus ibi præfectus Federicus imperatoris filius: qui proinde, postquam urbem ejusque ditionem jurejurando sibi obstrinxisset, & aliquandiu ibi commoratus fuisset, itidem discessit, & suo loco imperij nomine alium quendam Genuensem præfectum reliquit. Interea temporis Federicus falconibus atque aucupiis, sese Grossetti in Aurelia via reficiebat, statueratque aliquandiu se illic recreare: sed forte illi patefit, quorundam sui regni nobilium adversus sese conjuratio, cujus duces erant Pandulphus Fasanellus & Iacobus Morra, socij verò Theobaldus, Gulielmus atque Franciscus Sanseverinates, Ricciardus Robertusque Fasanelli, Gotfredus Morra, & Gisulphus Maimus. Qui sibi etiam adjunxerant Andream quendam Cigalam militiæ ducem, quem Federicus plurimum amabat, & imperatorem è medio tollere constituerant. Res autem Casertæ comitis opera Federico innotuit,

Laus Pompeia.

1246. Florentia Federico traditur.

Conjuratio in regno adversus Federicum.

innotuit, qui id ei per Ioannem Præsenzanum occultè significavit. Quamobrem Pandulphus quidem atque Iacobus qui apud Imperatorem erant, aufugerunt, cæteri verò omnes cum clientibus suis conjuncti, binas in Lucania arces Schalam atque Capaccium occuparunt, in iisque se munierunt. Verùm qui in Federici fide iis locis permanserant milites, statim conjunctis viribus, proditores bello persequuti sunt: ac Schalam paucos post dies occuparunt, sed Capaccium à principio veris ad Iulium mensem usque obsessum, tandem expugnarunt direptumque incenderunt, incolas omnes necarunt, & proditores, qui se in summam arcem receperant, captos ea pœna affecerunt, quæ in parricidas jure civili constituta est: nam singuli in coriaceo sacco involuti unà cum singulis canibus, simiis, gallinaceis, gallis atque viperis, in mare projecti fuerunt: ut omnium elementorum usu privati, & vivi ab hisce animantibus inimicissimis, famis rabie concitatis, dilanirentur. Federicus quoque, ubi conjurationis hujus certior factus fuisset, in regnum, ut eas turbas componeret rediit. Ac præter Capaccium destruxerunt quoque tunc Altavillam, & omnibus qui conjuratis aliqua sanguinis affinitate juncti essent, usque ad quartum & quintum gradum, oculos effoderunt, eosque conbusserunt: ut Vniversum propè regnum vindictæ hujus severitatem senserit. Innocentius autem pronunciata adversus Federicum sententia, eoque depositò, curaverat in illius locum eligi Imperatorem, Thuringiæ Landgravium: sed Conradus ita eum continuit, ut in Germaniam non modò prodire nequiverit, verùm etiam, mox ex hac vita commigrans, ei quorundam

Proditorum Federici fuga & pœna.

Schala & Capaccium.

Parricidarũ pœna.

Altavilla destructa.

Federicò vivo substituũtur alij Imperatores infelices.

dam suorum bonorum possessionem, quæ centum millia ferè argenti marcharum valebant, relinquere coactus fuerit. Landgravio substitutus est ab Electoribus, ex Pontificis mandato, Gulielmus Hollandiæ comes: verùm & ipse brevi temporis spacio deinde vitam finiit, ut nemo Federico vivo imperare potuerit. Interea temporis verò ille, deleta funditus conjuratione, in loca campestria cum maximo exercitu prodiit, simulque imperavit omnibus subditis, ut sibi præstò essent, ad redeundum in Longobardiam domandosque ibi rebelles. Intelligebat enim Pontificem parare reditum cum novo Imperatore Genuam atque Mediolanum, ut Longobardiam, Æmiliam Flaminiamque recuperarent: quibus in locis rumorem sparserant Ecclesiastici, illum jam ita esse clausum in suo regno, ut nusquam prodire posset. Quamobrem convocatis in campestri loco omnibus militiæ ducibus, nobilibus & civitatum legatis comitia habuit, & denunciata in Longobardiam expeditione, pro regem in regno constituit Henricum filium parvum adhuc, quem ex Angliæ regis sorore susceperat, eique magnum nobilium virorum numerum adjunxit, ut eorum consiliis uteretur. Federicum verò nepotem, ex Henrico maximo natu filio, qui in carcere obierat genitum, copiarum quæ ad regni defensionem relinquerentur, ducem creavit, & mille gravis armaturæ viros cum totidem sagittariis equitibus illi attribuit: mandavitque ut in bellis gerendis, consilio uteretur nobilium, quos regni gubernationi præfecisset. Et Federicum filium Antiochiæ principem, præfecit Tusciæ, Aureliæ viæ, Piceno, Æmiliæ atque Flaminiæ: atque Entium Sardiniæ regem, totius

Federici nova in Longobardiam expeditio.

Varia munera variis attributa, à Federico.

totius Italiæ legatum pronunciavit, quo munere prius etiam functus fuerat: & Richardum denique filium Civitatis Chietæ comitem, summum militiæ ducem per Picenum & Romandiolam esse voluit. Cumque hæc munera ita distribuisset, & singulis certum militum numerum destinasset, jurejurando sibi omnes devinxit, & subditis imperavit, ut illis in omnibus parerent: dimissisque comitiis, eadem via qua prius usus esset, ingressus est, & si quæ urbes indigebant, eorum res in itinere componens, Senas, Pisas Cremonamque pervenit. Atque hic ubi aliquandiu substitisset, decrevit iterum Lugdunum usque transire, ut res cum pontifice componeret. Quamobrem tantum literatorum, togatorum ac rei militaris peritissimorum hominum comitatum comparavit, quantum nullum adhuc imperatorem, cum ex antiquis tum ex recentioribus habuisse legimus: & cum iis Taurinum usque profectus, anno salutis humanæ MCCXLVII. ex communi eorum consilio illinc legatos misit ad Galliæ regem, ut eum de adventu suo ejusque causa certiorem facerent. Iamque impedimenta versus montes præmiserat, quæ duorum dierũ iter confecerant, cum certior fit Brixianos Placentinosque, cum aliis imperij rebellibus, & Apostolico legato Parmam, postquam illinc discessisset, mense Iunio occupasse, & Henricum Testam, urbis imperij nomine præfectum, interemisse. Quapropter hanc Pontificis machinam esse cognoscens, institutum iter indignatione quadam motus revocavit, & cum omnibus legatis, exercitu atque comitatu universo Parmam reversus est, eamque cum sexaginta hominum millibus obsedit. Atque ut majori commoditate in cœpta obsidione

Federicus iter Lugdunum denuò frustra conatur.

Parma deficit & iterum obsidetur.

obsidione persistere posset, brevi temporis spacio ex adverso aliam ligneam urbem condidit, Victoriam nomine, & templum quoque sub Sancti Victoris titulo in ea construxit, ac si is patronus esset futurus, & monetam denique cudere in eadem curavit, quam Victorinam appellavit. Erat autem urbis hujus longitudo 7200. & latitudo 5400. cubitorum: portas octo habebat, & fossas latas atque profundas, in quas illas aquas immisit quæ prius Parmam influebant, & loca ad inhabitandum commoda, aulam, palatia, officinas & alias ejus generis res, veluti in civitate veteri, fabrefieri curavit. Hæc autem dum ita gerit Federicus, & Victoriæ cõsistens Parmensem obsidionem urget, binarum rerum à suis feliciter gestarum certior fit: Robertum scilicet Castilioneum, suum per Picenum Vicarium, dum Maceratæ consideret, Pontificiorum exercitum ad Auximum flumen fudisse, eorumq; ducem Marcellinum Episcopum Aretinum captum, unà cum multis aliis ad quatuor circiter millia interemisse, plurimos cepisse, plurimaque civitatum, quæ rebellaverant, signa obtinuisse, & inter cætera illud Anconitanorum, quod ab Emanuele Constantinopolitano Imperatore dono accepissent, cum à Federico Barbarossa, illius mandato, deficerent. Et Guelphos atque Gibellinos Florentiæ arma adversus se mutuò sumpsisse (quod proinde factum est anno servatoris MCCXLVIII. mense Ianuario) incendiisq; ita se infestare cœpisse, ut mille circiter domus essent exustæ: quapropter Gibellinos imploraſſe opem Federici Antiochiæ principis, qui Tusciæ præfectus, tunc non plus duobus passuum millibus illinc distans, in urbem ingressus, eam patris imperatoris

Victoria urbs ligneа.

Binæ victoriæ Federici militum.

Prælium ad Auximum fluvium.

Guelphi & Gibellini in armis. 1248.

Imperatoris nomine occupavit: Guelphos autem ea re perterrefactos, cum bonis atque liberis Bononiam concessisse: cumque redire & jurejurando Federico se obstringere noluissent, interdictum iis urbe, eorumque bona imperij ærario addicta fuisse. Florentiam autem in Imperij potestate permansisse. Sed non diuturnum fuit istud, ob res feliciter gestas, gaudium: nam vix duos annos in hac obsidione compleverat, cum ex morbo, quo aliquot diebus laboraverat, convalescens, quinquaginta propè equitibus comitatus, Victoria exierat, ut falconibus aucupiisque se recrearet, ultima Februarij die eodem anno: & reliquus exercitus cum ob absentiam Imperatoris, tum nimia confidentia, hostiumque contemptum, ociosius vagabatur. Qua re cognita, Parmenses, cum Legato Apostolico præsentem arripuêre occasionem, & cum omnibus viribus egressi in castra, non ea parte qua Parmam spectabant, quod hic melius essent munita, sed supra Victoriam impetum fecerunt. Federicus ergo intellecto campanæ in turri, qua vigiliæ habebantur, collocatæ sonitu, subito suis auxilio advolavit: cumque deprehendisset Parmenses cum Malespinæ Marchione, qui in prima acie erat, seque strenuè defendebat, acerrimè pugnare, in auxilium illi contendit: sed cum eo cognito, in illum magno numero irruissent, & esset jam longè ipsis inferior, sese ad munitiones intra Victoriam recepit, & nihil eorum quæ in tanto tumultu, à strenuo Imperatore fieri possunt, omittebat: Verùm Parmenses dirutis, destructisque munitionibus ac vallis, magna multitudine, magnoque cum impetu, ipsi quoque Victoriam ingressi, omnes qui obviam fierent sine

Federici infortunium.

Victoria expugnata.

ordine

ordine trucidabant, & inter alios interemerunt etiam Thaddeum Sessleum consiliarium, & Iudicem in aula, cujus antea quoque mentionem fecimus. Federicus igitur, cum paulò post cerneret, nullum amplius superesse remedium, nec plures jam apud se, quàm quatuordecim gravis armaturæ equites haberet cum iis Victoria egressus, versus Sancti Donnini Vicum contendit. Sed Parmenses pugnam continuantes magnam stragem ediderunt: & non sine maximo labore ac cæde suorum, Cremonensium Carrucam strenuè à suis defensam ceperunt: Victoriam denique vicerunt, Imperatoris domum, sceptra, coronam, omniaque preciosa ornamenta obtinuerunt: urbem incenderunt, repleverunt fossas, & in editum quendam atque conspicuum locum binos hos versus affixerunt.

Carruca Cremonensium capitur.

Per te, rex alme, cessit Victoria Parma,
Antiphrasi dicta cessit Victoria victa.

Carrucæ autem Cremonensium, quam in eorum contemptum, asinis per urbem trahendam curarunt, hos itidem versus apposuerunt.

Carrocij flet damna sui miseranda Cremona
Imperij Federice tui fugis absque Corona.

Imperator autem accepta tanta clade, animum nequaquam abjecit. sed Cremonam primùm pervenit, ubi cum obviam illi processissent fœminæ cum puerulis universusque populus, atque ei non sine lacrymis gratularentur, quòd ex tanto periculo divino auxilio evasisset, consolatus est illos vicissim, & deinde Guastallam, atque hinc ad Brixilli pontem contendit. Hic autem comperit regem Sardiniæ filium suum, unà cum exulibus Ferrarien-

Mantuani prælio vicit.

sibus qui illum sequebantur, Mantuanos, qui

qui Parmensibus suppetias ferebant, magno prælio superasse, iisque quinquaginta minores naves cepisse, & simul cum illis trecentos viros, quos ad ripam fluminis postea suspenderint. Qua re cognita relictoque ad pontis custodiam justo numero, misit eundem Sardiniæ regem in Lunigianam, ut per eam tutum iter conservaret, quod ici illic ad rebellionem quandam tendere viderentur: ipse verò ad Sancti Donini Vicum reversus est, eo animo, ut collectis exercitus reliquiis, sese iterum paulatim ad Parmensem obsidionem compararet. Ibi verò cum Paschatis festū celebraret, magnam argenti vim à Caloranne Bataccio genero suo, eo Lunæ die qui proximè præcedit pascha, accepit: simulque certior factus est, Richardum comitem filium, eos qui ad Civitatem novam in Piceno degebant, magno prælio superasse. & duo circiter millia illorum occidisse aut cepisse, atque inter cæteros Hugolinum Novellum, apud quem fuerant Pandulphus Fasanella & Iacobus Morra proditores Federici (uti suprà diximus) unà cum Mazzeo Fasanella Pandulphi fratre, illic quoque occubuisse. Quibus ita cognitis è Sancti Donini Vico discedens, Cremonam venit anno à salutifero partu M C C X L I X. totus in eò fixus, ut reparando exercitui operam daret. Cognovit autem hic Sardiniæ regem Arolam Regij arcem expugnasse, & nonaginta septem rebelles ibi deprehensos, ante portas suspendisse. Quod etsi ita esset, tamen multas per Longobardiam difficultates, totamque eam ad defectionem spectare animadvertebat, & inter suos quoque intimos nonnullos intelligebat esse, qui de sese prodendo cogitarent: è quorum numero erat Petrus Vineus Iudex

Civitas nova in Piceno victa.

Petrus de Vineis perditor Federici.

Iudex aulicus, & primarius apud ipsum secretarius. Quamobrem eo in Vincula conjecto, mense Aprili ex Longobardia solvens, iter versus Apuliam, ut reparatis viribus sequenti deinde Augusto reverteretur, arripuit: ac per Tusciam trantiens, invenit Antiochiæ princip m filium, unà cum Florentinis Caprariam obsidentem, in quam se receperant Guelphi rebelles, & Tusciam universam maximè verò S. Miniati castrum ad rebellionem sollicitaverant. Quapropter expugnari eam voluit & Guelphos qui illic fuissent, in regnum Neapolitanum captivos duci curavit. Nec multum jam quoque videre poterat. S. Miniati civibus, qui defectionis venenum à Guelphis hausserant: itaque cum non multum temporis tamen in eo expugnando libenter impenderet, astutia quadam id occupare decrevit: ac dissimulata eorum perfidia, magnum optimorum militum numerum fictis catenis vincivit, ac si captivi Longobardici forent, atque aliquot mulis omni armorum genere onustis, tectisque tapetibus, in eum modum, quo præciosa Imperatoris supellex involui in capsis solebat: misit ea omnia ad S. Miniatum una cum Petro Vineo vere captivo, adjunctisque legatis significare civibus jussit, Imperatorem in regnum Neapolitanum quam celerrimè posset contendere, quod ut facilius posset efficere, velle apud eos, quos sibi per Tusciam fidissimos esse sciret, hanc præciosissimam suam supellectilem atque captivos, quorum permultum interesset, ceu impedimenta deponere: ac rogare eos summopere ut illa donec brevi tempore reverteretur, quam diligentissimè conservarent. Illi igitur cum & armatum Imperatorem propè adesse scirent, &

Caprara & Guelphi expugnati.

S. Miniatum astutia captũ.

se non ita multum hinc detrimenti accepturos sperarent, si ita statim discederet, iisque eam suppellectilem cum captivis relinqueret, dissimularunt & ipsi perfidiam, quamvis aliquid suspicarentur, fictoque erga Imperatorem studio, illa omnia hilari vultu intra mœnia acceptarunt. Sed milites nacta temporis lociq; oportunitate, prout inter eos convenerant, subitò catenas abjecerunt (erant enim ita fabrefactæ, ut uno quasi momento removeri possent) sumptisque armis forti animo Imperij nomen inclamarunt, & quibusdam enecatis, occupatisque portis, reliquum exercitum intromiserunt: occuparunt arcem, proditores trucidarunt, eorum domos destruxerunt, & oppidum in Imperij potestatem reduxerunt. Quibus confectis, Petro Vineo in eadem S. Miniati arce oculos effodiendos curavit: qui postea, quoniam unus ex primariis in Federici aula clarissimusq; fuisset, non amplius vitam sine visu tolerare potuit, sed ipsa sceleris in dominum commissi conscientia agitatus, seipsum in conspectu omnium interemit: ac talis quidem fuit vitæ terminus Petro Vineo summæ eruditionis jurisconsulto, cui paucos similes eo tempore fuisse legimus, ob insignem rerum experientiam. Hinc verò discedens deinde Federicus, relictis Florentinis, rectà Senas, atque illinc Foggiam in Apuliam pervenit, anno à Virginis partu MCCL. Illic verò certior factus est, Sardiniæ regem filium à Mutinensibus contra Bononienses auxilio vocatum, fortiterq; pugnantem captum, & Maio mense Bononiam fuisse adductum: eoque fieri ut Apostolicus Legatus cum reliquis pontificiis & Guelphis, hac occasione arrepta Longobardiam, Æmiliam, Flaminiam atque Tusciam

Petri de Vineis mors.

Federicus in regnũ redit.

1250.

Entius captus.

Tuſciam excurſionibus devaſtent, multasque imperij urbes partim proditione, partim aliis modis & conditionibus in ſuam reducant poteſtatem. Quamobrem majori, quàm unquam prius feciſſet, ſtudio, cogendæ pecuniæ atque militibus comparandis operam dabat, ut cum potentiſſima manu in Longobardiam propediem reverteretur. Nec dubium eſt, quin maximas res fuiſſet geſturus, niſi id quod fato omnibus hominibus ſemel eſt ſubeundum, infelici eo infauſtoque anno obſtitiſſet, contra tamen quàm ipſe putarat. Erat enim etiamnum integris viribus, & ætate ſatis viridi, nec ſibi moriendum alibi putabat, quàm Florentiæ, aut in illius territorio: qua de cauſa etiam proximè ex Tuſcia in Apuliam rediens, per Florentinorum ditionem tranſire noluerat, quod prænonitus fuiſſet à quodam qui colloquium & converſationem cum ſpiritu quodam habere putabatur, ſibi in Florentino eſſe obeundum. Sed ubi forte in Apuliæ quadam arce, ſex circiter paſſuum millibus à Lucera diſtante, quæ etiam Florentinum dicebatur, vehementer febricitare cœpiſſet: præſagium illud in memoriam revocavit, & pro eo quo erat ingenij acumine, ſtatim animadvertit, hunc eſſe vitæ ſuæ terminum. Itaque primum omnium errores ſuos Archiepiſcopo Panhormitano confeſſus eſt, ejuſdemque atque aliorum etiam religioſorum hominum conſilio, ſeſe in Sanctæ Eccleſiæ gremium commiſit, juravitque ſeratum habiturum quicquid illa imperaret: tantaque fuit ea, quam in delictorum confeſſione Chriſtianorum more edidit, pœnitentiæ ſignificatio, ut Mainardinus Imolenſis Epiſcopus, qui multas res à Federico geſtas literarum monu-

Prognoſtica de morte Federici fallax.

Florentinum in Apulia.

Felix vitæ terminus Federici.

mentis commendavit, asserere ausit, quod vel ex sola ea conjici possit, illum singulare electionis vas fuisse. Gulielmus Podius quoq; in Chronicis suis, (uti Dandalus in historia refert) scribit Federicum morti proximum suorum errorum tantopere pœnituisse, ut vetuerit, sibi post obitum exequias cum ea pompa celebrari, quæ Imperatoribus in usu esse consuevit. Testamentum condidit deinde, quo primum Hierosolymitanis equitibus & Ioannitarum Xenodochiis, multa unciarum auri millia legavit, pro eo quod reditus, qui illis ex regno suo debebantur, tempore belli exigere nequiissent. Magnam præterea vim pecuniæ decrevit ad recuperandam terram sanctam, voluitque ut pro eorundem equitum consilio impenderetur: eadem animi propensione condonavit omnibus qui in se deliquissent, aut ab Imperio defeciissent, solosque regni incolas, qui ingrati proditoresque sui fuissent, pœnam quæ jure decerneretur, subire voluit, cæteros verò captivos à filiis dimitti voluit, ubicunque terrarum suo nomine detinerentur: & omnia denique oppida quæ Ecclesiæ jure spectarent, eidem restituenda curavit. Hæredem regni universi atque Imperij Romani reliquit Conradum filium Germaniæ regem: Henrico legitimo itidem filio minori, Siciliæ insulæ possessionem dedit, ut eam tamen cum Conradi fratris consensu gubernaret, & præterea centum unciarum auri millia. Federico nepoti, qui ex Henrico maximo natu filio in vinculis mortuo genitus fuerat, Austriæ ducatum cum decem unciarum auri millibus tradidit. Manfredum illegitimo thoro natum Tarenti principem, Imperium Conradi nomine à Papia in Apuliam usque decem

Testamentū Federici.

Hæredes Federici.

decem annos administrare voluit, ni fortè Conradus ipse in regno foret: omnibus denique cæteris filiis hoc unicè mandavit, ut Conrado ceu vero regi atque Imperatori fidem præstarent. Atque hoc quidem modo, postquam hominibus atque etiam Deo satisfeciſſet, & quæ Cæsaris essent Cæsari, deoque illa dediſſet quæ Dei sunt, animam quoque illi commendavit, annos quinquaginta quatuor natus: jamque triginta tres annos peraverat. Federici mors.

Minimè autem credibile est, quod idam scribunt, rumorem de Manfredo sparsum fuisse, ac si pulvino ori admoto obitum illi accelerârit: idænim nec verisimile est, neque ab eo fieri potuisset: & longè aliter scripsêre qui eo tempore vivebant Ecclesiastici autores. Obiit igitur Federicus anno servatoris M C C L. decima tertia Decembris die, qui Divæ Luciæ festus fuit, in Florentino Apuliæ câstro, non in Florentino Lazij, aut Florentinorum ditione: Vnde manifestum, non novum tamen exemplum apparet fallaciæ dæmoniorum fatalisque necessitatis: neque enim Florentinum agrum devitans mortem potuit effugere, sed tantùm ejus nominis ambiguitate delusus est. Manfredus verò corpus demortui magna cum pompa atque honore in Siciliam devehendum curavit, idque ad Monreale supra Panhormum magnificè condidit: monumento inscripti fuêre terni versiculi; in virtutis potentiæq; suæ testimoniũ à quodam Aretino sacerdote conscripti, qui tunc temporis à viris eruditis multis diversorũ Epitaphiis prælati fuerunt. ita autem habent. Federici sepultura.

Si probitas, census, virtutis gloria sensus,
Nobilitas orci possent resistere morti:
Non foret extinctus Fredericus qui jacet intus.

Vitæ Federici compendiū.

ATQVE hactenus quidem eas res ab hoc, illo rege gestas commemoravimus, quæ ad nostrum propositum de Neapolitano regno facere videbantur: quare non ab re quoq; fore existimo, si tantum suæ virtuti honoris præterea exhibeamus, ut summam illius vitæ hic indicemus: nam etsi excellens admodum vir fuerit, tamen varia de illo ab aliis atque aliis scripta leguntur, & à scriptoribus Pontificiis Ecclesiæ devastator appellatur. Quod etiamsi ita se habeat, non desunt tamen etiam probati autores sanctiq́ue viri, qui de illo ista commemorant: pulchrum scilicet eum & Peritia. justa corporis magnitudine fuisse, membris quadratis, pilo subrubeo, vultu hilari, sensibus maximè vegetis, prudentissimum & omnium ferè artium mechanicarum, cæterarumq́ue rerum, quibus adjiceret animum, insignem artificem: eruditum linguarum, Italicæ, Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Græcæ, atque Sarracenicæ peritum magnificum, liberalem, magnanimum, in fideles, & à quibus beneficia accepisset munificum & severum perfidiæ vindicem. Nam & celebriores Apuliæ Siciliæq́ue urbes, omnes magnificis ædificiis Ædificia. exornare curavit, quæ omnia hic commemorare nimis longum foret: sed inter cætera, præcipua illa fuerunt, quòd in Aprutiis Aquilam, Neapoli arcem Capuanam, ejusdemq́ue nominis turrim, pontemq́ue atque Traniam arcem condidit: in Tuscia castrum Pratense, & San Miniati arcem: in Æmilia Flaminiaq́ue arcem Cesenæ, Bertinori, Faventiæ atque Cerviæ, & aliis denique pluribus locis alia quoque palatia atque templa magnifica. Multas leges tulit de fide Christiana & Ecclesiæ libertate conservanda, de Italia tutanda, fovendis

agricol.s,

agricolis, nautis, atque literarum studiis, quibus singulari studio semper favit: suntque omnes he leges Iustiniani Codici nuncupato insertæ, atque approbatæ: librum de usu feudorum, optimum & in scholis usitatum conscribi curavit, itemque alium de regni statutis: transferri quoque fecit ex Aristotele illa quæ usque in hunc diem publicè in scholis leguntur: & Medicinam universam ex Græco atque Arabico sermone, eaque opera Bononiensi Academiæ, veluti ex multis ejus epistolis constat, dono dedit. Neapoli Academiam instituit permultis privilegiis dotatam, quæ nos quoque vidimus & legimus, eoque viros omni literarum genere peritos advocavit: semperq; etiam apud se eruditos habuit, & inter cæteros primarium in aula judicem Rofredum Beneventanum jurisconsultum, cujus opera adhuc nostro tempore leguntur. Armis præpotens, & invicto animo fuit: sed hoc illi maximè vitio vertitur, quòd nimius fuerit amator mulierum: habebat enim plurimas concubinas secumque magnum pulcherrimarum Iuvencularum gregem ducebat: falconibus quoque plurimum delectatus est. Vxores habuit Constantiam Castellæ regis sororem, Iolantam Hierosolymorum regis filiam, & Isabellam sororem regis Angliæ: ex omnibus autem liberos suscepit, uti diximus, habuitque prolem masculam, copiosam & pulchram cum ex legitimo tumille gitimo thoro natam. Constantia enim illi Henricum primogenitum peperit, patris hostis, in vinculis mortuus ut suprà, qui fuit rex Germaniæ: Iolanta Conradum qui illi in regnum successit: Isabella Henricum Siciliæ insulæ regem, sed qui juvenis admodum obiit. Ex illegitimo

Vitia Federici.

Vxores & filii.

vero thoro susceptit Entium Sardiniæ regem, Manfredum regem utriusque Siciliæ, Federicum Antiochiæ principem, multosque præterea alios, quos suo loco in typo describemus. Opibus admodum potens fuit: nam præter Imperij regiones quas tenebat, utriusque Siciliæ regnum ex materna hæreditate possedit, regnum Hierosolymitanum ratione uxoris, Germaniæ regnum ratione electionis, & paterna denique majorum successione Sueviæ ducatum habuit. Sed etsi tot ingenij, corporis fortunæque dotibus esset ornatus, tamen Ecclesiæ hostis judicatus fuit: ac videtur quidem aliquid tale fuisse, postquam lata esset adversus eum ab Innocentio IIII. sententia, quæ sexto Decretalium libro postea inserta fuit, nec proinde hanc rem esse amplius forte in dubiũ vocandam. Quod etiamsi ita sit, tamen si ea quæ gesta ab illo suprà commemoravimus, aut quæ à diversis scriptoribus literarum monumentis tradita sunt considero, aut etiam epistolas ejus scriptaque perpendo, nescio sanè an illum Ecclesiæ hostem declarârint, quòd de Pontificiis nimis vera prædicarit, multaque in eorum moribus totaque illa Apostolica vita desiderârit, aut quòd Imperij jura acrius defenderit, aut denique quòd nimis in Italia potens, contrà quam voluissent, fuerit. Judicium hujus rei relinquam equidem æquo rerum à Federico gestarum lectori: sed interim dum cogito Christum, quem Vicarij sui Pontifices, sicuti præcepit, imitari, eique ceu ministri parere debent, mandasse ut gladium in vaginam recondamus, nec septies tantùm, sed septuagies septies deliquenti condonemus: & ex altera parte video tot insidias atque proditiones adversus Federicum institutas,

Opes Federici.

Quo modo fuerit Ecclesiæ hostis.

Hæ sanè sunt causæ, cur Federicus hostis fuerit judicatus.

institutas, tot legatos Ecclesiasticos, qui pastores appellantur, contra eundem in regnum, Picenum, Longobardiam, Æmiliam, Flaminiamque missos, tot urbes atque regiones ob eandem causam devastatas, tantum Christiani sanguinis effusum & illum tamen victorem semper evasisse, Pontificios vero, qui adversus eum se conjunxerant, infortunatos semper succubuisse non possum non approbare quod Pius Pontifex in historia Australi scripsit nihil videlicet excellenter malum in Ecclesia Catholica patrari, cujus prima origo à sacerdotibus non dependeat, ni fortè occulto quodam Dei consilio fiat. Ego sanè multas Federici epistolas quæ extant, vidi atque legi, cum ad Pontifices & Cardinales, tum alios Christiani orbis principes, privatasque etiam personas exaratas: sed nihil in eis deprehendi contra fidei nostræ regulam, nihil hæreticum, nihil denique quod aliquam Ecclesiæ oppressi nem aut contumaciam redoleat: sunt quidem in iis multæ querelæ, lamentationes, admonitiones de avaritia & ambitione sacerdotum, de Pontificis pertinacia, qui suas excusationes & Imperij defensionem audire nolit, deque insidiis quæ sibi struerentur. Et qui harum rerum veritatem & magnam principum virtutem cognoscere desiderat, is legere poterit inter cætera, unam ex ejus epistolis ad omnes Christianos principes scriptam, cujus exordium ita habet. Collegerunt principes, Pontifices, & Pharisei concilium in unum & adversum principem, Christum Dei convenerunt. Et aliam item, quam scripsit ad Collegium Cardinalium, ut dissuaderent Pontifici ne discordias inter ipsos & imperium aleret, quæ ita incipit: In exordio nascentis mundi: & Federici Epistolæ.

eam item cujus principium est: Infallibilis veritatis testem, & supremum Iustitiæ Iudicem obtestamur. In hisce inter cætera scribit alicubi hoc modo: Nos cum sacro sancta Romana Ecclesia

Verba Federici in Epistola.

" discordias nullas habemus, sed injuriam atque
" impetum hujus Romani Pontificis propulsamus,
" & Imperij nostri jura defendimus: & tamen cum
" eo semper pacem habere desideravimus, & etiam-
" num cupimus. Alia quoque ejus extat epistola ad principes itidem Christianos conscripta, in cujus fine alia quædam ait, quæ non tam ob elegantiam, quàm ob veritatem ipsam huic nostro compendio inserenda putavi: nam cum nostris temporibus perpotunè conveniant, fortè poterint bonum aliquem hominem ad veram viam reducere, scribit autem in hanc ferè sententiam. Quod
" vobis legati nostri retulererunt, credite ceu rem
" verissimam, non aliter ac si eam Divus Petrus ju-
" rejurando confirmasset an non videtur vobis lata
" adversus nos de depositione sententia, Imperij
" majestatem læsam esse? sumus enim puritatis no-
" stræ conscij, & Deum nobiscum habemus, quem
" obtestamur, nos semper eò spectasse, ut sacerdo-
" tes adduceremus ad perseverandum in vera fide,
" cujusmodi in primitiva Ecclesia fuerat, dum vitam
" Apostolicam & Christi humilitatem imitabantur.
" Solebant enim tunc clerici angelos sæpe videre,
" miraculis fulgere, curare infirmos, suscitare mor-
" tuos, nec armis sed sanctitate sua principes subju-
" gare: qui verò hoc seculo vivunt, mundo dediti
" sunt, & delitiis in ebriati Deum humeris induunt,
" & divitiarum suarum superfluitate religionem
" nostram suffocant. Subtrahere igitur talibus opes
" superfluas quæ ipsis nocent, eosque magno cum

detrimento

detrimento aggravant, est ne à charitate alienum? « Itaque ad hoc opus unà nobiscum peragendum, « omnes principes invitamus : qui deponunt enim « superflua, deo melius inserviunt, & vos operam « dare debetis ut Deo benè serviatur. Hæc fortè « sunt illa, propter quæ eo tempore, Federicum hostis Ecclesiæ nomen mereri censuerunt : cujus rei judicium, ut ante monuimus, aliis relinquimus, atque hic rerum ejus finem faciemus. Sed Manfredus patre sepulto, & exequiis ritè celebratis, tanquam regni gubernator atque Conradi fratris, qui in Germaniâ erat, Vicarius, totum regnum in suam potestatem sine difficultate reduxit : solaque Neapolis, Capua & Aquinum rebellarunt Casertæ comitis opera, qui & ipse prius defecerat, quamvis Manfredo affinitate junctus esset, & unam é filiabus Federici in uxorem haberet. Dedêre autem sese tres illæ urbes rebelles in Ecclesiæ potestatem, Pontifice non eas modò acceptante, verumetiam magna quædam auxilia promittente : & quamvis Manfredus Neapolin sæpiùs infestasset, nunquam tamen eam potuit occupare. Innocentius verò interea, regni occupandi spe Lugduno discedens, Genuam appulit anno Servatoris MCCLI. ibique postquam multa minatus esset, multosque apparatus fecisset, regni jura Carlotto Angliæ regis fratri tradidit, isque illa acceptavit, seq; in literis Siciliæ regem nuncupabat, verùm in Italiam nunquam venit, nec quicquam illi hæc jura profuerunt. Pontifex quoque ipse nullas in regnum copias misit. Conradus autem de parentis obitu certior factus, movit ex Germania cum maximo exercitu, & in Marcam Tarvisianam ac Longobardiam perveniens, deprehendit

Manfredus regni gubernator.

Vrbes Manfredo rebelles.

1251.

Carlottus rex Neapolitanus.

Conradus in regnum iter suscepit.

prehendit ibi omnes ad rebellionem spectare, præter Cremonenses cum suis subditis, qui fidissimi fuerant: quare aliquandiu apud eos commoratus, ad componendas res eorum qui in fide permanserant, per forum Iulium ad Portum Naonem rediit, Ezellini à Romano, qui illà loca imperij nomine gubernabat, consilio: atq; hinc Venetorum auxilio, & ratibus, per Adriaticum sinum regnum ingressus, in Capitiniatæ portu, quo postea Manfredonia condita fuit, à Manfredo magna lætitia magnoque honore acceptus est. Deinde regionem perlustrans magno cum impetu atque furore propè, Cerræ comitem, suos fasces agnoscere coegit, & Sangermanum deditione accepit, itemque universam Casertæ comitis ditionem: qui postquam ex fuga Capuam se recepisset, eò ipse quoque pervenit: & ubi amœnissima quæque circa urbem devastasset, ipsam etiam occupavit, & mœnia destruxit: capto autem comite, Aquinum, quæ tunc celebris urbs erat profectus est, & id quoque vi expugnatum diripuit, & combussit. Quibus ita confectis Neapolim aggressus est, eamque terra marique gravissimè obsedit, ut in eam nemo ingredi aut egredi posset. Neapolitani verò Pontificis auxilia, qui tamen illos tantùm vana spe verbisque sustentabat, propediem ad futura sperantes, se strenuè defendebant, usque adeò, ut Conradus de solvenda obsidione quandoque cogitaret: sed hortabatur tamen eum ad urgendam eam quidam fidelis civis, qui in urbe latebat, & cives iam fessos esse sciebat: id verò literulis quibusdam efficiebat, quas telis alligatas, aut etiam inscriptas in Germanorum castra emittebat, è quarum numero memorabiles fuêre semel, hæ

Capua expugnata & vastata.

Aquinum diruitum.

Neapolis obsessa.

Advertè modum secretè agendi.

Latinis

Latinis versiculis in hunc modum scriptæ.

Mutus regalis latitans in Parthenopeo,
Vera referre studet, auxiliante Deo,
Parthenope se fessa dabet tibi qui dominaris,
Si bene claudantur ostia clausa maris,
Persta, & infesta, funda, quæ marmora jacit,
Nam mora Victorem continuata facit.

Cum enim Conradus, hisce versibus Neapolitanos fessos esse cognovisset, & fundam qua saxa in urbem conjiciebantur civibus admodum esse pernitiosam, spemque esse brevi tempore deditionis, si loca maritima bene custodirentur: perseveravit ibi usque ad octavum mensem & tunc tandem, anno MCCLIII. urbem obtinuit, ea conditione, ut hominibus & ædificiis parceretur. Sed ubi tamen in eam ingressus fuisset, mœnia, turres, multaque nobilium magnifica ædificia destruxit: magnam civium atque nobilissimorum hominum copiam in exilium misit, inter quos fuerunt Richardus Philingerus cum tota familia, universa Griffinorum domus, & Guhelmus de Palma, quod ij autores fuissent causaque, propter quam se cives adversus eam defendissent. Ingressus deinde est in summum templum, ac deprehendit ibi in media area equum ex orichalco fabrefactum sine freno, rem antiquam, & ornamenti causa, aut fortè etiam pro urbis insignibus illic conservatam: quare ejus habenis hosce binos versiculos insculpendos curavit.

Hactenus effrenis domini nunc paret habenis,
Rex domat hunc æquus Parthenopensis, equum.

1253. Neapolis occupata & vastata.

Atque hoc quidem modo Conradus occupata Neapoli, totius regni dominium nemine esse opponente obtinuit: quare provinciam corrigendi,

gendi, si quid in eo minus benè haberet, Henrico Rivelli Comiti seni tradidit, & Neapolitanæ urbis administratione Brancaleoni cuidam commissa: ocio ipse atque voluptatibus se dedidit. Henricus verò frater puer adhuc, ex Isabella regina natus, interim ex Sicilia, quam Federicus pater ei testamento legaverat, discedit, ut ad fratrem regem excipiendum, eique gratulandum proficiscerétur: secum autem in comitatu habebat Ioannem Morum quendam Sarracenum militiæ ducem, qui postquam ad Sanfelicem Lucaniæ arcem perveniissent, Henricum in conclave clanculum adduxit, & ex Conradi mandato trucidavit. Quæ res sanè ab omnibus regni incolis, ceu maximè impia, summopere vituperata fuit: erat enim is adolescens cum forma corporis, tum indole ipsa cæteris Federici liberis multò præstantior. Neque verò procul abfuit ultio divina: nam vix quinque menses post ejus mortem fuerant elapsi, cum ipse quoque Conradus veneno à Manfredo, ut putatur, sublatus est, & Ioanni Moro atque Bertoldo Marchioni ob eodem Manfredo caput amputatum: ac jure quidem hisce, quòd non modo Henrici cæde sese pollu issent, verùm etiam Federicum minorem, Federici Imperatoris nepotem sustuliissent. Cum enim illi Imperator Austriam testamento legasset, unà cum decem unciarum auri millibus, uti dictum est antea, & misellus adolescens eò veniisset, ut accepto auro in Austriam contenderet: data provincia fuit à Manfredo Ioanni Moro, ut id ei post obitum parentis numeraret: sed ille eum ad cœnam Melphim invitavit, aurum sese illic numeraturum fingens, & oblato pisce venenato, Bertoldi marchionis consilio

Henrici minimi Federici filij obitus.

filio enecavit: atque hic quidem fuit miserandus admodum vitæ terminus binis Federici II. Imperatoris filiis, uni nepoti & duobus ministris qui eorum mortem procuraverant. Fuerat autem Conradus vir inhumanus, crudelis, prudentia cæterisque virtutibus patri longè inferior: adeoque nihil laude dignum de eo literarum monumentis traditum invenimus: Riccobaldus hoc unum de illo commemorat, quod formæ præstantia alter Absalon videri potuerit. Cæterùm una quadam in re utilissimus fuit ejus in Italiam adventus, quæ tamen non ex ejus instituto, sed accidenti quodam evenit: cum enim Aquini comites desolata patria, diversas in partes Conradi sævitiam fugerent: reliquit eorum unus filiolum quem habebat Thomam nomine, in Montis Cassinis monasterio, conservandi ejus causa, monachisq; illis commendavit: qui vita illa religiosa literisq; delectatus, in Sanctum illum Thomam Aquinatem evasit, qui pietate atque eruditione lucem non modò in suam prædicatorum ordinis, quos vocant, familiam intulit, verumetiam universæ Philosophiæ, Theologiæ, totique Christianæ fidei atque religioni. Sed Innocentius IIII. Pontifex, accepto nuncio Perusiæ de obitu Conradi, non modò natura sua, & jure quòd jam Ecclesiam in regnum Neapolitanum habere prætendebat, verum etiam multorū Neapolitanorum nobilium, qui apud illum exulabant, importunis adhortationibus, valde excitabatur ad illud occupandum. Quamobrem statim ex Longobardia, Tuscia, Latioque quàm potuit maximas copias conscripsit, & ipsemet in regnum suscepta expeditione, Neapolitanam urbem ingressus est cum omnibus

Federici nepotis.

Conradus qualis fuerit.

Thomas Aquinas.

Innocentius IIII. regnū tentat occupare.

regni

regni exulibus, postquam jam ejus mœnia restaurata fuissent. Et quoniam tunc quidam in regno erant, affinitate juncti matri Conradini qui ex Henrico primogenito Federici II. filio & in vinculis mortuo, uti dicemus, natus erat, & veluti tutores, regnum ejus nomine administrare volebant, Manfredus ut facilius illos excluderet, Pontificis partes astutè sequebatur: jamque cum illo composuerat. Itaque venerat ipse quoque Neapolim, ceu Tarenti princeps, una cum multis nobilibus ad Pontificem adorandum, ut magna regni pars tunc sese Pontifici tradiderit, nec dubium est, quin facilè universum id occupaturus fuisset, nisi eodem anno MCCLIIII. dum Neapoli esset, mors interveniens, ejus consilia institutumque fregisset. Nam etsi collegium Cardinalium eodem loco in conclave ingressum, Alexandrum IIII. Pontificem elegisset magna cum festinatione: quoniam Bartolinus Tavernarus ab Innocentio, cui cognatus erat, Vrbis præfectus creatus, & jam conclavis custodiæ præses, cibum illis subtraxerat, ne dum diutius moram traherent, Manfredus aliquid novi conaretur: Manfredus tamen callidus statim ubi ægrotare Pontificem intellexisset, clanculum Tarentum atque inde Luceriam profectus erat, assumptisque ibi omnibus Saracenis, Foggiam quæ olim Ecana fuit, contenderat. Innocentius enim ibi omnes ferè copias reliquerat, quas secum adduxisset, ne videlicet Neapolitanos, ubi iis opus non erat, aggravaret: quare illos ex improviso adortus superavit, necavit, & cepit tantam illorum copiam quantam voluit: deinde viribus auctus regnum perlustravit sub titulo tutoris Conradini nepotis absentis, & omnia

Manfredus sequam.

1254. Pontificis mors.

Alexander IIII. Pont.

Manfredus à Pontificis deficit.

loca

bea ad quæ pervenit occupavit. Alexander autem novus Pontifex, relicto Octaviano Hubaldino Cardinali, ut suo nomine adversus Manfredi impetum se opponeret, Anagniam versus contendit: & postquam eò perveniſſet, Manfredo sacris interdixit, & in conscribendo novo exercitu sollicitè laborabat. Sed Octavianus interea hoste longè inferior, ac veluti obsessus & ociosus, Neapoli se continebat: Manfredus verò qui regnum occupare decreverat, magnamque illius partem jam, ceu tutor, in suam potestatem reduxerat, novam artem excogitavit: subornavit enim quosdam Germanos, ut Lugubri vestitu ad sese venirent, & simulatam Conradini mortem sibi denunciarent: quo facto prodiit ipse quoq; in publicum lugens, magnumque dolorem simulans, vivo Conradino exequias funebres per totum regnum, magna cum pompa celebrari curavit. Nec longo temporis intervallo post, regio vestitu indutus est, seque Regem jam salutari, & regali corona solenni consuetudine decorari voluit. Fama quoque fuit, eum in Germaniam quosdam ex familiaribus suis misisse, qui ad Conradinum, ceu salutandi invisendique ejus causa accedentes, ei bellaria quædam præciosa saccharo condita offerrent, quod sperarent adolescentulum illa appetiturum ac cupidè voraturum, sicq; eorum veneno interfectum iri: sed matrem de filij salute sollicitam, non Conradinum legatis, sed alium quendam domesticum ejusdem ætatis prudenter ostendisse, qui proinde venenatis donis deceptus, interierit. Vtut autem res habuerit, fama certè, quæ de Conradini obitu eo modo divulgata fuit, falsa extitit. Manfredus autem ea ratione Rex factus, thesauros

Manfredo sacris interdictum.

Manfredi astutia.

Conradini mors Veneno tentata.

quoque suorum majorum atque pecuniam, quæ in Panhormitana arce conservabantur, obtinuit: deinde muniendi sui causa, Sarracenos ex Africa stipendiis suis conduxit: quamvis Apostolicus legatus parum jam ei obesse posset, quod præcipui quique illius duces pecunia à Manfredo corrupti, ab illo defeciissent. Ac creditum fuit etiam tum temporis, quoniam Manfredus Gibellinæ factionis fautor esset, Legatum Cardinalem ex Hubaldina familia, quæ Gibellinis addictissima esset, natum, lentè admodum res in ea legatione administrasse, ut eum suæ factionis amicum retineret. Itaque comparato regio nomine, augebatur magis magisque ipsius Manfredi existimatio: cumque nemo illi jam amplius resisteret, amicos quoq; sibi extra regnum conciliare decrevit, ejusque rei causa cum Senensibus, tum cæteris quæ per Tusciam erant Gibellinis, auxiliares copias misit, ac fœdus cum Venetis iniit, sed ea conditione, ut iis non nisi adversus Genuenses auxilia mittere cogeretur: Quibus accidit ut Octaviani Legatus, re parum feliciter gesta, cum urbem Neapolitanam reliquerit, tum omnem curam de regni ipsius rebus rejecerit, anno salutis partæ MCCLX. quo etiam, defuncto Alexandro IIII. substitutus in Pontificatum fuit Anagniæ Vrbanus itidem quartus ejus nominis. Sed Manfredus augere Imperium, & illatam sibi à Pontificibus injuriam vindicare non cessabat: quamobrem Sarracenos quos ex Africa evocarat, unà cum iis qui Luceriæ essent, in Latium misit, idque totum ad Frosolonem usque perlustratum diripuit. Prævi-derat autem hoc Vrbanus, jamque in Galliam legatos miserat, ut crucis signo delictorum remissionem

Apostolicus legatus perfidus.

Manfredus. Loeius regni dominus.

1260.

Crucigerorũ exercitus contra Manfredum.

sionem ijs annunciarent, qui sibi adversus Sarracenos Manfredumq; auxilio forent: sicque magnum Crucigerorum exercitum comparaverat, Guidone Antisiodorensi Episcopo, Richardo Vindozzij Comite, & Roberto Flandro Caroli Adiouini, & Narbonensis provinciæ Comitis genero, ducibus: qui, conjunctis viribus, Albæ apud Taurinos, per Longobardiam in Latium itidem peruenerunt, & Sarracenos illinc absque ulla difficultate ac sanguine expulerunt. Ij enim statim Crugigerorum exercitu adventante, se illinc receperunt & Gariliano trajecto, ita sese muniverunt, vt à crucigeris minimè expugnari possent. Quamobrem necessum fuit Vrbanum, qui omnibus modis Manfredum pellere decreuerat, ad alia consilia sese conuertere: & cum haberet tunc Ludouicus sanctus Galliæ Rex tres fratres, & inter eos Carolum Andiouinum Ducem, & Narbonēsis prouinciæ Comitem, fortitudine virtuteque suæ admodū celebrem, qui in uxorem habebat Beatricem, è Ramondo Belingero provinciæ Nerbonensis comite, natam, cujus causa sibi illius comitatus titulum assumebat: deliberavit Pontifex illi utriusq; Siciliæ regnum tradere, ea conditione, vt id suis sumptibus armisque comparatum, agnosceret tamen se ab Ecclesia habere, & honestum quendam tributum illi quotannis persolveret. Quā re ita constituta, ei in Galliam misit regni diploma, & nuncium hujus electionis per proprium legatam Cardinalem anno Seruatoris MCCLXII. Carolus igitur capto cum Ludouico rege, Roberto Artheſiæ, & Arnolfo Piterſi comitibus fratribus ſuis consilio, itemque etiam cum Beatrice conjuge, quæ ob id quod tres sorores reginas haberet, ipsa

Carolus Andiouinus Dux.

1262.

Beatrix Caroli Andiouini conjunx.

verò comitis tantummodo uxor esset eum, ut ea
ditionem susciperet Regij tituli cupida magnop
re hortabatur, provinciam susc epit, & sese ad ea
expeditionem parare cœpit, cum Ludouici Reg
tum aliorum fratrum, nobilium, amicorum ac
etiam conjugis auxilio: quæ ut negotium prom
veret, omnes suas gemmas ac præciosa ornamen
oppigneravit. Manfredus autem ea re cognita,
in regno sese communire, tum apud Genuen
atque Pisanos triginta circiter triremes instituer
& in Longobardia Marchionis Palavicini cogn
ti, qui admodum illi similis erat, opera exercitu
conscribere curavit, vt terra marique Gallos trans
tu in regnum Neapolitanum prohiberet. Atq
hæc dum ita gerũtur, migrat ex hac vita Vrbanus
quare ab omnibus ferè jam putabatur impedit
in Caroli institutum. Sed statim electus est in
rum Viterbij Clemens IIII. è Narbonensi pr
uincia natus: qui intellecta ea re in Gallijs, ubi
gatione ad Carolum fungebatur, statim in Ita
rediit, & quidem habitum mercatoris Perusi
usque, quod Mãfredi insidias pertimesceret: illi
verò, cum se patefecisset, à Cardinalibus solem
pompa Viterbium deductus est, & nihil æque co
ræ habebat jam, quàm institutam Caroli cont
Manfredum expeditionem promovere. Appar
eo tempore cometa usque adeò magnus, ut pe
hominum memoriam nunquam tantus visus fu
rit: vesperi in Orientali plaga supra Orizontem c
incredibili splendore ascendebat, & usque ad linea
meridianam perveniens, versus occasum declina
bat, & magnam lucidamque caudam secum tra
hebat: duravit circiter tres menses: eademq; nocte
tandem desinere cœpit, qua Vrbanus ex hac vita
migravit.

Vrbanus IIII moritur: Clemens IIII. substituitur in Pontificatum.

Cometa tempore Vrbani IIII.

migravit. Carolus autem jam Massilia solverat, & cum triginta magnis triremibus versus Romam vela dabat: & copias quidem reliquas Gallorum, Guidone à Monte forti Duce, jusserat itinere terrestri progredi, ipse verò post Paschatis festũ cum classe ad Tybridis ostia appulit, mense Maio, anno salutis MCCLXIV. atque hinc Romam usque profectus, à Pontificè summo honore acceptus est, & à populo in Senatorium ordinem cooptatus Hic copias pedestres expectauit, quæ per Longobardiam optima custodia iter facientes, Romam sub mense Decembri ejusdem anni pervenerunt, & unà cum iis quadringenti Guelfæ factionis Florentini, Guidone Guerra duce, qui patria à Manfredo Gibellinorum patrono expulsi fuerant armis equisque optimè instructi erant, & Carolo à Clemente commendati. Cum igitur universus ejus exercitus Romæ jam magno cum civium applausu convenisset: ipso Epiphanias die anno sequenti, declaravit Pontifex Carolum & Beatricem cõjugem in templo Lateranensi utriusque Siciliæ reges, coronamque ejus regni illis imposuit, idque cum illis tum posteris eorum masculis & fœminis concessit: duabus scilicet conditionibus, quibus obligabantur, singulis annis quadraginta octo aureorum nummûm millia Romanæ curiæ persolvere, & cavebatur, ne ipse, aut suorum posterorum quisquam Imperator fieri posset, quamvis fortè ab Electoribus ad id munus deligeretur. Hisce ita confectis Carolus sine ulla mora iter versus regnum arripit, & Campaniam quidem vel sine armis occupavit: ibique venere ad eum legati Manfredi, ut de pace, aut saltem induciis paciscendis agerent: verùm illi breviter

Caroli Andiovini Romam adventus. 1264.

Carolus coronatur.

Manfredi ad Carolum legati.

breviter id eis responsi dedit, ut redirent ad suum dominum se enim non nisi bella velle, & operam daturum, ut vel Manfredus sese in Paradisum, aut ipse illum ad inferos detrudat. Deinde progrediens ulterius, Ceperani pontem transivit, quamvis multis copiis, novisque præsidiis, ac Sarracenis munitus esset, & insuper custodiretur à Iordano Comite Agnani, & Casertæ Comite Rinaldo ex Aquinatum familia nato: cujus proditione proinde factum fuisse putatur, ut vel sine ullo conflictu Galli tunc pontem pertransierint. Cum enim Iordanus armis resistere vellet, noluit ille assentiri, suasitque, ut uni parti liber transitus concederetur, nam sic cum reliquis deinde facilius posse pugnari: verùm cum id accidisset, iterum pugnam detrectavit, asserebatque nimiam esse hostium multitudinem, nec oportere tanto cum periculo dimicare, & arrepto versus suam ditionem itinere Iordanum illic delusum reliquit, ac dominum suum prodidit. Non desunt autem qui illum excusent: nam asserunt quidam, hoc modo voluisse eum ulcisci adulterium, quòd Manfredus cum sua uxore commiserat: sed id parum verisimile aliis è contrà videtur, quòd ejus uxor Manfredi soror fuerit: quare veram fuisse proditionem, rem ejus regni incolis minimè novam. Itaque occupato Ceperano, hac ratione, perrexêre Galli, & Aquinum nemine resistente cœperunt. deinde Arceum castrum expugnârunt: tum ad Sangermanum castra posuerunt: & quamvis id mille equitibus, sex peditum millibus ac multis præterea Sarracenis Lucerianis munitum esset tamen sive casu quodam, sive divino fortè consilio, subitò captum fuit. Cum enim Gallorũ stabulariis qui

Caſertæ comes proditor.

Aquinum. Arceum caſtrum. Sangermanum capta.

qui equos ad potum deducebant, cum urbanis contenderent, & manus conſererent: Galli exiſtimantes aliud quiddam eſſe, ſumptis armis accurrunt, & inter illos primi omnium Comes Vadamontius cum fratre Ioanne, qui ſtabularios pulſos perſequentes unà cum iis urbem ingrediuntur: moxque Guidone Guerra cum ſuis Guelfis etiam ſubſequente, fortiter pugnant, & unum è ſuis ſignis ſupra muros erigunt. Qua re cognita, cæteri quoque omnes ſuccurrunt, & urbem magno cum impetu pluribus locis appugnant, tanta ferocia, ut qui galeas non haberent ad oppugnationem de equis deſcenderent, ſumptisque in caput ephippiis muros fortiter invaderent. Accedebat autem eò quoque aliud infortunium Manfredi, quod Sarraceni videlicet lenti admodum eſſent in urbe defendenda, ob ſeditionem ac controverſiam quam ſuperiori die cum Italis habuiſſent, & in qua iniquius tractati fuiſſent: quibus omnibus de cauſis, urbs uno quaſi momento expugnata fuit, plurimi eorum capti, & plurimi item interempti. Re igitur benè confecta, decrevit Carolus illic ſubſiſtere aliquandiu, ut quæ Manfredi conſilia eſſent, cognoſceret: ille verò cum captum eſſe Sangermanum intellexiſſet, prudenter Beneventum ſeſe recepit, ut & Carolum tranſitu prohiberet, quem omninò illac Neapolim atq; in Apuliam iter facere oporteret, & pro ſuo arbitrio poſſet cum illo prælium committere, aut à prælio abſtinere, ob munitiſſimæ urbis præſidium: unde ſibi quoque licebat in Apuliam quandocunque vellet redire. Cujus rei certior factus Carolus Sangermano diſceſſit, & cum per Leborios campos ob Capuanas turres atque Vulturni fluminis

Manfredus ad Beneventum.

magnitudinem non posset: per Aliseam viam, loca montosa, aspera, & ad commeatum comparandum difficilia, iter ipse quoque Beneventum versus arripit, ac sexto Idus Februarij, anno
1265. Servatoris MCCLXV. circa tertiam horam in ejus vallem pervenit, ibique substitit duobus ferè passuum milibus à Calore flumine. Manfredus verò statim ubi hostes conspexisset, existimavit satius esse cum iis festis pugnare, quàm tempus ad recreationem concedere: sed id tunc minus sanè prudenter: si enim aliquandiu à pugna abstinuisset, facilè vicisset, quòd neque ipsis commeatus, neque equis ullo modo suppetebat, & licuisset interea illi copias suas per regnum diversis locis distributas cogere. Verùm enimuero quoniam fatalis ei jam hora instabat, non amplius consiliis locus erat: quare Caloris pontem transiens, prodiit in Sanctæ Mariæ Gradellæ planitiem, & ad Rosetum locum subsistens, exercitum in tria agmina divisit, quorum primum ex Longobardis, Tuscis atque Germanis mille gravis armaturæ viris constabat, eique præerat Iordanus Agnani Comes: secundum mille ducentos gravis armaturæ viros ex solis Germanis habebat, & à Calvano Lancea Comite ducebatur: in tertio erat mille & quadringenti ejusdem armaturæ viri ex Sarracenis Lucerianis, Apulis aliis regni incolis collecti, quibus ipsemet Manfredus imperare voluit: præter hosce autem aderant etiam pedites atque sagittarij Sarraceni plurimi. Sed neque Carolo pugnandi desiderium deerat: quare aciem instructurus, in totidem agmina ipse quoque copias suas distribuit, ita tamen, ut ex iis unum in binas partes postea divideret: ac primum quidem

Acies à Manfredo instructa.

Carolus aciè instruit contra Manfredum.

dem ex mille gravis armaturæ Gallis cõstitutum, à Philippo de Monte forti, equitatus in exercitu præfecto, ducebatur: alterum mille nongentis ejusdem armaturæ viris constabat, ex nobilibus scilicet strenuisque equitibus reginæ in provincia attributis, Romanis atque Campanis, eoque in binas partes distributo, unam ipse ducere voluit, & habere eo die signiferum Regium Gulielmum Stendardum insigni virtute virum, alterum Guidonem à Monte forti decrevit: tertium denique agmen mille ducentos ejusdem farinæ viros comprehendebat, ex Gallis, Burgundis, Flandris, Piccardisque collectos, quos Caroli gener, Ægidij Bruni Galliæ Conestablij magistri sui opera atque consilio ducebat. Aderant illi præterea Guidone Guerra duce, quadringenti Florentini, à Clemente Pontifice signo militari donati, ut in quo rubra Aquila in albo plano ita erat depicta, ut in capite exiguum quoddam lilium rubrum haberet, & unguibus comprehensum serpentem viridem, apprimè fabrefactum teneret. Postquam autem instructæ binæ acies in hunc modum fuissent, dicitur Manfredus hostes intuitus, rogasse, ecquinam ij essent, qui in armis ita fulgerent: cumq; responsum accepisset, Guelphos ex Thuscia esse, quæsiviſſe ubinã essent itidem sibi auxilio Gibellini, quorum causam tanto favore, atque sumptibus hactenus defendissent, & cum nulli demonstrari possent, dixisse, Guelphos eo die non nisi vincere posse: quo significabat, si victor evaderet, velle se relictis Gibellinis, Guelphorum partes tueri: quo facto, tesseram suis dedit, ut Sueviam inclamarent. In Caroli autem exercitu erat Episcopus Constãtiensis legatus Apostolicus,

Gulielmus Stendardus.

Guelfi laudantur.

qui plenam delictorum remissionem omnibus qui pro Carolo pugnarent, concessit, ceu iis qui pro Sancta Ecclesia dimicarent, & universo exercitui benedixit. Quibus utrinque confectis, congredi cœperunt jam bina Germanorum atque Gallorum agmina : primusque fuit ad pugnam Iordanus Comes qui tantum cum Germanis impetum in Gallos fecit, ut ij jam cederent : quamobrem necessum fuit Carolum cum suo agmine atque Guelphis, qui ab illo nunquam receserunt, eos restaurare : & tamen adhuc superiores erant Germani, qui corporis sui robore, grandes quosdam gladios insigniter vibrabant, eoque in tumultu dejicitur etiam ad terram Carolus, & rumor jam spargebatur, interfectum eum esse. Sed ille tamen celeriter sublevatus, atque equo impositus, suos ad fortiter pugnandum hortatur, & prodiens ipse cum suis & Flandriæ etiam Comes, atque Ægidius, Iordano occurrunt : pugnatur acerrimè, & præsertim qua parte Piccardi constituti erant. Ij enim & maximam stragem edebant, & singulos enecatos spoliabant: nec minori furore ex altera parte adversus Comitem Iordanum dimicabant. Iacobus Cantelanus, Iordanus Lilleus, & bini Federici proditores, qui in exilium pulsi fuerant, Pandulphus Fasanellus & Rogerius Sanseverinas, usque adeò, ut Germani jam cedere conarentur. Qua re cognita Manfredus, ipse cum suo agmine iis auxilio prodire voluit, sed ecce jam major pars nobilitatis Apuliæ, cæterique regni plerique incolæ illum dereliquerant, inter quos primarij fuere Cerræ, Casertæ, & Calvani Comites: homines, uti dictum est, perfidi, & novorum dominorum semper cupidi, qui partim Beneventum,

Binæ acies congrediuntur.

Proditores Manfredi.

tum, partim in Aprutium cum suis fuga se receperunt. Manfredus tamen, qua erat animi fortitudine, moriendum citius sibi esse putavit, quam turpiter fugiens suos derelinquere, & cum paucis quos adhuc habebat succurrere decrevit: jamq; sibi galeam ejus rei causa imponebat: quod dum agit, fortè cadit illi in anteriorem ephippij partem Aquila quædam argentea, qua propriis manibus apprimè fabrefacta, pro insignibus in summa galea utebatur: ex qua re malè ominatus est, statimque dixit: Hoc est signum Dei. Nihilominus tamen perrexit, in eamque partem se conjecit, qua à Piccardis maxima strages edebatur: quo loco cum acerrimè pugnans insignia suæ virtutis specimina ederet, ac hostes plurimos interimeret, tandem à Piccardo quodam, equo cui insidebat alter oculus lancea effossus est, & equus ob doloris magnitudinem, prioribus pedibus usque adeò sese sustulit, ut in posteriorem partem supra Manfredum caderet: ac Piccardi itidem in eum subitò irruentes, illum multis vulneribus cæsum interemerunt, & spoliatum planè nudarunt. Iamque cœpit victoria in Caroli partes manifestè inclinare: cruentissima pugna fuit, & omnes ferè primarij qui circa Manfredum esse solebant, capti sunt: inter quos fuère præcipui bonus ille Comes Iordanus cum Manfredo fratre suo, Comes Bartholomæus, Simplicius itidem cum fratre. Comes Bonifacius Marletta, Petrus de Asinis Florentinus vir fortissimus, Gulielmus Grossus provincialis, Albertacius, Stephanus Tartarus, Martinus & Iacobus Capeccij Neapolitani cum multis aliis, qui postea in Narbonensem provinciam missi, vitam in vinculis finierunt.

Augurium.

Manfredi mors.

Decem

Decem quoq; fuerant Manfredi equites maximè strenui, plerique Neapolitani, qui in Caroli necem juraverant, & ita urserant illum, ut vix sese summa virtute maximoque labore, ab eorum impetu defendere potuerit: sed eorum novem occubuerunt, solus Conradus Capeccius tandem gladio viam sibi sternens, in Siciliam fuga se contulit. Deleto igitur jam planè Manfredi exercitu, Carolus sub vesperam Beneventum ingressus est: & quamvis ipsemet Episcopus Beneventanus cum reliquis Sacerdotibus, cruce, Divorumq; reliquiis obviam illi processisset, & unà etiam seniores quique viri atque matronæ veniam postulantes: tamen direpta fuit urbs, & Episcopus ipse ante alios cæsus ac spoliatus unà cũ reliquis Sacerdotibus: omnia denique fuerunt igni rapinisque devastata, virgines publicè violatæ, mœnia diruta, totaque civitas miserrimè tractata. Sed de Manfredi obitu nihil adhuc certi constabat, quamvis de illo diligenter quæsitum esset: tertio verò die tandem, uti quidam asserunt, inventum illius corpus fuit à rustico, qui id asino transversum impositum, vehebat clamans: Ecce ecce Manfredum Regem: ejusque rei causa à Gallo quodam viro nobili insigniter cæsus est. Verùm magis verisimile mihi videtur, quod alij scriptores asserunt, Piccardum quendam, cum equum Manfredi generosum ac pulchrum, quamvis altero oculo carentem, manu duceret, isq; à multis cognitus esset: interrogatum à Carolo ubi illum acquisivisset. Et cum ille respondisset locumque demonstrasset: misisse illum eò quosdam captivos, qui inter reliqua cadavera, eò loco Manfredum invenerint, quem Piccardus designasset: & quoniam

Conrad's Capeccius.

Beneventi nova clades.

Corpus Manfredi ut fuerit inventum.

niam sanguine ac luto fœdatus erat, vino ablu[i] & in nobilium captivorum, qui majorem ejus notitiam habere possent, conspectum, afferri curasse, & interrogasse, nunquid illud esset Manfredi corpus? cumque cæteri timidi vix respondere auderent, Iordanum comitem (quidam Bartholomeo Simplicio id tribuũt) statim eum agnouisse, ac cum magno ejulatu se in illum conjecisse, & eum arctissimè complexum exosculatumque hæc verba inter cætera, magno cum gemitu effudisse: Væ mihi domine mi, domine bone, domine sapiens, ecquis tibi vitam tam crudeliter eripuit? tu summus eras Philosophus, tu militiæ ornamentum, tu cæterorum Regum gloria: quamobrem mihi nunc cultellus denegatur, quo vitam finire & te concomitari ad mortem possim? Multa præterea hujus generis effodisse eum tunc, non sine lacrymis multorum, scribit Venusinus quidam historicus, vixque potuisse ab hujusmodi cadaveris complexu gemituque abstrahi, & vehementer hanc suam erga dominum fidem, à Gallis fuisse laudatam. Cæterùm quoniam Manfredus antea anathemate ictus à Pontifice, nondum fuerat reconciliatus, non videbatur Carolo, Regio apparatu pompaque sepeliendus: quamobrem eum in fossam juxta Beneventi pontem condidit, quem in locum singuli ferè milites saxum conjiciebant. Sed Episcopus Cosentinus à Pontifice jussus, illinc auferri eum curavit & juxta fluvium Viridem in Campaniæ, regnique ipsius finibus condendum curavit, ut ne mortuus quidem Beneventi, quæ Ecclesiæ urbs est, locum haberet: ac monumento tale fuit Epitaphium insculptum.

Iordani comitis placitus

Manfredi sepulchrum.

Hic

Hic jaceo Caroli Manfredus Marte subactus:
Cæsaris hæredi non fuit urbe locus.
Sum patris ex odiis ausus configere Petro.
Mars dedit hic mortẽ: mors mihi cuncta tulit.

Vxor & liberi Manfredi.

Atque hic quidem Manfredi finis fuit, postquam decem annos jam regnasset: conjunx autem atque liberi quos reliquit, Luceriæ conseruati sunt, donec illa quoque urbs postrema omnium à Carolo capta fuisset: tunc enim ei traditi & in vinculis interfecti sunt. Fuerat autem Manfredus corporis habitu pulcherrimus, in bonis literis ipsaque Philosophia eruditissimus, Aristoteli addictissimus, humanus, magnanimus, fortis atque prudens: liberalitate tanta, ut omnibus regibus superior videri posset: nam, uti Riccobaldus scribit, ingenio, liberalitate atq; beneficentia talis erat, ut Tito Imperatori Vespasiani filio, qui singulare quiddam in humano genere extitit, meritò posset conferri. Construxit etiam in Sipontino sinu urbem, quam ab sese Manfredoniam appellavit: ac dignus sanè prosperiori fortuna fuisset, nisi fatum, ac divina providentia ita de illo constituissent. Sed Carolus Andiovinus dux, Narbonensis provinciæ comes, & jam Neapolitanus Rex ejus nominis primus, cum hac ratione victor evasisset, paucis diebus universum regnum, atque etjam insulam Siciliam occupavit, anno à Servatoris natali MCCLXV. Solaque Luceria, quam Sarraceni tenebant, adhuc non in ejus venerat potestatem: quamobrem illam expugnare conatus est: sed cum id effici non posset, construxit circa illam multos aggeres, atq; munitiones, & graviter obsessam reliquit: nec eam prius habere potuit, quam bellum cum Conradino, de quo postea

Manfredus qualis fuerit.

Manfredonia.

1265.

ſtea dicemus, confeciſſet: tunc enim demum ea conditione illam obtinuit, ut Sarracenis illic libere habitare concederetur, cæteri verò qui præterea illic forent, omnes captivi ſibi traderentur, & una cum illis uxor etiam atque filius Manfredi, qui poſtea in arce Ovi detentus & obcæcatus, tandem vitam miſere finivit. Ingreſſus eſt autem poſtea Neapolim Carolus, & regio apparatu in Capuanam arcem exceptus, deprehendit ibi Manfredi aurum: idque cum afferri & in tapetibus exponi ſibi, Reginæ, & Beltramo Balzio, qui tunc ſoli apud eum erant, curaviſſet, ſtatera propoſita mandavit Beltramo, ut divideret: ſed ille non ſtateris hic opus eſt, inquit. & accedens, pedibus aurum in tres partes diſtribuit, atque unam regni, alteram reginæ, ac ſtrenuis nobilibus tertiam pertinere dixit: quæ proinde diviſo rata fuit, & Beltramus ob id ipſum à Carolo Avellini comes pronunciatus eſt. Hiſce confectis, curavit etiam omnes per Apuliam captivos atque nobiles dimitti, & in ſuas poſſeſſiones, quas in Italia aut Sicilia habebant reſtitui. Nec jam amplius in Capuana arce, quoniam à Germanis condita eſſet, agere volebat: quare mandavit Novam arcem conſtrui: & duos fere annos in componendis Tuſciæ, Romæ cæterorumq; amicorum rebus conſumpſit. Cūq; jam antea Romanæ urbis ſenator eſſet, electus eſt etiam à Pontifice Imperatoris in Italia vicarius. Qua de cauſa ſæpius extra regnum quoque profectus eſt Florentiam ſcilicet, Viterbium, & Romam. Sed quoniam ea quæ in iis profectionibus geſſit, ad inſtitutum noſtrum non faciunt, illa omittemus. Neque verò admodum diu tranquillum regnum fuit, poſtquam id Carolus occupaſſet:

Manfredi filij mors.

Carolus Neapolim ingreditur.

Novi motus in regno a Conradino.

set: nam vix ibi binos annos pacificè regnaverat, cum Conradinus Suevus valde juvenis adhuc, ex Henrico Federici II. Imperatoris maximo filio natus, ipse quoque in Italiam pervenit, occupandi Neapolitani atque Siciliæ regni causa, quod sibi avi atque patruorum successione deberi asserebat. Et quoniam tunc Carolus amittendi regni periculo non caruit, eam expeditionem, sicuti ex literarum monumentis accepimus, jam manifestè enarrare incipiemus. Fernandus IV. ejus nominis Castellæ Rex plures liberos habuit, & inter cæteros hosce tres: Federicum, Henricum, atque Constantiam. Hæc autem, defuncto Fernando patre, ab Alfonso X. Castellæ Rege fratre suo, Federico II. Imperatori elocata fuit, ex qua ille Henricum, qui in carceribus obijt, primogenitum filium suscepit. Atque hic Henricus binos filios post se reliquit, Federicum scilicet, cui avus Austriæ Ducatum legaverat, & cui Melphi, uti prius docuimus, mors Veneno fuerat procurata, atque Conradinum hunc, de quo deinceps nobis sermo erit. Sed Henricus atque Federicus Castellani Constantiæ fratres, cum parenti minus grati essent, juvenes admodum, ex Hispania migrarunt, & Federicus quidem in Galliam, Henricus verò in Africam transijt, & longo tempore Tuneti Regis stipendia sequutus, ditissimus evasit. Hic igitur, quoniam frater erat Alfonsi X. Regis Castellæ qui Alfonso octavo (ex quo genita erat Blanca Caroli Andiovini hujus mater) cognatione junctus fuit etiam Carolo cognatus erat: nec minus arcto cognationis vinculo jungebatur Cõradino, quòd Constantiæ aviæ ipsius frater fuisset. Cum ergo certior factus esset quemadmodum Carolus

Henricus atque Federicus Castellani.

cognatus

cognatus suus victrici manu utriusque Siciliæ regnum occupasset, discessit ex Africa benè comitatus atque opulentus, & visitandi ejus causa in Italiam pervenit. Ac gratissimus quidem ei aliquandiu fuit. Et quoniam propter bellum Carolus fuerat exhaustus pecunia, dedit ei mutuo etiam quadraginta millia duplicum nummum aureorum: sed cum eam pecuniam suo tempore non potuisset habere, juravit se hanc injuriam ulcisci velle: quamobrem primum quidem, indignationem hanc atque odium dissimulans, cum Caroli ipsius favore, tum Clementis Pontificis amicitia tantum effecit, ut Regis loco Romæ senator crearetur: deinde postquam Romanorum gratiam atque benevolentiam paulatim sibi comparasset, per occultos internuncios non desinebat Conradinum hortari, ut implorato Germaniæ principum auxilio, in Italiam expeditionem susciperet, ac Neapolitanum regnum quod avi, patruorumque nomine sibi deberetur, occuparet. Quibus Henrici verbis excitatus Conradinus, consilium de ea re cum suis cepit, assumptoque sibi Austriæ Duce, ejusdem secum ætatis juvene cognato, in Italiam ingressus est: & Veronam primum perveniens, ibi expectavit omnes bellicos apparatus, quos terra marique præparasset. Deinde verò discedens hinc, Veronensium ac Papiensium favore, se ad Genuensium littus in Carettorum nobilium ditionem recepit: atque hinc Pisanis navibus Pisas vectus, & aliquandiu ibi commoratus, multis Gibellinorum, Longobardorum, Aemilianorumque copijs auctus est: inter quas fuit etiam Guido ipse Monsfeltrius Comes, qui ob eam causam Vrbino discesserat. Interea verò

Henricus Castellanus Carolo indiatur.

Conradinus suscipit expeditionem in Italiam.

Federicus Castellanus Conradinum adiuvat.

navalibus prælijs decertari cœptum est. Federicus enim Hispanus Henrici Senatoris Romani frater, cum magnis Sarracenorum copiis in Siciliam profectus, eam universam, Messana, Panhormo atque Syracusis exceptis, in Conradini potestatem reduxit: & Pisanorum classis ex altera parte quadraginta ferè magnis triremibus constans, Conrado Trincio, Marino Capeccio, & Matthæo Vallone ducibus, maritima regni loca perlustravit, & Ischiam, quæ olim Ænaria erat, in suam potestatem redegit, Surrhenti. Pasletaniq́ue arces occupavit, omnemque maritimam orã devastans, Caroli quoque naves adorta est, easque Messanã usque persequuta, illic sylvas quasdam exussit, & Melazzium diripuit. Carolus verò sub Conradini adventu Bonitij in Tuscia erat: unde Neapolim reversus quas potuit copias subitò conjunxit, & iterum versus regni fines, ut Cõradinum transitu prohiberet profectus est. Sed ille Pisis solvens, in Cardinalem quendam equitatus præfectum qui se ei ad Aretium, cum Guelforum copijs ex Tuscia collectis opponere conabatur, incidit, & congrediens eum superavit, & interfecit deinde cum Senas perveniisset, mandatum à Pontifice accepit, ne contra Carolum quicquam tentaret, aut de regno Neapolitano, quod ad Ecclesiam spectet, ullo modo amplius decertaret: si secus fecerit, sacram censuram incursurum. Verum Conradinus isthæc ejus monita, minasque parvi faciens à Senatore hortatus, nihilominus progreditur, & quarto die in Viterbij planiciem pervenit. Iamque Apulia quoque, sua natura inconstans, & rerum novarum cupida, cognito Conradini adventu, deficere ad illum cœpit, tum quod

Caroli contra Conradinum apparatus.

Apulia deficit ad Conradinum.

à Guliel-

& Gulielmo quodam Lando Parisiensi, qui ei Caroli nomine præerat, acerbius tractaretur tũ quod præsidijs minimè esset munita: ac Luceria quidẽ prima fuit, eamque sequutæ sunt Adria, Potentia, Venosa, Matera, tota Iapigia, cæteræque ferè omnes urbes, quæ arcibus atque Gallorum præsidiis non custoditæ essent. Fuereque ejus rebellionis autores præcipui, Robertus de sancta Sophia, qui primus omnium explicavit signum militare cum Aquila Ramundusque illius frater, Petrus atque Gulielmus Potentiæ Comites itidem fratres, Henricus Rivelli Comes senior, & alius quidam Henricus Petrapalumbus Germanus: ac multæ præterea nobiles regni familiæ, ut Castanea, Scornavaccia, Philangeria & Lottheria: quæ omnes conjunctis viribus per totam Apuliam Lucaniamque excurrentes, ad defectionem universas eas impulerunt: & si quæ loca resisterent, ea diruebant, atque diripiebant, quod proinde Spinaciolæ accidit, Avellino, Minturnio Montemilonio, Guaragnonio, alijsq; pluribus locis. Solæque istæ urbes, quod Gallorum præsidijs arcibusque munitæ essent, in Caroli fide permanserunt: Monspilosus, Melphis, Troia, Barletta, Tranium, Melfetta, Barium atque Bittonta. Foggia verò jam jam rebellatura, à Gulielmo Parisiensi diruta direptaque fuit: id quod & alijs quibusdã locis per Apuliam planam evenit. Sed Conradinus jam castra ex Viterbij planicie solvens, cum magno atque optimè instructo exercitu Romam versus proficiscebatur. Pontifex autem qui Viterbij tunc erat, cum eum juxta mœnia transeuntem è sua domo videret, Prophetico quodam instinctu, ad illos qui sibi tunc aderant conversus,

Rebellionis in Apulia autores.

Vrbes in Apulia diruptæ.

Vrbes quæ in Caroli fide permanserũt.

Pontificis prognosticũ de Conradino.

Videtísne, inquit, hunc exercitum tàm splendidè & Adoleſcentem tanta ſuarum virium fiduc ingredientem ? Miſeret me illius ſanè, quòd n deam illi pœnas dandas eſſe, pro maiorum ſuor peccatis, & duci non aliter atque ovis ad mac lum : mirabantur autem quidam ex aſtantibu quod ita Pontifex, de tantis apparatibus tanto exercitu præſagiret: ille verò eadem repetens, all ruit omnes eas vires, non aliter atque ſolet ven fumus quidam, diſſipatas iri. Progrediebatur men Conradinus, & Romam perveniens cum ipſo ſenatore, tum cæteris Romanis in Capit lium eo honore pompaque exceptus eſt, quæ I peratori ſuffeciſſet : deinde reliquit in eodem C pitolio ad urbis Cuſtodiam ſenatoris loco, Gu donem Mõtefeltrium Comitem, ipſe verò unà Henrico, qui mediocres quoque copias ex Hiſp nis ſecum habebat, verſus regnum contendit. I telligebat autem ipſummet Carolum Mont caſſini viam cuſtodire : quamobrem Romanis i dicibus uſus, & Tyburtinam viam ſequutus, Taliaquotij comitatum pervenit : jamq; in Ma ſorum planiciem ad Fucinum Cellanumve la deſcenderat, cum certior factus eſt, Carolum M obviam progredi, nec ita procul illinc abeſſe: in que inſtructa acie, & militari ordine obſerva jam progredi cœpit, relictiſque ad dextram a quæductibus muriſque, quibus ex eo lacu aqu Romam derivabatur, in Palentinam planicie ſupra lacum, eo animo ut illic cum illo dimica ret, pervenit. Hæc à dextra lacum habet, à ſiniſtr Marſorum montes altiſſimos, & à fronte ſtidem colle clauditur: cujus initium ab urbe Alba eſt, qua mille trecentos circiter paſſus exporrigitur

Conradinus regnum ingreditur.

Palentina planities.

Intra collem eum vallis est quædam, mille circiter passus exporrecta, & Palentinæ planiciei respectu ita sita, ut ex illa eorum quæ in valle sunt nihil conspici possit. Sed Carolus Rex, qui suarum copiarum partem unam Messanæ contra Fredericum habebat, & unam ad locorum maritimorum defensionem Apuliamque recuperandam reliquerat, & Aretij itidem partem quandam amiserat: se Conradino viribus nequaquam parem esse cognoscebat, & magnopere de eo quod fieri oporteret, dubitabat. Ecce autem dum ita animi dubius est, fortè certior fit, Alardum seniorem Gallum, hominem in re militari longè peritissimum, qui à Sacri sepulchri visitatione veniebat, Neapolim appulisse, & illinc Romam, ex eo quod vouisset, & deinde in Galliam contendere. Quamobrem accersitum eum ad se, rogavit, ut salubre aliquod consilium sibi in præsens institutum daret: ille verò primùm negat se quicquam consulere posse in rem præsentem, propter suum votum: postea tamen exoratus, & Galliæ Regis amore adductus assensit, ea conditione, ut Carolus quicquid esset daturus consilij, sequeretur. Itaq; quinto Calend. Septemb. qui dies Divo Augustino sacer est, anno servatoris MCCLXVIII. universum Caroli exercitum in tria agmina divisit: ac prima quidem duo præmisit, mille circiter passus, in planiciem Palentinam Philippo de Monteforti Duce, quem in secundo agmine consistere jussit, ornarique vestibus atque insignibus regijs, ut per omnia Carolo similis videretur: tertium verò ex optimis quibusque atque fidissimis militibus constitutum, una cum Rege Carolo in valle ea, de qua diximus, latere voluit clam hosti-

Alardus senior.

1268.

Acies ab Alardo cauté instituta.

bus & ipse denique Alardus in summo colle, inter vallem atque planicem, constitit, ut cerneret utrinque, in omnem eventum paratus esset. Cõradinus autem copias suas itidem in bina agmina distribuit, & primò quidem Romanos, Italos omnes atque Hispanos collocavit: in secundo autem ipsemet & Austriæ Dux Iuvenis coëtaneus cum signis militaribus ac tribus millibus gravis armaturæ virorum, quibus corporis sui custodia demandata erat, constiterunt: Henricus senator neutri agmini addici voluit, sed liber esse, & quid in utroque facto opus foret providere.

Conradini acies.

Congressus & prælium.

Itaque cum in Caroli acie, Philippus cerneret jam tempus esse congrediendi, dato signo primũ agmen ad impetum faciendum hortatur: nec minori virtute hostes resistunt, qui Gallos excipientes vehementer eos affligunt, ut jam infernores facti segnius pugnarent. Qua re cognita, Philippus accedit cum suo agmine ipsemet propius & non minus à suis quàm hostibus jam Carolus esse putatur. Cumque non minori virtute quàm fide excelleret, acerrimè pugnat, & magna strage edita, ad tertiam usque horam hostem sustinet, ut nondum certò cognosci posset, quàm in partem Victoria inclinaret. Tandem verò ab Italis quibusdam atque Hispanis, qui agglomerati impetum in eum magna cum violentia fecerant, ictus, in terramque dejectus, & enecatus fuit: qua ex re perturbati illius milites, in fugam se conjecerunt, quòd putaretur Carolus ipse interijsse. Qui autem ex altera parte Conradino militabãt, certa victoria se potitos existimantes, prædæ sese dediderunt, & non sine magna lætitia victoriæ fructu fruebantur. tantaque erat jam eorum se-

Philippus de Monteforti occiditur.

curitas,

curitas, ut ipsi quoque aulici, & ij quibus Conradini atque Austriæ ducis custodia demandata esset, in diversas illius planicies partes prædandi causa excurrerent, relictis apud binos principes tantũ vilissimis quibusque servis: Alardus verò, qui hæc omnia in summo colle diligenter animadvertebat, tempus quæsitamque rei feliciter gerendæ occasionem jam adesse cognovit, & Carolum ex ea valle, qua latebat, movere jussit. Vt instructa acie de colle cautissimè descendens, in hostes hinc inde dispersos, præda onustos & plerosque inermes, quam fieri posset maxima violentia impetũ faceret. Quod consilium sequutus ille, magno animo, hostes absque ulla difficultate fregit & universos interemit, cepit, aut in fugam conjecit, Victoriaque potitus, in planicie illa permansit: & extat etiamnum eo loco, in monumentum illius rei, templum tunc temporis conditum, quod Sancta Maria Victoriæ nuncupatur. Hac re confecta, Carolus nihil æquè cordi habebat, quàm ut Cõradinum investigaret: querebatque jam ubique illum præcipuosque socios, inter vivos atque mortuos: & quos captivos haberet, magna crudelitate partim cruci affigebat, partim æternis carceribus mancipabat. Ac Henricus Castellanus quidem senator, Reate se ex fuga in monasterium receperat: verùm ab Abbate comprehensus, Pontifici traditus est: & ab eo postea unà cum Girardo Comite Pisano, qui Romam confugerat, Carolo traditus, & in Narbonem provinciam ad æternos carceres missus fuit. Conradinus autem & Austriæ Dux miselli Iuuenes Caluano Lancea, Galeotto ejus filio, & alio insuper stabulario servo Comitati, agasonum habitu induti, tres dies jam

Principium infortunij Conradini.

Alardus arripit occasionem.

Maria Victoriæ.

Henricus Castellanus.

per saltus hinc inde oberraverant. Cumque nescirent in quam partem contendendum esset, forte non procul à Romano littore in sylvâm supra Asturam urbem pervenientes, invenêre ibi naviculam cum Piscatore quodam, eumque rogarunt multa quidem promittentes, ut ipsos ad Senensium usque aut Pisanorum littora deveheret. Piscator conditionem suscepit: cumque pane indigerent, & illorum nemo pecuniam haberet, annulum piscatori tradiderũt, ut eo oppignerato emere posset panem qui in navi necessarius foret. Ille igitur in Vrbẽ Asturam ingressus, de anuli precio pecuniam, pro eo accepturus, scisitatur, & inter cætera (ut fieri solet) narrat etiam quemadmodum bini adolescentes egregio aspectu, sed turpi admodum vestitu ad sese venerint, & navim conduxerint: deinde accepto pane ad naviculam revertitur, assumptisque iis institutum iter ingreditur. Sed fama de binis adolescentibus à piscatore sparsa per urbem, ad Ioannis Frangipanij nobilis Romani, qui Asturæ imperabat, aures pervenit: qui statim conjiciens unum ex illis esse Conradinum, à Carolo tanto studio quæsitum, magnam triremem instruxit, eamque piscatoris naviculam persequi jussit, ac sine ullo labore miseros principes statim cepit, Asturamque pertraxit. Carolus verò de Conradini captivitate subitò certior factus, Asturam magna cum celeritate terra marique obsedit. Sive autem id in eum finem fecerit, ut Ioannes Frangipanius veluti coactus excusari posset, uti quidam asserunt: sive quòd re vera tanto desiderio capiendi Conradini teneretur, simulque metueret, ne ille aliqua ratione evaderet: tantum certè effecit, ut mox illum in sua potestate,

Astura.

Frangipanij impietas.

Conradinus captus.

teſtate, unà cum omnibus comitibus, habuerit: eoſque captivos deinde ſecum ducens, Romam profectus eſt, ad componendas illius urbis res, ubi ſuo loco reliquit Iacobum Cantelanũ Senatorem. Ac reverſus poſtea Ginatianum Calvano, atque Galeotto capita amputavit, ut eo modo Philippi Monteforti Comitis mortem vindicaret: Conradinum autem atque Auſtriæ Ducem Neapolim uſque deduxit, & integrum annum in vinculis cuſtodiri curavit, dum deliberaret quid cum illis agere vellet. Tandem verò, convocatis Neapolim præcipuis quibuſque totius regni Iuris interpretibus, quæſivit ex ſingulis quid de Conradino faciendum eſſe videretur: qui omnes & præſertim Neapolitani, Capuani, atque Salernitani, morte eſſe mulctandum reſpondèrunt: quamvis non deſint hac in parte etiam, qui ſcribant, talem ab iis latam ſententiam fuiſſe, qualem ipſis Carolus præſcripſerit. Henricus Guldelſingius Conſtantienſis quoque in ſua Auſtriaca Hiſtoria, narrat, Carolum de hac re conſuluiſſe ipſum Pontificem, etiam Clementem, eumque his verbis reſpondiſſe: VITA CONRADINI MORS CAROLI, MORS CONRADINI VITA CAROLI. Sed qui aderant illic viri ſtrenui è Gallica, nobilitate, huic ſententiæ nequaquam aſſentiri voluerunt: eique repugnabat etiam præ cæteris plurimum Flandriæ Comes Caroli gener, aſſerebatque Iuvenem è tanta, tamque Illuſtri familia natum minimè eſſe morte mulctandum, ſed liberandum potius, & cognatione aut affinitate quapiam devinciendum. Cui etiamſi multi generoſi viri, quorum animi à pravis affectibus vacui erant, conſentirent, tamen

Iacobus Cantelanus ſenator Rom.

Henricus Guldelſingenſis.

Clementis Pont. reſpõſum.

ex altera parte obtinuit ea sententia, quæ illum mortis supplicio addicebat. Itaq; VII. Calend. Novembris posteaquam annum jam in vinculis egisset, instratus est locus Neapoli sericeis tapetiis rubeis, in eo foro, ubi columna deinde, ante Carmelitarum templum, erecta fuit à matre Conradini, in illius rei memoriam: atque in eum adducti Conradinus, Austriæ Dux, Girardus Comes Pisanus, qui in prælio Tuscorum Dux fuerat, Hurnesus Germanus, itidem in prælio captus, & Henricus Castellanus: quibus alij præterea quatuor adjuncti fuerunt: Richardus Reburſa, Ioannes Grutta, Marinus Capeccius & Rogerius Bussus: ac confluxerat eò maxima hominum multitudo, non modò ex Gallis atque Neapolitanis, verumetiam ex omnibus vicinis urbibus, ut crudele illud spectaculum cernerent: aderatque etiam Carolus ipse, & ex vicina turri omnia quæ gerebantur spectabat. Hoc facto, conscendit Cathedram, ob eam causam fabrefactam, Robertus Barius Caroli protonotarius, & sententiam adversus hosce novem captivos latam, ex scripto pronunciavit, quæ omnes eos morti addixit, præter unum Henricum Castellanum, quem perpetuis emancipavit carceribus, ut Abbati satisfieret, cui fidem dederat, non fore, ut de illo & altero quodam, quos ceperat, mortis supplicium sumeretur. Capita sententiæ præcipua fuêre hæc: Conradinum, quoniam Ecclesiæ pacem perturbasset, Regium nomen falsò sibi assumpsisset, & Regi ipsi mortem intentasset, morte damnari. Pronunciata jam sententia, Conradinus, uti Neapolitanus quidam Iurisconsultus testatur, ad Protho-notarium conversus: Serve nequissime, inquit, serve

Supplicium de Conradino sumitur.

Multi crudelitatis spectatores.

Capita sententiæ.

Conradini ad latam sententiam responsio.

ferve nequissime: ita ne Regis filiũ damnasti? an nescis neminem in eum qui sibi par est, Imperiũ habere? Deinde negavit se ullam Ecclesiæ injuriam unquam inferre voluisse: sed Regnum id tantùm occupare, quod sibi deberetur, & iniquissimè fuisset denegatum: ac sperare mortem suã à matris familia, suis Germanis, Bavariæ Ducibus cæterisque cognatis minimè latam iri inultam: quibus dictis, Chirothecam ex altera manu tractam, veluti signum legationis, versus populum projecit, & asservit hæredem se instituere Federicum Castellanum Amitæ suæ filium: atque hæc Chirotheca, uti testatur Pius Pontifex, excepta, ac Petro Arragonico postea allata fuit. Quibus peractis amputatum caput est, primum quidem Austriæ Duci: Conradinus verò id, quod etiam amputatum, bis Mariæ nomen inclamasse dicitur, cõplectens exosculatus est, & pectori suo admovens infortunium deplorabat, ac seipsum accusabat, quòd illum ex materno complexu quodammodo abstractum in tantas angustias secum adduxisset, & illius interitus causa extitisset. Tum flexis genubus, dum delictorum remissionem à Deo peteret, ei collum percutitur: ac post illum etiam Girardo Nurmaisi Comiti: sed ministro, qui Conradino caput amputarat, alter statim præparatus fuit, qui ei cervicem itidem ferret: ne unquam posset gloriari, se illius sanguinem fudisse, qui è tanta familia natus fuisset. Cæteri quatuor magnates Regni indigenæ, furcis suspensi fuerunt: horum autem trium corpora truncata, & eo loco in terram prostrata nemo attingere ausus fuit, donec Carolus ipse mandasset, ut sepelirentur: ubi autem condita fuissent, tale

Testamentũ Conradini.

Carnifex supplicium effectus.

tale impositum est Conradino Epitaphium.

Asturis ungue Leo pullum rapiens Aquilinum,
Hic deplumavit acephalumque dedit.

Ac talis quidem exitus Conradini adolescentis fuit, miserandus sanè, & non sine omnium astantium lacrymis conspectus: cum quo simul etiam finem habuit nobilissima Suevorum familia, quæ paterno maternoque genere, jam inde à Clodoveis Carolisque Galliæ Regibus, & Imperatoribus Bavaris, cum in Gallia, tum in Germania multos Imperatores, Reges, Duces, aliosque innumeros Principes produxerat, & proinde alias Germaniæ familias quascunque nobilitate facilè superabat. Quamobrem damnata fuit etiam tunc, à multis Scriptoribus, hæc Caroli crudelitas, quod Regem Christianum minimè deceret, in ejus ætatis atq; nobilitatis Principem usqueadeò severè atq; crudeliter animadvertere: & quoniam literarum monumentis non minus illi celebrentur, qui Principes conservarunt, quàm qui eos superarunt: & Victoria comparata gladium deponere, nec amplius eum Victorum, ac maximè Christianorum sanguine commaculare oporteat. Atque eo maius crudeliusque videbatur hoc Caroli facinus, quod præter alia exempla Principum, non longo tempore ante captorum & à Victoribus conservatorũ quæ imitari debuit, ipsemet sibi documento etiã esse poterat, unà cum fratre Galliæ Rege, qui maiorem clementiam non à Christianis, sed infidelibus, ipsum tantùm naturæ jus sequentibus experti fuissent. Etenim Ludouicus Galliæ Rex, qui postea Damiatæ in Ægypto in Divorum numerum exceptus fuit, cum in expeditione adversus Sarracenos hunc ipsum Carolum Regem secum habuisset,

Sueviæ domus finis.

Caroli judicium damnatum.

Carolus crudelior Sarracenis.

buisset, & ambo ab ijs in prælio capti fuissent, Regie tractati, atque etiam dimissi fuerunt. Quare non immeritò Petrus Aragonicus Rex, cum in quadam Epistola Carolo hanc iniquitatem, & quod ipse Conradino ea non præstitisset quæ sibi à Sarracenis præstita fuissent, exprobraret, inter cætera hisce quoque verbis in eum invehitur. TV NERONE NERONIOR, ET SARRACENIS CRVDELIOR. Ac magnopere etiam errarunt ejus ætatis Iurisconsulti, in interpretanda Divi Augustini Ecclesiastici Doctoris sententia, qui in Decretis inquit, Victorem erga victum misericordia moveri debere, & maximè si nulla suspicio sit, pacem ex ea re turbatam iri. Hugolinus enim interpres, sic illam sententiam exposuit, ut assereret illis solis esse parcendum, à quibus nullam pacis perturbationum suspicari possimus: cæteris verò nequaquam. Propter quam interpretationem inhumanam, & contra Latinæ linguæ communem significationem, detortam, Carolus (uti testatur Ioannes Lignanus in jure Canonico excellenter peritus) Conradino caput amputare curavit: eaque res usqueadeò displicuit etiam ipsis Caroli amicis, ut acceperimus Robertum Flādriæ Comitem ejus generum, quadam indignatione motum, confodisse illum qui sententiam pronunciaverat: quòd is illi vita indignus videretur, qui tenuissimæ conditionis homo, adversus Principem ex tanta familia natum, sententiam talem legere ausus fuisset, qua is mortis, supplicio damnaretur. Atque hæc quidem illa sunt, quæ de Germanorum ac Suevicæ domus in Neapolitano regno Imperio invenimus: quibus huic quarto libro finem imponemus.

Iurisconsultorum eorum error.

LIBRI QVARTI FINIS.

PANDVLPHI COLLENVTII PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI HISTORIÆ NEAPOLITANÆ AD HERCVLEM, I. Ferrariæ ducem, Liber V.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Quinto hoc libro, ea quæ porrò à Carolo gesta fuerunt, commemorantur: narratur quæ iis temporibus fuerit Apuliæ calamitas, utque Carolus Tuneti Regem subegerit. Deinde subsequitur Siciliæ à Rege defectio: bellum Caroli cum Petro Aragoniæ Rege: Caroli filij captivitas: Philippi Galliæ Regis in Aragoniam expeditio: Aragonica domus cum Neapolitanis Regibus bellum: Roberti Neapolitani Regis res gestæ: Henrici Imperatoris expeditio: res gestæ Ioannæ Reginæ I. Ludovici Hungariæ Regis, & Andiovini Ducis in Regnum expeditiones: Ladislai Neapolitani Regis gesta: ut Ludovicus II. Andiovinus Dux bellum Regno intulerit, eique Ioanna II. restiterit: quemadmodum contra illum Alfonsus Aragonicus in Regnum advocatus fuerit, & Sfortiæ denique res explicantur.

CAROLUS

CAROLUS ea victoria totius Regni Imperium jam occupaverat, nec quicquam esse videbatur amplius, unde periculum immineret. Quamobrem vindictæ cupidus cum Conradino Neapolim revertitur, eoque in itinere Pandulphum Fasanellum ad Capuam gubernandam relinquit, & Aversam urbem, ex fundamentis evertit, propter Reursæ familiæ rebellionem, quam totam extirpavit. Eò autem ubi pervenisset, Alardum Malphi, Surrentoque donavit, consilij illius remunerandi gratia, simulque vehementer instabat, ut secum porrò manere vellet. Ille verò nec permanere, nec oblatum donũ acceptare voluit, & gratias agens, dicebat se Carolo, in dando consilio, non ob alicujus præmij spem, verùm ob solam Galliæ Regis benevolentiam, morem gessisse: quare assumptis tantummodo armis suis cum suppellectili atque Comitibus in Galliam contendit. Sed ipsa nobilitas cæteræque Apuliæ civitates, quæ ad famam adventus Conradini rebellaverant, cum intellexissent ejus subitam ruinam, nesciebant quo pacto Carolo reconciliari possent: ac semetipsos venia indignos arbitrati tumultuari, & alij aliis locis sese munire cœperunt. Verum qui à Carolo illic præfecti fuerant gubernatores, armis eos persequuti, & in vitam fortunasque eorum sævientes, miseram Apuliam cædibus & rapinis repleverunt: tantaque fuit illa calamitas, ut per totam eam regionem atque Lucaniam, nulla ferè urbs aut castrum esset, quod à suis præfectis cæde aut rapina vexatum non esset: nec illæ quidem paucæ civitates,

Aversa evertitur.

Alardus.

Apuliæ calamitas.

civitates, quas suprà in fide Caroli permansisse diximus, hanc cladem omnes evaserunt: quoniam viros quosdam nobiles ex aliis locis fugientes receperant. Et quoniam nimis laboriosum foret, singulas omnium miserias commemorare, cæteris omissis, binas tantùm scelere vel imprimis memorabiles recensebo. Potentia prima fuit Lucaniæ civitas, quæ perfidiam suam novo scelere expiare se posse existimans, arma adversus suos primates nobilesque sumpsit, eos interfecit, binas Grasinellorum Turacchorumque familias præcipuas extirpavit & plurimos, qui illis suppetias tulerant, captos Regi Carolo tradidit, quod gratiam eo modo se consequi posse speraret: nec tamē hoc illi quicquam profuit: nam perinde ut cæteræ direpta, & mœnium ruina devastata fuit. Cornetū verò & ipsum parvum Apuliæ oppidum est, Abbatis cujusdam ac Monachorum nigrorum Imperio parens: cujus incolæ, equos Gallorum, quos ibi habebant Conradino tradiderant: cumque jā ille succubuisset, ut errorem suum tegerent, eique veniam mererentur, novum facinus excogitarunt. Erant enim tunc Ascoli in Apulia Petrus Bellimōtis, & Rogerius Sancti Severini Comites eò missi à Carolo, ut rebelles punirent: cernebantque jam Cornetani sibi quoque ab ijs periculum imminere: quamobrem impetrarūt auxilium eorum nobilium qui rebellionis Principes fuissent: simulq; etiam oppidum ijs commeatu instructissimum, & suam operam fidemque ad defensionem obtulerunt. Illi igitur oppidum ad suam defensionem opportunum esse rati, conditionem susceperunt, & optimi ac strenuissimi quique, inter quos erant etiam Robertus de Sancta Sophia, & Petrus Palumba

Potentia.

Cornetum.

Cornetani proditores.

lumba Germanus, conjuncti Cornetum ingrediuntur, ut iis quæ ad defensionem facerent præparandis, operam darent: sed ecce sub vesperam, cum jam cœnaturi mensis assiderent, Cornetani, uti inter eos convenerat, sumptis armis illos invadunt, & præter paucos quosdam qui aufugerunt, omnes captos vinctosque ad Caroli præfectos adduxerunt: Ac fuêre eorum centum atque sex, ex quibus centum & tres furcis suspensi, reliqui tres Melphim tracti & illic ex altissimo loco præcipites dati sunt. Atque hujusmodi quidem crudelitatis sævitiæque exempla per Apuliam atque Lucaniam, eo anno, quo Conradinus post amissam victoriam in vinculis tenebatur, multa præterea edita fuerunt: ita quidem ut perpaucas familias fuisse acceperimus, quæ fortunas, aut cædem suorum non deploraverint. Nec minor fuit in Sicilia calamitas ob incendia, rapinas atq; cædes, iisdem causis ortas: donec tandem utraque Regio datis pœnis arma deposuit, & imperium pacificum reliquit. Hisce rebus confectis, Carolus sæpe extra Regni fines in Tusciam, Viterbium atque Romam profectus est, cum ut Ecclesiæ, tum ut cæterorum amicorum res componeret: & cum Ludovicus frater Galliæ Rex Tunetum obsideret, in Africam quoque ei suppetias laturus, expeditionem suscepit: ac quo die eò appulit, migraverat ex hac vita Ludovicus. Itaque cum mortuum eum deprehendisset, quem se ægrotum adhuc inventurum putabat, primum quidem prostratus in terram, Deo paucis supplicavit: deinde surgens, omnemq; mœstitiam dissimulans, exercitum ut bono animo esset confirmavit, & stratis bellum continuare cœpit. Bis autem

Crudilitas supplicij.

Caroli expeditio in Africam.

Sarraceni victi.

cum Sarracenis prælium cõmisit, quorum primò tria eorum millia occidit, secundo eos omnino superavit, castraq; eorum militibus prædæ concessit. Et cum denique pestis in urbe Tuneto ac foris in castris etiam grassaretur, inducias per decem annos cum ijs pactus est, sed honestis conditionibus inter quas fuère etiam hæ: Vt Sarraceni sumptus eo bello factos solverent, & tributum quod Siciliæ Regibus pendere soliti fuerant, ipsi deinceps quotannis numerarent. Deinde verò in regnum suum reversus, anno salutis MCCLXXVII. à Maria virgine Antiochiæ Principis filia, omnibus Hierosolymitani regni juribus donatus, & Hierosolymorum Rex pronunciatus est: quare misit tunc in Syriam ad Regni administrationem Rogerium Sanseverinatem: qui eò perveniens, ceu Prorex, Caroli nomine nobilitatem provinciæ jure jurando sibi devinxit, idque opera Albertini Moresini, qui Venetorum nomine Acrensibus imperabat. Atque hæc ipsa causa putanda est, propter quam reliqui etiam omnes Neapolitani Reges, qui deinceps sequuti sunt, usque ad tempora Joannæ II. Hierosolymorum quoque Reges nuncupari voluerint. Sed nondum tamen deprehendi, quisnam Mariæ hujus pater fuerit, cujus nomine jura Hierosolymitani regni, ipsa ad se pertinere prætenderet: quare humanitatis officium nobis certè præstabit ille, qui id cognoscens, nostræ huic historiæ adjunxerit. Iam verò Carolus in hac regni pace atque quiete, Neapoli agens, non contẽtus erat suis regnis, quæ haberet: sed de Cõstantinopolitano quoque Imperio occupando, & Michaele Palæologo, qui eo tempore ibi imperabat, expellendo cogitabat: idque facilius se consequi posse putabat, urbium quarundam opera ac

Carolus Rex Hierusalem. 1277.

Neapolitani Reges etiam Hierosolymitani.

qui

que fide, quas in Achaia quæ nunc Morea dicitur tenebant. Sed fortuna, domestica negotia illi objiciens, institutum impedivit: cum enim præfecti, & qui alia munera per Siciliam illius nomine obibant Galli, subditos iniquius tractarēt, & cum in mulierum pudicitiam tum in fortunas vitamque hominum sævirent: Ioannes Procula Salernitanus, qui Manfredi Medicus fuerat, inito cum Siculis consilio, Insulam eam ex Gallorum servitute in libertatem vindicare decrevit. Quamobrem Constantinopolim primùm profectus, Imperatori Caroli consilia patefecit, & Græcorum favorem, quoad fieri potuit, sibi conciliavit. Deinde in Cathaloniam contendens, regnum Insulæ Petro Arragonico, qui Constantiam Manfredi filiā in matrimonio habebat, obtulit: binisque profectionibus Romam susceptis, tantum apud Nicolaum III. Pontificem egit, ut in Petrum, Constantiæ nomine, Insulæ jura contulerit, isque conditionem susceperit. Tantaque fuit hujus Medici sagacitas, ut octodecim mensibus institutum perfecerit: usque adeò clanculum, ut ante indictum diem, quo sub vesperam ad primum Campanæ sonum, arma adversus Gallos sumere, & omnes trucidare debebant, nihil planè suspitionis fuerit. Cum igitur constitutus dies atque hora adesset, perfecerunt omnes quod fuerat decretum, & Gallos ex improvisò adorti, magnum numerum occiderunt: atque tantum erat jam Insulanorum in Gallos odium, ut illorum nullus evadere posset: quin etiam sicubi gravidas Gallorum mulieres esse scirent, illas ferro transfixas una cum fœtu subitò enecabant. Atque hoc quidem modo Sicilia Gallis adempta, & deinde à Petro Aragonico occupata

Novi motus in Sicilia.

Ioannes Procula vindex.

Nicolaus III.

Siculi deficiunt a Gallis.

cupata, ex quo, Siculus vesper. proverbio tritum habemus, Caroli institutam in Græciam expeditionem impedivit, anno salutis MCCLXXXI. postquam undecim annos in regno pacem habuisset. Quæ res ita confecta, causam dedit multis discordijs inter binos illos Reges: ex quib. eas breviter commemorabimus, quæ Regni Neapolitani propriè fuerunt, nec prætermittemus etiam quasdam externas si admodum memorabiles sint. Carolus igitur suscepta primùm adversus Siculos expeditione, Messanam obsedit, sed illinc in Calabriã pulsus fuit: unde Romã profectus, questus est apud Pontificem, quòd insulæ jura in Petrum contulisset. Petrus verò interim Panhormi Coronam Regni accepit: Iam verò dum suspensa eorum causa in judicio esset, nec decidi posse videretur: decreverunt duello bini Reges inter se decertare, consentiente in id ipsa quoque Curia Romana, quamvis absurdum videretur. Itaq; constituto certaminis Indice Angliæ Rege, & loco Burdegala in Aquitania: Carolus quidem indicto die statim comparuit in locum ei rei deputatum: sed Petrus latebat, & ignorabatur planè ubi esset: quamvis superioribus diebus iis locis fuisset conspectus, ex quibus nequaquam ad eum diem communibus & Regibus consuetis ineuntibus Burdegalam pervenire posset. Cum igitur Carolus in Palæstra Petrum per majorem dieì partem expectasset, nec ipse compareret, discessit. Sed Petrus per equos celeres diversis locis dispositos, eò clanculum incognitusque pervenerat latuerat que: sub vesperam verò prodiens in arenam Carolum apud certaminis præsidem Angliæ Regis Vicarium, ceu cõtumacem accusat: & ubi illi tam

1281.

Duellum inter Petrum & Carolum.

Petri Aragonici astutia.

tam diu constitisset, donec sub noctis principio stellæ in Cœlo manifestè conspicerentur, conscendit equum, eademque celeritate se iterum in tutũ locum, deluso Carolo, recepit: & dicitur tanta usus esse ea nocte velocitate, ut nonaginta millia passuum emensus sit. Eam autem ob causam à Martino IV. Pontifice anathemate feritur, & Cathaloniæ Regno deponitur: quod proinde ille in Carolum Philippi Galliæ Regis secundum filiũ qui Valesius Comes dicebatur, contulit: eique in uxorem dari etiam curavit Clementiam Caroli Salernitani Principis unicam filiam, condonans videlicet, si quid in arctiori cognationis vinculo prohibitoq; gradu esset peccatum: eaque re confecta, crucis symbolo omnibus qui adversus Petrũ arma sumerent, plenam delictorum veniam condonavit: Fuit autem Carolus hic Salerni Princeps is qui paulò pòst Rex Neapolitanus factus, Carolus II. uti docebimus, appellabatur. Interea verò, dum Carolus in Aquitania certaminis causa erat: prodijt adversus Picentinos cum quadraginta quinque triremibus, alijsque pluribus ratibus Rogerius Loria Calaber, rerum maritimarum Petri Regis nomine præfectus, vir prudens, fortis, & tanta rei navalis experientia, ut omnes reliquos ejus temporis Duces superaret: ac perlustratis, devastatisque eorum locis maritimis, versus Neapolim contenebat: jamque tela quoque in urbem immittens, ignaviam iis exprobrabat, eosque ut prodirent lacessebat. Quamobrem Carolus Salerni Princeps, unicus Regis filius, contra Legati Apostolici paternamque admonitionem (qui discedens præceperat, ne unquam extra urbem produet manusque cum hostibus consereret, sed

Petrus Arag. anath. ferit.

Carolus Salernitanus.

Carolus filius capitur.

solis reb. Neapol. esset intentus) indignatione ambitioneq; permotus, ex portu cum triginta sex triremibus, aliisque pluribus ratibus prodiens, supra Neapolim illum adoritur : pugnat acriter : sed ab eo superatus, capitur cum novem triremibus, ac maximo nobilium virorum numero : iique omnes à Rogerio, præter solos novem quos cum Carolo sibi reservavit, in Siciliam mittuntur captivi, ducentisq; eorum nobilissimis capita statim Mes-

Vltio Conradini. sanæ amputantur, ut eo modo Conradini mors, inulta non esse videretur. Ea re confecta, Carolus Rex ex Aquitania rediens, sequenti die Cajetam cum sexaginta triremibus appulit, ex quibus tres majores milite armato, pedestribus copiis atque equitatu onustæ erant. Hic verò cum de filij captivitate certior factus esset, simulque intelligeret

Neapol. levitas. Neapolitanos tumultuari ac Rogerio vitam atque fœlicitatem, sibi verò mortem infaustaque omnia imprecari, , indignatus est vehementer ob tantam eorum levitatem atque perfidiam : & eò contendens non ad portum appellere, sed supra Carmelitarum templum ingredi in urbem voluit, quod

Caroli in suos indignatio. illam exurere planè decrevisset. Qua in sententia cum benè diu fuisset, tamen cum ipsius Apostolici legati, tum amicorum quorundam precibus motus, tandem pepercit : sed ex nocentissimis quibusque civibus, centum & quinquaginta suspendio addixit. Iis ita expeditis Neapolim ipsam atque Brundusium munire, novamq; in Siciliam expeditionem parare cœpit : jamque in Autumno Crotonem cum centum ac decem triremibus, aliisque minoribus navigiis multis pervenerat, sed cum imminentem sibi hyemem jam cerneret, & pecunia atq; commeatu seminus instructum esse

cognosce-

cognosceret, Brundusij subsistere decrevit, ut comparato per eam hyemem commeatu, pecunia cæterisq; rebus ad bellum necessariis, sequenti vere cum potentissima manu prodiret. Itaque eò sese convertens, comparandis rebus necessariis operam dabat: cumque postea Foggiam pervenisset, curis atque melancholia quadam vexatus in morbum incidit, sacrisque symbolis munitus, ex hac vita migravit, septimo Februarij die, anno Servatoris MCCLXXXIIII. ætatis verò suæ quinquagesimo sexto, cum jam annos novendecim imperasset: corpus verò Neapolim deportatum, ibique Regia pompa sepultum fuit. Interea verò dum hæc ita geruntur, missi erant à Martino Pontifice bini in Siciliam Cardinales, ut Petrum ad pacem & concordiam traherēt: sed cum illum adducere non possent, ut ullas, quas ipsi voluissent, conditiones susciperet, Sacram Pontificis in eum censuram auxerunt, & ipsis quoque Siculis interdixêre sacris. Quam rem illi iniquissimo animo ferentes, ira omnes accensi sunt: cognitaque interim Caroli morte, in Carceres, quibus Galli à Rogerio capti detinebantur, impetum fecerunt, ut omnes enecarent: sed cum illi fortiter resisterent, igne in carceres conjecto omnes sine labore atque periculo ullo exusserunt. Dein convocarunt ex omnibus Siciliæ urbibus, præcipuos quosque juris interpretes, ut de Carolo captivo sententiam ferrent: eodem videlicet modo, quo Carolus hujus pater cum Conradino egisset: atque illi uno consensu judicarunt, Carolo Principi captivo eodem modo amputandum esse caput, quo pater illius Conradino fecisset. Itaque Constantia Regina die quodam Veneris benè manè, Principi

Caroli mors. 1284.

Siculis interdictum sacris.

Galli captivi exusti.

Conradini alia ultio.

moriendum esse denunciat, ut animæ scilicet prouideret, quod corpus, uti Conradino contigisset, morti esset tradendum. Respondet Princeps contentum esse se mortem oppetere, eo die præsertim, quo Seruator noster Iesus Christus itidem pro nobis obiisset. Quo responso cognito, Regina religiosa atque prudens: si Princeps, inquit, propter hunc diem æquo animo mortem obire paratus est: ego quoque propter illum qui eo die est passus, illius misereri volo: quæ ubi dixisset, impetrauit ut conseruaretur, nec illi quicquam mali fieret. Populo verò, qui instabat ut morti traderetur, ostendit eam rem tanti esse momenti, & ex qua tot mala oriri possent, ut Petro Rege insscio nequaquam esset perficienda: quare velle se illum in Cathaloniam mittere, ut ibi Regis mariti sui judicium expectaret. Atque hæc res tantam laudem prudentissimæ mulieri peperit, quantam infamiam Carolo pepererat id, quod iræ atque cupiditatibus indulgens, maluisset in Regium puerilemque sanguinem sævire, quam clementer agendo, æternam gloriam comparare. Fuit autem Carolus longo erectoque corpore, facie rubicunda, naso magno, a pectu feroci, animosus, severus atque asper in puniendis delictis: re militari multò magis quàm civilibus pacisq; negotiis excellebat: cibo, potu Venereisque rebus modeste utebatur, non aliter ac si religiosam vitam ageret: brevi somno contentus erat, parumque etiam loquebatur, sed multò plura agebat. Erga milites liberalis, & constans in servanda fide erat, sed ambitiosus interim atque Imperij aurique cupidissimus. parum pensi habens unde illud sumeretur, dummodo suppeteret, & expedire posset quod

Constantiæ Reginæ pietas.

Caroli conditiones.

quod instituerat. Morionibus atque adulatoribus aulicis minimè delectabatur, sed fortibus maxime militibus. Pro Insignibus utebatur lilijs Gallicis in plano Cœruleo, & supra illa arcem rubeam habebat, qua à Gallicis distinguerentur. Victoriarum ejus gloriæ, multum semper detraxit nimia militum licentia, quam eis pacis tempore etiam, non sine magno subditorum detrimento, concedebat. Cæterùm templa, monasteria multaque alia ejus generis magnifica ædificia cõdidit, & inter cætera Neapoli Arcem novam, eo loco quo etiam nunc est: erat autem prius ibi Collegium fratrum Minorum, quod cum Arcis construendæ causa destruxisset, alio Monasterio compensavit, quod Maria navalis appellatur. Vnicum filium reliquit Carolum Salerni Principem, tunc temporis captivum, eique jam longo tempore ante in uxorem dederat Mariam Stephani Hũgariæ Regis filiam, ex qua cum prius tum etiam postea multos suscepit liberos. Sed Pontifex cognita Caroli morte, statim Neapolim misit Gerardum Parmensem Cardinalem: Philippus verò Galliæ Rex Robertum filium Comitem Atrebatensem cum magno strenuorum virorum comitatu: eódemq; venit etiam Maria Salernitani Principis captivi uxor, junà cum Carolo Martello tredecim annos nato filio, ut simul cum alijs Maritì Regnum administraret. Quæ dum ita geruntur, Philippus Galliæ Rex cum magnis copijs terrestri itinere: ejus verò filius Carolus Valesius mari cũ centum & viginti triremibus eodem anno Cathaloniam invadunt, ut Petri Aragonici Regnum cujus jura in Valesium collata à Pontifice fuerãt, occuparent: moxque Gironam expugnarunt: ubi

Insignia.

Ædificia.

Vicarij Caroli in Regno Neapolit.

Petrus Aragonicus moritur.

Petrus propter ictum quem accepisset, vitam finivit, & Aragoniæ quidem Regnum Ansusio primogenito, Siciliæ autem Imperium Iacobo alteri filio in Testamento legavit. Interea autem solverat è Sicilia Rogerius Loria, & Petro Regi suo

Binæ Rogerij victoriæ.

suppetias laturus, versus Cathaloniam vela dabat: cumque intelligeret Gallicæ Classis partem unam in Rhodæ Hispaniæ portu relictam, alteram verò Narbonam commeatus comparandi causa rediisse, invasit statim eam quæ Rhodæ erat, & partim combussit, partim unà cum Entio Admirallio Galliæ cœpit: deinde ad eam, quæ in Narbonensi portu ociosa erat, conversus, eandem fœlicitatem expertus est. Cujus rei certior factus Philippus Galliæ Rex qui jam Perpignani ægrotabat, ex hac vita migravit, morbo scilicet aucto ex tristiori nuncio. Ijsdemque ferè diebus obijt etiam Romæ Martinus IV. Pontifex: ut hinc appareat annì unius spacio, qui fuit ex MCCLXXXIV. &

1285. MCCLXXXV. constitutus, Pontificem, ac tres Reges, Carolum Neapolitanum scilicet, Petrum Aragonicum, & Philippum Gallicum occubuisse. Dum autem propter tot Principum virorum interitum, res aliquantò pacatiores essent, venit in

Odoardus de pace agit.

Aquitaniam Odoardus Angliæ Comes, ut pacem inter binos Reges juvenes conciliaret, Iacobum videlicet & Carolum II. qui in Cathalonia captivus detinebatur: utque hunc liberatum, ad regni Neapolitani gubernationem mitteret. Iamque id propè effecerat, pacemque Carolo honestis conditionibus impetraverat: sed Atrebatensis Comes

Arafleus Comes & Legatus Apostol. novos motus cient.

& Legatus Cardinalis, qui Regnum Neapolitanum gubernabant, Siciliæ recuperationem tentantes, institutum impediverunt: conductis enim quibusdam

quibusdam Venetorum triremibus, & alijs quibusdam ad quinquaginta ferè comparatis, ac cum ex Tuscia, tum ex indigenis Regni magno exercitu conscripto, eoque, Ranaldo Balzio Comite Avellino ductore, in Siciliam transmisso, Cataniam paucis diebus occuparunt, præsidijsque munierūt. Dumque reliquam exercitus partem, Neapoli in Siciliam devehendam ijsdem ferè diebus curarēt, adjunxère se illis etiam cum magnis copijs, Guido Comes de Monteforti, qui Tusciam gubernabat, & reliqui Atrebatensis comitis socij, Bononiensis scilicet & Flandriæ comitis filius Philippus: qui itidem ex Aurelia via propè Senas discedentes in Siciliam contendebant, & Genuensem quēdam Arriginum rebus suis navalibus præfecerant. Sed Rogerius Loria superata Gallorum classe ad Narbonam, & cognitis ijs quæ Avellinus Comes adversus Cataniam in Sicilia tentasset, contendebat ipse quoque eò, Insulæ rebus suppetias laturus: quo in itinere dum properaret, conspexit è lōginquo eam Avellini classem, quæ Neapolim transportandi reliqui exercitus causa, redibat: quamobrem eam insequutus atque aggressus, nemine quasi repugnante superavit cepitque. Deinde in eam quoque irruens, quæ Guidone Monteforte Duce, ex Tuscia recenter in Siciliam vela dabat, acre prælium comisit, fregit ac tres illius primarios Duces cepit: quorum Bononiensis quidē Comes atque Flander pecunia se redemerunt, sed Guido Montfortius retentus, in vinculis deinde vitam finijt. Qua re factum est, ut qui Cataniæ erant in præsidijs, ab Aragonicis obsessi de auxilijs desperantes, seseq; ea conditione dediderunt, ut ipsis & Avellino cum socijs discessus sine periculo cōcederetur

Ranaldus Balzius.

Loria classem Gallorum denuò superat.

cederetur, eoque impetrato Neapolim in Italiam
sese receperunt. Atque hæc quidem causa fuit,
cur pax ab Odoardo primum tractata perfici non
potuerit: sed cum jam essent in feliciori statu res
Pax inter Iacobum Siciliæ & Carolum Neapol. Reges. Aragoniorum, defunctoque Pontifici substitutus
fuisset Nicolaus IV. nec cessaret Odoardus eadem
pacis cõsilia tractare, impetravit ille quidem eam,
sed longè iniquioribus conditionibus quàm prius
fuisset habiturus. Carolus II. enim obligabatur,
apud Valesium Comitem efficere, ut is jura sua,
quæ à Martino IV. in Aragoniæ Regnum acce-
pisset, renunciaret, & suis sumptibus à Pontifice
impetraret, ut ille in Iacobum Siciliæ Regni jura
conferret: quibus rebus expediendis tres anni illi
concedebantur: quibus nisi effecisset, jurejurando
promittebat se in eosdem carceres reversurum. In
cujus rei testimonium, Iacobo Regi obsides dedit
tres filios: Ludovicum nempe, qui postea Episco-
pus Tolosanus factus, in Divorum numerum re-
ceptus fuit, Robertum, qui Neapoli postea regna-
vit, & Ioannem Moreæ in Achaia Principem, qui
admodum juvenis mortuus est. Ac præter hosce
obsides reliquit etiam pignori quinquaginta ex
nobilissimis, maximeque strenuis, ac generosis mi-
litibus suis: & triginta millia argenti marcharum
persolvit. Quibus conditionibus tandem libera-
Carolus liberatus. 1288. tus Carolus, anno salutis MCCLXXXVIII.
postquam captivus quartum jam annum in vin-
culis egisset: in Galliam pervenit, ut Comiti Vale-
sio, sui in regnum Aragonicum juris renunciatio-
nẽ persuaderet: sed id obtinere non potuit. Quã-
obrem è Gallia decedens, binis Gallorum agmini-
bus & Amerigo Narbonensi comitatus, in Italiã
Amerigus Narbonẽsis. contendit, & per mediam Longobardiam, Floren-

tiam,

tiam, atque hinc, ut Aretium Gibellinæ factionis causa devitaret, per Clusentinos Poppium profectus est: atque per Appennini juga Tiphernum & Perusiam denique, ubi tunc erat Nicolaus IV. Pontifex, pervenit: eoque loco postquam cũ illo egisset de regni sui confirmatione, renunciatus est iterum utriusque Siciliæ, citra & ultra fretum Rex: anno à partu Virginis MCCLXXXIX: sive id ipsius Pontificis errore, sive malitia contigerit: nam utriusque sententiæ Scriptores inveniũtur. Itaque rebus ita confectis, jam Neapolim revertitur, eoque anno regnum suum administrare incipit: sed glisscere iterum inter illum & Iacobum odia atque inimicitiæ cœperunt: propterea quod se utriusque Siciliæ Regem pronunciari à Pontifice passus fuisset. Iamque tumultibus incipientibus, defecit quoque ab illo Cathenzanum in Calabria, & Iacobo Regi se dedidit: quamobrem misit eò Comitem Atrebatensem, ut id recuperaret. Dumque in illius obsidione essent, profectus quoque est eò, urbi suppetias laturus, Rex Iacobus unà cum Rogerio Loria Admirallio suo, quinquaginta triremes quingentosque gravis armaturæ viros ducens: sed ubi expositis in terram copiis pugnasset, pulsus est, & in triremes se recipere, easque in altum agere coactus: eaque prima pugna fuit, qua Rogerius Loria superatus unquam fuerit. Quamobrem pulsus Cathenzano Iacobus Rex, ut Carolum tamen ab instituto averteret, Cajetam contendit, & exposito in continentem milite, & montem supra urbem occupato, eam obsedit ac strenuè oppugnavit. Sed oppidani se fortiter defendentes, restiterunt, donec Atrebatensis Comes, relictis

Cathenzani.

Rogerius Loria invictissimus.

relictis ad Cathenzani obsidionem idoneis copiis, iis auxilio venisset, itemque etiam Carolus ipse cum recentibus ex Latio subsidiis: quo factum est ut Iacobus eò redactus, inducias postularit: atque eas proinde in biennium impetravit à Carolo, sed repugnāte ei rei magnopere Comite Atrebatensi, qui Regem victoriam certam hoc modo amittere asserebat, & indignatus ob id ipsum, ex Italia cum omnibus suis copiis in Galliam reversus est. Atque hac quidem ratione, ubi Iacobus in Sciliam rediisset, remuneravit Carolus fidem Cajetanorum, quam sibi adversus hostem servassent, cosque per decennium ab omnibus oneribus, atq; vectigalibus liberos esse voluit. Deinde Neapolim reversus magna pompa atque solemnitate, Carolum Martellum filium natu maximum equestri dignitate donavit, & per Legatum Apostolicum Hungariæ Regem pronunciari curavit: quoniam eo anno illius Rex Stephanus, ex hac vita commigrans, nullos alios reliquerat liberos, quàm uxorem suam Mariam hujus Caroli Martelli matrem: cujus ratione eum in Regnum surrogare volebat, quamvis jam tum alius quidam Andreassus, è stirpe Regia, non nisi transversæ lineæ ratione natus, id ingressus esset, ejusque partem aliquam occupasset. Interea temporis autem obierat Nicolaus IIII. & Apostolica sedes propter Cardinalium discordias binos annos cum tribus mensibus præside vacabat: donec anno salutis 1294. MCCXCIV. heremita quidam Carolo urgente, Perusiæ ad Pontificatum eveheretur. Hic patriam habebat Æserniam in Samnitibus, jamque in solitudine, duobus propè passuum millibus à Sulmone, sanctissimè vivebat, & Petrus Murroneus dicebatur:

Cajetani remunerati.

Carol. Martellus Rex Hung.

Andreassus.

dicebatur: susceptoque Caroli precibus Pontificatu, Cœlestinus V. nuncupatus fuit. Cæterùm Perusiam, à Cardinalibus vocatus, venire noluit, sed Aquilæ subsistens collegium ad se venire, & ibi Pontificatus corona exornari voluit: quæ res tanta celebritate peracta est, ut acceperimus eò ducenta hominum millia confluxisse: quod proinde ob eam causam haud dubiè accidit, quòd Apostolica sedes usqueadeò diu vacasset, tantaque esset viri illius sanctitatis fama, & quòd novum planè esset, hominem solitarium & cum collegio Cardinalium nihil commercij habentem, ad summam Pontificatus dignitatem evehi. Creavit autem Cœlestinus in ea celebritate Aquilæ, duodecim Cardinales: nec multò post renunciare Pontificatui cogitabat, sive quòd se ineptum ad illius administrationem æstimaret, sive quod re vera de animæ suæ salute metueret, in tam gravi atque periculis pleno munere obeundo, aut fortassis etiam, quod à malignis quibusdam hominibus, ut id faceret solicitaretur. Cujus rei certior factus Carolus, voluit ut sedem Neapolim transferret: & cum eò commigrasset, omni studio conabatur hoc renunciandi consilium ei dissuadere, & cum ipsemet cum eo collocutus tum etiã per Neapolitanum Archiepiscopum, nihil nõ faciebat ut eas cogitationes illi eriperet. Ille tamen nihilominus Benedicti Cajetani Ananiensis Cardinalis malitia solicitatus, sexto mense postquam fuisset electus, ubi solennitate quadam populo benè precatus esset, Pontificatum resignat, & collegio liberam potestatem eligendi novum Pontificem facit. Quamobrem substituitur illi Neapoli idē Benedictus, qui se Bonifacium octavum, postea voluit

Cœlestinus Pontif. henuta.

Cœlestinus suæ stulticiæ pœnas dat.

Bonifacius VIII. nequá

voluit appellari : & ubi per annum Neapoli degisset, Romam concessit, & ibi magna crudelitate Petrum Cœlestinum in vincula conjici necarique curavit, metuens ne ob singularem pietatem ad

1295. Pontificatum denuò revocaretur. Anno deinde sequenti defunctus est Anfus Aragoniæ Rex, Iacobo & Federico fratribus relictis : quamobrem

Pax inter Iacobum & Carolum. Iacobus, cum se jam Aragoniæ Regnum habere cerneret, constituit pacem cum Carolo facere, & in Ecclesiæ gratiam redire : idque Bonifacij Pontificis opera obtinuit : ea conditione ut Insulam Carolo relinqueret, filiosque ejus qui in Cathalonia obsides vincti tenerentur, dimitteret, & Caroli filiam duceret. Carolus quoque atque Pontifex è contrà promiserunt, se effecturos apud Valesij Comitem, ut jura quæ in Aragoniæ Regnum à Martino IV. Pont. habuisset, illi renunciaret. Quibus ita constitutis, profectus est ipsemet Carolus in Galliam confirmandæ hujus pacis causa: ibiq; etiam instinctu Pontificis pacē inter Angliæ Galliæque Reges constituit: quo facto redijt iterū in Italiam, cum filijs & per Florentiam iter faciens, deprehendit ibi Carolam Martellum filiū, qui ei, honoris gratia, cum ducentis nobilissimis viris obviam prodierat : quare simul illinc Romā Neapolimque magna cum pompa contenderunt. Atque huc quidem ubi Carolus pervenisset, contrà quam speraret, cognovit Federicum Iacobi Aragonici fratrem, Siciliā denuò occupasse: quamobrem provocavit ad Pontificem, ut illic de causa

Sicilia iterū ab Aragonicis capta. cognosceretur, ambos eos fratres. Iacobus verò comparens cum matre Constantia, quæ è Manfredo nata erat, & Rogerio Loria Admirallio, magnoque honore exceptus : sese coram Carolo excusavit,

savit jurejurando confirmans, Federicum fratrem id totum se inscio patrasse : utque verbis suis amplior fides adhiberetur, Carolo operam suam ad recuperandam insulam offerebat. Qua re cum esset Carolo satisfactum, condonavit etiam Rogerio à quo captus fuisset, eumque suis stipendijs conduxit. Sed Pontifex Iacobum Ecclesiæ signiferum declaravit in quacunque tandem expeditione, quæ adversus Sarracenos, aut in terram Sanctam susciperetur : & Sardiniæ regni jura etiam in eum contulit, potestatem faciens illud Pisanis, aut alijs quibuscunque eripiendi : eoque factum est ut paulò post, Alfonsus Iacobi Maximus natu filius, cum septuaginta triremibus alijsque pluribus ratibus eò contendens, universam Insulam occupârit. Federicus autem ubi intellexisset Rogerium ad Caroli stipendia transivisse, illum proscripsit, ejusque nepoti, quem in Sicilia habebat, proditionis insimulato caput amputari curavit. Sequenti anno deinde, qui à nato Servatore erat MCCIIC. Carolus instructis quadraginta triremibus Rogerio Duce, Iacobum monuit ut quẽ admodum Romæ promisisset sibi adversus Siciliã & Federicum auxilio esset: atque ille sine cunctatione cum triginta triremibus Neapolim advolavit: conjunctisque viribus in Siciliam contenderunt. Quibus obviam progressus Federicus Aragonicus, unà cum suo Admirallio Federico Auria, & sexaginta triremibus acie prælium committit, sed superatur amittitque inter cæteros, sex millia hominum, qui cum viginti & duabus triremibus capti fuerunt : & ipse quoque facile comprehendi potuisset, ni Cathalani cedentes liberam fugam illi concessissent: eoque factum est, ut Caro-

Iacobus Rex Sardiniæ.

1298.

Federicus Aragonicus prælio superatur.

lus ob editam hanc stragem, tamen Siciliam tam non occupare potuerit. Sed proximo anno Ro-
1299. bertus tertius Caroli filius Dux Calabriæ, ex patris mandato, in Siciliam trajecit, Cataniamque
Galli à Siculis fusi. occupavit. Quem Philippus frater Tarenti Princeps cum insequeretur, sexaginta triremium classem ducens, eique Roberti classis, quæ Cathaniæ ociosa erat, obviam honoris causa progrederetur: Siculi occasione illinc arrepta eam invaserunt, ceperunt atque planè fuderunt spectante Philippo, ut perpauci admodum Cathaniam inde incolumes fuga se recipere potuerint: deinde in Philippum quoque impetum fecerunt, & acerrimè pugnantes eum superarunt, captumque Panhormi in vincula miserunt. Qua re cognita Robertus, existimavit se non amplius in Sicilia tutum fore; præsertim quod Federicus à Siculis vocatus è Cathalonia, cum magnis copijs adventare diceretur; quare relicta Cathania, cum reliquis navibus quæ adhuc supererant, in Italiam revertus est. Federicus verò cum in itinere certior factus esset, Siculos suos binas Gallorum classes vicisse, rectà versus
Calabria à Federico occupata. Messanam iter tenet, atque ubi perveniisset eò, cõjunxit omnes totius Insulæ vires, & Calabriam terra mariq́ue adortus, illam universam paucis dieb. in potestatẽ sitam redegit. Non desunt autẽ qui secundo huic prælio Siculorum, cum Gallis commisso interfuisse Federicum scribunt, & in Insula obsessum ab sese Philippum cepisse: sed utut res habeat, hoc sanè constat, binas classes fusas fuisse, Philippum captum & Robertum ob eã causam in Italiam redijsse. Dum hæc in Sicilia
Sarracenis pulsis Lucaria. ita geruntur, decrevit Carolus Sarracenos Luceria pellere, quos tamen & ipse prius & pater Carolus

I. quin-

I. quinquaginta circiter annos tulerant, certum vectigal solventes. Quamobrem legem tulit, qua licebat omnes Sarracenos ubicunque inveniretur sine periculo necare, nisi qui Christianam religionem amplecterentur: hisce enim & opes & habitatio tuta concedebatur. Qua re cognita, illi omnes ferè ex Italia discesserunt, & non nisi pauci quidam tantùm, sacra lotione Religione Christianæ initiati, remanserunt: qui tamen animo totaque vita atq; moribus Sarracenicam quandã perfidiam declarant, usque in hodiernum diem, quando per varia Apuliæ loca dispersi Marrani appellantur. Sed anno deinde, post natum Servatorem. MCCCII. Carolus Valesius qui tunc, Pontificis & Regis Galliæ mandato, Florentinis in Tusciam auxilio venerat: in Regnum Neapolitanum transijt, ut cognato suo Carolo II. suppetias ferret: conjunctisq; Regis copijs cum suis, & Calabriam invadens, magnam prædam inde comparavit, quòd nemo se illi opponere auderet. Fedricus enim non modò prælium detrectabat, sed pacem etiam statim postulavit: eaque hac conditione tunc constituta fuit, ut Federicus omnes quas in Italia haberet urbes relinqueret: & Carolus è contrà cum filijs atque Valesio Comite juramento obligaretur, se ei Siciliæ possessionem per suam vitam concessurum, nec unquam molestum futurum.

Marrani.

1302. Pax inter Carolum & Federicum.

Hoc eodẽ anno copiosissimos ignes evomuit Sulphurarius Ischiæ Insulæ Neapoli proximæ mons, tanto cum impetu, ut flammæ in extremas usque oras Insulæ conjicerentur: quo factum est, ut multi homines aliaque animalia, ea clade interierint, & plurimi cognita periculi magnitudi-

Ischiæ mons ignem vomit.

ne navibus conscensis in vicina loca aufugere res-
cta Insula, cogerentur, in Procidam nempe, Ca-
priariam, Baias, Puteolos atque Neapolim: dura-
vitque illud incendium binos dies continuos.

Hac pace cum Federico constituta, vixit deinde
Carolus pacifice, magnaque cum autoritate in I-
talia: Robertum filium Calabriæ Principem, a
Florentinis rogatus, in Tusciam misit, qui eam
provinciam ceu propriam, magna cum laude fi-
deque gubernavit. Deinde ablegavit eundem A-
vinionem ad Clementem V. novum Pontificem
adorandum. Beatricem quoque filiam, anno Sal-
vatoris MCCCV. dedit in uxorem Azzio Este-
si Marchioni, qui Ferrariam possidebat. Et anno
1309. denique MCCCIX. cum jam sexagesimum ætā-
tis annum superasset, Maio mense Neapoli diem
Caroli obi-tus. fatalem obivit jamque quatuor & viginti annos
regnaverat. Conditus fuit ibi primum in Divi
Dominici templo: sed postmodum in Narbonē-
sem provinciam delatus, & Arelati in Sanctæ
Mariæ Nazaretæ templo sepultus. Cæterùm fuit
Caroli vita & studia. hic Carolus II. homo benignus, jocundus, ju-
stus, & admodum liberalis: ita quidem, ut ea re
secundus Alexander videri potuerit, uti quidam
testantur. Civilibus pacisque negocijs celebris
Princeps fuit: sed rebus bellicis neque fortunatus
neque peritus. Corpore minus recto, & aliquan-
tulum claudo erat: duxitque uxorem, vivente ad-
huc patre, Mariam Stephani Hungariæ Regis fi-
liam, ex qua novem masculos & quinque fœmi-
nas suscepit. Mares fuêre hi, Carolus Martellus
Filii Caroli II. natu maximus, qui matris ratione in Hungariæ
Regnum successit. Ludovicus in ordine alter, E-
piscopus Tolosanus, & à Ioanne XXII. Pont. in

Divorum

Divorum numerum relatus. Robertus qui postea Neapolit. Regnum possedit. Philippus Tarenti Princeps, qui Panhormi in vinculis fuit. Ioannes Achaiæ Princeps Tristanus natus eo tempore, quo pater in Cathalonia detinebatur captivus Ramundus Vicariæ Gubernator. Ludovicus II. Dyrrhachij Dux, & Petrus Gravinæ Comes. Filiæ autem fuerunt, Clementia, quæ Carolo Philippi Pulchri Galliæ Regis filio natu maximo nupsit: Blanca Iacobi Aragonici conjunx, Helionora uxor Federici iu Sicilia. Maria conjunx Regis Maioricæ, & Beatrix denique Azzio Estensi Marchioni Ferrariæque domino elocata: quo mortuo Beltramo Balzio, & deinde, hoc etiam brevi tempore sublato Roberto Delphino Viennensi nupsit. Condidit quoque Carolus multa magnifica ædificia cum in Provincia Narbonensi, tum in Italia: monasteria videlicet atque templa, eaque amplis opibus donavit. Neapoli quoque portus munitionem construxit, & civibus tributum remisit. Viros strenuos magni fecit, adeobue optimus, & pacis amantissimus Princeps habitus fuit: hoc solum à quibusdam illi objicitur, quod in senectute lascivior esset, quàm oporteret.

Filiæ.

Ædificia Caroli.

Robertus igitur tertius in ordine Caroli II. filius, patre mortuo Avinione erat, ibique pronunciatur illius Successor, & antequam ex Provincia discederet, à Clemente V. confirmatur. Sed non sine contentione cum nepote Carolo Numberto Hungariæ Rege: is enim è Carolo Martello Roberti fratre maximo, & Clementia Rodolphi Imperatoris filia natus, Regnum Neapolitanum patris successione, qui tamen ante avum obierat, ad

Robertus Rex Neapolitanus.

Carolus Numbertus.

se pertinere asserebat. Itaque disputata tunc à Iurisconsultis fuit cum suis appendicibus illa sententia, qua quæritur: Vtrum in feuda & regna simpliciter concessa, frater an filius Regis succedere debeat. Verùm Pontifex tandem pro Roberto pronunciavit, idq;, sicuti Baldus Perusinus celebris Iurisconsultus testatur, propter regni ipsius utilitatem: erat enim usqueadeo sapiens Robertus, ut alter Salomon videri posset: deinde quod poterat etiam Hungariæ Regnum nepoti sufficere. Non fuerit autem hoc loco prætereundum, evitandæ confusionis causa, hunc Roberti nepotem in sacra lotione Carobertum fuisse appellatum, nomine scilicet ex Carolo Robertoque composito: sed ab Hungaris quidem dum Carolus titùm, & ab Italis Caronubertus diceretur, postea Caroli Numberti nomen obtinuisse. Robertus igitur Rex ex provincia Neapolim reversus, Regnum post levem controversiam armis occupavit. Dum verò è Gallia rediens Bononia iter faceret, reperit ibi Ægidium Pelaguram Apostolicum Legatum per Italiam: à quo cum sibi Ferrariensis urbis custodia Ecclesiæ nomine demandata esset, misit eò Diegum Hispanum, qui in Beneventi imperio comitatum habebat, cum aliquot Catalanorum copijs, & urbis ejus præsidem illum cõstituit. Confirmavit quoque Florentinos eo itinere, qui propter Henrici VII. Imperatoris in Italiam adventum, sibi vehementer metuebant eisq; auxilia contra illum promisit: cujus rei causa, cõjunxit omnes Guelforum copias ex Tuscia atque Longobardia, cognitoque quod Henricus jam Brixiam oppugnaret, tanquam eorum Dux, illos per Tusciam, Æmiliam, Flaminiamque distribuit, ut qui

Quæstio juridica.

Ferraria sub Roberti gubernatione.

Henricus VII

Robertus Guelforum protector.

ut qui partes suas sequerentur protegerent, & Bononiæ, Ferrariæ, Florentiæque, si opus esset, suppetias ferrent. Cujus rei certior factus Henricus Genuæ, promisit Federici Siciliæ Regis Legato fœdus adversus Robertum inire: quod etiamsi Robertus cognovisset, dissimulavit tamen, & Ioānem Moreæ in Achaia Principem fratrem suum, dum Romæ Imperij corona ornaretur, honoris causa interesse voluit. Verum Henricus nihilominus ubi Tybur perveniisset, fœdus cum Federici Legatis iniit, & Regi eorum, contrahendæ amicitiæ arctioris causa, uxorem obtulit, simulque mādavit ut armata manu Calabriam invaderet, se enim adjuncturum illi Genuensium Pisanorumque classem. Atque hæc quidem ita fuēre perfecta: eoque accidit, ut cum postea Florentini ab Henrico obsessi, Roberti auxilia impl ut, eiq; urbis integrum Imperium traderent, illis suppetias nullas tulerit: asserebat enim se nimium in Calabria defendenda occupatum esse, quæ à Federico cum maximis copijs infestaretur. Verùm discessit postea Henricus Florentia, quòd illius urbis expugnatio ardua nimis illi videretur: & Pisas perveniens, vocavit eò Robertum, ut causam diceret: cumque non compareret, Regno Neapolitano illum depositi: sed ea sententia tamen deinde à Clemente V. Avenione revocata est, sicuti etiamnum ex Clementinarum volumine apparet. Nec longo temporis intervallo pòst, in morbum incidit Henricus Bonconventi in Senensi agro, ibique venenum cum pane Eucharistię à Monacho quodam ex Sancti Dominici familia sumens, ex hisce corporis vinculis solutus est: testantur autem plerique Scriptores, venenum id Apostolici Legati in

Hēricus VII contra Robertum fœdus cum Federico init.

Calabria infestatur.

Florentia Roberto oblata.

Hēricus VII moritur.

stinctu fuisse procuratum, quamvis Musatus Patarinus, diligens alioquin rerum Henrici Scriptor, de tali illius vitæ fine, ejusque per venenum procuratione nihil sanè scribat. Sed Federicus cognito Henrici obitu exercitum ex Calabria in Siciliã reduxit. Robertus verò eo periculo, quod sibi ab hoste imminebat, liberatus, misit in Tusciam Petrum Tempestam Gravinæ Comitem fratrem suũ minimum cum aliquot copiis, ut adversus Huguccionem Fasolam celebrem eo tempore militiæ Ducem, Luccensibus cæterisque Guelfis auxilio esset. Nec multò post alterum fratrem etiam, Philippum Tarenti Principem quartum inter Caroli II. liberos, unà cum Carolo filio novisque copijs eódem ablegavit: qui tamen minus prosperos successus habuerunt: nam in acerrimo co prælio, quod deinde in monte Catino pridie Calend. Septembris, anno MCCCXV. commissum est, superior evasit Huguccio cum Castrucio quodam Castracane, qui sua stipendia merebat: & Gravinæ quidem Comes fugiens, hæsit in quibusdam paludibus, ijsque suffocatus est: Carolus verò Philippi filius in prælio succubuit & Philippus ipse Tarenti Princeps captus, & in vincula conjectus fuit. Deinde sequutus est annus à nato Servatore MCCCXVIII. quo Genuenses ab suis Gibellinis oppressi, urbem Roberto donarunt, ea conditione, ut ipsis subsidio adesset: quamobrem misit eò statim militem omnem, quem per Tusciam hinc inde habebat, & ipse cum Philippo & Ioanne fratribus, ac mille ducentisque strenuissimis militibus, navali itinere sequutus, magno honore exceptus est, & urbis Genuensis Imperium suo atque Pontificis nomine obtinuit.

Prælium in Catino mon æ. 1315.

1318. Genua Roberto tradita

Gibellini

Gibellini autem primùm quidem sese cum familijs suis Savonam receperunt, deinde inito fœdere cum Federico Siciliæ Rege, & Marco Vicecomite Mediolani, Genuam reversi sunt, eamque tam acriter oppugnarunt, ut Robertus in ea sex menses obsessus, ipsemet nocte dieque cum præstantissimis quos secum ex nobilitate haberet, mœnia armatus defendere, hostiumque impetum non sine magno periculo repellere cogeretur, necessumque ei fuerit Bononiensium atque Florentinorum auxilia implorare. Cumque ab ijs magnas equitum peditumque copias accepisset, invitatus est à Marco Vicecomite, ut secum duello decertaret. Sed Robertus, quòd minimè tanto corporis robore esset, id negavit. Egressus autem est postea Genuēsi portu cum quadraginta triremibus, & milite ad Sesuam in continentem expósito, hostes ibi superavit: deinde Avinionem contendit ad Ioannem XXII. novum Pontificem adorandum: cumque pluribus diebus ibi cōmoraretur, patefactæ sunt & punitæ ab eo insidiæ, quæ Castrucij opera adversus ejus vitam, aut ubi id non successisset, ita struebantur, ut in reditu navis qua ipse esset exureretur. Sui interim, quos Genuæ reliquerat, obsidionem magno labore biennium sustinuêre, & victores tandem anno Domini MCCCXX. evaserunt. Verùm Gibellini eo quoque qui proximè sequutus est anno, non desierunt universam Longobardiam Genuamque infestare: quamobrem inducias paciſci in triennium cupiebant cum Federico Siculo Ioannes Pontifex atque Robertus, ut Genuensibus rebus interea prospicere possent. Sed Federicus eas potius in decennium paciſci maluisset, simulque etiam Regium & alia quę- 1320.

Pedetico Siculo sacris interdicitur.

dam Calabriæ loca, quæ Pontifex depositò loco tenebat, restitui sibi petebat. Id verò cùm non potuisset impetrare, bellum Roberto indixit. Pontifex verò indignatus sacris illum interdixit. Ac

1322. Carolus Senzaterreus

sequenti anno, qui fuit à partu virginis MCCCXXII. misit Carolus Senzaterreus Roberti filius, adversus Federicum in Siciliam septendecim triremes & Lipparim exussit. Quibus obviam progrediens Federicus, cum viginti sex triremibus & alijs multis navibus minoribus, non modò illam classem in fugam conjecit, verùm etiam in Calabriam ingressus est, & inde in maximam prædam, nullis tamen captis urbibus, deportavit. Neque verò interim Castrucius Gibellinæ factionis primarius Dux, Florentinos infestare cessabat: ex

Carolus Senzaterreus.

quo illi, cum tanta admodum essent Roberti auxilia, rogarunt illum, ut sibi Carolum Senzaterreum filium auxilio mitteret, se enim urbis Imperium illi tradituros. Itaque pervenit eò Carolus is, & primùm quidem aliquot arces Lucensiũ

Ludovicus Bavarus.

occupavit: sed certius factus deinde quod Castrucius Ludovico Bavaro, qui se in Imperium intruserat, obviam profectus esset, & venire eos per Lunigianam versus Pisas, ut contra Robertum patrem in Regnum Neapolitanum contenderent, recepit intra urbis mœnia omnes copias suas, & paulò post discessit relicto ibi Philippo Ciare. Ac parum sanè Florentinis profuit: eoque factum est ut cum Neapolim reverstus moreretur, ipsi magnopere gauderent, nec parum felices se esse putarent, quòd ab illius servitute liberati essent. De-

Florentinorum in Andlovinos impetus.

inceps verò etiam nullo singulari favore à Roberto adjuti sunt: quamobrem semper conquerebantur, de utriusque avaritia, quòd magna auri vi accepti,

cepta, perparum illis profuissent : nec satis mirari poterant, suam urbem tot sumptibus sufficere potuisse, quos in Gallos à tempore Caroli primi, usq; ad eum qui jam mortuus erat, feciſſent. Hoc autem etiamsi ita esset, tamen à fœdere quod cum Roberto haberent, etiam mortuo Carolo filio, nequaquam discesserunt : cum enim & Pisanos & Lucenses atque Gibellinos infestos haberent, Roberti amicitiam minimè deserendam putabant, quamvis ille parum eis prodesset. Atque id quidem ut facerent illos cogebat etiam timor Ioannis Boëmiæ Regis filij Henrici VII. & Caroli IV. Imperatoris patris : is enim anno salutis MCCCXXIX. in Italiam ingressus, Parmam, Regium, Mutinam, multasque alias urbes occupaverat, & ipsis Florentinis nequaquam favere videbatur. Deinde verò postquam Ioannes, nulla re admodum memorabili gesta, ex Italia discessisset, & Florentini varijs casibus acti Lucam occupassent, eaque iterum amissa, à Pisanis anno MCCCXL. prælio superati fuissent: Robertus illis nullo modo auxilio esse voluit, quamvis illum summopere obtestarentur : & paulò post Neapoli degens, anno Domini MCCCXLII. obijt : nullis filijs, sed tantum tribus neptibus post se relictis, quæ ex Carolo filio, de quo modò diximus, natæ erant Ioanna natu maxima scilicet, Maria atque Margareta, quarum primæ Regnum testamento legavit, ea conditione tamen, ut Andreasso Caroli Numberti filio, Caroli verò Martelli fratris sui nepoti, nuberet, & paribus auspicijs cum eo Regnum gubernaret. Putatur autē Robertus unus fuisse ex prudentissimis sapientissimisq; Principibus, quòd esset eruditus, religiosus, liberalis, do-

Ioan. Rex Bohemiæ.

1329.

1340.

Florentini à Pisanis vicit.

Caroli Secundi filiæ Roberti nep.

ctorum

ctorum virorum ipsiusque virtutis amantissimus nec quisquam est inter bonos Scriptores, qui non illius honestam mentionem faciat. Habuit autē uxorem Sanciam Maioricæ Reginam, Aragonici Regis filiam, mulierem sanctissimam, ex qua Carolum, de quo diximus, suscepit, & cujus gratia multa monasteria templaque condidit: utpote Neapoli templum Sanctæ Mariæ Crucis, quo Regina condita jacet, & Sanctæ Claræ Monasteriū. Construxit quoque templa quædam in Provincia Narbonensi, & Hierosolymis id quod in monte Sione S. Mariæ dicatum est, atque aliud quoddam Sacellum præciosissimum in defuncti Caroli filij beatam memoriam. Auxit novæ arcis ædificia, sanctique Herennij arcem extruxit, & multis præterea rebus præclarè gestis, jocundissimam sui memoriam reliquit, ut etiam à Francisco Petrarcha ac Ioanne Bocatio Certaldensi, quos familiarissimos habuit, vehementer fuerit celebratus: & meritò sanè: nam unus ex illis erat qui inter optimos Principes commemorari debuit.

Sancia Maioricæ Regina.

Ædificia Roberti.

Ioanna I. Regina Neapolit. & Andreassus.

Sed jam ad propositam Historiam revertamur: Ioanna Roberti neptis, quæ prima hujus nominis Regina fuit, Neapolitanum Regnum eo quem diximus modo consequuta, Andreasso ex patris sui patruele genito nupsit, quemadmodum ab avo in testamento constitutum fuerat. Atque ille quidē eo matrimonio in Italiam accitus, ubi tres annos cum Regina vixisset, & ambo jam fortè Aversæ essent: nocte quadam ad Reginam subitò vocatur, ceu propte quippiam quod ei ex improvisò acciderit: cumque accurrens illi ad angiportum quendam pervenisset, comprehensus ibi & injecto in collū laqueo Reginæ jussu suspēsus est. Cujus

rei

tei causa narratur fuisse, quòd Andreassus, etiamsi juvenis admodum esset, tamen usu Veneris infrenatæ Reginæ libidini minimè sufficeret. Fertur autem etiamnum publicè Neapoli, Andreassum aliquando, cũ Reginã cerneret benè crassam chordam aureis filis texere & adornare, quæsiviſſe ex illa, ut fieri solet familiariter à maritis, in quos usus tam crassam chordam pararet: & respondisse illam subridẽdo, ut ipsum suspenderet. Vsqueadeò scilicet parvi eũ pendebat: atq; ille homo simplex, non multum ista curavit: sequutus tamẽ est eventus: nam ea ipsa chorda strãgulatus fuisse dicitur. Andreasso enecato statim alteri eadem sanguinis affinitate ferè cognato, Ludovico Tarentino juveni formosissimo nupsit: erat enim ille ex Philippo Tarẽti Principe, & Roberti avi fratre natus. Atq; hæc res tam turpis atq; scelerata omnibus visa est, ut etiam Roberti avi nomini odium maximum pareret. Et Ludovicus Hungariæ Rex Andreassi frater, ea ipsa re multisq; Italorum hortationibus ad vindictã permotus, cũ potentissimo exercitu, anno salutis nostræ MCCCXLVIII. expeditionem in Regnum Neapolitanum susceptt. Multa autem ei scribebat Regina excusandi sui causa: sed ille facilè demonstravit, quanti omnes ejus excusationes essent faciendæ, unica breviq; Epistola, cujus hæc verba fuerũt. Inordinata vita præcedens, retentiõ potestatis in Regno, neglecta vindicta, vir alter susceptus, & excusatio subsequẽs, necis viri tui te probant esse participem & consortem. Itaq; in Regnum perveniens Sulmonẽ expugnavit, quæ ũna urbs ei resistere ausa fuit: sed ubi illã occupasset, totũ Regnũ sese ad eũ convertit. Qua re perterrita Regina in Provinciã Narbonensem

Secundæ nuptiæ Ioannæ I.

Ludovicus Hungarus vindicat fratrem. 1348.

Ludovici Epistola ad Ioannam.

nensem aufugit. Nec multò post eam sequutus est Ludovicus novus maritus, relicto ibi, ut suas vices ageret, Carolo Dyrrhachino, qui ex Ludovico Dyrrhachino Roberti fratre natus erat. Tanto autem hominum odio jam gravati erant Regina atque Tarentinus maritus, ut cum Florentinos summopere rogassent, tamen illi neque antiqua cum Galliæ Regibus amicitia, neque eam quam cum Andiovina familia habuissent, ullo modo permoveri potuerint, ad auxilium aliquot ferendum, & Hungari metu, ne voluêre quidem ijs trãsitum per urbem suam concedere. Ludovicus autem Hũgarus Rex, cum Neapolim appulisset, deprehendit ibi Carolum Dyrrhachinum cum Reginæ copiis: usque in Andreassi mortem consenserat, & dicebatur etiam, rem Veneream cum Regina habuisse: quamobrem cum eò congressus, quoniam resistere decreverat, illum superavit, & propter causas jam commemoratas capite plectendũ curavit: reliquit autem ille post se filium ejusdem nominis admodum parvum. Atque hoc modo totius Regni Imperium obtinuerat jam Ludovicus, sed sequuta est mox gravissima illa pestilentia, quæ per totam Italiam grassata, abijt in proverbium ut etiamnum pestis illius nomine, quæ anno MCCCXIL. fuit horrendas quasdam res significemus: veluti eam etiam Bocatius in Decameronis sui initio enarravit: quamobrem in Hungariam reversus est, cum vix tres menses Regnum tenuisset. Neapoli tamen haud mediocres suorũ Hungarorum copias reliquit. Eam ob causam Clemens V. Pontifex, qui tunc Avenione erat, & Reginæ quoque præcibus fortè permotus, Regni curam suscepit, & in Italiam misit Guidonem Lemo-

Ioanna I. fugit.

Carolus Dyrrhachinus.

Pestilentia anno 1348.

Lemovicensem, Cardinalem Portuensem familiarem suum, qui res ita administravit, ut inter Ludovicum Hungarum atque Ioannam Reginam pacem conciliarit: ea cõditione, ut ipsa in Regnũ reversa, Reginæ nomen usurpare posset, maritus autem non alio titulo, quam Tarenti Princeps appellaretur: cætera verò Regni jura, postquam ex hac vita Regina migrasset, sibi reservarentur. Itaque reversa est eò modo Ioanna iterum Neapolim cum Tarentino, & apud Clementem V. instans, brevi effecit ut Regni Corona, in maritũ etiam conferretur, nempe anno MCCCLII. & inter ipsos atq; Ludovcum Hungarum nova pax constitueretur. Cujus rei causa donavit deinde Pontifici Avenionem, quam urbem ex patria hæreditate possidebat, venditionis tamen specie, ac si præcium urbis compensaret tributum, quem ex Regno non persolverat ab eo tempore, quo Regios fasces fuisset consequuta: atque illa ratio est, cur Avenionis urbs, ab eo tempore usque ad nostram memoriam, in Ecclesiæ potestate fuerit. Ludovicus autem Tarentinus, ubi tribus ferè annis regnasset, nimio Veneris usu, quo solo Reginæ placere poterat, consumptus interijt: nec longo tempore post, Regina cum Iacobo Tarraconensi secundas nuptias celebravit: Is Maioricę infans erat, & ex formosissimis viris qui tunc temporis essent, unus: quem Regina non Regio, sed tantùm Calabriæ Principis nomine obtinuit. Cæterùm pauços annos post moritur ille etiam, ut quidam asserunt, morte naturali, sed quidam aiunt Reginã illi caput amputasse, quoniam rem Veneream cũ alia muliere habuisset. Vtut res habeat, ille sanè obijt: & Regina nupsit quarto marito, Ottoni Brun-

Ioanna redit in Regnum.

1352.

Avenionis urbs Pontif. data.

Ludovicus Tarentinus moritur.

Iacobus Tarraconensis.

Quarto nuptiæ Ioannæ cum Othone Brun-

Brunsuicensi ex nobilissima Saxonum familia natio, qui eo tempore in Italia Ecclesiæ stipendijs conductus, Ferrariæ erat, anno salutis humanæ
1376 MCCCLXXVI. Dum autem cum hoc pacificè viveret, forte migrat ex hac vita biennio post Gregorius XI. Pontifex, qui Apostolicam sedem ex Gallia, ubi magno eum Italorum damno, à Clementis V. tempore, septuaginta quatuor fere annos fuerat, Romam transferri denuò curaverat. Eaque causa fuit maximi illius schismatis inter Pontificios, quod quadraginta annos duravit, & tandem in concilio Constantiense, uti suo loco dicemus, compositum fuit. Id autem hoc modo evenit. Patricij atque nobiles Romani, defuncto Gregorio apud Cardinalium Collegium instabāt clanculum, ut Romanum aliquem aut saltem Italum Pontificem eligerent, ne Curia denuò forte in Galliam transferretur: populus autem Romanus etiam publicè per plateas clamabat, velle se Romanum aut saltem Italum Pontificem. Quibrem Cardinales, cum metuerent ne ea res tumultus aliquos pareret, decreverunt in aliquot dies fictum aliquem ex Italis Pontificem eligere, donec sedatis tumultibus, verum aliquem possent creare: & ingressi in conclave, cum non modò nō cessarent tumultus, verum etiam perrumpere portas tentarent, Pontificem pronunciarunt Bartholomeum Neapolitanum Barisensem Archiepiscopum decima die Aprilis, eodem anno quo Gregorius obierat, eumque Vrbanum VI appellarunt: sed, uti quidam scribunt expressa conditione, eaq; jurejurando illius confirmata, ut suo loco atque tempore Pontificatui renunciaret. Hoc facto dedēre Cardinales literas ad Principes Christianos de nore

Schisma Ecclesiæ.

Vrbanus VI. Pontificius.

de novo Pontifice, non secus ac si legitima electione fuisset creatus, & ipsi quoque illum per aliquot menses ceu verum Pontificem adorarunt. Deinde verò Iulio mense, ceu aërē mutuari propter æstivum calorem, veniam ex Curia discedendi impetrarunt quatuordecim eorum, aut octo saltem, uti quidam sentiunt, plerique transalpini: relictoque Pontifice Tyburti, ipsi diversis itineribus Anagniam atque illinc Fundum omnes sese receperunt Ioanna Regina minimè insciа: illa enim, quoniam sibi ab Hungariæ Rege metuebat, Gallum aliquem Pontificem creari cupiebat, & ijs Cardinalibus tutum hospitium in suo Regno promiserat. Itaque ij postquam multa ibi cum Vrbano frustrà tractassent, illum solenni consuetudine, ut eò coram sese compareret, vocaverunt, atque eam causam totam secūdum juris formam tractarunt: usi potissimum in ea re opera atque consilio Nicolai Neapolitani, inter ejus temporis Iurisconsultos clarissimi, Ioannæ consiliarij & Vrbani inimicissimi. Verùm Vrbanus è contrà, ut ipsi ad se compararent imperavit, & anathemate illos ferijt. Cumque neutra pars alteram curaret, Cardinales, qui vacare sedem Apostolicam asserebant, proximo Septembri illic solennibus cæremonijs Genuensem Cardinalem, qui Clemens VI. fuit appellatus, Pontificem pronunciarunt: deinde literis ad singulos Christianos Principes datis, significarunt non Vrbanum, sed Clementem verū Pontificem esse. Atque Vrbanus quidem Romæ permansit, eique Italia Germania atque Hungaria adhæserunt: Clemens verò Avenionem concessit, Galliamque atq; Hispaniam, quæ suas partes sequerentur, habuit: Hoc modo Schisma illud

14. Cardinales creant novum Pontificem.

natum est, cui unica Regina Ioanna faverat: quo loco mihi nequaquam silentio prætereunda videtur causa illius odij, quòd inter Nicolaum Iurisconsultum atque Vrbanum fuisse diximus, ut ea res posteris quoque exemplo esse queat. Erat Nicolaus Iuris peritissimus, & in multis causis quas in Curia Romana egerat Vrbanum, antequam illud fastigium honoris ascendisset adversarium, ut fieri si let in forensibus negotijs, habuerat. Sed tum ille jam Pontifex creatus esset, mittebant ad illum adorandum Christiani Principes suos legatos: & ob eandem Causam Romam ablegati erāt etiam ab Ioanna Otho Brunsuicensis maritus, atq; Nicolaus Iuriscōsultus. Ac cum magna principum atq; Legatorum copia ibi jam esset, Pontifex publico atq; magnifico convivio eos omnes excepit: & Nicolaus quidem ceu vir doctissimus & Reginæ orator honestissimo loco primùm collocatus fuit: sed ubi omnes jam consedissent, dedit Pontifex mandatum magistro convivij, ut illum surgere ex eo loco & alio inferiori accumbere juberet. Atque id quidem ita, ut imperaverat Pontifex, factum est: Nicolaus verò etiamsi vehementer offensus esset, rem tamen in convivio dissimulavit: cum verò finito convivio discederet, conquestus est de ea re cum quodam Cardinali, & expectandam occasionem esse dicebat, quod binas animas in uno corpore haberet, unam quidem Deo dicatam, alteram verò cuicunq; alio qui illam vellet. Atq; deinceps Reginam ut Vrbanum odio haberet perpetuò stimulavit, & primarius autor atque consiliarius fuit in Clemente novo Pontifice eligendo. Vrbanus autem Romæ subsistens, viginti & octo Cardinales ex diversis nationibus creavit, ac pace cum Florentinis, Perusinis,

Odium inter Vrbanum Pontifex & Nicolaum Iuriscons.

Vt se gerant boni Pontif.

cæterisq; qui vivente Gregorio XI. ab Ecclesia defecerant, omnibus constituta : animum ad vindicandam hanc injuriam totum convertit: idque in Ioanna primum tentavit quam Regno depoſuit, ejusq; jura contulit in Carolum Dyrrhachinū, qui apud Hungariæ Regem erat: & illum, ut ad se veniret, & Regni corona insigniretur, per literas vocavit. Id verò cum alias ob causas atq; scelera Reginæ facere sese asserebat, tū vel ob imprimis, quod ei schismati ipsa favisset & Clementi VI. paruisset. E contrà verò Clemens Anagniæ agebat, & Monzoia nepote suo ex Gallia evocato, atq; in Ducem primarium suarum copiarum electo, urbes quæ ad Ecclesiam pertinerent, recuperare tentabat, eique mandatum dederat ut Romam quoq; expugnaret, & Vrbanum sibi subjiceret. Atque ille animo invicto suscipiens expeditionē Romam versus contendit, & Marianum perveniens, quod duodecim ferè passuum millib. ab Vrbe distat, id expugnare conatus est. Sed Vrbanum Romani cōfirmabant, & Alberici Comitis Barbiani copiarum suarum ducis virtus : qui accepta Pontificis benedictione, cum ijs copijs quæ tunc essent ad manus, vicesima octava Aprilis die, sub vesperam Roma egreditur, anno salutis MCCCLXXIX. & castra ea nocte non procul ab hostibus metatur : Summo manè deinde exercitu in bina agmina diviso, quorum uni Galeatius Pepolus, alteri ipsemet præesset, classicum canit, & adversus hostem infestis signis progreditur. Nec defuit officio suo Monzoia, sed copijs in tria agmina distributis, quarum uni ipsemet, secundo Berardus Saleus, & Petrus Sogrus tertio imperaret, Albericum fortiter excepit. Itaque committitur hìc prælium acre atque anceps,

Ioanna Regno privata.
Carolus Dyrrhachinus.
Monzoia Pont. Dux.
Barbianus Comes.
1379.
Berardus Saleus.
Petrus Sogrus
Prælium inter binos Vicarios Christi.

& Galeatij Pepoli agmen primo congressu frangitur: sed Albericus ei suppetias ferens, tanto cum impetu irruit, ut Berardi Salei agmen ruperit, ipsumque ceperit: deinde unà cum Galeatio jam confirmato, per secundum agmen penetrans tertium, quo ipsemet Monzoia cum signis militaribus primarijs erat, adortus est, eoque superato & Monzoia capto, paucis horis victoriam obtinuit: eodemque die Romam iterum triumphantis modo, cum toto exercitu, ipsisque etiam captivis hostium Ducibus ingressus magna lætitia totius populi Romani exceptus est: & maximè Vrbani ipsius: qui ob eam causam illum atque Galeatium Pepolum, antequam adveſperascceret Equestri dignitate donavit. Ea celebritate, quam propter tantam victoriam instituerant, finita, auxit exercitum suum Vrbanus, & Albericum misit ad recuperanda illa loca, quæ ad Clementem defeciſſent: quo facto ille, postea Venetorum stipendia, qui cum Rege Hungariæ & Genuensibus bellum gerebat, sequutus est. Qua re perterritus Clemens, metuebat ne Vrbani exercitu Anagniæ obsideretur: itaque missis ad Reginam nuncijs, petijt ut tantas sibi copias mitteret, quibus Neapolim tutò deduci posset: sed cum ea re impetrata, eò perveniſſet, Neapolitani sumptis adversus illum armis tumultum concitârunt, ajebantque, non velle se binos habere Pontifices, neque propter illum belli pericula subire. Quamobrem necessum illi atque Reginæ fuit in arcem cedere, & illic seſe munire. Paucos autem post dies, ne ibi quidem se tutos esse putarunt: quare instructis tribus triremibus, duabus scilicet Pontifici & Reginæ una versus Avenionem vela dederunt, paucisque diebus secun-

Clemens Neapolim confugit.

Clemens & Joanna in Galliam cedunt.

do vento

do vento illuc appulerunt. Venerunt autem eò ad illum adorandum totius Galliæ Legati: cumq; in Parisiensi judicio, quod Parlamentum vocant, utriusque causa examinata esset, pronunciatum est, Clementem verùm, & Vrbanum falsum atq; schismaticum esse Pontificem: quare ei sese subjecerunt Galliæ atque Aragoniæ Reges. Ipsa quoque Ioanna magno honore excepta fuit, cum ab alijs, tum verò maximè ab Ludovico Ioannis Andiovini secundo filio: cujus rei causa illa, cum se absque liberis esse cerneret, & sciret Vrbanum magis indies consilia de Carolo Dyrrhachino in Regnum accersendo, tractare, adoptavit eum in filium, & Neapolitano Siciliæque Regno donavit: ut id nempe post suum obitum possideret. Atque hujus donationis confecta tunc fuêre diplomata, eaque Clementis Pontificis autoritate, eodem anno confirmata: quæ proinde origo prima fuit juris illius, quòd secunda Andiovinæ domus linea asseruit deinde se in Neapolitanum Regnum habere: veluti id copiosius postea ostendemus. His ce rebus ita confectis, Regina Neapolim reversa est: sed Vrbanus exequutionem latæ adversus illã sententiæ, non desinebat urgere & Ludovicum Hungariæ Regem per internuncios, de eadem re vehementer sollicitabat. Erat autem eo tempore Carolus Dyrrhachinus, cum maximis Hungarorũ copijs in agro Taruisino: quo unà cum Patavino Principe à Ludovico Rege, qui fœdus cum Genuensibus inierat, adversus Venetos missus erat. Quamobrem ubi ex Regis sui literis rem omnem cognovisset, atque etiam ex Legato Pontificio, qui Patavium usque ab Vrbano missus fuerat: Provinciam eam absque multa deliberatione susce-

Andiovinorum in regnũ Neapolitani jus.

Carolus Dyrrhachinus suscipit bellum contra Ioannam.

pit: nam & ulciscendæ mortis patris sui Caroli, & Andreæ fratris percupidus erat, quod ij propter Ioannam miserè perijssent: nec parum etiam desiderabat Regnum Neapolitanum familiæ suæ proprium occupare. Itaque communicato cum Venetis Oratoribus, qui tunc apud eum erant, cõsilio, sub prætextu pacis à Rege Ludovico impetrandæ, in Hungariam, ut necessarios ibi apparatus ad eam expeditionem faceret, contendit: tanta celeritate, ut ne posset quidem expectare, donec Plavis Tarvisiorum fluvius, qui imbribus creverat, aliquantum minueretur: sed eo ita trajecto, octuaginta circiter ex suis amiserit. Gianottum autẽ Salernitanum, unum ex primarijs Ducibus suis, cum Hungaris quos habebat alijsque copijs, versus Tusciam misit. Et Veneti, quoniam hostis pace facta discesserat, nec externis præsidijs ad Tarvisium amplius indigebant: Albericum Barbianum Comitem, & Ferrembacchium quendam Germanum cum quadringentis gravis armaturæ viris exautorarunt: ijque in Flaminiam profecti, Caroli Principis Dyrrhachini stipendijs, conducti fuerunt à Gianotto. Qui ubi Ariminum pervenisset, Apennini juga superavit, & in Senensium fines ingressus est. Ibique persistens, cum ab ijs cum à Lucensibus atque Pisanis pecuniam exigebat: qui evitandi maioris periculi causa, illius exercitum sustentare juvabunt. Interea verò in Italiam revertitur denuò Carolus Dyrrhachinus, anno MCCCLXXX. Iunio ferè mense: & adjutus à Ludovico Hungariæ Rege, secum octo millia Hungarorum Ioanne Bano Hungaro ductore, & mille Italos ducebat. Iamq; cum esset Arimini, vocarunt eum Aretini in Tusciã propter civiles discordias

Carolus Dyrrhachin. in Italiam redit.

1380.

Aretium Capelo tradit.

discordias, eiq; urbis Imperium concesserũt. Florentini verò, qui pecuniam antea Giannotto denegaverant, quãvis suis stipendijs Ioan. Aucutũ Anglũ conduxissent, multaq; ejus generis tentassent, ne huic Caroli cum Ioan. bello sese immiscere cogerentur, tamen metuebant ne tantum Regẽ contra se irritarent, ad quẽ jam oẽs eorum exules confugissent, & Staggiæ castro negocium facessere inciperent: quare dederunt illi 40. aureorum nummùm millia, quæ omnia in Banum Hungarorum ductorem collata fuêre: & intra trium mensium spacium, promisêre se totidem Rom. Curiæ persoluturos, propter jura Regni Neapolitani, quę in eũ Pontifex contulisset. Quibus rebus ab eo utique impetrarunt, ne exules suos foveret, aut ipsismet aliquo modo esset molestus. Carolus igitur pace cum Florentinis cõstituta, & relicto ad Aretij gubernationem Varadino Episc. Gallo, Romam versus eodem anno contendit: quò cum pervenisset, ab Vrbano magnificè exceptus est: & quoniam nondum tempus aptum erat ad bellum gerendũ, necdum omnia necessaria comparaverat, cooptavit illũ Pont. in senatorium ordinem: ne videlicet sine insigni aliquo dignitatis gradu illuc tempus tereret: Cæterũ paucis illis mensib. quibus commorabatur Romæ nihil eorum omittebat, quæ ad rem facere viderẽtur: nam & amicos suos, à quib. expectabatur in Regno, sollicitabat, & stipendijs suis conduxit Villanucium quendam cum ducẽtis gravis armaturæ viris, itemq; Ioan. Dantium Comitem Hubaldinum cum multis alijs stipendijs & Albericum Comitem cum sua Dij Georgij familia accersivit. Quibus ita confectis, cum ab amicis in Regno sollicitaretur, Roma egreditur

Ioan. Aucutus.

Florentini semper inuictantur.

Villanucius.

D. Georgij familia.

Comes Hubaldinus.

1382 anno sequenti: acceptaque Pontificis benedictione, recta cum suis atque Ecclesiæ signis militaribus Neapolim usque contendit, nemine resistente.

Otho Brunsuicensis. Eò verò cum perveniſſet, exijt Otho Brunſuicenſis Ioannæ maritus per unam portam, ut cum eo dimicaret: ſed Carolus à civibus vocatus, per alterâ portam ſtatim in urbem ingreſſus, maximo populi applauſu excipitur: & ſine ulla mora Arcem novam in quam ſe Regina receperat, obſidet, atq; urget eam, oppugnatque uſqueadeò ſtrenuè, ut neque egredi quiſquam, nec ingredi amplius poſſet. Otho verò, cum ſe à civibus proditum eſſe cerneret, urbem foris oppugnabat: cumque die quodam inſtructo milite vi irrumpere conaretur, Carolus ea re cognita, copias ſuas in duas partes diviſit, & duabus portis egreſſus, Othonem duobus locis adoritur: pugnatur acriter, ſed Otho tamen, cum prælium virtute ſua benè multas horas ſuſtinuiſſet, & equus generoſus ex quo dimicabat læſus in eum cecidiſſet, ſuperatus, captus & Carolo traditus eſt. Regina verò etiam, cum ſe auxilij ſpe fruſtratam eſſe vidiſſet, impetrat à Carolo, ut ſibi in colloquium cum eo deſcendere liceret: quamobrem ingreſſus eſt Carolus in hortũ arcis, & Regina, ubi eũ honorẽ, qui Regi debetur, illi exhibuiſſet, ſic eſt alloquuta: Hactenus te filij loco habui, nunc verò, quoniam ita viſum eſt Deo, ut tè Dominum agnoſcam, me tibi atque maritum meum commendo. Ille verò è contrà:

Ioanna Carolo ſe dedit.

Carolus benè dicit, at non ſervat. Et ego, inquit, te ut matrem ſemper hactenus amavi: & deinceps eodem amore te proſequar, & tui ipſius honoris, atque Othonis mariti rationem habebo. His dictis dedidit ſe Carolo Regina, & ab eo honeſto comitatu in alium locum deducta, & cuſto-

& custodiæ tradita est: multi præterea cum illa capti fuerunt, viri nobiles & bini etiam Cardinales, ab Clemente altero Pontifice creati. Iam verò Regina atque urbe Neapolitana occupata, omnes quoque reliquæ Regni Provinciæ urbesque se Carolo dediderunt. Quo facto dimisit ille Othonem, ea conditione, ut extra Regni fines discederet, datisq; ad Ludovicum Hungariæ Regem literis, de victoria quam feliciter obtinuisset, cōsuluit illum, de eo, quòd cum Ioanna Regina faciendum esse videretur. Atque ille binos illustres viros in Italiam remisit, qui Carolo ob victoriam gratularentur, & responderent, Reginam in eum locum ducendam esse, quo Andreassum suspendisset, & illic, eodem modo quo ipsa maritum, suspendendam. Quòd cum ita factum esset, legati ad Regem suum in Hungariam revertuntur: corpus verò Reginæ in templum S. Claræ Neapolim deportatum, tertio die postquam ibi jacuisset, sepultum est. Capite etiam plexa fuit Maria illius soror, mulier impudica, quæque putabatur particeps fuisse mortis Andreassi. Cæterùm hæc ipsa Maria illa est, quæ prius Roberto Atrebatum Comiti nupserat, & deinde ab Ioanne Boccatio Certaldo tantopere adamata: is enim florebat iis temporibus, ejusque causa binos illos elegantes libros lingua Italica composuit, qui Flammetta & Philocolus inscribuntur. Quo modo autem Rex alios nobiles, & binos Cardinales captivos tractaverit, id certè à nullo literarum monumentis traditum esse comperio. Hic Ioannæ finis fuit: cujus prudentia atq; virtus à multis celebratur scriptoribus: & maximè à Baldo atque Angelo fratribus jurisconsultis clarissimis, in quibusdam scilicet libellis atque consiliis.

Ioanna Regina suspēsa.

Maria Ioan. soror.

Ioannæ interij finis.

Lucas Parmensis.

filiis. Sed alius quidam Neapolitanus ejus temporis Iurisconsultus, illam Ruinam non Reginam appellandam fuisse asserit, & de fœminarum imperio binos hosce versus scribit.

Regna regunt vulvæ, gens tota clamat simul oh væ.
Interitus Regni est à muliere Regi.

Carolus Pont. visitat.

Carolus igitur compositis pacatisque Regni suis rebus, eodem adhuc anno nobilissimis quibusque suorum, & duobus equitum millibus comitatus, Romam profectus est, ut Vrbanum inviseret, eiq; gratias ageret: atque illic magnificè fuit exceptus, & solenni consuetudine unctus Apuliæq; Regni corona donatus: quibus perfectis iterum Neapolim rediit. Sed non defuerunt tamen novi in Regno Neapolitano tumultus. Ioanna enim Regina statim in principio, cum Vrbani & Caroli Dyrrhachini consilia tractarentur, muniendi sui causa adoptaverat Ludovicum I. Ducem Andiovinum, Ioannis Galliæ Regis secundum filium eumque Regni hæredem, Clementis VI. Pontificis autoritate instituerat: atq; ille à Regina adversus Carolum solicitatus, jam in procinctu erat, & à Clemente Galliaque universa adiutus, triginta millia hominum ducebat. Nec desunt qui asserant, habuisse eum quinquaginta quinq; millia: Quibus anno salutis MCCCLXXXII. in Italiã ingressus, bellum cõtinuabat, quamvis Ioanna sublata esset: nec Regnum Neapolitanũ modò occupare, verum etiam pellere Vrbanum jam decreverat, & Clementem generalem Pontificem constituere. Vidi ego cathalogum, & etiamnum habeo apud me, quo Bernabus Vicecomes Ludovico GõzagæMarchioni significavit, quantam multitudinem Ludovicus Andiovinus duceret: ex quo cernitur illũ sexdecim

Novi motus in Regno Neapolitano ab Andiovino.

Ludovici Andiovino exercitus. 1382.

Bernabus Vicecomes.

sexdecim Barones secum habuisse, quorũ nomina illic commemorantur: octo millia virorum gravis armaturæ: sagittariorum, qui balista utebantur, duo millia: eorum verò qui arcubus utebantur equis insidentes, & aliorum item militum tantam copiam, ut facilè appareat illa plusquã quinquaginta hominum millia fuisse. Carolus autem Ferrembachio & Alberico Comite ex Tuscia evocatis, quò illos postquam Regnũ occupasset miserat, ad defensionem se præparabant: eiq; etiam Vrbanus non deerat, qui à Florentinis quadraginta milliũ aureorum nummũm loco, quos illi uti diximus debebant, Ioannem Aucutum cum suo Comitatu Caroli defendendi causa sibi tradi maluit: ut ille jam magnis copiis auctus hostem parvi faceret: quãvis summopere mœreret ob Ludovici Hungariæ Regis mortem in quo permultum spei posuerat: is enim eodem hoc anno vitam cum morte cõmutavit. Ludovicus igitur I. Andiovinus Dux, iter faciens per Longobardiam Æmiliam, Flaminiam atq; Picenum, Nursiam pervenit, hinc q; per Marsorum Regionem Aquilam versus contendit. Quò cum perveniisset, illam sub finem Augusti expugnavit, quamvis non exiguã cladem ab Alberico Comite accepisset: atq; illic quidem dum cõmoraretur, defecère ad eum. pro more gentis illius, Ramundus Balzius, multiq; præterea magnates atq; civitates. Hic autem cũ Leborios magnis præsidiis munitos esse cognovisset, in Apuliã iter suscepit, multisq; oppidis per eam occupatis tandem Caroli substitit. Anno autem sequenti venêre iterum ex Gallia illi subsidio duodecim equitũ millia, Enchirino Comite ductore, homine Gallo, qui vulgò Cosseus Dominus dicebatur. Is verò cum pecunia

Caroli Byrrhachini adversus Andiovinum apparatus.

Ludovici Andiovini progressus.

Neapolis perfidia.

1383.

Nova ex Gallia auxilia Ludovico. Enchirinus Comes.

pecunia esset adjutus à Bernabo Vicecomite, non Ludovici iter sequutus est, sed per agrum Placentinum ingressus, Pisanorumque & Florentinorũ ditionem, Aretium in Tusciam pervenit, eaque urbe occupata, arcem obsidere cœpit, in qua Caroli Regis nomine erat Iacobus quidam Caraccio-lus Neopolitanus, qui amoto Episcopo Varadino successerat. Interea verò dum Cosseus Aretinis negocijs occupatus, non multum Ludovico subsidio venire curabat, Albericus illum per Apuliam cum Caroli Regis copijs insequutus, vehementer vexabat: nam & urbes quæ se illi dedidissent plerasque recuperabat, & insigni suorum Italorum virtute, in levibus prælijs plerumque superior evadebat, multos illius milites tollebat, & capiebat: adeoque ipsummet Ludovicum tandem intra Barij mœnia pulsum, in eas adduxit angustias, ut illi necessium esset fortunam experiri, aut in illius potestatem magno cum dedecore venire. Sed ille prælium committere decrevit, instructoque jam exercitu, non ab re tamen esse putavit, si priusquã ad pugnam veniret, Albericum promissionibus in suas partes pertrahere, aut saltem minis deterrere conaretur. Quamobrem illum rogavit, ut in locum campestrem, solus vellet secum ad colloquiũ descendere, ne quicquam metueret insidiarum, se enim etiam solum venturum. Albericus id non denegavit: quare convenerunt ambo soli, toto corpore, præter caput, armati: & Ludovicus quidem Alberico, ut ad sese transiret, montes aureos pollicebatur: ille tamen recusavit, suadebatque è contrà, ut ipse relicto eo instituto, ex Regno discederet. Quare cœpit ei Ludovicus Gallica quadam superbia minari, quòd esset nimirum cum prælio

Ludovicus in angustias adductus.

Colloquium inter binos hostes.

Minæ frustra sunt.

victurus,

victurus, capturus, & neci traditurus: eaque re sciret se toti Regno, rem gratissimam facturum: & maximè nobilissimis quibusque, qui illum odio prosequerentur: quoniam tanta apud Carolum gratia polleret. Albericus è contrà, cum illius minas audisset, ut erat homo fidelis, respondit, se potius illum prælio superaturum atque capturum, idque eadem die declaraturum: nec plura loquutus, ad suos contendit, & classicum canere jussit. Ludovicus quoq;, etiamsi nō putaret eo die commissum iri prælium, quòd maior illius pars jam esset elapsa, tamen suos etiam ad pugnam instruxit, progressusque hosti obviam, cum eo decertare cœpit: & concurrentibus utrinque hostibus magno cum impetu, ipse insignia suæ virtutis specimina edebat: nam amissis binis equis, in tertium insilierat, & cum ipso quoque Alberico nonnunquam congressus, ab eoque pari virtute exceptus fuerat: sed cum Itali tandem Gallos turmatim invadentes, vehementer urgerent, terga dare cœperunt: qua re cognita Ludovicus, qui jam quinque vulnera acceperat, ipse quoque salutem sibi fuga quærendam esse, cum nobilibus quibusdam putavit, & ijs comitatus intra Barium sese recepit. Albericus igitur in Campestri loco postquam superior fuisset, utendum sibi ea fortunæ prosperitate existimavit: totaque ea nocte Gallos cum suis persequutus, necavit plurimos, plurimosque cœpit, atque miserrimè tractavit: sequenti verò diliculo ad Barium accedens, tam graviter id obsedit, ut nemo ingredi aut egredi posset. Itaque Ludovicus Vigilias navi se devehendum curavit: atq; illic cum ob vulnera, ex quibus, etsi læthalia non essent, plurimum tamen sanguinis effluxerat, tum ob nec-

Ludovici Andiovini infœlix prælium.

Ludovici Andiovini mors.

ob mœrorem & cladem suorum medicorum opera frustratus, ex hac vita migravit, anno Christianæ salutis M C C C LXXXIV. undecimo Calend. Octobris. Hujus victoriæ nuncius magnam universo Regno, Vrbano item atq; populo Romano lætitiam attulit: & Carolus de Ludovici morte certior factus, nigro habitu per triginta dies continuos, ipse cum omnibus aulicis vestiri voluit, & honestissimas exequias illi Neapoli celebrandas, corpusq; pompa magnifica sepeliendum curavit. Quibus ita confectis remotoque habitu funebri, Regnũ universum ipsemet perlustravit, & oppida quæ prius defecerant, in suam potestatem humaniter, aut vi etiã sicubi opus esset, redegit. Comes Enchirinus autem, qui Aretinam arcẽ ad sexagesimum usq; diem jam oppugnaverat, certior factus de clade atq; obitu Ludovici: non ulterius versus Apuliam sibi progrediendum esse putavit, sed in Galliam potius redeundum: & pecunia egens, sese statim ad Florentinos convertit ipsq; Aretium venale proposuit, quòd vicini essent & ad pecuniam expendendam promptiores quàm cæteri. Illi igitur nacta illius urbis acquirendæ occasione, quadraginta millia aureorum nummûm in exercitũ, in Comitem millia quinque & quindecim circiter millia in alios quosdam magnates diversi generis homines contulerunt: sicq; urbem à Gallis emêre, qui mox accepta pecunia, ex Italia domum redierunt. Deerat adhuc arx, quam Iacobus Caraccio-Ius Caroli nomine tenebat: sed cum illi octodecim millia aureorum nummûm donassent, eam quoq; ipsis reliquit: atque eo modo Florentini Aretium occuparunt, quod in hodiernum usque diem possident. Cæteræ verò Ludovici Andiovini copiæ

1384.

Enchirinus Comes in Gall. redit.

Aretium à Florentinis emitur.

Andiovini milites misserè dispersi.

dispersæ

dispersæ, omnes ex Regno discessêre, usqueadeò miserè, ut, sicuti omnes fere scriptores uno ore asserunt, nunquam plures quàm bini ternivè ex ijs militibus in reditu conspecti fuerint: ijque omnes victũ ostiatim mendicantes per Italiæ urbes, donec ex ea essent egressi, quærebant. Hoc modo igitur Carolus Dyrrhachinus, totius Regni Neapol. imperium obtinuit: quod dum esset pacatũ, placuit Vrbano Neapolim proficisci, ut ipse quoq; tantæ victoriæ fructuũ particeps esset. Quamobrem tranſtulit eò suam aulã, anno Christi MCCCLXXXV. & sicuti erat homo minus moratus, cum Carolo importunis agere cœpit, ut Butillum quendam suum nepotem hominem vilissimum, & ab omni virtute alienum, Capuæ Principem, ac Dyrrhachij dominum crearet: idq; sibi jam olim ab illo Romæ, antequam in Regnũ ingrederetur, promissum esse asserebat. Quæ res Carolo minimè placebat: quare suspendebat negotiũ prudenter: sed Vrbanus minis etiã id quod cupiebat, obtinere conabatur: ex quo paulatim inimicitiarũ inter illos suspiciones oriebantur. Jamq; operam dederat Carolus, ut occultè Vrbanus observaretur, nec ei liberũ esset, quò vellet discedere. Quod cum ille ignoraret, rogat tamen veniam Luceriam usque discedendi, ac si mutandi aeris causa id ageret: & cum eò perveniſſet, causam adversus illum instituit, eoq; vocat, ut Regno videlicet deponat. Sed Rex vice versa, cum amicis quibusdam Cardinalibus agit de illo à Pontificatu removendo: itaq; cum exercitu Luceriam profectus, Pontificem ibi obsedit, idque à se fieri dicebat ratione obedientiæ, qua vocatus in judicium comparere debuerit: sic enim non prosil illinc abfuturum. Hic verò cum levibus prælijs

Vrbanus visitat Carolum. 1385.

Butillus Capuæ princeps.

Inimicitiæ inter Carolum & Vrbanum.

inter

Butillus captus.

inter Pontificios Regiosque sæpius certaretur, superati fuerunt illi & Butillus captus, Neapolimq; in vincula missus, in Ovi arce detinebatur. Ex altera parte autem Vrbanus, cum viribus destitutus, in Regem odium exercere non posset: Contra

Cardinales 7 cruciati.

Cardinales quosdam septem numero sæviebat: eos enim dicebat contra sese cum Carolo occulta consilia tractare, & proinde vinctos tormentis cruciabat. Iã verò glissentibus odijs inter Pontificẽ & Carolũ, misêre Genuẽses Neapolim suos Legatos, ut pacem inter ipsos conciliarent: sed cum illi nihil effecissent, Thomas Sanseverinas, & Ramundus Vrsinus Nolani Comitis filius, qui postea Tarenti Princeps fuit, quibus Vrbanus magnam auri vim promiserat, illum quibusdam alijs nobilibus adjuti, è Lucerienſi obsidione liberarunt, cum omnibus suis aulicis, & Benevẽtum primùm, deinde Barium deduxerunt: ubi conscensis Genuensiũ navibus, quæ in eum finem paratæ erant, Genuã versus vela dedit. Iamque Carolo sacris interdixerat, multisque præterea alijs: & ex septem Cardinalibus, quos vinctos ducebat, eo itinere quinq; in saccos immissos ligatosque in mare projecit, reliquos tres Genuæ convictos in judicio securi necavit, eorumque corpora in furno exsiccata in sarcinis inde jussit asservari, & mulis impositа, cũ peregrè proficiscebatur, ante sese illà cum pileis purpureis vehebat, ut omnibus qui aliquid adversum sese machinarentur, eo modò terrori esse possent. Interea verò dum hæc ita geruntur, sollicitabatur Carolus vehementer ab Hungariæ magnatibus, ut eò proficiscì, & Regni illius corona insigniri vellet. Nam etsi Ludovicus moriens Elizabetam filiam Reginam reliquisset, unà cum Maria

Pontifex obsidione liberatur.

Carolo sacris interdictum.

Crudelitas Pontificia.

Elizabeta ejusque filia Maria Rex.

Maria filiola, quam Hungari deinde, ac si mas esset, Regem Mariam vocaverunt: tamen nolebant illi fœminæ parere. Quamobrem decrevit Carolus illis obsequi, quòd jam Pontificis molestiis liber esset: utque pecuniam ad necessarios usus conflare posset, diripuit omnes Florentinos mercatores, qui Neapoli aut in reliquis Regni locis essent, & ex illis quadraginta quinque circiter aureorum nummûm millia corrasit: idque Florentinis, qui de ea re conquerebantur, necessitate impulsum se fecisse dicebat: neque enim aliter militibus stipendia solvere potuisse. Cæterùm habebat Carolus in uxorem Margaretam minimam Ioannæ sororem, Roberti itidem neptim, quam ei Ludovicus Hungariæ Rex, rediens ex Apulia in patriam, matrimonio junxerat: cumque ex illa binos liberos Ladislaum marem & fœminam Ioannam suscepisset, reliquit eos cum matre & aliquot magnatibus ad Neapolitani Regni gubernationem. Et in Hungariam quidem ubi pervenisset honorificè excipitur, Regnique illius coronam Ioannis Bani cujusdam magnatis opera, in Alba Regali accipit: consentientibus in id Elizabeta Regina, ejusque filia Maria Rege, quæ ei omnia Regni jura renunciarunt. Sed Budam à Regina postea, humanitate quadam ficta, invitatus: dum in convivio biberet, illius mandato securi in capite percussus, vitam cum morte commutavit, anno nostri Servatoris MCCCXCVI. pridie Non. Iunij. Sed alij quidam sunt tamen non contemnendæ autoritatis scriptores, qui paulò aliter de illius morte differunt: ajunt enim illi cum in conclavi tripudia spectaret, Regina præsente atque consentiente, gladio fuisse percussum à quodam

Novus Rex. dus cogendæ pecuniæ.

Ladislaus & Ioanna.

Caroli Dyrrhachini mors.

1386.

Misericordia Vrbani.

Neapolit. perfidi.

Caroli mors punitur.

Ioannes Banus bellum facit Reginæ.

Fregnamblaſo, quod Hungarico idiomate Blaſt à Stella ſignificat: deinde Viggiam deductum, ubi ibi curaretur, & vulnere à medicis veneno infecto, obiiſſe, quarto anno poſtquam Neapolitanũ Regnum occupaſſet: qui ſi longiori vita uſus fuiſſet, ſapientia & rerum geſtarum magnitudine, quoſlibet Reges ſuperaturus putabatur. Vrbanus autem Pontif. cognita Caroli morte, magna lætitia affectus eſt: cumque gladius, quo ille percuſſus fuerat, ei ſanguinolentus adhuc eſſet allatus, magna cum voluptate illum accepit, atque contemplatus eſt. Et Neapolitani quoque de Regis obitu certiores facti, primi omnium in Regno tumultum adverſus Margaretam Reginam atque liberos concitarunt: & denegatis iis quibuſdam cenſibus atque tributis, ſex viros elegerunt, penes quos eſſet ſumma in republica poteſtas. Deinde Vrbanum advocarunt, eique Vrbis Imperium obtulerunt: ſed ille haudquaquam conditionem ſuſcipere voluit, quòd ſibi ab illorum perfidia metueret, ſimulque etiam ſciret, plures in Regno eſſe, qui Reginæ quam ſuas partes eſſent ſequuturi. Quibus rebus permota Margareta Regina, ſeſe cum liberis Cajetam recepit, ceu in urbem fidiſſimam: ea enim ſola in toto Regno Caroli hæredibus fidem inviolatam ſervavit. Sed non inulta tamen fuit Caroli mors: cum enim Elizabetha ejusque filia Maria atque Fregnamblaſus, Ioannem Banum è medio itidem tollere conarentur, & ejus rei cauſa ſicarios quoſdam ſubornaſſent: ille, etſi exiguo admodum comitatu tunc eſſet, cum illum invaderent tamen ita ſe enuè ſeſe defendit, ut incolumis evaſerit, multoſque eorum vulnerârit, atq; interemerit: inter quos fuerunt etiam ipſe Fregnamblaſus

blasus. Quo facto cōparavit etiam ex amicis atq; clientibus suis bonum exercitum, & per totā Hūgariam excurrens, multa oppida occupabat, multosq; uleiscēdæ Caroli mortis causa, necabat. Quare necessum fuit Mariæ Regi, conscribere militem adversus illius impetum : cumq; jam triginta hominum millia coegisset, profecta est in Agriā planitiē cū matre Elizabetha atq; Nicolao Zaræ Comite, qui primario apud ipsam loco erat : ibique acri prælio commisso ingentiq; clade accepta succubuit. Ioānes Banus enim superior, maximā hostium stragem edidit: & Elizabetham atque Nicolaū captos in Mariæ Regis conspectu capite mulctavit, in Caroli scilicet mortis vindictam : corūq; capita Cajetam Reginæ Margaretæ atq; filijs misit, ut viderent ultam à se esse mariti patrisq; sui necem. Mariam verò in Dalmatiam abduci curavit atque Lauranæ Abbati custodiēdam tradidit: ubi diutissimè fuit, donec scilicet ab magnatibus quibusdam Hungaris, qui Abbatem obsederant, in alio quodam castro, vi esset liberata, & elocata Sigismundo Marchioni Brandenburgico, Caroli IV. Boëmi Imperatoris filio, qui & ipse postea Imperator fuit, uxorisque ratione Hungariæ Regnum possedit. Caroli igitur morte, uti diximus, defecēre à Margareta Regina omnes ferè totius Regni civitates, una Cajeta excepta : ac variæ reipub. formæ alijs atque alijs locis instituebantur: varijque tumultus atque prælia quoque committebantur ab illis, qui aut Reginæ aut Andiovinæ domus partes sequebantur. Ranaldus enim Vrsinus qui se Taliaquotij Comitē nūcupabat, Aquilā occupaverat, eamq; ceu propriā tenebat. Et Thomas Sanseverinas atque Otho Brunsuicensis, qui

Regina Hungarica capta.

Ranaldus Vrsinus.

Ioannæ maritus fuerat, per universum Regnum excurrentes Neapolim ceperant: ac quamvis Vrbanus in eos sacra censura animadvertisset, & crucis symbolum in eos conferret, qui se illis armis opponerent, cum tanta delictorum remissione, quanta iis conceditur, qui recuperandæ terræ Sanctæ aut fidei causa militant: tamen neque illi Neapolim reliquerunt, nec quisquam eo tempore ipsis bellū movit. Verùm Otho paucis diebus post obiit, & Foggiæ sepultus fuit, ubi illius corpus etiānum servatur, & in singulis pedibus senos digitos habet: veluti nos ab Hercule inclyto Ferrariensi Duce, multisq; ejus aulicis clarissimis viris, qui id oculis vidêre, pro re certissima accepimus. Hosce tumultus sequutus est Ludovicus Andivinus II. prioris qui Vigiliis obierat, filius: ipse enim atq; Galliæ Rex missis ad Italiæ Principes legatis significarunt, quoniam illi patris successione Regnum Neapolitanum jure deberetur, venturum ipsummet in Italiam ad ipsum occupandum: & rogare se, ut liberū transitum suis concederent, & ei expeditioni favorent. Quamobrem Neapolitani primi omnium sese illi dediderūt, atq; ab eo muniendi sui causa, quinq; triremes acceperunt: quas illuc appellentes, in tres alias Reginæ, quas ad reprimendam Neapolitanorum perfidiam illic habebat, incidêrunt, earumq́ue binas ceperunt, tertia fuga evasit. Nec deerat Ludovico Clemens alter Pontifex, qui Avenione erat: is enim Neapolitanis concessit, ut comparandæ pecuniæ causa, qua Ludovici milites alerentur, omnia aurea aut argentea vasa sacris usibus destinata distraherent. Quæ res, & universum Regnum simul tumultibus agitatum, Margaretæ miserę Reginæ maximum do-

Otho Brunsuicensis moritur.

Bellum ab Ludovico Andiovino II.

Neapolitani primi rebellant.

Novus modus pecuniæ cogendæ.

lorem

lorem curasque perpetuas pariebant: donec anno Christianæ salutis 1390. Bonifacius IX. Neapoli ex Tomacella familia natus, qui anno superiori Vrbano VI. in Pontificatū successerat, sententiam contra Carolum à priori Pontifice latam rescinderet, & in Ladislaum filium jura Regni Neapolitani tanquam in legitimum patris successorem conferret. Misit enim Cajetam Angelum Acciaiolum Florentinum Cardinalem, qui imposita Ladislao corona, cum Apuliæ, Siciliæ atque Hierosolymorum Regem pronunciaret: eo animo, ut omnia loca post patris obitum amissa, ab illo recuperarentur. Qua re ita confecta, uxorem duxit Ladislaus Manfredi Claromontis Siculi filiam: & in dotem accepit ab eo magnam auri atq; gemmarum vim: eaq; res illum plurimum juvit iis bellis, quæ illi in principio gerenda fuerunt. Eodem hoc anno Ludovicus Andiovinus II. à Clemente Apuliæ, Siciliæ & Hierosolymorum Regnorum corona Avenione insignitus, urgente Galliæ Rege, navali itinere institutam diu expeditionem suscepit: duxitque secum octo naves onerarias magnas, quatuordecim triremes, & octo minores, multis strenuis viris instructas. Cum quibus ubi Neapolim appulisset, à populo cæterisque nobilibus qui suæ factionis essent honorificè exceptus est, & brevi tempore Qui sanctique Hermi arces ac cæteras munitiones omnes occupavit. Quod etsi ita esset, tamen adhuc supererant in Regno multi, qui Ladislai partes sequebantur: eoque fiebat ut ipsum universū variis tumultibus agitaretur. Bonifacius enim Pontifex Ioannem Barbianū Comitem Neapolim miserat, ut Ladislai factionem foveret: sed ipse à Neapolitanis expulsus, consilio Pontificis

1390. Bonifacius IX.

Ladislaus regni Neapol. coronam accepit.

Ioan. Barbianus.

Perusiam reversus est. Et Ladislaus ea re cognita
Albericus Barbianus. *Albericum Barbianum* magnum Regni Conestabilium creavit, & Caietam accersitum magna pecuniæ vi, quam à Pontifice acceperat, cæterisq; rebus ad oppugnationem necessarijs instruxit. Atq; ille Neapolim profectus eam tã strenuè oppugnavit, ut paucis diebus in Ladislai potestatem redu-
Theonstantia gentis. xerit. Qua re ita feliciter gesta, totum Regnũ sese ad illum convertit: atque Vrbes singulæ certatim suos ad Ladislaum Legatos mittebant, ut in ejus fidem, jurejurando præstito, reciperentur: quod proinde eò magis audacter omnes faciebant, quoniam Ludovicus ubi Vrbẽ in partes divisam esse, & multos præterea motus Ladislai causa excitari cognovisset, relictis in arcibus bonis præsidijs, discesserat, & in Narbonensem Galliã fuerat reversus.

Sequutus est deinde annus Christianæ salutis MCCCCIII. quo Hungariæ nobilitas odio habere cœpit Sigismundum Brandenburgicum Boëmiæ Regem, qui & Imperator postea fuit, cumq; inuito animo ei pareret, persuos Legatos vocavêre
1403. Ladislaus in Hungariam vocatus. in Regnum Hungariæ Ladislaum, ad quem id patris ratione pertinere asserebant. Atque ille, ut erat Iuvenis alacris & prõptus, sine alia deliberatione, magnis copijs instructus, in Sclavoniam trajecit: & Zaræ honorificè susceptus, ab Archiepiscopo Strigoniensi Hungariæ Regni coronam accepit. Deinde Tricum Comitem ex Sanseverina familia natum, virum prudentem, tanquam proregem cum magnis Hungarorũ copijs præmisit, eo animo, ut posteaipse sequeretur: sed ille deprehendit, eos etiam qui suæ factionis fuissent, sententiam mutasse, neq; Ladislaum suscipere amplius velle. Cujus re certior factus Rex, negligendum sibi esse

deinceps

deinceps existimavit illud institutum de Hungaria occupanda : idque sanè fecit: nam quinto deinde anno post, Zaram Venetis centum aureorū millibus vendidit, quamvis illa Vrbs Venetis inimicissima esset, jamq; ab ijs octies defeciſſet. Ac de hisce quidem dum Zaræ deliberaret, certior fit, magnates quosdam in Regno Neapolitano rebellasse, & Sanseverinis primarijs ducibus Neapolim usque excurrere. Itaque magna celeritate Neapolim reversus Sanseverinos bello adortus est, proscripsit, & quotquot eorum habere potuit mille supplicijs affectos perdidit : nam & canibus aliquot devorandos objecit, ut ex illis nulli evaserint, nisi qui fortè tunc extra Regni fines fuissent.

Zara Venetis vendita.

Sanseverini extirpati.

Anno sequēti, qui à nato Messia fuit MCCCCIV mortuus deinde est Bonifacius, eique in Pontificatum surrogatus Innocentius VII. Quamobrem Ladislaus Romam profectus, cupiebat populo persuadere, ut sibi Vrbis imperium concederet. Cujus rei habuit sanè quædam principia : sed cum non succederet institutum, morbum simulavit, eaque causa veniſſe se ad Pontificem adorandū dicebat: sicque ab illo impetravit, ut sibi triennio Latium, Via Aurelia, & Ascolùm in Piceno concederentur. Et anno proximo à Columnijs Sabellisq; vocatus, eandem ob causam Romam venit : sed ne tunc quidem voti cōpos factus est, propter seditionem quandā à populo contra suos milites concitatam. Quamobrem in Regnū reversus, quòd re militari magnopere delectaretur, adversus Tarentinos expeditionem suscepit, ut eam urbē Mariæ, Ramodelli Balzij quondā uxori eriperet, quæ illam unà cū filijs Leccij Comitib. tenebat Ac post multam oppugnationem eam deditione accepit : Mariam

1404. Ladislaus urbi Romæ inhiat.

1405.

Tarentum à Ladislao capitur.

verò, etiamsi triginta & octo annos excederet, ut
men quoniam formosissima erat, uxorem duxit,
eamque cum filiis Neapolim secum venire voluit.

Maria Regina Hæc autem illa est, quæ post Ladislai mortem in patriā reversa, multos adhuc annos vidua transegit, & Maria Regina communiter dicebatur. Sed cupiebatur in Ladislao quotidie occupandæ Romæ desiderium quamobrem reversus est eò tertia

1407. vice, nempe anno Servatoris MCCCCVII. & gnaviter illam oppugnavit: sed populus insurgens illū repulit. Quod etiamsi ita esset, tamen id certè effecit, ut Pontifex timore perculsus ex Vrbe discesserit. Proximo autem, qui hunc sequutus est,

1408. anno, cum ei Columnij Sabelliq; favorent, transigere cœpit cum Paulo Vrsino, qui ad Vrbis custodiā relictus fuerat: jamq; etiam in Piceno Cararæ Comitem cū novo exercitu habebat, qui quotidie bonos progressus faciebat. Itaq; ea occasione oblata, ipse quoq; Romam mense Martio, cum duodecim millibus equitum totidemq; peditibus profectus est, eaq; obsessa, dispositisq; quatuor triremibus ad ostia Tybridis, civibus commeatum impediebat. Deinde parte exercitus ad Ostiam missa, illam occupavit. Dumq; hoc fiebat, paciscitur cum Paulo Vrsino, & aliquot copias in Vrbē immittit. Qua re cognita, populus statim ad eū suos Legatos miserunt, & Vrbis imperium illi tradiderunt: quare VII. Calend. Maij cum omnibus copiis, triumphantis modo ingressus, in S. Petri Palatium exceptus est: eodemq; die Capitolium atque reliquas munitiones universamque Vrbem obtinuit, quam prius ter frustra oppugnaverat. Quibus ita confectis cum toto illo exercitu Senensium in Tuscia fines ingressus est, eosque atque Florentinos

Ladislaus Romam occupat.

ad fœdus

ad fœdus secum ineundum conabatur impellere: sed id sanè ab ijs obtinere non potuit, quoniam Bononiensi Legato jàm antea confœderati essent: quamobrem ipsis atque etiam Aretinis excursionibus multum detrimenti attulit. Cumque id ipsum etiam adversus Cortonam tentaret, eam à civibus certis conditionibus accepit: divisoque per Tusciam varijs Ducibus exercitu, ut progrederentur, & alia loca suo nomine occuparent, ipse Neapolim rediit. Interea verò Ludovicus Andiovinus II. cognito quod Florentini Ladislao infensi essent, misit eò Legatos, ut secum fœdus adversus communem hostem inirent: idque ab ijs impetravit: nam Pisis, ubi tunc erat concilium, ita conventum est, ut ab unà parte Florentini, Pisani, & Legatus Bononiensis mille gravis armaturæ viros sustinerent contra Ladislaum, Ludovicus autem ex altera parte quingentos, & triremes quinquaginta instrueret. Eo fœdere inito, discessit statim ex Narbonensi provincia Ludovicus cum quinq; triremibus, & Liburnum primùm, deinde Pisas perveniens, Alexand. V. Pontificem nuper in concilio creatum adoravit, & ab eo impetravit, ut Apuliæ, Siciliæ, atque Hierosolymorum Regni jura, in se prius collata, cõfirmarẽtur: quod Ladislaus, dum Romam occupaverat, Pontificum gratia excidisset. Coronam tamen eorum Regnorum noluit illi Alexander imponere, quòd eam jam antè à Clemente VI. Avenione accepisset: sed Ecclesiæ vexillum illi tradidit, & imperavit ut infestis signis Ladislaum Ecclesiæ, concilijque hostem impeteret: nam Gregorium quoque XII. Pontificatu ab eo concilio remotum foverat. Tunc autem ad Romam cæterasque Ecclesiæ urbes recuperan-

Ludovici II. fœdus contra Ladislaum.

Ludovici II. cum Pont. agit contra Ladislaum.

Malatesta Malatestinus.

das, delectus fuit Malatesta Malatestinus qui Florentinis militabat, unà cum duobus millibus grauis, & mille quingentis leuis armaturæ equitibus, quibus Bononiensis Legatus cum suis, & qui cum Ludorico erant sese adjunxerunt. Ijs rebus ita constitutis, Ludovicus quidem in Narbonensem provinciam revertitur, ut se in sequens ver, ad illa quæ cum Alexandro constituisset expedienda, pecunijs cæterisque rebus instrueret. Sed Ecclesiasticus exercitus Orvietum, Montesiasconem atque Viterbium recuperarunt. Romam verò tũc occupare non potuit. Quarum rerum certior factus

Perottus Iyreus.

Perottus Iyreus Pedemõtanus Troiæ Comes, qui Regis nomine Romam gubernãdam acceperat, & jam cum suis copijs erat Perusiæ, collecto milite, qui hinc inde fuerat dispersus, adjunctisque duob. equitũ millibus, statim Vrbi subsidio venit, eamq; strenuè defendebat. Sed Pauli Vrsini virtus tamẽ,

Paulus Vrsinus Romam Ecclesiæ reperat.

qui ad Pontificios trãsierat, tanta fuit, ut quodam die cum Troiæ Comite trans Tyberim cõgressus, illum superârit, & in Vrbem ingrediens eam Ecclesiæ nomine recuperârit, pulso videlicet Comite in Neapolit. Regnum. Mortuus deinde est Bononiæ, proximo anno Alexander V. Pontif. cui successit

1410.

Balthasar Cossa Neapolitanus, qui Ioãnes XXIII. appellari voluit: & Ludovicus Andrinus, sicuti

Ludovicus II. nova in Italiam expeditio.

cum priori Pontifice cõstituerat, in Italiam venit, atque in Latio copias suas, quibus in Regnũ transiret expectabat. Interea quoque Pontifex Romã ingressus est: quamvis ad urbem veniens benè diu metuerit, ne fortè si intraret, novi tumultus ab ijs qui Ladislao faverent, excitarentur: deinde Paulũ Vrsinum & Sfortiam Cotignolam à Florentinis exantoratos, & suis stipendijs conductos, Ludovi-

Sfortia Cotignola.

co, ut

eo, ut cum suis conjungerentur, Ceperanum misit. Cæterùm cognoverat jam Ludovicus, Ladislaum ad Roccam siccam, Pontem Corvinum inter atq; Santangelum & Sangermanum castra habere: quamobrem deliberabat in consilio suo quidnam esset faciendum: ac diversæ quidem erant sententiæ multorum, sed urgente tamen id maximè Sforzia, placuit Ladislaum eo loco quo esset, invadendum. Itaque Ceperano VIII. Calend. Junij discesserunt, Sforzia, qui fluvium ad Pontem Corvinum vado primus trajecit, præcedente: & altero die Ladislaum, qui illos forti animo expectabat, invenerunt. Habebat secum Ladislaus inter cæteros copiarum Duces Bettum admirallium suum, Brazzium Viterbiens. Polincastri, Campobassi atque Oliveti Comites, Zaninum Trezium, Malacarneum atque Danielem Castellanum. Is postquam aciem instruxisset, Ioannem Caracciolum Avellini Comitem cum sex alijs generosis nobilibus, equestri dignitate donavit, & omnes eodem modo vestivit, quo ipse erat indutus, ut corũ singuli Regem referrent, atque ita singula singulis agminibus præfecerat, ut cum prodirent Regem habere secum viderentur. Quibus ita constitutis, concurritur ad prælium, primùm quidem à militibus Ludovici: inter quos prior fuit Sforzia adhuc, & insidens generoso equo, qui Cervus dicebatur, & à nemine præter unum stabularium servum, domari poterat, certamen magna cum violẽtia incepit. Quem sequuti reliqui Duces, utrinq; pugnabant summa virtute: ut planè dubium esset, in quam partem victoria declinaret: nam & ipsi bini Reges strenuè pugnantes, nihil eorum negligebant, quæ fortes Imperatores decerent.

Prælium ad Roccam Siccam.

Sed

Ladislaus prælio superatur.

Sed tandem Sfortia ab uno latere & ab altero Paulus Vrsinus vehementissimè urgentes Ladislai aciem fregerunt, eumque superarunt. Pauci fuerunt interfecti sed capti plurimi: nam Sfortia ipse inter cæteros: Campobassi atque Oliveti Comites cum multis hostium vexillis ceperat, & in suũ tentorium reduxerat. Vbi certamen finem habuisset, Ladislaus Sangermanum se recepit: Ludovicus autem cum Sfortia & Paulo Vrsino in castra reversus, sub vesperam omnes captos dimisit, nec Ladislaum ulterius persequutus est. Qua re cognita ille cum ijs qui dimittebantur atque alijs, Sangermanis sese munivit: deinde omnes vias atque aditus in Regnum statim hosti præclusit.

Ludovicus fortunæ prosperitatem negligit.

Non dubium est autem, quin Ludovicus, si fortunæ benignitate usus, non tempus Ladislao ad sese reficiendum concessisset, Regnum universum fuisset occupaturus. Quæ res occasionem Ladislao dedit, ut cum illius prælij mentio fieret, dicere soleret, hostes suos, si fortuna usi fuissent, primo die & Regnum & ipsummet Regem capere potuisse, secundo Regnum solummodo: sed tertio jam ita fuisse à se prospectum, ut neque ipsemet capi, neque Regnum amplius occupari potuerit. Ludovicus igitur ea re confecta, in Leborios Campos transire cupiebat: & cum Sangermani viam præclusam sibi esse videret, per Casilinum iter facere volebat: sed eo quoque se prohibitum esse cognovit, & undequaque magnas imminere difficultates: quamobrem Romam iterum cum omnibus suis copijs redijt. Sfortia verò cæterique illius Duces, cum nullos præterea apparatus ab illo fieri cernerent, in suas quique patrias revertuntur. Vbi autem Romæ aliquandiu mansisset Ludovicus,

nàũ

unà cum Ioanne Pontifice anno sequenti, qui fuit à nato Servatore MCCCCXI. Bononiam versus contendit, à Sfortia & Braccio Comitatus, qui singuli ducentos levis armaturæ equites habebãt: & ubi Senas perveniſſent Ludovicus in Galliam profectus eſt, Ioannes verò Bononiam: qua in urbe Sfortiæ Cotignolam dedit, pro quatuordecim aureorum nummûm millibus, quos ei pro ſtipendijs militaribus ſolvere debebat, eumque cum omnibus poſteris, Comitem illius pronũciavit. Atque hic quidem finis fuit expeditionis Ludovici Andiovini II. in Regnum Neapolitanum: neq; enim deinceps unquam in Italiam amplius redijt: in qua ignorantia atque ignavia ſua fructus neglexerat victoriæ, quam ſui milites ſumma virtute comparaverant. Ladiſlaus autem pulſo hoſte Imperium ſuum cum pace gubernabat: ex qua re occaſione ſumpta, ut erat homo inquietus, & qui re militari magnopere delectabatur, Romam iterum occupare deliberabat. Sed advertebat ſimul, non ſe poſſe id facilè obtinere, priuſquam Paulũ Vrſinum rebellem in ſua poteſtate haberet: quã obrem Sfortiam illius alioquin hoſtem inſtigavit, ut illum bello perſequeretur, & ille in Piceno deprehenſum Paulum, in Contrada arce obſedit. Qua re cognita Ladiſlaus, ſtatim cum magnis copijs Romam contendit: atque exulum cæterorũque, quos in urbe ſuæ factionis habebat ope, mœnia multis locis inſigni quadam induſtria rupit, & anno ſalutis MCCCCXIII. in Vrbem ingreſſus, illam Imperio ſuo uti prius fuerat, ſubjecit. Florentinos autem mercatores omnes qui ibi eſſent, bonis ſpoliavit: deinde, relicto in ſuum locũ proregẽ Troiæ Comite, Neapolim rediit: atque hic

1411

Finis rerum Ludovici II. in Regno.

Ladiſlai novi contra Romã motus.

Paulus Vrſinus obſeſſus.

1413.

Sfortia

Nicolaus Estensis marchio.

Sforția urgente, ad res, quas per Latium gerebat, elegit summum Imperatorem Nicolaum Marchionem Estensem Ferrariæ dominum, cui scipionẽ Imperatorium, & triginta aureorum nummûm millia honorarij causa misit. Hisce rebus confectis, quòd esset Ladislaus homo Imperij cupidissimus, exercitum in Tusciàm convertit, & Fulginiũ Tudertuque obsidens, non occupavit illa quidem, sed Paulum Vrsinum quem Paulò antè sibi reconciliatum, conduxerat suis stipendijs, capiendum curavit. Deinde Perusium reversus, Florentinis, quorum perpetuus fuerat hostis, vicinitate sua magnum incussit timorem: ex quo illi suos Legatos ad eum miserunt, & pacem postularunt quibuscunque tandem conditionibus. Atq; eam impetrârunt illi quidem, sed Ladislao id nõ tam benigno animo faciente quàm (sicuti putabatur) ut meliorem haberet occasionem illos deinceps fallendi: ijsdem verò pacis conditionibus illis vendidit Cortonam ingenti precio, quam Florentini deinceps semper possederunt. Hìc verò dum ageret, in febriculam incidit: quãobrem unà cum Paulo captivo Romam, & inde Neapolim se cõtulit: neque febris ullo modo mitigabatur, sed per dies aliquot crescebat, ac tandem sexta Augusti luce, eũ è medio sustulit, anno salutis Christianæ MCCCCXIV. postquam viginti & novem annos regnasset. Liberos nullos reliquit, sed Regnum Ioannæ sorori, cui à Dyrrhachio nomen erat, testamento legavit: de qua jam tum Propheticus quidam versus circumferebatur, hoc modo:

Ladislai bellum in Tuscia.

Cortonæ Florentinis vendita.

Ladislaus moritur.

1414.

Vltima Dyrrhachi fiet destructio Regni.

Qualis fuerit Ladislaus.

Cæterùm fuit Ladislaus vir forma satis venusta, bellicosus, imperãdi cupidus, fortis, & in rebus gerendis

fundis magnanimus, terrori erat omnibus, & Florentinis maximè, quos veteri quodam odio prosequebatur, usqueadeò, ut illi morte sua jam ab omnibus periculis liberati esse viderentur: quod minimè dubitarent, si Ladislaus diutius vixisset, fore, ut sub illius jugum aliquando reducerentur. Arma atque militarem rem omnem plurimi faciebat, semperque volebat ipsemet interesse expeditionibus ac prælijs, nisi magna quapiam re impediretur. Vigiliæ atque laboris patientissimus erat, & aliquantulum balbutiebat: sed ejus rei causa putabatur fuisse ex veneno quodam, quod juveni adhuc ei propinatum fuit: à quo cum magnum periculum ipsi impenderet, suadentibus ita medicis involutus fuit sæpius mulorum corporibus recenter divisis, eoque calore à veneno liberatus est. Erga omnes liberalis erat, & maximè milites, in quos permultos sumptus faciebat: ipse verò vestitu minimè splendido utebatur, præsertim in castris: cumque sibi à veneno metueret, ex improviso quoslibet milites in castris visitabat, & unà cum illis absque ulla pompa Regali, quibuslibet cibis vescebatur. Peregrinos qui illum convenirēt, omnes honorificè tractabat: Gregorium verò XII. Pontificem, Cajetæ plures menses tam amicè tractavit, ut nullum in ea re officij genus prætermiserit: quamvis ille è contrà, vir alioquin integer, sed honoris qui Apostolicæ sedi deberetur cupidissimus, non per omnia Ladislao in ijs rebus satisfecerit, quas ab ipso postularet. Ac fuit sanè Ladislaus, ut rem paucis complectar, ex eorum Principum unus, qui inter bonos potius quàm malos recensentur. Illius autem mortem testantur quidam (& communis quoque

Veneno ei propinatum.

quoque fama est) veneno fuisse procuratam, Petrusiæ videlicet à muliere, cum qua Veneream consuetudinem habere soleret: quæ Florentinorum instinctu pudendum venenato medicamento inungens, illum quoque infecerit, eamque rem ajunt in hunc modum accidisse. Erat mulier illa Medici filia, juvencula, pulcherrima, cujus consuetudine Rex plurimum delectabatur: ex qua re sumpta occasione, qui negocium hoc tractabant, maximo præmio proposito medicum solicitarunt, ut filiæ opera Ladislaum è medio tollendum curaret. Atque ille, hanc diteſcendi rationem non negligêdam esse ratus, unguentum venenatum filiæ tradidit, jussitque eo inungere pudendum ante coitũ: sic enim fore, ut Regis amor erga illam, magis magisque augeretur, & nunquam deinceps ab illo derelinqui posse. Quamobrem simplex juvencula, Regis amore capta, parenti obtemperavit, & membrum inungens statim interijt: deinde Rex eodem, uti diximus, veneno infectus, itidem mortuus est: sed non sine delirijs: In extremo enim vitæ spiritu ferè, vehementer inter cætera inclamabat, ut Florentini Paulum Vrsinum caperent: & alia ejus generis item multa repetebat, de quibus valens prius diligenter cogitasset. Dicitur autem venenum id ex succo Napelli compositum fuisse, re alioquin maximè venenata: sed non desunt tamen, qui historiam hanc falsam omninò esse existimant.

Ioanna igitur hujus nominis secunda, quæ prius Sterlichio Duci nupserat, è Dyrrhachinorum Gallica familia nata, anno Christianæ salutis MCCCCXIV. Regnum à fratre Ladislao pacificum accepit, simulque etiam magnas strenuo-

rum

rum militum copias. Fuêre enim in Regno sub obitum Regis, inter cætera, sedecim equitum millia sub optimis Ducibus merentia: inter quos primus erat Sfortia, deinde Laurentius, Michael qui & Michelettus postea nuncupatus fuit, Iacobus Caldora quem etiam Iacopuccium alicubi appellatum deprehendimus, Monderisij item, Troiæ Cararæq; Comites, Cicholinus Perusinus, Iulius Cæsar atque Fabricius fratres Capuani. Vixque jam confirmata erat, cum omnem Regni atque aulæ suæ administrationem Pandulfello Alopo Comiti Neapolitano committebat, camerario suo videlicet, juveni formosissimo, quem à sese educatum magnopere amabat: atq; secum eum duxerat, cum Sterlichio Duci nupsisset, ita mortuo Duce Neapolim cum illo redierat, & cum publica venereæ consuetudinis infamia, semper apud se habebat. Sed cum animadverteret tamen Regina, Pandulfellum eo modo in omnium aulicorum odium incurrere, nubere decrevit, quòd ea ratione extinctum iri incendium illud speraret: cumque multi ei mariti proponerentur, unum præ cæteris elegit Iacobum Narbonensem Piceni Comitem, itidem ex Regia Gallorum stirpe oriundum, sed Reginæ parum admodum cognatum: ea conditione tamen, ne Regis, sed Tarenti Principis tantùm, aut Ducis nomen sibi usurparet: & ille sanè Comitis nomine consueto fuit contentus. Cæterùm Duces militiæ cæterique Regni magnates, qui Pandulfellum atque Sfortiam, quòd nimia essent apud Reginam autoritate, oderant: Iacobo Comiti significabant, ut bona Regij nominis spe veniret: se enim ipsi Regnum tradituros. Quamobrem venit ille, sicuti convenerat, navali itinere,

Ioanne II. nuptiæ. Iacobus Piccini Comes.

& Manfredoniam primùm in Apulia appulit deinde Foggiam, Troiam, Casaldabarum & Beneventum perveniens, ab omnibus Ducibus totaque nobilitate, quæ obviam prodierat, tanquam Rex salutabatur atque excipiebatur: solus Sforția cum uti Comitem salutavit. Itaque reliqui Duces communi consensu statuerunt ut caperetur: & ubi Iulius Cæsar Capuanus cum eo, coram Iacobo Comite, acerrimis verbis benè diu contendisset, Sforția, ceu dirimendæ litis causa, in conclave adductus Iacobi nomine vincitur, & universi illius Comites, qui Beneventi erant, spoliati sunt. Hisce peractis, Iacobus Neapolim ingreditur, & Regia pompa exceptus, paucos post dies Ovi arcem proditione occupavit, & Pandulfellum capite plectendum, Sforțiamque tormentis cruciandum curavit: quo minus enim hunc quoque è medio tollere auderet, obstabat Michelettus, qui conjunctis Sforțianis copijs Tricarici sese communierat, & excursionibus eam Regionem Neapolim usque depopulabatur. Et Margareta Sforțiæ soror, Michelini Ravignani strenuissimi militis conjunx, unà cum aliquot mariti sui gravis armaturæ viris prodierat, & quatuor viros nobiles ceperat, qui à Iacobo Tricaricum, ut de pace cum Micheletto agerent, fide publica missi fuerant: seque eos suspendio mulctari velle minabatur, nisi frater illi restitueretur. Erant autem ij Antonellus, Polderigus, Matthæus & Rossus Cajetanus, viri præcipui: quamobrem necessum Iacobi fuit, eorum causa cùm Micheletto, Laurentio atque Maria ita pacisci, ut Sforțiæ vitæ nulla vis inferretur: quòd proinde secuti jurejurando promisit, ita quoque fuit observatum. Iis rebus ita confectis, Iacobus maximos

Iacobus Iosmanitus Neapolim ingreditur.

Margareta Sforția.

maximos quosque, jam hunc jam illum, loco movere, dignissima quæque munera per homines Gallos administrare, Reginam ab omni administratione remotam & veluti relegatam in conclavi tenere, & ne ad opus quidem venereum admittere cœpit. Ac cæteri quidem Duces & Aulica nobilitas ob eam causam murmurabant: sola Regina fœminea quadam malitia, iram dissimulabat, & hoc vitæ genere à laboribus atque curis alieno delectari se fingens: choreis tripudijsque, quibus Galli magnopere gaudent, hilarem vitam se ducere monstrabat. Quod etiamsi ita esset, tamen fieri non poterat, quin animi dolorem amicis suis quandoque innueret, & ei morbo tacitè remedium postularet. Quamobrem Iulius Cæsar Capuanus, qui concitato Iacobo Comite adversus Pandulfellum & Sfortiam, in summum Reginæ odium inciderat, offensæ suæ, quod plerunque injuriam inferentibus evenit, oblitus, Reginam tentare cœpit, & tandem eò usque pervenit, ut operam suam ad Iacobum è medio tollendum, ei obtulerit. Atque illa, ut erat malitiosa, rata hanc esse commodam occasionem, qua & illatam sibi prius à Iulio injuriam ulcisci, & gratiam majoremque libertatem apud Iacobum posset impetrare, placere sibi consilium simulavit, eumque hortata est, ut diligenter de ratione perficiendi cogitaret, & intra octiduum reverteretur, ut tunc certum aliquid de eo negocio constituerent. Eo dimisso, magnum dolorem præ se ferens, Iacobo marito rem omnem patefacit, tanquam illius salutis studiosa, quæque Iulij machinis obsistere nequeat. Et ut rem clarius demonstraret, jubet maritum octava die cum aliquot fidissimis

Iacobus tyrannus est.

Iulij Cæsaris malum consilium.

Proditio Iuli Cæsaris.

fidissimis viris armatis, post lecti stragula clanculum latere: deinde intromisso Iulio, rogavit quid de ea re cogitasset: ille verò ubi modum Iacobi enecandi ostendisset, simulque in ipsum atque Gallos omnes vehementer invectus fuisset, comprehensus est ab illis qui latebant illic, & secundum juris statuta capite mulctatus. Cum igitur Iacobo id magnum amoris atque fidei erga sese argumentum in Regina videretur: brevi tempore post concessit illi, ut extra arcem liberè quò vellet prodire, & deambulare posset. Ex qua re, Otho Caracciolus, qui nobilium, & Anechinus Morinellus qui Gregariorum militum duxerat, occasione sumpta Reginam semel ad convivium, cum aliorum item conjuratorum consensu, invitarunt in urbem, atque illinc eam in Capuanam arcem introducentes, Sfortiam subitò liberarunt, & cæsis confestim spoliatisque Gallorum præsidijs, urbem universam in Reginæ potestatem reduxerunt. Iacobo autem Comiti id solum libertatis reliquerunt, ut si Reginam, ejus tamen consensu, accederet, gladiolo unico esset accinctus: & quadraginta solummodo Gallos in Italia, ad corporis sui custodiam alere posset. Nec longo tempore post, Iacobum fraude comprehensum curaverunt in Oui arce detineri: ita jubente Regina scilicet, quæ res Vrbanas suorumque redditum administrationem Marino Boffæ Iurisconsulto demandaverat, viro ad hujusmodi munera aptissimo, & optimæ apud cives existimationis: secum autem habebat Ioannem Caracciolum cujus amore cum esset capta, magnum Regni Siniscalchum eum creaverat. Sed hic Sfortiæ auxilio, quem ille graviter læserat, Marinum brevi tempore

Iacobus malè fidit uxori.

Otho Caracciolus Anechinus Morinellus.

Iacobus capitur.

Marinus Boffa Iohan. Caracciol.

Miseria aulica.

pore à suo munere removendum pellendumque ab aula curavit. Iamque auctus potentia, Sfortiæ quoque tantam esse apud Reginam virtutis nomine autoritatem, graviter ferebat, ac de illo etiam removendo tollendoque è medio cogitabat, ac si aliquod periculum à Sanseverinis immineret, jussit illum trajecto Sarno in Dianam vallem adversus illos prodire: simulque etiam curavit, ut reditu deinde ad Scaffatum pontem prohiberetur, & obsessus illic malè tractaretur. Sfortia uti mandatum acceperat prodit, & cum copijs per Scaffatum pontem transiens, de eo quòd Siniscalchus contra sese machinaretur certior fit: quamobrem paciscitur statim cum Sanseverinis, deinde solus rustici habitu unicaque in capite galea, per eundem pontem incognitus redit, copias verò suas in plures partes divisas, quibuscunque possent vijs sequi se jubet: iisque jam ita collectis, quodam die summo mane, Othino & Francisco Morbillo faventibus, Neapolim ingreditur, eamque universam percurrens, Reginæ nomen inclamat, seque obtestatur ob eam causam adveniisse, ut illam ex magni Siniscalchi servitute, & Christophori Cajetani Fundi Comitis avaritia liberaret. Id populo minimè displicebat, quòd existimarent à Sfortia Reginæ urbisque commoda procurari: sed Regina è contra, populo ut in seditionibus fieri solet ad arcem concurrente, clamabat, ut si qui sui & Dyrrhachinæ familiæ amici essent, impetum in Sfortiam facerent, & hostem illum atque proditorem perderent. Qua re concitatus populus, lucrique etiam spe permotus, Sfortiam ex improviso inuasit: & ille oppressus ea ratione prælium commisit, amis-

Sfortia contra Siniscalchum Neapolim ingreditur.

sisque sexcentis circiter equitibus, per Pedegrot-
tæ viam fugiens evasit, & Cerram sese recepit.
Hîc verò reparatis copijs, excurrebat quotidie
Neapolim usque & Regionem populabatur: ob-
testans interim paratum se esse Reginæ summa
fide servire, itemque Regno universo, non secus
atque antea fecerit: si modò ij removerentur,
qui malè rempublic. administrarent. Eam au-
tem ob rem Neapolitani propè coacti, de com-
muni consensu, quòd in ea urbe rarum alioqui
esse solet, quosdam elegerunt, qui ijs rebus pro-
spicerent, & imminentia urbi pericula averte-
rent: ijque cum minis, tum precibus eò Regi-
nam adduxerunt, ut pacem cum Sfortia faceret,
eoque pristinæ dignitati restituto, & literis per
Italiam missis, contra planè quàm prius scripsis-
set, sese jam sentire de illo significarit. Vtque
firmior ea pax esset, primùm jurejurando sibi
mutuò Sfortia & Regina promiserunt, se nem-
nem deinceps audituros, qui dissidium inter eos
vellet, sed ipsosmet, si quid incideret, aperta
verbis significaturos: deinde arcem novam Fran-
cisco Ricardo Ortonensi pignori tradiderunt, vir
integerrimo: & utriusque summo amico, cum
mandatis, ut absque discrimine in eam, Regi-
nam Sfortiamque admitteret. Hac inter eos pac
constituta, Siniscalchus Romam in exilium rele-
gatur, & Martino Pontifice precibus instante,
Iacobus quoque liberatur, ea conditione, ut fi-
cuti prius pactum fuerat, Regina fasces Regios
ipse non nisi Comitis nomen posslideret. Atque
ille quidem ea ratione liberatus, nihil æquè co
di habebat, quàm ut Sfortiam tolleret: eique
Regina in ea re consentiebat, quod illius causa

Pax inter Reginam atque Sfortiã.

Iacobus Liberatus.

Siniscalch

Siniſcalchi commercio privatam eſſe ſciret. Iamque majorem nobilitatis partem, ut in Sfortiæ mortem conjuraret adduxerant: ſed ille cognita periculi magnitudine, Ioannis Herculani Faventini fidiſſimi ſui centurionis conſilio (qui ajebat tunc demum ceſſaturum Reginæ in illum odium, cum illius cauſa ſublata eſſet) prudentiſſimè ſe interpoſuit, cauſaque fuit ut Siniſcalchus revocaretur: neque enim Reginæ animum ullo alio officij genere magis ſibi devincire potuiſſet: ut tamen ſecurior eſſet, binos illius filios obſides ſibi tradi voluit. Iacobus verò cognito quòd Siniſcalchus revocatus eſſet, & Sfortia Reginæ reconciliatus, metuebat ſibi, ne fortè quæ de illo egiſſet aliquando patefierent: quare deambulationis prætextu, ad portum ſæpius profectus, Genuenſem navim, quæ illic fortè erat, conduxit, eaque tacitè conſcenſa, Tarentum navigavit: cumque Regina miſſis eò copijs illum obſediſſet, ut ſe defendere non poſſet, vendidit ille urbem Ioanni Antonio Vrſino, qui poſtea à Regina Princeps illius confirmatus fuit, & in Galliam profectus ſeſe vitæ Religioſæ addixit, & deinceps Heremitæ habitu vixit: is videlicet, qui antea Neapolitanus Rex fuerat nuncupatus. Dum hæc ita geruntur, Braccius de Fortebrachijs Dux militiæ, Aſſiſium, Tudertum, atque Peruſiam occupaverat, & Eccleſiæ urbes luſtrans Martino Pontifici bellum faciebat: quamobrem ille feudatarios ſuos implorandos eſſe ratus, anno ſalutis noſtræ MCCCCXIX. miſit Neapolim Franciſcum Montepolitiano oriundum Epiſcopum Aretinum, & Angelum Romanum Anagnienſem Antiſtitem, ut Ioannæ Apuliæ, Siciliæ, Hieroſolymorumq; 1419

Regni coronam conferrent: ea conditione, ut sibi adversus Braccium tria equitum millia auxilio mitteret. Itaque deligitur ad eam expeditionem Sfortia, non sine magna Reginæ atque Siniscalchi lætitia, qui illum procul à se esse cupiebant: & cum ad Viterbij fines perveniisset, prælium cum Braccio commisit, ac Nicolai Vrsini, qui Ecclesiæ stipendijs prælio intererat, proditione à Braccio superatus est, & majorem exercitus partem amisit. Quamobrem Regina atque Siniscalchus, hanc esse occasionem existimantes, qua Sfortiam commodissimè removere possent, ei renunciarunt, ademptisque stipendijs, quæ ex reditibus quibusdam Regni percipiebat, Braccium conduxerunt. Erat autem Martinus Pontifex per id tempus Florentiæ, & cognita ingratitudine Reginæ, Sfortiam ad se vocavit, captoque consilio cum eo, Regni jura in Ludovicum Andiovinum III. Secundi filium ex Violante Aragonica natum contulit, cujus oratores tunc ibi aderant, Ioannamque juribus Regni excidisse pronunciavit. Quibus ita confectis mense Ianuario, anno Domini MCCCCXX. Sfortia, hortante Martino, ad Ludovici stipendia oratorem illius opera transijt: & ubi constituissent ut ille proximo Iunio mense ex Gallia in Regnum veniret, accepta pecunia à Pontifice, sub finem Maij in Regnum contendit, majori celeritate, quam quisquam existimasset, remissoque sceptro atque Vexillo Reginæ, se deinceps ut hostem venturum significavit. Deinde prope Neapolim transiens, cum Regina, quæ de arcis fenestra prospiciebat, colloquutus est: & multis utrinque exprobratis, significavit se haud mediocre bellum ei esse

1420.

Sfortia renũciat Reginæ.

esse facturum: non tam illius, quàm suorum consiliariorum perditissimorum hominum causâ. Paulò post autem circa Maij initium, ad Casam novam juxta portam Capuanam castra posuit, vallisque fossis, atque aggeribus tutissimè munitus, Ludovici adventum expectabat: dumque illic ageret, non desinebat occulta consilia tractare cũ Francisco Gattolo Neapolitano, cui Aversæ arcis custodia mandata erat, ijsque tantum efficit, ut urbem eam cum arce in Ludovici potestatem reduxerit. Interea adest Ludovicus, qui die Augusti quintodecimo, quo Virginis Mariæ assumptio celebratur, sese Neapolitanis ostentavit, cum quinque Genuensium navibus maximis, & novem alijs triremibus optimè instructis: ductoremque Baptistam Fregosium habebat. Sfortia verò ea classe conspecta, ad mare declinavit, & juxta Resinæ turrim metatus est. Cæterùm per eos dies Barchinone, quæ Cathaloniæ urbs est solverat Alfonsus Aragoniæ Rex, cum triginta triremibus & quatuordecim magnis onerarijs, ac mense Aprili in Corsicam appellens ad Bonifacium castellum, unam ex Genuensium Colonijs, quæ olim portus Syracusanus dicebatur, castra posuerat: habebatq; jam etiam Florentiæ apud Pontificem Legatum suum Garziam Hispanum. Et cum Regina Ioanna, eodem tempore ibidem haberet etiam ipsa oratorem suum Antonium Caraffam, cui à malitia cognomen fuit: solicitavit is Garziam, ut Regem suum hortaretur, ad Ioannam, quæ jam septem annos post Ladislai mortem, Regnum tenuerat, adversus Ludovicum defendendam, illiusque tutelam suscipiendam: sese enim apud eam è contrà, operam daturum, ut Alfonsum adoptaret & Re-

Ludovici III. Andiovini adventus in Regnum.

gni Neapolitani hæredem instituceret. Iamque diu ista hæc consilia inter sese bini Legati tractaverant, & tandem, clam Pontifice, Plumbinum inde in Corsicam ad Aragonicum exercitum ambo pervenerunt, & Regi negociũ proposuerunt. Quoniam verò Ludovicus & Alfonsus consobrini erant, & jam antea quoque inter illos convenerat, ne hîc illum in Neapolitana expeditione impediret, diu fuit de ea re deliberatum. Sed tandem, quæcunque causa eum moverit, propositam conditionem Alfonsus certè suscepit: voluitque ut authenticis literis Regina illa omnia confirmaret, & sibi, antequam in Regnum veniret, Novam atque Ovi arces traderet. Quibus ita constitutis, discesserunt bini Legati: Alfonsus autem ad Bonifacii obsidionem manẽs, promisit se pacta auxilia mox Neapolim missurum. Interea igitur dum Ludovicus contra Neapolim classem suam, uti diximus, haberet, & Sfortia ad Resinam turrim metaretur: appulerunt Neapolim sub Augusti finem, octodecim Alfonsi triremes & quatuor biremes, quibus vehebantur tres ejus clarissimi Oratores: Ramundus Periglius videlicet, Ioannes Mõcadus & Bernardus Stantiglius, qui capita illa de Alfonsi adoptione, & successione in Regnũ perfecerunt, ejusq; nomine binas arces pacta acceperunt. Sfortia verò Ludovicum jam cum suis copijs Aversam adduxerat, & ipse Casale Fragoleum obsidebat. Atque Alfonsus ipse jam in Calabria Bonifacium usque adeò urserat ut ejus incolæ deditionem, nisi intra dies aliquot suppetiæ ferrentur, pacti jam essent; sed Genuenses Ioanne Fregosio Thomæ filio Duce, cum septem triremibus secundo vento adjuti, eò pervenerunt XXVIII. Decembris, paulò ante

Amor inter consanguineos.

Alfonsi ad Ioan. legati.

tempus

tempus deditioni constitutum videlicet, quòd Calend. Ianuarij erat pactum: fractisq, vi catenis, pontibus, cæterisque munitionibus, quibus Alfonsus portum ambierat, in eum ipsamque urbem ingressi sunt: Quamobrem Alfonsus eo instituto relicto, cum universa classe Neapolim pervenit, atque hìc in Ovi arcem honorificè exceptus est. Erat autem excipiendi illius causa, pons in mare prominens constructus, qui antiquis quibusdam navibus nitebatur: in quem cùm esset perventum, fortè franguntur tabulæ quædam, propter hominum scilicet multitudinem, aut quod minus benè compositæ fuissent, sub ipsius Alfonsi pedibus, & ipse in sentinam incidens, aliquantulum madefactus est: eaque res, ut fieri solet, risui multis fuit, nonnullis quoque præsagium quoddam visa est. Ingressus tamen est nihilominus in urbem: & primùm quidem templa, deinde Reginam magnifica pompa salutavit. Sed Sforza cognito Alfonsi adventu, constituit Ludovicum Regem suaque signa militaria Neapolitanis monstrare: quare discedens ipse Casali Fragoleo, & Ludovicus Aversa, omnem equitatum pedestresque copias conjunxerunt, & per loca hortensia Neapolis atque paludosa progressi sunt usque ad Magdalenæ pontem, qui locus ab urbis mœnibus mille passibus, à mari autem tantùm abest, quantùm emissum ex arcu telum unà vice potest permeare. Hic ergo consistentes excursores suos præmiserũt. At Neapolitani & Cathalani, audito Campani æris sonitu, cum Iacobo Caldora, Visino Vrsineo, & Berardino Garda ducibus, instructa acie prodierunt ijs obviam, & prælium commiserunt. Alfonsus verò conscensa navi, & adjunctis adhuc

Ludovici prælium cum Alfonso.

huc sex alijs optimè instructis, à latere pugnantes spectabat, suaque tormenta nihilominus in Sfortianos vibrabat. Atque hîc quidem cum pugnaretur cominus acerrimè, seque mutuò alternatim pellerent: Squartia Monopolitanus Sfortianorum cataphractorum robustissimus, cujus virtus & rei militaris peritia eo tempore per Italiam celebris erat, etiamsi præ cæteris se strenuissimè gereret, adeoque omnibus propè admirationi esset, tamè à multitudine tantopere urgente, dejectus ab equo captusque fuit: eumque Alfonsus ad sese allatum honorificè excepit, quæsivitque, ut Sfortiam sibi monstraret: cumque ille locum ostendisset, quo Sfortia pugnaret, vetuit Rex ne in eum tormenta amplius emitterentur. Quam rem cum Squartia Sfortiæ significasset, mãdavit & ipse viciſſim toti exercitui, ne Alfonsi navim deinceps peterent. Pugnabatur igitur jam acriter utrinque per tres horas circiter: sed tandem, die jam inclinante, tanta fuit Sfortiæ vehementia, ut hostes intra urbis mœnia usque coëgerit, & Ludovici vexillum ante portam erexerit. atque per quartam horæ partem defenderit: Alfonso scilicet spectante hæc omnia, qui propterea ad Squartiam conversus, dixisse fertur, se nunquam militem tantæ virtutis conspexisse, itaque libentissimè velle se ei, hæc omnia condonare, quæ contra se pugnando eo die egisset. Facto pugnandi fine, Sfortia non sine magno Ludovici Regis honore, exercitum ea nocte per Nolanas villas distribuit: neque deinceps quicquam eo anno memorabile, ab alterutra parte gestum est: sed Ludovicus quidem Aversæ, Sfortia in ejus suburbijs hybernavit, & exercitus quoque partem Certæ habuerunt. Sequutus est

Squartia Monopolitanus.

Sfortiæ virtus.

annus

annus salutis Christianæ MCCCCXXI. quo Regina atque Alfonsus Braccium suis stipendijs conduxerunt, & præter illa, quæ ei Regina prius sola obtulisset communi consensu, cum utriusque Aprutij (hoc enim nomine tunc utebantur) Conestablium declararunt, & Capuana urbe omnibusque ejus munitionibus donarunt. Quamobrem ille, accepta per suos Legatos ea urbe atque arcibus, Iunio mense Neapolim venit: deinde augusto proximo Castrum marinum exussit, quæ prima illius fuit in Regno res gesta: tentataque Nucera, cum eam non posset expugnare, ad paludosa loca juxta Neapolim redijt, & principio Octobris profectus Sangermanum, Mignanum cum aliquot alijs arcibus cremavit: atque hinc Neapolim reversus, unà cum Alfonso ad Cerram obsidendam contendit: quam vi certè occupare nequiverunt, sed Sfortiani milites tamen imminente hyeme, eum honorem Alfonso exhibuerunt, ut veluti ex pacto coacti discesserint, & Alfonsus atq; Braccius positis ibi signis militaribus, quæ sequenti die mox repetierunt, sese iterum receperunt Neapolim. Ludovicus interea Romæ erat, & Pontificem de novis auxilijs, solicitabat: quare misit Pontifex in Regnum, ejus rei causa, Tartagliam Lavellum eum octingentis equitibus, ut se cum Sfortianis copijs conjungeret: jamque imminente hyeme, Sfortia quidem Beneventi, Tartaglia Aversæ, Braccius Capuæ, & Romæ Ludovicus ad hybernandum permansit. Sequutus est annus Servatoris MCCCCXXII. quo Sfortianæ res ob pecuniæ inopiam, & quòd neque Pontifex neque Ludovicus auxilia subministrarent, paulatim in peius ruere cœperunt: nam & Tarta-

1421. Braccius à Ioanna conducitur.

Tartaglia Lavellus cõtra Ioannam missus.

1422.

Tartaglia Lavellus proditor.

Tartaglia Lavellus cum Braccio adversus Pontificem occulta consilia tractabat: cujus rei causa, Sfortia, Pontificis mandato, illum Aversæ captum tormentis examinavit: cumque crimen, confessus esset, capite secundum juris formam plectendum curavit. Qua occasione sumpta Ioanna, Alfonsus atque Braccius cum Sfortia de pace agere cœperunt, ac tandem annuente Pontifice eam perfecerunt. Braccius enim primus in Presenzana sylva, quæ in Sessei Ducis ditione est, postquam multa cum Sfortia colloquutus fuisset, antiquam cum eo amicitiam restauravit: deinde ex Regno decedens Tifernum obsedit, & in suam potestatem reduxit, itemque Horsam etiam, quam deinde cives sexdecim millibus aureorum nummûm redemerunt: tum nocte dieque progrediens, in Lucensium fines ingressus est, eosque excursionibus lustrans, tantam abstulit inde prædam, ut sexaginta aureorum nummûm millia valeret, ijsque peractis in suam ditionem contendit. Sfortia verò statim Cajetam ad Ioannam atque Alfonsum profectus est, qui eò, peste Neapoli vehementer grassante, concesserant, ac viginti duobus dies ibi commoratus, non modò in gratiam à Regina atque Siniscalcho receptus est verum etiam secretiora quædam cum Ioanna consilia agitavit: ex ijs enim quæ postea secuuta sunt, facilè apparet, Reginam jam tum aliquid de Alfonso sinistri suspicatam fuisse. Conditiones autem inter eos, quibus reconciliabatur, apertæ quidem tales fuerunt ut communibus Reginæ atque Alfonsi stipendijs se conductum esse agnosceret, & utrique, si ejus operam imploraret ex æquo præsto esset. Ijs ita perfectis, cum Manfredoniam sibi etiam

Sfortia Ioannæ reconciliatur.

confir-

confirmassent, Sforția Sessam sese, ad conjugẽ suã contulit. Sed Braccius sequenti anno, Aquilam Maio mense obsedit, ut sibi eam subjiceret. Neapoli verò itidem novi atque periculosi motus eódem tempore extiterunt: nam Regina ipsa atque Siniscalchus, quacunque tandem ex causa, Cathalanos odio habere cœperunt, & illinc natæ suspiciones paulatim utrinque augebantur. Iamque magnates illi Cathalani, qui Alfonso magno numero aderant, cũ per urbem deambulantes, audirent solius Ioannæ Dyrrachijq; nomen à populo inclamari, omnia illa lætitiæ signa voccsq; blandientes ad Reginam dirigi, nullamq; Alfonsi Regis sui fieri mentionem existimabãt eo modo Regem minoris quàm par esset fieri. Itaque Alfonsus ab illis instigatus, & sua sponte quoq; permotus, decrevit prius id adversus Reginam tentare, quòd illam in sese machinari jam arbitraretur, eaque capta Regnum universum occupare: Sed cum id sibi difficile esse cognosceret, nisi prius illam Siniscalchi præsidio spoliaret, quòd is prudens, & rerum Ioannæ esset studiosissimus, morbum simulavit, neque Reginam in Capuana degentem per totum triduum visitavit. Atque illa Alfonsum reipsa ægrotare rata, Siniscalchum, ut illum inviseret dimisit: qui ubi in arcem novam ad eum perveniisset, statim cum universo comitatu est detentus, & Alfonsus conscensis equis in Capuanam arcem contendit, ut Reginam ex improviso, jamque Siniscalcho destitutam obrueret. Verùm unus ex Siniscalchi famulis, quem non adverterant cùm alios caperent, jam aufugerat in Capuanam, & Reginæ rem omnem patefecerat: quamobrem jusserat illa statim arcis portas

1421.

Discordia inter Alfonsum & Ioannam.

Siniscalchus capitur.

tas occludi, Alfonsumque si ingredi vellet, non intromitti curaverat: & Samnutus quidam Capuanus robustissimus fortissimusque vir, & custodum arcis præfectus, obserata ea porta quæ in urbem tendit, ad claudendam alteram properabat: nec tam celer tamen esse potuit, quin Alfonsus, qui Formelli viam extra mœnia sequutus fuerat, prior eò pervenerit, ejus enim equus prioribus pedibus pontem jam attigerat: quamobrem accedens Samnutus, equum freno apprehensum ex ponte vi repulit, eumque attollere curavit: & Rex cum se spe esse frustratum cognoscret, vim inferre decrevit, ibique persistens, & milite advocato, appositisque tormentis bellicis, Reginam obsidere, & Capuanam arcem strenuè cœpit oppugnare. Illa igitur in tantis difficultatibus constituta, Sfortiam accersivit: atque is, qui tunc ad Mirabelli monasterium castra habebat, sine mora ulla Neapolim contendit: cumque eum Rex solicitaret, ut suas partes sequeretur, respondit, se id facere non posse propter pacta quæ cum illis haberet: primum enim se fuisse à Regina vocatum: itaque rogare se, ut illud institutum omitteret. Verùm Alfonsus obsidionem nihilominus continuabat, & Sfortia itidem pergens, eò pervenit septimo Calend. Iunij, & cum Cathalanis acerrimum prælium commisit, quod sex ferè horas duravit: In quo cum illos juxta Formellum, quod Nova domus appellatur, pellere nequiret, curavit inter pugnandum, quosdam ex suis muros retro illam domum perrumpere, & Cathalanos ea quoque parte invadere: quòd cum ab ijs strenuè factum fuisset, Cathalani sese in medio hostium esse videntes, relictis armis aufugerunt versus urbis

Samnutus Capuanus.

Sfortia à Regina vocatur auxilio.

Prælium inter Alfonsum & Sfortiam.

portam,

portam, & Sfortiani insequuti, plurimos sine difficultate ceperunt, unà cum sexcentis equis cataphractis, & viginti sex ex prima nobilitate magnatibus, reliquos verò per urbem omnes pulsos, usque ad arcem novam rejecerunt, ut Rex vix in eam sese recipere potuerit, multasque Cathalanorum domus diripientes, prædam abstulerunt, quæ multis aureorum millibus æstimabatur. Sequenti die, Sfortia Marcum nepotem suum cum captivis Pontilianum, quòd in Nolana ditione est, dimisit, & ipse cum Comitatu suo atque præda Aversam concedens, tantùm egit apud illius præfectum, virum Cathalanum, quique urbem diripere cogitabat, propter inimicitias quæ inter eum & cives intercedebant, ut arcem obtinuerit: quo modo cum urbis eam calamitatem prohibuisset, cives illos arctissimo amicitiæ vinculo sibi conciliavit. Sed Alfonsus, qui paucos dies ante, copias suas ad continuandam Bonifacij obsidionem ablegaverat, accepta illa clade statim eas revocavit: eæque ad octavum Iunij diem, qui decimus & quartus erat ab eo, quo infeliciter pugnaverat, ad Neapolitanum portum appulerunt. Cujus rei certior factus Sfortia à Regina, misit eodem die Aversa Foschinum nepotem, & Ciurlum Sancti Angeli Comitem cum equitibus quingentis, ut Neapoli Cathalanos, quo minus in portum intrare possent, prohiberent: sed tantum abfuit quin id præstare potuerint, ut ipsi potius pulsi, tertiam urbis partem amiserint: cumq; ipsemet Sfortia die sequenti Neapolim perveniisset, & in pluribus urbis locis prælium commisisset: tamen ultimo pulsus fuit & Alfonsus universa urbe occupata, eam per binos dies atque noctes rapinis

Aversa Reginæ dedita.

Alfonsus se contra Ioannam reficit.

Alfonsi victoria.

acerbissimè vexavit: idque cum alijs in locis fecit tum maximè in platea Rubertina, & illa urbis parte, quæ ad mare accedit, utpote quam flammis quoque desolavit. Sforti a verò ea nocte ad Capuanam arcem metatus est, & ubi hic frustra quatuor dies constitisset, Reginam ex arce cum omni præciosa supellectile Nolam deduxit, quinque ferè millibus Neapolitanorum, ex maribus atq; fœminis, qui illam amabant, & cum lachrymis sequebantur, comitatam: nec longo tempore post, illinc quoq; Aversam concesserunt. Ad arcis verò ipsius Capuanæ custodiam, reliquerat jam Sanctem Catignolensem cognatū, & Gratianum quendam Conestablium Faventinum, Marcum verò atque Foschinum cum Cathalanis captivis Beneventū miserat. Quæ ubi ita perfecisset Sforti a, relicta Regina Aversæ, Neapolim rodijt ut Capuanæ arci suppetias ferret: Verum cognovit statim id frustra esse, propter proditores, qui in arce essent: itaque id cum Sancte solum egit, ut dimissis ijs liberè, quos secum haberet, arcem Alfonso traderet: Gratianum verò proditionis autorem de arbore pendere, & laqueo vitam finire voluit. Quamobrem Alfonsus occupato totius urbis imperio, de permutandis captivis jam egit: eique Sforti a liberandi Siniscalchi causa, reddidit duodecim Cathalanos nobilissimos, qui alioquin pro sua redemptione, octuaginta aureorum nummûm millia soluissent: ut Reginæ scilicet gratificaretur, quæ proinde illum è contra Barulo Tranioq; urbibus donavit adjectis publicis literis ac diplomatibus: quas tamen ille mox postea ex hac vita discedens, possidere non potuit. Siniscalchus igitur redemptus, Aversam mox sese ad Reginā recepit:

Rubertina platea.

Alfonsus Neapolim obtinet.

Siniscalchus redimitur.

cæteri

cæteri verò captivi Beneventi detinebantur, ex quo loco post Sfortiæ obitum deinde, Butilli cujusdam Orvietani opera aufugerunt. Dum hæc ita geruntur, Sfortiæ opera effectum est apud Reginam, ut Ludovicus Andiovinus, qui adhuc Romæ erat, in Regnum revocaretur: cumq; is Aversam rediisset, honorificè exceptus, & omnibus juribus Regni, quæ prius in Alfonsum collata fuerant, donatus est: illium enim ceu ingratum Regina abdicavit, non sine jurisconsultorum suorum consilio, datisque ad Christianos Principes literis, significavit, quamobrem Ludovicum adoptare, Alfonsum autē prioribus adoptionis juribus spoliare cogeretur. Qua re cognita Alfonsus, Braciū acciisivit: sed ille, qui Aquilam se paucis diebus expugnaturum sperabat, negat se eo tempore succurrere posse: Itaque cum simul etiam intelligeret Henricum fratrem suum amisso imperio, ab Ioanne Castellæ Rege captū detineri: Neapolitanæ urbis custodiā Petro alteri fratri mandavit, & ipse cum Iacobo & Bernardino Caldoris Vrsinoq; Vrsineo versus Hispaniam vela dedit: quo in itinere cum Massiliam pervenisset, ut illatam sibi ab Ludovico injuriā vindicaret, eam subitò invadens, expugnavit, reductisq; & cōservatis solis mulieribus in templo, reliquū militibus prædæ concessit: ipse verò illinc aliud auferre noluit, quā reliquias Divi Ludovici Andiovini, qui ex Carolo II. Neapolitanorū Rege natus, & Tolosanus Episcopus fuerat: dicebat enim Alfonsus, non oportere tam sancti viri cineres in urbe desolata relinquere, abductosq; Valentiā, in amplis. loco condendos curavit. Illa quoq;, quæ mulieres in tēpla secū ex præciosa supellectile attulissent, violare noluit, quāvis à multis

Ludovicus Andiovinus revocatur in Regnum.

Ludovicus adoptatur à Ioanna.

Alfonsus in Hispaniam trajicit.

Henricus Alfonsi frater.

Massilia occupata.

S. Ludovici reliquiæ.

incitaretur, sed imperavit sub gravi pœna, ut una cum ipsis omnia conservarentur. Postquam igitur Alfonsus ex Italia discessisset, nihil sanè præterea, ea æstate in Regno memorabile gestum est. Braccius tantùm sub Octobris finem, constructis aliquot circa Aquilam munitionibus, discessit & Civitatem Chietæ pervenit, ut ulterius deinde progrederetur. Sed Regina ejus impediendi, & liberandæ Aquilæ causa, misit illi obviam Sfortiam, cum Sanseverino, Sancti Angeli Ciurloque Comitibus, & Filingero sacerdote ac Taliano Furbano, Laurentijque Cotignolani bono agmine: qui proinde in Aprutium ingressus, Guastum, quod à Iacobo Caldora Alfonsi nomine tenebatur in Reginæ potestatem reduxit, itemque Monderisum etiam, omnesq; reliquas urbes usque ad Sarnum fluvium: sicque Braccium sequutus, omnia loca ex quibus ille discederet recuperabat, donec tandem ad Aquilæ obsidionem denuò reverteretur: tunc enim Ortonam sese recepit Sfortia, ut illic per aliquot dies in hybernis esset. Atq; hîc quidem cum ageret, accepit duodecim aureorum nummûm millia à Philippo Mediolani Duce, in expeditionem adversus Tuscos nimirum, quam ipse Pontifex atque Regina Ioanna, inito novo fœdere suscipere decreverant, jamque Sfortiam communibus sumptibus, cum decem equitum millibus conduxerant. Postquam autem natalis Domini festum ibi celebrasset, pridie Nonas Ianuarij discedit, ut Braccium sequeretur, jamque Aternum flumen non procul ab ejus ostijs trajiciebat: sed ecce cum fortè ministro, qui in periculo versabatur, succurrere vellet, cadit in profundum Scalzavacca illius equus alioquin generosus

Sfortia in Aprutius.

1434.

Sfortia moritur.

generosus subitò, & unà cum eo ipse quoque irruens, nemine auxilium ferente suffocatus est, annos jam quinquaginta quatuor natus: nec deinceps unquam postea fuit conspectus. Itaque filius ejus Franciscus viginti trium annorum Iuvenis, cum jam levi pugna decertaret cum equitibus quibusdam Braccianis, qui in Aterni arce erant, cognito patris infortunio, Comitatum omnem Ortonam reduxit ex fluvio, ibique multi ab illo discesserunt, qui prius ex professo Sfortiani non fuerant: Nec longo tempore post Aversam se contulit, ut Reginam inviseret: eaque illum hilari vultu excepit, confirmavit ei quæ in patrem contulisset omnia, & voluit ut in illius memoriam, omnibus deinde, qui illo genere nascerentur Sfortiæ cognomen inderetur. Quo facto, imperavit, ut se Beneventi præpararet, & deinde ad Neapolim obsidendam proficisceretur, quò Philippus quoque Mediolani Dux, ratione fœderis, classem auxilio esset missurus. Interea verò pervenerat jam Cajetam classis Genuensium Mediolani Ducis nomine, cui Guido Taurellus Mantuanus præerat, cum duodecim magnis & viginti duabus triremibus, multisque alijs navigijs, ex quibus erant quatuor Ludovici sumptibus instructæ: eaque urbe in Ioannæ potestatem redacta, versus Neapolim vela dabant. Iamque eodem etiam Franciscus Sfortia, qui se Beneventi paraverat, cum Micheletto & copiis aliis contendebat: ut Mediolani Ducis classis atque ipse Neapolim eodem ferè die appulerint, eamque terra marique graviter obsessam, diu ursserunt. Quamobrem Bernardinus Garda qui cum Petro Alfonsi fratre urbem defendebat, ob pecuniæ penuriam,

Philippi Mediolani Dux auxilia mittit Ioannæ.

Neapolis obsidetur.

accepta à Francisco Sfortia fide publica, discessit ad Braccium patronum suum, & Iacobus Caldora se itidem discessurum promittebat, si ei stipendia, quæ Alfonsus deberet, solverentur: eaque cum Philippi Ducis nomine accepisset, in patriam suam relicta Neapoli redijt, quod ut minus turpiter à se factum esse videretur, causam prætexebat, quod sibi à Petro insidiæ structæ fuissent. Cumque nemo jam amplius obstare posset, Taurellus quà mare erat, & Sfortia ex altera parte, urbem sine ullo suorum detrimento ingressi sunt, illamq; in Reginæ potestatem redegerunt, anno salutis nostræ MCCCCXXV. mense Ianuario: & Petrus quidem Aragonicus in arce nova, Vrsinus verò in cujusdam nobilis domo latebat. Ea re confecta Vniversum Regnum perlustrarunt, ut si quid amplius superesset, id sub Reginæ Imperium reducerent. At Maio sequenti Franciscus Sfortia, Michelettus atque Iacobus Caldora in Aprutium Reginæ jussu pervenerunt, conjunctisque viribus cum Francisco Piccolpasso Episcopo Mediolanensi & Apostolico Legato, qui etiam Ludovicum Columnam & Ludovicum Sanseverinum secum habebat, Aquilam simul ad expugnandum Braccij contenderunt. Erant autem cum illo Nicolaus Piccininus, Nicolaus Pisanus, Petrus Ioan. Paulus Vrsinus, Gattamelata, Brandolinus Comes & multi præterea alij clarissimi belli Duces. Itaque inito certamine ad secundum Iunij diem, pugnatum est octo horis accerrimè, sed Braccius tamen in fugam demum conjectus est, & vulnere in collum accepto dum fugiebat, cecidit de equo, comprehensusque Sfortiæ allatus est, & nihil cibi admittens, nihilque omnino loquutus, propter vul-

Iacobus Caldora.

1435.

Braccij Duces Prælium ad Aquilam.

Braccij mors.

neris

meris eo loco accepti naturam scilicet, aut indignationem, sequenti die vitam finivit, annos jam natus quinquaginta sex. Ejus corpus Pontificis mandato Romam delatum est & quoniam rebellis in sacram censuram incurrisset, extra Divi Laurentij portam, in loco minimè sacro absq; pompa conditum fuit. Sed paucos post annos, Nicolaus Fortebraccius ex Stella Braccij sorore natus, Roma Eugenij IIII. tempore occupata, effodiendum illum & Perusiæ in amplissimo templi loco, cum solennibus exequijs sepeliendum curavit. Ioanna igitur universo Regno, præter pauca quædam loca, recuperato, per hujusmodi victoriam, sese cum Sinischalco, Ludovico Andiovino filio adoptivo, totaque aula Neapolim recepit: ac Ludovicum ibi quoque Regni hæredem, cum magno omnium favore pronuncians, jam tum quoque Calabriæ Ducem constituit. Et quamvis non deessent in Regno molestiæ aliquæ, propter tela quæ in urbem ex arce Nova emittebantur, & loca quædam alia maritima, ab Alfonsi amicis infestata, tamen non infœliciter longo tempore agebat. Sed anno Servatoris nostri MCCCCXXXII. Sinischalco, fortè qui Regnum propè solus eò usque gubernaverat, Rex quasi fuerat, celebratisque nuptijs filij sui cum Iacobi Caldoræ filia, summum jam fœlicitatis fastigium conscenderat, veniunt ante conclavis sui portam in Capuana arce, nocte intempesta ad XV. Calendas Septembris sicarij quidam à Regina aliisque magnatibus missi: & ostium pulsantes, jubent, ut subito surgat, & ad Reginam, quæ certa ex causa in vitæ periculo versetur, accurrat. Itaq; ille statim assurgēs, puero mandat ut ostium aperiat, atque illi armati

Aquila recuperata.

Ioanna cum Ludovico Neapolim revertitur.

1432.

irruentes, eum ſicuti convenerat, necarunt, nudumque & nondum altera caliga indutum, tanquam viliſſimum hominem extra arcem exportarunt: quæ res magnum argumentum varietatis fortunæ omnibus eſſe poteſt, & iis præſertim, qui ſpem ſuam in fœminis ponunt, apud quas gratia ſe pollere arbitrantur. Neque enim quicquam de illius morte quæſitum fuit: ſed cum autor & cauſa ejus palàm non eſſent, fuêre omnia cum ſummo ſilentio oblivioni tradita. Interea verò deſe-

Tarenti Princeps. cerat à Regina Ioannes Antonius Vrſinus Tarenti Princeps, & Alfonſi Regis, qui ex Sicilia ei copias ſubminiſtrabat auxilijs, Calabriam infeſtabat. Quamobrem miſit adverſus illum ipſummet Ludovicum Regem, & Iacobum Caldoram qui omnem ejus ditionem occuparunt: Sed Ludovicus ex ijs continuis laboribus magnoq; æſtu in febrim incidit, & Coſſentiam delatus, anno Domini MCCCCXXXIIII. ex hac vita migravit, nullis liberis nulloque hærede relicto: nec ſine magno totius Regni dolore, quòd clemens admodum benignuſque Princeps fuiſſet, & de illo jam ampliſſima ſpes ab omnibus eſſet concepta.

Ludovicus Andiovinus moritur. 1434.

Ioanna etiam moritur. Nec dum annus ab illius obitu præterierat, cum Regina quoque in morbum incidit, propter moleſtias nimirum, quas in Regno, ex quo Neapolim redierat, ab Aragoniorum amicis ipſoque Alfonſo etiam ſuſtinuerat: is enim in Sicilia cum claſſe agens, inconſtantiam Regni ejuſque incolarum tentare non deſinebat: quare ex hac vita quoque migravit, poſtquam annos viginti jam Regnum adminiſtraſſet: hæredemque, uti quidam ſcribunt, teſtamento reliquit Renatum Ludovici hujus III. Andiovini fratrem, qui tunc

Renatus Andiovinus.

Lornæ

Tornæ Barisijque Dux appellabatur. Atque ita finem in Ioanna II. habuit, sicuti prædictum fuerat, Caroli Andiovini primi Dyrrhachinorum Principum ex eadem stirpe natorum, in Neapolitano Regno familia: non secus videlicet, atque in alijs quoque rebus humanis evenire consuevit. Fuit autem illa inconstans & impudica, ut non immeritò diceretur quòd in sola inconstantia cōstans esset, perpetuisque amoribus dedita foret: & libidinem quidem suam cum multis exercuit sed maximè tamen cum Pandulfello Alopo, Vibano, Auriglia & Ioanne Caracciolo magno Siniscalcho; quæ omnes tres è nobili genere orti, virtute, moribus & forma maximè excellebant. Caracciolus verò, etiamsi nobilibus parentibus prognatus esset, tamen in principio opibus destitutus scriba fuerat, & patrem habuerat Caracciolum poëtam. Cum autem duplex sit Neapoli Caracciolorum patritiorum familia, Squicia atque Rossia, ille ex priori natus est, ex hac autem posteriori fuit Othinus, cujus suprà quoque meminimus. Cæterùm prima occasio, qua ei Regina suum amorem patefecit à mure habuit originem: cum enim id animalculum natura sua metueret, curavit Regina ei ante suum conclave ludenti unum objici, atque ille metu illius fugiens & per ostium conclavis, in quo Regina erat, irruens, in illam incidit: sicque ei amorem suum ipsa patefecit, nec longo tempore post magnum Siniscalchum pronunciavit. Hæc sunt, quæ de Ioanna II. dicenda fuêre, pluraforsassis, quàm compendia scribentibus conveniat: sed non inutilia ad tamen intelligenda ea, quæ deinceps sumus scripturi.

Ioanna qualis fuerit.

Caracciolus.

LIBRI QVINTI FINIS.

PANDVLPHI COLLENVTII PISAVRENSIS IVRISCONSVLTI, HISTORIÆ NEAPOLITANÆ AD HERCVLEM,

I. Ferrariæ ducem, Liber VI.

Ioan. Nicol. Stupano Rheto interprete.

ARGVMENTVM.

Sexto hoc libro enarratur, primùm quæ Regni Neapolitani post Ioannæ obitum conditio fuerit, utque Alfonsus Aragoniæ Rex eò, occupandi illius causa pervenerit: Deinde commemoratur eiusdem Alfonsi cum Genuensibus prælium navale, captivitas, & eiusdem Mediolani Ducis opera liberatio: Isabellæ Reginæ res gestæ: Renati in Regnum Neapolitanum adventus: Neapolis ab Alfonso recuperata: aliæ res ob eodem Rege gestæ: Mediolanum à Francisco Sforcia occupatum: Francisci Aragonici Alfonsi filij res in Regno post obitum parentis gestæ.

VO die Ioanna Regina ex hac vita migravit, deligerunt Neapolitani XVI. viros, quos Consiliarios appellabant, ex primis urbis illi⁹ familijs, ut res in Regno componerent. Ii fuerunt una cũ decem alijs Buccianus, Nolanus & Caiertæ Comites : Ioannes Cincinellus, Marinus Boffa & Othinus Caracciolus. Sed Eugenius IV. tunc temporis Pontifex, ubi Reginam vita functam esse intellexisset, significat Neapolitanis, Regnum id esse feudum Ecclesiæ Romanæ, nec ullius Imperio esse permittendum, quàm illius quem ipse pro antiqua consuetudine deligeret, Regemque pronunciaret : jamque constitutum esse à se Ioannem Vitellescum Recanatorum Episcopum, & Alexandrinum Patriarcham, qui mox ad componendas Regni res venturus sit. Verùm consiliarij interim per scribam atque testes subornatos, Reginæ nomine testamentum fecerant, & ut id magis probabile videretur, alijs atq; alijs diversas res legaverant : cujusmodi fuerunt, inter cætera, septuaginta aureorum nummûm millia Neapolitanæ Reip. ascripta, ex ærario suo, in quo reperta erant centum quinquaginta millia aureorum, ut in usus publicos insumerentur: & Regnum ipsum Rainero, qui & Renatus dicebatur, Ludovici Andiovini III. fratri relictum. Quamobrem responderunt Pontifici, se alium Regem nolle quàm ipsummet Renatum⁷, quem testamento Regina hæredem reliquisset: nec opus esse, ut eum Legatum quem se optimè, quis esset, cognoscere dicebant, Neapolim mitteret. Ipsi autem reliqui indigenæ Regni, ubi Pontificis monitionem

Ioannes Vitellescus.

Testamentũ Reginæ.

Renatus Andiovinus.

Incolarum Regni factiones.

tionem, & Consiliariorum de Reginæ testamento sive verum id seu falsum fuerit, responsum cognovissent, suo more in varias factiones divisi sunt. Consiliarij enim Renatum in Regnum vocabant, multi Alfonsum expetebant, inter quos erat præcipui Ioannes Antonius Marcianus Sessæ Dux: Christophorus Cajetanus Fundi Comes, & Rogerius illius frater, quorũ unus Protonotarius, alter verò magnus Regni Camerarius erat, Ioannes Antonius Vrsinus Tarenti Princeps, qui à Iacobo Caldora pulsus, tunc Capuam cum Minicucio Aquilano Alfonsi nomine defendebat, Franciscus Pandonius denique Loreti Comes, & Antonius Pisanus, cui ab Aderæ ponte nomen erat. Iacobus autem Caldora adversus Tarentinum Principem unà cum Micheletto & Antonio filio bellum cõtinuabat, consiliariorumque mandato illum Capuæ obsidebat. Et Aprutij incolæ unanimes inter sese decreverant, eum Regem expectare, quem Pontifex illis & magnates in Regno deligerent. Cæterùm consiliarij, etiamsi dimissa Massiliam Legatione, statim Renatum vocassent: non potuit tamen ille primus in Regnum advenire: quoniam anno salutis MCCCCXXXI. gravissimo illo bello, quòd Carolus VII. Galliæ, cum Henrico Angliæ Rege gessit, juxta Barum in Gallia Belgica à Valdemontio Comite, & Burgundiæ Marischalco Regis hostibus captus in prælio fuerat, & Philippo Burgundiæ Duci traditus, adhuc in vinculis agebat. Sed Alfonsus jam anno superiori ex Sicilia in Calabriam miserat Ioannem Vintimiliæ Comitem, cum quadringentis equitibus, ut Tarentino Principi suppetias ferret: & ob eandem quoque causam conduxerat Minicutium Aquilanum

Alfonsi fautores.

Renatus captus.

Alfonsus in Regnum reverditur.

tum à Neapolitanis dimissum cum septingentis, & Ardizonem Carrareum cum sexcentis equitibus. Quamobrem de obitu Reginę certior factus, & à magnatibus quæ suæ factionis essent, vocatus, statim versus Neapolim vela dedit, anno scilicet post diem Christi natalem MCCCCXXXVI. & paucis diebus ad Ischiam Procidamq; Insulas Neapoli vicinas appulit: expositoq; ibi in terram milite, ad Sessæ littora à Duce illo honorificè exceptus est, & ad copias novas conscribendas se dedit. Fuêre autem qui primi ad illius stipendia transirent, Vrsinus Vrsineus, & Dolceus Anguillaræ Comes: quibus cum accessissent Antonius Columna Salerni Princeps, & Ludovicus ejus frater Martini Pontificis nepotes, Comites Fundi, Franciscus Vrsinus Comes Conversani, Comes Campobassi & Leonessæ Domini, volunt ut ij omnes, Conversani & Fūdi Comite ducibus, cum quinque peditum equitumque millibus Cajetam terra obsiderent, & ipse cum reliqua classe mari illā urgebat. Erant autem in ea urbe tunc pedites trecenti Genuenses, eò missi à Philippo Mediolani Duce, ut Francisco Spinula & Otholino Zoppo Legato Ducibus, Renati partes foverent: præterea multi alij Genuenses mercatores cum mercibus plurimis, qui se illuc receperant, donec commodā tempestatem nacti, Genuam navigare possent, si mare tutum foret à classe, quæ illic vagabatur. Eoque fiebat, ut qui in Alfonsi castris essent, ampliſſimæ prædæ spe nihil ferre recusarent, quo expugnare urbem possent. Quamobrem Cajetani & Genuenses mercatores in tantis periculis cōstituti, Genuensium & Philippi operam imploraunt, atque illi cum amore suorum civium, tum

Cajeta obsessa.

Catha-

Genuensium classis contra Alfonsum.

Cathalanorum odio permoti, mox classem instruxerunt duodecim magnarum, unius maximæ, & trium triremium, quibus & levior quædam adjecta erat, qua exploratores vehebantur. Nomina earum hæc erant: Spinula quæ Ducem continebat, Mellina, Calua, Italica, Carlina, Doria, Iustiniana, Demara, Nigra, Rambalda, Telamonica & Perdesina: ijsque imperabat Blasius Asseretus rerum maritimarum peritissimus, & Palatij Notarius: qui paucos ante dies, cum unius navis gubernatione sibi demandata, mox alia triremem cũ Petro Verro magni nominis Pirata cœpisset, fortissimi viri existimationem comparaverat. Cæterùm vivebat eo tempore Genuæ Quilinus Franchius medicus & Astrologiæ peritissimus, qui de illius expeditionis classisque fortuna interrogatus, respondit scripto, fore ut vinceret, & classis hostilis summum Ducem caperet. Alfonsus igitur, ubi hostiũ classem ex Genuensium portu solvisse cognovisset, occurrendum existimavit, & sibimet huic rei oportere interesse, cum ut animus suis adderetur, tum ut discordiæ tollerentur, quæ inter Ioannem Regem & Henricum fratres suos nascebantur, dum uterque summus totius classis Imperator deligi cuperet. Habebat autem & ipse novendecim magnas naves, undecim triremes & unam leviorem navim: sed earum quinque in Caietæ portu reliquit ad continuandam obsidionem, fabrefactis industriè pontibus ex illis in terram, ut quæ in continente erant copiæ, navalibus, & hæ vicissim illis succurrere possent: reliquas hostibus opponendas duxit. Cæterùm erant tunc in Alfonsi castris magna hominum multitudo, Hispanorum scilicet, Cathalanorum,

Blasius Asseretus.

Quilinus Franchius.

Classis Alfonsi contra Genuensis.

tum, Maioricinorum, Siculorum & Italorum: multique inter eos nobiles, quorum alij ſtipendijs conducti alij neceſſitate coacti, nonnulli gratia Regis & præmiorum ſpe allecti militabant. Itaque delegit ex omnibus ſex millia, qui ad rem gerendam commodiſſimi videbantur, eosque reliquis adjunxit, cum quibus dimicare decreverat: juſſitque itidem claſſico huic prælio intereſſe Tarentinum Principem, Minicucium Aquilanum, Seſſæ Ducem, Ioſiam Aquavivenſem, Antonium Rogerij filium, Fundi Comitem, & alios item centum ferè ex nobilitate magnates, ducentosque gravis armaturæ viros. Quibus ita conſtitutis, relictoque ad oppugnationem Cajetæ Ludovico Columna cum binis Comitibus ante memoratis: ipſe quoque naves conſcendit, & unà cum eo tres fratres, Ioannes Rex Navarræ, Henricus Sancti Iacobi magiſter, & Petrus Infans omnes ſuis nobilibus ſtipati, qui dedecori ſibi fore putabant, ſi non Principes ſuos in omnia pericula ſequerentur. Navium vero ipſarum nomina, quæ ad noſtram memoriam pervenerunt, fuêre hæc: Magnana quæ cæteris maior ipſum Regem Alfonſum vehebat, Figaretta qua Rex Navarræ, Infangaſotta qua Sancti Iacobi magiſter, Incâtona qua erat Petrus Infans, Imboſchetta qua Regis Vicarius quidam, Ingarona denique, Incoriglia, Incaralta & Bottiſona, quibus reliqui magnates vehebantur. Hac claſſe Rex Calendis Auguſti Cajeta ſolvit, & ad Pontiam inſulã perveniens, quinque ferè paſſuum millibus ab ejus occiduo littore conſtitit. Sequenti die ſub Auroræ apparuit etiam claſſis Genuenſium in occidente: quamobrem in altum contendit Alfonſus ver-

Naves Alfonſinæ.

ſus

ſus Meridiem, ut ventum hoſtibus adverſum nactus, eos ſole oriente, inter ſeſe & Campaniæ littora ſitos invaderet. Genuenſes vix ſe loco moverunt: nam relictis tribus navibus retrò in inſidijs, ut in altum recedentes fugam ſimularent, & non niſi prælij tempore redirent: ipſi cum novem alijs ad prælium inſtructi, verſus Cathalanos lentè admodum progrediebantur. Noctè proxima acceſsêre ambæ claſſes propius, ut quinque ferè paſſuũ millibus à ſe invicem abeſſent: At Alfonſus pridie Nonas Auguſti ſummo manè, Genuenſes circundans, diligenter ordinem, numerum totumque apparatum eorum exploravit: illi verò quieti, ſe minimè pugnandi cupidos eſſe ſimulabant: eoq; facto Blaſius illorum Dux tibicinem ad Alfonſum miſit, & ſignificavit ſe eò perveniſſe, ut Genuenſes cives ſuos Cajetæ cum mercibus obſeſſos liberaret, nec pugnare cum illo conſtituiſſe, niſi ſe aditu ad Cajetam prohiberet. Alfonſus tibicinẽ eo die & ſequenti etiam retinuit, donec quid reſpondere vellet, deliberaſſet: poſtridie verò nonas Auguſti dimiſit, & unà cum illo Franciſcum Pãdonium Neapolitanum, qui Genuenſibus bellum denunciaret, & ſignificaret non permiſſurum ſe eſſe, ut Cajetam appellerent, ni viam armis aperirent. Neapolitanus hiſce declaratis vix in ſuam ſcafam redierat cum Genuenſes animadverterunt Regiam claſſem plenis velis in ſe, magnaque violentia contendere: quamobrem ſublatis velis, ad quod vix tempus ſuppetebat, ipſi quoque obviam progreſſi ſunt, & tertia diei hora tormentis primũ cum Cathalanis decertare cœperunt: deinde cominus Magnana Alfonſi cum Spinula Blaſij, Rex Navarræ cum Lomelina, Henricus cum Calua & reliquæ

Prælium navale Alfonſi cum Genuenſibus.

ſeliquæ cum alijs congreſſæ pugnabant: quædam etiam Genuenſium naves à binis Cathalanorum oppugnabantur, & Petrus Infans, qui Incantona vehebatur, & triremium præfectus erat, partim Genuenſes oppugnabat, partim ſuos circundans, prout opus eſſe videretur, alijs atque alijs auxiliũ ferebat. Atque ita quidem dum acerrimè pugnaretur, & anceps prælium eſſet, ternæ Genuenſium naves, quæ in inſidijs relictæ fugam ſimulaverant, ventum ſecundum nactæ, ex alto mari cum maximo impetu in locum prælij pervenerunt, & uſqueadeò Magnanam à ſiniſtro latere impulerunt, ut ea in dextrum cadens, & pondere ſexcentorum gravis armaturæ hominum, qui in id latus reciderant gravata, aquam ſorberet, & magnopere periclitaretur. His accedebat quòd ex Spinula quæ ſagittarijs, ut excellunt Genuenſes, ea re inſtructiſſima erat, plurima tela, in eandem conjiciebantur, eaque inclinata jam omnia recipere cogebatur, nec illorum ullum devitare poterat. Quòd etſi ita eſſet, Rex tamen ſuis, qui eum ut dederet ſolicitabant, nondum aſſentiebatur: ſed ex puppi tantum, in qua continuè fuerat, ad navis gubernaculum receſſit: atque hîc, dum hoſtes in ſuam navim ceu victam inſilirent, abdere ſe & pannis involui curavit. Sed Genuenſes cum id animadverterent, antennarum cordas ab ijs qui ei muneri præerant, minis abſcindi curarunt, quæ ſtatim cum velis corruentes, magnum ſtrepitum magnumque timorem pepererunt: & ijs magis adhuc, telum quoddam eò magna violentia conjectum, quòd penetratis omnibus quæ obſtare poſſe viderentur, ante ipſius Regis pedes, Alfonſus ſtari fuerat infixum. Hoc enim Alfonſo cum pitur.

Alfonsus capitur.

horribile quiddã esse videretur, nec cessarent suorũ importunæ monitiones: satius esse duxit, sese Genuensiũ fidei committere ac dedere, quàm in certissimum vitæ periculũ, unà cum tot nobilissimis viris qui aderant, venire. Cæterùm Ioannes Isareus rerum maritimarũ Dux, qui nunquam ab ejus latere recesserat, etsi eum multum hortabatur, ut in suam navim descenderet, & fuga salutẽ quæreret: tamen id nequaquã facere voluit, quòd existimaret si ipse discessisset, suis nullam amplius salutis spem posse supersesse: si verò remaneret (quòd re ipsa apparuit) aliquid ponderis apud suos, etiam captivũ habere posse. Itaq; ter aut quater suos prius tàm magno clamore adhortatus, ut in ipso strepitu prælij audiretur, se hostibus dedidit, & in Spinulam receptus est, cum omnibus quos secũ haberet. Ac cum multi eorum essent, & maximè Blasius, qui Regem sibi dedi contenderent, ut inde gloriã reportarent: ille tamen prius de cujusq; fortunis & vitæ conditione sciscitatus est, cognitoq; quod Iacobus Iustinianus Scium insulã teneret, se illi præ cæteris committere voluit. Cæteræ verò naves, quæ Regis adversam fortunam non intellexerant, strenuè adhuc dimicabant: sed non multo pòst tamen cum Figaretæ navis antennæ fractæ fuissent, sese ipse quoq; Navarræ Rex pacem implorãs dedidit: jamq; captis binis Regibus, cœperunt Cathalani inferiores esse, & tandem à Genuensibus superati, sub vesperam in eorum potestatem venerunt, postquam ad decimam usq; horam dimicatum fuisset. Nec quicquam eo die Genuensibus ad victoriam illam comparandam maius adjumentum attulit, quàm trium naviũ, quæ in insidijs retromanserant, subitus tantoq; cum impetu adventus, & plurimæ

Cathalani se dedunt.

item

stem pilæ ex calce viva confectæ, quæ ab Genuensibus confertim sparsæ, visum impediebant hostibus, & maximè gravis armaturæ militibus Italis, qui minus erant navalibus prælijs assueti. Ex tot autem Alfonsi navibus, unica solùm, secundum ventum nacta evasit: biniq; itidem tantùm viri Illustres, Petrus Infans nempe, qui in aliam navim liberam expeditamq; fune se dimittens effugit, & Antonius Columna, qui ijsdem fortunæ auxilijs usus, in Castra Cajetam pervenit. Vbi jam pugnādi finem Genuenses tanta cum laude feciſſent, suos quisq; captivos imperatori Blasio obtulerunt: Iacobus Iustinianus, Regem Alfonsum, Galeottus Lomelinus Regē Navarræ, Ciprianus Marcus, Hēricum S. Iacobi magistrū, & alij alios: nam fuēre eo prælio captū centum ferè viri Illustres, inter quos præcipui erant: Ioannes Antonius Vrsinus Tarenti Princeps, Ioannis Antonius Marcianus Suessæ Dux, Iosias Aquavivēsis, Antonius Rogerij Fūdi Comitis filius, Nicolaus Specialis prorex in Sicilia, Diegus Castri in Castella Comes, Ioannes Alicantaræ magister, & præter hosce alij plurimi Comites, equites, doctores, gravis armaturæ viri, & ejus generis alij ad quatuor ferè millia & quingētos. Desiderati autem sunt ex Alfonsinis quidem circiter sexcenti, & ex Genuensibus centū & quinquaginta: quāvis non desint, qui pauciores utrinq; interisse existiment. Præda autem quanta fuerit à Genuēsibus ablata, id cogitandū relinquo cuilibet, qui tanti Regis delicias, & maximi illius exercitus apparatū secum animo cōprehendere potest. Blasius certè, cum tantū nautarum captivorumq; numerū cerneret, metuebat ne ab ijs, quib. sui numero inferiores essent, aliquod periculū impenderet:

Quanta hæc fuerit clades Alfonsi.

Cathalanī captivi.

Numerus interfectorum.

quamobrem expoſita in terram quinque millia eorum, humanitatis ſpecie quadam dimiſit: inter quos multi quoque nobiles ignoti evaſerunt, quòd eodem modo quo cæteri, veſtiti armatique eſſent. Nec mihi hoc loco videtur ſilentio prætereunda eſſe, ſingularis Alfonſi Regis magnanimitas verè Regia: is enim etſi captivus eſſet, terra marique tamen, Mediolani, & omnibus alijs locis, ſemper eo vultu, Conſtantia majeſtateque fuit, loquutus eſt, imperavit & obeditum illi fuit, non ſecus ac ſi liber atque victor ipſe extitiſſet. Nam, ut cætera omittamus, cum Iſchiam deductus, juberetur à navis præfecto imperare civitati, ut ſeſe illa Genuenſibus redderet, reſpondit fortiter, ſe id facere non velle, nec ſperare, eos de ſua ditione vel lapidem unum occupaturos ſine armis & ſanguine: ac ſcire etiam ſe, nullum ex ſuis ſubditis hujuſmodi mandatis parituram, quandiu eſſet captivus. Adeoque ita confudit eum navis præfectum, ut Blaſius ſummus claſſis Imperator neceſſum habuerit tunc, illum blandis verbis placare, & oſtendere id illi à præfecto non ſuo nomine, ſed ipſius ſola imprudentia fuiſſe mandatum. Quamobrem dicebant omnes, Vnum Alfonſum in quacunque fortuna meritò Regem eſſe atque vocari. Cæteri Duces, qui ad Cajetæ obſidionem relicti fuerant, cognita tanta ſuorum clade, ſtatim ſine ordine in ſuas quiſque patrias diſceſſerunt, & Cajetani erumpentes magno cum impetu, caſtra hoſtium nemine reſiſtente diripuerunt. Erat tunc in ijs caſtris etiam Barchinonenſis Legatus, qui eum paucos ante dies in febriculam incidiſſet, cognita clade ſuorum ex hac vita ſtatim migravit. Sed Blaſius re feliciter geſta,

Alfonſi magnanimitas.

Cajeta obſidione liberata.

Cajetam

Cajetam cum duodecim suis, & tredecim Alfonsinis navibus incolumis appulit, & postquam eas in portu conjunctas, aliquot dies magna cum omnium admiratione habuisset: captivos omnes Mediolanum deducendos, & Philippo Duci tradendos curavit. Victo igitur jam captoque Alfonso, Senatus Neapolitani oratores, qui diu Massiliæ Renatum expectaverant, cum is nondum in Burgundia ex vinculis dimitteretur, proximo Septembri Cajetam revertuntur: & unà secum adducunt Isabellam illius conjugem, cum binis filiolis: cumque etiam num ea urbs Renati nomine gubernaretur, ab ijs quos eò Philippus miserat, excepta fuit Regina honorificè, & prioribus gubernatoribus suos substituit. Itaque Neapolim profecturæ persuadent Cajetani, ut secum ducat Otholinum Zoppum Philippi Ducis oratorem, tamquam ejus consilijs in rebus administrandis usura. Quæ res etsi ab ijs bono animo persuaderetur, quòd de Philippo siniſtri quippiam suspicarentur: tamen infelicem eventum habuit propter Cajetanam urbem, quam postea amiserunt: Pervenit autem Neapolim anno salutis MCCCCXXXVI. & à civibus Regijs honoribus excepta est. Philippus verò Mediolani Dux cognita victoria suorum, statim Ludovicum Carotam Genuam miserat, cum mandatis, ut Genuenses classem in Siciliam mitterent, ne illa inermis & jam Rege privata, ab aliquo hoste invaderetur: sed ei responsum est, id fieri non posse, nisi pecuniam militemque suppeditaret. Et Marcus Barbavara Blasio clanculum significaverat, ut Savonam deflecteret, quò illinc Regem Mediolanum tutius deducere posset: quòd

Isabella Cajetam venit.

Marcus Barbavara.

Alfonsus Mediolanum ducitur.

cum ille feciſſet, & Regem cum reliquis captivis Philippo adduxiſſet, Alfonſus magno honore primùm excipitur, deinde admiſſus etiam ad colloquium, Philippi Duci, à quo honorificè admodum tractabatur, plurimis argumentis perſuaſit, magis facere ad imperij ſui ſecuritatem, Aragonicos in Italia eſſe, quàm Gallos: quòd hos à tergo etiam ſuis finibus vicinos haberet, & ſciret Ioannem Galeatium patrem ſuum, cæteras nationes parvi ſemper feciſſe, ſolùm autem Gallorum nomen atque potentiam ſuſpectam habuiſſe. Quibus ita perſuaſus Dux, conſtituit Regem in Regno occupando juvare, & majori honore illum ſingulis diebùs afficiens, dimiſit in Hiſpaniam primùm Regem Navarræ, & S. Iacobi magiſtrum: deinde effecit, ut quotquot ibi adeſſent magnates ex Regno, fidem Alfonſo darent: advocatisque etiam Mediolanum Cajetanis oratoribus, qui Genuam miſſi erant à ſuis, ut ſenatui gratias agerent, pro eo quòd illos ab obſidione liberaſſent, ijs quoque multis rationibus perſuaſit, ex re Cajetanorum eſſe, ſi ſe Alfonſo dederent. Dimiſit etiam Principem Tarentinum, Sueſſæ Ducem, & Minicucium, qui in Regnum pervenientes, tumultus majores quàm prius adverſus Andiovinos concitarunt. Et proximo deinde Octobri fœdus cum ipſo quoque iniit, multisque donis & benevolentiæ officijs affectum dimiſit: atque ille ad Veneris portum veniens, ſex naves invenit, quas ei Philippus Genuæ inſtrui curaverat, ut ijs in Regnum reverteretur: quòd etiamſi ita eſſet, tamen illic plures dies commoratus eſt, cum ut Petrum fratrem, cujus claſſe exciperetur, expectaret, tum ut experiretur etiam, an Philippo in recuperanda

Alfonsus liberatus.

Genua

Genua prodesse posset: hæc enim, ut esse solet inconstans atque mutabilis, cum illum liberatum esse intellexisset, indignata à Duce defecerat. Petrus Infans autem de Regis liberatione, & de eo quòd se facere oporteret certior factus, ex Sicilia jam solverat cum quinq; onerarijs navibus, & versus Genuam navigabat: sed cum una ex illis frumento onusta, in portum Cajetanum tempestatis vi esset delata, ipse Petrus ad littus reliquas naves appulit. Itaque Cajetani cum fame ipsa pulsi, tum multorum permoti munitionibus qui communicato cum exulibus consilio, existimabant fore, ut Rex liberatus & Philippi Ducis ope adjutus, brevi tempore universum Regnum recuperaret, sese Petro ex improviso dediderunt. Ille verò accepta ea urbe præter expectationem, deinde ad Veneris portum navigavit. Alfonsus interea, etsi omnem lapidem mouisset, ut Genua à Philippo recuperaretur, cujus rei causa Dux quoque eò miserat Nicolaum Piccininum: tamen advertit nihil effici posse, propter Florentinos, qui à Venetis persuasi, Genuenses pecunia & commeatu juvabant: Itaque consensis navibus Cajetam, & inde Capuam redijt: quæ urbs, dum ipse captus fuerat, etsi ab Isabella Regina vehementer oppugnata fuisset, tamen Ioannis Vintimilij virtute defensa suo nomine fuerat. Hìc suis stipendijs ubi Ramundum Nolanum Comitem conduxisset, Scaffatum & Castrum marinum obsedit, eaque deditione obtinuit. Isabella verò cum se solam Alfonso non posse resistere cognosceret, Eugenij Pontificis auxilia imploravit: atque ille in Regnum Reginæ subsidio misit Ioannem Vitellescum Patriarcham cum tribus peditum millibus;

Petrus Infans.

Cajeta Alfonso tradita.

Alfonsus in Regnum redijt.

Eugenius Pont. fovet Isabellam.

Vitellescus Patriarcha.

millibus : qui statim in Aprutium ad Aquilam defendendam contendit. Hæc enim civitas Andiovinorum partes obstinatè sequebatur, jamque à Francisco Piccinino, Riccio Montechiaro atque Minicucio Aragoniorum nomine oppugnabatur. Sed Vitellescus eos repulit, Piccininum quidem ad Reatem, Riccium verò atque Minicucium ad Chietæ Civitatem : quo facto per Taliaquotij montes itinere facto, in Riccij Alvetique Comitis ditionem pervenit, qua partim exusta totaque occupata, Atinam cepit : & Montiscassini via, quæ in Apuliam ducit, patefacta, Aquinum Arpinumque deditione obtinuit : itemque omnia loca, quæ ad Sangermani Abbatiam pertinent: tanta scilicet prosperitate, ut firma omnium opinio fuerit, si bellum continuasset, universum Regnum brevi tempore fuisse occupaturum. Sed ille (quæcunq; tandem causa fuerit) mutata ex improviso sententia, Romam sublatis signis militaribus redijt : ubi cum tota hyeme mansisset, redijt in Regnum circa Maij principium anno sequenti : cumque Ceperanum expugnare non potuisset, construxit pontem super Garilianum, & in Campaniam transijt: captaque Alipha & Pedemonte ad portus Capuanos, qui tribus ferè passuum millibus ab urbe distant, sese convertit, eosque obsedisset sanè, nisi à Vintimilio impeditus fuisset. Cum enim ei ab Isabella octingenti equites auxilio missi essent, eos ex improviso ad ortus Vintimilius, fregit. Itaque solicitavit eos qui ibi essent ad pugnandum, sed cum nemo prodiret, per Gaiazzam viam discessit, trajectoque Vulturno Cerram, & illinc Neapolim ingressus est cum sexcentis equitibus. Hic ab Isabella quidē honorificè

1437. Patriarcha in Regnum refertur.

Vitellescus Neapolim ingreditur.

exceptus

exceptus est: sed vix tres dies ibi commoratus, cum non bene illi conveniret cum Regina, Capuam contendit, in qua Alfonsus erat: cumque nemine prodire videret. Aversam se recepit: ibique novis copijs à Iacobo Caldora acceptis, profectus est Montesarchium, direptaque & exusta ea urbe, arcem quoque cœpit obsidere. Dum hæc à Vitelleseo Patriarcha gerũtur, ingressus est Tarentinus Princeps in Montisfiescoli fines, cum mille quingentis equitibus, & peditibus octingentis: jamque à Montesarchio duodecim, à Benevento autem quatuor tantùm passuum millibus aberat. Et Riccius ac Vintimilius cum maxima Aragonicarum copiarum parte Toctij consederunt, quatuor ferè passuum millibus à Montesarchio, ut prohiberent quo minus Patriarchæ Benevento posset commeatus adduci, dum inter sese eum, atq; Principem Tarentinum clausum haberent. Vitelleseus ea re cognita nihilominus suos, ut Benevento commeatum afferrent, dimisit: utque id tutius fieret, quatuor turmas suorum eos sequi voluit, ut ne quid illis mali accideret providerent, pergens interim cum reliquis obsidionem arcis continuare. Qui commeatum ferebant vix Benevento egressi, spoliantur à Tarentini Principis copijs: easque vicissim quatuor Patriarchæ agminà quæ sequebantur, præda onustas invaserunt, & pedites præsertim sine ordine hinc inde dispersos, ita cæciderunt, ut Princeps cum equitibus vix. fuga in sua castra evaserit: & quamvis ei Riccius & Vintimilius subvenire potuissent, tamen cum se illis Patriarcha cum omnibus copijs ostentasset, præstitère. Hujus victoriæ fortuna obtinuit Vitelleseus etiam arcem Montissarchij: deinde sequenti

Vitelleseus prope obsessus.

Tarenti Princeps Cæsus à Vitelleseo

aurora cum omnibus copijs, & Caldorescorum, qui ei aderant, auxilijs, summa celeritate atque silentio discedens, Principem ex improviso adortus est: eumque ad meridiem usque acriter pugnatū esset, eum superavit. Et Gabriel quidem Vrsinus Principis frater per posteriorem castrorum partem fugiens, cum magna gravis armaturæ militum parte incolumis evasit, amissis tamen impedimentis: sed Princeps ipse cum per vineam quandam ut suis subveniret, quam celerrimè curreret, equis illius vitibus sarmentisque irretitus cum illo cecidit, ibique captus est. Quæ Victoria ubi Pontifici innotuisset, tantam gratiam Patriarchæ conciliavit, ut statim Cardinalis fuerit renunciatus: sed nescivit tamen is uti tanta fortunæ commoditate, eaque re omnem occupandi Regni, quòd jam in suis manibus esse putabatur, occasionem amisit. Cum enim captivum Principem magno honore affectum liberasset, & cum suis copijs Ecclesiastico exercitui conjunxisset, Iacobus Caldora, qui capitalis hostis Principis erat, magnopere indignatus, discessit cum toto suo comitatu. Quo factum est, ut Patriarcha toto eo anno nihil memorabile gesserit, & Alfonsus qui prius se in urbibus continere cogebatur, in planiciem jam egredi adversus hostes ausus fuerit. Cum igitur media ferè hyeme Salernum Vitelliscus ingrederetur, cujus urbis arcem Aragonici tenebant: Alfonsus ea re cognita, eódem cum maximis copijs per Sanseverinorum agros itinera difficillima cōtendit: cumque in Paulum Todescum unum ex Patriarchæ ducibus incidisset, illum cum omnibus suis cæsum in fugam conjecit: deinde captis atque munitis omnibus locorum angustijs, ita concluſit

Imprudens consilium Patriarchæ.

Alfonsi contra Vitellescū progressus.

concluſit ipſummet Patriarcham, ut ei omni- Patriarchæ
no neceſſum eſſet in ſuam poteſtatem venire. nequitia.
Sed ille nequam, cum Iacobum Caldoram hoſtem ſibi eſſe ſciret, quoniam Tarentinum Principem, uti diximus, liberaſſet, nec aliunde auxilium ſperaret, ad dolos fraudemque confugit. Cœpit enim Alfonſo perſuadere, ſe eò tantùm oppugnandi Caldoræ cauſa veniſſe: cum illo verò pacem ſe eſſe facturum: ſed tamen priuſquam perficiatur ea, Caldoram hominem perfidum atque malignum è medio tollendum eſſe: quamobrem rogare ſe ut inducias interim paciſceretur, ſe enim operam eſſe daturum apud Pontificem, ut pacem cum eo faceret, relictiſque Andiovinis, ipſum foveret. Itaque Alfonſus, qui inimicitias inter eum atque Caldoram eſſe ſciebat, nec ignorabat magnam illius eſſe apud Pontificem autoritatem, perſuaſus ijs dictis, conſenſit, pactiſque inducijs ei itinera patefecit. Sed ubi ex ijs anguſtijs fuiſſet liberatus, & Salerno diſceſſiſſet, Caldoram offendit in itinere, eoque non amore mutuo, ſed communi odio adverſus Alfonſum reconciliato, conſtituit perfidè unà cum illo, Alfonſum per proditionem capere: oblitus videlicet pactarum induciarum, datæ fidei & tantæ illius humanitatis. Qua re inter illos deliberata, omnia itinera primum occuparunt, ne quiſquam Alfonſum ejus conſilij certiorem reddere poſſet: deinde magnis itineribus ad eum die noctuque contenderunt, ut illum ex improviſo nocturnoque tempore invaderent. Sed unus tamen fuit Alfonſi inter illos amicus, Iacobus Lioneſſa Monteſarchij Dominus, qui ſivè Regis amore, ſive tan- Iacobus Lioneſſa.

tæ per-

tæ perfidiæ indignatione motus, cum istius consilij quacunque tandem ratione, certiorem facere decrevit: quamobrem scripsit duodenas literas ejusdem argumenti, quibus Patriarchæ & Caldoræ consilia aperiebat, easque per totidem tabellanos ad illum diversis itineribus misit, cum mandatis, ut properarent, & literas non nisi Regi ipsi in manus traderent: sic enim existimabat fieri prope non posse, quin earum aliquæ saltem, in ipsius manus pervenirent. Nec spe frustratus est, nam etsi cæteræ omnes fuissent interceptæ, unæ tamen ad eum delatæ fuerunt. Erat autem tunc Alfonsus in Iuliana villa, tribus millibus passuum ab Aversa, & ipso die natali Servatoris nostri, sacris de more intererat: nec tamen accepto tam tristi nuncio, ante peracta sacra discessit, quòd Deo scilicet confideret homo religiosissimus: sed hostes qui eò, noctu non potuerant, sole oriente paulò post tabellarium ad templum pervenerunt, concitatoque tumultu vix jam à paucis qui cum Rege erant sustinebantur: quamobrem peractis sacris, vix tempus habuit fuga se Capuam recipiendi: amissis tamen impedimentis magni præcij, vel propter argentum quòd ad mēsam atque altare usurpaverat. Postquam Alfonsus ex eo periculo evasisset, maiores adhuc inter binos eos hostes inimicitiæ ortæ sunt: ita quidem ut Iacobus Caldora eadem die sese Neapolim receperit, Patriarcha autem Montesarchium profectus, ibi multos dies commoratus est, ut Tarēti Principem expectaret: sed cum ille non adventaret sicuti promiserat, discessit illinc in Apuliam: atque hic cum Tranium expugnare frustra tentasset, relicto Vigilijs milite cum Laurentio Cotignolensi, ipse conscensa navi

Alfonsus in periculo.

Patriarcha ex Regno discedit.

Vene-

Venetias navigavit, atque illinc Ferrariam ad Eugenium Pontificem est profectus.

Dum hæc ita geruntur, Renatus traditis Burgundiæ Ducatui Castelli in Flandria vallibus, quas Burgundiæ Duces etiamnum possident, sese redemerat: itaque anno salutis nostræ MCCCCXXXIX. conscensa classe duodecim triremium, quam Genuæ instruxerat, Maio mense Neapolim pervenit, ibique Regio apparatu est exceptus. Atque eò quidem posteaquam venisset, accersivit ad se Iacobum Caldoram, qui optimos quosque Patriarchæ milites suis stipendijs conduxerat, & Michelettum cum mille equitibus, qui per tres annos in Calabria fuerat, eamque provinciam Andiovinorum nomine defenderat. Quibus copijs ita jam augebantur Renati vires, ut aliqua Victoriæ spes esset: classem tamen Genuensem dimisit, quòd non stipendia illi commodè solvere posset: nec deinceps, per id tempus, quicquam memorabile gessit præter quòd Scaffatum Amalfique ducatum, quæ loca Alfonsus brevi tempore tenuerat, recuperavit, ingressusque in Sanseverini fines, cum urbem obtinere non posset, totam eam Regionem incendijs rapinisque devastavit. Alfonsus interea, captis Cellani Albique Comitibus Castellucij erat: quo loco ad eum venit fecialis quidam à Renato missus, cum ferrea sanguineque conspersa chirotheca, eumque ad singulare certamen provocavit. Alfonsus chirothecam excepit, quæsivitque num Renatus se solum cum solo provocaret, an verò cum toto exercitu vellet dimicare? Ille verò cum toto exercitu inquit. Tum Alfonsus acceptare se conditionem respondit: & quoniam ipse esset provocatus, jure militiæ ad se pertinere

Renatus liberatur.

1438.

Renati in Regno progressus.

Alfonso ducellum indictum à Renato.

loci

loci atque temporis, quo dimicandum esset, delectum: deligere igitur se eam planiciem quæ inter Nolam Cerramque interjacet, & in ea octavo ab illinc die Renatum expectaturum. Vbi indictus dies adesset, comparuit Alfonsus: Renatus autem minimè, sed in eum locum sese recepit, ex quo Alfonsus discesserat: sic videlicet ratus existimationem suam posse tamen conservari. Narrat autem quidam ejus temporis Iurisconsultus, Alfonsum solum à Renato suisse provocatum, ut secum singulari certamine pugnaret: & comparuisse eum ad indictum diem in locum constitutum, sed Renatum quo minus itidem compareret, à suis magnatibus prohibitum fuisse. Ij enim asserebant, Renatum non potuisse, se insciis & absque Regni Principum consilio, Alfonsum ita provocare, quòd Regnum universum in discrimen ea ratione vocaretur. Addit præterea idem Iurisconsultus, Alfonsum jam provocatum, antequam conditionem susciperet, aliquantulum fuisse suspensum, quoniam objicerent illi quidam, eum, cum Rex esset, à Renato Duce non potuisse provocari: sed cum levis tamen excusatio ista videretur, acceptasse cõditionem. Hisce ita confectis, Renatus in Aprutium profectus est & Castellucium cœpit: Alfonsus autem in Gardanam vallem ingressus, Arparum occupavit, Marinumque Boffam ejus vallis Dominum abduxit captivum: deinde conducto Casertæ Comite, Angrium expugnavit, & Luceriam Sarracenorum à civibus deditione obtinuit. Quo modo cum auctus viribus esset, ad Neapolim obsidendam cum quindecim ferè hominum millibus contendit, atque illam mari quidem cũ decem triremibus & terra cum binis exercitibus

Neapolis obsidetur ab Alfonso.

obsedit.

obsedit. Hic verò Petro ejus fratri, qui unà aderat, cum semel ad mare progressus esset, ut de quibusdam rebus necessarijs prospiceret : fortè caput telo bombardicò ex Carmelitano templo emisso, aufertur, & in mare projicitur : non sine maximo Alfonsi totiusque exercitus dolore. Fuerat enim ille corporis atque animi viribus excellens, robustus, fortis, benevolus & omnibus familiaris. Ac caput ipsum inveniri non potuit, sed truncum illius corpus, voluit Rex in Ovi arcem deportari, ibique conservari donec per occupationes ei Regias exequias celebrare posset. Sequenti die urbis expugnationem tentare decreverat, sed cum vehementia pluviarum obstaret, idque divinitus fieri existimaret, solvit obsidionem, & Gavianum profectus, id certa conditione unà cum Sforcia arce occupavit. Interea verò Renatus Neapolim reversus, deliberavit arces munitionesque in suam potestatem redigere, quas Alfonsus tot annos tenuisset, ab eo tempore scilicet, quo eas primùm à Regina accepisset. Itaque obsedit arcem Novam cum quinque navibus maximis, quibus juvenis quidam præerat Spinetta nomine de Campo Fregosio : ac primùm quidem Sancti Vincentij turrim, quæ ad arcis ejus munitionem in mari fabrefacta fuerat, occupavit : deinde terra quoque multis hominum millibus, magnoque civium favore eam gravissimè urgebat, ut ad muros usque accederet. Et Alfonsus sanè obsessis sæpius opem ferre tentavit : cumque id propter quatuor Renati naves & occupatam Vincentij turrim navalibus copijs efficere non posset, exercitum suum, in quo quindecim millia hominum erant, ad

Petrus Iufanus occisus.

Arx nova oppugnatur.

Echia

Echia habebat, & ab urbe Neapolitana ictu ferè baliſtæ aberat: deque ratione ſuis ſuppetias ferēdi ſemper cogitabat. Inter binos exercitus ſola publica via erat, in qua ſingulis diebus decertabatur ab iſs, qui ſuæ virtutis ſpecimen aliquod edere cuperent: in quorum numero unus ex primis erat Petrus Ludovicus Aurilia ex nobili Neapolitanorum familia natus, & apud Renatum aulæ magiſter. Is enim ſingulis diebus cum Aragonicis congreſſus ſingulari quadam virtute & rei militaris peritia pugnabat, haſtam ſuam frangebat, & intricatus inter hoſtes tamen evadebat. Quibus rebus permotus Alfonſus, ſicuti Regio ac verè generoſo animo erat, virtutemque etiam in hoſtibus amabat, decretum promulgavit, ne quiſquam, ſub pœna utriusque manus amittendæ, in hunc Petrum Ludovicum telum ex arcu, baliſta, tormento, aut alio aliquo inſtrumento bellico mitteret: ſed ut ſola enſe aut lancea cum eo dimicaretur. Exiſtimabat enim iniquiſſimè comparatum eſſe, ut fortiſſimo viro quilibet homo viliſſimus à lōgè unico telō vitam eripere poſſet. Cum igitur bini exercitus, cum triginta ferè hominum millibus, per multos diēs ad portam mœniaque urbis Neapolitanæ conſediſſent: Alfonſus cum non poſſe ſe obſeſſis ſuppetias ferre cognoviſſet, diſceſſit, & Ranaldus Sancius Cathalanus vir fortiſſimus, fame & cæterarum rerum ad vitam neceſſariarum egeſtate compulſus, arcem Renato tradidit: quo loco, miſerandum ſpectaculum cernere fuit, eos qui obſeſſi fuerant diſcedere nigros, ſordidos, emaciatos, laceris veſtibus indutos, & usqueadeō afflictos ut vix ſpiritum amplius traherent. Ea re ita confecta, Ranaldi quoque hujus frater, qui

Petrus Ludovicus Aurilia.

Alfonſi animus generoſus.

Ranaldus Sancius.

Qui arcem tenebat, ad eaſdem redactus anguſtias ſe dedidit: & Renatus occupato totius urbis imperio, Salernum profectus eſt, eoque cum univerſa Lucania multisque Calabriæ urbibus recuperato, denuò Neapolim ſeſe recepit. Poſtea verò cum Genuenſium claſſis, qua Renatus Neapolim pervenerat quæque arcibus obſidendis adfuerat, diſceſſiſſet: & Tarentinus Princeps contra datam Patriarchæ fidem, ad Aragonicos tranſijſſet: æquales ferè eſſe cœperunt utriusque Regis vires, & ad Regnum id affligendum potiùs, quàm occupandum aptiores. Cum enim uterque in Regnum exiguas copias ex patria adduxiſſet: non ipſi exercitus ſuo modo regere poterant, ſed indigenis Regni magnatibus tyrannisque ſuſtentabantur: & omnia eorum cupiditati atque inconſtantiæ parebant. Nam Iacobus Caldora in Aprutio, Aliuti Comitatu campisque Leborijs, quandoque ſuperior Alfonſinos expellebat: & Alfonſus dum ea loca recuperare vellet, populum nova majorique calamitate affligebat. Idemque agebat in Apulia atque Calabria Princeps Tarentinus: & Renatus circa Neapolim, Salernum, Capuam atque Cajetam: ex quibus locis tamen totoque Regno cedere fuiſſet coactus, niſi eum Genuenſes & Iacobus Caldora commeatu juviſſent: hoc enim quantocunq; auxilio Neapolitanam urbem, unà cum alijs aliquot conſervavit, & arcem novam, quæ jam tot annos fuerat in Cathalanorum poteſtate recuperavit. Eaque expugnatione totoq; bello, cum ipſa urbs Neapolis bellicis tormentis, tum Regnum univerſum varijs modis tantopere devaſtatum jam erat, ut in totius ejus ambitu, vix tria aut quatuor loca inter Cajetam & Aternum

Quæ Regni conditio hoc tempore.

Aternum fluvium aliquam quietem haberet, eamque magis vicinorum, quam propria industria conservatam.

Quo in statu cum esset Regnum, anno salutis Christianæ MCCCCXXXIX. & totis binis qui proximè sequuti sunt, Iacobus Caldora, dum Cancellum unam ex Iacobi Leonessæ arcibus obsideret, apoplexia correptus ex hac vita migravit, vir qui inter bonos militiæ Duces commemorari queat, si tanta fide quanta rei militaris peritia præditus fuisset. Is originem ducebat ab incolis Iudicea arx. diceæ arcis, propè Sainum fluvium, quà montana Aprutij alluit: & morte sua melioribus Alfonsi successibus dedit initium. Nam Vintimilius per idem tempus Cerram simul cum arce, fame eò compulsam certis conditionibus obtinuit: & qui Aversæ erant, Alfonsum intra mœnia sumpserũt: cumque arcem quoque illius habere nequiviſſent, eam ita fossis circumdederunt forinsecus, ut jam hostibus inutilis esset, eamque oppugnare strenuè pergebant. Et quamvis ei Renatus opem ferre tentasset, qui ex Apulia cum Antonio Caldera Iacobi filio, Ramondo fratre, Traiano Caracciolo Avelini Comite alijsq; Comitibus revertens, ejus rei causa Nolam appulerat: tamen cum id fieri non posse videret Neapolim redijt. Quo loco cum nescio quid siniſtri de Antonio Caldora suspicatus fuisset. eum non sine suo maximo detrimento in vincula conjecit. Cum enim illum sui milites, concitato tumultu, importunis precibus à Renato repeterent: liberavit eum, & veniam, ejus quòd per errorem se fecisse dicebat, postulavit. Sed Antonius tamen indignatus ad Alfonsum transivit, & cum Sancte quodam, qui arcem Aversæ tene-

1439. Iacobus Caldora moritur

Antonius Caldora.

Aversa Alfonso tradit.

bat

bat, & prius sub patre suo stipendia meruerat, tantum egit, ut eam Alfonso traderet. Causa autem cur Renatus Antonium Caldoram in vincula conjecisset, hæc fuisse dicitur : Cum Alfonsus Renatum reditu ex Apulia prohibere vellet, nec sciret quo itinere ille veniret: obviam illi progressus est, in quasdam anguſtias montium Aprutij, cum una exercitus parte, reliquis autem mandavit ut sese ad certum diem sequerentur: sed cum fortè eodem vesperi illuc perveniſſet, quo hostis cum omnibus copijs vix illinc mille passibus distaret, Renatus ea re per exploratores cognita, volebat cum Alfonso dimicare, quoniam se viribus superiorem esse putabat. Restitit autem Antonius, nec putavit præli fortunam tam temerè esse tentandam: præsertim quòd exploratores quoque aliqui dicerent, Alfonsum cum magnis copijs dimicandi causa in eas anguſtias perveniſſe. Sed Alfonsus è contrà cognito per suos exploratores periculo, cum se viribus inferiorem esse sciret, dum Antonius & Renatus consultant, sese illinc in tutiorem locum recepit. Cujus rei certior factus deinde Renatus, existimavit se in hoc fuisse ab Antonio deceptum : & indignatus quòd illius causa certam victoriam amisisset, ubi Neapolim perveniſſet, eum sine ampliori deliberatione in vincula conjecit. Antonius igitur ob eam causam transiit ad Alfonsum : sed non longo temporis intervallo post tamen, iterum ad Andiovinos defecit: & ab ijsdem denuò paulò post discedens. Alfonso reconciliatus est : quòd ei per proditionem arcem Beneventanam tradi curasset. In qua cum captus fuisset Foschinus Cotignolanus Francisci Comitis consobrinus : Beneventani timore

quodam permoti, urbem quoque sponte illi trā-
diderunt. Quibus ita confectis, Alfonsus tormen-
torum bellicorum vi Gaiazzam Padulamque ex-
pugnavit: deinde ad Losaram expugnandam ac-
cessit. Et Franciscus Comes interim Renati amici-
cus tenebat Arianum, Troiam, Manfredoniam
multasque alias Apuliæ urbes. Ad quarum cu-
stodiam, cum victorium Rangonem & Cæsarem
Martinengum Duces suos cum mediocribus co-
pijs reliquisset: hic bis Troia egredi adversus Al-
fonsum ausus fuit: sed ab eo cæsus & in urbem
turpiter rejectus est: eaque causa fuit ut Alfonsus
Bicarum deinde expugnârit, idq; militibus prædæ
concesserit, præter mulierum pudicitiam scilicet,
quam suo more sarctam tectam conservari volui-
Postea verò occupavit etiam Opizium atque Lo-
saram. Ex eaque cum versus Picenum misisset
Ramondum Caldoram Iacobi olim fratrem, Io-
siamq;, atq; Riccium, ut Comitem impedirent,
ne quas illinc suppetias Renato submittere posset:
Alexander Sfortia Comitis frater illos ex impro-
viso adortus est, concidit & Ramondum cepit:
Iosias verò atque Riccius vix sibi fuga salutem
quæsiverunt. Ex qua re sumpta occasione Anto-
nius Caldora, quoniam Ramondus patruus suus
captivus foret, secunda vice ab Alfonso defecit.
Jamque etiam Pontifex Eugenius miserat Taren-
tinum Cardinalem, qui Franciscum Aquini Co-
mitem oppugnaret: sed Alfonsus obviam progres-
sus, cum retrocedere cōegit, & Gulielmam arcem
fame afflictam coactamque & Capreas insulam
occupavit, incolis ejus scilicet sponte ad illum trā-
seuntibus. Quo facto ad Neapolim Puteolosque
obsidendum, sine mora contendit: & hoc quidem

Franciscus Comes.

Martinengus.

Opizium. Losara.

Gulielma arx Capreæ insula.

Neapolis obsessa.

anno

annonæ penuria ad extremas angustias redactum, & unà etiam Octavia turris mox seſe dediderunt. Neapoli verò major erat difficultas, nam etiamsi fame laborarent, tamen magnopere confidebant, latas iri suppetias sibi à Francisco Comite, Antonio Caldora aut ipsis denique Genuensibus: ut nulla alia ejus occupandæ ratio Alfonso superesse videretur, quàm si longo tempore eam fame subigeret. Sed adest interim fortuna, quam procul dubio jam pudebat, quod tanta virtute Regem nimis diu fatigasset, & rationem illi demonstrat, qua Neapolim ad deditionem, non sine periculo tamen, cogere posset. Venit enim ad eum Anellus Neapolitanus quidam muri conficiendi artifex, cum fame, tum præmij spe, quæ proposita erat, adductus, & viam in urbem ingrediendi commonstrat: fama autem erat, eum ad Alfonsum à Vetula quadam muliere missum esse, indignata scilicet Renati crudelitatem, quòd ab eo auxilium aliquod deprecata, quò familiam suam fame pereuntem conservaret, repulsam passa fuisset. Cæterùm voluit Anellus, Alfonsum instructa acie paratisque scalis promptum esse accedendi ad murum, postquam signum daretur: ipse verò ducentos pedites fortissimos viros sibi attributos, se per Aquæductum quendam sequi in urbem imperavit. Ii ergo noctis silētio ingressi sunt, & eorū quadraginta soli etiā Aquæductus via egressi, in casulā cujusdā vetulæ pervenerunt: quæ sola ibi cum filiola habitabat, & ipsa fuisse putabatur, quæ Anellum ad Regem, monstrandi hujus aquæductus causa, misisset. Quamobrem imperato filiæ silentio, in ea domo se concluserunt: sequenti diluculo oblivione, metu, aut quacunq; ex causa permoti,

Anellus Vetulæ mulieres diabolicæ.

Modus novus quo Neapolis occupatur.

signum, sicuti convenerat, non dederunt: & Alfonsus existimabat, aut non ausos fuisse ex aquæductu egredi, aut patefactos fortassis & cæsos esse. Quòd etiamsi ita esset, tamen ante muros armatus agebat: & ea re cognita, Renatus cum suis ei occurrit, atque inde repulit: qui verò in casula clausi erant, eo tumultu audito, magnopere sibi timebant: neque enim in Aquæductum redire audebant, quòd periculũ esset ne audirentur, nec publicè ad pugnam prodire poterant, quòd pauci admodum cum essent, facilè omnes concidi potuissent. Itaque Alfonsus nullam amplius in hisce spem habens, in Castra, & Renatus depulso periculo in arcem rediit. Sed cum interim unus ex ijs, qui adhuc in Aquæductu latebant, ad Alfonsum accurrens, significasset quemadmodum quadraginti illi qui in urbem ingressi essent, metu cõpulsi in casula laterent, denuò ad muros accessit, ut ijs animum ad prodeundũ in pugnam adderet: Eodemq; tempore accidit etiam, ut Vetulæ filius, ex officina qua agebat domũ veniens, pulsarit ostium ut intromitteretur: & milites atque mater, cum deprehendere eum & silentium imperare constituissent, portam aliquantulum aperiunt ut intret: sed ille, conspecto armato milite, statim recessit, percitusque timore ad arma capienda vehementer omnes cœpit vocare, & hinc inde discurrens Renatum ejus quòd vidisset certiorem fecit. Quamobrem ij qui in casa latebant magno cum impetu egressi, proximum murũ invaserunt, & unico custode deprehenso vallum occuparunt: & Renatus itidem audito clamore præstò fuit. Nec Alfonsus quicquam omittebat etiam eorum quæ necessaria viderentur, appositisque Scalis, suis

succurrere

succurrere conabatur : sed à civibus facilè repellebatur: cumq; non ita conscendi posset, qui in vallo erant, malè tractabantur. Verùm animadvertit tamen aliam partem muri non procul illinc sine custodibus esse : quamobrem ei statim scalas applicare & milites illac murum conscendere jussit. Qui in vallo se defendebant interim, multitdine oppressi, vix hostem sustinebant : quòd multi eorum vulnerati essent, & nonnulli metu perculsi sese de muro præcipites dedissent : jamque recuperasset vallum Renatus, nisi qui alio loco mœnia conscenderant, à tergo cum magno impetu venientes eum magnopere terruissent. Itaq; lentior aliquanto tunc esse cœpit, maiorique adhuc timore fuit perculsus, cum animadvertisset Aragonicum quendam ex equo, quem absque sessore intra mœnia inventum fortè conscenderat, fortissimè contra suos pugnare, ex eo enim conjiciebat, hostes non modò scalis mœnia conscendere, sed per portam aliquam jam quoque ingredi. Quod etiamsi ita esset, tamen nondum animum abjecerat : sed hortabatur suos strenuè ad defensionem: verùm cum crescceret magis magisq; Aragonicorum numerus, propter reliquos quoque ex ducentis, qui jam prodierant ex Aquæductu, & suos perterritos esse cognosceret, cœpit aliquantulum recedere. Nec multò post, cum hostes, fracta S. Ianuarij porta, confertim in urbem irruere viderent, planè amissa defensionis spe, in arcem novam sese recepit : ita tamen ut discedendo etiam pugnaret : eum enim ei Cathalanus quidam Spegius nomine equum freno apprehendisset, monuit illum aliquoties ut sese dimitteret : sed cum ille pertinaciter frenum tenere, & vincula sibi Spegius.

intentare cognoviſſet, gladio vehementer vibrato, manum illi ex brachio amputavit. Nec diu pòſt, etiam per mercatus portam alijsque locis fractorum mœnium irrumpere Aragonici cœperunt, & prædari jam, ſine cæde tamen hominum, incipiebant: verùm Rex ubi ingreſſus fuiſſet, eos à prædâ abſtinere juſſit, & per urbem inequitando, eam univerſam in ſuam poteſtatem reduxit. Atque hic quidem modus fuit, quo Alfõſus hujus aquæductus ope, ſexta Iulij die, anno Servatoris noſtri 1442. MCCCCXLII. Neapolitanam urbem occupavit: poſteaquam ſcilicet unum atq; viginti annos bellum in Regno geſſiſſet: qua ratione hanc urbem etiam ante annos quinq; & noningentos, Beliſarius. Beliſarius à Gothis recuperaverat. Supererant adhuc ternæ arces, Capuana, Montana, quæ & S. Neapolitanæ arces obſidẽtur. Hermi nomen habet, atque Nova. Itaque Capuanam primùm obſidens, eam de Renati conſenſu intra quartum diem obtinuit: Ioannis Coſſæ opera videlicet: cum enim is apud Renatum eſſet & conjugem liberoſque ſuos in Capuana haberet, eorum conſervandorum cauſa tantum effecit precibus apud illum, ut arcem Alfonſo tradi permitteret. Deinde cum Montanam quoque ſubitò occupaſſet, Renatus arcem novam commeatu optime inſtructam, Antonio Calvo Genuenſi, cui permultum debebat, cuſtodiendam tradidit: ut ſi intra certum temporis ſpatium non rediret, aut auxilia mitteret, cum Alfonſo paciſceretur: & Renatus ex Regno decedit. ipſe conſcenſis binis Genuenſium navibus, quas aliquandiu illic ſubſiſtere juſſerat, poſtquam frumentum ſubſidio urbi advexiſſent, in Portum Pifanum cum Othino Caracciolo & Ioanne Coſſa trajecit, atque illinc Florentiam ad Eugenium

Ponti-

Pontificem se recepit. Quibus rebus ita confectis, Alfonsus, cum Antonium Caldoram viribus adversus sese auctum esse intellexisset, eique conjunctum esse Ioannem Sfortiam Comitis fratrem: reliquias hasce belli conficere decrevit. Itaque in prata Capuana primùm egressus est, deinde illinc ad Fontem Popilium Æserniamque pervenit: quibus statim occupatis Carpinonem contendit: quo in loco hostium suorum sedes refugiumque erat. Qua re cognita, Antonius eódem contendit, ut cum Alfonso (sicuti videbatur) dimicaret antequam Ioannes Sfortia ex Piceno rediret. Cum igitur ad prælium hostis esset instructus, deliberavit Alfonsus cum suis de ratione pugnandi: qui respondebant, suadere se ne ipse prælio interesse vellet, sed negocium ipsis permitteret. Sed ille ob id indignatus: ergo, inquit, quod in hujusmodi certaminibus maximi momenti esse consuevit, ipsius scilicet Ducis præsentia, id nunc possit nocere? Absit quin talis infamiæ nota nostræ Aragoniorum familiæ inferatur: volo ut strenuè pugnemus, & ipse omnium primus ero, ut vel illinc cognoscatis, quid vobis imperatoris vestri præsentia ad laudem atque gloriam consequendam queat prodesse. His dictis capiti galeam imposuit, & tuba classicum canere jussit. Cœperunt ergo inter sese cominus pugnare, acriter sanè per multas horas, non sine multorum cæde. Sed tandem urgentibus vehementissimè Aragonicis, nec reliquis Sfortianis qui in insidijs positi fuerant, opem suis ferentibus: subacti omnes & unà cum Antonio capti fuerunt, ut Ioannes Sfortia vix fuga Ortonam se recipere potuerit.

Alfonsus belli reliquias cónficit Carpinone.

Alfonsi magnanimitas.

Antonius Caldora cæsus.

Qua victoria comparata, Alfonsus deinde Neapolitanum

politanum Regnum, quà ab Aquila Regium usq; in Calabriam porrigitur, quàdiu vixit universum possedit: & si qui deinceps tumultus cõcitati fuissent, eos brevi tempore magnaq; fœlicitate sedavit. Et sanè insigne fuit clementiæ & magnanimitatis exemplum, in optimo hoc Rege, post hanc victoriam. Nam etiamsi omnes fere suaderent, ut Antonium ceu rebellem, perfidum, & naturalem quasi Cathalanorum hostem, mortis supplicio afficeret, tamen parere noluit. *Sed cum paternarum injuriarum, tum earum quas ab ipso & antea & in hoc ipso prælio accepisset, oblitus, ei, non aliter atque si semper amicus fuisset, omnia propria paternaq; bona reliquit, & supellectilem ejus præciosam sanè conjugi suæ donavit: nec quicquam aliud ex tanta præda accipere voluit, quàm unicam pateram ex cristallo fabrefactam, & ipsum deinceps, tanquam unum ex charis nobilibus stipendijs suis sustentavit.* Cæteros quoque nobiles atque heroes omnes liberavit, & quamvis multos eorum hostes adhuc haberet, tamen eorum virtutem magni faciebat, & splendidis muneribus donabat: qua benignitate & liberalitate non tantùm confirmabat amicos, verumetiam hostes benevolos sibi reddebat. Postquam igitur Rex Antonium Caldoram vicisset in Aprutium profectus est, totumq; id in suam potestatem reduxit: deinde in Apuliam reversus, Guastum cæteraq; Caldorensium civitates occupavit: positisq; ad Manfredoniam castris urbem, quorundam ciuiũ opera, paucis diebus obtinuit, arcem verò non item. Et Cæsar Martinengus interim atque Victorius Rangonius, cum Regem victorem evasisse viderẽt, defecerunt à Comite, & Troiam, cujus custodiæ præ-

Alfonsi clementia.

Antonius Caldora Casus.

Alfonsus Regni reliquias occupat.

præerant, Alfonso tradiderunt: quorum exemplũ sequuti qui Arrianum, montem Garganum, alia-que loca inhabitabant, & prius Comiti parebant, omnes Regi sese dediderunt. Interea verò Renatus cum Florentiæ multa frustra tentasset, nec auxilia à quoquam speraret: animadvertit arcem Novam Neapolitanam, non sine magno sumptu posse teneri, & tamen postmodum fortè oportere relinqui. Itaque elapso eo temporis spacio, intra quòd suppetias Antonio Calvo præfecto ferre debuerat, dedit mandatum Ioanni Cossæ, ut eam Alfonso restitueret, & ipse Massiliam sese recepit: posteaquam scilicet turbulentis hisce temporibus, aliquam Regni partem ipse aut cónjunx sex ferè annos possedisset. Ioannes Cossa igitur impetrata ab eo venia sibi, Othinio, & alijs quibusdam Neapolitanis, unà cum Antonio Calvo de arcis deditione agere cœpit: & cum is pecuniam tantam ab Alfonso accepisset, quantam illi Renatus debuerat, arcem illi liberam tradiderunt. Quo modo Alfonsus, cum totius Regni Imperium occupasset, invectus est Neapolim curru triumphali, & inaurato, quem ei cives illius paraverant, & maximo cum apparatu summaque totius populi lætitia exceptus. Et quò celebrior illius diei memoria foret, expressérunt postea Neapolitani eũ Regis triumphum magnifico arcu, ex marmore ante arcis portam constructo, eumque perpetuæ gloriæ sui veri Regis consecrarunt.

Renatus ex Regno decedit.

Alfonsus Regno inuitatur.

Quibus ita confectis, ab Alfonso, occupataque totius Regni possessione: Eugenius Pontifex, qui etiam post multa dissidia acceptasq; injurias à populo Romano, Nicolao Fortebraccio, & Concilio Basiliensi, Pontificatum cum pace administrabat,

Pax inter Alfonsum & Pontificem.

totum

notum sese dedidit ad recuperandum Picenum, quòd à Francisco Sfortia Comite tenebatur. Atque ut id facilius posset præstare, Alfonsum sibi reconciliare decrevit: quamobrem misit Terracinam ad illum, Ludovicum Patavinum, Patriarchã Aquileiensem, & fœdus statim cum eo hisce conditionibus inijt. Vt Pontifex in Alfonsum ceu legitimum Regem jura Neapolitani Regni conferret, & Fernandum ejus filium, quem ex Iuvencula Valentina illegitimo thoro susceperat Regni hæredem legitimum declararet. Alfonsus è contrà ad recuperandum Picenum omnem operam industriamque promitteret: civitatem Ducatam, Cumulum atque Matricem Aprutij urbes, Ecclesiæ restitueret. Ea pace confecta, accersivit Terracinam ad se Alfonsus Nicolaum Piecininum militiæ ducem: quem ubi stipendijs suis conduxisset, & cum eo de ratione oppugnandi Piceni triduum consultásset, Neapolim redijt: & sequenti deinde Maio, comparatis magnis copijs, ipsemet ei bello interesse decrevit, quamvis ratione fœderis nequaquam obligaretur. Primum igitur versus Aquilam contendit quòd eam videre cuperet: & quãvis multi dissuaderent, ne in eam ingrederetur, quoniam ab Antonucio quodam Andiovinis addictissimo gubernaretur, & ab illo mali quippiã suspicarentur tamen ille magna fiducia, ingressus, ab incolis admodum honorificè exceptus est. Hinc deinde progressus, in Picenum pervenit, & Vissum urbem, quæ à Comite tenebatur, omniũ primam Pontifici recuperavit. Quo loco ad eum venerunt, Petrus Cotta, & Ioannes Balbus, Philippi Mediolanẽsis Ducis oratores: ut dehortarentur illum ab ea, contra Comitem generum suum,

Patriarcha Aquileiensis.

Fernandus legitimus promittatur.

Alfonsus suscipit expeditionem in Picenum.

Antonucius.

Vissum.

exped

expeditione. Sed Alfonsus tamen in Picenum progredi voluit, ut initi fœderis pacta conservaret: & positis castris inter montes Melonem atque Montechium, stipendijs suis conduxit Mannabarilem, Troilum Rosianum & Petrum Brunorum Parmensem, milites strenuos qui à Comite defecissent. Deinde ad Potentiam flumen metatus, per totam eam Regionem excurrebat, multasque urbes occupavit, inter quas fuerunt Sanseverinum, Tollentinum, Macerata, Æsium & Apignanum, quòd militibus prædæ concessit. Quibus confectis, ad Contradam arcem oppugnandam, quæ à Roberto Sanseverino custodiebatur, accessit: sed ubi quinque dies in ea re consumpsisset, & expugnari eam non posse conjiceret, descendit per eã Regionem, donec Fano, quò se Comes receperat, quinque passuum millibus abesset, omniaq; loca per quæ transisset occupavit. Hic verò cum jam videret Fanum, propter maritima auxilia obsideri non posse, & Braccios ad reliquum, quòd adhuc in Piceno supererat, occupandum sufficere sciret, deliberavit mox in Regnum redire. Itaque hinc castra movens, versus Fermum iter jam tenebat: cumque ad ejus portas perveniisset, Alexander Sfortia egressus cum illo strenuè dimicavit. sed repulsus tamen intra mœnia cum suis cedere coactus est. Perrexit Alfonsus rectà uti constituerat, & omnia loca occupavit, quæ inter Fermum & Ascolum occurrissent. Iamque Troento flumine superato, Teramum & Civitellam, quas urbes ei Comes in Aprutio occupaverat, recuperavit: distributisque copijs & Aprutij urbium administratione in Ioannem Antonium Taliacuotij Comitem, Paulum Sanguinesum, & Iacobum de mõte

Mannabarilis.

Contrada arx.

Alfonsus in Regnum redit.

Agano.

Agano Neapolim maxima cum laude ſeſe recepit: neque negligebat tamen auxiliares copias, quas ſuis ſubinde mittebat, & claſſem quoque octo triremium in Fermenſi portu alebat, quæ illine omnem maritimam oram Piceni poterat perluſtrare: & quandoque etiam, ad eandem hanc expeditionem cõtinuandam, in Picenum Mannabarlẽ, Cæſarem Martinengum, Ramundum Bovillum, & Ioannem Vintimilium mittebat.

1444. Alfonſi fœdus cum Genuenſibus.

Sequut⁹ eſt deinde ann° Chriſtianæ ſalutis MCCCCXLIV. quo, Raphaele Adurnio Duce Genuẽſibus imperãte, Alfonſus cũ ijs fœdus inijt ad V. Idus Aprilis: ijs conditionibus, ut quòd utraq; pars usque ad illud tempus alteri eripuiſſet, tanquam proprium quiddam poſſideret: nec qui quã recuperare tentaret quod prius amiſiſſet, aut alterius partis hoſtibus auxilia ſuppeditaret. Præterhoc autem, obligabantur etiam Genuẽſes, Alfonſo quotannis, quamdiu viveret, aureã pelvim honorarij muneris nomine offerre. Sed non diuturna tamen fuit hæc pax, quoniã Alfonſus hoc eorum munus non niſi cum quadam ſolennitate excipiebat: convocabat enim omnes nobiles aulicos, & populum ipſum ad hoc ſpectaculum, deinde in ſedili Regio ſedens, pelvim ceu triumphale munus à Genuenſibus excipiebat. Quamobrem illi magnopere indignati, antequam quartus annus elaberetur, munus noluerunt amplius mittere: fractaq́ue pace deinceps, ſe mutuò vexare nunquã deſierunt.

Antonius marchio Crotoniata.

Poſtea verò, cum hæc ita peracta fuiſſent, Antonius Marchio Crotoniata, qui paternum genus à Centilia, maternum verò à Vintimilia familia ducebat, & pro Alfonſo antea multa per Apuliã Calabri-

Calabriamque præclarè gesserat, ad fontem Papilium cum trecentis equitibus pervenit. In quem locum cum convocati fuissent à Rege omnes totius Regni magnates, accusatur coram Alfonso, quòd uni ex præcipuis nobilibus aulicis mortem intentârit. Itaque clanculum illinc discedens, Cathanzanum quam urbem ipse possidebat, sese recepit, atque illinc antiquas sopitasque jàm inimicitias suscitare, multosque non tantum Regni magnates, verùm etiam Venetos, aliosque Italiæ Principes, per suos Oratores ad arma contra Regem capienda hortari cœpit. Sed frustra tamen id totum tentavit: nam Rex bello illum persequutus Crotonem, omnemque ejus ditionem occupavit, & Cathanzanum obsessum ad deditionẽ absque ullis conditionibus coegit: Ioanni verò Nuceo Longobardico, qui Consiliarius illi & autor hujusce rebellionis fuerat, quicquid haberet eripuit, & extra Regnum in exilium misit. Dum autem in hac expeditione occuparetur Alfonsus, desecerunt iterum ab illo Iosias Aquavivensis, itemque populus Taramensis, qui Sfortianos in auxilium vocarunt. Et cum illis Comes Antonium Trivultium, & Sebastianum Canosum submisisset, pulsi fuêre ab illis Aragonici, qui se ipsis apposuissent. Verùm cum Asculum quoque ad Comitem, paulò pòst in Piceno defeciſſet, & Rex ejus rei causa Vintimilium eò misisset: aufugerunt omnes Sfortiani, Fermumque sese receperunt, & Iosias in summum discrimen amittendæ suæ ditionis pervenit: sicque pergentes Aragonici simul ac Pontificij, non desierunt bellum continuare, donec universum Picenum, solo Æsio excepto, & denuo se Sfortianis dedidérat, occupavissẽt.

Ioã. Nuceus

Novi motus in Piceno.

Erant

Bellum in Longobardia

Erant per idem ferè tempus in Longobardia grauissima bella inter Venetos & Philippum Mediolani Ducem: cumque Philippus Pisaurensem Comitem ad sua stipendia perduxisset, & viribus pecuniaque exhaustus non solvere posset, ad Alfonsum confugit, & ab eo quòd jam Eugenius Pontifex esset defunctus, in ejusque locum Nicolaus V. successisset, auxilium postulavit. Quamobrem illi Alfonsus, acceptorum beneficiorum haud immemor, tribus modis succurrit: & ita quidem ut nullo modo tamen violaverit, quæ Romanæ Curiæ sub Eugenio promisisset. Primum enim curavit ut Comes Æsium, quam urbem in Piceno solam tenebat, Pōtificijs pro triginta quinque aureorum nummum millibus restitueret, eaque pecunia Philippus juvaretur: deinde ei in Lōgobardiam subsidio misit Ramundum Bouillum cum mediocribus copijs, itemque Cæsarem Martinengum: quamvis hic fortunam prosperiorem sequutus ad Venetos paulò post transiverit. Et tandem ipsemet quoque, anno salutis Christianæ MCCCCIIII. Capuam Cajetamque, atque hinc Tyburtum usque pervenit: ubi magnum exercitū comparavit, ut Florentinis in Tuscia bellum inferret, quoniam adversus Philippum cum Venetis fœdus inijssent. Dum verò hoc ita constituit, literas à Philippo accepit, quibus rogabatur, ut unum ex suis intimis ad sese quàm citissimè mitteret. Quamobrem ablegavit ad eum Alfonsus Ludovicum Poggium, quem communi nomine fratrem Puccium appellabant, virum in rebus gravibus maximè exercitatum: & is ad Philippum perveniens, ægrotare eum deprehendit, & eo animo erga Alfonsum esse affectū, ut suum illi Principatum

Alfonsus Philippo Ducis auxilium præbet.

1447.

Frater Pucius.

Alfonsus hæres a Philippo institutus.

cipatum omnem testamento legare decreviſſet: jamq; velle Ramundo Bovillo, qui in Lõgobardia erat, omnes reditus munitionesq; Imperij tradere, ſolis Papienſi & Mediolanenſi arcibus exceptis, quas ipſimet in manus quaſi tradere cuperet: & deſiderare ut Rex harum rerum quam citiſſimè certior fieret. Quamobrem Alfonſus ubi hæc omnia ex Puccio, qui Tyburtum mox advolaverat, cognoviſſet: vehementer doluit, quòd tantus Princeps, & quem patris loco habebat, in eas anguſtias à Venetis compulſus fuiſſet, ut Imperio renunciare conſtituiſſet. Et eundem Puccium magna celeritate Mediolanum remiſit, cum mandatis, ut Philippum bono animo eſſe juberet: ſe enim mox illi ſuppetias laturum, venturumque in Longobardiam ad eum, non accipiendi Principatus ſpe, ſed ut illum à Venetorum rabie defenderet: cogitáret igitur potius Venetorum Imperium alijs diſtribuere, quàm ſe ſuo principatu privare. Dum Puccius cum hiſce mandatis Mediolanum contendit, Philippus febri & diſenteria gravatus, ex hac vita Idibus Auguſti migraverat, & Alfonſum totius Imperij ſui hæredem nuncuparerat. Itaque traditur Ramundo, uti defunctus conſtituerat, ipſa quoque Mediolanenſis arx: & ille convocatis ad ſe omnibus belli ducibus, qui Philippo militaverant, utpote Guidantonio Faventino, Carolo Gonzaga, Ludovico Vermio & Ludovici Sanſeverini filijs, eos omnes Alfonſo jurejurando devinxit. Sed illi tamen paulò pòſt, hujus datæ fidei obliti ſunt: nam cum populum Mediolanenſem, ſe in libertatem vindicare velle cognoſcerent, conſenſerunt illi, & Ramundi militem omnemque ſuppellectilem, quæ in

Philippus moritur.

Mediolanenſes deficiunt.

Sancti Ambrosij Collegio servabatur, direptum runt. Populus igitur parva pecuniæ vi, maiorem arcem obtinuit: qui in minori erant, se aliquandiu defenderunt, sed cum populus eis persuaderet, Alfonsum suppetias illis non esse laturum, diviserunt inter sese septendecim aureorum nummûm millia, quæ in Philippi scrinijs deprehendissent, & arcem populo tradiderunt: quam ille cum occupasset, unà cum altera ex fundamentis evertit. Alfonsus autem expeditionem contra Florentinos susceptam, cujus causa Tyburtum venerat, nihilominus continuandam sibi existimavit. Itaque celebratis Philippo apud Sabinos magnificis exequijs, in Senensium fines reversus est, & contra Florentinos progressus, eos incendijs rapinisq; vehementer vexavit: nam ripam maranciam in agro Volaterrano, Gerardicique tractus Castella, & Piscariæ Castellionem occupavit. Florentini ergo qui nihil tale suspicati fuerant, stipendijs suis conduxerunt Federicum Vrbini Comitem, & Sigismundum Malatestam Arimini Dominum, eaque hyeme pro virili se defenderunt. Verè inuente deinde, anno salutis nostræ MCCCCIIL. Plumbinum obsedit Alfonsus, quòd ita se Florentinorum auxilijs defendit, ut ille, quamvis sua classe ipsis Lilij insulam eripuisset, intemperie quadam aëris afflictus, vix in Regnum, magna exercitus parte amissa redire potuerit. Sed cum brevi tempore pòst obijsset Ranaldus Vrsinus Plumbini Dominus, cœpit metuere Catharina illius uxor, ne forte ipsa vidua jam, ab Alfonso bello peteretur: itaque promissa illi tributi nomine, quotannis dum viveret aurea patera, quæ pondere æquaret quingentos nummos aureos, pacem impetra-

Alfonsus bellum gerit contra Florentinos.

Plumbinum.

petra-

petravit: Quòd sanè tributum deinceps semper fuit persolutum, etiam ab Emanuele Apiano, qui Catharinæ in Plumbini possessionem successit. Quibus rebus ita confectis, Florentini quoque suos Oratores ad Alfonsum miserunt, pacem ab eo postulantes, eamque Sulmone facilè impetrarunt: ea tamen conditione, ut Lilij Insula & Castellionem Piscariæ ei relinquerent.

Florentin. pax cum Alfonso.

Neque verò neglexit etiam per id tempus Mediolanensium libertatem Alfonsus, cum ipsius Francisci Comitis, tum reliquorum ejus Ducum, qui Ramundum tam iniquè tractaverant, odio permotus. Nam cùm ipsi suos Oratores ad eum Aquavivam, quæ in Aurelia via est misissent, ut subsidium ab eo peterent: annuit ille, quamvis non multum ea re effecerit: fortè quòd jam ante divinitus constitutum esset, ut sicuti ad eum Regnum Neapolitanum ita ad Franciscum Comitem Mediolanense Imperium perveniret. Misit tamen suis sumptibus, adversus Franciscum & Alexandrum ejus fratrem, Iacobum Comitem, & Franciscum Piccininum, ut Parmam oppugnarent, quam Parminianus custodiebat: & Nicolao Guarierio Othoboni tertij Parmensis tyranni filio, Sfortianorum hosti, subsidio itidem misit octingentos equites, quibus arcem Parmensem defenderet. Asturem verò Faventinum suis stipendijs conductum, in Longobardiam misit cum mille quingentis equitibus: cumque eum à Comite pecunia corruptum Faventiam redijsse cognovisset, iterum substituit illi Ramundum Anichinum cum equitibus quingentis: sed hic

Alfonsus favet libertati Mediolanensium.

Colonum perveniens ab Alexandro cæsus fuit.

Federicus III. Alfonsum visitat.

Vbi ex Tuscia Alfonsus in Regnum redijsset, Federicus III. Imperator, cum per id tempus Romæ Coronam à Pontifice accepisset: ad eum Neapolim usque pervenit, unà cum Helionora conjuge, ex Portugalliæ Rege ex Ioanna Alfonsi sorore nata: ibique ab Alfonso magnifica pompa excepti, & incredibili honore muneribusque affecti sunt, per plures dies quibus illic fuerunt. Nullum hic magnificentiæ officium abfuit: fontes enim viniferi per urbem instituti erant, Germanisque, quæ à mercatoribus emerent, omnia gratis dabantur: quòd illa omnia liberaliter Alfonsus postea soluturus esset. Longum esset describere, certamina in palæstra tanta magnificentia adornata, Choreasq; & alio ejus generis summo cum apparatu per urbem instituta. Illa enim omnia tanta fuisse accepimus, ut nullius oratoris facundia explicari posse pro dignitate viderentur. Quæ omnia ab Alfonso in ea celebritate, etsi tam magno sumptu fuissent instituta, Federicus tamen discedens, nullam Regiæ virtutis existimationem post se reliquit.

Alfonsi fœdus cum Venetis.

Iam verò Franciscus Sfortia Comes Mediolanensem principatum occupaverat: & Veneti ejus rei causa, sicuti ipsi asserebant, aut potius, sicuti re ipsa apparuit, quòd secum fœdus ad illius excidium inire noluissent, concitato tumultu omnes Florentinos Venetijs, cæterisque suis urbibus expulerunt. Quæ res magno iterum atque periculoso bello originem dedit. Florentini enim ulciscendæ injuriæ causa, Cosmo Mediceo Duce, tantùm apud Franciscum Mediolanensem Principem egerunt, ut unà secum bellum Venetis inferre decreverit,

reverit. Quamobrem illi Leonelli Estensis Ferrariensis Marchionis opera fœdus cum Alfonso Rege inierunt, & ita cum illo composuerunt, ut quoniam Florentinos magno odio prosequeretur, illis bellum faceret, dum ipsi Ducem Mediolanensem oppugnarent: sic enim fore, ut neque hic illis, neque illi huic ullo modo subvenire possent. Et Alfonsus, qui pacta summa fide observabat, primùm quidem Gulielmum Monferratum suis stipendijs conductum, cum quater mille equitibus duobusque peditum millibus in Alexandriæ fines misit, & unà cum Venetis sumptum fecit in Gibertum Coregium: qui ambo viri strenui in Parmensi ditione, per duos annos continuos cum Duce bellum gesserunt. Deinde anno Servatoris MCCCCLII. adversus Florentinos in Tusciam misit Fernandū filium, cum sex equitum, & duobus peditum millibus, eiq; adjunxit Neapolionem Vrsinum, Eversum Anguillaræ, & Federicum Vrbini Comites: qui in Cortonæ Aretijque fines ingressi, eos rapinis davastarunt, Foianum oppidum non contemnendum atque munitum expugnarunt, & Astorrem Faventinum, qui primus Florentinis suppetias tulerat, conciderunt: deinde occupatis adhuc aliquot arcibus, sese Aquavivam in Aureliam viam ad hybernandum receperunt. Iamque etiam Antonius Olzina, Florentinis Alfonsi nomine Vadam in agro Volaterrano eripuerat, eaque munita, illos multis molestijs afficiebat. Dumque hæc ita geruntur, revertitur in Italiam Renatus, cum ut Francisco suppetias ferret, tum quòd speraret, confectis Longobardicis bellis, novos motus in Regno Neapolitano posse concitari. Veneti autem cognito ejus adventu,

Veneti & Alfonsi bellum cum Florent. & Mediolanensibus.

1452. Fernandus Aragonicus.

Antonius Olzina.

Renatus in Italiā redit.

ventu, apud Sabaudiæ Ducem & Montisferrati Marchionem effecerant, ut illi iter pedestre præcluderetur: quamobrem cum binis tantùm navibus Genuam appulit, reliquum verò ejus exercitum Astam usque conduxit Ludovicus Delphinus Viennensis, qui postea Rex Galliæ fuit, ejus nominis XI. quòd videlicet Venetos odisset, & Francisco consultum esse cuperet. Sed Renatus postquam tres circiter menses cum suis in Italia fuisset, nec quicquam memorabile adhuc gessisset, nescio ex qua occasione permotus, subitò in Galliam denuò contendit, magnamque inconstantiæ existimationem de se reliquit, ac si magnis gravibusque rebus expediendis, minimè aptus esset. Iamque post Renati discessum, incipiebant utrinque hostes belli incommodis fatigari, præsertim quòd non leve detrimentum Christiani eo anno accepissent propter captam à Turcis Constantinopolim. Itaque Simonis Camerini Hæremitani opera, viri ex Divi Augustini Societate non magnę eruditionis, sed officiosi atque fidelis, pax inter Venetos, Mediolanensem Ducem, & Florentinos, Alfonso inscio, constituta est, anno salutis MCCCCLIV. nona die Aprilis. Et Alfonsus quamvis indignatus esset, quòd eum non itidem ad pacem hanc invitassent: tamen, ut solebat amicorum utilitatem privatis honoribus præferre, eam paulò pòst confirmavit, & Fernandum filium ex Tuscia revocavit. Sequenti deinde anno, miserunt etiam ad eum Nicolaus Pontifex quidem Firmanum Cardinalem, Veneti verò, Dux Mediolanensis atque Florentini alios Oratores, & cum eo totius Italiæ nomine pacem atque fœdus inierunt, in annos vigintiquinque: solique excluſi ab hoc fœdere

Constantinopolis à Turca capta.

1454.

Commune fœdus Italorum.

fere fuerunt, urgente Alfonſo, Genuenſes, Sigiſmundus Malateſta, & Aſtor Faventinus: & in ipſis conditionibus manifeſtè exprimebatur, ne illis fœderatorum quiſquam ſuppetias ferre poſſet. Genuenſibus quidem quòd pacem non ſervaſſent, Sigiſmundo, quoniam accepta à Rege pecunia, & cum mille octingentis equitibus, ducentisque peditibus in Tuſciam miſſus, defecerat, & tranſierat ad Florentinos: Aſtori denique, quoniam (uti ſuprà dictum eſt) cum ad Parmam oppugnandam miſſus eſſet, accepto ſtipendio inſtitutum neglexiſſet, & ſeſe domum recepiſſet. Et quamvis in illum usque diem Alfonſus cum Franciſco Mediolanenſi Duce ſimultates habuiſſet: tamen cum jam ipſius virtutem atque potentiam cognoviſſet, ſimulque ſciret Ioannem Renati filium, qui Calabriæ Dux appellabatur, multa cõtra ſeſe totiusque Italiæ tranquillitatem machinari, eum ſibi conciliare, & affinitate aliqua devincire conſtituit. Itaque Hippolitam Mariam ejus filiam Alfonſo nepoti, primogenito Fernandi filio, deſponſavit, & Helionoram neptim ſuam eodẽ patre natam, viciſſim in matrimoniũ promiſit Sfortiæ Mariæ Franciſci Ducis filio: quòd tamen matrimonium, cum Helionora admodum juvenis eſſet, propter motus, qui deinde ſequuti ſunt in Italia, impeditum, eaque puella Herculi Eſtenſi II. Ferrarienſi Duci elocata fuit. Quibus ita confectis, totaq; Italia jã novo fœdere pacata, ac Rege cũ Franciſco peculiari affinitate cõjuncto, diſcedit ex hac vita Nicolaꝰ VI. Pont. anno Domini MCCCCLV. eique in Pontificatũ ſubſtituitur Caliſtus III. Is Cathalanus erat, natus Valentiæ ex Borgia familia, & pluribus annis Alfonſo à

Alfonſus cõtrahit amicitiam, cum Mediolanẽ Duce.

Nicol. V P. Caliſtus III P. 1455.

Amicitia incon stans.

consilijs fuerat, ut illius rerum peritissimus esset. Cum ergo eum Regis orator interrogasset, quo animo erga Alfonsum esse vellet, respondit: Gubernet ipse suum Regnum, ego meum administrabo Pontificatum. Et quamvis multis fictas tantùm eas esse inter illos inimicitias existimarent tamen postea apparuit verissimas fuisse, ejusque rei causam in Calisto potius quàm Alfonso, pro communi videlicet Sacerdotum natura, extitisse. Hoc enim illius animi manifestum indicium postea fuit: quòd ubi de Regis morte certior factus esset, sublatis in Cœlum oculis, magna lætitia in hæc verba prorupit: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Et deinde statim Fernandum ejus filium Neapolitano Regno, confecto diplomate movit: veluti nos ea paulo post, copiosius suo loco docebimus.

Calisti malus animus.

Bellum contra Senenses. 1456.

Sequutus est deinde annus salutis nostræ MCCCCLVI. quo inito jam hoc inter Italos fœdere, electoque novo Pontifice, Iacobus Piccininus Comes, & Mathæus Capuanus, unà cum multis alijs, quibus nulla pendebantur stipendia, conjũctis viribus in Senensium fines ingressi sunt: cumque levia quædam gessissent, à Venetis atque Sfortianis, qui Senensibus subsidio venerant pulsi, sese ad Castellionem Piscariæ receperunt. Hic verò obsessi, se strenuè defenderunt: sed propter obsidionem commeatu destituti, cornis prunellisque immaturis per plures dies vesci coacti fuerunt: postea tamen, Orbitello per proditionem capto, & commeatu adjuti, se sustentarunt, donec illis Alfonsus auxilio venisset. Is enim pecuniam illis annonamque navibus submisit, & confœderatos solicitavit, ut ipsis quotannis centum aureorum

Orbitellum.

nummûm

summùm millia penderent, quòd id ad communem Italiæ tranquillitatem, permultum facere posse putaret: cumq; nullus eorum assentiretur, effecit nihilominus Rex, ut Senensibus Piccininus omnia quæ illis eripuisset, restitueret, & suis stipendijs eum in Regnum recepit. Neque mihi videtur silentio prætereundus esse hoc loco terræmotus, qui eodem anno in Regno fuit: tantus profectò, quantus nunquam ibi fuisse memoriæ proditum est: cum tamen Philosophi & rerū naturæ indagatores, Campaniam, Leboriosq; campos hujusmodi calamitatibus nunquam caruisse asserant. Cœpit is nonis Decembribus nocturno tempore in diversis Regni locis, & per totū eum mensem deinde, alijs atque alijs horis, non sine magno hominum terrore, leviter tantum sævit, usque ad III. Calen. Ianuarij: quo die tandem, circa XVI. horam usqueadeò crevit, ut post hominū memoriam nihil tam horribile usquam fuisse acceperimus: sumpto enim initio Neapoli, se per Leborios, Aprutium, Apuliamque explicavit, magno cum hominum excidio, multarumq; civitatum ruina. Multa magnifica ædificia rerumpublicarum, multæ privatorum domus arcesque ex fundamentis corruerunt: quosdam terræ hiatus quidam absorpserunt: nonnullæ denique, sicuti Boianum, hoc modo absorptæ, lacum in sui monumentum reliquerunt. Tantaque fuit ea clades, ut Pius II. Pontif. & Antoninus Archiepiscopus Florentinus in suorum temporū historia asserant, reductis ad calculum, qui in singulis locis perjissent, triginta hominum millia fuisse desiderata: acerbissimo nempe casu, qui jam ad eam calamitatem accedebat, quā antea ex tot bellis pertulissent.

Terræmotus in Regno.

Boianum.

1457. Sequenti anno misit Alfonsus mense Novembri, Iacobum Piccininum per Aprutium in Sigismundi Malatestæ ditionem, ut eum oppugnaret, quoniam à communi fœdere (uti jam diximus) excluſus erat: qui tamen, postquam Federici Vrbini Comitis ope, ei aliquot castella cis Metrum Fani fluvium sita occupaſſet, discessit, & institutum reliquit, quòd eum sua loca ita munijsse cognouisset, ut non facilè illi quisquam molestus esse posset.

Alfonsi bellum contra Genuenses.

Per idem ferè tempus, diripuêre Aragonici navem quandam Genuensem, quæ onerata ex Scio Genuam contendebat. Itaque indignati ob eam causam Genuenses, miserunt Ioannes Philippum Fliscum in portum Neapolitanum cum quatuor maximis navibus, ut ibi Regis classem exureret: sed is cum ab ijs qui classem defendebant, tum vi tormentorum, quæ ex urbe emittebantur pulsus esset, discedere coactus fuit. Nec multò post insequuta iterum Regia classis, sex Genuensium naves ad montem Circellum apprehendit, easque direptas, conjectis in fugam gubernatoribus, submerserunt. Itaque interceſſit tunc universa Italia pro Genuensibus apud Regem, ut pacem inter ipsos conciliarent: sed id frustrè fuit. Alfonsus enim ab exulibus quibusdã Genuensibus instigatus, maiori adhuc cum fiducia expeditionem adversus ipsos

Perinus Fregosius.

suscepit. Et Perinus Fregosius eorum Dux, cum unicam esse videret mitigandi Regis rationem, si abdicaret se Ducis dignitate, eumq; Adurnijs restitueret, postquam multorum auxilium in Italia frustrà imploraſſet, ad Carolum VII. Galliæ Re-

Genua Gallo tradita.

gem confugit, eique Genuensem urbem donavit. Quamobrem Carolus accepta conditione, mox

Genuam

Genuam misit Ioannem Renati filiũ: qui in eam ingressus, eaq; in suam potestatem cum Castelletto cæterisq; munitionibus accepta, portũ adversus Alfonsi classem transversis catenis munivit, auxilioq; Perini adjutus, nihil eorum omittebat, quæ ad urbis custodiam facerent. Alfonsus autem è contrà, ad eam expugnandam Bernardo Villamarino Duce, adduxit viginti nares optimè instructas & decem triremes: cum quibus non procul à Genuensi portu subsistens, Palermum Neapolitanum, cum magnis copijs urbem in continenti obsidere curavit: eoque modo Genuam tam graviter obsidêre cœperunt, ut jam certa victoriæ spes fuisset, ni ultima linea rerum humanarum supervenisset. Incidit enim in febrim sub Iunij mensis finem: nec tamen quicquam omittebat rerum necessariarũ primùm: verùm morbo tandem victus, ex hac vita Calendis Iulij discessit, anno Servatoris MCCCCLVIII. Quidam ajunt eum quarto die ante hasce Calendas obijsse: Iamq; annos natus erat sexaginta sex, & Regnum Neapolitanum annos viginti & duos administraverat. Successorem reliquit in Aragoniæ quidem Siciliæque Regnis Ioannem fratrem suum, in Neapolitano verò Fernandum filium. Hic sanè digna mihi vel imprimis videtur tanti Regis præstantia, ut de illius vita breviter aliquid dicamus, postquam hactenus res ab illo præclarè gestas, quantum ad institutum nostrum facere videbatur, explicuimus: ut intelligant hujus nostræ historiæ Lectores, Alfonsum non solius Neapolitani Regni, verumetiam multorum aliorum dignissimum Regem extitisse: & ipsis quæ possedit Regnis, longè fuisse præstantiorem. Cæterùm communis fere est omnium historico-

Bernardus Villamarinus.

Alfonsus moritur.

1458.

Alfonsi vita.

Regnat. historicorum sententia, Athalaricum Gothorum occidentalium, qui Visigothi dicebantur, Regem, Hispaniæ Regnorum & familiæ quæ hodie adhuc illa possidet, autorem fuisse. Ioannes igitur Castellæ Rex primus hujus nominis, & ab Athalarico octuagesimus, ibi regnare cœpit anno salutis Christianæ MCCCLXXIX. & ex Helionora Petri Aragonici Regis filia binos filios suscepit: Henricum scilicet & Fernandum, qui propter excellentem virtutem & mores optimos lumina mundi ijs temporibus dici meruerunt. Et Henricus quidē, quod natu maior esset, patri in Regnū Castellæ successit, ac tertius ejus nominis fuit. Fernandus verò ad Aragoniæ Regnum vocatus, propter Martini senioris obitum, qui mortuo jam antea ejusdem nominis filio, sine legitimis liberis discesserat non tam cognationis privilegio, quam singulari virtute & gratia, qua per totam Hispaniam pollebat, summo honore omniumq; consensu exceptus fuit, anno salutis humanæ MCCCCXII. Rejectis scilicet reliquis competitoribus, Ludovico Andiovino I I. qui ratione Violantis uxoris suæ ex Aragonica familia natæ, Regnū appetebat, itēque Iacobo Vigelli Comite, & Federico Martini illegitimo filio, juvene adhuc, sed pluribus charissimo & Regia planè indole. Ex hoc igitur Fernādo antequam ad Aragoniæ Regnū perveniret, & Blanca Alocheri Comitissa, Sancij consobrini sui ex Regia stirpe nati filia, genitus fuit Alfonsus, primus eorum filius: & post patris obitum, qui in Aragonia non diu admodum regnavit, cū ab ipso tum fratribus suis, quorum suprà mentionem fecimus, habuit Regnum Aragoniæ, Valētiæ, Siciliæ, Sardiniæ, Maioricæ: & denique ipsum quoq; Neapolitanum,

politanum Regnum, eo quo diximus modo, occupavit. Statura mediocri fuit, corpore pulchro & alacri: facie pallida magis quàm fusca aut alba: oculis Lynceis, aspectuque læto: nasum in medio altiorem adeoque Aquilinum habebat, qualis nẽpe Regibus ex Persarum sententia convenit. Pili ei nigri erant, eosque breves habere volebat, ut aures occultare nequirent. Oratione utebatur concisa, pura, sententijsq; referta: & in respondendo humanus erat ac placidus, multumque interesse putabat, ne quem suo responso offensum à se dimitteret: itaque si quando ab illo peteretur etiam aliquid, cui assentiri non posset, dilationem potius aliquã interponebat, quàm ut planè negaret. Religioni erat deditissimus, sacrisq; diligẽtissimè solebat interesse: nec quicquam eorum prætermittebat, quæ ad frequentiam, ac maiestatem sacrificiorum facere possent. Dum verò jam sacra fierent, usque adeò attentus astabat, ut cùm aliquãdo templũ terræmotu quodam vacillaret, in quo sacris interetat, & omnes qui aderant metu perculsi aufugerent: ipse solus remansit ipsumque Sacerdotem, qui itidem perterritus aufugere volebat, retinuit, jussitque ut Sacrificium perficeret: cujus rei causa postea, cum ex ipso quæreretur, & cur tanto periculo se exposuisset, respondit cum quadam maiestate, id quod in Salomonis Ecclesiaste est: Corda Regum in manu Dei esse. Et si quando incideret in eos, qui Sacram hostiam per urbem ferrent, eam ipse quoq; pedes magna cum reverentia comitabatur. Temperans admodum erat, maximè in vini usu, quod aut non omninò vitans, bibebat, aut multa aquâ diluebat. Formam, omnemque pulchritudinem amabat, eamque non

minus

minus de moribus indicare ajebat, atque flores de fructu: nec tamen modestiam ullo modo violabat: Liberalis erat, & magnos sumptus faciebat. Itaque cum aliquando de Tito Imperatore narrare audiret, quòd dicere solitus fuisset, videri sibi illum diem amisisse, in quo non aliquid dono dedisset: & ego inquit gratias Deo ago, quòd hujus rei ratione nullum adhuc diem amiserim: & meritò sanè: nam & erga alios Principes eorumque Legatos insigni quodam munificentia utebatur. Difficulter quenquam morte damnabat: & quanquam justissimus esset, tamen minimè humano sanguine delectabatur. Scelestos autem homines perditosque latrones, quos magnopere oderat, singulorum locorum magistratibus puniendos commisit: idque tanta cum severitate sub eo Rege fuit observatum, ut præter superiorum temporum consuetudinem, totum Regnum ubique securum esset, & tutò hinc inde cum homines peregrinari, tum merces devehi possent. Inter dimicandum strenuus terribilisque erat: sed postquam finis esset certamini impositus, & victoriam obtinuisset, perhumanus erat, & omnis injuriæ obliviscebatur. Vxorem habuit Mariam consobrinam ex Henrico III. de quo ante diximus natam, & Ioannis II. Castellæ Regis sororem: fœminam rarissimam, quæque illis temporis lustitiæ, pudicitiæ pietatisq; speculum vocari meruit: verùm hæc in Italiam nunquam pervenit, neque ei liberos ullos peperit. In apparatibus faciendis autem, ornamentisque rei domesticæ, ac supellectile aurea, argentea, sericea, aut alia ejus generis comparanda magnificus erat Alfonsus, imprimisq; gemmis delectabatur, ex qua-

Liberalitas.

Clementia.

Vxor Alfonsi

Supellex

rum

tum optimis, magnam copiam ex omnibus mundi partibus collegerat. Quibus omnibus in rebus, etsi magnificus esset, & valde sumptuosus, tamen suum ipsius corpus rarò, aut nunquam admodum precioso & inusitato vestitu ornabat: quòd sciret videlicet ornamenta corporis non efficere, ut Reges à cæteris hominibus differrēt. Spectacula autem & certamina armis, cum in arce sua perpetuò instituit, tum per urbem quoque magnifice semper voluit celebrari. Multa diversis locis ædificavit, quorum præcipua fuēre arx nova, quam ad eum modum atque elegantiam renovavit, qua eam nunc esse videmus: Ovi arcem quoque jam antè munitissimam ita expolivit, ut Regiam commodamque habitationem præbeat. Portus Neapolitani munitiones auxit, & paludes exsiccandas curavit, quæ circa urbem sitæ, aërem insalubriorem reddebant. Naves ingentis magnitudinis constituxit, quæ in mari non naves esse, sed arces quædam urbesque videbantur. Venabatur canibus libenter, & aucupijs præcipuè, quæ falconibus perficiuntur, deditus erat, quo exercitij genere multum temporis consumebat. Re militari plurimum delectabatur, & gloriæ cupidus erat, ociique inimicissimus: itaque cum illi in Regno Neapolitano vivente etiamnum Ioanna, à gravioribus rebus vacaret, bellum navale adversus Barbaros infideles bis gessit. Ac primo Zerbiam insulam quæ antiquitus Lotophagorum erat, occupavit: cum enim ea continenti ponte jungeretur, Alfonsus cupiens impedire ne per eum subsidia incolis ferrentur, rupit illum, constructoque magno aggere oppugnare insulam cœpit. Butiferus verò Tuneti

Bella contra Barbaros ab Alfonso gesta.

Rex

Rex ei cum centum Æthiopum millibus se opposuit: itaque commisit prælium cum illo, eumque ita profligavit, ut præcipui quique in ejus exercitu omnes interierint, & ipse Rex fuga vix salutem sibi quærere potuerit: quamobrem non modò insulam occupavit, sed Butiferum quoque tributarium per multos annos sibi esse coegit, & præda onustus in Siciliam rediit. Quo loco ubi se aliquantum refecisset, novam expeditionem suscepit adversus Africam urbem, quæ ita totius Regionis nomine appellatur: & ubi illius situm considerasset, redire constituit: itaque universam classem, & quicquid in portu Africani haberent diripuit, amplissimaque spolia in Siciliam Ischiamque reportavit. Alia quoque bella extra Italiam gessit, dum Regnum Neapolitanum pacatum habuit. Nam Bernardum Villamarinum misit in Epirum, qui omnem Venetorum ciassem, quam illic haberent, exussit, propterea quòd ipsi quoque, Vnam ex suis navibus in Syracusano portu combussissent. Nec levia quoque auxilia Christianis adversus Turcas suppeditavit: cum enim Acarnaniæ Despota, qui Ioannis Vintimilij filiam in uxorem habebat, à Turcis obsideretur, misit illi subsidio Socerum cum magnis copijs: qui proinde trajecto Ionio mari, hostes invasit, magnaque eorum strage edita, Despotam generum obsidione liberavit. Misit etiam sudsidio contra Turcas, Scanderbachio Camusæ Albanorū Principis filio viro fortissimo copias suas: quæ Croiam ijs eripuerunt & Alfonsi nomine defenderunt: cum Scanderbachij nepos adversus patruum Turcarum stipendia mereret, illum quoque ceperunt, & Neapolim misêre captivum. Nemini enim deerat

Alfonsus

Alfonsus contra infideles : sed quandiu vixit, omnibus qui ab ijs infestarentur, pecunia atque milite auxilium suppeditavit. Literarum verò studia plurimum amavit, & dicere solebat, cum aliquando legeret proëmium in Augustinum de civitate Dei, cujusdam qui illum autorem in Hispanicam linguam transtulisset, in sententiam quandam incidisse, quæ Regem non literatum, asinum esse pronunciabat Corona exornatum : eoque dicto usqueadeò affectum fuisse, ut decreverit operam literis omnibus modis navare; quamvis ætate mediocriter esset profectus. Ac mirum sanè est, cum tot bellicis tumultibus occupatum, tanta fortunæ varietate agitatum, tot denique negociorum generibus intentum, nunquam tamen lectionem intermisisse, nunquam colloquia atque disputationes de re literaria doctissimas neglexisse. Nam & in extrema ætate jam, nunquam à se Grammaticum quendam Martinum nomine virum senem dimittebat, sed perpetuò apud se habebat, etiam inter media negocia, & de literarum studijs cum eo conferebat: qua sedulitate tantum sanè profecit, ut Epistolas Senecæ minimè faciles, & ad moralem Philosophiam accommodatas, in linguam Hispanicam transtulerit, ut tanti illius viri moralia præcepta universæ ei genti innotescerent. Historiarum propè omniū peritissimus fuit, nec parum etiam in Oratoribus atque Poëtis profecerat, & moralis denique Philosophiæ sententias notissimas habuit. Theologiæ autem studio tantopere delectabatur, ut gloriari ausus fuerit, se novum atque vetus Testamentum decies & quater, cum omnibus glossis & commentarijs perlegisse: ut non modo sensum, sed ipsa quoque ver-

Studia literarum.

Scripta Alfonsi.

ba sæpissimè ex Orationis contextu referre posset. Et in arduis illis atque gravibus Theologorum controversijs, utpote de Prædestinatione, Libero arbitrio, Trinitate, Sacramentis & Eucharistia, si quando interrogaretur, promptè & graviter, non aliter atque Theologus, respondebat, quamvis raro tamen Latinè loqueretur. Propter amorem autem quo bonas artes prosequebatur, & ut significaret literatam cognitionem principibus viris maximè convenire, in Insignibus habebat librum apertum: & dicere solebat optimos sibi Consiliarios esse ipsos mortuos, quòd illi libros eorum intelligebat) neque metu, neque pudore, gratia aut alio aliquo affectu moverentur: sed quid fieri oporteret simpliciter declararent. Neque ex præda etiam aut urbium direptionibus quicquam ei adferebatur, quòd maiori cum voluptate susciperet atque libros. Quapropter etiam multis locis auditoria adornare, & scholas instruere curavit, multisque studiosis, qui tenuioris fortunæ essent, stipendia constituit, etiam extra suum Regnũ quandoque, ut musarum castra sequi possent. Et cum aliquando accepisset, Regem quendam Hispanum dicere solere, literarum studia generosis Principibus minus convenire: respondit hanc non Regis, sed bovis esse sententiam. Itaque non immeritò sæpius dicebat Ioannes Isara acutissimi judicij vir Alfonsum, si Rex non fuisset, summum Philosophum extitisse. Dum castra sequebatur Titum Livium & Caij Cæsaris commentarios secum habebat, nec ullam diem præterlabi patiebatur, quin in illis aliquid legeret: aiebatque de seipso, quòd ad arma & rem militarem tractandam, respectu Cæsaris ineptissimus esset: cujus nomen tantopere ama-

Hispania,

Viri eruditi.

Ioan. Isara.

te amabat, ut antiquos nummos, in quibus sculpta esset illius effigies, per totam Italiam quæreret, & in conclaui ritè collocatos seruaret: dicebat enim se vel ipsorum intuitu, ad gloriæ virtutisque studium excitari. In aula secum habuit viros omni studiorum genere Literatissimos, Iurisconsultos, Philosophos & Theologos: quos amplissimis stipendijs sustentabat, omnique humanitatis genere afficiebat. Et quosdam inter illos Oratores in humanioribus literis peritissimos, familiares admodum habuit in colloquijs ac domestica cõuersatione. In quorum numero fuerunt Bartholomeus Facius qui jucunda planaque oratione utebatur, & Historias quasdam scripsit, quæ non parum laudantur. Laurentius Valla Romanus, qui librum de Latini sermonis elegantijs exaravit. Georgius Trapesundus in transferendis Græcis Scriptoribus in Latinum sermonem exercitatissimus. Ioannes Auriſpa Siculus, cujus multæ Epistolæ extant, & alia quædam opuscula elegãter scripta. Antonius Panhormita Bononiensis vir summi ingenij, qui elegantes festivosque versus scribebat, & libellum reliquit de Alfonsi Regis dictis. Virorum autem qui nobilitate generis, animi magnitudine, dexteritate, & rei militaris peritia excellerent, in omnibus expeditionibus suis magnam copiam habebat, eosque præmijs & honoribus magnificè decorabat. Inter quos præcipui fuerunt Hercules & Sigismundus Estenses Marchiones fratres, ex antiquissima Italorum familia nati, viri humani, benigni atque fortes, qui re militari cæterisque strenuorum virorum officijs nemini cederent. Ex quibus Hercules postea gravis armaturæ militum ductor insignis, & Ferra-

ſariæ Mutinæque Dux factus eſt, & vita etiamnũ fruitur, vir excellenti virtute, & ipſius Alfonſi expreſſa imago: cujus deinceps in hoc opere & alijs noſtris ſcriptis ſæpius mentionem faciemus. Vixerunt etiam apud Alfonſum, Lupus Simenus Vreus ex Aragonia prorex Siciliæ, quique abſente Rege etiam in Neapolitano Regno illius vices obiret: Inicus magnus Siniſcalchus: Inicus Davalus Comes & Camerarius: Encoriglia Coſentiæ Comes: Ramundus Bouillus Valentianus: Alfonſus Cardona Rhegij Comes: Antonius Cardona Comes Coliſani: Theſeus Capuanus, & multi alij viri præſtantiſſimi maximèque celebres, quorum ſuprà nulla mentio facta eſt. Et præter hoſce, multi præterea viri induſtrij, ſculptores, architecti, nautæ, & omnes denique, qui vel aliqua mechanica arte excellerent, magno numero in hanc aulam confluebant, tanquam ad aſylum quoddam, aut aurei ſeculi templum. Vt vel hinc appareat, hunc Regem virtute maximè excelluiſſe, quòd tot viros virtute præſtantes aluerit, & magni fecerit: Eſt enim ferè natura ita comparatum, ut qui virtutem induſtriamque non amat, ipſarũ quoque opera minimè admiretur & honoret. Tot animi, corporis fortunæque dotibus præditus erat Alfonſus: itaque ex hac vita commigrans jucundiſſimam ſui memoriam, in omnium hominum pectoribus reliquit. Ejus autem mortem, quod in rebus magnis evenire conſuevit, natura manifeſtis præſagijs in cœlo & terra ſignificavit: nam terræmotuum illorum, de quibus paulò ante diximus horrorem, ſequuti ſunt proximo anno multi cometæ, ante illius obitum, & inter cæteros unus admirandæ magnitudinis, qui per aërem longam

longam caudam trahebat, & radios suos in orientem versus Neapolitanum Regnum convertebat.

Fernandus igitur primus hujus nominis, defuncto Alfonso patre, administrationem Regni suscepit, quòd Rex moriens ei testamento legaverat, & jam antea quóque Eugenius IV. & Nicolaus V. Pontifices confirmaverant. Sed Calistus IV. ubi de Alfonsi obitu certior factus esset, statim decimo die post, pronunciavit per diploma consuetum, Regnum Neapolitanum ob Regis mortem ad Ecclesiam devenisse, & Rege carere. Simulque Fernando mandavit, ne id occupare tentaret, sub pœna sacræ censuræ, & omnibus incolis imperavit, ne illi deinceps parerent. Quòd sanè, uti tunc vulgò ferebatur, non faciebat propter Ecclesiæ utilitatem, quam mihi parvi facere videntur recentiores Pontifices: sed ut Regni jura in nepotem quendam suum, aut filium fortè, Petrum Ludovicum Borgiam nomine conferret: cui modò Cypri Regnum modò Imperium Constantinopolitanum promittebat, cæcus videlicet ob amorem nimium quo illum prosequebatur: & jam ætate decrepita puerilibus hujusmodi cogitationibus deditus. Ac Fernandus quidem ea re cognita, provocavit ad futurum concilium: sed fortuna illi adversus molestias, quæ illi parabantur, promptius remedium obtulit. Calistus enim mox sequenti mense, jam octoginta annos natus, paucis diebus ægrotans interijt. Non tamen propterea defuerunt novi motus in Regno: nam erat per idem tempus Genuæ Ioannes Renati filius, qui Dux Calabriæ dicebatur, eumque jam omnes in Regno, post Alfonsi mortem, attenti expectabãt, qui

Milita Summa

Andiorinæ factionis essent, paratique erant statim, ex quacunque occasione oblata, tumultus cõcitare. Et quamvis Franciscus Mediolani Dux, binos Legatos ad Principes Regni misisset, Ioannem Caimum scilicet & Orpheum Ricanum, eosque hortatus esset ut novo Regi fidem servarent, effecissetque ut maior illorum pars amore aut metu quiesceret: tamen non deerant multi nobiles, qui antiquo adversus Aragonices odio, & Andiovinorum amore insurgerent. Inter quos primus fuit Ioannes Antonius Tarenti Princeps, autor primarius, post obitum Alfonsi, novæ magnàtum adversus Fernandum conjurationis, & causa omnium discordiarum; quæ in Regno fuerunt. Itaque totus in eo erat Fernandus jam, ut se Mediolani Ducis consilio & ope in Regno muniret & confirmaret. Dubitabat autem interim ne Pius II. Senensis, qui Calisto in Pontificatum successerat, exequi vellet id, quod suus antecessor in eum decrevisset: sed fortuna tamen novo Regi atque Duci obtulit occasionem, qua illum non modò ab eo instituto avertere, verumetiam fautorem sibi reddere potuerunt. Cum enim Calistus Petrum Ludovicum Borgiam Spoleti, & totius Vmbricæ provinciæ Ducem elegisset: Cathalanus quidam, qui Assisij arcem custodiebat, cernens Calisti morte res Borgiæ rituras, diffidebat sibi, nec se arcem conservare posse sperabat: itaque illam Iacobo Piccinino Comiti donavit, qui tunc adversus Sigismundum Malatestam bellum gerebat: eaque arce accepta, urbem quoque illam, & Gualdum atque Luceriam ejus ducatus oppida occupavit, eo animo, ut Principatum sibi ea provincia compararet. Itaque Pius novus Pontifex, qui

qui pecunia tunc atque milite destitutus erat, coactus fuit Mediolani Ducis atque Fernandi auxilium implorare. Et Fernandus quidem ejus rei causa Antonium Nigrum Pisaurensem, & Dux Thomam Theobaldum Bononiensem, Legatos suos ad Picciniuum miserunt, ijsque cum precibus tum minis effecerunt, ut ab instituto desisteret, & tres illas urbes Ecclesiæ restitueret. Quo beneficio, & Mediolani Ducis intercessione permotus Pontifex (quòd sic pacatam iri Italiam speraret, & suscipi posse contra Turcam expeditionem) misit ad Fernandum, Latinum Vrsinum Neapolitanum Cardinalem, ut ei Coronam ejus Regni conferret: ea conditione tamen, ut Beneventum & Terracina quas urbes Alfonsus tenuerat, Ecclesiæ restituerentur. Quod cum ita factum fuisset, Fernandus referendæ gratiæ causa, sororis suæ filiæ filiam Antonio Picollomineo Senensi, Pij Pontificis nepoti elocavit, eique Malphi Ducatum & Comitatum Cellani donavit: sicque per id tempus pacata Italia esse videbatur. Postea verò cum Pius Pontifex anno salutis MCCCCLIX. Concilium Mantuam convocasset, esset que jam deliberatum de suscipiendo bello adversus Turcas, & decisa illa quæ ad cultum religionemque spectarent: certiores ibi fiebant à Genuensibus, Ioannem se omnibus modis ad suscipiendum bellum contra Fernandum parare. Itaque constituerunt Pontifex & Dux Mediolani, qui Concilio intererat, Fernando adversus Gallos & Andiovinos suppetias quacunque tandem ratione ferendas esse. Sed interea non deerant tamen in Regno molestiæ atque tumultus: nam Antonius Cantiliæ & Crotonis Marchio, qui ab Alfonso Cathanzani victus,

Pax inter Pium II. & Fernandum.

Concilium Mantuæ. 1459.

Crotonis Marchio.

victus, se, uti suprà diximus, in illius potestatē dē diderat, ubi de obitu Regis cognovisset, clanculō per Calabriā nova incendia susciterat, & unus eorum erat, qui Ioannem sollicitabat, ut in Regnum veniret: se enim ei Calabriam traditurum, & ad reliquas ejus provincias occupandas auxilio futurum. Qua re cognita, Fernandus ea æstate in Calabriam profectus, illum sine difficultate debellavit & cepit. Interea verò Petrus Fregosius Genuenses diversis temporibus bis invaserat, Gallorum & Ioannis Ducis oppugnandi causa: cūque prima vice repulsus, & secunda profligatus & cæsus fuisset: Genuenses jam exulum suorum metu liberati, non modò Ioanni permiserunt, ut in Regnum Neapolitanum susciperet expeditionem, verùmetiam juvare illum decreverunt. Quamobrem instruxerunt illi decem naves magnas, tres alias, quibus equi ac reliqua impedimenta vehe rentur, sumptusque in eas per tres menses fecerūt, & illi præterea ex Divi Georgij ærario sexaginta aureorum numnùm millia dederunt. Præter hæc, acceperat etiam Ioannes duodecim naves magnas Massiliæ instructas à Renato patre, à quo spes quoque ei fiebat, non defuturam sibi pecuniam, & ipsum Galliæ Regem etiam auxilia submissurum. Quibus ita præparatis, classem tertio idus Octobris eodem anno conscendit cum Ioanne Cossa Neapolitano, quem universæ classi præfecerat, & Lunam primùm, deinde ad portum Pisanum atque Cajetam appulit, ut illinc sese ad Antonium Centiliam Marchionem Crotoniatā in Calabriam reciperet. Sed ubi certior factus esset, illum à Fernando profligatum & captum esse, suis rebus vehementer diffidere cœpit, quòd se tan

Petrus Fregosius.

Ioannis Andiovini apparatus.

se tali amico spoliatum videret, cujus auxiliorum spe ad eam expeditionem suscipiendam excitatus fuisset. Itaque cum de eo, quod fieri oporteret, ita dubitaret ad Vulturni fluminis ostia, & illinc Baiam se recepit: quibus locis cum omnia ab hostibus optimè munita esse deprehenderet, & comeatus penuria premeretur, Genuam redeundum sibi planè putabat. Sed præter omnem expectationem Marinus Marzanus Sueſſæ Dux & Rossani Princeps, qui Helionoram sororem Fernandi in uxorem duxerat, & ditionem suam contra Baiam positam habebat, missis ad eum Legatis, spontaneam deditionem obtulit, ac primus fuit author & Princeps eorum qui in Regno manifestè deficerent. Qua re ex improviso confirmatus Ioannes, occasionem arripuit, consensitque omnibus quæ à Marino proponerētur: deinde expositio in continentem exercitu, juxta Castrum Marinum ad Vulturnum flumen Sueſſam profectus est, & illinc vicina loca omnesq; Leborios cāpos excursionibus devastare cœpit. Marinus autem subitò Calvium occupavit, oppidum Capuæ vicinum, quod præsidijs destitutum erat. Cæteri autem Regni incolæ, cum de Marini rebellione, inceptoque jam bello, certiores facti essent, incredibile dictu est, quàm animos subitò mutarint, & inclinare ad Andiovinos cœperint: nam & magnates, & Principes, & populus certatim ad Ioannem tranſibant. Nam præter Tarentinum Principem, qui reliquorum veluti Dux erat, & tamen adhuc Fernandi partes tueri simulabat, Antonius Caldora Iacobi filius qui ditionem suam in Aprutio tenebat, conjunctis suis viribus atque socijs, ad Ioannē pervenit, eique se cum suis oppidis atque militi-

Marinus Marzanus deficit.

Neapolitani deficiunt ad Gallos.

Antonius Caldora.

bus omnibus dedidit. Idemque etiam fecit Petrus Ioannes Paulus Soræ Dux: ut Ioannes jam horum adventu, qui antea Fernando militassent, viribus magnopere auctus esset. Itaque in Aprutium profectus est, ubi se illi statim Aquilani quoque cum omnibus, quas haberet, arcibus commiserunt: nec multo post Cola Campobassi Comes ad illum perveniens, eodem modo liberum illi transitum per suas urbes in Apuliam concessit. In quam ubi perveniset, solicitassetq; urbes, quæ Andiovinis favebant, ut ad sese transirent: descendit in Apuliam planam, quam tunc Hercules Estensis Marchio, & Alfonsus Davalus Hispanus, qui Alonsus vulgò dicebatur, Fernandi nomine tenebant. Cæterùm Hercules apud Alfonsum in summa authoritate fuerat: cum ob splendorem scilicet, antiquissimæ illius in Italia familiæ quòd legitimo thoro genitus esset ex Nicolao Estense Marchione Ferrariæ multarumque aliarum urbiũ in Longobardia domino, tum ob singularem virtutem, quam in re militari & omnibus alijs actionibus strenuè declarasset. Sed ubi is ex hac vita migrasset, Fernandus, ut solent communiter in aulis facere successores, multis modis declaraverat, se illum nequaquam eo loco habere quo morebatur, & quo à patre Alfonso habitus fuisset: nam neque stipendia illi ut debuisset, solvebat, nec alia multa præstabat quæ promisisset: & ferebat denique ut Alfonsus Davalus, eo longè inferior, non modò se illi æquaret, sed etiam anteponere conaretur. Itaque cum illi in Apulia cum Davalo minus bene conveniret, & perturbato animo esset, accidit ut Borsus illius frater, Ferrariæ Dominus, qui Gallis plurimum favebat, eum clanculum solicitaret,

Dux Soræ.

Hercules Estensis.

Borsus Dux Ferrariæ.

licitaret, & in Andiovinorum castra pertrahere conaretur. Quibus injurijs ille à Fernando affectus, & Borsi adhortationibus permotus, deliberavit oblata occasione à Fernando discedere: nam etiamsi Borsus illegitimus frater, Ferrariæ Principatum, qui sibi deberetur, teneret, tamen illũ semper magnifaciebat. Quamobrem Foggia egressus cum omnibus suis qui sexcenti ferè equites erant, eos omnes convocavit, & significavit non posse se amplius ferre Fernandi injurias, & decrevisse suis rebus aliter prospicere: itaque si qui essent qui eum sequi nollent, facere se illis potestatẽ quò luberet discedendi, sin è contrà aliqui etiam essent, qui illi adesse cuperent, eos se charissimos habiturum, hortarique ut se fortes viros declararent, quòd nunquam illis vicissim esset defuturus. Cæterùm diligebatur plurimum à suis Hercules, itaque postquam dicendi finem fecisset, & pauci quidam ex urbibus, quæ Fernando parebant oriundi, discessissent, responderunt reliqui omnes unanimes, se paratos esse illum in omnem eventum sequi.

Quamobrem ijs omnibus comitatus ad Ioan. trãsivit, à quo, cum omnẽ operã atq; studium obtulisset, magna lętitia magnoq; cum honore exceptus est. Hac defectione Herculis, liberati jam erant Regionis incolæ à metu illius: quare statim Andiovinæ factionis esse cœperunt, & Luceria, Foggia, Sanseverinũ, Troia, Manfredonia, cæteraq; ejus Regionis oppida, & arces omnes Iohanni sponte se dediderunt. Qua re cognita Tarenti Princeps non jam amplius odium, quò adversus Fernandum affectus erat, dissimulare voluit: sed assumptis tribus equitum millibus, quos jam tum

Tarenti Princeps.

à morte

à morte Alfonsi paulatim in suo Principatu coëpit gerat, & constitutis binis eorum Ducibus, Vrso Vrsino, & Iulio Aquivivensi Iosiæ filio, Fernando multis locis, una cum alijs nobilibus vicinis, bellū facere cœpit. Itaque Fernandus cum ex Calabria in Leboreos campos reversus esset, & tam subitam suorum defectionem cognovisset, non sine magna difficultate, copias quæ tunc præstò erant conjunxit, & Calvium obsedit: sed postquam id frustra esse videret, quoniam locus optimè munitus esset, & Bruma jam immineret, Neapolim reversus est, & operam dabat quantum poterat, ut reliquos magnates Regni sibi confirmaret: cumque minus eorum inconstantiæ fideret, aliorum quoque Italiæ Principum auxilia imploravit. Et Pius quidem Pontifex, atque Franciscus Mediolani Dux, illi auxilia promiserunt. Veneti verò neutri parti se addicere voluerunt, idemq; etiam Florentini fecerunt, à quibus tamen Mediolani Ducis intercessione obtinuit, ut rescinderet decretum, quo Ioanni promiserant octoginta aureorum nummum millia quotannis, donec bellum confecisset, quod perinde totum effectum fuit Cosmi Medicis opera, qui ut Mediolanensi Duci gratificaretur, Senatus consulto mandari publicè omnibus voluit, ut in eo bello ipsi quoque neutram partem sequerentur.

LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ in hac Historia continentur.

A

Aetius Roman. Dux militiæ 23.
Adriani IV. Pontif. cum Normannis bellum 121.
Alardus senior dat Carolo Andiovino consilium 213.
Alaricus Rex Gothorum 21. Romam capit 33.
Alarici in Italiam adventus 48. 51.
Alarici mors & sepulchrum 48
Albericus vocat Hungaros 86.
Alboinus 24.
Alboinus in Italiam vocatur 71.
Alchorani argumentum 26.
Alexander II. Pont. 100.
Alexander V. Pont. contra Ladislaum bellum instituit 381.
Alexander Sfortia 440.
Alexius Cominus Imperiū fraude occupat. 105.
ceditur. ibid.
Alfonsus Aragonicus in Regnum Neapolit. a Iohanna solicitatur 398. prælium cum Ludovico committit 399. discordia cum Ioanna 403. Pugnat cū Sforzia 404. ejus victoria 405. trajectio ejus in Hispanias 407. fautores suos 416. in Regnum Neapolitanum revertitur 416. apparat se contra Genuenses 418. pugnat & capitur 420. 421. ejus magnanimitas laudatur 424. 445. Liberatio ejus describitur 426. novos progressus in Regnum Neapolitanum facit 427. & inde in periculo 432. contra Renatum 433. ejus generositas 436. Neapolim capit 441. ejus Clementia 446. Regno initiatur 447. pacem cum Pontifice facit: & legitimat filium Fernandum ibid. fœdus cum Genuensibus init 450. Philippo Mediolanensi Duci auxilia fert 452. bellum gerit contra Florentinos 454. pax cum illis facit 455. favet libertati Mediolanensium ibid. ejus bellum contra Florentinos & Mediolanenses 457. contrahit amicitiam cum Mediolani Duce 459. ejus bellum contra Genuenses 462. moritur 463. ejus vita 463. genus 464. vi-

ſtus

Aus 465. liberalitas & clementia ejus 466. uxor ibid. studia 466. Bellum contra Barbaros gestum 467. 468. studium ejus literarum 469. scripta ibid. & insignia 470.
Ama asserta 53.
Amagi armigeri virtus 77.
Amerigus Narbonensis 236.
Amurates Turca 40.
Amurates II. Rex 41.
Andreas Dandalus Historicus 98.
Andiovinorum in Regnum Neapolit. terra 361.
Andreas Hungarus 238.
suffenditur 353.
Anellus architectus docet modum capiendæ urbis Neapol. 441.
Antonius Caldora 438. caditur 445.
Antonius Cardona 438.
Antonius Marchio Crotoniata 451.
Antonius 448.
Antonius 457.
Antonius Olzina 162.
Antoninus Archiepiscopus 68.
Antonina Belisarij uxor junx 9.
Aprutium 78.
Aprutij miseria 8.
Apulia
Apuliæ urbes à Venetis capiuntur 159.
Apulia magna calamitas 223.
Aquila capitur 411. everitur 161.
Aquileiensis Patriarcha 448.
Aquinum 398.
Aquinum diruum 388.
Arabia triplex 24.
Aragonica familia origo, & principia facta 34.
Aragenici Siciliam capiunt 340.
Arrassius Comes. 234.
Arcenum castrum 198.
Aregisius 79.
Aretium Carolo Dyrrachino traditum 361.
Aretium emitur à Florentinis 370.
Armorum capax 7.
Arriges 73.
Arsion proditor 106.
Asta vades 61.
Ascolum destruitur 106.
Ascolum diripitur 161.
Asmgus 28.
Ataulfus 34.
Ataulfus Gothorum Rex 49.
superbus ibid. moritur ibidem.
Attyla 21. 51.
Avenionis urbs Pontifici traditur 355.
Averse diruta 223. Alfonso tradatur 438.
D. Augustinus 23.
Aulica miseria 392.
Autaris 73.

INDEX

Azzum Ferrarie Dux. 147.

B

Babacus Sarmatie Rex 21.
Baie 14.
Baiſettus I. 40.
Baiſettus II. 43.
Balduinus Conſtantinopolitanus Imperator 165.
Barbatius Dux 60.
Barbianus Comes 359. 377.
Barchimme 34.
Barletta 15.
Barum male tractatur 89.
Barulum 15.
Barulum obſidetur 100.
Baulum 14.
Beatrix Caroli Andiovini uxor 195.
Bogelardus Apulie Comes 58.
Beliſarius 23.
Beliſarius adverſus Theodactum mittitur 54.
occupat Regnum Neapolitanū 54.
Beliſarius in Italiam revocatus 57.
Beliſarij vita deſcriptio & inde.
Belzettus 67.
Beneventum 37.
Beneventum obſidetur 13.
Beneventum exuſtum 75.
Beneventum dirutum 86.
Beneventum occupatur 98.
Beneventi ducatus 439.
Beneventanus bellum infertur 73.
76.
Beneventana vallis 9.
Berardus Salens 352.
Berengarius I. Pont. 86.
Bernardus Villamarinus 463.
Bertholdus Dux Spoleti 147.
Bieryoſſa 27.
Biorgius 51.
Bitinnus oſtendit Normānis rationem capiendæ Siciliæ 163.
Blaſius Aſſaveus 418.
Boemundus minor moritur 135.
Boemundi cum fratre Rogerio bellum 104.
expeditio in terram ſanctam III. 113.
Boemundi bellum cum Græcis 114
mors ibid.
Boianum terræmotu abſorptum 461.
Bonifacius Octavus necatū 340.
Bonifacius novus Pont. 377.
Bonifacius Rom. Dux 23.
Braccius Ioan. Neapol. Dux 401
Braccius moritur 410.
Brandolinus Comes 418.
Brundusium 33.
Bulgaria 24.
Burgaliana 24.
Butillus Aſinus 371.

Cæſar

C

Cæsar Martinengus cæsus 446.
Cæsarinus Cardinalis 42.
Cajeta 14.
Cajeta obsessa 416. liberata. 424
Cajetani remunerantur 238.
C. Plinij mors 47.
Calabria 7.
Calabria à Federico Aragonico occupatur 342.
Calabria infestatur 347.
Calepinus Turca 41.
Calistus I. Pontifex 115.
Calistus III. Pontifex 459.
ejus malus animus, ibidem & 460.
Campania vetus 6.
Campania terræmotu afflicta 46.
Campi Phlegræi 3.
Campus Martius exustus 107.
Capua diruta 50.
Capua expugnatur 188.
Capua nominum ratio 13.
Capuana turris Neapoli extruitur 125.
Caprara expugnatur 177.
Caprearum insula 11. occupata 440.
Carolus Magnus 32.
Caroli Magni in Italiam adventus 79. electio in Imperiũ 81. obitus 84.
Caroli Simplicii cum Normannis fœdus 28.
Caroleus Martellus 32.
Carolus Martellus Rex Hungariæ 238.
Carolus Andiovinus Dux suscipit expeditionem in Regnum Neapolitanum 195. & inde pugnat cõtra Manfredum 201. 202. 203. totius Neapolitani Regni Dominus 207. ei novi motus à Conradino parantur 208. & inde ejus crudelitas in Conradinum 218. 219. crudelior Saracenis 220. 221. ejus in Africam expeditio 225. Rex Hierosolymorum pronunciatus est 226. duellum indicitur 228. moritur 231. vita ipsius 232. 233.
Caroli II. Neapolitani Regis cum Siculis pax 236. cum Federico Aragonico pax 343. mors 344. & ejus vita ibidem.
Carolus Dyrrachinus prorex Neapoli 354. suscipit bellum contra Ioannam I. 361. fœliciter progreditur 362. perfidè agit cũ Ioanna 364. ejus bellum cum Andiovinis 366. & inimicitiæ cũ Pontif. 371. interdicit Sacris 372. moritur 373.
Carolus Numbertus 345.
Carolus Salernitanus capitur 229.

Carolus

Carolus Senzaterreus 350.
Carthago 13.
Carruca quid 158.
in Casentino committitur prælium 348.
Caserta Comes proditor 198.
Castromarinum obsessum 427.
Cathelani 33.
Cathelani à Genuensibus superantur 422.
multi capiuntur 423. & post.
Cathenzanum 237.
Caucasus mons 36.
Cellanum diruitur 149.
Chalcidenses 12.
Chaubi 24.
Childericus Gallico Regno deponitur 32.
Christianorum contra Mahomet. expeditio 39.
Ciarlottus Rex Neapolitan. 187
Cimbrica Chersonesus 27.
Civitas nova in Piceno victa 176.
Clementis Pontif. crudele de Conradino responsum 217.
Claudius vincit Gothos 20.
Clemens VI. Antipapa 357.
Clemens VI. Neapolim fugit 360.
iterum in Galliam ibid.
Cladius Gallia Rex 31
Clodoveus 31
Cœlestinus V. pœnas luit stultitiæ 239.
Cœlestinus IV. Pontifex eligitur 164.
Colligerij fatum 60.
Cometa tempore Vrbani IV. 96.
Commarinum olim celebre 5
Conradus Neapol. Rex Regnum ingreditur 187
qualis fuerit 191
Conradus Capeccius 204
Conradinus Suevus suscipit bellum contra Carolum Andiovinum pro Regno Neapolitano 208. & inde. Regnum ingreditur 212. infeliciter pugnat 214. 215. captus 216. supplicio afficitur 218. respondit ad latam & crudele sententiam ibid. ejus testamētum & mors 219.
Conradini mors veneno procuratur 193
Conradini mors ulta 230. 231
Constantia Normanna perturbatio 130
Constantia Normanna educatio 130. & nuptiæ cum Henrico sexto 137.
Constantia Siculæ Reginæ pictus 232.
Constantius Beneventum frustra oppugnat 76
Constantius Imperator Romam diripit 77. moritur 78

Constantinus VI. bellum facit &c. caditur, & oculos amittit 100
Constantinopolis obsessa 40
Constantinopolis occupatur 120
Constantinopolis à Turcis capitur 43. & 458.
Contrada aix 449
Corinthus 13
Corneti urbis calamitas 224
Cortona Florentinis vēditur 386
Cosdroës Parthorum Rex 25
Cosentia 13
Cosentia exusta 87
Cosentia diruta 101
Cremonensium Carruca capitur 175.
Crescentius punitur 91
Creta occupatur à Gracis 89
Croton 13
Crucigerorum exercitus contra Manfredum 194
Crudelitas Pontificia 372
Cuma 13

D

Dagisteus Longobardiam occupat 64
Dauniæ 8
Daniæ 27
Desiderius Longobardorum Rex 24
Diocrisius Imperio pulsus 104
Diogenes Rom. Imperator à Turcis victus 38
ibid. Diomedeæ insulæ 11
Dominicus Sylvius cum Normanis pugnat 105
Drogon Apuliæ Comes cum Gracis pugnat 96. moritur 97
Duelli indicendi modus 433
Dyrrhachij obsidio 105

E

Echia 436
Ecclesia schisma ab Pontificibus 356
Elizabetha Hũgariæ Regina 372
Elizabetha Hungaricæ bellum cũ suis 374
Electores Principes quando inceperint 91
Emanuel Gracus Imperator 121
Enchirinus Comes 367. 370
Enoriglia Comes 318
Entiennus perfidus in Imperatricẽ 83.
Entius Rex Sardiniæ capitur 178
Estensi familiæ origo 160
Eugenius Pontifex auxilia contra Alfonsum Aragonicum mittit 427
Eudoxa rapta 50
Expeditio in terram sanctam 112.
Expeditio altera in terram sanctam 128

F

Faventia obsessa 161
Fausta Dux 60
Federicus Aragonicus prælio superatur 341
Federicus Barbarossa 121. ejus mors 137
Federicus Castellanus 210
Federicus II. nascitur 138. Rex Neap. elegitur 140. ducit uxorem 148. proficiscitur in Germaniam ibid.
Federicus II. excommunicatur 150. fit Rex Hierosolymorum 152. multa à Pont. sustinet ib. & in le. capit multos prælatos 163.
Federicus à Pont. deluditur 141 iterum excommunicatur 158
Federici II. cum Pontif. nova inimicitia 160. & inde. de Pontificibus præsagium 165. bina victoria 173. infortunium 174
de Federici II. Imperat. morte prognosticum fallax 179. mors & testamentum 180. sepultura 181. vitæ descriptio 182. 183. 184. 185. 186.
Federico II. Imper. substituuntur alij Imperatores infeliciter 170 eidem varia munera offeruntur 171
Federicus III. Imper. visitat Alfonsum 456
Federico Siculo interdicitur sacris 350.
Ferentani 8
Fernandus Aragonicus legitimus pronunciatur 448
Fernandus Aragonicus bellum Tuscis infert 457
Ferraria in Federici II. potestate 156.
Ferraria à Pont. capitur 159
Ferraria sub Regib. Neapo. 346
Florentia Federico traditur 169 Neapolitano Regi oblata 347
Florentini à Pisanis victi 351 mulctantur 363
Florentinorũ in Andiovinos sumptus 350
Florentinum duplex 179
Foggia 15. Francia 31
Franci & Francones 30
Franconiæ situs & fines 31
Francus Episcopus 28
Frangipanorum familia 126
Frangipanij in Conradinum impietas 216
Franciscus Cotignolæ comes 440
Franciscus Sforția occupat Mediolanensem principatum 305
Fũdi comitatus Eccl. donatur 149
Frater Puccius 452

G

Gaimarus 98
Galli ad Narbonã vincũtur 234

Bb 2 Gallicę

Gallicæ gentis dignitas 32
Gaëtamelata 410
Garganus mons munitus 85
Genua Neap. Regi traditur 348
Genuenses à Pisanis superantur 163. se apparant contra Alfonsum Aragonem cum 418 prælium cum eo committunt 420. 421. cum Alfonso Arag. pacem faciunt 450
Genuensibus bellum infertur 462 Gallo traduntur ibid.
Gensericus 23. vocatur in Italiã 50.
Gensualdus fidelis cliens 75
Georgius Seruiæ Despota 42
Germania ab Hunnis vastata 20.
Gillis Gallica nubit Rolloneo Normanno 28
Gisulfus Normannus capit Pontificem 98
Gisulfus Dux Beneventi 78
Godescalus Dux Beneventi 79
Gotfredus Bolonensis 27
Gotfredus Apuliæ Comes 98
Gothorum origo & præcipua facta 18
Gothorum crudelitas 49
Gothorum extirpatio 63
eorum cum Græcis pax 64
Græci à Sarracenis cæsi 84
Italia pulsi 88
Græcia magna 7
Græci ex Italia pelluntur 104
Græcorum ad Crotonem clades 59.
Gregorius V. Pont. transfert Imperij electionem ad Germanos 91.
Gregorius Pontifex obsidione liberatur 107
Gregorius IX. Pont. 152
Gregorius Beneventi Dux 79
Grimoaldus Longobardorum Regnum occupat 74. filio fert suppetias 75
Grimoaldus superatur 82. monitur 78
Gualtherus Brennensis suscipit bellum in Regnum Neap. 143 vincit 144. vincitur 145
Gualtheri furibunda mors 146
Guelfi cum Gibellinis pugnant 173. laudantur 201
Gulielma arx occupata 440
Gulielmus Brachius 163
Gulielmi Ferrabrachij contra Saracenos & Malochum expeditio 95. mors 96
Gulielmus I. II. III. Dux Apuliæ 115
Gulielmus V. Rex 125
ejus dotes ibidem & 126. & mors 128
Gulielmus malus Siciliæ Rex 120
bellum cum Pont. gerit 121
ejus infortunium 124. 125

Gulimerius 68
Gundibaldus 52

H

Harucca 35
Henricus Minimus Federici II. filius moritur. 190
Henricus II. Imperator eligitur 97.
Henricus Federici II. filius Germaniæ Rex 149
Henricus contra Federicum II. patrem conjurat, & pœnas luit 156.
Henricus III. Pontificem persequitur 106
Henricus VI. Imperator eligitur 129. ducit Constantiam Monacham 131
Henricus VI. in Neapo. Regno truculenter agit 140
Henricus VI. moritur 140. qualis fuerit ibid.
Henricus VII. Imperator contra Robertum Neapolitanum fœdus init 347. moritur ibidem.
Henricus Castellanus 208. 215
Helducea Turcarum familia 37
Herculaneum 14
Hercules Estensis Alfonsi familiaris 380
Herculis promontorium 7
Hierusalem amissa 151
Hirena Imperatrix marito effodit oculos 80
Hirena Imperatrix malè tractatur 83
Hubaldinus Comes 363
Hugo Ciapeta 32
Hugolinus Pisanus 163
Hugolinus malus interpres juris 221.
Hungari vincunt Gothos 17
Hungari in Italiam vocatur 86. 87.
Hunfredus Apuliæ Comes 98
Hunnorum origo & præcipua facta 20. & indè
Hydruntum 13
Hyrpini 9

I

Iapigia 7
Iacobus Tharraconensis 355
Iacobus Caldora moritur 438
Iacobi Caldoræ cum Vitellesco fœdus contra Alfonsum Arragon. 429.
Iacobus Sardiniæ Rex 341
Iacobus Ioannæ maritus liberatur 252.
Iacobus Lioness Dominus Alfonsum parati periculi admonet 431.
Iacobi Siciliæ Regis cum Carolo Neapolitano pax 236.

Iacobus Piceni Comes ducit Ioãnam II. Neap. Reginam 389. tyrannicè agit 391. male fidit uxori 392
Iesu Christi nativitas 46
Illyrij 16
Inicus Siniscalchus 472
Inicus Davalus ibid.
Innocentij 2. cum Rogerio bellum 117.
Innocentius 3. Pont. eligitur 141
Innocentius IIII. occupare tentat Regnum Neapolitanum 191
Innocentius 4. Pontifex eligitur ingratus erga Fridericum 165
Ioannæ. I. Reginæ Neapol. nuptiæ 352. punitio 353. & 354. in Regnũ restituitur 355. tertias & quartas nuptias celebrat ib. Regno deponitur 359. vincitur à Dyrrhachino & suspenditur 364. 365
Ioannæ II. Reginæ Neapol. moritur 412. qualis fuerit. 413. ejus testamentum 415
Ioanna II. Neapolit. in Regnum frater succedit 388. nuptias celebrat 389
Ioan. Aucutus Anglus 363
Ioan. Brennensis 143
Ioan. Brennensis Rex Hierosolym. 151.
Ioan. Rex Boëmiæ 351
Ioannes Banus Hungariæ Reginæ bellum facit 374
Ioann. Caracciolus sit Siniscalcus regni 392. bellum habuit cum Sfortia 393
Ioann. Campsinus regnum occupat 73
Ioan. Isara 470
Ioan. Nuceus 451
Ioan. Lignanus 221
Ioan. Procula vindex in Gallos 227
Ioan. Renati filius motus nouos in regno Neapol. excitat 476
Ioann. Vaivoda vincitur à Turcis 42
Ioan. Vitellianus 58. pugnat contra Gothos ibid. & post
Ioachimus Abbas Propheta 138
Iolanta Federici II. uxor. 151
Iordanus Comes fidelis 205
Isabella Ren. coniux Caietam venit 425
Isauricus miles industrius 55
Ischiæ insulæ situs 11
Ischiæ mons ignem vomit 343
Italia 80. annis multas passa est calamitates 51. & 52
Italiæ magna infortunia 66
Itali omnes fœdus inter se feriunt 458
Iudicea arx 432
Iulij Cesar. malum consiliũ 391

L

Ladislaus Rex Neapolitanus 373 regni Neapolitani Coronam capit 377

vocatur in Hungar. 378. superatur 384. nouos motus Romæ instituit 385. moritur 386
Latij tres partes 6
Laus Pompeia 169
Leborij campi 6
Leo. Pont. capitur 98
Leo III. Pont. 80
Liburnij 16
Lipara 11
Loca quæ à nobis amentur 1
Longobardiæ nomen quando capit. 82
in Longobardia bella geruntur 452
Longobardorũ origo & res gestæ 23
in Italiam aduentus 72
magistratus nouus ibidem
Longobardorum ducatus 81
cum Romanis pax 79
duratio regni eorum ibid.
Lotharij cum Innocentio bellũ 118
Lucania 6
Lucani miseri 78
Lucas Parmensis 366
Luceria capitur 75
Ludouici Andiouini in regnum Neapol. bellum 366. & inde
Ludouici Andiouini infelix prælium 367. & mors ibidem.
Ludouicus II. And. felix prælijs committit 384. moritur 385
Ludouici Andiouini II. noua in regnum Neap. expeditio 382
ijs Regnum Neapolitanum bellum 376 & ind.
Ludouicus Andiouinus III. in regnum Neapolitanum aduentus 397. in regnum Neapol. reuocatur. 407 moritur 412
Ludouicus Bauarus 350
Ludouicus Hungarus in Italiam bellum suscipit 353. & inde.
Ludouicus Pius Caroli Magni successor 84
Ludouicus Poggius 452
Ludouici Pij in terram sanctam expeditio 119
Ludouicus Tarentinus Ioannam Neapolit. ducit 353
moritur 355
Lugduni Concilium indicitur 167
Luitprandus Longobard. Rex 69
Lupus Simenus Vrsus 472
Lutrochus 28
Losarca capta 38

M

Machauius 61
Mahometus I. Turcarũ Rex 41
Mahometus II. 42
Mahometicæ religionis initiũ 25
Magnetis inuentio 15
Malatesta Malatestinus 382
Mylochus moritur 95
Manalauilis 449
Manfredonia urbs 15. & 206
Manfredus Rex Neapolit. gubernator 187

Manfredus deficit à Pontificiis, & perfidè agit 192. 193. bellum cum illis ibid. & inde.
Manfredi cum Andiovinis prælium infelix 200. 201. 202. 203. ejus mors 204. & sepulchrum 205.
Mantuani prælio victi 175
Marcus Barbavara 425
Margareta Sfortia 390
Maria Regina Hungariæ 380
Mariæ Hungaricæ bellum cum suis 235
Mariæ Ioannæ I. Neapolitanæ soror 365
Marinus Bossa captivus 392.434
Marquardus Hanēfedorius 137
Marquardus Federici II. hostis 141.
Marrucini 8. Marrani 343
Marsi 9
Mauri 27
Maßilia occupatur 407
Matera occupata 100
Maximus Patritius 50
Mecha 26
Melus profligatur 96
Meroveus Galliæ Rex 31
Mediolanenses prælio victi 157
à Philippo Duce deficiunt 453
Mediolanensibus bellum infertur 457.
Mesapia 7
Michelettus 439
Michael Moresinus 161
Moneta ex corio 162
Monzoia Pontificius Dux 359
Moses Turca parricida 41
Morra 61
Mustaffa 42
Muliebria Imperia mala 365

N

Narses Eunuchus 24
Narses in Italiam missus 61
Narsis Ducis vitæ descriptio 69. 70.71.
Navium variarum nomina 419
Neapolis singulari industria capitur 55. oppugnatur & capitur 189. ab Alfonso capitur 406. obsidetur 55.409.434. 440. mira arte occupatur 441
Neapoli pestis grassatur. 354
Neapolitanæ urbis conditores 12
nomina ibid.
Neapolitanum Regnum mutationibus obnoxium 2. occupatur 54 & iterum 57. factionibus laborat 415
Neapolitani Regni ambitus 5
provinciæ 6. divisio 10. 83. urbes olim celebres, nunc diruta 12. salus & fertilitas 16. felicitas 47. prima ejusdem Regni infelicitas 48. secunda calamitas 50. malus statu 436.

Nea

Neapolitano Regno multi insidiantur 16. hoc Regno qui clari viri orti 17. 18. qui clari viri habitarint ibid. in Neapolitano Regno terramotus 461.
Neapolitani Principes 73
Neapolitani Reges sunt & Reges Hierosolymitani 151. 226
Neapolitani tumultuantur 234
timent 86
Neapolitanorum perfidia 3. 367. 374. Pauca historia 3. contra Federicum II. conjuratio 169. levitas 230
Nesus 11
Nesarchus 74
Nicephorus in Imperatricem perfidus 83
Nicephorus Imperator occiditur 88.
Nicolaus Estensis Marchio 386
Nicolaus Pisanus 266
Nicolaus Picciminus 266
Nicolaus VI. Pont. 459
Nicolaus Neapolitanus Jurisconsultus 358
odit Pontificem ibid.
Northemania 29
Normandia 29
Normanni cum Græcis pugnant 97.
Normannorum origo & præcipua facta 27.
Normannorum Ducum genealogia 94
Normannorum felices progressus in Regno 101. 102. 103. ij excommunicantur ibid.
Normannicæ familiæ finis 134. & inde.
Nova arx Neapolit. oppugnatur 435.
Numarius Saracenicus Dux 25
Nuceria Sarracenorum unde dicta 150

O

Octavia turris prope Neapolim 47.
Odoacres 52. 53
Opizium raptum 440
Orbitellum captum 460
Orchanes II. 41.
Orchanes Turca 40
Ortona 14
Ostrogotorum Regnum in Italia 65.
Ostrogoti 22
Otho Brunsuicensis Neapolitanæ Reginam ducit 355
superat 364. moritur 376
Otho Caracciolus 392
Otho II. Imperij consors 88
Otho II. se Græcis opponit 89
pugnat cum illis & Sarracenis & inde 89.

Otho III. Imperator mutatus mos elegendi Imperatorum 20
Otho III. Imperator cereatur 147
perfidiæ accusatur ibidem
Otho Vitilsbachlatro 142
Othomannicæ familiæ origo 39
Oxi arx extruitur 125

P

Paleopolis 12
Palentina planities 212
Palermum obsidetur 101
Pandulphus Capoferreus 87
Parmenia 19
Parma à Federico deficit, & obsidetur 172
à Parma multi exulant 168
Patricidij pœna 170
Partenope 12
Paulus Vrsinus Romam Ecclesiæ reparat 382
Perottus Iurem 382
Perusia Gothis traditur 60
Petrus Aragonius moritur 234
Petri Aragonij cum Carolo Andiouino duellum 228
Petrus Iacobus Tiepolus 157
v suspenditur 159
Petrus Ioan. Paulus Vrsinus 385
Petrus infans Aragonius perit 435
Alfonso Aragonio fratri fert suppetias 426
Petrus Ludouicus Aurilia 436
Petrus Sogeus 359
ibid. Petrus Torres 34
Petrus de Vineis proditor Federici 176. eius mors 178
Peuceria 8
Philippus Gallia Rex 143
Philippus Imperator occiditur 142
Philippus de Mote forti occisus 217
Philippus Dux Mediol. Ioannæ Neapolitanæ auxilia mittit 409
Alfonsum Aragonium capit 427. eum dimittit ibid.
auxilia ab Alfonso petit 452
ei Ducatum legat testamento, & moritur 458
ab eo in Piceno noui motus excitantur 451
Picentini 6
Pipinus primus 31. & 80
Pipinus II. 32
Pisaurum restauratur 67
Placida uxor Athaulfo 49
Polonia 19
Pompeia 14
Pontifex excommunicat Federicum II. 150. 158
fugit. & Federicum Imp. deludit 166. 167
in Federicum fulmen 168
Pontificis prognosticon de Conradino 211
Pontifices bini eodem tempore creati 356. 357. & 358

Pontifices bini inter se cōtēdūt 359
Pontificiorum aduersus Federicū varij conatus 153
Pontificiorum nova odia aduersus Federicum II. 160. & inde
Potentiæ urbis calamitas 224
Proclitæ insulæ situs 11
Procopius historicus 56
Puteoli 14. capti 441

Q

Quilinus Franchius 418.

R

Ramundus Rex Aragoniæ 35
Ramundus Balzius 367
Ramundus Caldora 440
Ranaldus Balzius 235
Ranaldus Sācius Cathalanus 436
Ranaldus de Sasenna 145
Ranaldus Vrsinus 375
Ranimirus I. Rex Aragon. 35
Rauennæ habentur comitia 155
Regnierius 61
Remoaldus Dux Beneventi 74
Renatus Barisij Dux 415. capitur 416. Neapol. amittit 433 ex regno discedit 444. 447
Renatus Andiouinus in Italiam redit 457
Rhodoanus Turca 135
Richimundus Gothus 58
Richardi Angliæ regis infortunium 139
Ad Roccam siccam prælium committitur 283
Robertus Guiscardus 99
eius coniuges ibid.
agit cum Pont. de pace ibid.
Roberti felices in Regno Neap. progressus 101. 102. cum Alexio Græco Imperat. bella 108. 109
Roberto Guiscardo ænigma in columna explicatur 102
Robertus Rex Neap. 345
protegit Guelfos 346
Roberti Capuani infelix fuga 123
Rogerius I. Siciliæ rex Normanus 113
Rogerius I. & II. Siciliæ Rex 115
Rogerius III. Calabriam occupat 116. superbit ibid.
Rogerij Normanni contra Ecclesiam bella 110. eius cum fratre pax 111
Rogerius III. primus vtriusque Siciliæ Rex 118
Rogerij III. alia bella 118. 119
mors 120
Rogerius IIII. Siciliæ Rex 124
Rogerij furtiuus amor 130
Rogerius ultimus Normanus motur 132
Rogerij Loriæ binæ victoriæ 234
alia contra Gallos 235
virtus insignus 237
Rolloneus Normanus 29
Roma diripitur 77
expugnatur 48. 58
instauratur à Belisario ibid.

Roma

Roma occupata 58. 380.
Romæ calamitas in bellis Gothicis 65.
Romæ Concilium indicitur 162
Romani Imperij divisio in Occid. & Orient. 83
Romanus quidam Imperium occupat 85
Romani multi necantur 62
Romani Duces domantur 100

S

Sabarrus potestatem mox amittit 76.
Saladinus Turca 39
Salernum 14. occupatur 104. expugnatur 139
Salentini 7
Salingueirra 159
Salinarum valles à Normannis occupatæ 101
Sancia Maiorice Regina 352
Saxgermanum capitur 198
S. Bartholomæi reliquiæ 90
S. Georgij familia 363
S. Ludovici reliquiæ 407
S. Maria victoria 215
S. Miniatum expugnatur 177
Sanseverini extirpati 379
Sarmatia 18
Saracceni veniunt in Italiam 84 eorum progressus 85. casi 87.
Italiam invadunt & prædantur 96
figantur 96
ex Sicilia pelluntur 149
vincuntur 226
Saraceni Luceria pulsi 342
Saracenorum origo & præcipua facta 24. & inde.
Scandiæ regionis situs 18
Schlavi in Italiam veniunt 87
Selduchus Rex Turcarum 37
Senensibus bellum infertur 460
Sergius Nestorius author Mahometicæ religionis 26
Sfortia Ioanna reconciliatur 394. moritur 408
Sfortiæ cum Siniscalcho bellum 392.
Sfortia Cotignola 382
Sicilia citra & ultra fretum 11
capitur à Normannis 103
ab Aragonicis capitur 340
Siciliæ novi motus apparantur contra Gallos 227
Siciliæ utriusq; quis primus Rex 118.
Siculus Vesper 228
Sigismundus Imperator à Turcis vincitur 41
Sigismundus Estensis 318
Sigismundus Malatesta oppugnatur 309
Simon Camerinus 306
Siniscalchus Regni Neapol. captus 403
Sinus Crateris 14

Sybilla Normanna Regnum perturbat 142
Sybillæ Normannæ infelix cum Henrico VI. pax 133
Solimannis Turca 40
Sophia Imperatoris mala uxor 70.
Spegius Cathalanus temeritatis pœnas luit 443
Spinetta de Campo Fregosio 435
Squarcia Monopolitanus 409
Statua memorabilis 102
Staufensis familia apud Suevos 30.
Strabo 3
Suevi 24
Suevorum natio & fines 29
Suevici domus finis 220
Sulmo 14

T

Talivertex 7
Tancredus Normannus ducit uxorem 112 113
Tancredus II. occiditur 134
Tancredus Spurius Rex Neapol. 129.
Tancredus ultimus Normannus moritur 134
Tancredi Comitis de alta Villa multi filij 94
Tarentum 13. 58. 100. 379
Tarenti Princeps caditur 429
Tartaglia Lavellus proditor 401
Terræmotus Campaniæ 46
Tamerlanus quis fuerit, & quid gesserit. 43
Thamerlanus Baiesettũ capit 41
Tharraconẽsis Hispaniæ Regio 33
Theodactus Imperator ingratus 53.
Theias Rex Gothorum moritur 61 64
Theobaldus Gualtherum Brennẽsem capit 145
Theodoricus Gothorum Rex 21
Theodoricus Ostrogotus 52
Theseus Capuanus 318
Thomas Aquinas 191
Tignarius proditor 61
Tolosanus Comes 166
Totila Neapolitanos invadit 57
Totilæ obitus 61
Totilæ thesaurus Cumis servatus 62
Trajanopolis 14
Turcia Regio 37
Turcarum origo atque progressus 36.38.
Turcomanni 27
Tusculum dirutum 132

V

Valerianus 59
Vandalus fluvius 22
Vandalia 23

Vandalo-

Vandalorum gentis origo & præcipua facta 22
Varij populi Galliam & Hispaniam invadunt 33
Veneti à Saracenis cæsi 84
Græcis contra Normannos suppetias ferunt 106. 108
Apuliam oppugnant 159
bellum Florentinis inferũt 457
fœdus cũ Alfonso faciunt 458
Venustum 14
Veromandui 29
Veronæ comitia indicuntur 168
Vesævi montis incendium 46
Vescigothi 22
Vestini 9
Vgo Cardinalis 116
Victoria urbs lignea 173
Victor III. Pontifex 109
Victorius Rango 446
Vigmisius 80
Villanutius 363
Vissum 448
Vintimilius contra Vitellescum pugnat 428
Vinuli 23
Vitellescus Patriarcha Isabellæ Gallæ auxilia in Regnum Neapolit. præbet 427
imprudenter sibi consulit 430
Vitellesci fraus contra Alfonsum 431.
Viterbium occupatur 165
Vrbanus VI. Pont. fictitius 356
Vrbanus VI. bellum Reginæ Neapolit. parat 359
Vrbani VI. cum Dyrrhacino inimicitiæ 371

Z

Zara Venetis vendita. 379
Zizimus 43
Zoton 73

FINIS

IOANNIS IOVIANI PONTANI, RERVM SVO TEMPORE GESTARVM

LIBRI VI.

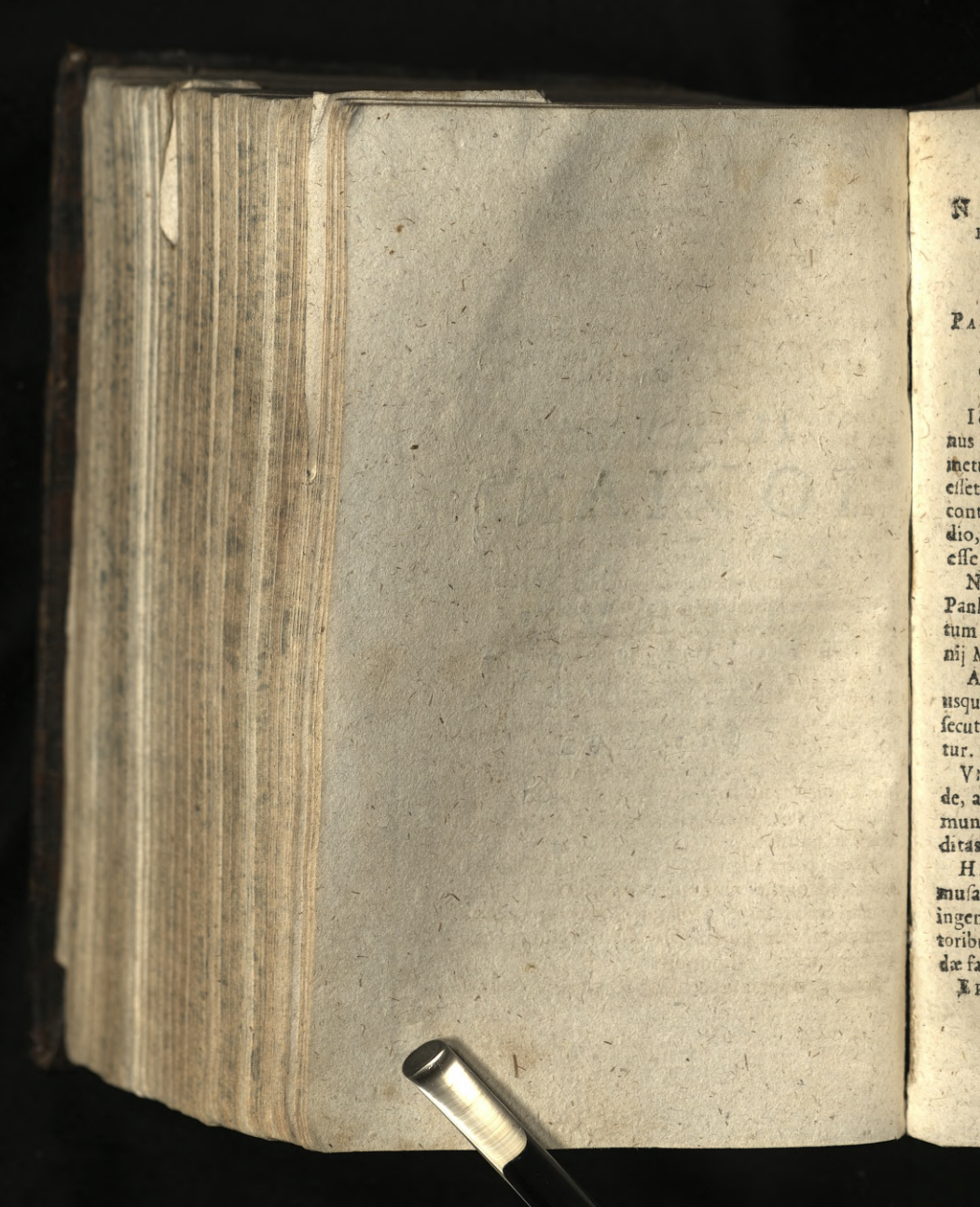

NARRATIONES QVÆDAM HISTORICAE, DE IOANNE IOVIANO PONTANO, EX varijs Autoribus.

PAULUS IOVIUS NOVOCOMENSIS, EPISCOPUS NUCERINUS, IN ELOGIIS DOCTORUM VIRORUM.

IOVIANUS PONTANUS, vir ad omne genus eloquentiæ natus, Cereto Vmbriæ oppido metu profugiens, quòd ibi pater à factiosis civibus esset interfectus, Neapolim planè juvenis, & inops contendit. Ibi enim liberali Alphonsi Regis studio, condita celebri Bibliotheca literas in honore esse didicerat.

NEC defuit honestus virtuti locus, Antonio Panhormita eruditi ingenij vim admirante. Is tum erat excellentis doctrinæ nomine, Regij scrinij Magister.

ASPIRAVIT demum his cœptis Fortuna, usque adeo benignè, ut Ferdinandi Regis castra secutus, in demortui Panhormitæ locum sufficeretur.

VNDE illi mox honestæ opes, sed obsequij fide, ac merito, uti scripsit, inferiores, nisi ad opimi muneris proventum Ariadnæ uxoris dotalis hæreditas accessisset.

HAC parta dignitate, libériori veluti studio, musas per omnes numeros exercuit, tanta habilis ingenij facunditate, ut neque Poëtis, neque Oratoribus, qui tum maximè florerent, dignum secundæ famæ locum relinqueret.

ERAT austero supercilio, & toto oris habitu subagre-

subagrestis, sed stylo & sermone perurbanus, qui sæpissimè vel in seriis multo cum sale jocaretur. Habitus tamen est in omni censura quanquam absolutè pius, supra æquum mordax, vel eò, quòd non homines modo sibi notos, sed gentium & urbium quoque omnium mores acerba scribendi libertate perstringeret, sicuti ex varijs Dialogis, Charonteque præsertim, intemperanter ostendit. Sed in pangendo carmine, quàm texenda prosa cultior, atque sublimior multis videtur, quandoquidem in historia non semper integra gravissimi incessus dignitate, ab ejus muneris disciplina deflexisse existimari possit, quum postea ab Hesperidum hortis citriorum suavissimis odoribus spirãs, atq; inde Divino carmine in altum evectus, ad illa ipsa excelso ore decantata sidera, propius accesserit.

VIXIT annos septuaginta septem, fato autẽ functus eodem mense, quo Alexander sextus Pontifex, vita excesserat. Tumulatus est in sacello, ab se sepulchri causa exstructo, è Regione Davalorũ domus, ubi Elogium abs se compositum in marmorea Tabula spectatur.

Vivus domum hanc mihi paravi,
In qua quiescerem mortuus.
Noli obsecro injuriam mortuo facere,
Vivens quam fecerim nemini.
Sum etenim IOVIANVS PONT.
Quem amaverunt bonæ Musæ,
Suspexerunt viri probi,
Honestaverunt Reges Domini.

sed

Scis jam qui sim, vel qui potius fuerim:
Ego verò te hospes in tenebris noscere ne-
queo,
Sed te ipsum ut noscas rogo. Vale.

SACELLUM hoc, cujus hîc fit mentio, plenius describitur, in MONUMENTIS ITALIAE. Extrinsecus autem gravissimis hisce sententijs est conspicuum.

In magnis opibus, ut admodum difficile, sic admodum pulcrum est, seipsum continere.

In utraque Fortuna, ipsius fortunæ memor esto.

Sero pœnitet, quanquam cito pœnitet, qui in re dubia, nimis cito decernit.

Integritate fides alitur, fide verò amicitia.

Nec temeritas semper fœlix, nec prudentia ubique tuta.

Hominem esse se haud meminit, qui nunquam injuriarũ obliviscitur.

Frustra Leges prætereunt, quem non absolverit conscientia.

In omni vitæ genere, primum est, se ipsum noscere.

In eodem Sacello, hæc extat Aræ dedicatio.

Tibi DEVS Optime Maxime, aram hanc dedicat, IOHANNES IOVIANVS, *nec tecum paciscitur, ut sibi liberis, posteritique suis benefacias: cum ipse volens, libensque gratuitò benefacias cunctis, sed quia tibi ab omnibus debeantur omnia.*

IBIDEM.

PETRO COMPATRI, VIRO OPTIMO ET CIOSISS. CONSTANTEM OB amicitiam, Io. PONT.

Quid agam requiris? tabesco.
Scire quid sim cupis? fui.
Vitæ quæ fuerint condimenta rogas?
Labor, dolor, ægritudo, luctus,
Servire superbis Dominis,
Jugum ferre superstitiones,
Quos charos habeas, sepelire,
Patriæ videre excidium
Nam uxoris molestiam nunquam sensi.

HADRIANAE SAXONAE hoc Epitaphium scripsit quod in eodem Sacello legitur.

Illa tori bene fida comes, custosque pudici,
Cuique & acus placuit, cui placuere coli.
Quæque focum, castosque lares servavit, & aras
Et thura & lachrymas, & pia serta dedit.
In prolem studiosa parens, & amabilis uni:
Quæ studuit caro, casta placere Viro
Hic posita est Ariadna, rosæ Violæque nitescant
Quà posita est, Syrio spiret odore locus.
Vna crocum Domina fundat, destillet amomum
Ad tumulum, & cineri, spica Cilissa fluat.

QUINQUENNIO postquam uxor abijsti, dedicata prius ædicula, monimentum hoc tibi statui, tecum cotidianus ut loquerer, nec si mihi nō respondes, respondebit desiderium tui, per quod ipsa semper mecum es: aut obmutesceret memoria per quam ipse tecum loquor.

HAVE igitur mea Hadriana: ubi enim ossa mea tuis miscuero, uterq; simul bene valebimus. Vivens tecum vixi, annos XXIX. dies XXIX. victurus pòst mortuus, æternitatem æternam.

IOH. IOVIANVS PONTANVS

HADRIANAE SAXONAE, VXORI OPTIMAE, AC BENE MERENTISSIMAE POSUIT. QUAE VIXIT ANNOS XLVI. MENSES VI. OBIIT KAL. MART. ANNO MCCCCXC.

L. FRANCISCO, IOHAN. PONTANI F.

Has aras pater ipse Deo, templumque parabam,
Quo tu nate meo: conlegeres cineres.

Heu fati vis leva,& lex variabilis ævi:
Nam pater ipse tuos,nate struis tumulos.
Inferias puero senior, natoque sepulcrum
Pomo parens, heu quid sydera dura parant?
Sed quodcunq; parant, breve sit: nãq; optima vitæ
Pars exacta mihi est,cætera funus erunt.
Hæc tibi pro tabulis statuo, pater ipse dolorum
Hæres,tu tumulos pro patrimonio habe.

Vixit annos XXIX. menses V. dies III. L. Francisco P. Pontanus pater, anno Christi MCCCCIIC. d. XXIII. Aug. P.

LVCILII EIVSDEM PONTANI FILII.

Lucili tibi Lux nomen dedit, & dedit ipsa
Mater stella tibi, stellaque Luxque simul.
Eripuit nox atra,nigræ eripuere tenebræ.
Vixisti vix quot litera prima notat.
Hósne dies brevè támne tibi Lux fulsit & aurè
Maternum in nimbis sic tenuere jubar?
Infœlix fatum,puer heu malè fœlix, heu quòd
Nec puer es, nec Lux,nec nisi inane. Quid es?
Floreat ad pueri tumulum Ver, halet & urna
Lucili & cineri spiret inustus odor.

Dies L. non implesti fili, ô breve naturæ specimen: æternus parentum mœror ac desiderium Pontanus pater, L. Francisco filio infelici.

L. MARTIÆ FILIÆ.

Liquisti patrem in tenebris,mea Lucia postquam
E luce in tenebras,filia rapta mihi es.

Sed

Sed neque tu in tenebras rapta es, quin ipsa tenebras
Liquisti, & medio lucida sole micas.
Cælo te nata aspicio, num nata parentem
Aspicis? an fingit hæc sibi vana pater?
Solamen mortis misera, te nata sepulcrum
Hoc tegit, haud cineri sensus inesse potest.
Si qua tamen de te superat pars, nata, fateré
Felicem quòd te prima juventa rapit.
At nos in tenebris vitam luctuque trahemus
Hoc precium patri, filia, quod genuit.

MUSAE, (filia) luxerunt te in obitu: at lapide in hoc, luget te pater tuus, quem liquisti in squalore, cruciatu gemitu. Heu, heu filia, quod nec morienti pater adfui, qui mortis cordolium tibi demerem, nec sorores, quæ ingemiscenti collacrymarentur miserlæ, nec frater singultiens, qui sitienti ministraret aquulam. Non mater ipsa, quæ collo implicita, ore animulam exciperet infelicissima. Hoc tamen fœlix, quòd haud multos post annos te revisit, tecumque nunc cubat. Ast ego felicior, qui brevi cum utroque edormiscam eodem in conditorio. Vale Filia, matrique frigescenti, cineres interim calface, ut pòst etiam refocilles meos.

IOHANNIS IOVIANUS PONTANUS. L. MARTIAE FILIAE DULCISSIMAE P. QUAE VIXIT ANNOS XIIII. m. VII. d. XII.

HAEC de uxore & liberis eius annotata sunt ab Historicis. De ipsius obitu constabit Lectori, ex sequenti inscriptione.

IOH. IOVIANVS PONTANVS
PONTE CASTELLANO VM-
BRIÆ OPPIDO CERETANIS
FINITIMO IN LVCEM
EDITVS,

SUMMO INGENIO ET OMNI DISCI-
PLINARUM GENERE
PRAESTANS

REGII SCRINII MAGISTER
NEAPOLI IN ANTONII PA-
NORMITÆ LOCVM
SVRROGATVS,

QUI NEQUE POETIS, NEC ORATO-
RIBUS, SUA AETATE FLORENTI
BUS, DIGNUM SECUNDAE FA-
MAE LOCUM RE-
LIQUIT

MVSAS PER OMNES NVMEROS,
LIBERIORE VELVT STVDIO
EXERCENDO

QVOD VTROQVE IN GENERE
ORATIONIS LVCVLENTIS
SCRIPTIS EDITIS, A-
BVNDE CONTE-
STATVS EST:

FATO FUNCTUS, OBIIT NEAPOLI
ANNO AETATIS LXXVII. SA-
LUTIS HUMANAE
M. D. III.

Hactc-

HACTENUS de uxore & liberis ipsius, de libris aliqua adjungerem, sed cùm omnium terãtur manibus, excusi ab Aldo & Basileæ ab Henrico Petri, ab enumeratione illorum supersedebo, & in Elogijs progrediar.

ALEXANDER AB ALEXANDRO I. C. NEAP. GENIALIUM DIERUM LIB. I. CAP. I.

ACCERSEBAT plerumque nos in hortos amœnissimos, ubi ædiculas habebat, IOH. IOVIANUS PONTANUS in nostra Parthenope, omnibus bonis artibus, atque omni doctrina præditus, cui præter ingenij mansuetudinem, quæ plurima in homine fuit, munditia verborum, & compositus ille sermo ad omnem ingenuitatem plurimum accessionis faciebant. Illoque conveniebamus complusculi, quibus bonarum artiũ studia, eædemque disciplinæ, atque non absimilis dicendi facultas erat.

DETINEBAT demulcebatque nos vir ille fandi dulcissimus egregia quadam & illustri oratione, sermonéque perquam lepido & venusto, totos plerumque dies: tanta in eo comitas, tantusque lepos erat.

FORTE autem, cum natalis sui diem annuũ Decembrio mense, ut solebat, cùm amicis celebrare vult, evenit ut & nos unà cum reliquis mihi conjunctissimis, primis ab eo tenebris acciti, apud eum conveniremus. Quò cum venimus, benignè quidem & comiter accepti, ad focum consedimus, festivissimisque colloquiis, noctis particulam cum mira suavitate traduximus. Cum interim

terim Iovianum florenti quadam facundia, & sermone quam castissimo, de literarum Disciplinis disserentem animo serio & aure attenta excipiemus.

LILIVS GREGORIVS GYRALDUS FERRARIENSIS, DE POETARUM HISTORIA, DIALOGO TERTIO.

POSTQUAM ergò tertia die in viridarium convenissemus, & jam ultro citroque multa de communibus amicis, de patriæ salute, deque ijs, qui tum Ferrariæ sebantur rumoribus ex Julij Gr. verbis dixissemus, tum ego: *Ex ijs nihil inquã, Piso tristius allatum est, quàm quod affirmavit Julius, Iovianum Pontanum diem obijsse, ejus enim viri interitu, video Poëticæ & reliquarum optimarum artium dignitatem valde imminutam. Tot enim & tanta sunt ab eo non modo in Poëtica facultate scripta, sed in omni pene Philosophia, ut cum quovis nostri temporis vel Poëta vel Philosopho conferri possit. Atqui ait Piso, & ego quoque doleo tanti viri interitu, eum licet nisi ex ijs, qui nunc passim studiosorum manibus terũtur libris tuóq; & aliorũ sermone cognoverim sed cum tot & tanta ut ais, monumenta reliquerit, & jam senio confectus diem obierit, minus ideo dolendum.*

COELII CALCAGNINI.

Creditus occubuisse Maro, secesserat olim,
Vt Cœli motus, labentiaque astra videret:
Mox redicns ad nos Ioviani nemine, terris

Quid

Quid felix prosit, quid noxia terra minetur
Exposuit, nostrisq; oculis substravit Olympum.
Scilicet hoc deerat: pecudes, stygа, prælia, tur-
mas
Scripserat, extremum voti fuit aureus axis.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI.

Millia multiplicis canimus discrimina mentis
Vt nec Mercurius, se putet esse parem.
Nemo unquam melius tractavit præmia pacis:
Aut fortis docuit ferrea jura manus.
Nulla unquam audivit meliorem Curia linguam
Nulla magis sapidos sobria lingua jocos.
Et tamen ipse vides, quot quantas attigit artes:
Immo sic coluit, auctior ut esse queat.

M. ANTONII FLAMINII.

Qui cecinit claro fulgentia sydera Cœlo,
Pontani doctis versibus Vrania:
Phœbe tuis magnam lucem addidit ignibus: æquo
Nunc melius niteant sydera cuncta facit.

IOH. PIERII VALERIANI.

Sciptorum venerabilis Magister,
PONTANUS cubat hic, Viator: illum
Commentus bona verba, fortè adores
Ne fac huic mala: quin precare multa,
Omnem ut surripuit Poëtices vim.
Nàm dum tam bene scribit, atque amussim
Æquat omnia, perpolitque ad unguem

Quavis

Quavis arte, decoreque absolutus,
Secli terriculum fuit sequentis,
Nemo scribere ut audeat nepotum.
Quin pacem huic bona quin precare, libans
Thus, costum, violas, crocum sepulcro:
Qui dum tam bene scribit, atque amussim
Æquat omnia, perpolitque ad unguem,
Quæ absolverat ars, decorque recte
Scribendi, auspicijs renidet hujus:
Nostra ætas veteres ut æmulari
Et possit simul, & simul præire.

SIMONIS VALLAMBERTI.

Nescio quo fingant Musas Helicone manere:
Hoc scio, quod tectum mi Iovianæ manent.

MOVENT hæc credo salivam, ut ipsum IOVIANUM post mortem in scriptis ipsis audire cupias, quare hæc præfatus, nunc ad ipsius historiam Neapolitanam te dimitto.

IOANNIS

IOANNIS

IOVIANI PONTANI

RERVM SVO TEMPORE GESTARVM

LIBER PRIMUS

ITALIAM naturæ instituto quodam (nullum enim perpetuum est Imperium) post collapsas res Romanas, & regnantem, Gotum, variæ gentes, diversis tamen temporibus occuparunt. E quibus maximè illustres Longobardorum res fuere. Hos diutius regnantes primò Franci, post Normanni, & ipsi ab initio partim Germani, partim Sarmatæ, verum è Gallia, quam aut pulsis aut superatis antiquis Colonis occupaverant, profecti pepulere. Princeps autem Robertus Viscardus, rerum quas gessit magnitudine, ingentem sibi & gloriam, & Imperium comparavit. Satis enim parva manu Italiam ingressus, atque ab Gulielmo fratre, qui Melfia ædificata, cum Normannis in Apulia concederat, cuique à virtute Ferribrachio fuit cognomen, adversus Græcos in auxilium accersitus, rebus non semel bene gestis, cum Gulielmo, Drogóque, atque Humfredo fratribus, qui pro ætatis prærogativa, alius post alium Normannis præfuerat, in dominatu successisset, Constantinopolitani Impera-

Italia à variis gentibus olim occupata fuit.

Robertus Viscardus

Imperatoris præfectos primò è Salentinis expulit inde in Brutios cum Rogerio fratre profectus, Pœnos qui plureis annos genti imperitaverant, vi atque armis ejecit: trajiciensque in Siciliam, multis confectis prælijs, attritisque tandem barbaris, insulam pene omnem in suam, fratrisque potestatem redegit. Quorum reliquias ne dum delet, maiores res omitteret, in montanis Siciliæ locis sedes habere eos permisit. Mox reversus in Italiam, Lucanos, Apulos, Samnites, Campanosque, qui cis saltus Terracineuses sunt, diversis artibus ac temporibus domitos, in suum ac fratris jurare nomen coëgit. Post verò cum Boamundo filio Hadriam trajiciens, fugato Imperatore Constantinopolitano Alexio, plurimis captis oppidis, non exiguam Epiri, ac Macedoniæ partem Imperio suo adjecit. Ab hoc igitur, atque à Rogerio fratre Imperium cœpit, quod pòst à Rogerio Rogerij filio in Regium nomen versum est: ac supra trecentos regnatum annos, maximis interim bellis fortiter administratis, pluribus rebus terra, marique feliciter gestis, dum ab ipsis aut propulsantur Regibus, aut inferuntur bella, Federico etiam & Rege & Augusto Romanam Ecclesiam prosternente. Quo mortuo excitante Romano Pō. tifice ad bellum Gallos, hi Siculo ac Neapolitano Regno Carolo Duce potiti sunt, Carolique successoribus, pòst inter se de Regno contendentibus quæ contentio Italiam simul omnem, Galliasque permiscuit: tandem ad Alphonsum Regem devenit, quem Hispaniâ è citeriore accitum, & annis ac rebus gestis florentem, Ioanna sibi adoptaverat, quæ per id tempus Ladislaò fratre mortuo, Neapoli regnabat. Hic Ioanna etiam vivente primùm

Alexij Imperatoris Constantinopolitani clades

Caroli successores inter se de Regno pugnant.

primùm cum Ludovico, deinde ea mortua, cum Renato, Provinciæ atque Andegaviæ regulis, qui & ipsi Regnum sibi Neapolitanum, quòd ex eadē quaCarolus stirpe essent editi, atque ex testamento superioris Ioannæ hæreditarium asserebant, plures annos bella vario eventu administravit: tandem Neapoli per vim capta, Renato etiam pulso, victor Regno potitus est. Hoc regnante Italiæ res maximè floruêre: nam & bella multa fortissimè gesta sunt, & bellis partim compositis, partim etiam confectis, pax secuta est tranquillitatis atq; opulentiæ plena. Hæc ætas fortissimos Duces, sapientissimos rerumpub. administratores habuit, viditque literarum studia magno favore, ingenti frequentia, post tot seculorum interjecta intervalla revocari. Quam temporum felicitatem Alphōsi mors turbavit. Hunc hyeme in Apuliam profectum, dum aucupij, ac venationis studijs capitur, morbus corripit, quo confectus haud multis æstivum post solstitium diebus Neapoli interijt, ætatis suæ annum agens quartum ac sexagesimū. Alphonso mortuo Ferdinandus succedit, quem hæredem in Regno Neapolitano pater instituerat, natum Valentiæ in Hispania citeriore, atque ex muliere susceptum, quam Valentiæ cum ageret in delitijs habuisset. Res hortari videtur, quoniam Italiæ rerum mentionem fecimus, qui tum universæ status esset, quique aut populi, aut Principes eam moderarentur, paucis exponere. Nec verò cæteræ indignentur urbes, regulique, si primæ nobis Venetiæ auspicium dicendi fecerint, & propter urbis ipsius magnitudinem, ac nobilitatem, & propter Reipub. temperationem, summamque Imperij æquabilitatem. Igitur urbis

Alphonsi mors.

Ferdinandus succedit.

Status Italiæ.

Venetiæ.

hujus primordia satis quidem exigua fuêre: initio enim loca, in quibus pòst urbs crevit, à piscatoribus habebantur, ac salinarijs, qui piscandi studio, aut faciendi salis gratia illic multi convenerant. Quas ad res locorum eos natura cum primis invitabat, propinquitas præterea ac frequentia Venetiæ urbium, è quibus mortales multi eò assiduè mercandis ijs confluebant. Quibus artibus ac quæstibus paulatim loca ipsa crevêre habitatoribus, crevêre quoque cum quæstibus simul & negociandi, & navigandi studia: idque eo magis quòd sedes eæ terrestribus ab incursionibus maximè tutæ habebantur, grassantibus jam tum exteris nationibus, ruentique Romano Imperio. Itaque hac usi opportunitate, opulentissimus quisque ac maximè nobilis è finitimis Venetiæ atque Illyrij populis, dum barbarorum, qui per id tempus Italiam infestabant, iram verentur, in tutiora se recipientes, multis præsertim direptis, non paucis etiam funditus excisis oppidis, eò tanquam in arcem confugiunt. Pòst verò alijs atque alijs commigrantibus cœpêre maioribus studijs, cupiētioribus animis rem nauticam exercere. Quam ad rem locus, necessitudoque magis ac magis eos abhortabatur, crescente multitudine, ac solo angusto, rerumque omnium, quæ victui necessaria essent, egeno atq; infœcundo, ut inter paluſtreis, atque æstuarios locos sito. Quòd si conjectura uti liceat, credibile quoque est, propinquos quosdam portus, qui perquam celebres tunc erant, illabentiumque in mare flumi'num ostia, plurimum frequentiæ contulisse, dum assiduo, con tinenterq; per ea commercia exercentur. Hinc opulentiorē ad mercaturam convenarum cum verterentur studia,

Quibus incrementis Venetiæ in tantam excreverint magnitudinem.

dia, brevi Venetorum res (Venetos enim sese, quòd è Venetia emigrassent vocavère) civibus, atque opibus aucta est. Igitur divitijs freti, peritiaque navigandi, cum eorum nomen abundè potens pollensque, & clarum esset, Mauris sæpius classe superatis, prædonibusque Illyricis, quique alij mare infestum reddebant, captis victisque, pluribus elati victorijs, cœpère insulas primò atq; nationes externas subigere. Atque hunc in modum circiter septingentos (ut ipsi tradunt) annos, aut etiam amplius artibus his eò potentiæ pervenère, uti Venetorum res finitimis, exterisq; pariter formidolosæ essent. His igitur è sententia fluentibus, crescente imperandi cupiditate, ad res Italicas animum adjecère, finitimis regulis, dum impotenter in subjectos populos dominationem exercet, eos invitantibus. Nam inter Patavinos ac Veronenses regulos diutius cùm esset certatū, utriusque partis rebus vexatis atque attritis, lacessiti & ipsi aliquando à Patavinis hanc occasionē nacti, finitimam in continentem insiliere. Pòst bello maximo acerrimoque conflato cum Philippo Maria Mediolan. Duce, cujus Imperium latè magnū in Gallia Cisalpina erat, multis tandem cladibus ultro citroque datis atque acceptis, universa penè Venetia occupata, Bergomo ac Brixia captis, magna quoque Illyrij parte aliquanto tamen prius domita, Imperium in Italia viribus autoritateque magis ac magis auxere. Tantam autem rerum felicitatem concordiæ studium maximè peperit ac vivendi inter se æquabilitas è statuendis ac servandis legibus nata. Hunc itaque tuendarum legum consensum secuta est administrandæ Reipubl. concordissima securitas. Nam

Veneti evocantur in Italiam.

Augent imperium.

Forma Reip.

ne unquam nobilium animi per ambitionem insolescerent, qui eam initio constituere, unum & quidem summum statuerunt Magistratum : quē qui gereret, Ducem vocavēre, Senatus quidem Principem, cæterùm cui injussu Senatus nec pace agere, nec bello publicum quicquam liceat. Dux ipse Senatum consulit, Senatus autor decernit, cujus tamen decreta Ducis nomine feruntur. Hoc mortuo, è numero Senatorum statim alter per suffragia creatur. Magistratus ipse quanquam perpetuus, memoria tamen nostra Franciscus Fuscarus, quòd senectute aggravāte, publica ad munera factus videretur inhabilior, Magistratu se abdicare coactus est. Huic de publico certa penduntur stipendia. Senatus ad eum cogitur in curia, quam egredi Ducem nisi statis diebus, ac certis causis minimè permissum sit. Cæterùm ipsis Senatoribus mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, atque asseveratio recti ac veri cultus eximius, erga patriam studium supra quàm cuiquam sit credibile. Quòd si quando deliberandis atque decernendis rebus in contētionem sit deventum, non partium studia superant, verùm publici boni ratio. De quorum tamen institutis, moribus, æquabilique administratione silere est omnino consultius, quàm non multa disserere. Proximis in regionibus reguli tres imperitant, Mediolanensis, Ferrariensis, Mantuanus. Mediolanensi frequentissimi, maximēque opulenti Galliæ Cisalpinæ parent populi, Comenses, Ticinenses, Alexandrini, Novarienses, Laudenses, Parmenses Dertonenses: item Placentini. Ferrariensi Mutina, ac Regium, opportunæ ac nobiles urbes subjectæ sunt. Rem Mediolanensem per id tem-

Franciscus Fuscarus ob senium magistratu se abdicare coactus est.

Mediolanensibus qui subjecti sint.

Ferrarienses.

id tempus moderabatur Franciscus Sfortia, qui Philippomaria mortuo Blancæmariæ uxori suæ, Philippi è nobili matrona filiæ dominatum asserens, partim vi, partim benevolentia civium, ac rerum gestarum fama clarum se, ac maximè potentem in Gallia, Italiaque universa fecerat, vir profectò Romanis temporibus dignus. Ferrariensis Borsius Estensis, miti vir ingenio, consilioq; maximè tranquillo, quique Italicarum turbationum sese medium gerere consuêsset. Mantuanam Ludovicus Gonzaga & ipse vir, belli non minus quã pacis artibus clarus. Quæ urbes populique Alpibus adjacent. Alij Monferratenſi, alij Sabaudiensi obediunt, cujus Imperium etiam trans Alpes in Allobrogibus latè amplum est. In Æmilia, Piceno, Vmbria, Sabina, Latio, Hetruriæ magna parte magna etiam Campaniæ, qui popul', juiq; reguli in iis agitant, Romani Pontificis imperata faciunt. Quorum omnium ea tempestate res maximè illustres Sigismundi Ariminensis, Federiciq; Vrbinatis erant. Quibus autem artibus Pontifices maximi tantum sibi Imperium comparaverint, nequaquam est explicatu facilè. Namque ut initio armis illud sibi vendicaverint, longè aliud arbitrari par est. Genus enim ipsum hominum olim quietum, ac religioni tãtum deditum. Cæterùm ut antè Sacerdotes innocentissimi, atq; abstinentissimi fuêre, quo tempore sola sacra, cerimoniasque tractabant: sic pòst fuêre ex eis, qui cupiditate ambitioneque præcipites ierint. Verùm Romani Pontificis æqua Imperia, administratio tranquilla, studia pacis, ocijque maiestas propè divina. Hetruriæ olim bona pars sub regulis erat: quibus aut cæsis, aut pulsis Senenses, Florea

Pontificium Rom. artes.

Senenſes.

Florentiniq́ue illorum urbes, atque agros suo Imperio subjecere: finitimos etiam populos, qui antea liberi erant, in servitutem redactos, novis uti viverent legibus coëgere. Vtraque autem Resp. popularis nunc est, nobilitate olim ob superbiam pulsa. Florentinorum nomen per orbem terrarum latè clarum est, non tam rebus gestis, quam gentis ipsius solertia, & urbis magnificentia. Eam in plano sitam amnis Arnus interfluit, quam Deorum ne immortaliũ templa, an publica, privataque ædificia magnificentiorem reddant, haud facile est judicatu. Ipsis civibus mirum ædificandi studium, mira ornandi cura. Si quid Regio non suppetat, peregre devehendum atque importandum curant. Certamen est non in urbe modò, verum etiam in agris, qui magnificentius ædificet. Itaque Regio sumptu villas passim ædificatas videas. Genus ipsum hominum acutum, & grave, bonarumque artium studiosum, pecuniæ tamen studiosius, quocirca in ultimis etiam terris negociantur. Quorum tamen propria laus est, ac peculiare meritum, quòd Latinas literas penè ab interitu vindicaverint, dum & ipsi Latinis, ac Græcis literis dant operam, & illarum studiosos ad se accersitos, salarijs, præmijs, honoribus prosequuntur. Vrbs ipsa paulatim à parvis obscurisq; initijs, atque Fesularum è ruinis crevit: quam quidem artium plurimarum, quas ea gens aut ipsa invenit, aut ab alijs invẽtas perfecit, frequentia mirum in modum auxit, locupletavitq;.

Florentini.

Florentinis proximi sunt Lucenses, civitas non tã suis consilijs libera, quàm alienis opibus, atque præsidijs firma, dum Florentinorum ne accedat opibus, magnæ curæ est cæteris. Senẽsis Reipub. admini-

Lucenses.

administratio propter diversa civium studia inquietior est, nec satis ex eo libera. Itaque cives dum parum ipsi inter se consentiũt, quæ Reipublicæ in commune bonum haberi potest ratio? Pacis tamẽ apud eos studium viget, præterquam Florentinorum artibus: quibus non rarò eorum res turbantur, quorum ager oppidò quàm fertilis est. Cives ipsi quæstui dediti, ac civilis vitæ muneribus. Libertatis idem omnibus studium: ea tamen Romani Pontificis opera Ducisque Mediolanensis, quàm civium cura magis constat. Genuensium res maiores quidem atque opulentiores haud multo antè fuêre. Nam & mari aliquãdo potiti dicuntur, non solùm Corsica, Sardinia, multisque Ægæi maris insulis captis, vexatisque, sed Euxino enavigato, pluribus oppidis quæ in ora Pontici maris posita sũt, ab eis, aut captis, aut etiam conditis. Venetorum quoque rebus pene ad internecionem aliquando adductis, & urbe illorum ingenti classe circumcessa. Horum opes paulatim dilabi cœpere ob domesticas seditiones civiliaq; odia, quibus effectum est, uti amissa libertate Gallorum Regi servierint. Nam veteris cum esset instituti, Ducem qui summum apud eos Magistratum gerit, communi cõsensu creari, dum multos annos studio partium magis quam publici boni Duces designantur, magna certamina, fœdæ seditiones, ingentia etiam bella exorta sunt, donec Genuensium res publica eò perducta est, uti Gallicum nomen, Imperiumq; à partibus invocatum atque acceptum fuerit: missusque à Carolo Rege Ioãnes Renati, de quo antè dictum est, filius, qui Genuensem Rempublicã administraret. Reliquam Italiam, quæ ab saltu Tarraci-

Genuenses.

nenſi Equos, Hernicosq;, ac Marſorum, & Sabinorum montes in Picenum, ad oſtia Truenti pertinet, quod flumē in Hadriaticum ſinum influit, quæque ſupero etiam atque infero mari cingitur, Neapolitani eam Reges tenent, in qua Ferdinandus ex teſtamento ſucceſſit. Igitur Alphonſo mortuo, reguli, civitatesque miſſis oratoribus, Capuæ conventu habito (nam peſtilentia Neapolis infeſtabatur) in Ferdinandi verba de morte jurare. Et quanquam omnia quieta apparebant, Rex tamen conventu dimiſſo, in Pelignos ac Marucinos digreſſus, equitatu in itinere ſcripto reliquum æſtatis in Theatibus ac Ferentanis egit. Hinc rebus Regionis ejus pro tempore compoſitis, in Apuliam, ubi hyemem agere decreverat maturavit. Interea Calliſtus Pontifex maximus Alphonſi beneficiorum immemor, cujus autoritate atque opibus antea Cardinalis, poſt Nicolao V. mortuo Pontifex creatus fuerat, perverſa conſilia, & perfidiæ plena adverſus Ferdinandum agitare cœpit, clamque cum primoribus civitatum, ac regulis agere de rebellione, divulgatis etiam epiſtolis, quibus Ferdinandum ſuppoſititium Alphonſi filium diceret, denique aqua & igni interdiceret qui hujus imperata facerent, & in officio ac fide permanerent. Quod ni Calliſti conſilia mors interrupiſſet, ingens maximeque calamitoſum conflatum iri bellum apparebat: quippe qui eſſet fluxa fide pervicaci ingenio, varijs conſilijs, præcipiti ambitione. Huc accedebat, quòd dum aſſentatoribus patefacit aures, Borgio ſororis filio ingentē dominatum in Regno Neapolitano deſtinaverat. Sed Calliſti conciliorum ac vitæ finis idem fuit. Creatur inde Pius Pontifex, ad quem miſſi ab Rege

Neapolitani.

Calliſtus Pōtifex Alphonſi beneficiorum immemor.

Rebellionis in Ferdin. autor.

Rege Legati omnia pacata retulere: quin etiam haud multo pòst Latinus Vrsinus Cardinalis cũ ampliſſimis decretis Barolum in Apuliam venit, ubi juſſu Pontificis, Collegijque Ferdinandum initiatum (uti moris eſt) coronaque donatum, Regem declaravit. Quæ res, popularium Regni animos de bello jam dubitanteis, quietiora uti ſperarent, mirum in modum confirmavit. Ipſe interea amicos, ſociosq; nunc per literas hortari, nunc per Oratores rogare, uti veteris amicitiæ memores eſſe vellent, ſe bonum amicum, fidum ſocium futurum ad cumulandam veterem benevolentiam, ad continendam ſocietatem, novas ubiq; cauſas, nova ſemper vincula additurum, offerre, polliceri: ſe paterno contentum Regno, ſuisque fortunis, pacem atque ocium omni arte procuraturum: denique omnia ſe quàm bellum malle, illumque pro hoſte habiturum palàm dicere, qui bellum in Italia moliri pararet. Ad hæc in populos popularesque ſuos publicè ac privatim nova beneficia conferre, vectigalia minuere, regulos benignè appellare, ornare muneribus, decretisq;. Hiſpanis qui remanere apud ſe vellent, familiaritatem polliceri ſuam: qui redire in patriam mallent, muneribus affectos, ornatosque dimittere. Carolum patruelem, Navarræ Principem, qui agente animam Alphonſo res novas tentaſſe Neapoli dicebatur, quique ob conſcientiam Alphonſo mortuo navem, quæ Neapolitano in portu in ancoris ſtabat, conſeſtim aſcenderat, benignè appellatum: multa etiam amplaque per amicos pollicitus, nihil prius habuit quàm perſiſtetem in abeundi propoſito conciliatum dimittere, iſque haud multis pòst diebus in Siciliam navigavit.

Pius Pontifex Ferdinandum coronâ donatâ Regem Pununcia.

Demum Rex cuncta perspicere ac meminisse, quibus amicos, sociosq; contineret, aduersum populos, reguloſq; non satis habens iustum sese, ac liberalem gerere, nisi & illos ad bene etiam de se merendum invitaret. Non deerant tamen qui è regulis existimarent hæc ipsa à Ferdinando simulanter fieri, quòd ijs ingenium eius à puero esset cognitũ. Nam & cum sese esse pòst manifestò declarauit. Quæ existimatio nonnullorum etiam procerum ac primatum Regni animos ab illo (vt creditum est) auertit. Hæc agenti Ferdinãdo, significatur Ioannem Antonium Principem Tarẽtinũ clàm rebus novis studere: quod Regem nequaquam fallebat, qui eius inconstantiam atq; animum minimè tranquillum noverat: quippe cui ab adolescẽtia seditiones, rapinas, discordiasque gratas fuisse intelligeret. Erat enim Ioannes Antonius vario & inconstanti ingenio, ac parum firma amicitia: apud quem etiam sancti, honèstique non tantus respectus, quantum studium, quantaq; erat cura assequendi eius quod animo destinasset: atque vt sui ipse parcissimus, sic contra alieni quàm appetentissimus erat: vtque in bello abunde timidus, sic in pace parum fidens suis aut amicorum opibus, quem longa & maximè quieta Alphonsi pax male habuerat. Sed ad quod intentus erat, aliquando pervenire vt ad id posset, interim dum ingentem sibi pecuniam compararet, nihil pensi habebat: & quanquam ipse timidus ac suspicios us, gerendi tamen belli maximè avidus: vtq; in conserendis manibus minimè strenuus, sic producendi belli egregius artifex. Is igitur per finitimas civitates, locaq; opportuna clàm summittere cœpit, qui alijs præmia

Suspiciones de Ferdinando.

Iohannes Antonius Princeps Tarentinus, res novas molitur.

eius mores.

præmia alijs delictorum condonationem promitterent : nobiles alios suæ inopiæ, alios gloriæ maiorum admonerent : regulos vt quenque vel cupidum rerum novarum , vel ære alieno pressum, vel rei suæ pœnitere intelligerent , tentare, hortari, solicitare, multa pollicendo erigere , opes eius ostentare ne desinerent : denique belli cum autorem ac ducem offerrent. His atque alijs animos hominum ad belli studia cum impelleret, in Galliam quoque ad Carolum Regem, in Provinciam ad Renatum, Genuam ad Ioannem Renati filium mittit , qui eos ad Regnum armis repetendum horrentur : omnibus denique artibus participes, socios , duces consilij sui quærit, atq; habere tentat. At Rex artes illius veritus , nunc per literas, interdum per oratores , aut amicos operam dabat , illum vti conciliarent. Itaq; blandè appellando, largamq́; de eo spem ac fiduciam vbiq; præferendo , consilijs eius pro tempore obviam ibat. Quam tamen ille occasionem nactus (vt erat simulator atq; dissimulator , arte non minus quàm natura ad vtrumq; institutus) per speciem conciliationis postulare ab Rege cœpit, vti Iosiæ generi sui Iulij Antonij patri, & Antonio Centiliæ , cuius filio suam ipse despondere filiam pararet, quis illos oppidis, castellis, agrisq́; Alphonsus spoliasset , ea cuncta vti restitueret. Hæc re diutius in Senatu agitata , diuersæ cum essent patrum sententiæ , nec de Ioannis Antonij fide quicquam exploratum haberetur , aut bonæ spei , tandem Rex honestum potiùs quàm vtile consilium secutus famæq́; suæ consulens, ne accusari unqã posset, quòd per ipsum scilicet stetisset, quo minus cum Ioanne Antonio pax maneret,

Quid a Ferdinando petierit & impetraverit.

neret, Iosiæ Hadriam Teramumq;, Centiliæ, Crotonem, Catantianum, quæq; alia oppida, agriq; aut huius aut illius fuerant, restitui iussit, missis ab Ioanne Antonio, qui eius ea nomine acciperent. Per id tempus Antonius Centilia qui paulo pòst Alphonsi obitum ad Tarentinum transfugerat, communicatisque consilijs in Brutios ad res novandas profectus erat, per veteres clientes beneficiariosque (vt qui natura seditiosus at suprà quàm dici potest, serendæ discordiæ singularis esset artifex) populos, primoresque ciuitatum solicitabat, ac nunc vanos terrores miscendo, nunc se ad liberandos eos ab duro Hispanorum dominatu autorem futurum prædicando, cum omnia nominis sui admiratione implesset, nomenque Renati in memoriam reduxisset, eò rem perduxerat, vti omnis fermè regio in rebellionem spectaret. Quod veritus Rex, Carolum Campibassium, & Alphonsum Daualum eò cum exercitu præmiserat, qui prouiderent, ne quid respublica detrimenti caperet. At Centilia castellis aliquot occupatis, quanquam parua manu, populorum tamen levitate fretus, sibique præfidens bellum moverat. Hunc motum diversis ex oppidis permulti secuti, brevi ingentem agrestium multitudinem armaverant. Quæ res partim terrore ac metu, partim cupidine rebellandi, popularium animos affecerat. Quo minus autem Centilia quod animo destinaverat perficeret, Alphonsi celeritas obstitit, qui facientem iter per oram maritimam Cropanos versus, de improviso adortus, eum fudit, fugavitque. Qua re complures de rebellione cogitantes, in fide atq; officio continuit. Vrbibus, castellisque Iosiæ, atque

Antonius Centilia studet rebus novis.

Antonio

Antonio restitutis, atque illorum nomine à Tarentino acceptis, cum in Brutijs quietiores futuræ res sperarentur, & Ioannis Antonij animus sedatus videretur, tum ille magis, magisque intentus omnia administrabat. Nam scriptos in Gallia Cisalpina milites, finitimisque in regionibus mari ad se deuehendos curabat. Cum regulis fœdera clàm inibat, Ioannem Renati filium omnibus artibus ad bellum invitabat. Iacobum quoque Piciniuum, qui aduersus Sigismundum Ariminensem primo Alphonsi, post Ferdinandi auspicijs bellum gesserat, quanquam Ferdinando ob eius multa, patrisque merita obnoxium, tentare tamen ausus, ingentibus & suis, & Ioannis pollicitationibus corruptum, paulatim in suas parteis traducere pertentabat. Cum primis autem tum socium fidelem, tum solertum fidelem, tum solertem ministrum inuenerat Marinum Martianum, Principem Rhosanensem, cuius præter genus vix erat quod bonus aliquis laudare in eo posset. Hunc Ioannes Antonius pater adolescentulum, quòd ingenio maximè perverso esse senserat, ab suo conspectu arcuerat, in filij locum non habiturus, ni Alphonsus Heleonora filia ei in matrimonio collocata, magno etiam dominatu addito, in patris restituisset gratiam. Ac nihilominus pater, dum viueret, filij fœdum animum, ac perversos conspicatus mores, non semel quidem suspiransque dixisse inter domesticos fertur, fore vt his Martianam tandem familiam pessum daret. Igitur Marinus hinc Regi suadere, quo Hispanos omneis Regno ejiceret: neque enim fidendum illis esse: consulereque vti per Italicos homines, suosq; populares Regni res administraret;

Tarentini Fraudes.

Marinus Martianus qualis fuerit.

Eius studia.

ret: magnam inde Regem sibi benevolentiã, & gerendis rebus fidem autoritatemq; conciliaturum; illinc Ioannem Paulum Cantelmum proximum sibi regulum, nobiles item multos in Campania, Samnioque ad rebellandum diuersis artibus pellicebat. Pòst vbi verò satis prosperè cedere consilia sua vidit, Hispanos palàm insectari cœpit. Ad hæc cum Honorato Caietano, qui Fundis, finitimisq; dominabatur in locis, simultatem primò exercere, pòst verò in manifestas inimicitias prolabi, quòd illum Regi acceptũ, suisq; consilijs offuturum maximè intelligebat. Quin etiã aduersus Galeatium Pandonum arma moverat, obsessis Capreatis, vti per hanc occasionẽ scribere exercitum liceret. Vrebatur autem ministro Marco Ratha, sobrino suo, homine turbulento, Gallicarumque patrium studioso: cuius vxor Ioannis erat Coxæ filia, qui capta ab Alphonso Neapoli, Renatum in Provinciam secutus, magnum sibi locum apud Galliarum Principes reiũ vsu atque eloquentia comparaverat: ac propter prudentiæ opinionem cum Ioanne filio Genuam ab Renato missus fuerat, quo tanquam magistro vteretur. Per hos igitur ministros multi mortales coniurarunt, in quis & Iacobus Ratha Beneuentanus antistes, cuius insigni perfidia, Ferdinandi res maximè pernicioſum vulnus accepere. Hũc Rex cum Frãcisco Baucio, Duce Andrienſe, Legatum Mantuam miserat, vbi Pius Pontifex maximus Christianorum conventum habebat. ad quẽ Renati, & itẽm Galliæ Regis Caroli Legati venerant, postulantes vti Regni Neapolitani suæ Renato salva iura essent. Quo tempore Iacobus præter fidem, decus, iura divina & humana, ministrum

Iacobus Ratha Beneuentanus antistes.

Mantuanum concilium. Caroli Regis Galliæ Legati quid ibi petierint.

strum se ac medium exhibuit scelerum omnium, quæ ab Ioanne Antonio, ac Marino, ab Ioanne item Renati filio parabantur, autor & ipse cum esset fœdissimorum etiam consiliorum. Affuit in hoc conventu Mediolanensium Dux Franciscus, cuius autoritate ac consilio factum est, vti Pontifex Romanus Gallorum postulata iniqua esse docuerit, palàm professus Ferdinando se non defuturum: deberi hoc publico Italiæ fœderi ac memoriæ Alphonsi Regis, cuius beneficio atque opera Romana res aucta esset opibus, autoritate, imperio. Interea Ferdinandus cognitis Tarentini consilijs, quo illius incœpta frustraretur: quippe cui potiundæ per dolum Venusiæ maxima spes esset, ad Arundinem castra posuit. Is amnis tribus millibus passuum aut non multo amplius ab Venusiæ præterfluens, in Aufidum influit. Venusiam Pyrrhus Baucius, Francisci, de quo dictum est, filius tenebat, Regi carus, ac maximè fidus. Cæterùm dotalis vrbs erat, cuius cives propter Imperium æquum, clemensque Gabrielis Vrsini, qui Ioannes Antonij ijsdem è parentibus frater fuerat, plerique Tarentino favebant: nec deerant, qui urbem se dedituros pollicerentur. Qua spe Tarentinus & ipse circiter decem millibus passuum opportuno in loco coactis in unum copijs, consederat. Ac tametsi nihil adhuc apertè hosticum geritur, vterq; tamen in insidias intentus erat, cæterùm hic cavendis quàm ille parādis intentior. Atque haud multum abfuit, quo minus dum noctu Ioannes Antonius vrbe se potiturum sperat, rexque illius consilium præveniens obviā facti ante conflixerint, quàm bellum inter eos indictum esset. Tandem verò ille, quamvis re

Papa Gallorum postulatis non assentitur.

Ferdinandi cum Tarentino bellum.

Arundo amnis.

Venusia.

Venusia à Tarentino capta.

sæpius

sæpius frustra tantata, vrbem per dolum occupat. At Rex confestim subsidio suis veniens, porta ingressus alia, Tarentinos vrbe expulit : & quanquam à cede temperatum est, bona tamen ciuium direpta. Hanc sibi vrbem Ioannes Antonius, si potiretur ea, belli arcem atque horreum propter opportunitatem destinauerat, agrum vberem, pabuliq; maximè feracem, pascendis equis aptissimum ratus. Vrbs ipsa in mediterraneis, ac natura etiam munito loco sita, totius regionis caput erat : atque vt in omnem Apuliam quæ ad montes iacet, quæq; regi parebat, discursiones facilè permittebat : sic vrbes, agrosq; Tarentino subiectos à tergo claudens tuebatur, ne quid hostile inferri ab Rege posset. Adhæc Tranensium inde, ac Boralitanorum res, inprimisq; Francisci Andriensis Ducis facilè se assiduis impressionibus afflictarum, finitimosq; alios tum populos tum regulos dolo, vi, metu, pollicitationibus, minis, ob loci opportunitatem in partes suas tracturum sperabat. Hic motus, quæ Tarentino mens esset, futurumq; haud multo pòst bellum indicavit : licet missis vltro citroque sæpius legatis, quieta vtrinque nunciarentur. Sed ille verbis quidem pacem velle, re autem bellum parare, tempusque agitandæ per speciem concordiæ terere, dum quæ agitabãtur à coniuratis parata essent omnia. Quocirca Rex animo vehementer angi, diversaque secum consilia agitare, nec cui fidendum esset, satis compertum habere, repetere animo veteres Regni discordias, domestica populorum inter se odia, regulorumque aut simultates, aut amicitias : præterita bella docere planè posse, quantum in hominum animis polleret

A Ferdinando recepta est.

leret inconstantia, ac levitas: quantum auaritia valeret, ac vindicandi cupido: nec tantam æqui aut honesti curam, quantum utilitatis studium, ac libidinis generi mortalium inesse: suas Tarentiniq; ac Renati opes iuxtà expendere, quid ab Gallis, Gallicarumq; partium studiosis, quid contrà ab se socijsq; terra mariq; geri posset, cogitare, ac metiri. Deniq; quantum fortuna humanis in rebus polleat, quàm varij rerum eventus essent, animo æstuanter volutabat. Hæc agitanti Ferdinando significatum est præfectorum literis, rerum in Brutijs aduersum tumultuanteis agrestes bene abillis gestam, quos ab domibus, atq; ab aratro digressos partim autor Centilia, partim rerum novarum libido ad bellum, ac direptiones traxerat. Hi primò vagi, palentesq; ut quis sese Ducem præbuisset, sequebãtur, pòst inito consilio, atq; in vnum convenientes, Duce potissimum Nicolao Tosto, cuius maiorumq; eius nulla antè cognitio, aut memoria fuerat: statuere Alphonsum Davalum, qui mortuo Carolo Regijs copijs solus præerat, ex improviso adoriri, & cum vniverso exercitu cædere. Nam & multitudo erat ingens, & Alphonsus per pacata loca non satis magna manu iter faciens, nihil hosticum verabatur. Itaque habentem eum in campis castra, qui Maidam inter Neocastrumq; interiacent, qui agrestium primi agmen præcedebant, de colle sese ostentantes, sublatis ad primum statim conspectum clamoribus, maximo impetu in castra ferebantur. At Alphonsus repentina re permotus ac trepidans, interim dum suos impeditos atq; imperatos iustruit, præmittit qui rem scisciteutur, eorumq; impetum remorari verbis

Ferd. præfecti, in Brutijs rem felicitèr agunt.

Nicol. Tosto

Alphonsus Davalus.

studeant. Illi primò remissionem tributorum, hinc alia postulare cœpere. Ad ea ab Alphonso benignè cum responderetur, vbi conuenisse ingentem suorum numerum vident, cædem ac sanguinem flagitantes, sese in castra proripiunt. At Alphonsus longius à castris structis in plano ordinibus, cum interim à Iacobo Goliota, impigro homine, acriter pugna conserta esset, ubi illos vidit nullo certo duce, nullo seruato ordine rapi, illatus conferta acie primò impetum eorum reprimit: mox ab eventu rerum confirmatis militum animis, fundit fugatq; fugientes, magnum illorum numerum cædit: multos etiam capit, quos haud multo pòst interfici iubet, certior factus, paucis pòst horis longè maiorum affuturam multitudinem. Quod ni flumen Sabatium, qui circiter viginti millibus passuum ab castris aberat, transire maturasset, eo die cum universis copijs ad unum cæsus esset: vix dum enim saltum prætergressus, qui flumine, syluis ac montibus clausus, atque impeditus est, summis è montibus catervatim decurrere ad occupandum saltum hostes conspicit. Cecidere ex agrestibus septingenti, aut etiam amplius: fama tenet ad duodecim millia fuisse hominum, qui simul ad tumultum conuenerant. Alphonsus re bene gesta, Consentiam versus tutiora in loca se recepit. Quibus rebus permotus Rex, evocato ad se Alphonso, ut ab eo coràm de statu regionis certior fieret, in Brutios proficisci decrevit. Igitur Venusiæ rebus compositis, relictoq; ibi Masio Barresa cum præsidio, ad amnem Bradanum proficiscitur, ubi aliquot diebus æstiua habuit. Inter hæc Nicolaus, quem multitudo Ducem sequebatur, in agrum

Iacobus Goliota.

Sabatium flumen.

Masius Barresa præficitur Venusiæ.

Com-

Consentinum impressione facta, finitimis castellis ac vicis, partim metu, partim studio rerum novarum ad eum inclinantibus, breui supra viginti hominum millia in unum contraxit. Qua multitudine fretus, dum Consentiam obsidere parat, nihil inviolatum relinquit, agros vastat, ædificia incendit, pro libidine atque ira cuncta gerit. Hoc cognito Ferdinandus magnis itineribus eò contendit. Agrestes verò de adventu Regis certiores facti, dimissa statim obsidione, in montana se recipiunt, dilabente passim multitudine, magna tamen manu Castellione occupato, quòd id oppidum in colle situm, naturaq; egregiè munitum esset. Rex castris admotis quæ ad oppugnandum necessaria videbantur proximis è locis comportatis, ac non semel oppugnatione incassum tentata, tandem eximia suorum virtute oppidum capit, captum diripit, atque incendit. Hac tanquam belli arce amissa, cum spes nulla esset reliqua, qui ex agrestibus in rerum expectatione erant, diuersis itineribus domum regrediuntur. Tostus & ipse initio oppugnationis se cum paucis ex oppido surripuit. Dum hæc a Ferdinãdo geruntur, Ioannes uti cum Tarentino, coniuratisq; conuenerat, classe ab Renato patre in Prouincia comparata, instructaque, rebus Genuæ compositis, idoneam ad navigandum tempestatem nactus cum duabus ac viginti rostratis navibus, onerarijs quatuor è Liguria solvit, ac felici navigatione usus, paucis postquam solverat diebus, præter litus Formianum delatus inter Lyris ac Vulturni ostia, diebus aliquot in ancoris stetit, dum cum Marino Martiano quid primum agendum videretur statuit, Tarentinumq; de ad-

Nicol. Tostus in agrum Consentinum impressionem facit.

Classis a Renato in Provincia comparata è Liguria solvit.

Falernum appellit.

ventu suo certiorem facit. Rebus igitur è communi sententia compositis, Falernũ in litus descensione facta, Suessam à Marino deducitur: ubi magnificentissimo apparatu, lætisq; adeo popularium animis acceptus est, vt nihil in eum honoris prætermissum videretur, quod aut maiorem civium lætitiam, aut Marini vehementius declarare studium posset. Quæ res Ioannis animum magis magisq; auxit, atque accendit. Ea potis-
" simum tempestate iudicari planè potuit, non fi-
" dem, non constantiam, non gratitudinem popu-
" larium animis inesse ullam, pœnitere eos præsen-
" tis semper Imperij, gaudere novis rebus, futura
" in expectatione habere, levitatem Ducem esse at-
que autorem ad postrema quæq; flagitia. Rebellant cum Marino simul volentibus animis,

Campani & Samnites rebelles.

communi consensu complures Campaniæ, ac Samnitiũ populi. *Non illos longæ pacis ocium,*
" quæ etiam eorum qui in militia educati sunt, re-
" languescere animos facit, non partæ sub Alphon-
" so plurimæ divitiæ, quarum comes voluptas, de-
" fidiaq; esse consuevit: non belli facies ipsa, quæ
" eo terribilior, magisq; formidolosa apparet, quò
" longior pax fuit: non denique agrorum securi-
" tas, ad quos relictis oppidis commigrarant, aut
" eorum desiderium quæ relinquenda erant, remorantur. Certatim undique ad rebellandum curritur. Ipse verò Marinus contempto iure necessitudinis, omnis Diuinæ & humanæ rationis oblitus, spretis, invitisq; patris manibus, qui Alphonsi partes acerrimè foverat, paternum tectis hostem accipit, addit sceleri, nato tunc filio, religionem Compatratus, moxq; in illius, ac Renati patris nomen conceptis verbis solemnibus sacris,

ante

ante aras, Deo teste, iurat, confestimq; nullo indicto bello, hinc finitimos Capuæ agros, illinc Lyri trajecto, propinquam regionem populationibus vastat. Ab igitur omnis generis rerum præda, ingensq; captivorum trahitur numerus. Calvium quoque oppidum, curruptis qui illud proderent, capit ac præsidio firmat, & quam maximè potest, metu ac præsidio firmat, & quam maximè potest, metu ac formidine cuncta complet. Augebat terrorem Regis absentia, nullo propinquo exercitu, nullo Duce, qui gravibus ac repentinis malis iret obviam. Quocirca nihil tutum, nihil securum Neapoli, aut finitimis in locis videri, metu in maius cuncta tollente, deseri villæ, relinqui ædificia, impuberes, senes, mulieres munita in loca passim trahi, fuga omnes sibi consulere, iumentis, pecoribus, carris via oppidaq; impleri, videriq; omnia circumsonare armis, atque equorum hinnitibus fremere, dum quotidianæ, tum populorum, tum Principum rebelliones nunciantur, demum vanis etiam rumoribus oppida vrbesq; complentur. Hanc tantam consternationem auxit confirmavitque classis, quæ Ioannis iussu ante portum Neapolitanum aliquot diebus in ancoris stetit, præ se ferens spem rerum in vrbe novandarum. Quod sentiens Isabella Regina singularis animi matrona, vrbem diurnis ac nocturnis præsidijs firmat, fortibus ac fidelibus viris quid agendum, quid cavendum esset præscribit, hostem à continenti equitibus per oram maritimam pluribus in locis dispositis arcet, portū erectis aggeribus ac muris, eductisq; ex arce ferreis æneisq; tormentis munit: nihil hosti ad offendendum terra mariúe aut opportu-

Calvium capitur a Marino.

Classis Iohannis in portu Neap.

Isabellæ Reginæ industria.

num relinquit, aut civibus, quod idoneum ad propugnandum esset, neglectum permittit. Ipsa Neapolitanos nunc plureis, nunc singulos coram benignè appellat, forteis confirmat, timidos erigit, alium alia ratione cohortatur. Quin etiam Campanos, cæterosq; qui in fide perstabant, literis ac nuncijs bonum habere animum iubet, Regem propediem cum exercitu affuturum affirmat: demum pro re ac tempore necessaria parat, ac pluribus simul prospicit. Incenso Castellione, omniq; circum Regione pacata, Rex Martoranum versus proficiscitur, eo consilio, uti ea peragrata, compressiq; si qui nova parare in animo habebant, regionis ipsius res commodius, magisq; è sententia componeret: Hæc igitur agitans literas ab Isabella accipit, quibus certior fit Ioannem cum classe ad litus Sinuessanum applicasse. Quo nuncio accepto, permotus Rex, hinc atque illinc ingentibus angebatur curis. Nam & Brutios, Lucaniamq; inquietam relinquere periculosissimum iudicabat, in qua paulo pòst ijsdem autoribus ingentius repullulaturum intelligebat bellum, & rebus Campanis non occurrere longè pernicioſius videbatur. Hæc itaque diutius agitanti animo, & quod potissimum sequeretur consilium deliberanti placuit. Centilia tandem capto, autorem rerum novarum ratione hac è medio tollere, hominē infidum, levi ingenio, insigni audacia, ferendasq; ad seditiones natum. Venientem itaque ad se non tam benevolo animo, quàm ficto consilio, quippequi Ioannis adventus ignarus verebatur ni ad Regem veniſſet, ne statim bellum in se omne traheret, Rex comprehendi eum iubet, atque è vestigio

Catan-

Perdit. animus fluctuat.

Centilia capitur.

Catantianum petens, scalis admotis oppidum aggreditur. Oppidani vt qui diuturniorem pas-suri obsidionem non essent, vix una, aut altera impressione sustentata, multis vulneratis, ac mortuo balistali sagitta Tosto, deditionem faciunt. Rex oppido recuperato, cuius magna opportunitas erat, rebusq; quantum tempus patiebatur, constitutis, cum iam de Marini rebellione nuncios accepisset, magnis diurnis, nocturnisq; itineribus Neapolim contendit, atque ad ædem Antonij, Capuana in via, senatu habito, cum de summa belli agitatum esset, de communi tandem sententia confestim ad Calvium oppugnandum, exercitum rapit, magnoq; machinarum, ac tormentorum apparatu instructus, evocatis etiam è finitimis oppidis, quæ in officio perstabant, veteranis militibus, castra ad ipsas propè fossas admovet. Ipsum oppidum in plano situm, ac præterquam ab ea tantum parte, qua meridiem prospicit, qui tractus haudquaquam multus est excisis imminet rupibus, quas inter alterasq; longe etiam asperiores media percurrit vallis: per quã rivulus fertur, cuius aquis belli tempore cives tutissimè utantur. Sunt qui Cales fuisse pervetus ac frequentissimum oppidum credant, siquidem antiquæ urbis vestigia, mœniumq; fundamenta multis in locis visuntur. Rex ad meridiem castris positis, tormentisq; admotis, muros quà portæ committebantur, quati assiduè iubet: & quanquam magna ruina edita, omnia tamen indies asperiora erant. Nam & anni tempus pessimum erat, & cum cingi undique oppidum nequiret, vt quæque ad defendendum necessaria erant, per vallem, noctu præsertim, facilè impor-

Ferdin. Catantianum oppugnat.

Tostus moritur.

Ferdin. Calvium oppugnat.

Theanum. tabantur ab Theano : quòd oppidum non amplius quatuor millibus passuum abest. Breuiq; tanta sclopetarorium immissa vis est, ut passim totis castris milites veluti pecora trucidarentur, qui glandibus, pilisque expositi, non vallo, non aggere, non ullo munimenti genere protegebantur. Ipsorumq; castrorum facies ob multitudinem cadentium maximè fœda ac miserabilis erat. Præerat oppido Sancius Carilius, cum lectissimo milite, vir impiger, ac bellicis in rebus multos annos exercitatus. Verùm Gallus Germanusque sclopetarius maximè nocuus ac formidolosus erat : Regem autem vti eò acrius instaret, multa impellebāt : loci opportunitas, pudor deserendi incœpti, Campanorum importuna postulata : quodque vt hostibus ingens audacia, si irrito conatu discederet, accessura esset : sic suis infelix auspicium reputantibus longè maximus terror, atque animorum cōsternatio inde futura, quòd fugæ similior discessus videretur. His Rege curis anxio fortè accidit, ut Camillus Caracciolus impiger iuvenis, Regique ob virtutem maximè carus, cum munitionibus præesset, patefacta ab bombardis aliquantum per muros via, occasionem pugnæ adesse ratus, cohortatusque paucis milites, vti pristinæ virtutis memores essent, ingentibus etiam donis propositis, signum pugnæ dari iusserit. Itaque certatum est pro muris, atque in ipsa ruina atrocibus animis, dum neutri cedére loco volunt. Tandem sclopetorum colubrinarumq; fœda strage superati Regij, alij cedunt, alij præcipites dantur. Camillus dum inter primos versatur, pila colubrinaria per cerebrum adacta cadit : cuius casu prosternati cæteri oppugna-

Sancius Carilius Calvio perfectus.

Camillus Caracciolus.

In oppugnatione Calvij occ.

oppugnationem deserunt, multisque acceptis vulneribus, cis fossas ægrè se recipiunt. Regem nihilominus in proposito persistentem ingentes, compluriumque dierum hymbres deterruere, quod exploratum quoque habebat Antonium Caldoram adventare: qui iunctis cum Marino ac Ioanne copijs, obsessis subsidium ferrent: cum etiam non equos, non milites integros sibi esse intelligeret. Quibus ipse victus necessitatibus, relicta obsidione, Capuam cum exercitu petit: distributisq; per hyberna militibus, Neapolim concessit. Fama interim Ioannis per Regnum divagata, multos qui antea dubijs erant animis ad rebellandum invitat: venisse virum florentem annis, Regijs moribus, è veteri Neapolitanorum Regum prosapia, quorum merita passim à natu maioribus referebantur. Contià alij Hispanæ gentis impotenteis animos, insatiabilem avaritiam, crudelem dominationem cum damnarent, venisse tandem erant qui subijcerent, venisse iam qui ab insolentissimo Catelanorum dominatu tot annis oppressos populos, spoliatas provincias, dissipatum Regnum à vi iniuriaque liberaret, cujus integritas, rectitudo, sanctitas Diis æquaretur immortalibus. Hæc igitur, taliaque palàm iactabantur, passimque inibantur in civitatibus à rebellionum autoribus consilia. Apulia maximè in adventus eius expectatione erat. Civitatum Principes nihil prius, aut potius curabant, quàm vt advenientem apertis acciperent portis. Augebant Ioannis nomen autoritatemque Ioannes Paulus Cantelmus Dux Soranus, Nicolaus Monfortius Comes Campibassanus, nobilesque item multi, & in ijs Ioannes Sanframundius Comes

Ferdin. ab oppugnatione Calvij dissuet.

Ioanni omnia ex voto succedunt.

Cerretanus, qui ad Ioannem statim ad primum adventus eius nuncium defecerant, & Caldorarum familia, cuius dominatus quòd in Pelignis, Marrucinis Ferentanisq; potens, pollensque, & clarus esset, rebellionis suæ fama ingentem Ioanni expectationem conciliaverant. Quo circa inito consilio placuit uti Ioannes in Apuliam proficisceretur, qui à Theano movens, tentata ex itinere Isernia, quam ad deditionem coactu. rum se sperabat, ubi in Apuliam Nicolao Duce pervenit, omnia ad se inclinātia comperijt: Luceria portas aperit, prodita ab Loisio Minutulo urbis eius arce. Cuius exemplum breui sequitur Sancti Seuerij oppidū, Troia, Fogia, Māfredonia: captis etiā Ferdinandi præsidijs, arx Māfredoniæ, præfecti ignavia etiam dedita, quæque oppida in Gargano ad mare, sive in montanis sita, pleraque ad Ioannem deficiunt. Hercules quoque Estensis, quem Rex Apuliæ rebus præfecerat, suadente Borsio Duce Ferrariensi eius fratre, qui Gallorum rebus clàm fauebat, Ioannis partes sequitur. Idem faciunt Ioannes Carracciolus Dux Melfitanus, & Iacobus frater eius Comes Avellinensis: ad hæc Georgius Allamanus Comes Pulcinensis, Carolus Sāgrius, Marinus Caracciolus, qui multa, & quidem opportuna tenebant oppida in Apulia, Lucanis, Hirpinis, Samnio. Rebellat in Marsis, Sabinisq; Aquila, Petro Lallo Campanisco autore, & Franciscus Marerij Comes: in Ferentanis Iacobutius Montaganus. Ad Tarentinum quoque in Apulia, Dannisq; deficiunt Labellum, Quarata, Melficta, Bitontum. E' Neapoli, compluribusque civitatibus, quæ adhuc in officio manebant, nobiles permulti, aut cupiditate

Luceria à Ferdin. deficit. post aliæ vrbes.

Hercul. Estēsis Apuliæ prefectus Ioannis partes sequitur. Multi quique alij.

Marsi a Ferdin. deficiūt.

Ferentani.

ditate rerum novarum, aut quòd ipsorum maiores Gallicam factionem foverant, ad Ioannem transfugiunt. In his Bofillus Iudex, qui Beneventum, ac Montifusculum, quibus præerat, prodere Ioanni festinans, detecta proditione, irritos conatus habuerat. Hoc malum contagio quasi quædam, Principum ac populorum animos eò magis infecerat, quòd Ioannes Tarentinusq; iunctis simul viribus, consilijsque Bari communicatis palàm iactitabant, appetente vere se in Campaniam ex Apulia, in qua hyemabant profecturos, copiasque Neapoli admoturos, invitatos rebellione Danielis Vrsini Comitis Sarnensis, Iordani Comitis Atripaldini, & Felicis Principis Salernitani. Hi non una è matre fratres erant, ac Ramundi, Ioanni Antonij fratris filij, quos ille Ramundo mortuo, multa pollicendo, adolescentes facilè in sententiam suam traxerat. Quibus consilijs Ferdinandus obviam ire parans, Mariam ex concubina filiam Felici desponderat, ac multis promissis & illum, & fratres oneraverat. Quin etiam relicta Campania in Samnites cum exercitu profectus, apud Montifusculũ confederat, quo è loco & consilia hostium explorare commodius poterat, & celerius occurrere, quocunque hostis iter intenderet. Interim Avellinensis Comitis agros assiduis populationibus infestat. Prata quoque munitissimum castellum expugnare conatus, re infecta multis suorum amissis, certior factus Pij Pontificis maximi auxilia iam adventare, ne à Marino Martiano aditus interciperetur, ad saltum Menianensem, qui est in agro Casinate, maturare decrevit. Quo tamen iter, hosti esset formidolosius, in agrum Campibassanum, loca-

Bofillus deficit.

Ferdinand. in Samnites cum exercitu proficiscitur.

que

que finitima deflectit: multisq; castellis expugnatis, aliquot etiam insensis, agros, villasque populatus cum ingenti præda in Venafranum, atque inde Sidicinum in agrum pervenit: positisque prope Calvium castris, quod antequam in Samnites profiscisceretur, noctu scalis admotis, arce occupata, cæsisq; vigilibus, perfidiò etiam capto receperat, Pontificis copias expectabat, quas ex Hetruria movisse perlatum erat, Stellateis interim, Sidicinosq; agros vastaturus. At Marinus, qui non invenili levitate, magis quàm execrabili in Ferdinandum odio desciviset, hostemque ab Liguria acitum, classeque profectum finibus, ac tectis accepisset suis, quo pacto Regẽ è medio tolleret, animo æstuãter agitabat, hominum ac Deorum immemor. Hoc dies noctesque versanti secum, tandem per speciem colloquij adoriri illum placuit. Quocirca Gregorium Coreliam multos sibi ante annos cognitum, intimumq; Regis familiarem à se accersitum mitti clàm ab Rege postulat, acturus cum illo de reconciliatione, rebusque communibus. Quem ad se profectum blandè appellans, ac facti pœnitentiam simulans rogat, vti compositis opera eius simultatibus in Regis gratiam, pristinumq; benevolẽtiæ locum restituatur. Vetera in se Alphonsi beneficia commemorat, puertiam cum Ferdinando actam, tot liberos è sorore susceptos iura, Divina & humana refert, Gallorum insolentiam detestatur, Ioannem incusat, nec se passurum affirmat liberos suos, duorum Regum sanguinem, homini barbaro, Gallicamq; insolentiã in tenui etiam re præ se ferenti servituros. Cum his mandatis plenus spei Gregorius ad Ferdinandum revertitur.

Ferdin. Calvium recuperat.

Marinus cogitat de Rege Ferdin. occidendo.

eius hypocrisis.

tur. Re in Senatu agitata, exquisitisq; sententijs, cum Regis responso ad Marinum Gregorius redit. Quo sæpius vltrò citroq; misso, dies tandem colloquio dictus est, quo dimi omnem posse controversiam satis magna spes offerebatur. Abest Theano circiter mille ac sexcentos passus, secũdum viam militarem, vetus sacellum: à cuius fronte, quà meridiem spectat, campus patet penè nudus arboribus. hic ad colloquium delectus est locus. Ferdinandus explorato itinere, ac præsidijs dispositis, prior ad Turricellam (id loco nomen est) venit, ac partitus copias, peditatuq; viarum angustias, & loca superiora occupans, ne quid à tergo parum tutũ relinqueret, equites in plano pluribus locis distribuit, ac præsidijs firmat hinc ad locum pedetentim progreditur, Gregoriũ ac Ioannen Vigintimilium Comites secum ducens, non tam consilio, quàm necessitate adductus. Nam cum Gregorium Marinus derimendæ controversiæ medium adesse vellet, Rex Ioannem propter rerum gestarum famam, prudentiæq; opinionem, alterum deligere coactus est, quando duobus cum non amplius Comitibus in colloquium vtrinque veniendum convenerat. Et Ioannes quidem propter ætatem pugnæ parum idoneus, Gregorius verò imbecillo corpore ac dextro brachio penè inutilis erat: quod Marinus futurum prospexerat. Postquam igitur ventum ad locum est, Ioannes ac Gregorius vna cùm Deiphobo Anguillaria, & Iacobutio Montagano delectis à Marino Comitibus, quibus cum consilia communicasset, quiq; facinoris essent conscij, ad viam haud procul à sacello remansere. Illi in campum vterq; armatus, vterq; equo insidens circiter nonaginta passus ab

Ioan. Vigintimilius Comes Regi Ferdinando, una cum Gregorio.

via soli, communibus de rebus disceptaturi processerant. Rex aliquanto editiorem in campo locum cum cepisset, vnde circùm omnia lustrare oculis latè poterat, à Marino est monitus, humiliorem in locum equum vt demitteret, ne à Gallis, qui Theani arcem tenebant, despectari possent. Quod dictum Regis animum vehementer pupugit, suspicati insidias paratas, seque fraude peti. Quam suspicionem Marini oratio mirum in modum confirmabat, cum ita esset exorsus, vti omnem semper in Regem ab se culpam reiceret, nullam verò ipse Regis excusationem, aut causam acciperet. His altercantibus, cum aliquantum temporis extractum esset, Deiphobus (sic enim convenerat) ad Ioannem Gregoriumq; conversus, vultu quam maximè composito, quando, inquit, Marinus, quod felix ac faustum sit, res ex animi sententia cum Rege suas composuit, an ipse quoq; meas compositurus, Regem supplex adire ultra morabor? adactoq; statim equo, solus in Regem ferebatur. Venientem conspicatus Rex animadvertit quo propior fiebat magis magisq; se versus ad dexterā declinare, apparebatq; hostili eum ingressu ferri. Et iam eò progressus erat, vt Rex quem strictum ille quoad poterat pugionem occultabat, conspiceret: quo conspecto, cum Deiphobus tantum non in Regis equi habenas illatus esset, Ferdinandus confestim stricto ense, atque animo quàm confirmatissimo in illum primùm, mox in Marinum equum concitat, ac nunc hunc, nunc illum, nunc utrunq; simul cominus petens, ambos in fugā vertit: cum interim Iacobutius Ioannem, Gregoriumq; armatus ipse pugnæ inutileis facilè cōtinet. Quod

Deiphobus.

equites

equites conſpicati, qui in ſpeculis diſpoſiti erant, ſublatis clamoribus præſtò fuere. Illi ad ſuos quamque maximè citatis equis delati, re infecta non tam triſtes abeunt quàm Regis fortitudinem admirati ſuſpiciunt. Ferdinandus incolumis à ſuis exceptus, ingentis animi plenus in caſtra reuertitur. Illud Deorum potius, quàm hominum conſilio factum videtur, ne rogantis Regis, cum primùm in via obviam facti ſunt, vti galeæ fibulam Deiphobus ei ſubſtringeret, gladio iugulum aperuerit. Poſtero die Rex, aliquotque inſequentibus diebus, productis copijs, populabundus in agrum Sidicinum proficiſcitur, coactaque è propinquis oppidis ſatis magna agreſtium manu, quacunque it ferro cuncta vaſtat. Inde in Stellatem progreſſus, ad Balneas uſque Sinueſſanas, quæcunque in agris erant corrumpit: parcitur tamen ædificijs, igniq; temperatum eſt: eripi enim hoſti victum, non exuri ædificia, quæ longa paraviſſet pax, volebat. Fortè accidit, ut cum prætervectus equo locum Rex eſſet, ubi cum Marino congreſſus fuerat, pugionem humi repertum eques ad eum ferret, qui Deiphobo inter congrediendum exciderat: erat autem veneno intinctus, tabidisque medicamentis delibutus: quo quamvis leviter ictus cum eſſet catulus, ſtatim veneno exedente concidit. Hæc res magnam in primis Marino invidiam conflavit: videri enim ſupra hominum improbitatem facinus indignum & atrox, Regem, cuius nomen apud mortales ſanctum eſſet, fraude ac veneno ab illo circumventum. Non fidem apud eum, non neceſſitudinem, non quòd in Regis nomen volens, libensque iuraſſet, non Deûm metum locum habuiſſe ullum

Ferdinandus periculus eripitur.

Ferdinã. Rex populatur agrum Sidicinum & alios.

Deiphobus pugionem veneno tinxerat.

lum, spretam, contemptam, pessum eodem facto datam famam, pietatem, gratitudinem, religionem nihil illū in Deo, nihil in hominibus credere adversum icelera esse repositum. Hæc graviora; adversus Marinū ab amicis, inimicisq; equè iactabantur. Populanti agros Ferdinando significatur, eodem penè tempore Ioannem Tarentinumq; iunctis simul exercitibus, magnis itineribus per Samnium adventare, Pelusiaque incensa, & Alphonso Lagoniſſa cum vniversis Caudinorum oppidis in societatem ascito, recto itinere Neapolim contendere. Parte vero alia Simonetum cum Pontificis copijs in Casinatem perveniſſe, petereque illum ab Rege, uti sui etiam copijs admotis ad saltum Menianensem auxilio afforet. Martianum enim præmiſſa iam militum parte, reliquo cum exercitu, ni maturetur, statim affuturum. Ad hæc miſſis qui iter explorarent equitibus, levi certamine inito Ioannem Malevoltam, vnum è Pij præfectis captum, reliquos formidare, se non ijs viribus esse vt sine Regis ipsius auxilio, Marino prohibente, augustias incolumi exercitu persuasurum confidat. Cui rei Ferdinandus prævertendum ratus, ijs enim copijs additis, hosti se numero ac viribus superiorē fore intelligebat, nocte intempesta profectus, cum de profectione certiorem feciſſet Simonetum, & ille in tempore adesset, sine ullo certamine, saltu penetrato statim coniunctis exercitibus, quo Tarentino, Ioannicq; occurreret, citatiſſimis equis Sueſſulam petebat. Quod hostes exploratum cum haberent. Acerris dextra relictis, Nolam divertêre. Advenientibus Felix & Daniel cum Iordano fratre præstò fuere, qui dicerent, se cum oppi-

Iohannes, Tarentinusque Neapolim contendunt.

Ferdinandi industria, fit ut Nolam declectant.

oppidis, popularibusq; imperata facturos. Igitur hostes impares se cum iudicarent, neque retrò iter vertere sine manifesta pernicie, neque æquis in campis expectare tutò possent, intra Sarnenseis fauces (sic enim vocantur) sese inclusere. Sarnum in adeso montis latere positum arcem in summo habet dorso quammunitissimam. Sub ipsum autem montem suburbium iacet, in longum porrectum, habitatoribus frequens. Ac ipso suburbio invia Nolana occasũ versus circiter mille & sexcentos passus, sub inflexi radicem montis fontes scatent, qui statim minimè vadosum fluvium, qui & ipse Sarnus dicitur, constituunt, quo in loco porta est turri subiecta. Eum autẽ locum Fauces incolæ vocant. Ab altera etiam suburbij parte ad Solis exortum, qua Salernũ versus est iter, fontes alij manant qui cæteris immisti fontibus, toto passim suburbio scatentibus, alterũ & ipsum nequaquam vadosum flumen efficiunt. Hi amnes, Solis alter ab occasu, ab exortu alter sese petentes ex obliquo, in meridiem mare versus prolapsi, per culta circiter duobus millibus passuum ab ipsis fontibus, coniuncto simul alveo cõfluunt in mare, quod à confluente quidem ipso circiter sex millibus passuum abest. Quod medium interiectum est agri fluminibus insulæ penè in modum cingitur, à septentrione perpetuis, ac minimè pervijs montibus clausum. Ager ipse vitibus atque oleis consitus pabulo quoq; abundat plurimo. Itaque in hanc tanquam insulam cum se hostis recepisset, fluminibus ac montibus perinde ac munitionibus se tuebatur. Ferdinandus sub confluentem in sylua, cui Longulæ nomen est, castris positis, quo arctius hostẽ premeret, structo

Sarnum.

ponte, à frumentatione, quòd maturæ iam erant segetes, atque à pabulatione, hinc atque illinc arcere hostem statuit: idq; eo erat facilius, quod castellum Santi Martiani valde confluenti proximum Regi parebat. Igitur strato ponte, assiduis discursionibus hostem adeò vexabat, ut is obsesso persimilis videretur. Quocirca fremere eques, timere duces, ipse Tarentinus sibi diffidere, & iam de nocturna fuga cogitare: esse etiam qui se Regi per amicos conciliare clam studerent, alij qui transfugere pararent, cuncta demum plena esse terroris, atque formidinis. Per eosdem dies hostium classis præfectus non exigua prædatorum manu Surrentino in littore exposita agros vicosque populari parabat: satis magna cum spe, solicitatis civium animis, ob vetus Andegavensis factionis studium, urbis etiam potiundæ. Quod Rex intelligens, Antonium Olcinam cum lectissimo peditatu, qui agrũ villasq; tueretur, præmiserat: præsidio etiã urbi addito, hostis primò impunè rapere, ac passim ferri, mox ab signis dilabi cœpit. Quod Antonius animadvertens, nactusque idoneam occasionem, hostem palabundum ex improviso adoritur: qui locorum ignarus, atque iniquè congressus, cum diutius sustinere impetũ non posset, insignem cladem accepit. Itaque aliis cæsis, aliis captis, qui reliqui erant dum fuga sibi consulent, rati iter ad mare pervium, hinc Antonio, illinc Surrentino premente, per rupes maximè editas deturbantur. In ipsis etiam triremibus dum funes legunt, ac pontes, dum reliquos à clade accipiunt, trepidatum est. Telorum armorumq; omnis generis magna vis Surrentum perlata. His rebus adductus Felix, missis

Antonius Olcina in agrũ Surrentinum à Ferdinando mittitur.

sis qui veniam impetrarent ad Regem suplex in castra profectus est, Parmæ arce (quod castellum Sarnensibus à faucibus non ita multum abest) Regi prius tradita, præsidioque illic imposito: Rex eo acrius instare, ne annona comportari Sarnum posset summis viribus conari, arcere hostem à populationibus, prohibere frumentationes dies noctesque id agere, quo nihil hosti tutum, nihil quietum relinqueret. Fortè accidit, levi ut certamine inito Petrus Hubaldinus eques Regius ab hoste caperetur. Is (uti moris nunc est) exutus armis, atque adempto equo, ad Regem remissus, retulit satis se exploratum habere, occupato clàm monte à peditatu, deinde per effractam, quæ ad Fauces esset, portam immisso æquite, diripi qui hostibus ad suburbij consedissent caput haud magno conatu posse. Quo hosti infligto vulnere fore uti castris intra Fauces translatis, hostem fame confectum, paucis diebus ad se dedendum Rex compelleret. Quo audito, convocatis ducibus cum singulorum ipse sententias exquireret, Simonetum huiusmodi orationem habuisse accepimus. Qui dominari in bello fortunam dicũt, Ferdinande Rex, non temerè illi quidem mihi & sentire videntur, & dicere. Non " quòd belli administrationem, victoriæque eventum in manu fortunæ collocatum existimen, sed " quòd in cõserendis præcipuè manibus propter ea " quæ repentè accidiunt, nunquam satis prospici " ab Imperatoribus aut consulendo queat, aut ubi " consilium captum est, strenuè rem, gnaviterque " gerendo. Quo enim consilio aut qua nam pro- " spicientia equorum confossiones, militum transf- " fugia, falsi rumores, malè accepta imperia, cœli "

Felix Parmam arcem Ferdinando tradit.

Petri Hubaldini consiliũ Regi Ferdinando datum.

Simoneti oratio.

" tempestates, locorum iniquitates in itinere fa-
" ciundo, quitum, centurionum, tribunorum, aut
" imperatoris ipsius casus in conserendo prælio,
" aliaque huiuscemodi propè innumerabilia, aut
" provideri ne accidant, aut postquam accidêre, ne
" damno sint, satis utique perspicere poterit? cum
" nullum persæpe ad prospiciendum spacium pro-
" pter temporis exiguitatem, nulla opportunitas ob
" rerum difficultatem imperatori relinquatur, nec
" idem ipse & hîc, & illic uno in tempore adesse,
" nec plura simul aut impeperare alijs, aut admi-
" nistrare ipse valeat. Equidem ego ita se habere
" rem non magis magistro ab aliquo in scholis,
" quàm ipso ab usu, qui humanarum actionum
" optimus ac sapientissimus magister est, doctus
" affirmare audeo: quippe qui iam sexagenarius
" quam militiam adolescens sequi cœpi, eam adhuc
" sequor. Quo interim tempore animadversum à
" me est, non semel etiam levissimum casum ex
" victo victorem, ex victore victum exercitum red-
" didisse. Tot igitur annorum usus, & hæc, quam
" videtis, ætas abundè me monere debent, ne quid
" temerè incipiendum, ne quid inconsultò auden-
" dum consulam. Velle autem tentare fortunam,
" eius esse arbitror, cuius res angustæ cum sint, spes
" etiam longè angustior indies futura videatur.
" Quod ego consilium Ioanni, Tarentinoq;, quo-
" rum res deteriores indies futuras arbitror, sequen-
" dum potius judicem. Nobis dies ipsa meliora at-
" que secundiora cuncta promittit, dum tanquam
" septis hostè clausum, ac circumsessum habemus.
" Nobis stãdo, ne dicam cunctando augetur auto-
" ritas, duplicantur vires: & tantum non captum
" hostem fama ipsa, qua bella maximè con-
stant,

stant, per Regnum, atque Italiam divulgabit. Illis contra omnia cum suis nostrisque contemptui æquè sint. Stãdo Felicem, id est, Salernum Nolamq; utranque nobilem, utranque maximè oportunã urbem recuperavimus: stando hostem paulò antè ad obsidendam Neapolim festinantem, de fuga ut cogitet, sitque de propria etiam salute solicitus (quod videtis) jam coëgimus. Cum interim classis, quæ oram hanc maritimam metu sui concusserat, ludibrio haberi cœpit, stantibusque hîc nobis penè auditi fuerint classiariorum militum clamores, atque hejulatus, aut iugulum Surrentinis præbentium, aut præruptissimis è rupibus in mare se præcipitantium, quo insequentium gladios fugerent. Nobis Neapolis & oppida, urbesque vicinæ annonam, equos, arma, recentem peditem, recentem equitem submini strant. Quarum rerum illis non modò nulla est commoditas, aut copia, sed haud sciam an eorum desiderium relictum sit ullum, cum Apuliam, Peucetiosq;, ac Salentinos, tot montes ac valles, tot nostra oppida ab illis distrahant. Demum à pugna continendo, pugnantium finem, id est, victoriam, absq; ullo nostro periculo consequemur. Cum illis verò satis bene actum fuerit, si (quod unum cogitare, ac meditari possunt) nocturna fuga concessa fuerit per loca difficilia, prærupta, aspera, magnaque ex parte nobis sparentia. Quanquã etiam fortissimis, peritissimisq; ab imperatoribus usurpatũ esse scio, fugienti hosti ponatem quoque vel ex argeate constituendũ esse. Quamobrem cum dimicandi nulla immineat nobis necessitas, censeo à prælio continendum: ac præbendam hosti bene gerendæ rei occasionem.

» nem. Et quoniam quanto arctius sese pressum » senserit, tanto est amplius de fuga cogitaturus » etiam censeo, uti occupato monte, qui Faucibus » imminet, castra sub ipsum montē, ad caput flu- » minis, eis ripam transferantur: quo pabuli, atq; » annonæ difficultate coactis hostis (quod unum » reliquum est) nocturnæ fugæ consilium ineat.

Rex probat Simoneti sententiam.

Rex probata Simoneti sententia, statutoque ad peragendum negotium tempore, peditatū quanto potest maiorem comparat, veteranos evocat, novos etiam equites scribit: quid hostis paret, quid consulat, per transfugas, captivosque explorat: qui montem lustrent, aditus vestigent, semitas inquirant, fidelibus & strenuis viris negotium dat. Satis etiam constat Ferdinando clàm significatum esse, Pium Pontificem mutata sententia decrevisse medium sese belli eius gerere: clanculumque Simoneto iniunxisse, uti paucos post dies in Samnites Beneventumq;, quæ Pontificis ipsius urbs esset, exercitum traduceret: atque eo cognito Regem decrevisse fortunę res è vestigio committere, fore ratum, superior si evaderet, uti victoria ipsa in partes eius Pontificem retraheret: sin secus cessisset, uti cùm iram in illum provocaret hostium, tum illum ipsum ad vindicandi cupiditatem, quod postea secutum est. Quocirca quæ faciendo prælio necessaria essent, summa ea cum celeritate comparari iussisse. Illud verò à Simoneto impetratum, differret abitum è castris, quoad suos Rex per oratores tentasset, posset ne Pontificem ab eo proposito dimovere. Itaque ubi parata esse omnia, suaque consilia latere hostem Rex sensit, tribunis, ducibusque convocatis imperat, uti quāmaximo silentio de secunda

Pius Papa vult esse medius.

vigilia

vigilia cum exercitu instructo paratoque ad signa adiint: quid fieri à quoque velit, singulos edocet, huiusmodi etiam oratione cohortatus. In omni re bellica fortissimi viri (quod usus ipse docuit) plurimum occasio valet, quam optimus quisque imperator summo studio, ac celeritate complecti debeat: quippe cuius ea natura sit, ut ardua in planum facilè vertat. Eam igitur nos capere, ac sequi maximè utile, atque in primis cautũ consilium reor. Sed in omni occasione capienda, inceptisque prosequendis duo potissimùm servanda sunt: alterum quod factu opus est, maturè id ut fiat. Quid enim occasione brevius, aut fugacius est? Alterum, ut suo quodque geratur ordine. Quãdo in re præsertim militari nihil ordine ipso potius ac maius est. Nam confusio, ac trepidatio, præterquã quod periculosa, gerendis quidem rebus maximè etiam contraria est. Neque enim aut unum, aut alterum tantùm prælium, quanquam consilio, ac ratione susceptum, infeliciter tamen cessisse invenias magis ob imperia non eo quo tradita erant ordine servata, quàm ob militum virtutem, atque adversarum partium imperatoris industriam. Quocirca nequaquam à me cohortandi estis ut in conserendis manibus fideliter ac fortiter rem geratis: quippe cum fidẽ, virtutem ij; vestrã in multis, magnisq; difficultatibus planè perspectam habeã. neq; uti ductando exercitu, iter maximè exploratum habere studeatis: cum hostis ipse quam proximus sit: & quæ exploranda essent, cuncta sint à me diligentissimè explorata. Quid etiam mihi in animo sit, quid faciundum decreverim, quæque se nobis occasio offerat, iuxtà mecum tenetis. Verùm illud

Oratio Regis ad milites.

» nũ, illud inquam unum moneo, hortor, rogo
» & pro iure etiam meo impero, utquæ à me præ-
» scripta sunt, eorem memores, ab capiendam oc-
» casionem, quam propè tenemus in manibus, at-
» que (ut verius dicã) omnino iam tenemus, ordi-
» nem adiungatis. Ego ipse pro loco ac tempore
» adero. An fortasse verendum est, exercitatissi-
» mi viri, ne hostis cognito consilio nostro, instru-
» ctus, paratusq; atque in acie armatus offendatur?
» Satis compertum, satis exploratum & cognitum
» habeo, præter paucos admodum, qui pro statione
» noctu excubant cæteros omneis per oppidum dis-
» persos sub tectis quenque, flumine ac montibus
» fretos, somnos etiam ignavissimos ducere. An-
» tequam somno expergiscũtur, armis instruuntur,
» equi frequantur, tribunumq; quisque ac ducem
» suum pedes, eques convenit, metu, ac repentina
» reattonitus, nos occupato monte, effractis por-
» tis adituq; reserato, voti compotes, locum castris
» ceperimus. Quo capto nobis in acie stanti-
» bus, eò castra transferentur: quibus positis, reli-
» quum est uti non horam quietam, non locum
» ullum tutum hosti relinquamus. Neque multum
» tempus aberit, dum aut sese nobis dedat, aut ne-
» cessitate compulsus, fuga sibi quammaximè perí-
culosa consulat. Hac oratione accepta tribuni,
ducesq; ad imperata quisque facienda properans:
paulò pòst instructo cum exercitu, magno etiam
silentio assunt: Rex peditatum præmissis itineris
ducibus montem circuire, ac superato iugo, sine
nulla trepidatione inde descendere, interim equi-
tẽ procedere paulatim, atque sub signis esse iubet.
Vbi verò tempus visum est, quo pedes destinatũ
ad locum pervenisse iam poterat, dato signo, Ro-

bertum

bertum Vrsinum, lectis cum equitibus superare Fauces imperat. Ille egregiè navata opera, cito equite, in hostium stationem illatus, alios semisomneis capit, alios resistenteis vulnerat, ac paulo pòst in fugam actos, suburbium versus acriter urget. Roberto urgente gregarius miles, qui cum secutus erat, prædæ intentus, nihilque ad præscriptum gerens, tabernacula diripere, equos à præsepibus dissolvere, seque equosq; sarcinis onerare statim cœpit, ac tanquam fugato hoste, præda onustus ad Fauces, atque in castra regredi. Rex id quod erat veritus, dari tempus hosti ad arma capienda, aliquot turmas cum sumpsisset, ipse reliquo cum exercitu pro Faucibus expectare decrevit. Interea hostium duces fugientum ac pugnantium clamoribus excíti, recognita, properè accurrũt, suos hortantur, ac præmissis, qui impetũ sustineant, ut quenq; sors obtulerat, acies instruũt, ac paulatim alios atq; alios equites sũmittunt. Robertus ubi sustinere impressionem nequit, cedere pedetentim cœpit. Vrgebat enim cum lectissimorũ manu equitum Vrsus, atque acri cœpta pugna summis utrinque viribus de loco pugnatur. Hinc Robertus, illinc Vrsus dum suos hortantur, dum fortiter rem gerunt, parum abfuit quo minus uterque suo ab adversario caperetur. His rem penè intra globum gerentibus, Regijsq; in arcto propter locorum ignorantiam pugnantibus ab hostium ducibus leva siniſtraq;, hinc pedites inde equites summittuntur. At Rex cum intellexisset suos in arcto premi, maiorem equitum manum subsidio ire jubet. Hostium verò pedites in angustijs viarum implicitos inter se Regios conspicati, alij hastis eminus, aut

Robertus Vrsinus fortiter agit.

Eius miles ante tempus prædas agit.

Vrsus, Vrsino se opponit.

Miles Ferdinandi periclitatur.

sclopetis, alij communus gladio suffossis, aut vulneratis equis, ipsos equites partim deijciunt, partim in fugam vertunt. Locorum peritia hostem maximè adiuvabat. Regius verò vix è via egredi, illic omnes cogi, alijsq; atque alijs subsidium ferentibus in unum simul cuncti coire. Quod adversarius ubi vidit, ab dextra siniſtraq; acrius illum premere, conari etiam à tergo invadere, atque ab reliquo exercitu seiũgere. Quod Rex veritus, suos referre pedem paulatim iussit. Primis igitur, dum partim pedem referunt, partim etiam terga vertunt, fugam iam parantibus, postremis autem in acies stantibus, cum locus ipse explicandis ordinibus hauquaquam satis esset, hostiũ duces eo acrius urgere incipiunt. Illi à tergo, hi ab latere, plures singulos, liberi impeditos, recentes saucios circumsistunt. Hic verò ingens strages equorum atque hominũ à sclopetarijs edita, qui ab Rege propter stipendia non statim exoluta initio obsidionis ad Ioannem transfuegerant.

Simonetus cadit.

Inter alios, atque inter primos Simonetus cadit.

Visinus vulneratur.

Robertus vulnere in ore accepto, vix hostium elapsus è manibus ad Regem, qui extra Fauces in loco paulò editiore instaurare pugnam parabat, se recipit. Cæteri magna è parte capti, Rex ea exercitus parte exutus, cum nullũ in pedite presidiũ esset, quippe cuius nulla in toto prelio extitisset opera, cum neque locum tenuerit, neque imperium servaverit, neque ubi tempus ferebat, pugnæ affuerit, summis tamen viribus anniti, quod unũ erat reliquum, ne hostes faucibus prodirẽt. Quocirca prehensare fugientes, confirmare integros, hortari, rogare, locum tuerentur, superesse tot lectos equites, tot etiam recentes turmas, advẽtare è

castris

castris subsidia, si viri esse velint, non hostiū modò impetum repressuros, verumetiam si Faucibus egrediantur, magna etiam illos clade affecturos: ipse in hostē proficisci, ac nunc his, nunc illis se ostentare. Cum interim ex ijs, qui in præsidijs collocati erant, quiq; postremos tenebāt ordines, multi signa, locumq; deserere, seq; fugæ dare cœperunt. Quod hostium duces cum animadverterent, tanto se impetu è Faucibus proripiunt, ut Regij vix primo congressu sustentato in fugam se quamlaxissimis habenis dederint. Hostes statim in castra profecti cum vacua ea defensoribus inveniissent, capta diripiunt, pauci trans pontem, Nucerią, finitimaq; in loca se recipiunt, Regem Neapolim versus fugientem haud multi secuti: reliqui penè omnes aut in prælio, aut in fuga, aut in ipsis castris, ad quæ post prælium refugerant, ignaviter capti. Magnus captivorum omnis generis fuit numerus. Direptis castris ingēs tum rerum aliarum, tum argenti atque auri præda Sarnum perlata. Hanc cladem non vatum modò prædicta, & eorum qui rerum cœli periti sunt, verùm prodigia quoque præcessere. Nam & veterum fatiloquorum carmina passim recitabantur, quibus Regi clades obnunciabatur & Mathematicorum minæ vulgò ferebantur. Pridie etiam quàm pugnatum est toto fermè die Corvorum greges prætorium obvolitavere conclamantes, ac proximis insidere arboribus. Rex ipse prætorium egressus, equo repente concidit. Diversis locis alibi sanguine, alibi oblitis cinere guttis pluisse nunciatum est, notatumque folijs holerum eas guttas insediisse. Nostra tamen tempestate hæc aut animad-

Ferdinandus fugit Neapoli.

Vaticinia quæ hanc clad. m prædixerunt,

Prodigia quæ hanc cladem præcessisse aut.

animadvertere, aut procurare religiosum est. Die quæ insecuta est, cum à Ioanne, Tarentinoq; coacta Senatu quid de captivis statuendum, quò primum arma inferenda essent consultaretur: de captivis vicit eorum sententia, qui censebant uti triremibus impositi, Massiliam deportarentur, nisi finito bello in Italiam non remittendi. De prosequendo verò bello duæ cum essent sententiæ, altera uti ab obsidendam Neapolim statim admoveretur exercitus, altera uti finitima prius oppida, quique in Regis fide reguli persistebant, tentarentur: huius quidem Tarentinus, prioris verò Ioannes Coxa autor erat, cui plerique assentiebantur, eumque ita locutũ accepimus. Siquam nobis perficiendi belli rationem hesterna ostendit victoria, eam ipsi sequi, atq; oblatam à Dijs immortalibus capere occasionem volumus. (dicam audacter fortissimi duces,) die crastino, hostem Neapoli circumsessum, atque haud multo pòst cum ipsa etiam urbe expugnatum videbimus. Quantum igitur sedendo ac consultando temporis ipsi absumimus, tantum à belli fine per negligentiam atque ignaviam volentes absumus: qui si quo impetu in hostium castra irrupimus, ea alacritate fusos, atque in fugam versos secuti essemus, eodem cursu, aut Rege ipso in fuga capto, aut fugienti itinere intercluso, in magnam (mihi credite) occupandæ ex improviso Neapolis occasionem incidissemus, secura & penè otiosa civitate, dum Sarni circumsessos nos, ac tantum non captos, in porticibus ac cõpitis inaniter gloriantur. Sed quod vel militum labore, vel prædæ studio, aut lætitia ipsa, quæ præcludere hominum solita est consilia, omissum est aut peccatum, id

Consultatio de captivis.

Duplex sententia de prosequendo bello.

Iohannis Coxæ ratio pro obsidenda Neapoli.

quam-

quamprimum ut corrigamus, noſtrum quidem »
eſt: aut ſi corrigi minus poteſt (quando quod fa- »
ctum oportuit, fruſtra de eo faciendo conſilium »
nunc initur) ſaltem quòd reliquum eſt, quodque »
in noſtra adhuc manu poſitum, celeritate penſe- »
mus. Quamobrem quoniã (quod in omni bello »
maximum videtur) prefligatum in acie adverſa- »
rium de ſe, vallo, murisque tutando cogitare iam »
coëgimus: quid reliqui ſupereſt, niſi uti mœnibus »
incluſum, obſidione eum quam arctiſſima cinga- »
mus? Quo quidem circumſeſſo, quid opis, quid »
ſpei reliquum, quid animi eſſe poteſt ijs, qui eius »
partes hactenus ſunt ſecuti? Itaque cùm unã ſit »
Regni caput Neapolis, in quã Ferdinandus amiſſo »
exercitu penè ſolus refugit, non tam (ut arbitror) »
aut mœnibus fretus, aut civium benevolentia, »
quàm arce ipſa fidens, in quam non eſt dubitan- »
dum, quin ubi muris caſtra admota ſenſerit, con- »
feſtim ſe includat metu territus, ac nobilitatis o- »
dium timens, cuius bona pars ad nos tranſierit: »
quænam cauſa eſt, quæ inquam eſt cauſa, fortiſ- »
ſimi duces, cur non craſtino die, albeſcente cœlo, »
avulſis ſignis ad eam obſidendam exercitum ra- »
piamus? Nobis integræ ſunt vires miles victor: »
&, quod maximum eſt, fortunæ ipſius favor ad- »
eſt, hominumque voluntates, eòdem ſemper quò »
fortuna inclinantium. Contra, Regi efſœtæ vi- »
tes, exhauſtis Alphonſi theſauris, milite, qui ei »
fidelis eſſe poterat, & ſtrenuo quoque capto, reli- »
quis, ques fugata tutata eſt, inermibus: quosque »
optãdum ſit, Neapolim ſe poſt fugam, clademq; »
recepiſſe, aliquem illic tumultum, ob famem »
inopiamque exituros. Videlicet maritimum ali- »
quod auxilium paratum eſt Ferdinando? Atqui »

mare

"mare à nobis tenetur. An fortaſſe terreſtreis a-
"lias copias, quas adventare fama ſit, ſubſidio
"venturas expectat? cum nec ullæ quidem ipſæ
"ſint, & quicquid illinc trans Capuam, hinc cis
"Acerras, agrorum atque oppidorum eſt, nobis pa-
"reat, & armis circumclauſa omnia teneantur à
"noſtris. Reliqua eſt una illi civium benevolentiæ
"ſpes, qua firmiſſima obſidionem tamdiu cives
"tolerent, dum ex Hiſpania ab Ioannæ patruo, aut
"à Pio, Franciſcoq; ex Italia mari terráve eis mitta-
"tur exercitus, qui aut metu ſui ſolui à nobis ob-
"ſidionem, aut viribus congreſſus cogat. De ſpe
"quidem civium (ut dicam quod ſentio) imperium
"Catelanorũ quàm omnes oderint, juxtà mecum
"tenetis, & res ipſa docet. In nobilitate verò quid
"certum habere, aut conſtitutũ in ea Ferdinandus
"poteſt? cuius maior pars, odio illum proſequen-
"tes, ſponte ad nos tranſierint. Nam de auxilijs ve-
"ſtrum erit iudicium. Quid enim in Ioanne pa-
"truo, Rege non modò paupere, verumetiam ino-
"pi repoſitum eſſe præſidij poteſt? quæ ab hoc au-
"xilia expectari? præter paucas admodum trire-
"mes, easque captivo inſtructas remige. Quòd ve-
"rò ad Pium, & Franciſcum attinet, etiam ſi ma-
"ximè cupiant, quæ tamen auxilia aut tanta mitti
"ab eis poſſunt, ut vel perrumpere tantum mon-
"tium, ac fluviorum valeant, nobis aditus omnes
"armis circunſeptos tenentibus, Picininoque cum
"validiſſimis copijs obſiſtente? aut tam præſtò ea
"eſſe, ut non, quod æſtatis reliquum eſt, interim
"prolabatur, hyemisque mox inhorreſcat? quo tem-
"pore an dubitatis, Neapolim aut vi expugnatum
"iri á nobis, aut partium ſtudijs ſponte imperium
accepturam? Cum interea quæ in Brutijs,

Marſis,

Marsis, Pelignis, Marrucinis reliqua in fide Regis manent oppida, audita exercitus eius strage, cognita Neapolis obsidione, ultro mittent qui sese nobis accepto imperio dedant. Adhæc Neapolim obsidere quid est aliud, quàm Pium Franciscumque ab incepto deterrere atque abstrahere? reputantes frustra se de mittendis auxilijs cogitare, tam brevi tempore, tanto terrarum spatio, omni itinere atque aditu intercepto. Contrà verò hortari, atque icitare, ubi dari à nobis Ferdinando spatium senserint ad comparandam pecuniam, ad restituendum exercitum, ad ipsa denique auxilia commodè, tutoque expectanda. Ac tandem si qui sunt, qui adversus Ferdinandum moliri aliquid parent, quos non paucos esse quotidiana nobilium docent transfugia, deterrere eos, animumque & vires adversarijs adiungere. Quæ cùm ita se habeant, an cunctamini, fortissimi duces, ad obsidendam Neapolim propere castra ducere, quò fortuna, quò cœli favor nos vocat? ac Regni ipsius caput, coactis in unum viribus petere? ut contusa, mox etiam excisa anguis cervice, reliquum corpus truncum, atque exanimum relinquamus.

Quæ ubi Coza dixit, cum qui aderant, & Tarentini ipse in primis belli Dux Ioannes pars vultu, verbis alij probare viderentur: contra ea Tarentinus in hanc sententiam locutus dicitur: oratio.

Neque importunè duces, neque parum considerate paulo antè Ioannes Coza de obsidenda Neapoli, totaque belli mole eò vertenda disservit. quippe quę Regni caput, neque multis antè annis ab Alphonso capta victoriâ illi, decusq; pepererit,

ao

"ac Regnum universum in pace, officioque stabi-
"lierit. Verùm enim cum eo mihi de genere ob-
"sidionis parum omnino convenit : quippe cum
"exercitum propere muris admovendum censeat.
"Ego verò longe aliam sequendam rationem sta-
"tuam : & cur ita statuam, multa me simul mo-
"vent. Primùm urbs ipsa eo loci sita, ut præter
"non multum campi, quod ab ortu solis muris
"adiacet, cætera omnia libera ab obsidione, atq;
"aperta relinquenda sint. Cum ab occasu, atque
"à septentrione tantum montium interjaceat ac
"vallium, à me ridie verò mare patens, ac liberũ,
"molesq; adeò munita, atq; ad propulsandum
"instructa, ut tranquillo mari longissimo ab con-
"tinente tractu classem in ancoris stare necesse sit,
"futuram in summo discrimine, ubi etiam levior
"spirare aut Auster cœperit, aut Boreas, quibus
"hic ipse sinus quammaximè est obnoxius. Mo-
"vet deinde populi frequentia, & Hispanus miles,
"quãmaximè Regi fidus, & quòd ea tum armo-
"rum est, tum equorum illic copia, ut brevi non
"exigua equitum manu comparata, restituere ex-
"ercitum Ferdinandus queat. Addam tot arces
"tam egregiè munitas, quas qui civis aut peregri-
"nus aspicit, Rege præsertim præsente atque in-
"columi, quamvis magnum atque robustum ha-
"beat animum, quamvis factionis nostræ studio-
"sus, abjiciet tamen illum, obtorpescetq; formidi-
"ne. Nam quod ad nobilitatem attinet, nobi-
"liumq; ad nos transitionem utinam, inquam,
"utinam Neapoli potius manere consilium eis
"fuisset. Quid enim aliud tot nobilium ad nos
"transitione effectum est, quàm ut urbem Ferdi-
"nando liberam permiserint? nec securiorem il-

lum

lum modò, verumetiam cautiorem reddiderint? »
Adhæc, tanto incœpto quæ paucitas noſtra ſit, »
ipſi videtis, cum etiam ad oppugnandum neceſ- »
ſaria nobis deſint omnia. Regi contrà & ad re- »
pugnandum, & ad laceſſendum urbs ipſa, & ar- »
ces, & multorum etiam annorum Alphonſi ap- »
paratus cuncta ſuppeditent. Scilicet ſperandum »
id eſt, uti conſtitutis à nobis ante portas caſtris, »
in arcem ſeſe Ferdinandus includat, quem non »
montes, non flumina deterruerint, quo mi- »
nus infeſto agmine, loco ſibi maximè iniquo, in- »
tra Sarnum irruperit. An potius (quæ illius eſt »
virtus, & ætas militaribus laboribus aſſueta) ve- »
rendum etiam atque etiam eſt, nequid apud ob- »
ſidentes tutum, aut in caſtris quietum continuis »
eruptionibus patiatur? Tentare igitur obſidio- »
nem, quæ poſtea turpiter omittenda ſit, an quęſo »
erit aliud, quàm victoriam fortuitò nobis obla- »
tam, turpi aliqua dedecorare iactura? aut ſeden- »
do ad Neapolim, qui populi, Principesque in of- »
ficio erga Ferdinandum reliqui permanent, ijs ut »
oppida muniant, commeatus importent, militem »
conducant, aliaque præſidia ſibi comparent, tem- »
pus, otiumq; permittere? Quam ob rem quę tu- »
tiſſima quidem eſt obſidendi ratio, hanc ego cen- »
ſeo ineundam. Primumque uti Robertum San- »
ſeverinium, cuius oppida nobis ante oculos ſunt »
poſita, ad deditionem pelliceamus, aut debellare »
recuſantem tentemus: finitimos deinde populos, »
quibus aut captis, aut deditis: Robertoq; in par- »
teis noſtras aſcito an dubitamus à Neapoli Coſſē- »
tiam ac Rhegiū verſus omnia in ditionē ac nomen »
noſtrū conceſſura? Robertū enim Lucas Sanſeve- »
rinus, cuius late magnus in Lucanis, Brutijsq; do- »

"minatus est, minoresq; alij proceres, liberæ ité ci-
"vitates sequentur : vt diebus quampauciſſimis,
"præter Aversam, Capuam, Acerras, Neapolimni-
"hil in tanto terrarum spatio, quòd inter Lyrim
"amnem, vrbemq; Rhegium, atque Crotonem in-
"teriacet, Ferdinando relinquamus : ac Pio, Fran-
"ciscoq; aninmum, cogitationem denique omnem
"mittendorum auxiliorum adimamus : dum Re-
"gem perinde ac truncum, sine membris, sine ner-
"vis distatum atque emutilatum viderint : missis
"etiam ad eos oratoribus, qui utrunque & noſtro,
"& Renati nomine benignè appellent, ac largis
"etiam pollicitationibus impleant. Quæ an sit tu-
"tissima obsidendæ Neapolis via, omnes iam vide-
"tis. Nam tētare fortunam, ubi consilio locus est,
"quàm sit temerarium, dies hesternus admonere
"nos potest. Regem certè ipsum ne fortunæ post-
"hac tam facilè se committat, abundè iam docuit.

Fit in sententiam Tarentini. Dicenti hæc Tarentino Senatus assensus est omnis: ea erat senis autoritas, is rerum usus, quodq; belli esset autor, omnis spes, ratioq; vincendi in eo collocata videbatur, ut Coxæ sententiam quamvis tacitis omnes comprobarent animis, nemo tamen ne ipse quidem belli Dux Ioannes a Tarentino dissentire aut videri palàm vellet, aut omnino auderet. Igitur motis à Sarno castris, petiere Stabias. Stabiæ

Id oppidum, uti rerum Romanarū scriptores prodidere, Syllæ iussu solo æquatum finitimos in vicos abierat. Postero dein tempore, quòd eò propter loci opportunitatem, portusque manufacti, multa mari conportarentur, tugu-ria in littore constitui cœpta : procedentibus inde seculis, tanquam in vicum multi mortales con-fluxere, donec oppidi nomen ac formam accepit:

arce etiam in edito posita, quam egregiè Alphõsus munierat, brachio ab ea ad mare deducto, ut cum usus vocaret, per id immitti præsidium in arcem posset. Præerat arci, atq; oppido Ioannes Galiardus, ex antiquis Alphonsi familiaribus, miti vir ingenio, & fide integra, cæterũ qui ut Hispanus uxori paulò nimium esset deditus. Ea erat Margarita Minutula, nobili loco nata, cujus frater Loisius arcem Lucerinam Ioanni in Apuliam profecto prodiderat. Sive igitur futurum sperarent, uti Margarita Galiardum ad deditionem impelleret, sive quòd ea sponte deditionem fuisset pollicita, si castra eò admoverentur, Capaneo fratre instigante. Hostes oppidum ingressi, nullo suburbium defendente: nam oppidani intra vallum, quod sub ipsam est arcem, confugerant, quatere confestim crepidinem tormentis cœpere, nec multo pòst à Galiardo deditio fit. Iisdem diebus Vicani, Massensesq; ad Ioannem desecere. Surrenti quoq; trepidatum est, propter suspitionem familiæ Acciapactiorum, qui Ioannis, Renatiq; partes clàm fovebant. Præerat urbi cum præsidio Antonius Carafa cujus prudentia effectum est, uti Acciapactiorum consilia parum prosperos eventus habuerint. Interea Duces ipsi nunc minis, nunc pollicitationibus Robertum Sanseverinium ad deditionem solicitabant. Qui viribus diffisus, quod omnẽ in se belli impetum versuros eos cerneret, facta deditione in castra hostium profectus, in Ioannis verba iuravit. Cujus exemplum Lucas quoque, quòd & ipse ijsdẽ diebus in Brutijs malè pugnaverat, secutus est. Etenim Antonius Cẽtilia, quẽ Rex in arce Neapolitana custodiendum curaverat, corruptis custodibus,

Ioannes Galiardus.

Surrentũ trepidatur.

noctu arcis postico, quod ad mare est, Marilianū se receperat: indeque haud multo post in Brutios reversus, bellum instauraverat: quod captivus dum esset, per Alphonsum, ac Iulianum fratres, & Ioannem Traversum eius præfectum administrabatur. Lucæ ac Roberti deditione cognita, cæteri omnes Lucaniæ ac Brutiorum Principes, populique, præter pauca admodum castella, Andegavensis sunt partes secuti. Igitur hostium duces Roberto dedito, cum de occupandis Cavis consilium cepissent, parum abfuit quin magnam ex improviso cladem acceperint. Ea civitas magis quàm urbs montanis in locis disposita vicatim habitat, multitudine tamen hominum frequens, ac situ naturali satis munita. Cavenses igitur relictis vicis, quos defendi vix posse arbitrarentur, in loca se munitiora contulerant, ubi de obsidionis aut tolerandæ, aut propulsandæ rationibus eum agerent, consilium iniere de invadendis nocturno tempore hostium castris. Nam & Armatorum multitudine abundabant, & satis exploratum habebant, si res parum successisset, posse tutò se ad suos recipere: faviſſetq; incœpto fortuna, ni re per transfugam cognita, castra repentè ex eo loco moviſſet hostis. Huic tot Principum populorumq; tam repentinę defectioni non magis cladem ad Sarnum acceptam, quàm inconstantē ac perlevem Felicis animum causam dedisse satis constat. Qui si quā debuit animi firmitatē retinuisset, præter prædam in castris inventam, vix aliud eo prælio ab hoste partum, aut quæsitum fuisset. Verùm enim adolescens infirmo ingenio, nullorum usu, addictus consilijs Franciſci Infantis grunculi, hominis incompositi, ac sacerdotis parum

Cavæ civitas magis quàm urbs.

tum continentis, non deditionem modò urbium atque oppidorum statim fecit, sed supplex ipse ad Ioannem Antonium in castra profectus est. Ex ea deditione cum Nola, Salernumque maximè opportunæ urbes hostium accessissent viribus, coactus est Robertus desperatis penè rebus suis consulere. Cuius exemplum Lucania, Brutijq; ferè universi secuti cum essent, periculosum Regi vulnus inflixere: additis etiam defectionibus Loisij Iesualdi, qui in Hirpinis cum aliquot opportunis oppidis, rerum ad Sarnum gestarũ nuntio accepto desciverat: ad hæc & Matthei Extendardi. Quo effectum est, uti hostibus Argentio, Harpadioq; potitis, in Samnites, Apuliamq; aditus Regi omnes intercluderentur. His & aliud accessit malum, quòd Franciscus Comes Casertanus deterritus, & ipse Sarnensi primũ clade, pòst finitimorum etiã rebellione, maximisq; hostium minitationibus, aliquantum nutabundus cum stetisset, consilijque incertus, tandem ad Ioannem inclinavit, matris potissimum suasu, ac Thomæ Brancatij, cujus consilijs, mater, filiusq; acquiescebant. Quæ res Campanorum, atq; Aversanorũ animos vehementius fregit. Cum Petrus quoque Mandragonius, qui Metalonũ opportunum tenebat oppidũ, clàm cum hoste consensisset. Vt jam Acerræ, Capua, Aversa, quæ solq; cis Lyrim amnẽ, Campaniæ urbes in Ferdinandi fide atque officio perstabant, circumsessæ ab hostibus tenerentur. Licuit hoc potissimum tempore, atque ex hoc rerum statu cognoscere, quàm lubrica sit, periculisq; exposita adolescentium administratio, parumq; omnino moderationi apta, & propter rerum inscitiam, & quòd præsentes solùm res si-

Robertus rebus suis consulit.

Loisius Iesualdus desciscit à Ferdinando.

Idem facit Matt. Extendardus & Franciscus Comes Casertanus

&

Petrus Mandragonius.

bi ante oculos ponant, plerumque vana sequantur & incerta consilia, illis maximè consultoribus credentes, qui blandiri novere magis quàm vera dicere. Quocirca Tarentinus Felicis inconstantiam veritus, qui pauciſſimis diebus ter rebellasset, ſpecie quidem liberum, re autem capitvum eum in caſtris ſecum habens, arci Salernitanæ fidum ſibi hominem cum præſidio impoſuit, Nolæ Vrſum magna cum peditum atque equitum manu præfecit, qui & Nolam tueretur, & Neapolim, Accerrasq; aſſiduis diſcurſionibus infeſtaret, cum ipſe hyemare in Apulia decreviſſet. Adhæc conſtituerat ſecum in Apuliam Robertum ducere. Sed ille ſenis maximè callidi, ac fallacis inſidias ſuſpectas habens, ex quo die abire è Tarentini Ioannisq; conſpectu licuit, redire ad eos omni ſtudio adverſatus eſt. Conatus tamen eſt quo artiſſimo poſſet vinculo devincire ſibi eum Ioannes, aſcitum quidem cooptatumq; in ſocium Creſcentis, eo Galli nomine Lunam appellant corniculatam. Eſt enim mos eius gentis Principum, religioſam aliquam militiam pro arbitrio ſtatuere: ad quam quos initiatos admittunt, jurare verbis conceptis cogunt, futuros ſe ſocios periculorum, neque ullo unquā tempore arma adverſum laturos, fidē, amicitamq; perpetuum ſervaturos: ubi etiam caſus tulerit, auxilio futuros, in bello præſentes, armotosq; in acie ſtaturos, aut pecunia ad iuturos. Adhæc ſtata ſacra, & dies quoſdam maximè ſolenneis conſtituunt, quibus intereiſe cunctos fas ſit. Ii Confratres vocantur, quos & vivos, & mortuos, qui religionis eius, militiæq; autores ſunt, maximis proſequuntur honoribus. Inſigni autem militiæ ipſius aliud

Creſcentis militia.

alij est. Huic Luna erat corniculata, quæ à Gallis Crescens dicitur, eaq; ex argento brachio subligata gestabatur. Quo religionis ac militiæ genere honestatum Robertum Ioannes sibi cum obligasset, Pius inde Pontifex Maximus illum haud multo pòst absolvit, quòd judicaret eas non magis religiones, quàm coniurationes quasdam esse pessimo exemplo institutas. Quoniam autem locus ipse admonuit, pauca de Roberto, deq; eius maioribus dicam. Roberto pater fuit Ioannes, sancti Severini (id oppido nomen est) Comes, mater Ioanna, & ipsa quoque ex eadem cum marito stirpe edita. Quo mortuo superstitibus ex eo cõpluribus liberis, cœlebs ipsa, summa illos cura & aluit, & eorum res procuravit. Nam & domi parca erat, & continens: & quòd esset supra muliebrem sexum animo elato & magno, utrasq; patris & matris vices gerere sevideri volebat. Cumq; eorum singulos materna prosequeretur caritate, Roberto tamen, qui natu erat maximus (quæ prærogativa paternus ei dominatus obvenerat) & indulsit supra maternos affectus: & dum augere quacunque ratione res illius posset, parum omnino pensi habuit. Ad cæteras autem matrona dignas artes illud etiam adiunxit, quòd, ut erat ipsa fidei, ac Regij nominis colens, ijsdem artibus, eodem etiam fidelitatis studio filium imbuit. Itaque nihil prius habuit, quàm ut Robertum egregiè institutum, Ferdinando quibus liceret artibus conciliaret. Ille igitur, ubi primùm ætas tulit, equitando, venando cum æqualibus sese nunc iaculo, nunc gladio exercendo, nullo turpi ocio adolescentiam labefecit: quo etiam tempore literis

Narratio de Roberto Virunc.

operam dedit, quas pòst natu grandior maiori studio complexus est. Is igitur artibus inter regulos facilè eminebat, Ferdinandoq; propterea maximè carus atque acceptus erat, naturæ quoque muneribus ad ea adjutus: quippe cujus decora esset facies, statura procera, & cum dignitate, oratio pro tempore non minus suavis, quàm gravis, atque ingenua. Ipse facilis aditu, gratus responsu, atque in primis urbanus & liberalis, cujus etiam domus generosissimo, ac probatissimo cuique quotidie pateret. Demum singulis in rebus nobilitatem præseferebat generis, quod alij Gallicum ab origine quàm Italicũ malunt. Nobiles enim quosdam secutos è Gallia Normannos as Viscardos Duces, pulsisque ex Apulia, Salentinisque Constantinopolitani Imperatoris præfectis, virtutis merito donatos in initio oppidis, ijsque posteros eorum imperitasse, in quibus Venusiam, Materam, Cupertinum, Neritonium fuisse tradunt. Qui dominatus indies magis magisque auctus fuit bellicam ob virtutem, qua hæc quidem familia in Italia ex eo adhuc etiam floret. Quo factum est, ut dum partim ipsi Regem quorundam impotentiam, superbumque dominatum parum æquo ferunt animo, partim ipsi à Regibus timentur, aliquando familia omnis ad internitionem penè redacta fuerit, vix uno aut altero superstite. Adeò evertendæ illi nihil reliqui ad crudelitatem Regibus ipsis fuit. Contra, qui Italicam eam asserunt, nec olim fuisse, nec nunc quidem extare apud Gallos, Britannósve tali cognomento familiam: deductamque agnationem volunt ab oppido, cui ex ea domo primus imperaverit, ut Celanam, Martianam, Ebulam,

Moli-

Molisiam, Aquevivam, quæ ab oppidis sunt agnominatæ. Sed ego longius fortasse digressus sum. Quamobrem ad incœptum redeo. Dum hæc ad Sarnum, proximisque geruntur in locis, Iacobus Piciminus hostium partes secutus, à Britonoro, ubi hyemaverat, movens, per Cesenatium, atque Ariminensium fines profectus, decimo die ad flumen Cesanum pervenit. At Alexander, Federicusq; qui iussu Pij Pontificis ac Francisci Sfortiæ iter eius observabant, quòd eum locum maximè idoneum ad prohibendum transitum judicarant, fluminis ripas fossa, aggeribusque munierant, ne transiret hostis, facilè prohibituri. Pòst tamen veriti ne Piciminus conversò repente itinere Saxiferratum teneret, eò cum exercitu se contulerant. Itaque Piciminus quanquam magno militum labore, nullo tamen obsistente, aggeres diruit, ac repletis fossis trans flumen exercitum ducit, & ad Esim fluvium eo die castra ponit. Quod sentiens Sigismundus, qui illum insequebatur, eo consilio, ut si Alexander, Federicusq; à fronte obstitissent, ipse à tergo includeret, confestim in Fanensem agrum redijt. Piciminus die insequenti cum Loretiæ Mariæ templum ex itinere ingressus, Divam salutasset, ad flumen Potentiã castra movit, quodque in sola celeritate rem positam intelligeret, nocte intempesta movens, cum ad ostia fluminis (cui loco Firmanus Portus est nomen) pervenisset, veritus ne mons, qui litori imminebat, ab adversario teneretur, ubi qui exploratum missi fuerant, retulere liberum eum esse (decreverat enim occupato eo ab hostibus, rem gladio experiri) continuato itinere, emensus eo die passuum septem ac triginta millia, ad Benedicti templum pervenit, quod à

Iacobus Piciminus castra movet.

Truento flumine circiter octo millibus passuum aberat. Ibi duabus horis equo ac militi reficiendo concessis, cohortatus suos, ut quod reliquum erat ad fallendum hostem, æquis conficerent animis, de prima vigilia movens instructo exercitu, ad Truentum pervenit. Hic cum à militibus, qui præsidij gratia Asculum venerant, item ab oppidanis ingens exercitus esset strepitus, passimque noctu ignes plurimi cernerentur, ratus hostem eò cum universis copijs profectum, consistere agmen iussit. Ipse cum omni peditatu (erat enim in castris eius peditum duobus millibus amplius) magnoque gregarij militis numero ripas fluminis tentaturus accurrit, succisisq; obijcibus, & aggere æquato, vado invento, primus flumen transijt: quem insecuti reliqui ripas occupavere, quibus occupatis, dato signo, reliquus exercitus traductus est, deque tertia vigilia ubi Columella castellum positum est, tumulo capto consedit, plurimisque factis ignibus, Regni se fines ingressum finitimis significavit, quo alijs pro partium studio lætitiam afferret, metum alijs incuteret. Cum interea Federicus, Alexanderq; Maceratam profecti, quo portum Firmanum antecaperent, victi celeritate Picinini incœpto irrito, consilium mutare coacti sunt. At ille biduo tantùm quieti militum, atque equorum dato, invitatus à Iosia, qui Andegavienseis sequebatur partes ad Turdini ostia, qui antea Batinus fuit, constitutis castris, ac decimo die machinis, cæterisque bellicis instrumẽtis é navi exoneratis, ad obsidendam civitatem Sancti Angeli proficiscitur. Iacobus Padulius, qui oppido cum præsidio præerat, diffisus mœnibus, quòd ancorum tormen-

Sanct. angelum Picinin. obsidet.

torum

torum vim minimè possent ferre, deditionem oppidanis suasit. Postridie quoque civitas Pinnarum, non expectata oppugnatione, deditionem fecit. Inde Laurentum profectus Piccininus cum esset, & jam quassatis, ac dirutis muris sustineri diutius obsidio nequiret, tum Franciscus Aquinas Marchio deditionem his conditionibus fecit, ut ipse cum omnibus oppidis, quibus plurimis dominabatur, ad Ioannem transiret. Laurentani multæ nomine aureum quatuor millia penderent. Hinc ad Aternum profectus, cui post ab oppido Piscaria factum est nomen, strato ponte, ac traducto exercitu in agro Theatino castra posuit, eo consilio, ut & agrum vastaret, & Iulium Camertem, quem nuper conduxerat, illic expectaret. Nam initio Truentum cum transijt, vigintiquatuor equitum turmas, haud amplius secum habuerat. Interea vastabundus Theatium fines populatur, singulisque penè diebus cum Matthæo Capuano prælia facit. Hunc Rex propter fidei virtutisque opinionem oppido, atque universæ Regioni præfecerat: qui quanquam parva equitum ac peditum manu, Picinino tamen ubique occurrere, tueri oppido propinquos agros, populantibus metum injicere, insidias disponere, fugare, capere, denique hostis conatibus omni arte obviam ibat. Non multo autem post certior factus Piccininus, Federicum atque Alexandrum, qui plureis dies in Asculanorum finibus Bosium Sfortiam cum septingentis equitibus expectaverant, munitis ad Turdinum castris consedisse, decrevit adversus eos cum universis copijs regredi, evocata magna peditum auxiliarium manu, accito etiam Caldorarum exercitu,

qui

qui ſtatim in belli initio ad Andegavienſem defecerant. Medius amnis utrunque dirimebat exercitum, utræque copiæ quotidie in armis erant, utrinque imperatores rem egregiè curabant: quid caſu, quid induſtria parare poſſet, hinc atq; illinc proſpiciebatur: non dies, non noctes quietæ, nunc eques, nũc pedes ad arma currere, è caſtris ſe propipere, fremere omnes, ac prælium expoſcere. Tres illius temporis clariſſimi Duces de virtute, gloriaq; certabant, par robur, par militum audacia. Picininum locus aliquanto editior tuebatur, hos arte ac labore parata munimenta: ille peditatu ſuperior, hi veteranorum delectu: ille quòd rem ſibi futuram cum duobus exercitatiſſimis imperatoribus intelligeret; eo majores concipiebat ſpiritus, hi partum multis bellis decus ereptum ſibi indignabantur. Excitabant etiam utrunque exercitum ſtudia veterum factionum quæ à Braccio, Sfortiaq; ductæ, multos annos in graviſſimis bellis, acerrimis etiam prælijs magis ac magis iras, odiumque accenderant. Illud verò partium alteri acerbum & grave, quòd morbo gravatus Federicus nec equo nec pedibus obire Imperatoris munus poterat. Erat & utriuſque exercitus, quæ utriuſq; factionis ferè ſemper fuerat, diſſimilis diſciplina, quod Sfortiani cunctando, Bracciani provocando laceſſendoq; bellum magis adminiſtrabant. Cum igitur multi quotidie è Picinini exercitu in ſtationem illati hoſtium, nunc ſinguli, nunc pauci, nunc etiam plures in certamen provocarent, fortè accidit uti Saccagninus, cuius Picininus forti opera ſæpe utebatur, cum paucis equitibus, ac lecta peditum manu è caſtris progreſſus in planitiem, quæ media inter

Saccagninus.

utraque

utraque castra interiecta erat, flumen transierit, provocaturus eos, qui in statione pro castris agebant. Hi despecta equitū paucitate, autore Marco Antonio Torello, qui stationi præerat in Saccagninum illati, magna peditum strage edita, reliquis in fugam versis trans flumen præcipites egere. Quod conspicatus Picininus, Iulium Camertem fugientibus summittit. Hoc cognito Alexander omnem exercitum armari iubet, septemq; equitum ordines extra vallum progredi, qui subsidio stationi essent, imperat. Quod ubi Picininus intellexit, è castris cum omni exercitu se propripiens, ubi in planum pervenit, duas lectissimi equitis alas in dextro ac sinistro cornu statuit, alteriq; Ioannem Comitem, alteri Ramundum Anechinum præficit, ijsq; imperat, ne quo casu locum deserant, præterquam ut cedente adversario pedetentim æquo passu in portam castrorum quamconfertissimi ferantur. In media versari iubet acie Sylvestrum Lucinium, ipse milites cohortari, nunc singulos alloqui, nunc simul plures, fortia cuiusq; facta referre, vulneratos ex acie subducere, recentes fessis, saucijs integros summittere, nunc addere suis animum, nunc terrorē adversarijs incutere, nihil segne, nihil remissum agi sinere, sæpe ante suorum ora volitare, in hostem strenuum queque immittere, sæpe ex acie excedens prospicere hostium ordines, suas atque adversariorum res expendere, quid cavendum, quid sequendum esset considerare: nihil denique prætermittere, quod casus offerret, quod ratio suaderet aut, belli disciplina, totq; annorū ac prælliorum usus ostenderet. Hoc prælio videri potuit "
(si quando aliàs) fortunam ipsam belli dominam, "
mediam

"mediam sese statuisse inter utranque aciem, nunc
"his, nunc illis victoriam offerentem, atque a-
"liàs in illos inclinantem, aliàs retrahentem se-
"se: Iudificari imperatores ipsos, nec pati eo
"die, ea acie discerni, utrius exercitus milites,
"utrius partis Duces aut fortius rem gererent, aut
"majore animo consilioq; administrarent. Nan-
que alia parte Alexander summa vi, diligen-
tiaque curare omnia, quocunque casus vocasset
illic adesse, plura simul prospicere, periculis oc-
currere, prehensare alios, alios hortari, voce,
vultu, manibus, quid agi vellet significare. Im-
peratorum præsentia diversis locis pugnam in-
staurabat, multi utrinque cadebant equi, viriq;.
Ipsæ locorum angustiæ, magnaq; Ducum pe-
ritia, spectata item veteranorum virtus, & e-
quorum, virorumq; recentium alacer successus,
summis animis, ingentibus conatibus fieri, ac
tentari omnia cogebant. Itaque armorum stre-
pitu, equorum fremitu, procurrentiumq; mili-
tum clamoribus, alibi cadentium gemitu, aut
urgentium lætis conclamationibus cœlum com-
plebatur. Interdum tanta ira, irritatisq; adeò
certabatur animis, ut præter ictus, hastarumq;
fragores, magno silentio pugnaretur, utram-
que aciem nunc spe, nunc fortuna Iudificante.
Et iam in noctem pugna protracta erat, cum
Picininus frustra sæpius tentata paluſtreis per
locos via, quòd irrumpi intra muninitiones,
quæ amnis vada impediebant, nulla vi posset cir-
citer secundam noctis horam iussit, ab dextro
atque sinistro cornu utramque alam, quà ma-
xime conferta hostium acies erat, irruere, tan-
to impetu, ut in vallum usque utroq; à portæ

latere

latere penetraverit. Quæ facta impressione, multi vallo excluſi capiuntur. In hac pugnæ atrocitate, tantoq; rerum discrimine Federici præsentia plurimum contulit. Nam victus necessitate in æquum se inferri cum iussisset, laborantibus in tempore affuit : quà acies inclinabat, recentem militem summisit, hortatus pro loco ac tempore, ut alij sensim cederent, quos in locum iniquum progressos intelligebat : alij obdensatis hastis, gladijsque cuneo facto, confertim hostem repellerent. Agnovit Feltrensis miles Imperatoris sui artes atque consilia : itaque nunc sensim cedendo, nunc acri conatu propellendo effecit ne ingens ea nocte clades acciperetur. Repulsus à vallo atque à porta Picininus in castra redijt, ignibus qui è fragmentis hastarum incensi sunt, lucem, facesq; ministrantibus. Mane ubi Sol illuxit, magna hominum, major equorum strages apparuit, fœda terræ facies truncis, cruore, cadaveribus. Cernere erat in ipsis castris ferè strenuum quenque tum peditem, tum equitem, qui in pugna non cecidisset vulneratum, sauciorum gemitu tabernacula resonare, equos, viros passim animam agere, alios cæso aut capto amico dolere, alios aut sua, suorumque, aut hostium fortiter facta referre. Erant qui Imperatorem suum, qui hostium Duces aliam ob causam aut laudarent, aut accusarent, nemo tamen qui non fessum se atque defatigatum diceret, tantum præterita dies laboris ærumnarumq; attulerat. Igitur nocte insequente Federicus, Alexandercq; communicatis consilijs, veriti ne hostis positis à tergo castris, pabulationem ac regressum prohiberet,

prohiberet, magno silentio egressi, summa etiam diligentia adhibita, ne discessus hosti nuntiaretur à perfugis, equis, qui gravius vulnerati erant, relictis, sarcinarumq; inutili honere, magno itinere brevi spatio confecto, trans Truentum, proximè Cryptas amaras se recipiunt. Quos eo die Picininus parum cum posset assequi, postridie ad Truentum prevenit, eo consilio, uti illos insequens in eam Piceni partem, quæ nunc Marchia dicitur, bellum transferret. Sed retractus à Caldoris, Principibusq; alijs factionis Andegaviensis, metu Matthæi Capuani, & Alphonsi, Inicijq; Davalorum, qui cum Enneco Gevara ad Amonis Vastum non exigua equitum manu æstivabant, quorum ipsi præda futuri essent, in Theates paulò pòst regreditur. Reverso confestim Francavilla, Bucclanicum, Villamagna, Lancianum, impellente Tuccio Ricio, cujus magna in eo populo autoritas erat, sese dedidere. Quibus deditis, Sarum transgressus (quòd interea Ennecus cum fratribus in Campaniam ad ferendam Regi opem festinarat) omnem eam Regionē paucis diebus cœpit. Quæque enim oppida, quique proceres, primatesque in Ferentanis erant, statim ad Picininum nuntios de deditione misere. Arcium præfecti post admota tormenta, cum de auxilio desperarēt, paucis post diebus fidei Picinini sese permittunt. Quo facto, expugnatisque magno labore plerisque castellis, quæ in finibus Theatinorum erant, Matthæum intra urbem inclusit. Tum restitutis oppidis Antonio, Caldorisq; alijs, quæ sub Alphonso Rege amiserant, ijsque cum parte copiarum relictis qui darent operam, ne quę incursionis à Matthæo fierat, ipse per fines Pelignosā in Marsos profectus est.

Picinino multi se dedunt.

In itinere Sulmonenſes, itē Ioanna Celana, & Petrus Cantelmus Populenſis Comes, miſſis oratoribus ei ſe dedidere: ac paucis diebus Marſis, Pelignisq; univerſis præter Tallacotium captis, aut deditis, nactus occaſionem occupandi Tiburis, Romæq; potiundæ, Sabinorum fines ingreſſus, plurimis caſtellis direptis, Sylveſtrum Lucinium cum mille equitibus, peditibus ſexcentis præmiſit, qui Tibur prodentibus præſto eſſet. Verùm opera Iordani Columnæ Cardinalis irrito incæpto redijt. Nam Iordanus quanquam adverſus Regem cum Picinino conſenſerat, maluit tamen Romano Pontifici fidem ſervare. Igitur Sylveſter in Palumbariæ agrum digreſſus (nam Iacobus Sabellus Picinini partibus favebat) Latium, propinquosq; urbi agros ita vaſtavit, vexavitq;, ut metu, terroreq; cuncta compleverit: magna etiam pecunia, per ſpeciem induciarum, finitimis è populis comparata. Quæ res Pium pontificem magnis diurnis, nocturnisq; itineribus (nam ea tempeſtate Senæ agebat) properare Romam compulit. Interea Franciſcus Sforcia, cum intellexiſſet parum proſperè, ac pro antiqua gloria ab ſuis pugnatum veteri exercitu paucis diebus reſtituto, novo etiam ſcripto, ac miſſo Donato, quem novis, copijs præfecerat, iuſſit vrrunq; imperatorem cum omnibus copijs in Sabinam ac Latium cum primo quoque tempore profiſci. Qui iunctis ſimul exercitibus cum Antonio Picolhomineo, quem Pius copijs ſuis præfecerat, adverſus Sabellum, ac Sylveſtrum, bellum gererent. Sed quòd hyems iam appetebat, expugnatis aliquot caſtellis, mature in hyberna conceſſerē: quod etiam ab hoſtius factum eſt. Nam

Iordanus Columna Cardinalis.

copijs divisis Picininus Sylvestrum Palumbariæ, Ioannem Comitem & Carolum Balliotem cum parte copiarum in Marsis collocavit: ipse Hortonem profectus, reliquos in Marrucinis, Theatibusq; distribuit. Quoniam autem ab sapientibus traditum est viris, nihil eodem statu quo est ortum permanere, quid mirum, rerum, ac locorum nomina cum ætatibus simul immutari? Igitur ne ijs, qui vetera sequuntur, nova quoque ignota sint nomina, placet quæ nunc sunt, & quæ olim fuere appellationes Regionum, in quibus à Picinino bellum hoc gestum est paucis describere. Aprutium unde nomen cœperit, affirmare vix ausim: alij enim ab apris ductum putant, quòd cum asperrimi montes, sylvestriaque admodum in eo sint loca, apris inde frequentibus abundet: alij, quod pars quædam ejus Præcutinorum quondam esset, corrupto nomine pro Præcutio Aprutium dictum volunt. Sunt qui à locorum asperitate deducant, factumque ex Asprutio Aprutium velint: idque nomen montanis primò locis inditum, pòst verò ab ijs qui Regum vectigalia exigerent, paulatim productũ, plures simul Regiones complexum esse. Siquidem Marsos continet, qui nunc in Tallacotienses, Albenses, Celanenses, Aquilanos, Maceriosque distributi sunt. etsi Sabinorum hi quadam ex parte quàm Marsorum olim magis fuere. itemq; Carpetanos. adhæc Piceni partem quæ à Truento Aternum usque, hinc Aquilanorum montibus, illinc Hadria continetur. Isque ager ab ijs, quæ in ea Regione sunt, oppidis nomen accepit, ut Teramanus, Hadrianus, Pinnensisq;. Nam quæ pars maximè septentriones spectat, olimque Sabinorum

Aprutium unde nomen sit.

binorum fuit, ea nunc Montanea vocatur. Peligni cum in tres olim diviſi eſſent partes, quæ in plano ſita eſt, (eam incolæ Valuã nominant,) in qua Sulmo eſt nobile, ac frequens oppidum, totiusque Regionis emporium. Reliquæ partes duæ, ob cœli inclementiam ignobiles factæ, deſertæq; penè à cultoribus, pabulum ęſtate pecudibus miniſtrant. Quod ab Aterno & Saro, id eſt Peſcaria, & Sangro fluminibus, ac Maiella & Coctia montibus clauditur, Hadriaq; alluitur, in qua ſunt Horto, Lancianum, ac Theate, olim Marrucinorum fuit, in quibus Theates præſtabant. Quod eſt à Saro Trifernum uſque Ferentani tenebant: mons hodie quoque Ferentus dicitur. Poſt quos ſunt Dauni. Ferentanorum quondam celeberrimum fuit oppidum Iſtonium, nunc eſt Vaſtum ab Amone agnominatum. Eſt in eo tractu celebre oppidum Atiſſa, à Pelignis per Apenninum, qua in meridiem vergit, Samnites, ac Campaniam pertingit, Vulturno flumine dirimente qui agrum Venefranum ab Iſernienſi divi-dit. Hæc loca Samnites olim tenebant. Cæterùm Aprutium univerſum, Regum præfecti in parteis diſtribuũt duas. Nam quod ab Aterno ac Marſorum clauditur montibus, id ulterius Aprutium appellant: quod Marrucinos, Pelignos, Ferentanos, & partem Samnitium complecti diximus, huic citeriori Aprutio nomen fecere, utrunque Piſcaria (ut dictum eſt) fluvio dirimente. Sed redeo unde digreſſus ſum. Ferdinandus accepta Sarnenſi clade, cum ſe Neapolim recepiſſet, Pyrrhum Baucium, Ennecum Gevaram, Inicum, & Alphonſum Davalos, qui nuncio cladis excepto ſtatim ſe in Campaniã contulerant, cum

Peligni.

Ferdinandus quid egerit.

equitibus quadringẽtis, & aliquot peditũ cohortibus, Acerris, Robertum Vrſinũ Averſæ cum præſidio impoſuit. Ipſe nunc Capuæ, nunc Neapoli agere, reliquias exercitus colligere, pecuniã quantã poſſet, publicè, privatimq; conquirere, equos, anna, tela undiq; cogere. Hoc tempore maximè cognitum eſt, civium benevolentiam, divitiasque, non eos qui in ærarium illati eſſent, Regum theſauros eſſe. Namq; eques, mercator, opifex, nobilis, ignobilis, inquilinus, etiam ſacerdos certatim Regi pecuniã maxima pars ſponte, pauci rogati offerre, atq; elargiri, alij bellatorem equũ, alij mulum clitellarium: erant qui thoraces, loricas, arma, tela, haſtas, qui pannos veſtiendis militibus, qui coria loricandis equis, telas faciendis tabernaculis, nullum deniq; rerum genus omitti, quod reficiendis copijs, atq; inſtruendis militibus conduceret. Iſabella Regina nunc in tẽplis, nunc publicis in locis ſeſe civibus oſtẽdere, præferre parvos liberos, Alphonſi nepotes dicere, qui de populo Neapolitano tantopere eſſet benemeritus, cives eos eſſe Neapolitanos, Italici generis, apud ipſos genitos, altos, educatos: non Gallicã prefferre inſolentiam, non peregrinos mores in urbẽ illaturos: cum ipſorum liberis, ac nepotibus ętatẽ acturos: cum ijs divitias, honores, magiſtratus diſtributim partituros: cum ijs pueritiã, cum ijs adoleſcentiã, cum eiſdẽ quoq; ſenectutẽ exacturos: Regias opes, Regni adminiſtrationem in corũ arbitrio ac manu futuram. Se verò quid nam aliud curaturam, quàm ut publicè, privatimque Neapolitani populi patrocinium gerere videretur? Hæc dicendo, lentos excitabat, excitatos impellebat, impulſos confirmabat, ipſa magna & excellens habebatur.

De

De qua quoniam res admonet, pauca dicam. Isabellæ pater fuit Triſtanus, Comes Cupertinenſis, ex Claromontia familia, quæ in Gallia ulteriore habita eſt nobiliſſima: mater Catarina, Ioannis Antonij Tarentini, qui bellũ hoc excitavit, utroque è parente ſoror. Patre mortuo, Ioannes Antonius eam, quę minima natu erat, cum quatuor ſororibus Lipij in Salentinis habuit, atque educavit. Poſt collocatas autem ſorores, & Alphonſi victoriam, avunculi opera, Alphonſo etiam cupiente, Ferdinando nuptui tradita eſt: quem pater in Regno Neapolitano hæredem inſtituerat. Ipſe ſtatim à primis annis mirum pudicitiæ ac continentiæ ſtudium præ ſe tulit, domi parca, non tamen alieni appetens: formæ quantum dignitas poſceret ſtudioſa, religioni non ſine ſuperſtitione dedita, facilis aditu, in reſponſis liberæ magis quàm aſpera, magno animo magno conſilio, conſtans in adverſis, lenis in proſperis, populari eloquentia, quæque nihil fictum aut compoſitum præſeferret, juſti atque honeſti etiam ad contentionem colens. Quo minus autem gratitudinem exercere atque liberalitatem poſſet, mors prohibuit. Bello enim finito, rebus tamen Regni nondum planè compoſitis, Neapoli diem obijt, cum ſex jam liberos enixa eſſet. Mors ejus vulgo moleſta, quòd vitam longè utiliſſimam, omnes præſertim boni arbitrabantur. Igitur Rex aliquot turmis equitum reſtitutis militibus etiam è claſſe accitis, circiter idus Octobris Cupuam movit, ac direptis Formiculis, finitimisque aliquot caſtellis in deditionẽ acceptis, adverſus Comitem Cerretanũ profectus, confeſtim eum ad deditionẽ compulit, Carolo majore natu è filijs obſide accepto.

De Iſabella prolixior narratio.

Ferdinandus capuã movet.

Caudinorum castella recipiũt.

Inde à Terrecusanis arcessitus, die uno universi Caudinorum castella recepit, arce Aërolæ in quã mortales multi confugerant, circũfessa, & Alfonso Davalo cum præsidio illic relicto qui obsidioni præesset, repenteq; adversus Franciscum Comitem Casertanum profectus, Ducentã diripit, Mundianum incendit, Vallem ad deditionẽ cogit: ac paulo pòst Frãciscо dedito, Pomilianoq; recepto,

Argentium circumsidet.

Argentium circumsedit: quo minus autem Rex oppido per vim potiretur, tempestates prohibuere. Nam cum bruma jam appeteret, increbuere tempestates, adeò ut pleraq; tabernacula discinderentur, aut torrentibus correpta haurirẽtur, qui è finitimis devolvebantur montibus, equis, virisq; simul immersis, demum corruptis omnibus, militaria etiam tuguria, quæ pro tempore stramentis constructa fuerant, passim natabant: fœdi dies, noctes longè fœdiores erant. Quod sentiens Matthæus Extendardus, cum etiam speraret Vrsum, quem Tarentinus Campania decedens, quadringẽtis cum equitibus Nolæ reliquerat, comparatis auxilijs subsidio ventuiũ deditionem differebat. Tandem cognita Regis constantia, militumque pertinacibus animis, Ferdinandi se fidei permisit.

Argentium dedi-tur.

Quod idem paucis pòst diebus Iacobus Galeota, qui Harpadium cum præsidio tenebat, secutus est, Nam & Iacobus quoque ad Andegavienses defecerat, post rem in Brutijs adversus tumultuteis bene gestam. Interim qui in Aërolæ arce circumsessi premebantur, cum se undiq; circumvallatos

Aërola dedi-tur.

intelligerẽt, & spe annonaq; deficerẽtur, ne quicquam ab Vrso subventione tentata, & iam Rex cum omnibus adesset copijs, pacti corporum incolumitatem, arcem tradidere. Qua tradita, Ferdinandus

nādus, quòd cœli fœda vis ferri ultra nequiret, in Montisfusculi vicos ibidem hybernaturus concessit. Nam Tarētinus Ioannesq. Lucanis ac Cāpania relecta, in Hirpinos primò Iesualdum, pòst Vallatam Charifrasq; inde in Apuliam finitimaq; in loca discesserant. Satis enim constat, Tarentinū cum videret Ferdinandi res prostratas, Gallumq; sibi præsidentem, mutato consilio, rebus suis ita consulvisse, uti relicta Campania, Ferdinandū penè circumsessum, ad erumpendū invitaverit: clàm etiam missis ad Isabellum nuntijs, qui bonū eam habere animū iuberent, Regemq, confirmarent: quippe cum ab ijs, qui Ioannis res solum spectarent, de se capiēdo consilium initum aut sensisset, aut propter metum, qui ei summus inerat, suspicatus esset. Per eosdē dies, ac post labefactatos admodum Argentij muros Robertus Sanseverinius, Comes Calatinus, quem Franciscus è Gallia citeriore, propter singularum virtutum ac rei militaris disciplinā cum exercitu miserat, è portu Formiano solvēs, ad Regem cum paucis venit: cuius adventus non gratus modò, verumetiam expectatus Regi fuit: tum quia vir bellicosus & acer, atque in victorijs enutritus: tum quòd Franciscī sororis cum esset filius, magnā popularibus spem, majores Regi spiritus excitavit. Huic è navi descēdenti præsto ad litus Rex fuit, declaravitq;, quo suæ, quo hostium res in statu essent, quid illum agere vellet, quid ipse pararet, cuncta simul aperuit: & primo quoq; tempore, ut equite in navibus imposito, exercitum omnē è Formiano ac Fundano in Baianum traduceret, ac Puteolanū agrum hortatus est. Hæc duobus fermè annis gesta.

Tarentinus rebus suis consulit.

LIBRI PRIMI FINIS.

IOANNIS IOVIANI PONTANI RERVM SVO TEMPORE GESTARVM

LIBER SECVNDVS.

Anno 1461.

PRINCIPIO insequentis anni, qui fuit milleſimus quadrigenteſimus ſexageſimus primus à Chriſti natali die annus, Robertus Sanſeverinius, quòd in parteis Andegavienſeis, deſperatis Ferdinandi rebus, invitus declinaſſet, aſpirante jam Regijs rebus fortuna, cum de ſe Regi conciliando conſilium cepiſſet, clàm ad illum miſit, qui reditum ejus in Campaniam invitaret. Itaque Rex circiter Idus Ianuarij ex hybernis movens, in agrum Veſuvinum magna cum parte copiarum proficiſcitur. Nec multis pòſt diebus Robertus ad eum venit, ubi communibus de rebus cum diutius conſultaſſent, tandem placuit uti ille cum Roberto Vrſino, & parte exercitus Coſſentiam matureret ad ferendum arci auxilium, quæ indies arctius premebatur. Hi maturè neceſſarijs ad expeditionem comparatis, paucis diebus magno itinere confecto, pluribus interim caſtellis captis, aut deditis, Campanianum cum ad flumen perveniſſent, non longius duobus millibus paſſuum à Coſſentia, ibi inſtructo exercitu, tantiſper in acie

Sanſeverinus cũ Ferdinando agit, de reconciliatione.

Coſſentia ab obſidione liberatur.

cie ſtetere, donec præmiſſa turma equitum, de adventu ſuo Franciſcum Siſcarem, arcis præfectum, certiorem fecere, qui ſeptem jam menſes incluſus tenebatur. Inde ad Caſtellum Francum profecti, partim intra oppidum, partim ſub mœnia conſedere. Quo tempore Lucâs etiam Sanſeverinius affuit tribus cum peditum millibus, equitibusque ſexcentis, Roberti voluntatem ſecutus. Hi conſilijs prius communicatis, iuſſerunt milites corpora curare. Poſtridie autem albeſcente cœlo, juſſis militibus ſe ad pugnã parare, inſtructo agmine Coſſentiam petunt. Eſt ante urbem propter Biſſentum flumen locus, cui nomen eſt, ad Revocatos, forum rerum venaliũ. Huc poſtquam duces cum exercitu pervenere, inito ſimul conſilio, cohortati milites, ut ſe prædæ magis quã pugnæ accingerent, decreverunt montem occupare, qui arci ab occaſu adverſus eſt. Is mons magna manu à Nicolao Antonio Caruleio tenebatur. Nanque hoſtes de adventu Robertorum edocti, coacta manu ſeptem millium peditum è propinquis oppidis, montem occupaverant. Equites magno impetu facto, peditem è monte facilè dejiciunt: qui pugnæ parum aſſuetus, ubi equitem confertis ordinibus inferri vidit, pars abjectis armis, fuga ſibi conſulit: alij dum hortante Caruleio certamen ineunt, irruente equite aut capiuntur, aut vulnerantur: nec multo poſt univerſi in fugam verſi, montem liberum equitibus relinquunt. Quocirca duces victoria ac celeritate freti, ne quod civibus tempus ad proſpiciendũ relinquerẽt, ſtatim è monte deſcendunt. Siſcar arcis præfectus præmiſſis qui rẽ certius explorarẽt (verebatur enim ne fraude peteretur) ubi ſuperata con- Antonius Caruleius.

valle venire ad se copias instructas vidit, utranque ducem, signa militemq; cognovit. cohortatus ut rem impigrè gererent, intra arcem eos accipit. Tum Robertus Vrsinus, quò spe, animisque militem impleret, quod etiam celeritatis præsidio utendum intelligebat: Milites, inquit, in urbe vobis prandendum est. Macti virtute estote, vallum mecum rescindite. Quo dicto accensus miles, alius vallum rescindit, alius aggerem diruit, pars cominùs pugnans munitionem pervadit. Qui pro munitionibus pugnabāt, vix prima impressione sustētata, proiectis armis sese fugę mandant, quibus immixtus pedes declivem per locum nullo ultrà obsistente, urbem ingreditur. At cives repentina re attoniti, non obviam ire hosti, non arma capere, non obiectis repagulis urbis vias obsidere, alius domo sese includere, alius militi manum dare, plerique in templa confugere: mulieres, impuberes, senes clamore, lamentatione, hejulatu cœlum implebant. Militum irruptionibus, portarum, claustrorumq; fragore tecta, viæq; resonabant. Interea Vrsinus urbis porta securibus effracta equitatū immisit. Hic verò tota urbe pervagatus miles, quòd tūc omnino capta urbs videretur, nihil reliqui facere, non profanis, non sacris parcere pro cujusq; ira ac libidine res geri, rapi virgines, matres spoliari, pueros è parentū complexu divelli: luctu ac miseratione civium non domus, non viæ, non templa vacua esse: omnia demum acerba, fœda, crudelia in victos fieri. Interdum victores ipsi, dum alius alij prædæ cupiditate vim infert, arma in se convertunt, adeò miserabilis facies direptionis erat. Capta igitur ac direpta urbe, cum fœdæ etiam tempestates accidissent, die-

Vrsinis effugit persu.

bus

bus aliquot militi ad quietem conceſſis, de communi ducum ſententia placuit, productis ex urbe copijs, magno prius in arcem commeatu convecto, finitima loca tentare. Itaque magna cum fiducia, majore hoſtium metu Coſſentia egreſſis, Silanum ſtatim deditur, inde Martoranum ac Neocaſtrum. Nam Centilia, Franciſcusq; Neocaſtrenſis Comes, diffiſi mœnibus Maidam conceſſerant. Neque ita multo pòſt Biſinianum per vim captum. Quę res Regionem univerſam longè majore formidine implevit, Oppido enim in editis ac præruptis ſitu locis, habitatoribus frequenti, quo inermi vix militi patére acceſſus exiſtimaretur, primo impetu expugnato, nihil ijs aucibus, nihil tali militi invium, atque in acceſſum fore metus perſuadebat: nec aberat, quin brevi maximam Regionis partem in Regis ditionem redigerent. Quod ſentiens Tarentinus, confeſtim Iacobum Piciniuum è Marrucinis arceſſit, qui Roberti agros, oppidaq;, quæ in Lucanis eſſent, vaſtaret. Itaq; per Samnites profectus Piciniuus, Montemaureum admotis æneis tormentis primùm expugnavit: dein Calvanicum dolo, magis quàm virtute captum diripit, parva etiam aliquot caſtella, vicosque plurimos populatur: ferro igniq; quà iret, cuncta vaſtat, corrumpitque: ſuos ingenti præda, hoſtes metu ac pavore plurimo afficit: ut nec Rex, licet miſſo ſatis cum valida manu Roberto Calatino, ejus cohibere impetus poſſet & Sanſeverinius incœpto deſiſtere cogeretur. Cæterum ille inito cum Vrſino conſilio, quo regreſſus eſſet eorē formidoloſior, & hoſtem lateret, ſuperatis Brutiorum ſaltibus, in Apuliam declinavit: magnaq; celeritate uſus, Iuvenatium à

Biſinianum captum.

Piciniuus Montemaureum oppugnat.

Taren-

Iuvenatium ab obsidione liberatur.

Tarentino plures jam menses circum cessum, atque ad ultimam necessitatem redactum, comportato frumento fame atque obsidione liberavit. Id oppidum tempestate nostra satis celebre, atque habitatoribus frequens est: atque ut quidam arbitrantur, Egnatiolum initio dictum, quòd fortasse diruta Egnatia celebri quondam urbe, in ea maris ora sita, qui ea è clade superfuerant, ibidem consedere. Nam & à Baro, quæ nunc quoque celebris urbs est, ac Regionis eius caput, Barolum in eadem ora sitam urbem, duxisse nomen opinantur. Veri tamen est simile, loca illa maritima, quo tempore mediterranea à Longobardis primò, pòst verò à Normannis tenebantur, propter assidua bella, quæ adversus eos Constantinopolitanis ab Imperatoribus gerebantur, mirum in modum celebrata, maritimisq; aucta comportationibus increbruisse cultoribus, ac civibus. Cæterùm veritas ipsa apud eos qui harum rerum studiosi sunt, suum teneat locum. Igitur oppidum ipsum, quanquam mare liberũ ac patens habet, tamen eò ne comportari frumentum navibus posset, à Tarentino omni arte curabatur. Nam finitima continentis oppida cum ei parêrent, eò rem perduxerat, uti corruptis quæ in agris erant omnibus, prohibitisq; rerum comportationibus, vix civibus paucorum dierum cibaria supererent. Robertorum adventus, ut Iuvenatiensibus perneccessarius, sic Tranensibus, Barolitanisq; maximè gratus atque acceptus fuit, cùm viderent reglas res paulatim respirare, vagariq; per Apuliam Ferdinandi copias: atque eò magis, quòd plureis iam menses occupatis ab hoste undique finitimis oppidis atque itineribus,

bus, vix nuncius ad eos Regijs de rebus peveniſſet, famaque omnia adverſa divulgarat. Roberti confirmatis civium animis, communicatisque cum Franciſco Baucio conſilijs, qui Andriæ Dux præerat, Canuſium primò, dein Venuſiam profecti, ubi cum Maſio Barreſa, urbis præfecto, quæ de communi ſententia viſa ſunt, compoſuere, paucis diebus in Lucanos, indeq; in Campaniam pervenere. Quorum adventu cognito Piciniuus, & ipſe diſtributis copijs ſeſe in Apuliam ad Tarentinum recipit, adducta ſecum Neapolitana Lucretia, cui ea maximè fidebat. Hæc eſt illa Lucretia, cuius per orbem terrarum amores fuere quàm notiſſimi. Eam Alphonſus adamatam propter formæ qua præſtabat, excellentiam, ſuaviſſimæ etiam puellæ illecebris ſenex ipſe delinitus, divitijs, opibus, authoritateq; ita extulerat, ut plerique arbitrarentur, ſi Maria vita exceſſiſſet, legitimæ vxoris eam loco habiturum. Alphonſo mortuo, Lucretia in arcem ſeſe Venuſinam cum theſauris contulerat: quibus cùm timeret, quòd Ferdinandum bellis exhauſtum intelligeret, adduci nunquam potuit, uti eius ſe fidei crederet, quin etiam clàm cum hoſte conſentiens, parum amica conſilia agitabat animo, metu, atque ambitione præceps. Interea appetente iam Vere, Pius Pontifex Maximus, Antonium ſororis ſuæ filium, mille cum equitibus, ac peditibus quingentis maturare ad Regem iubet. Præerat ijs Ioannes Comes vir impiger & ſtrenuus, atque in rebus bellicis maximè exercitatus, quem nuper magnis ſtipendijs, maioribus pollicitis Pontifex à Picinino diſtraxerat. Hic ſaltu Minianenſi impigrè occupato,

Franciſcus Baucius Andriæ Dux.

Lucretia.

Pius Pontifex Regi ſuccurrit.

cupato, ac resciſſo aggere ad Regem, qui per id tempus Capuæ agebat, pervenit: confeſtimq; advectis ex urbe machinis, ac tormentis æneis, Caſtellum, quod eſt ad Vulturni ripam, quà mare illabitur, oppugnare adortus eſt: quod cum à Marino Martiano impoſitis teneretur præſidijs, miles ipſe præſidiarius Campos Leborios, omnemq; Campaniam, quæ eis Vulturnum eſt, populationibus infeſtabat. Oppidani, quiq; in præſidio erant, diffiſi mœnibus, paucos poſtquam oppugnari cœptum eſt dies, deditionem fecêre. Inde Antonius, Ioannesq; Scafatum profecti, caſtellum aggrediuntur. Cum autem oppugnatio ipſa difficilior eſſet, quod caſtellum in inſula poſitum, Sarno flumine cingitur, turrim quatere duabus è Regione bombardis incipiunt. Ea quanquam maxima craſſitudine, biduo tamen continenter quaſſata, ruinam facere quum cæpiſſet, pontem ab ea parte comportata materia extruunt: quo ſtrato per ruinam turris milites ingreſſi caſtello potirentur. Quod veriti Caſtellani, ſeſe Antonio dedidere. Per idem tempus, Marcus Antonius Torellus, & Petrus Paulus Aquilanus, alter cum equitū turmis ſex, alter cum duabus à Franciſco miſſi, iunctis cum Matthæo Capuano copijs pleraque oppida, quæ in Pelignis, Marrucinis, Ferentanis, Præcutinisq; æſtate ſuperiore ad Piciniuum defecerant, facilè recuperavere civium animis in Regem inclinantibus. Quæ res Piciniuum ex Apulia ſtatim revocavit. Nam longa navi è Manfredonia Turinum, mox Hortonem delatus, audita obſidione Loretanæ arcis, quam Matthæus recuperato oppido acriter oppugnabat, lectis cum peditibus Moſcoſum proficiſci-

Caſtellani ſe dedunt Antonio.

mur?

rur: ubi equites, quos diversis è locis arcessebat expectare decreverat. Scasato dedito, Ferdinãdus junctis simul cum Antonio copijs è Campania movit, eo consilio, ut in Apuliam profectus segetes, quæ maturæ in agris essent, corrumperet. Paucis tamen diebus in oppugnando Monteforti frustra consumptis, per Samnium iter faciens, aliquot etiam castellis in itinere receptis, cum ad Apenninum perveniisset sub Sabinianum consedit: inde superato monte, cui nunc Crepicorio nomen est, in Apuliam descendit: positisq; ad Troiam castris, finitimos inde agros pluribus diebus vastavit. Erat autem vastandi genus duplex, quod quæ minus maturæ erant segetes ad equorum pabulũ, quæ iam maturæ, ad usum hominum secabantur. Cum enim rei frumentariæ laboraretur inopia, nullaq; esset panis in castris copia, triticum ahenis excoquebatur, in cibum tum præditum, tum equitum. Cumque mortales permulti montanis ex oppidis, & in ijs mercatores penuria frumenti ac lucri gratia venirent in castra, ad frumẽtationis famam, inde miles vastationi factus est intentior ob lucrum ac laboris pretium. Itaque castra ipsa ad mercaturam penè conversa, horreum quæsi quoddam ea æstate præbuere finitimis. Extitit autem ipsis solstitij diebus frigoris tam atrox vis, ut necesse fuerit vineta concidi, ac frugiferam quanque arborem ad ignis castrensis usum: res sanè rara, atque annotatu digna propter temporis ac Regionis illius naturam. Vastatis igitur Troiæ subjectis campis Rex inde movens, sub Vulturnium consedit, simili evastatione in agro Lucerino usurus. Quo tempore aliquot etiam castella, quæ ad radices montium,

Ferdinandus F. Antonio conjungit.

Crepicorius mons.

Frigus tempore solstitij.

montium, quæque in ipsis sunt jugis posita deditionem fecere. Quo minus autem Luceria tentata fuerit, Ioannis præsentia obstitit, qui satis magna equitum ac peditum manu urbem tuebatur. Qua è re levia quotidie prælia diversis locis committebantur. Adhæc Estensis Hercules, qui Fogiæ cum præsidio præerat, discursantes Regios à liberis populationibus prohibebat. Inde Rex Sanctum Severum petens oppidum, insequenti die recipit. Oppido enim egressus Nicolaus Rosa, cujus propter opulentiam magna inter populares erat autoritas, impetrata venia, seq;, & oppidum Regi dedidit, quod tamen diutius in fide haud permansit. Dein Rex ad Turrim, quæ Dragonaria dicitur, motis castris tentavit Carolum Sangrium, sub cujus ditione finitima erant castella, ad deditionem pellicere: profectusq; ad Turrim majorem, alloquendi illius gratia, irrito inde incœpto rediit. Quippe cùm soluto statim colloquio, Carolus Lucenam ad Ioannem profectus, regem ludibrio habuerit, arbitratum facilè illum ab se traducturum. Nam Ferdinandus, quòd Honorati Fundani, fidelissimi sibi reguli Carolus gener esset, per illius homines, quos ea de causa ad se accierat, moturum se adolescentis animum ratus, multis ac magis cum promissis per eosdem honoraverat. Sed ille quàquam adolescens, astu tamen instructus, atque consilij dubius in initio subláditus est Regi dum hac ratione dies plureis tereret: quibus præteritis, Regē intelligeret siti, atque ardoribus exagitatum, suis è finibus cum exercitu discessurum. Hac deceptus spe Rex, frustráq; ab adolescente habitus, Rhodum, quod est oppidum ad mare situm

Nicolaus Rosa.

Carolus Sangrius à Rege tentatur.

situm, universo cum exercitu proficiscitur, vastissimam per planitiem, ac cultoribus vacuam, & arborum, atque aquarum indigam. Itaque canes, equos, iumenta cernere erat passim æstu exanimata cadere: pueros armigeros ex equis repente delabi: pedites, equites itinere, calore, siti, agmen denique universum viribus jam defici. Cum jam ad aquas peruentum est salsas, ibi verò aquarum ipse aspectus, & fontium species blanda (nam quò salsior est, eò apparet aqua limpidior ac magis lucida) qui primi agmen præibant, eos repente gaudio, lætitiaque affecit. Itaque testari acclamationibus lætitiam cum cœpissent, & inventa flumina, fonteis que compertos significare, redditusq; inde ab insequentibus clamor cũ esset, universum agmen ad maturandum excitavit, eraxitque languentium animos. At ubi gustati cupidè initio, fontes salsi apparuere, repente ibi è gaudio tristitia exorta est. Castra tamen haud longè posita in campis, locisque hortensibus, sub Caprinum castellum, quod propinquum cum esset statim sese dedidit, solicitantibus qui è Marrarum familia in castris erant, cujus familiæ proxima castella antiqua sub ditione fuerant. Apparata à castellanis, volentibus quidem animis, pro ea quæ illic erat copia, vina, panis aliaque cibaria: atque è vestigio in castra perlata, itinere atque æstu confectos milites aliquantum refecere, præsertimque hortensia, quorum non exigua in agris reperta est copia: quippe cum maturi, immaturique, ac crudi pariter ac mites fœtus promiscuè absumpti. Processum inde mitiora in loca, castraq; secundum Pantanum statuta. Rhodo igitur recepto, ac præter Vestas castellis omnibus, quæ

Ferdinandus Rhodum proficiscitur.

Caprinum Castellum.

quæ in ea Gargani parte constituta sunt, refectoq; paucis diebus exercitu, noctu maximo itinere confecto, manè sub montem Sanctiangeli, quod oppidum summo è jugo, in quo est positum, æquinoctiali ab exortu pelagus, à meridie subiectos Apuliæ despectat campos: Vriosq; eos montes ab antiquis dictos, non temerè quidam pertendunt, in ijsq; Veneris celeberrimum fuisse quondam templum, universo cum exercitu Rex improvisus apparuit. Cuius repentino adventu eò atrocius consternati sunt civium animi, quòd maximè tutos sese antea arbitrati essent, montiú asperitate, aquarumq; inopia, ac pabuli. Tentatis igitur oppidanis, quo minus sese dederent, obstitit præsidium à Ioanne missum, Itaq; paratis ad oppugnandum necessarijs, tertio Rex die, qua parte neque fossæ ab oppugnatione distinebant, neque rupes ab ingressu deterrebant, militem, dispositis circum balistarijs, sclopetarijsq;, quorum magnus erat in castris numerus, acri oppidum prælio adortus, vulneratis aut cæsis maxima è parte defensoribus cum tribus circiter horis pro muris pugnatum esset, comminutis, ac dejectis non semel scalis, instaurata sæpius pugna, cohortantibusq; subinde ducibus, ejectis è muro propugnatoribus, paucorum pertinacia, vno simul tempore pluribus locis miles irrupit, perq; humiliorem turrim facto additu, peditū pars maxima ac gregariorū immissa est manus, moxq; effractis portis, omnis multitudo ingressa, paucos ipso ingressu è præsidiarijs cæsis, reliqui in arcē sese recepere. Direptionis huius facies multo maximè miserabilis fuit, irritatis militū animis pugnæ ardore, ac multitudine omni simul irrumpente, spe prædæ inci-

Mons Sanctiangeli.

dæ incitata. Nam quòd oppidum ipsum frequēs, atque opulentum esset, quodq; propter situm maximè securum, atque ab hoste tutum existimabatur, pervulgatum erat, è finitimis urbibus, præsertim Manfredonia, lucupletissimos quosq; cives clanculum à se comportatos illuc thesauros amicis, aut templorum sacerdotibus commendasse. Itaque non sacra, non profana ab vi, iniuriaq; tuta erant, dum occultos thesauros miles exquirit. In viros ac mulieres sævissima suppliciorum edebantur exempla, maximèque sacris in ædibus sævitum. Itaque sepulchra eruta, spoliata donaria, direpti loculi venerabilium reliquiarum, aræ etiam sanguine fœdatæ, ac polluta adyta. Quódq; mulieres atq; imbecillior sexus eò confugerant, quisq; pro libidine trahere, verberare, cædere, infantes à matrum complexu divellere, ac solo sternere, rapere pueros, violare virgines: nec deesse, qui fœminarum pudendas partes insertis digitis contrectarent, dum gemmas, unionesq;, aut preciosum aliquid putāt illic abditum. In ipsos quoque tribunos ac Duces tumultuatum, dum parci imbecillo sexui, ac sacris imperant. Rex Michaëlis angeli templum statim ingressus, claudi illud iubet, demandata fidelibus viris custodia: in quo præter civium priuatam pecuniam æditimis commendatam, auri atque argenti sacri magna vis reperta, eaq; Regis iussu à scribis notata, atque à quæstoribus in castra, atque in ærarium relata est. Quam tamen omnem parta pòst victoria (sic enim conceptis iuraverat verbis) referendam in templum, summa diligentia curavit, singulaq; restituta sunt, atque à bonis refecta artificibus, in ea qua fuerāt ante-

O pudor, & probrum.

Templum Angeli. Michaëlis.

quam in numos conflarentur, forma. Nec verò alienum fuerit (quoniam in templi mentionem maximè augusti incidimus, ad cujus antrum ab ultimis terrarum finibus annis singulis plurimi mortales solvendis votis accedunt) de ejus initijs, quæque ab antiquis autoribus habeo comperta, pauca pro meo instituto referre. Est nativa specus durissimo è saxo, in quam multis gradibus, cæterum non lato admodum aditu descenditur, specularibus quibusdam lumen præbentibus. Vestit eam parte superiore, quà nativa ipsa quidem ac perrimosa testudo est, è quercu vasta proceritate lucus, muris tamen circundatus, pecori ne qua pateat ingressus. Ante verò quàm descendere in antrum incipias, ædificia extant manu facta elaborato è lapide. Vbi verò antrum in imum descenderis, qua specus diffunditur, mira animum religio subit, loco ipso subobscuro, & horrido, solaque natura constituto. Admonent religionis tabellæ, votaque passim suspensa, titulos indicantia. Vbi verò arę admotus ad numinis procumbes statuam, loco solo, & ab hominum accessu semoto, repente inhorrescit tacito metu animus, atque in divinarum tantum rerum cogitationem versus, in preces, supliciaque effunditur. Augent venerationē aliæ item arę, nullo sumptu, nullo artificio factę quibus natura ipsa videtur locū statuisse. Cur autem Michaëli potissimū dedicata specus fuerit, hęc à majoribus tradita comperior, annos quidē supra noningētos, atq; amplius repetita: qua quidē tempestate Heruli, Goti, barbaræq; alię quędam gentes per Italiā bacchabantur, Garganū quendam, civem Sipontinum, cujus pręgrande armentū Gargano pasceretur in monte,

Origo tēpli,

Cur Michaeli dedicatum fuerit.

Garganus, civis Sipont.

à quo

a quo & ille nomen duxisset, cum armentalem taurum, qui oberraverat, per sylvas suis cum pastoribus quæritaret, inventum tandem eum ad ejus, de qua dictum est speluncæ ostium pascentem animadvertisse: itaque ira percitum, contento arcu, summis in illum viribus sagittam emisisse, eamque ubi, tauri tergus attigisset, retro flexam è vestigio, recurvataque spiculi acie sagittatorē petijsse. Quæ res inter pastores in religionem cum esset versa, tum Garganū rem hanc sacerdoti exposituru, Laurentium adijsse, probatissimæ vitæ antistem: ibi illum re cognita, factique admiratione ductum, dierum trium jejunio indicto, multis etiam adhibitis precibus, Deum esse consulendum, Gargano respondisse. Itaque absoluto jejunio, re sacra rite facta, noctu dormienti Laurentio astitisse Michaëlem Angelorum Principem admonentem his verbis: Mea opera, ac Dei iussu factum Laurenti qui taurum indicem esse voluerim Basilicæ hujus quam mihi ad inhabitandum cum hominibus in terris paravi: hæc mea est Basilica, meum hoc sacrariū apud mortales futurum. Enuntia hæc civibus ut monente me, per te intelligant ea in spelunca, ijs in adytis abolituru esse me mortalium peccata, qui ad eam confugerint. Quo accepto oraculo, antistes somno excitus, ubi Deo gratias egisset, re populo indicata, suma civium cū frequentia venerabundus, indictis supplicationibus pontificis habitu amictus, ascenso monte ad speluncā procedit sacraq; ibidē paracta re, non tamē ut ingredi antrū ausus esset quisquā, multis cū precibus, decātatis rite divinis laudibus, Deo gratias egit, nomenque Michaëlis per omnes laudes celebratum. Riteque rebus his pera-

Laurentius Sacerdos.

Angelus Michael mortalium abolet peccata.

ctis, Sipontum rediit, magna civium lætitia, insigentique urbis universæ gaudio. Nec verò multis post diebus, Neapolitanorum exercitus, quorum opes profligatis Beneventanorum rebus abunde tum pollentes erant, Sipontum obsedit. Igitur solicito de populo suo antistiti, post indictum dierum trium jejunium, quo triduo fuerant etiam induciæ ab hoste impetratæ, astitit rursus dormienti Michaël, admonens, & pie, & ritè factum, quod per jejunium ac preces à Deo auxilium imploraſſet: Michaëlem se anglorū Principem, iussu Dei illa dicere, imperareq; uti insequenti die, de quarta hora populus universus arma caperet, in hostemque repente irrueret, se ipsum armatum in acie civibus astuturum. Hæc igitur populo tuo expertectus dissere, ac bono animo esse iube. Hora igitur dicta armatus atque ad pugnam instructus cives hostem negligentius agentem, improvisum invadit, fundit, fugat validis adeò repente exortis procellis, summoque è montis jugo prorumpentibus terrifico impetu fulminibus, uti maximè fœda tempestatis vi, ac fulgurum sexcenti ex hoste exanimati referantur. Fugatis igitur, ac cæsis hostibus, sacris Deo Optimo Maximo ac Michaëli rite factis, cùm antistes decreviſſet speluncam ipsam (uti moris est, Christianiq; ritus) dedicare, Gelasiumq; Pontificem Maximum, per id tempus Soracte agentē de ea dedicatione consulviſſet, astitit illi tertiò Michaël, inquiens: Mihi egomet nulla adhibita hominum aut arte, aut opera, vacuum feci hoc saxum, mihi egomet dejectum humano cultu montem dextra hac subaperui, mea ego in lapide hoc vestigias fixi: mihi ego ipsemet ædem hanc statui, sacra-

Neapolitani Sipontum obsident.

Gelasius Papa Soracte agit.

tium

rium feci, Basilicam dedicavi. Quæcunque igitur ab hac æde, Basilica, sacrario, humana dedicatio absit, ritusque omnis abesto humanus. Michaël ego sum, qui hoc excavato saxo, hoc antro, hoc habitaculo, his assiduè manantibus stillis ablaturus sum, ac deleturus meam ad aram confugientium mortalium errata. Age expergiscitor sacerdos, civibusque hæc tuis differito, cumque ijs simul rem divinam illic facito, meque adesse antro meo, sacrario meo, meæque Basilicæ, tuque populusque tuus, mortales deniq; omnes placatum, atque propitium sciunto.

Inde igitur angelo antrum Michaëli dedicatum. Spoliando templo Regem (etsi ærarij premebatur angustijs) magis tamen illud compulit, quod compertum haberet Ioannem post suum statim ipsius discessum cuncta direpturum. Nam & ille graviore etiam rei pecuniariæ laborabat inopia, & ipse decreverat urbem habitatoribus vacuam, ac sine ullo præsidio relinquere. Nam & aix à Ioanne tenebatur, nec prohiberi poterat quominus quotidiana præsidia noctu præsertim immitterentur. Ad hæc fama erat Picininum adventare, à Ioanne pariter Tarentinoq; accessitum. Itaque ne illic includeretur veritus, descendere quamprimum è monte statuit, cùm præsertim exercitus præda omnis generis esset onustus: præteritaque Manfredonia, quæ præsidio tenebatur, castris ad Sipontum positis, prædaque universa tutum in locum comportata, quietem militi atque jumentis dedit. Quo tempore ingentis multitudinis armentali præda malè custoditâ, atque ab latronibus noctu abacta, insequenti die, maxima è parte eques, qui Fogiæ erat, ea potitus

est. Cum autem ab Siponto diruta, & solo æquata urbe, duplex esset via, altera per Fogiensium, aut Asculanorum fines revertendi in Hirpinos, aut Samnium, altera per oram maritimam Barolum, ac Tranum petendi: dum hæc partem in utranque agitantur, falsò nunciatur, quod pòst cognitum est, consedisse Piciminum in Lucerinorum finibus, ac tantum non cum Ioanne & Hercule, qui Fogiæ præsidebat, iunctis simul copijs adesse. Itaque communi Ducum sententia decernitur, Barolum petendum motisq; intempesta nocte castris, per oram maritimam, prope Aufidum metatus est Rex. Die quæ insecuta est, castra trans amnem veteres ad Cannas posita, insignem clade quondam Romana vicum, nunc habitatoribus omnino vacuum, inde præda est omnis Barolum perlata. Quo è loco paucos post dies cum transire in Samnium decreviſſet, & iam sub auroram aliquantum spacij Canusium versus profectus esset cum uniuersis copijs, renunciatur ab exploratoribus, ac levis armaturæ equitibus, qui agmen præcedebant, hostem instructum, paratumq; stare in acie: quò ex improviso agmen adoriatur sub sarcinis impeditum. Hoc nuncio accepto, Rex magno silentio retrò vertere agmen iubet, maximeq; repentinus, atque inexpectatus Barolum petit: ac secundum fossas, partim in hortis, partim sacris in ædibus, quæ sunt extra vrbis mœnia exercitum collocat: tantus adventantis hostis terror Duces pariter militesq; invaserat, cum tandem compertum fuerit, agmen fuisse servorum compascentium quorum in ea Regione belli præsertim tempore, maxima est copia.

Præda Barolum perlata est.

Pauidus Terror.

Hi sub

Hi sub matutinum tempus pastu dediti passim cùm errarent, ubi exploratores sensere equites, in unum coacti dubia iam luce speciem præbuere hostilis agminis. Castris igitur hunc in modum ad Barolum dispositis, interim dum præda venditur, quòd novus ex ære nummus iactabatur, & Barolitani autore Barnaba Marra novum æs aspernabantur, reijciebantq; illius usum, coactus est Rex fuso argento, atque in numum conflato, ex ea pecunia pendere militi stipendium. Fama etiam tenet Iacobum Caldoram, solertissimum ætatis suæ imperatorem, ducentē per Apuliam peditum atque equitum non exiguas copias, eadem specie deceptum. Itaque & conclamatum fuisse ad arma, & instructo cum exercitu stetisse eum in acie hostem expectantem: nec nisi aliquot post horas cognitum, errantem in pastu maximè ingentem cervorum gregem esse. Quo factum est, uti Picininus iunctis simul copijs, illum intra urbem penè incluserit. Sunt qui Regem criminentur, desedisse illic ob amores tum veteres, tum novos: quibus delinitus magis ipse curaverit, qua ratione amoribus indulgeret, quàm quibus artibus hostē falleret. Quod ni è Macedonia Georgius Castriotus cognomēto Scander, vir fortis, & multis rebus adversus Turcas strenuè gestis clarus, cum classe repente apparavisset, futurū erat, ut Rex aut mari fugam turpiter inde arriperet, aut tentata pugna, in postrema seq; & res suas pericula conijceret. Cuius advētu expositis in continentē circiter septingētis equitibus, lectissima virorū manu, cum aliquo peditū numero, Andria præterita hostes iter avertēre. De hoc igitur viro pauca dicam, & propter eximiam ac raram eius animi virtu-

Barnabas Marra spernit monetam æream.

Georgius Scanderbegas.

tem, & propter insignem etiam gratitudinem. Georgij majores in Macedonia latè magnum imperium tenuere. Verùm Amoratho Turcarum Imperatore Græciam vastante universam, Georgius admodum adolescens, à patre, quò res suas in pace tueretur, missus est ad illum obses: in cuius expeditionibus ea viri fuit virtus, uti propter liberalitatem, ac fortitudinem agnominatus sit Scander, quo nomine à Turcis Alexander dicitur: unde hodie, quæ nostra lingua Alexandria, ea Turcica est Scanderia. Pòst ubi paterno successit imperio, atque ab Mahometo, Amorathi filio, summis oppugnaretur viribus, Alphonsus Ferdinandi pater pecunijs, militaribusq; præsidijs amicissimè eum iuvit: diutiusq; ipse eq; resq; suas pluribus prælijs fortiter administratis, Alphonsi opera, auxilioq; tutatus est. Igitur eo mortuo, ubi sensit Ferdinandum in Apulia graviter ab hoste premi, conductis mercede aliquot navibus, decrevit & animi gratitudinem, & fortitudinem simul testari suam, impositoq; in navibus milite, ad Regem in Apuliam transijt. Hujus igitur nomen atque adventus non hostem modò, eiusq; turbavit consilia, verùm Italiam omnem opinionis suæ fama implevit. Vir militari disciplina, corporisq; atque animi viribus æquè clarus ac rebus gestis, apud amicum atque hostem maximè inclytus in ore omnium versabatur. Quòd si Marinus Martianus (ut ad inceptum regrediar) cum ea quam habebat manu equitum ac peditum, in agrum tunc se Campanum contulisset, cùm Nolæ Vrsus esset, resque Neapolitanas infestissimè vexaret, aut in Hirpinos, quorum utrunque facere tutò poterat, haud

Scander, idem est apud Turcas quod Alexander.

Scanderbegus venit id Apuliam.

quaquam

quaquam Ferdinando in Samnium reditus aut in Campaniam per id temporis patuisset, sine maximo rerum ac vitæ discrimine. Verùm Martianus summæ rerum parum consulens, dum finitimis quibusdam Sidicinorum oppugnandis castellis tempus terit, Regem ipsum ad regrediendum pellexit. Qui rebus Apuliæ Georgio commendatis, cum Alexander Sforcia è Pelignis, Marrucinisq;, ubi Sulmonem, aliaq; oppida per multa recuperaverat, quæ anno superiore ad Andegavienses defecerant, à Rege evocatus, Samnitum in agris habere castra nunciaretur, & Robertus Vrsinus plures iam dies suis cum copijs ad Montemleonem, ipsisq; in Apuliæ faucibus consedisset, magno itinere, nocte dieq; confecto, Vrsino primùm, pòst Alexandro sese coniunxit: communicatisq; deinde consilijs Flumarim circumsident: convectisq; à Campania tormentis æneis, pluribus diebus concussis mœnibus oppidano s ad deditionem cogunt. Quorum exemplũ finitima quoque castella secuta sunt. Inde in Campaniam ventum, hyeme iam appetente, ac viris, equisq; tolerare ulterius laborem nequeuntibus, Sfortiano præcipuè equite propter anni asperitatem imperia detrectante. Cùm etiam Vrsus Neapolitanos, atque Aversanos agros assiduis excursionibus indies magis ac magis affligeret, mariq; ab Ioanne Torella, qui Æneriam obtinebat tuti nihil prorsus esset: inter hæc Bartholomæus Cardinalis, qui gerente bellum in Apulia Ferdinando, Beneventi Pontificias res curabat, per fidelem hominem cum Vrso egit, vti Pij opera ad Ferdinandum transiret. Nam & Pontifici Maximo rem abundè gratam fece-

Martianus parum prouidus.

Ferdinandus Vrsino, Alexandroque se coniungit.

Flumaris obsidetur a Ferdinando.

Ioan. Torella.

Vrsus cum Ferdinando agit.

ret, & rebus suis perquàm opportunè consultum iret. Cui cum hæreditario iure Nola deberetur, quam tunc precario teneret, hanc esse viam recuperandæ illius, persuadere summo ei studio conabatur. At Vrsus, qui paternis puer atque avitis exutus bonis fuerat, ejectusque patrimonio, tantam hanc occasionem nactus, cum intelligeret Ioannem Antonium annis, morboque aggravatum iam, ita bellum gerere, ut qui animi, consiliique incertus in diversum traheretur, decrevit oblatam occasionem frustra labi non sinere. Itaque rebus sic compositis, uti Nolæ, Laurum, Atripaldum, Forinum, Asculum, cum agris, finibus, civibusque ipsi, liberisque, ac posteris dominanda traderentur à Ferdinando: quarum rerum omnium Pontifex fideiussor esset: Vrsus Neapolim ad Regem profectus, iuravit de more Neapolitanorum Regem in eius verba. Ritus verò iurandi, verborumque huiusmodi est formula. Sedet Rex medius Regia in sella, editiore loco constituta. Assident iuxà primi ordinis optimates, ac proceres. Stant inde purpuratorum frequentes ordines loco quisque suo: Regis ad pedes, genibus innitens, à dextra procumbit parte epistolarum magister, qui nunc Secretarius dicitur: sinistra antistes, Euangeliorum libros Regio in sinu adstratos tenens. Horum medius genibus & ipse ille innisus procumbit, qui in verba iurat, utraque manu libris adapertis impositâ. Ibi epistolarum magister verba præit: quæ iuraturus in verba, sequitur. Igitur posteaquam Vrsus Regios ad pedes provolutus, palmam in codice utranque: expansam statuit, tum magister præire verba hæc cœpit.

Ritus iurandi in verba Regum Neapolitanorum.

cœpit, Vrſuſq; ea eſt ſecutus : Vrſus ego Vrſinus, Nolæ & Atripaldi Comes, Aſculi, Lauri, ac Forini Dominus, illorumq; & agrorum, & finium, civium atque populorum, tibi Ferdinando Regi, liberisq;, ſucceſſoribusque in Regno Neapolitano tuis polliceor, promitto, ſpondeo pro liberis ſucceſſoribusq; in hiſce item urbibus oppidis, agris, finibusq; meis, fidelem meq; illosq; utiq; futuros, tuisq; illorumq; imperijs ubique, meque, illosque parituros, atque imperata facturos, cum hiſce urbibus, oppidis, agris, finibus, populoribusque perpetua cum conſtantia & fide. Siquid verò adverſus téve, illosúe parari fraudis, doliúe, inſidiarumúe, audiero, ſciero, compertumúe, ſignificatumúe habuero, indicaturum illud è veſtigio, ac facturum palàm tibique illisque : officia demum obiturum, meq;, illosque omnia domi, foriſque pace bellóque adverſum quoſcunque, ac pro imperio quæ probi, & fidelis ſubiecti iure, lege natura, obeunda ac præſtanda ſunt Regi. Deúmque his Optimum Maximum teſtem invoco, perque ſacroſancta hæc Euangelia ſciens, volens libensque verbis conceptis iuro. Atque his dictis, manus ipſe è libris ſuſtulit. Tum Rex Vrſi manus utriusque digitis pollicibus apprehenſis ſuosque int a pollices ijs inſertis, devinxit illos ſuis, ſtatuitque ſuper Euangelia. Hic rurſum Vrſus magiſtro præunte verba: Ego me inquit, cũ liberis, ſucceſſoribusq; meis, Ferdinandi Regis mei, domini mei, liberorum ac ſucceſſorũ eius, Ligiũ hominem ſtatuo, dedicoq; eumque me hic ſiſto. Hæc ter ubi dixit, Regios oſculatus eſt pollices. Rexq; ore ſuo illius excepit, moxq; comiter appellatum dimiſit.

Hic eſt

Hic est usitatus jurandi mos in verba Regũ Neapolitanorum: quique Ligios illorum se faciunt, ipsum hunc servant: dicti inde Ligij, quòd ligatis Reges pollicibus, illos fidei, imperijsque sic suis vinciant, atq; obnoxios statuant. Ex ea tempestate Ferdinandus Vrsi opera forti, fidelique in maximis quibusque usus est rebus: quippe qui esset magno ingenio, constanti animo, fida amicitia, maturis consilijs, integra voluntate, manu promptus atque in certaminibus felix, in consulendo cautus, in deliberando minimè temerarius, quique nihil prorsus ficti haberet, atque ut maximè impiger, sic ipse parum omnino ambitiosus erat. Regis igitur adventus Neapolitanis civibus maximè gratus, atque expectatus fuit, summaq; gaudij, ac lætitiæ ex adventu ejus declaratio apparuit. Is post quam per aliquot dies civibus atque amicis dedit operam, conversus inde ad res bellicas, quod ab Ioanne Torrella, qui Isclam oppidum, Ænariamque tenebat insulam, multa mari in prohibendis atq; abigendis commeatibus indignè patrabãtur, decrevit occupatâ insula eum intra oppidum includere, atque à statione triremes arcere, munitionibus ad oram maritimam erectis. Accedebat huic malo, quod arx, cui ab ovo est agnomẽ, à Gallis tenebatur, pecunia tradita Ioanni Iuncesio, qui ei sub Alphonso prefuerat. Ea arx circiter quingentos passus ab Neapoli exeso, & arduo in scopulo posita jacta mole contineati jungitur. Ab hac ad Isclam arcem quotidianæ triremium, navigiorumque aliorum traiectiones fiebant, ac tranquillo tempore mare hinc magis magisque infestum reddebatur navigantibus. Demandata igitur re Alexandro Sfortiæ, alijsque

Laus Vrsi.

Expeditio contra Ioh. Torellam.

alijsque fortibus ac fidelibus viris, cæsaq; in continenti materia, eaque nauibus comportata, capta primo congressu à militibus qui descensionem fecerant, insula, collocatisque opportuno loco præsidijs, munitiones castrorum in morē eriguntur: quibus perfectis, milites intra vallum collocantur, dispositis per opportuna loca diversi generis tormentis æneis, quibus præcipuè navium infestaretur statio. Iscla oppidum edito atq; adeso in monte situm, mari olim undiq; cingebatur, nunc mole iacta, satis longo tractu insulæ coniungitur. Mons ipse brevi admodum à Prochyta freto dirimitur: inde circùm adesis rupibus ab meridie, occasuque mare sinuatur, stationemque efficit, qua parte post ipsam molem insula procuruato in sinum mari abluitur: statio ipsa sub Euris ac Notis male omnino tuta à fluctibus. Ad ipsum autem oppidum accessus est paracclivis, maximaque ē parte saxo cæso, atque excavata rupe manufactus. Munitiones igitur ita erectæ sunt, uti tormentis æneis, & offensitari navium statio, & oppidi porta, finitimæque illi quassari ædes possent. Militibus itaque intra munitiones collocatis, convectoque multorum mensium commeatu, & oppidani intra muros coërcebantur, & repellebantur à litore triremes, ne in insulam ab ea parte descensionem tutò facerent. Quocirca acria persepe excitabātur certamina, dum per gradus quasi quosdam ferro in rupe excavatos, demissis in mare restibus, classiarij milites ijs exceptis subsidium oppidanis ferunt. Quæ obsidio eo fuit gravior atq; contentior, quòd super biennium duravit, & Carolus Torellæ frater, quatuor cum triremibus, aliquotque biremibus, atque exploratorijs navigijs, Iscla Insula.

gijs, itemque onerarijs navibus, quas ceperat, prædam omnis generis in oppidum convectabat: unde annona, stipendiumque militi, ac popularibus affatim subministrabatur. Quo tempore Torella arcem Ovi, de qua diximus, spoliavit, multa & diti supellectile, quæ illic asservabatur, corpusque Alphonsi Regis ibidem in loculis custoditum, triremibus ad se transtulit. Caverat enim Alphonsus moriens, uti de more aliorum Aragonię Regum, in Hispaniam Tarraconensem, ad ædem Populeti sepeliendus veheretur: eamq; ob rem in arce, ubi diem obijt, loculis piè, religiosèque servabatur. Parta tamen victoria Ferdinandus loculos ipsos eandem in arcem referendos curavit, in qua hodie quoque servantur: & ob rerum gestarum memoriam, à magnis & claris viris frequenter & visuntur, & salutantur. Hoc in bello, rerumque bellicarum varietate, & casibus cognitum est, Hispanos plerosq;, qui oppidis aut arcibus præfecti essent, Ferdinando parum fideles fuisse: seu quòd tacitis ipsi consilijs Ioanni ejus patruo Regnum assererent, seu quòd indignum ducerent Ferdinandum Alphonso succedere, quem alij incesto coitu è Catarina, Errici fratris uxore susceptum ab Alphonso putarent: alij supposititium, neque ex Vilardona Carlina, quæ mater ejus diceretur, genitum, sed suppositum ab ea, autore Gulielmo Corelia, quem Alphonsus honoribus, titulisque mirificè evexisset, procreatumque ex homine ignobili, utque alij mussitarent, sutore calceario: ut verò alij ex homine Mahometanæ religionis, quales Valentini pleriq; sunt agricolæ, atque opifices, quæ quidem, aliaque ab illis, qui Ferdinandum prosequebantur

Spoliatur arx Ovi.

Hispani parũ fidi Ferdinando.

odio,

odio, palàm indigneque jactabantur. In quibus tres præcipue visi sunt maximè improbi, atque ob insignem perfidiam detestabiles Ioannes hic Torella quem Alphonsus, quòd Antoniæ vir erat, quam è sororibus Lucretia unicè amasset, illius gratia Iselæ moderationi substituerat, præfecerat. que arci. Petrus Mondraconius alter, cui ab Alphonso arcis Metalonij & oppidi administratio permissa fuerat. Tertius, Ioannes Antonius Foscianus, cui Tranensis arcis erat custodia demandata. Verùm hi duo clanculum cum hoste consenserant. At Torella bellum apertè gessit adversus Ferdinandum, Ioannemq; ad se confugientẽ, amissa continente terra & accepit, & armis opeque fovit, juvitque. Vrso igitur dedito, Daniel quoque, qui Sarni Foriniq; imperitabat, metu perterritus, & ipse haud multis pòst diebus deditionem fecit. Quodque Sarnensis arx à Tarentini præfecto, cum præsidio tenebatur, occultisque militum qui arcem tuebantur, latrocinijs Regio infestaretur, aliquot pòst menses coactus est Rex admotis bombardis, illam expugnare. Itaque concussa & diruta turri, quę ab ursa nomẽ habet, estque ante arcem statuta, veritus præfectus, ne ea capta, fame intus conficeretur: sese ea conditione dedidit ut cũ militibus, qui cũ eo erant, cum vestimentis liberè abire permitteretur. Illud in hac expugnatione rarum, atque admirandum quòd cum immensæ magnitudinis æneum tormẽtum subvehi in summum atque arduum nequiret jugum, in plano, remotiusque aliquanto à montis radicibus collocatum, inde turrim ipsam concussit, labefecitque spatio ad mille aëris passus interiecto. Interim etiam Robertus Sanseverinius

Sarnensis arx expugnatur.

Salernum lacessebat, intercluſis itineribus, ne quâ in urbem deferri commeatus posset: hac enim urbe recuperata, Cossentiam aduſque ferè liberè Neapoli permittebatur accessus. Hæc à Ferdinando dum geruntur, post reditū ex Apulia in Campaniam, Iacobus interea Picininus præterita, ut diximus, Andria, Ioannis Antonij iussu Lucanorum montana populatur, diripitque: profectusque Aquam Vivam versus, quòd erat Franciſci Baucij Andrienſis Ducis oppidū, illud ęneis tormentis aliquot dies concuſſum, dum ſub ſpeciem deditionis cives ad colloquium, & pactionis ſpem trahit, dolo magis, quàm virtute militum capit, diripitque nihilque crudele, fœdum, abominandum in viros, mulieres, impuberes omiſſum: inde locupletato exercitu, in fines Tranenſiū regreſſus, urbem obſidet, agrumque Andrienſem aſſiduis excurſionibus vexat. Quo tempore cū Georgio Caſtrioto, qui Barolum tutabatur, ſępius certatum eſt diverſo pugnæ genere: cùm Italici equites ſtatariæ magis pugnæ ſint aſſueti, propter armorum gravitatem: contrà Macedones è Turcarum diſciplina vagi procurſantesque, rarò congrediantur ſtantes. Itaque pleriſque in congreſſionibus Georgius hoſtem ludificatus eſt. Cæterùm Tranenſis obſidio diuturnior fuit, quòd urbs erat egregiè munita, nobilitasque Tarentini ferre imperium nolebat: muris tandem, qua parte infirmiores erant, ſolo æquatis, cum à Rege nullum etiam ſperaretur ſubſidium, famesque urgeret, Tarentino ſe cives longiorē poſt obſidionem dedidere. Arx incolumis Regi manſit. Nam Georgius cùm intelligeret Foſcianum arcis præfectum cum Tarentino conſenſiſſe, ſub ſpeciem colloquij

Piciniuus, Aquam vivā proficiſcitur.

Tranenſis obſidio.

extra

extra arcem accitum, cepit illum. Captus igitur arcē Georgio tradi iussit, pactione libertatis. Itaq; Picininus ad arcis oppugnationem conversus, qua mari non abluitur, vallo illam ac fossa cinxit, néve inferri commeatus in eam posset, dispositis per oram maritimam biremibus singulari diligentia cavendum curabat. Quo effectum est ob summam cibariorum inopiam, ut qui arcem defensitabant, ad famen redacti sint. Fortè accidit, uti Venetæ classis præfectus secundum Tranensem oram vela faceret, quo tempore navigia quædam frumento gravida à Ferdinando missa, vento ad arcem ferrentur, quę Picinini biremes adoriri jam parabant. Itaque quod ipse duceret de dignitate id Reipublicæ Venetorum esse, speciem exhibuit, se haud quaquā passurum suos ante oculos vim navigijs Venetico in sinu inferri. Quod veriti qui biremes moderabantur, abstinuere à vi inferenda. Itaq; delata ad arcem, magnam frumenti vim exposuere in litore. Qua è re ablata est Picinino spes ejus potiundæ. Nec verò hac præsertim in parte aut alienum à me fuerit, aut ingratum lectori explicare, quibus nunc nominibus regiones eæ dicantur, in quibus hæc à Picinino gesta sunt: ne qui vetera tantum noscitant, nova ignorent nomina: qui verò recentia tenent, ijs prisca ne sint omnino incognita. Apuliæ igitur pars ea, quæ est ab Frentone flumine, quod hodie Fortorium est, ad Aufidi ripas, sua nunc appellatione est Capitinata, quę Normannorum prius, ac Grecorum temporibus fuerat Catapaniata: quòd qui ejus moderationi esset Imperatore ab Constantinopolitano præpositus, diceretur Græco nomine Catapanus: quæ vox contractis atque immutatis

Classis Venetæ.

Frento.

Capitinata.

Catapanus.

literis recentioribus versa est in Capitinatam: quæque Catapanus fuerat, in Capitanium. Quæ verò Calabriæ pars olim fuit, in qua Tarentũ, Brundusium, ac Salentinorum maritima est ora, ea ab Hydrunto oppido, ad quod est ab Macedonia, Epiroq; quã brevissima adnavigatio, Hydrũtina hodie terra dicitur. At qui est ab Aufido tractus ad Calabriæ, hoc est Hydruntinę fines terræ, quo in tractu sunt ad mare posita Barolum, Tranũ, Vigiliæ, Melficta, Iuvenatium, Barum, Polygnanũ, Monopolis. Ab urbe Baro, quę caput olim regionis fuit, Barensis vocitata est terra, Regiorum quæstorum constitutione ac iussu. Post eã montana loca, quæq; olim fuere illinc Lucaniæ, hinc Apuliæ, ijsdẽ illis temporibus vocari cœpta Basilicata: cujus Regionis complura castella fuere à Picinino direpta, agerque ferè omnis fruge, pecoreque spoliatus. Cæterùm hæc ipsa appellatio unde potissimũ ducta sit, jure anceps est, ac dubium. Sunt enim qui existiment, haud satis tamen certis autoribus, Constantinopolitano olim ab Imperatore Regionẽ eam filiæ ac genero traditã dotis nomine. Veri autẽ aliis videtur esse similius, à Basilio quodam fortissimo viro dictam, qui per illa tempora loca ea tenuerit, deq; Regione ipsa, tractuq; omni Salẽtino Græcos industria sua pepulerit, atq; Pœnos. Verùm nos quæstionem hanc posteris melius inquirendã relinquimus. Hæc dum in Apulia, Cãpania, Samnioq; geruntur, Baptista Grimaldus in Brutios à Ioãne missus, qui Regioni præesset, cognito Robertorum adventu, dũ copias colligit paucis post captam Cossentiam horis cũ præsidio affuit, cognitaq; ejus direptione, retrò statim movit. Post Robertorũ autem discessũ (plerasque

Barum.

Basilicata.

Baptista Grimaldus in Brutios mittitur.

tq; enim oppida ab illis capta statim ad Andegavensem rediere) Silani hyemavit. Antonius verò Centilia cũ Erricheta uxore apud Hypsicrõ dum desidet, seq; parẽ Robertis desperat, arcessitus ab Loisio Arenate, qui mortuo patre ipse è concubina genitus, noverca capta, arenas, agrumq; ejus occupare omnẽ parabat, prẽstò illi affuit. Ineunte igitur vere, comparatis atq; instructis exercitibus, de communi sententia in planitiem, quàm Cratis amnis mediã secat, simul uterque conveniunt. Baptista prior per Agelli ac Petræ malæ fines, mortemq; qui interiacet Caruleios profectus, inde in planitiẽ pervenit: nec multos post dies Antonius cum Alphonso fratre eôdẽ proficiscitur, biduoq; pòst Loisius Caracciolus Neocastrẽsis Comes, eôdẽ quoq; cum accessisset, placuit, junctis simul copijs, castra ad sylvã transferre Tabulariã, quæ secundũ amnis ripas diffunditur. Hoc cognito Lucas Sanseverinius, qui cum præsidio partim Cossentiæ, finitimis partim in oppidis hyemaverat, equitatum undiq; suum ex hybernis evocatũ, Lucios ad se venire Silã per montẽ jubet. Quos hostes ubi sensere, ingenti agrestiũ manu Cossentinis è vicis coacta, qua Silæ egressus esset, sylvam longo spatio cædunt, stratisq; atq; obseptis ingẽtis proceritatis arbonbus, transitũ impediũt, comparataq; finitimis è locis magna armatorũ manu, nec minore pastorũ omnis generis superiora occupant, ibiq; insidias struunt. Equitatus igitur sylvã ingressus, nullo secũ peditatu ducto, ipse securus, atque insidiarũ ignarus: ubi longius progressus, egressum impeditum, atque obseptum conspicatur, consilij incertus atque consternatus animo, & verò in insidias delatũ se intelligit: dumq; aliud

Loisius Arenas.

alij consiliũ sequendũ censent repẽte maximis sublatis clamoribus agrestes immixti pastoribus, superioribus è locis magno impetu illati, equites cõfusos, nullo certo ordine, parũ certo duce, consternatosq; adorti, locorũ ipsi periti alios fugam parantes intercipiũt, resistenteis alios vulnerãt, partem ex equis longurijs, perticisq; deturbatã sparis, ac fustibus magis quàm telis percutiunt, partem en se, aut hasta prostratos cædunt, captosque ad unum penè omnes armis ac vestibus exuunt, secumque ad vicos atque oppida captivos ducunt. Ludum hunc fuisse magis quàm certamen, illud planè docet, quòd pastores, equorum, telorum, armorumq; vendendorum grãtia, dum ad oppida vicinasq; ad urbes proficiscuntur, quo se strenuos, victoresq; ostentarent, assumptis pertícis, equisq; impositi, ingressi urbem, dum concurrunt, dum pugnas meditantur, animadversum est pastorum alios, quæ arma protegendis erant cruribus ea aptasse brachijs: alios quæ cubitis, ea genibus inservisse. Itaque in risum cum verterentur, qui ad spectandum plurimi convenerant, iudicatum est à rudibus quoque atque bellorum ignaris hominibus, ingenium quàm vires corporis administrando bello plus posse, fortunamq; tum demum omnia sibi vendicare, cum prudentiæ locus nullus fuerit etiam inter maximas opes, potentiamq; relictus. Ex eo Antonius, Ducesq; Andegavensum, per agros urbium quæ Ferdinando parebant, liberius discursantes, vicos plurimos diripiunt, prædamq; omnis generis in castra referunt, longiusque vagati, terrore, atque formidine populos implent: spoliatisque impunè agris aliorum ac villis, dum Cassanensium fines

Ingenium viribus præstantius est.

nes audentius populantur, strenuè insecutis Cassanensibus, Nicolaũ Antonium Rufum, adacto per galeam telo, prostratum humi ac confestim cæsum amittunt, virum & corporis, & animi viribus pariter insignem. Hinc Rogianum quoque strenuè magis quàm feliciter adorti, aliquot militibus amissis, à fossa, mœnibusq; repellũtur. Hinc Sanctum Marcũ tentare aggressi, exulibus deditionem pollicentibus, fugati inde colubrinarum, bombardarumq; multitudine, frequentibusq; explosionibus veterã in castra ad Tabulariã se recipiunt. Ex eo igitur Duces ijs in castris desedere. Nãque Antonius per idoneos, ac fideleis homines, qua erat animi infirmitate, atq;, ambitione, agitare cum Luca cœpit de sua cum Ferdinãdo conciliatione. Erat enim Lucâs necessitudine Antonio cõiunctis, quòd utriusque vxores ijsdẽ è parentibus sorores erãt, ex eaq; conciliatione uterque existimabat rebus suis optimè consultũ iri. Itaque primò petere Antonius, dein postulare etiam à Baptista cœpit, Amanteam sibi urbẽ restitui, quòd ea materno iure uxori deberetur, quo per hanc causam, si negaretur, castris discederet, sin concederetur, ut haberet oppidum inferum ad mare situm, cuius opportunitate ad eas, quas animo agitabat res percommodè uteretur. Baptista bonam primo spem Antonio pollicerì, ille eo vehementius agere, ac nunc precibus nunc muneribus contendere: dũmque alter cavet, alterius ne capiatur artibus, eò ventum est, ut uterque, ille causando, hinc importunè agendo tempus tereret seq; alternatim frustrarentur. Tandem Antonius, ubi dari sibi omnino verba sensit è castris cum Neocastrense abijt, ab vxore se arcessitum si-

Nicolaũ Antonij mors.

Antonius agit de sua cum Ferdinando conciliatione.

Sic ars deluditur arte.

mulans, quòd agri eius, atque oppida illinc ab Iacobo Caraffa Antonioq; Caibano assiduis vexarentur discursionibus, expugnato pène Bellicastro, repentino aggressu militumq; ac ducum virtute hinc à Galeotto Baldasino impunè populante, cum etiam compertum se habere diceret, Masium Barresam validis cum copijs adrenare. Hunc Rex initio belli Venusiæ cum præsidio præfecerat, ijsq; ut erat acri ingenio, & magno atque elato animo) multa fortiter ac feliciter gessit. Nam non urbem modò eam ab hoste tutatus est, verum cum Ioanne Melfiæ Duce collatis sæpius signis conflixit, quibus in certaminibus non minus sæpe victor evasit, quam victus. Duo hi præstantes animis ac bellicis laudibus duces, nunquam manus conservere, quin utrinq; summis conatibus ingentibus animis, haud minore sua quam militum virtute, Imperatorijsq; artibus ac muneribus decertaverint. Ioannes tamen suam ubique majorumq; suorum nobilitatem prætulit. Ille, ut erat natura ferus, ac parum urbanis moribus, vix ab ingenio unquam discessit. Quo igitur Brutiorum rebus Ferdinandus sprospiceret, Masium eò cum equitum ac peditum valida manu mittere decrevit. Itaque Antonius his usus causis in Regionis ulteriora concessit, atque haud multo pòst Sinopolim proficiscitur, eo consilio, quòd Gulielmus Rufus, capto ab se Carolo Rufo comite, patruo suo, & oppidum & agrum illius omnem occupaverat, ut eorum ipse res opera sua componeret. Nam Rufforum familiæ Erricheeta eius uxor princeps erat, & ipse ambitioni serviens sibi non minus quàm uxori satisfecere cupiebat. Horum post discessum

Masius ad Brutios mittitur.

Baptista

Baptista sese Bisinianum contulit : nec multo post quòd vici Cossentini, quæque hodie Casalia dicuntur, alij Ioannis, alij Ferdinandi partium erant, proque tempore ac rerum eventu modò huic, modò illia pertius favebāt, decrevit Baptista munitionem apud Domnicos erectam occupare, eaque occupata, finitimos vicos diripere : missis Rogè io Laino, Loisio Fogia, & Nicolao Stabia, cum ea peditum atque equitum quam tunc habebat copia. Illi strenue navata opera munitionem capiunt, moxq; in prædam versi, ut quem prædandi libido rapiebat, eò raptabundus ferri. Qui in vicis erant partim fugere, partim arma capere, seq; resq; suas ferro tueri, alius alij auxilio esse, modò hi, modò illi aut pellere, aut pelli sauciare, aut sauciari, vulnera cædesq; promiscuæ, victoria incerta esse, è Cossentia subsidia subinde mitti, equites, pedites misceri, confodi equi, substerni pedites, è tectorū culminibus iaci tela, tigna, trunci, saxa, tegulæ, plurimi ab alto vulnerari, superantium conclamatione ac cadentium gemitu cœlum consonabat. Iam verò balistarum fragore, dumq; arma franguntur ac clypei, sclopetorum displosione, & tonitru repercussa nemora, vallesq; mugiebant, ac circumfuso fumo lux è pugnantiū oculis auferebatur. Ter eo die pro Aragonensiū Andegaviensiumúe victoria aut fuga vicorū populares instructi, atque in acie stantes, mutatis studijs, in hostem, seq; ipsos cominùs verterunt arma. Itaq; cēturiones, præfectiq; dum nihil geri segniter, nihil remissè administrari patiuntur, vix è balistis sagitta, aut è sclopetis pila, iaculaúe è dextris incassum emissa. Et adhuc tamen mars ipse anceps erat cum tandem post

Casalia

arma undiq; cruore sparsa, fœdatasq; tot cædibus vias, nox pugnantes diremit. Satis autē compertū est, qui in initio pugnam commisere eorum haud sanè multam fuisse manum, Andegavien sum tamen lectum militem, pòst verò ad quinque millia armatorum, qui ad certamē diversis è locis raptim concurrissent, manus contulerunt, è quibus cecidêre quingenti, plurimi vulnerati ex Andegavensibus qui fuere capti, à factionis fautoribus, aut ab amicis, cognatisúe noctu ad suos remissi. In ea pugnæ atrocitate, præfectorūmne, an militum, civium, an qui stipēdia facerent, virtus major fuerit, æquè ab utraq; parte dubitatūs tanta ira, incensisq; adeò militum ac popularium est omnium animis dimicatū. Hac pugna nunciata Masius maturato itinere, instructus ad oppugnandum copijs, Bisinianum petit. Quod Baptista veritus, Acrim se contulit, ratus posse illic cautius Masij se conatus frustrari. Ille præmissis qui deditionē minitabundi tentarent, confestim ubi in conspectum venit oppidi, civibus dedentibus Bisinianum recipit, diebusq; aliquot milti de itinere fesso concessis, interim oppugnationi necessaria comparat, quibus comparatis ex improviso Acrim adoritur: committitur pugna varia, atrox, cruenta oppidanis pro sua, coniugum liberorumq; salute ac libertate pugnantibus: hoste pro præda, pro victoria, quòd eo expugnato oppido, nihil sibi reliquum futurum ad victoriam arbitraretur, ducibus etiam ipsis utrinque suos hortantibus, ac nunc ante illorum ora manum conserentibus, nunc alios pectore apprehensos, alios tergo impulsos in adversarium immittentibus, Marte intra vallum modò, modò extrà munitiones,

Masius Bisinianum petit.

siones sæviente. Itaque multis utrinque cæsis, aut vulneratis, non paucis vallo deiectis, aut è rupibus deturbatis, ædificijs quoque vallo proximis immisso igni, ab ortu solis ad noctem vario certamine, dubioque eventu pugnatum est. Dirempta à nocte pugna, Masius, quòd fessis omnibus, vulneratis compluribus, nocturnis iter in tenebris peragendum esset per loca saltuosa, equitibusque parum commoda: hæc veritus, noctem sine tabernaculis, absque victu ullo sub dio, brevi in campo, qui duos intra tumulos, non adeo ab oppido procul iacet, summa sua solicitudine, ac militum cõsternatione egit, subinde trepidantium, ne finitimis à populis, qui Martiano parebant, auxilijs arcessitis, tumultuario ab illis adortu intercepti trucidarentur. Sub auroram igitur equis, qui de vulnere inutiles erant, quique animam iam agebant militibus in campo relictis, Bisinianum quod quatuor aberat passuum millibus, citato gradu redijt. Iisdem quoque diebus Octavianus Montiflorius, Masij præfectus circiter millibus passuum tribus ab Renda, cum in vico consedisset, quanquam à se pro tempore munito à Cossentinis exulibus, qui iter eius observabant, nocturno aggressu superatus, vix ipse solus evasit: cæteri ad unum omnes capti turma integra virorum atque equorum amissa. Repulso ab Acri Masio, quòd diffideret vi se post id oppido potiturũ, multa diu animo cum agitasset, visum est tandem, quòd per Milanum egit exulem, ut is explorato undique oppidi situ, cognitisque oppidanorum, ac Baptistæ nocturnis institutis ac moribus, cum Blancino acri ac veterano milite oppidum minimè muris cinctum noctur-

Octavianus Montiflorius superatur a Cossentinis.

Acris.

noctumis usus tenebris ingrederetur, singulaque exploraret. Quod ubi ab utroque factum est, Masiusq; de oppidanorum institutis omnibus ab ijs edoctus est, consilium inijt, ut ij lectis cum militibus, ijsque partim clypeatis, partim sclopetarijs baliſtarijsq; sub primâ noctẽ deceptis vigilibus flumẽ pervaderent, ac monte superato, ubi collocata prima custodia oppidanorum erat, cæsis vigilibus illic opperirentur, quoad ipse in plano cum copijs instructus, paratusq; adesset. Est autem Acris summo in monte posita, pauciſſimis locis muro, cæterùm vallo ac rupibus undique ferme cincta. Circiterq; duobus millibus ab oppido passibus decurrit Cotilis fluvius, à cuius vado ad ipsum usque oppidum sensim assurgit arduo ascensu montis dorsum, quem Serronem incolæ vocant. Ad vadum Baptiſta consueverat singulis noctibus vigiles disponere, qui per tenebras aucuparentur si qui flumen transirent, statim id renũciaturi. Igitur tranato amne, cum ob præfecti negligentiam vigiles nulli ea nocte flumen observarent, militesq; cum Milano, ac Blancino præmiſſi, taciti, absque ullo omnino strepitu ad custodiam perveniſſent, summo silentio custodes jugulant, deque suorum numero lectos subſtituunt, qui oppidanis signa de more custodum antea quidem explorata, & cognita, redderent. Cum verò accepto signo ubi aliquantulum quieviſſent, Masium adesse cum copijs sensere, magno impetu oppidanis quiescentibus vallum trascendunt, Gattumq; centurionem, qui vallum custodiebat, inermem, ac semisomnem capiunt: inde clypeati primi, pòst eos sclopetarij, baliſtarijque occupatis vijs in forum irrumpunt. Quo

Acris dolo capitur.

à civi-

à ciribus ac militibus concursum cum esset, magnis utrinque sublatis clamoribus acre committitur prælium. Inter hæc Masius portam conatus diffringere, ab illis qui eò concurrerant, magno nisu repellitur, alijs tandem atque alijs succedentibus, facta est ferro per portam via. Milites turmatim ingressi, qua conferti irrumpunt, gladio sibi iter pandunt, multa omnis generis hominum cædes passim facta. Baptista repentina re perculsus, aliò atque aliò dimissis militibus, ipse cum paucis, veteris ad arcis tumulum confugit: illicq; contra irrumpentis aliquantum cum stetisset, tandem superatus, ac penè circumventus ab hostibus, fuga sibi per rupes asperas, confragosaq; montis loca vix consulvit: ac beneficio noctis usus, cum exiguo familiariū numero Lungobucum (sunt autem qui Themesen olim hanc fuisse, propter metallorum venas arbitrentur) se recipit. Capto igitur oppido, conversi ad prædam milites, nihil sibi reliqui non ad prædam, non ad crudelitatē fecere, sacra, profanaq; in promiscuo cuncta habita. Ducis ipsius iussu, Nicolaus Clanceoffus serra per dorsum lumbosq; adacta, medius secatur: rarum profectò, ac penè inexcogitatū sævitiæ genus, ac supplicij exemplum. In-de haud multos post dies Catantiarium profectus, repentino mox adortu Simarim cum tentasset, re infecta alia atque alia via aggreditur. Id oppidum, quòd esset in edito situm, quadamque è parte rupibus immineret, eo minus diligenter à vigilibus noctu custodiebatur. Itaque nocturno tempore admotis scalis magno silentio Masius illam non exiguo armatorum numero occupat: qua occupata cum exercitus ab adversa ei parte

Nicol. Clanceoffus.

Simaris tentatur.

parte muros aggressus esset, illi superiore è loco magno impetu, majoribus clamoribus illati, intentos prælio oppidanos à tergo invadunt, alios cædunt, alios vulnerãt, hos è propugnaculis deiciunt, illos projectis armis capiunt, brevique potiti oppido illud diripiunt. Quod pervetustæ, ac maximè celebris quondam urbis Sibaris reliquias esse, sunt qui existiment: quippe cum haud multùm inde loci dirutæ urbis vestigia ostendantur.

Centilia Rocellã obsidet.

Interea Alphonsus Centilia tribus cum equitum turmis, non satis numeroso peditatu, eoque maiore è parte tumultuario, Rocellam obsidebat. Id Castellum abest Catantiario circiter sex passuum millibus. Castra ejus hinc stagno muniebantur, illinc amne Coragio, qui circiter quingentos passus ab castris præterlabebatur. Id Masio cum esset cognitum, quatuor cum equitum turmis ac mille ferè peditibus, septingentis item armatis partim equitibus, partim peditibus, quì cum lecti è civibus secuti sunt, Catantiario movit, secundumque torrentem Masentiũ profectus, collem occupat Pergellum nomine qui ab Coragio quingentos fermè passus distat: eo consilio, ut cum Alphonso confligeret, à quo paucis ante diebus provocatus ad certamen fuerat. Alphonsus considentem eum in tumulo conspicatus, instructa acie confestim adversus illum movit, amnemque prætergressus, sub collem in via constitit, haud procul ab ora maritima illic cum hoste manũ conserturus. Contrà Masius ubi transeuntem Coragium, atque adversum se venientem hostem instructa vidit acie, suos è colle turmatim instructos descendere in planum jubet. Quod si Alphonsus quo impetu venerat, in primos confe-

Masius Catãtiari io movet.

stim

stim irruisset, nimirum profligatis adversarijs, captisque, ut quisque è monte descendebat, suis incolumibus, voti compos in castra redijsset: cujus rei suis cum esset à præfectis admonitus, iuvenili animo magis quàm ex ipsa re sumpto consilio, aversatus præfectorum sententiam: Atqui, inquit, descendere omnis patiar ad unum cunctos captivos ducturus, ne cladis eorum nuntius ad urbem redeat. Stabat in acie Alphonsus tribus cum turmis, præerat alteri ipse, alteri Antonius Caracciolus, tertiæ Ioannes Cola, & ipse Caracciolus. Peditatū moderabatur Galassus Ascarus. Masij copiarum præfecti erant Loisius Sangrius, alter Loisius Longobucus, tertius item Loisius Gentilis, Octavianus Montiflorius, & Coletta Castellius. Initum est prælium ingentibus utrinque animis, stetitque utrinque immota acies diutius, cum interim multi vulnerarentur equi, virique, Ducum præsentia ad singulas cohortationes pugnam instaurabat, & ipsi pugnam edebant Duces ante suorum oculos. Conflictus major quam pro equitum numero, ipsaque paucitas virtutem excitabat, quòd singuli à duce suo conspiciebantur, & ducem quisque suum conspiciebat, nec pedes superari se ab equite virtute patiebatur. Itaque offirmatis ab utraque parte animis vulnera infligebantur, pediti pedes, equiti eques, singulis penè singuli aut gladio, aut hasta sibi adversi dimicabant: hinc atque illinc balistarij, sclopetarijque vix incassum aut pilas fundebant, aut sagittas: eratque eventus pugnæ dubius, ac Mars ipse anceps, cum repente Galassus balistaria transfixus sagitta, ex equo moribundus corruit, eodemque simul momento aliquot cum eo, qui juxtà pugna-

Triumphus ante victoriam.

Conflictus inter Centilis & Masium.

Galassus occumbit.

pugnabant. Casu quorum consternati pedites, parum militiæ assueti, cessere primum loco, mox terga simul cuncti vertere. Quorum fuga circumdatus à Masij milite Alphonsus, viribus, auxilióque destitutus capitur, vix pauci ex eo numero evasere: castra statim direpta. Victor Masius cum præda, captivisque Catantiarium acclamationibus urbem ingressus. Per idem tempus Ioannes Traversus, Antonius Turrius, Stephanus Malenus, & Ioannettus Moranus, qui Martiani copijs Scillæ lascensi in agro præerant, fines Sanctæ Severinæ populati, ingentem pecorum omnis generis prædam, multósque mortales secum captivos perduxere. Post eam prædam è præfectis quisque cum suis loca ad sua redijt. Traversus ac Turrius Netensem in agrum se contulere. Quæ res cum à Iacobo Balestra impigro, maximéque exercitato equite, Antonello Caibano significaretur, consilio Antonellus inijt sub prædandi speciem, utriusq; intercipiendi. Itaque dispositis secundum Netum fluvium insidijs, circiter quingentos passus ab oppido Roca, cui est de flumine agnomen inditum, Balestram præmisit cum paucis, qui Rocæ portis insultans, hostem extra oppidum repentinum ad tumultum extraheret. Traversus, ac Turrius gregarijs timentes, qui pabulatum jerant, ex oppido egressi nullo ordine, ipsi eorúmque equites parum instructi, Balestram consulto fugientem trans flumen insequuntur. Quod Antonellus ubi animadvertit, ex insidijs repente prodiens illos circumvenit, Circumventi dum ciabi ex insidijs, summis conantur viribus, transfixi utrique, alter per tempora, alter per ilia adactis sagittis

Alphonsus capitur.

Ioh Traversius Fines Sanctæ Severinæ populatur.

Antonellus Traversio, ac Turrio insidiatur.

collapsi ex equis cæduntur, cæteri capti. Antonellus victor magna præda, eximijs ęsorum spolijs è pugna redit. Hujus viri fidem, fortitudinem, sunt qui tollentem in cœlum Ferdinandum sæpius audierint: cum illius ingenio acceptum referret, quod ea Regio tot passim rebellantibus; brevi pacata, imperium acceperit: idque eò apparebat admirabilius, quod Antonellus omnem adolescentiam, primametiam juventutẽ in literarum egerat studijs, ocióque ac libris deditus: pòst verò bellicis cum se negocijs tradidisset, eò laudis atq; autoritatis processit, ut & consilio præcipuè bonus haberetur, & conserendis manibus maximè audax: nec minus dux prudens, quàm miles strenuus, incipiendis atque administrandis rebus ubique par. Hæc dum in Brutijs administrantur, Ioannes Vigintimilius à Ferdinando missus, propter ætatis autoritatem, ac rerum gestarum gloriam mari ad Brutiorum litus provectus Antonium adijt, quòdque de conciliatione prius agitatum esset, cum illo transegit: quibus transigendis illud etiam effectum est, uti Ioanna Antonij filia Masio desponderetur, conditionibus ex amborum sententia scriptis, uti sua Antonij liberorúmque ejus essent oppida, agri & bona quæcunque uxori hæreditario jure deberẽtur, quæque ipse olim tenuisset: Masius Castrivillari Dux declararetur, cum ijs agris, oppidisq;, quæ ipse belli jure tum teneret. His conventis, hácque rerum gestarum gloria elatus Masius, in fines Terrænovæ universis cum copijs digressus, oppidum ipsum statim recipit, itémque Sanctum Georgium è cujus arce Rogerium Oriliam, equitem Neapolitanum, duósque item alios nobiles

Traversis ac Turius occidunturi.

Iohannis Vigintimilius Antonium adit.

Masius terrã novã recipit.

viros summis arcis pinnaculis in rupes maximè præruptas dejici jussit: spectaculum sanè horrendum, immane, novum, atque ob crudelitatem ea tempestate per Italiam ab amicis, adversarijsque iuxtà nobilitatum. Sunt qui factum excusent, quòd cum Ioannes Barreta Masij frater in foro Cossentino, nulla honesta causa à popularibus infrusta concisus esset, hoc genere vindictæ ulciscì fratris ipse interitum voluerit. Inde adversus Galeottum Baldasinum profectus, qui, ut erat fluxa fide, ad Andegavienſem jam desciverat, scalis noctu summo silentio admotis, urbem nomine Oppidum capit, ac captam diripit: largaque cum præda ad Terram Novam reversus illic hyemavit, ac per speciem colloquij, veterisque consuetudinis, Marinum Curialem, qui Giracium tenebat, capere dum intendit, ille re per amicos cognita, dolum atque insidias fuga maximè improvisa vitavit, tanta celeritate usus, ut equus quo ferebatur, de nimio cursu in itinere exanimaretur. Inerant autem ingentes Masio virtutes tum corporis, tum animi, maximè firma laborum tolerantia, frigoris, calorisque patientia æquè magna, victus ejus plerunque militaris, vestitus pro tempore, quique inter alios vix excelleret, perferendæ inediæ militibus ipse suis exemplum erat, honoris, gloriæque appetitio insatiabilis, habendi cupiditas infinita: nec minus ut multa largiretur alijs, quàm ut ipse possideret quamplurima: periculorum incredibilis despicientia, difficiliumque incœptorum summa audacia. Ira tamen, superbiaque vastum ejus, vixque sui capacem animum deformabant. Itaque pace parta, compositisque Regni rebus, Neapoli agens, obviam cum habe-

Oppidum capitur.

Masij laus.

Ejus vitia.

ret Ioannem Spathaforum, hominem sibi adversum, ac maximè infensum: qui salutandi Regis gratiè in arcem accedebat, ira atque impotentia præceps, gladio illum obtruncat: qua è re in carcerem cõiectus, aliquot post annos illuvie, atque pedore obsitus, squalensque diem illic obijt: vir utique dignus mitiore animo qui esset præditus, quique si non magis grato minus saltem severo Principe usus esset. Anni hujus exitu, in campis qui Beneventum inter Apiciumq; interjacent, fœdũ certamẽ inter coruos, milviosq; exortum est, sive ostentũ illud fuerit, prognosticúmq; futuræ ad Trojã pugnę, seu naturalis contentio, quòd multitudine locustarũ ijs in campis eo autumno prognatarum, quibus alites ipsi vescantur, pugnatũ sit ob pastus cupiditatẽ. Primo igitur è certamine (nã bis pugnatũ est) quòd milvij acrioribus, magisque falcatis armati essent unguibus, alisque uterentur patentioribus, majorésque captarent auras, corvi cum discessissent inferiores, paucis pòst diebus, ac si imploratis aliunde auxilijs, rediere densiore agmine generis sui volucrũ. Quod idem factitatum à milvijs. Cœpta igitur acri in aëre pugna, corvi sensim quasi inito consilio, artéque hac usi, intra vineta subsidere, stantésque aut super vitibus iam defrondibus, aut super editioribus ramis, truncóve eminentioribus rostra subrigebant, ingruenteisque alis atque unguibus milvios fustodiebant rostris, quasi pugionibus. Itaque cernere erat cadentes passim atque exenteratos milvios, singulorúmque ad casum conclamare corvos, corcitatúque significare victoriam, & tanquam cohortari aciem cantu, atque acrè pugnantes. Quo pugnæ genere cum certa-

Ioh. Spathaforus.

Masij mors.

Certamen inter Corvos milviosque.

Mira Corvorum solertia.

tum esset diutius, plenis tandem cadentium milviorum campis, ipsi tanquam in insidias delatos se intelligentes, pugnam deservere, confessi volatu fugam, atque alitis hostis super stragem volitantis victoriam. Hic verò elatus victoria corvus, atque in cædem versus in stratos humi milvios sævire, iramque ac rabiem exercere, conficere rostro semineces, atque è mortuorum aut capitibus cerebrum eruere, aut hausta è visceribus intestina trahere unguibus, carpere præcordia, ac discindere armos rostris: demum nihil iræ reliquum facere, nihil non permittere rabiei. Atque ex hoc certamine victor plureis dies perinde ac direptis hostium castris liber, lætúsque passim ferebatur. Hanc pugnam, volucrúmque conatus tantos plurimi mortales spectatum cum veniissent, quo stragem ipsi cernerent, per vineta, campósq; vagabantur. Itaque alij pugnę genus acre cruentumque, stragem alij tantam mirabantnr. Erant qui vulnerum vastitatem, & congestos quasi cæsorum acervos suspicerent: nemo tamen, qui non futurum brevi contendentium exercitum' auguraretur certamen, partisq; alterius calamitatem.

Prodigium. Eodem anno Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flavo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem pòst Loisius Arenàs ad Ferdinandum misit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

IOAN

IOANNIS IOVIANI PONTANI RERVM SVO TEMPORE GESTARVM LIBER TERTIVS.

NEUNTE æstate Masius animo agitans quibus maximè cōsilijs, quaq; arte adversariorum res prosterneret, educto ex hybernis milite, eòque instructo, paratóq; in expeditionem proficiscitur, positísque Medimana ad amnem castris in monte, qui est agri Plaisanatis, quanquam natura munito, manu tamen ipse artéque erectis munitionibus, munitiorem multo illum effecit, ferreisqué atque æneis tormentis circum dispositis firmat, eo consilio, ut relicto paucorum militum præsidio, vagari cætero cum exercitu liberè atq; impunè posset. Parte ex alia hostium duces, arcessito Baptista Grimaldo Ioannis legato, qui per id tempus ad Sanctam Agatham agebat, coq; duabus cum biremibus mari Arenatā in oram delato, cōvenere Monasteracij, diéque constituta ad Antonij fanum secundum litus maris de rerum summa consultabant. Fuere autem qui convenerunt ad fanum cum Baptista simul Galeottus Baldasinus, Loisius Arcals, Franciscus Gerunda copiarum

Masij consilia.

Consultatio partis adversæ.

Martiani præfectus, Franciscus Caracciolus, & Ioannes Cola eius filius, qui aliquot oppidis Regionis eius præerant. Horum fuit omnium una sententia, uti data Lotio cura rei frumentariæ, cæteríque commeatus, ipsi omnes coniunctis simul copijs, Masij inceptis obviam irent. Itaque paucis post diebus, positis inter Philogathos ac Panagiam castris, pedite, equiteq; illic recensito utroque, cum apparerent hostibus superiores, decrevérent castra castris conferre: atque hac ratione, commeatu intercluso, illum aut ad deditionem cogere, aut gladio rem experiri. Quam ad rem interceptæ Antonij ad Masium literæ illorum animos mirum in modum confirmaverant. Monebat enim ante adventum Iaimi Centiliæ fratris, qui propediem affuturus esset trecentis cum equitibus, lectaq; peditum manu, ne quo pacto manum consereret. Quo cognito, hostes ante Iaimi adventum decrevere cum illo congredi, rati (quod post successit) superiores se futuros: motisque confestim castris, haud procul Plaisano metantur, quingentis non amplius passibus ab Masij castris: quo die levia quædã certamina inita, postridie verò ex eo loco digressi ad flumen proficiscuntur, eo consilio, uti munitis ad Sanctum Philum castris, & prohiberent ne comportari ab Semenaria commeatus posset, & tentarent trahere illum in certamen. Masius igitur (qua erat animi impotentia) venientem in acie conspicatus hostem, expediri arma in castris confestim jubet: ac relicto Alphonso cum præsidio, qui castris præesset, ubi suos convenisse instructos videt, huiusmodi est eos oratione adhortatus. Ad prædam potius, quàm ad pugnã quo vos horter

Antonij ad Masium literæ intercipiuntur.

Masij oratio ad suos milites.

horter milites, monet me tot prælijs ſpectata virtus veſtra, cui non mœnia obſtitere, non rupes, quin ipſi quocunque tentaſtis, vi ferroque irruperitis. Ferro vos intra munitiſſimas urbes viam vobis mihique aperuiſtis: ferro æquis in campis deprehenſum hoſtem non ſemel profligaſtis, ubique victores, ubique hoſtium potiti. Adventantes ipſi cernitis, ignaviſſimo cum exercitu, impetuoſiſſimos duces, eoſdemque inter ſe maximè diſcordes. Et hæc quoque ignaviſſimorum militum meſſis ſecandà vobis ferro eſt. Agite igitur fortiſſimi ſocij, irruite in eos quo ſoliti eſtis robore, quibusque vincere conſueſtis animis. Hac una acie, hoc uno certamine (mihi credite) deletis his copijs, Regio omnis noſtra eſt. Hac igitur acie, hac una pugna parate vos ad colligendos quos par eſt, quos fortitudo manet veſtra, quammaximè uberes laborum veſtrorum fructus. Ego dux, ego miles ubique periculorum ſocius, atque hortator adero. Hæc ubi dixit, in hoſtem inſtructa acie è monte deſcendit. Parte alia hoſtium duces inſtructis ordinibus procedentem Maſium conſpicati, impedimentis ad ſiniſtram acclivi in loco conſtitutis, prægrediente peditatu, adverſus illum feruntur magnis clamoribus, ſumma alacritate. Duces ipſi ſuos quiſque hortantur: Agite milites, nocturnos hos latrones luce in media quos indepti eſtis, cædite gladio, figite haſtis, ſternite jaculis, liberate Regionem hac peſte, vindicate à ſeruitijs patriæ lux vobis auxilio eſt. Noctu per fraudem, per inſidias in tenebris pugnare ſoliti, quod videtis, adverſo oculis eorum ſole procedunt, videlicet aſſueti in latebris, dum conſpectum hoſtium reformidant improviſos adoriri. Hæc dicis, hæc lux,

Ducum alterius partis Oratio.

"vestra dextra, animorum vestrorum robur liber-
"tatem populis, vobis divitias, gloriam, decus,
ociumq; comparabit. His utrinque decus milites quisque suum adhortantur. Et iam signa canere incipiebant. Erat medio utriusque exercitus convallis nullo accessu aut calle, nisi qua publicum iter, ac peregrè incedentium via. Itaq; adversarum partium Duces quod intelligerent Masium quo impetu rapiebatur, convallem transiturum, alam à sinistra lectissimorum equitum collocarunt. Ille ad convallem ut pervenit, turmas equitum quatuor, aliam post aliam transconvallem immisit. Hæ confertis acriter manibus peditatu hinc, illinc hastis equos transfigente aliquanto iam superiores adversarios propellebant. Aderat ipse inter primos Dux, ac nunc ante suorũ ora ferri, nunc gladio hostem petere, peditem immittere hortari voce, significare manibus, adesse se periculorum socium, atque adiutorem. Nec verò duces adversarum partium non & ipsi ferire, cædere, in hostem incurrere, vulneratos ex acie subducere, integros summittere virtute ac fortiter facta suorũ extollere, elevare adversariorũ: cum iam in hoc statu rerũ quinta à Masio immittitur turma, è cuius pugnæ eventu in alterutrã planè erat partem victoria inclinatura. Itaque nihil à militibus, nihil ipsis ab ducib. omitti, exanimari equites, exanimari pedites, æstu labore, pulvere vulnerib., equi plurimi trãsfigi, pedites equorum impulsibus passim sterni, ungulis atteri, sauciari cædi. tum Masius eo acrius instare. Nam si ut alias, hanc quoque movisset loco turmam, hostes ibi in fugam versurus erat. Itaque summis viribus nunc solus in hostem ferri, nunc alios secum

Masij error.

um rapere, hos dextra, illos clamore impellere. Hic vero hostium duces (quod rem in summum adductam discrimen intelligerent, adversariumq; fessum iam, virosque atque equos defectos viribus) alam illam recentibus equis, virisque à sinistra immittunt tanto in petu, ut ea impulsu suo disiectum hostem dissipatumque nullis ultra sustentatum subsidijs in fugam verterit. Dux ipse decem cum equitibus e manibus hostium elapsus Semenariam quammaximè citatu cursu contendit. Fugientem pauci ex hostibus insecuti, in queis Capacius Capanus, qui dum ab alijs desertur ad aliis qui cum Masio fugiebãt, captivus Semenariam ducitur. Strages fuit equorum maxima peditum, equitumq; plurimi lauciati. Masiani penè omnes capti, cæsi equites aliquot strenui ac fortes viri: in ijs Gulielmus Rufus sclopetaria pila traiectus, & quidem dignus ob animi, generisque nobilitatem longiore vita vir. Dumq; victores ipsi ad spoliandos qui cæsi iacebãt, phaleratosque convertuntur equos, Loisius Gentilis è Masij præfectis stratus humi, gravatúsque vulneribus repertus est: quodque eo in congressu in galeæ suæ cono insigne ferebat, quod ferre Masius alijs esset in pugnis solitus, dum fama fertur esse Masius, è finitimis oppidis manus quæ in castris tum erant in illum versa, corporis eius vix partem aliquam, quæ non aut telo, aut ense, aut pugione petita fuerit, intactam reliquere: tãta propinquorum oppidorum populi in Masium ira rabieque incensi ferebantur. Victor inde exercitus ad expugnanda castra profectus, acriter ea aggressus capit. Alphonsus inter dimicandum, vallo furtim egressus, Burellum fuga petijt. Ho-

Masius fugit.

Capacius capitur dum Masium captat.

Loisius Gentilis putatur esse Masius, & pro eo diripitur.

stes castris potiti, quatriduum in ijs quievere, dum vulneratos curant, recensitisq; captivis prædam partiuntur. Inde Semenariâ profecti, duobus circiter passuum millibus ab oppido Petracem ad flumen metantur, rati oppidanos deditionem facturos, dum agrorum vastationem minimè toleraturi videntur. Cum interim exercitus rei frumentariæ extrema penè inopia laboraret, ut qui armentariæ tantùm prædæ rapto, animaliúmque aleretur visceribus, triticóque subviridi è messibus vix dum maturis excusso, eóque aut pruna, aut caldarijs excocto. In hac itaque deditionis expectatione cum essent, Baldasinus cujus ut corporis, sic animi quoque incompositæ admodum, ac vastæ vires erãt, leviss. imas ob causas, ira atque indignatione præceps, equestris militiæ quosdam alios hasta, alios fuste cum percussisset, tumultuantem penè omnem in se exercitum traxit, dum equites alij, dum equitum præfecti indignè, impotentérque ab illo factum ægerrimè ferunt, criminantiúmque in castris audiuntur clamores. Is igitur ut erat animi impotens, atque intractabilis, conclamatis vasis, repente è castris se proripit, profectúsque in agrum Giraciensem, maritima in ora consedit. Quo facto duces alij, quòd impotentiam hominis, furiasq; nec precibus, nec ratione ulla lenire potuissent, & ipsi dissoluto exercitu ad oppida quique sua, agrósque reversi sunt: cognitúmque præcipuè tunc est Baldasinum, cuius in Europa clarum admodum nomen erat, quòd sæpius in singulare certamen cum prodijsset, victor semper evaserat, vires illas corporis admirabiles, tantámque membrorum dexteritatem, animi

Victores Semenariam proficiscuntur.

Baldasini animi impotentia.

animi morbis, moribúsque fœdasse intolerandis, » naturâmque ipsam, qua gignimur, quibus homi- » nibus corporis attribuendis viribus maximè con- » sulverit, eisdem animorum conferendis viribus » æquè vix unquam prospexisse. Quippe quæ huic viro parum pensi nihil omnino moderati indide- rit, cuius animus esset trux, violentus, inexorabi- lis, vastus in cupiditatibus fœdus, crudelis immanitate etiam fera. Huc accedebat, quòd in tanta elatione, hominumq; despicientia, bellicis in re- bus parum se pro hominũ opinione, veteriq; di- gnitate gesserat. Is igitur Brutianum in agrum è Giraciensi profectus, turrim quæ Brutiana dici- tur die noctuq; cum acrite: oppugnasset, irrito inde inœpto abijt: cumq; castellis ab alijs esset repulsus, quòd Alphonsus Centilia magnum in singulis peditum præsidium imposuerat, quodq; intellexerat Alphonsum Ferdinandi filium mari ad oram Cossentiam appulisse, validisq; cõparatis copijs cum Antonio & Luca simul adversum se parare expeditionem Rocellam se contulit, di- stributisq; per oppida quæ ei parebant militibus, decrevit illic Alphõsum expectare. Inter hæc post Baptistæ Legati discessũ Loisius Arenâs sibi, re- busq; suis iuxtà metuens, per Alexandrũ Tofum veterem familiarẽ egit cum Alphonso de conci- liatione. Eo igitur dedito, receptisq; oppidis om- nibus quæ sub eius ditione erant, Alphonsus adversus Baldasinum proficiscitur. Ferdinandus enim pater cum intelligeret Brutiorũ res laborare præfectorum ambitione, ducumq; suorũ seditio- nibus, decrevit eò Alphonsum, qui esset liberorũ suorũ omniũ natu maximus, mittere, fore ratus, ut duces, præfecti, proceres, Regionis universæ populi;

Baldasinus Rocellam se confert.

Loisius Arenàs agit de conciliatione cum Alphõ- so.

Populi, Alphonsi dictis juxtà omnes parituri essent, imperataque obtemperanter facturi. Is itaque è portu Neapolitano solvens duabus cum triremibus, felici navigatione usus, acceptusque à Luca quàmfamiliarissimè, per ejus agros Cossentiam profectus : ibique conventu habito ducum ac procerum, qui patris imperio parentes tunc erant, conjunctis simul copijs ad obsidendam Rocellam progreditur. Id est oppidum Ionium ad mare situm, naturaque ac manu satis munitum, quod Baldasinus prævalido thebatur cum præsidio peditum atque equitum. Itaque oppugnatio perdifficilis erat, multique quotidie balistarum, æneorúmque tormentorũ crebris excussibus saucìabantur: & quanquam obsidio ipsa apparebat futura diuturnior, dissisus tamen Baldasinus rebus suis, quodque acerbissimè imperitasset, sibi prætimens, sub speciem advehendorum è Sicilia auxiliorum triremem ascendit quæ ad ancoram stabat, noctúque cum liberis in Siciliam navigavit : cohortatus prius milites, uti fidei, amicitiæ, pristinæque fortitudinis memores essent brevi so affuturum pollicitus magnis cum auxilijs, bellicisque omnis generis instrumentis, diémque expectandi sui cum illis statuit. Alphonsus ubi intellexit Baldasinum relicto oppido in Siciliam navigasse eo acrius oppugnationi intentus erat. Itaque nihil remisse ab suis agi sinere, nihil apud obsessos quieti esse, summa omnia diligentia, administrare, tentare obsessorum animos, ac maximè militum, pellicere eos ad deditionẽ pecunijs, præmijs, pollicitationibus. At milites quanquam obstinatis animis obsidionem, diurnósque ac nocturnos labores non minus pertinaciter sustinebant,

Alphonsus Rocellam obsidet.

Baldasinus navigat in Siciliam.

bant, quàm fortiter: tamẽ cum ille nec statutam redijsset ad diem, nec aut reditus ejus, aut auxilij reliqua esset spes ulla, atque indies omnia apparerent difficiliora cùm se denique frustra à Baldasino habitos intelligerent, scriptis conditionibus, seque, atque oppidum Alphonso dedidere, popularibus publice privatimque data venia: milites pleriq; acceptis stipendijs in Ferdinandi verba juravere. Quod exemplum alia item oppida quæ Baldasino parebant, secuta statim sunt: quíque item equites in illis erant. His peractis, Alphonsus compositis pro tempore popularium rebus, Pentedactylos cũ exercitu proficiscitur: quod castellum millibus passuum quatuor abest à litore. Castellani haud procul à Castelli porta munitionem longè prius erexerant, quã Alphonsus tãto est aggressus impetu ut Castellani metu perterriti ea destituta intra Castellum se reciperent, quibus trepidantibus immixti hostes castello potiti, illud diripiunt. Maritimam inde per oram instructo exercitu procedit ad Mottã Anomeriam, tentatisque animis Mottanorum, cum deditio negaretur, jussit tormenta ab Rhegio fcstinari, interim munitionem summo studio erigi: quódque solum esset glareosum materia ex arborum ramis cæsa parum poterat aggesta, quæ male inhæreret, terra contegi, cũ aggeres lignea, quàm terrena materia magis constarent, quodq; æstivi torrerent calores brevi materia omnis aruerat. Hoc animadvertens Mottæ præfectus, qui hostibus in constituendis munimentis quasi timentis speciem præbuerat, nactus occasionem flantibus auris die medio ignem sulphurea admistum materia immisit, raptímque omnis ea aggestio

Rosella diruit Alphonso.

Pentedactylus.

Motta.

aggestio conflagravit. Quod ægerrimè cum ferret Alphonsus iussit denuo aggeres restitui, quod esset futurum bombardis, atque eorum excubijs munimentum. Quibus reficiendis magnis laboribus permulti dies consumpti cum essent, bombardæque ex præscripto collocatæ, validoque etiam præsidio illis impositio, rursus præfectus nocturno tempore, comparatis prius sulphurei pulveris sacculis, vasculisque item olei, magnóque silentio, conspersis oleo exterioribus tabulis, sacculisque passim iactatis ac sopitis de multa lassitudine vigilijs (nam & ipse ad multam eos noctem defatigaverat) ex improviso inferri ignem iussit: quo statim comprehensis undique munitionibus, uno omnia tempore ignibus ambusta sunt, tela, clypei, thoraces, armorúmque omnis generis non exigua copia. Vigiles tandem excíti flammarum strepitu, materiæq; crepitantis fragore, adhæc illorum vocibus qui è muris inclamabant, vix incendio elabuntur: hinc fumo conspectum eripiente, illinc flammis fugam impedientibus. Igitur ubi sol illuxit, Castellani irridere vanos militum labores, contemnere tot operas, tot irritos conatus, ludere, cachinnari, exprobrare. Illi dolere tot dies incassum absumptos, pudere ignaviæ, accusare præfectos: hi vigilum socordiam, cœnas, atque intempestiva convivia. Alphonsus ira, indignationéque angi turbari, penè furere. In hac itaque eius perturbatione ludificatisque consilijs, hostes qui extrema laborarent aquæ penuria, per hominem Antonio Centiliæ cognitum, cuius consilio atq; opera Alphonsus in primis utebatur, egerunt ut illo de de ditione. Antonius in re præser-

tim

tim desperata, hoc cognito, ad Alphonsum properat, rem explicat, hortatur, monet, ablatam deditionis occasionem elabi è manibus ne patiatur. Cuius autoritate persuasus Alphonsus conditionibus statim subscribit: castellúmque ingressus, ubi cōperit aquæ reliquum quantum eo die satis esset, neque amplius Castellanis esse, admiratus hostium solertiam, ac fidem maximis extulit eos laudibus. Anomeria recepta ad Mottam Russam copias admovit, præfectisque summa celeritate, non minori studio munimentis, collocatisque tormentis æneis, ijsque de cœlo asperrima tempestate tactis, maximo exercitus terrore, cuncta cœlitus exarserunt, fulminisque afflatu quatuordecim intra munitiones ex præsidiaribus exanimati. Sancius Agerba munitionum præfectus eadem procella attonitus, vix post dies plurimos ad se redijt. Restitutis verò munitionibus, multis laboribus, magnis operis, cum nihilominus Castellani pertinaciter se defenderent, Antonius quidam, qui è monacho per summum scelus factus esset miles, atque ob morum improbitatem agnominatus Gabadeus, cum esset ipse unus è turris custodibus, obtulit populatibus, clam se transiturum in hostium castra, tormentáque clavis ferreis confixurum, ne displodere post id possent. Cujus cum esset consilium ab illis laudatum, ipse furtim castra ingressus Centiliam adit, offertq; prodituru se Alphonso turrim soluto pretio, signáque ac diem constituit. Re ab Alphonso comprobata redit intra Castellum, hoc prius cum Centilia composito, ut perinde atque tormenta confixa clavis essent ne quo modo aliquandiu disploderent. Redi-

Anomeria dedjtur.

Sancius Agerba.

Antonius Gabadeus prodit.

tus

tus eius maximè acceptus popularibus, præsertim non displodentibus bombardis, confirmata fide promissorum. Igitur Gabadeus diem ad dictam turrim ascendit, aliquantúmque castra munitionésque conspicatus, ac si magnum etiam aliquid animo adversus hostium munitiones agitaret, quod sol esset ardentior, rogavit, sociũ, qui unus cum ipso ascenderat, pileum ad se uti deferret ferventissimum sub æstum integendo capiti. Itaque ob eam ille causam ubi è culmine descendit in imum turris, confestim Gabadeus subductis sursum repente scalis, pallium hasta infixum quod signum proponendum convenerat, è propugnaculis prætulit. Milites, qui ad munimenta instructi paratíque aderant, signum conspicati turris ad Vallum magno impetu concurrunt, atque inde intra turrim excepti in castellum irrumpunt, captumque confestim ac direptum atque Alphonsi iussu incensum est. Turris ad solum diruta populares magnis propositis supplicis ni parèrent coacti Rhegiũ commigrare. Tentata inde incassum Sanctagatha, cum oppidum esset maximè omnium munitum, ac cives ipsi supra omneis mortales Andegavienses factionis studiosi, Baptistaq; haud invalidum secum haberet præsidium, decrevit Alphonsus Cossentiam regredi, apud Flumariam oppidum aliquantum temporis Centilia cum copijs relicto. Biennium inde Baptista, pacata iam universa Regione, vexavit finitimos, magnis prædis sæpius abactis, nec prius oppidum sese dedidit, quàm Ioannes è Massilia Baptistæ scripsit, suadere populo deditionem: quam ijs populus conditionibus fecit, uti sub Bartholomæi Cardina-

Sanctagatha tentata.

lismo-

nalis moderatione esset oppidum, fraterque ejus Florius ius eis nomine Cardinalis diceret. His peractis Baptista, fide publica ab Alphonso accepta, cum ijs omnibus, qui remanere in patria recusarunt, Messanam primò in Siciliam traiecto freto, Narbonensem inde in Galliam ad Ioannem mari delatus est. Hæc per id tempus in Brutijs gesta.

LIBRI TERTII FINIS.

IOANNIS IOVIANI PONTANI RERVM SVO TEMPORE GESTARVM

LIBER QVARTVS.

EADEM æstati Tarentinus adulta jam in campis segete, cum omneis in unum coegisset copias, infestissimo exercitu Andriam petit, castrisque propius admotis, obsidionem quam destinaverat pertinacissimè aggressus, mœnia pluribus simul locis quatit, nihilque remissum, aut quietum esse circumsessos, & laboranteis sinit. Tarentinus Andriam obsidet.

m

nit. Quoque à Franciſco Duce magis magiſque civium alienet animos, atq; atrocius terreat, non ſolum agros vaſtat, diruitque ædificia, ſed domos, atque frequentia urbis loca ęneis tormentis die ac noctu quaſſat, non ſacris, non profanis abſtinens. Apparebat illum ita neceſſitudinis & humanitatis oblitum, ut nihil præter urbis ejus ruinas, præter Franciſci ac Pyrrhi ſanguinem, Bauciæque excidium gentis cuperet, odio atque immanitate præceps. At Franciſcus, quòd unum, ac maximum obſeſſis urbibus remedium ac præſidium eſſet ſolet, cives humaniſſimè alloqui, appellare ſingulos, ſua majorumque ſuorum publicè, privatimque benefacta memorare, de Rege liberaliſſimè polliceri, auxilia propediem affutura dicere: nec paſſurum fortem atque amicum Regem, deditiſſimum ſibi populum, benemeritum Ducem, cum gente Baucia, cum uxoris ſuæ ſorore, indefenſos, deſertosque, hoſtis prædam, ac Tarentini ſpectaculum fore. Hæc aliaque ingentem præ ſe ſpem ferens cōmemorat. Nec verò Sanxia uxor, virilis animi matrona popularibus ſuis deerat, diſcurſare per urbē, ſua præſentia, ſua oratione plurimum ſpei, plurimū illis firmitatis addere, vulneratos ſolari, egentibus ſubvenire, in ſummis difficultatibus ſummum robur oſtendere: omnia ab utroque, dici agiq; quæ confirmandis animis, levandis laboribus, ſolandiſq; præſentibus malis conferre intelligebantur. Regem verò literis ac nuntijs quo in ſtatu res eſſent, certiorē facere, rogare uti quamprimum auxilia mitteret. Se indies magis ac magis premi, populum Andrienſem imbellem, verendam hominum inconſtantiam, præſertim in magna annonę difficultate, arcem in

urbe

urbe nullam esse in quam confugiat : itaq; urbe amissa, ne spem quidem reliquam aut tutandi sui, aut illius aliquando recuperandæ. His rebus permotus Rex, quod unum tunc afferre auxilium poterat, nondum enim à Pontifice, atque à Francisco Sfortia stipendium militibus missum fuerat, & ipse magna laborabat ærarij difficultate, Alphonsum Davalum, qui Ariani in Samnitibus hyemaverat, quanto celerius posset, subsidio ire jubet, pecuniamque quantam pro tempore poterat, ad eum mittit. Magnis interim Andria in periculis versabatur: mœnia pluribus locis corruerant, dejectæ è turribus plures, corruentium murorum ruinis fossæ impletæ : plurimi intus dum aggerem extruunt, dum propugnacula erigunt, vulnerantur, non pauci etiam cadunt. Iulius Antonius Tarentini gener, quòd Piciniuus Franciscı res perditum iri nolle, propter veterem amicitiam putaretur, autor atque hortator nihil reliqui facere, nullam obsessis intermissionem nullam quietem diurnam aut nocturnam esse pati. Cæterùm Andria unde non exiguum ad salutem popularium remedium erat, quòd Andria nõ modica è parte antris habitatur, unde sunt qui nomẽ duxisse illam credant, his se pleræq; mulieres, atque imbellis ætas continebat. Franciscus Dux, dum ijs qui ad aggerẽ laborabant, socius atq; adjutor adest. dũ suos confirmat, cognitus ab hoste parum abfuit, quo minus tormentario ictus lapide sub corruentis muri ruina decumberet. Quotidiana prelia conserebantur, ne quietæ quidẽ à certamine noctes erãt. Hinc atq; illinc multi vulnerati, aut occisi. Quo tẽpore Frãciscus dũ laborantibus suis equo vectus nostu accurrit, atq; ante eũ facula infensa præfertur,

nominata.

atroci colubrina Tarentini iussu petitus est, quæ posteriorem equestris sellæ partem secum avulsam trahens, illæsum tamen illum solo, deturbavit. Adhæc hostes ipse, quo præsidiarius Pyrrhi miles defatigatione, vulneribusq; confectus, rem Andriensem imbecilliorum redderet, de industria repentina certamina excitari jubebat, ac subinde ad arma concursari. Mittitur etiam à Francisco Barolum ad Barnabam, qui tum rei Barolitanæ præerat, uti peditem quo ipse maximè egeret, quoque illum paucis antè diebus iuvisset, confestim remitteret. Nam quia corona cingi urbem passus non esset, facilis adhuc intra muros illi exceptus foret. Quod ab illo, dum sibi, rebusq; Barolitanis vehementius timet, pernegatũ est. Dum hæc ad Andriam geruntur, Minervinum à Pyrrho ad Tarentinum, missis ab illo qui oppidum acciperent, deficit. Qui Pyrrhi partes fovebant, eorum pas in arcem confugiunt, in qua Maria Donata, Pyrrhi conjux cum parvis liberis, ipsa gravida & maturo propè partu erat, quorum bona, statim direpta sunt. Arx, ne quà ijs qui in eam confugerant fuga patêret, néve intra accipi præsidium posset, ab ijs qui Minervinum curabant, præsidio impositio cingitur. At res Andrienses quotidie magis ac magis ad excidium spectabãt, frustra subsidium expectabatur: & quanquam in hac obsidione maximè cognitum est, nullum firmius civium benevolentia munimentum esse, tamen cum animi omnium fessi viderentur, spesq; indies minor esset, ab hoste verò quæ ad oppugnationem pertinerent, summa cura administrarentur omnia, annona propè nulla esset, præter hordeaceum panem, eumq; paucissimorum dierum.

Barnabas Barolli præfectus.

Minervinum a Pyrrho ad Tarentinum deficit.

rum, resq; in angusto versaretur, & iam Alphonsus adversus Regis præscriptum in Samnites, Pelignosq; iter divertisset, nec à Barolo subsidium veniret : tum verò primùm Franciscus Dux necessitate victus, cogitare de conciliatione cum Tarentino cœpit. At nihilo imbecillius, aut minus strenuè in tanta militum paucitate, mœnia, turreisq; tutatus est, centum quinquaginta bombardis opportuna per loca dispositis, ut ne ipsas fossarum ripas attentare hostis unquam sit ausus. Quocirca faciundo cuniculo, quo intra urbem noctu irrumperetur, magna cura dari operam Tarentinus iussit. Re autem à Francisco cognita, nihil ab eo omittitur, quo frustrari hostium conatus posset. Itaque dum irrumpere hostis intra muros parat, Franciscus patefacto cuniculo suo, sublatis clamoribus in hostem fertur : & quanquam ignis, incendijq; fomēta parata erant, quo urere illos ad unum intra cuniculum destinarat, Religione tamen victus, ac rerū humanarū memor abstineri incendio jubet captosq;, atq; armis exutos illos, ac per domos distributos familiariter accipi à civibus imperat : atq; ubi illuxit, benignè appellatos in castra eum vestimentis remittit. Qua è re illorū ita sibi devinxit animos, uti reperti ex eis fuerint qui per famulos, aut amicos suos clàm frumentum, cuius inopia premi urbem sciebant, aut intra urbem immitterent, aut in ipsas fossas excipiendum nōctu ab oppidanis dejicerent. Quibus artibus aliquot diebus fames in urbe tolerata est. Cui rei Tarentinus, quòd prospicere nullo modo posset, dolore, rabieq; conficiebatur adeò, uti sagittis balistarijs veneno delibutis tollere Franciscum è medio,

pretio corruptis baliſtarijs tentaverit. Igitur cum ab illo tentandi gratia noti quidam homines miſſi intra urbem ad colloquium eſſent, atque in ijs Laurentius Miniatus, vir utrique propter ſyderum cognitionem notus, & ob animi integritatem ac fidem gratus admodum, atque acceptus, agere cum eo Franciſcus ſtatuit de conciliatione. Sed cum animo deſtinaſſet ſeſe nunquã in Ioannis Renatiq; nomen, verbaque juraturum, quod Tarentino nequaquã diſpliciturum intelligebat, ita quidem convenit, uti Franciſcus ſeque urbemque in fidem Tarentini permitteret, ſcriptisque in hanc formam conditionibus, diebus novem & quadraginta, ex quo obſideri cœperat, deditur. Quę res in Ioannis animum altius deſcendiſſe dicitur. Pyrrhus filius noctu cum paucis equitibus, ut qui Tarentini conſpectum adire, ac ferre nollet, fugam arripuit. Facta deditione, rebusq; è formula compoſitis, Tarentinus ad arcem oppugnandam, Minervinum partem exercitus mittit, ob Pyrrhi fugam longè inſenſior factus. Qui poſtquam nec precibus, nec minis tentatam impellere ad deditionem Mariam nequit, arcem non minus crudeliter, quàm pertinaciter oppugnari jubet. Concutitur itaque aſſiduis tormentorum ictibus: labefactantur pluribus etiam locis muri. Ipſum quoque gynæceum, ubi mulier pleno utero, languenti corpore, ingentibus victa malis ſeſe continebat, patrui juſſu plus etiam quã hoſtiliter pulſatur, oppugnationem tamen verius quàm obſidionem ſupra mulebrem animũ fortiter ſuſtinet. Addit igitur ejus conſtantia, obſtinatioque propugnatoribus animum, parantur-que ab ijs ad propugnandum opportuna, quan-

Laurentius Miniatus.

Andria Tarentino deditur.

Maria Donata Pyrrhi uxor in arce Minervini oppugnatur.

tum

tum ars, quantum pertinacia valet. Quæ res Tarentini animum eò acrius irritabant. Itaque ejus jussu expugnationi necessaria, mira celeritate, summo studio, diurnis, nocturnisque expediuntur laboribus. Quoque Mariæ prospectum fœdet, ac lucem ipsam, qua nihil est mortalibus gratius, ante os illius, oculosque suspendio confectum hominem in jugo statui jubet. Circumsonabant omnia minarum, ac terrorum plena, palamq; audiebantur voces: quibus significabatur fœda exempla, atroceis cruciatus, crudelia supplicia parari. At verò significatum ubi est ei, Mariam morbo simul, partitudineque aggravari, victus pietate senis ac patrui animus, memorque ex fratre, quem unice amasset, genitam (adeò in acerbissimis etiam odijs naturalis persæpe recursat affectus) quotidianum ad eam victum deferendum curavit, qualis languentibus dari solet. Hæc ad Regem perlata cum essent, ejus animum vehementius perculsere, movebant amissa oppida, in primis verò ne quid in Franciscum Ducem crudelius admitteretur. Inexorabilis enim Tarentini animus jure plurimum suspectus erat. At Maria quòd nulla ulterius tuendæ arcis spes esset, muri solo æquati, munimenta eversa, ac disiecta ab imo essent omnia, nullum denique auxilium paratum intelligeret: nec sustineri jam oppugnatio posset diutius, capta verius quàm dedita, exuta penè bonis omnibus, ac maledictis oppleta, cum liberis Spinaciolam à patruo mittitur. In eos, qui in arcem confugerant, servitum est. Arce capta, Minervino movens Tarentinus, Canusium proficiscitur, acris præcipuè potiundæ cupidus. Intelligebat enim Canusia

capto, Barolum, & quicquid trans Aufidum esset aminem, brevi suam sub ditionem iturum. In hac obsidione illud avare nimis, impotenterque admissum est, quòd dum thesauris inhiatur absconditis, ne à sepulchrò quidē maximi Principis Boamundi temperatum est, quòd aliquod etiam seculis, atrocissimorum quoque bellorum turbinibus intactum, inviolatumque extra urbem in Sabini templo magna quadam religione permanserat. Quod facinus palàm docuit maximè fœdum ac detestabile animorum malum avaritiam esse, sacra profanaque in æquo eam ponere, rapiendi licentiam summum jus ducere, nullum Deûm metum, nullum honesti respectum habere: id demum decere, fasque esse existimare, parto quavis ratione plurimum abundare. Sunt qui Tarentini hoc jussu, alij Picinini factum criminentur. Illud satis constat, Tarentini jussu evulsas fuisse templi fores, ex ære conflatas, quas pòst ipse templum ingressus Religione ductus restitui jusserit. Cæterùm Canusium urbem fuisse civibus, advenisque maximè frequentem, secundumque Aufidum flumen positam, Emporiumq; Regionis ejus ambitus ipse ac situs argumento est. Nam & Cannēsis cladis tempore, multa Romanorum millia, quæ illuc confugerant amicè liberaliterque accepta pavit, & ad Viscardi usq; tempora caput regionis fuit. Quam ob defectionē, expugnatam, incensamq;, ac solo æquatam memoriæ proditum est à rerum scriptoribus, ijsdem ferè quibus à Roberto temporibus Roma quoque magna è parte incensa est, dum Gregorium Septimum Pontificem Maximum illic circumsessum, ab ira Errici Tertij ereptum liberat, ac Salernum

Boamundi sepulchrum.

Canusium.

secum

secum ducit. Ædificatum autem ab Diomede unà cum Harpis ac Siponto, non desunt è Græcis qui tradant, dum Europam, atque Africam ferè omnem colonias esse suas volunt. Tempestate verò hac nostra præter tumulum, in quo arx tunc erat, præterque Sabini templum, quod extra tumuli muros situm est, solo jacent æquata omnia, vixque aliquod tantæ urbis vestigium extat: cujus profectò excidium non parum videtur contulisse Baroli affinis oppidi frequētiæ ac celebritati, dum propter agri vicinitatem, rerumque opportunitatem maritimarū, cives patria amissa eò commigrant. Siquidem Heraclius Imperator, dum transportandis à mercatoribus ex Apulia in Macedoniā Epirumq; præcipuè mari prospicit mercibus, dum navigantium saluti, onerandarumque frugum commoditati, publicisque portorijs ratione ac consulit, molem eo in littore jecit: quæ nunc quanquam partim oppleta est civium ob negligentiam, partim nullo reparāte maris quassata fluctibus, magno tamen usui est onerandis, atq; exonerandis navibus. Extat etiam ænea Heraclij statua, quæ ad molis initium ob ejus jactæ memoriam tunc erecta fuit, id quòd statua ipsa etiam dextra protenta significat. Hæc dum à Ioanne Antonio geruntur, Ferdinādus signis ad Suessulam in Campania de more lustratis, dēque ad conveniendum dicta, ipse modicis itineribus in Samnium profectus secundum Lavellam (id rivo nomen est) castra posuit. Ibi viginti dierū, dum eques convenit stativa sunt habita. Quo tempore exploratis hostium consilijs, quid aut sequendum, aut cavendum esset, animo continenter agitabat, pluribus simul rebus intentus: populos

Ferdinandus signa lustrat.

Lavella.

enim qui in fide officioq; perstabant, nullis non rationibus atque artibus confirmat, dubijs spem fiduciamq; adiungit: qui ad hostem defecerant, eos partim minis territatos, partim impunitate proposita, ut ad officium redire mallent, premijs quoque, pollicitationibusq; solicitatos invitat: quid in Pelignis, Marsis, Brutijs fieri placeat ducibus præscribit, nihil à quoquam remisse agi, nihil segniter geri passus. Igitur undique coactis copijs, cum ex communi ducum sententia bellum in Apulia gerendum decerneretur, nequid hostile à tergo relinqueret, aliquot castella, quæ in Apuliam descendenti ad Apennini radices posita iter reddebāt infestius, prius expugnare decrevit, ac die præfectionis edicto, secundis castris cum septem ac quadraginta equitum turmis ad Aquā Diam profectus est. Id castellum loco edito situm quà solis occasum prospicit, sanè angustum habet aditum, tractuq; satis brevi, cætera fermè omnia rupes occupant. Castris pro loci natura positis cum oppidani deditionem facere recusarent, Rex obsidendi castelli consilium cepit. Et iam obsidio ipsa futura diuturnior apparebat, quòd hostis adventare nunciabatur. Igitur eo intentiore animo esse, oppugnationi opportuna comparare, materiam undique comportari jubere tormenta ænea è Campania magno conatu devehenda curare, nihil segne, nihil remissum pati. Interim hostis quo Regem ab incœpto deterreret, relicta Canusij obsidione, quinque millibus passuum ab Regijs castris ad Focariam consederat. Equitatu quam Regius erat aliquanto minore, peditum verò circiter septem millibus, in quibus ad tria millia baliſtariorum erant.

Aqua Dia obsidetur.

Qua

Qua fiducia Castellani confirmatis animis, cum se neque corona cingi posse intelligerent, & nova quotidie à Ioanne Antonio subsidia per agros quam latissimos nocturno tempore mitterentur, obsidionem indies magis magisque contemnebant. Nam & munitiones, quæ à Regijs excitabantur securi despiciebant, & quotidianas penè eruptiones ex oppido cum facerent prælijs ita lacessebant, uti multos è Regijs vulnerarēt. Cæterùm in castris laborabatur vehementer inopia commeatus, quod necesse erat ab longinquo summis laboribus, majoribus etiā periculis importari, cum hostis interim assidue lacesseret, ac nunc in pabulatores, modò in frumentatores illatus, nihil tutum, nihil quietum, non die, non noctu apud Regios esse sineret. Ad hæc & Iacobus Vrsinus, qui Sanctam Agatham proximum tenebat oppidum, belli se medium gereret. Iacobus Vrsinus S. Agathæ Dominus.

MAGNAM fortè Rex post aliquot obsidionis dies equitum manum è castris emiserat, qui præsidio tum ijs essent, qui tormenta devehebant, tum gregario militi, atque calonibus, quos in loca diversa pabulandi, ac frumentandi gratia multos dimiserat. Hanc occasionem nactus adversarius, hora diei fermè quarta, instructo agmine, tanta celeritate movit à Focacia, uti eodem tempore, & nuntius in castra quanquam citatissimo equo pervenerit, & hostes stare jam in acie conspicerentur. Ferdinandus repentina re permotus, & quid hosti consilij esset, incertus, quod ancipiti in re fieri solet, omnia oculis, animoque lustrabat: & quanquam hostium incursus, temporisque exiguitas nihil quieto consilio

consilio geri sinat, confestim tamen pedites, quos paucis antè diebus scripserat, quorum etiam major pars ab hoste transfugerat, ne eruptionem Castellani facerant, pro fossis arctè collocat, ignēq; à munitionibus arceri jubet. Strenuum quenque, ac maximè fidum, quem aut casus obtulerat, aut ipse nominatim evocaverat, ad repentinos coërcendos impetus, ubi magis opportunum videbatur, curare, atque adesse imperat. Tribunos, præfectos, duces, alium alij muneri destinat, & quid facere quenque velit demonstrat. His actis pro præsenti rè atque copia, satis castris prospectum ratus, Robertum Calatinum cum equitibus quadringentis, quanta maxima posset celeritate, ijs qui in pabulatione occupati erant, subsidio ire jubet. Ipse equitibus, quî pro statione armati, atque instructi aderant, hosti iam è colle in planitiem, quæ sub ipsis castris non admodum lata suberat, descendenti in aciem, jussis occurere, reliquũ exercitum cogit, ordines disponit, ne quid ab latere, aut à tergo incõmodi accipiatur, prospicit: nunc singulos, nunc universos cohortatur bono animo essent, impetum hostium tantisper ferrent, dum gregarius rediret, dum arma totis expediterentur castris. Hæc agendo, ac nunc hos, nunc illos pristinæ virtutis admonendo, tripidationem sedare, militum animos confirmare, erigere spe præmijs, gloria. Et iam in planitie concurri acribus utrinque animis cœptum erat, resque in universi exercitus certamen spectare videbatur, hoste copias promovẽte: Regio non solum non detrectante pugnam, sed ultro etiam ad conserendas manus provocãte. Hæc inter cum aliquantum temporis extractum esset, accurrunt

Robertus Calatinus.

accurrunt nuncij exploratoresq; qui omnia apud pabulatores, tormētaque tuta esse dicerent: nec multo pòst gregarius cum subsidiario equite haud procul conspici cœptus est. Quod ubi hostis intellexit, confestim suos in collem se subducere, atque ad signa redire jubet. Gregarius cum equite lætis animis in castris exceptus ubi paulum modò vires cibo refecissent, & iam omnia insequēdo hosti ab Rege parata essent, ad signa atque in ordines statim ire est jussus. Cernere erat, mutata belli fortuna, Regium militem spei atque fiduciæ plenum, pugnæ signum expectare, seq; vix in ordine, conserendæ manus cupiditate, continere. Contrà apud hostem omnia plena pavoris atq; formidinis, solaq; in fuga spem esse. Quod ubi hostium duces intellexere, veriti ne si pugna cœpta esset, collatis signis, procul à castris suis, sole iam in occasum inclinante, dimicandum esset, citato gradu ac fugæ maximè simili, per summum collem redire suos in castra iubent. Hoc cognito Rex, celeriter procedere agmen, quà intercipi posse hostis iter videbatur, imperavit, ultimo à tergo qui adorirentur, immissis: ac iamiam Regis equitatus postremos assecutus, pugnam sciebat. Hic sive fortuito, sive Picinini consilio, quod à plerisq; creditum est, tantus repentè ignis extitit inter utrunq; exercitum, ut non equorum modò transitus flammis interceptus, sed equitum quoque aspectus esset fumo caligneque sublatus, quæ subviridi è stramine, fœnilique materia excitata, cœlum repente omne circūfuderat. Reditum est igitur à Regijs in castra sub primam noctem, hostis ipsius confessione quo minus victus ipse, profligatusque esset, fumo flammisque prohibitum.

Picinini si forte stratagema.

Qui

Qui si quo impetu venerat, irrumpere in castra conatus esset, næ dies ille calamitosum bello finē imposuisset. Satis tamen constat Picinini audaciā, Tarentini cunctatione repressam esse. Die quæ insecuta est, magno militum concursu, majore spe, tormenta in castra perlata sunt, noctuq; ad iactum muris admota. Vbi illuxit, Regij ad munitiones, Castellani ad muros, qua cuique in sortem cesserat, laborare: hi tormentarios lapides subvectare, illi aggerem intus substruere: omnia summa vi hinc atque illinc administrabantur. In medio fermè, quem diximus tractu quadrata surgebat turris, ad cuius levam oppidi porta erat aliquanto humilior, à qua ubi paulum modò processeris demitti clivus, atque in horrescere rupes incipit. Eam primò turrim demoliri placuit, cuius ruinæ oppleta porta, muroque qui portæ imminebat, æquato, aditus intra castellum liber militi permittebatur: multis itaque ictibus die noctuq; labefacta turri, pars eius anterior, opinione citius corruit: qua è re defensorum animi fracti conciderant. At nihilo segnius præsidiarius miles propugnacula munire, ne turris posterior pars exterius procumberet, machinis prohibere non opera, non arte sibi deesse. Rex ubi quæ oppugnandis mœnibus opportuna essent, comparata intellexit, exercitum universum esse in armis imperat: ac nequa repentinus hostium incursus incommodo esse, néve quem in castris, atque inter oppugnandum excitare tumultum posset, intento in oppugnationem exercitu, militem pluribus in locis disponit, simul quid cuique agendum esset præfectis, ducibusq; præscribit. Tum signo dato, magnis sublatis clamoribus, in fossas procur-

procursum tanto est impetu, ut vallo superato admotis scalis acriter pro muris pugnaretur. Castellanus saxa conijcere, scalas comminuere, multos sauciare: Regius integras alias referre, murũ rursus ascendere, non viribus, non animo defici. Inter hæc Rex castra subinde circumiens, ac nunc his, nunc illis se locis ostendens, integros saucijs summittebat, alios voce, alios præsentia cohortatus, multa quoque per præfectos ac tribunos administrabat. Dum hæc à dextra turris parte geruntur, & pugna aliquantulum extracta, Rex in expectatione esset, eorum qui ab leva dimicabãt, tum repentè displosa bombarda, imminens portæ murus concussus magnis fragoribus corruit. Quo collapso, qui in propugnaculis consistebant, partim ruina protritis, partim maximè simili fulminis procella deturbatis, Regius quanquam fumo, pulvereq; offusus undique, magno tamẽ adortu intra castellum irruit.

In ipso statim ingressu aliquot è propugnatoribus cæsi, cæteri superante multitudine abjectis armis vivi capti. Hinc milites ad prædam versi, castellum diripiunt. Cæterùm cum direptio spectare in seditionem cerneretur (nam & præda exigua, & diversi generis miles erat, adhæc quod hostem esse in armis, & adventare illum tame erat, cum tamen castris se continuerit) Rex immitti ignem tectis, pluribus simul locis imperavit. Captum igitur atque incensum est castellum, unde vigesimo ex quo obsideri cœperat die. Cum interim finitimis è locis partim metu, partim studio partium missis oratoribus, Regi sese aliquot etiam castella dedidere. Biduo deinde quieti militi dato, cum interea de belli esset rationibus agitatum,

Aqua Diæ capitur & incenditur.

agitatum, Vrsaria omnium sententijs, ac totis viribus petitur, omnisque in eam versus est apparatus. Fore enim satis apparebat, ea capta, uti penè omnia post tergum, citraque Apenninum pacata redderentur. Ab qua in universam quoque Apuliam, quæ Apennino, Garganoq́, includeretur, liberæ discursiones patêrent, Troiæq́; quæ regionis ejus arx esset, à qua passuum millibus quatuor non amplius abesset, nihil tutum aut quietum relinqueretur. Quò perventum cum esset, Rexq́; de more per præconem, uti deditionem facerent, postulasset, oppidani quòd scirent Tarentini copias integras esse, nec se propter loci opportunitatem despiciendos arbitrarentur, rursum quòd intelligerent Aquam diam ante ducum suorum ora per vim captam, ignique absumptam esse, spe metuque, quid potissimum sequerentur incerti erant. Verùm quòd tormenta proprius admoveri scirent, quibus admotis, dedendi sui arbitrium non facilè integrum relinquebatur, spem metu superante, deditionem in quatriduum, ni liberati interea obsidione ab suis essent, cum Rege pacisceuntur. Ferdinandus quòd per hanc maximè occasionem futurum rebatur, uti collatis cum hoste signis, quod maximè avebat, decerneretur, quodque è Campania nuntiabatur Marinum Martianum multis undique coactis militibus, ad viginti equitum turmas, ad duo peditum millia secum habere, quibus aut agrum Campanũ infestaturus videbatur, aut in Beneventanum transiturus, quo Regem ipsum à tergo aut omnino includeret, aut arctius premeret, oblatam ab oppidanis accepit deditionis conditionem. Igitur locis circum occupatis, nequà nocturno præsertim tem-

tempore irrumpere hostis posset, quem à Focacia moviſſe per exploratores cõpertum erat, ad eum propellendum ſumma omnia diligentia ab Rege parabantur. Interea Ioannes, Piciniusq; (nam Tarentinus quartanæ morbo corruptus è caſtris Spinaciolam conceſſerat) ſub Aſculum conſederant. Ibi communicatis ſententijs placuit, uti admotis ad Troiam caſtris, ſubiectos Apuliæ agros non ſolùm à populationibus tuerentur, verumetiam fortunam tentarent, ſi quam liberan, dæ ab obſidione Vrſariæ invenire viam poſſent. Troia. Troia edito in tumulo ſita ab occaſu, qua arx eſt, clementi tractu in ortum excurrit æquinoctialem, ipſa oblongior, & maxima è parte poſitu plano utriuſque ab lateribus muros clivo impoſitos habet, æquato penè ubique aggeſtitia terra faſtigio. A qua parte in orientem, ut dictum eſt, vergit ſolem, paulatim ſe campi dimittunt, donec in vaſtam illam planitiem diffunduntur. Ager Chilon amipſe ficu, viribus, atque oleis conſitus. Sub ipſum tumulum à ſeptentrione Chilon amnis delabitur, ab Apennino decurrens. Vrbs ipſa, ut Annales quidam docent, quadringentos & quadraginta duos ante annos condita, Baſilij, & Conſtanti Imperatorum juſſu, præſidium, uti autores arbitrantur, adverſus Normannos, qui finitimis in locis ſedes ſibi conſtituerant, bellumque adverſus Græcos gerebant. Sunt qui Ecanam eam fuiſſe tradant, veterem maximè urbem, atq; à Conſtante Auguſto multo antè dirutam: quo tempore is ab Epiro cum exercitu in Apuliã cum trajeciſſet multa ibi fæde, crudeliter, immanem in modum patraverit: non Ecana modò ac Luceria nobiliſſimis urbibus ſolo æquatis, verùmetiam à

nis. Quando & à quibus condita. Ecana olim vocata & a quo diruta.

tiàm à Remoaldo Beneventanorum Duce, Grimoaldi Longobardorum Regis filio fusis fugatisque eius copijs Romã cum concessisset, atq; è Pontifice, civibusq; Romanis liberaliter acceptus esset, publica privataque ædificia, ædes item sacras antiquissimis quibusq; ornamentis, ac præsertim æneis spoliaverit, in ijsque Divæ Mariæ templum, quod à Marco quondam Agrippa in honorem Deorum omnium fuerat conditum, ac sumptuosissimè ornatum, detractis inde tum monumentis alijs, tum æneis etiam tegulis. Quibus patratis sceleribus in Siciliam mox traijciens, ea quoque cum Africa pariter ac Sardinia per summam avaritiam direpta, ante quàm inde decederet, ob sævitiam, atque impotentiam in balneo à militibus cæsus, dignum sceleribus suis exitum vitæ habuerit. Quin etiam quibusdam in Annalibus comperio, Robertum Viscardum capto Rhegio in Brutijs, circa initia rerum eius, statim in Apuliam profectum, cum à Troianis urbem ipsam dedêtibus vocaretur: adeo inter Annalium scriptores, & res gestæ & tempora simul dissentiunt. quippe cum evocatio hæc ipsa è Brutijs indicio sit, ante Normanorum adventum in Apuliam, Troiam fuisse sive conditam, sive instauratam. Positis igitur ad Troiam castris, Andegavienſium partium Duces cum diversa sentirent, altercandoq; aliquantum extraxissent temporis, illorum tandem vicit sententiã qui censerent, uti occupato colle, qui ante Regia castra, non magno tamen interjecto spacio, aliquanto surgebat editior, unde & aquationem facilè hostium prohibere possent, & subjectos turricampos, eò copias traducerent. Occupandi verò collis ratio

ratio hæc est inita, uti de quarta vigilia præmisso paucis cum equitibus, quo plurimo abundarent peditatu, locoque castris delecto, reliquus exercitus instructo agmine cum impedimentis sequeretur. At Rex quod unū cupiebat, cum in dimicandi necessitatē rem adductā cerneret, præfectis ducibusq; in prætorium ad se vocatis, huiusmodi ad eos orationem habuit. Si quam occasionem aut Dij immortales ostēdunt, aut hostes ipsi nobis offerunt, fortissimi viri, eam sequi ducem volumus. Non de recipienda Vrsaria, sed de profligando adversario, belloq; conficiendo nobis potius cogitādum videtur. Quā ob causam non tam mihi aut confirmandi estis, aut instruendi ad dimicandum, quàm studijs ipsis vestris, vestræq; fortitudini gratulandum. Quem enim hostem indipisci in campis avebatis, en ante oculos iam habetis, atque in appertis locis positum spectata virtus vestra vel contemptui habere cum potest. Quod obesse unum videbatur, Tarentini illius cunctatoris presentia, id omnino sublatum videtis. Ipsi verò inter se hostium duces non consilijs modò, sed animis quoque dissentiunt. Quibus dissentientibus, quid in militibus esset firmitatis censeatis aut roboris? Contrà summū in nobis studium, certa consilia, firma concordia, miles ipse noster præliandi cupidus, signa sequi, atque ordines servare consuetus, omniaq; ad præscriptum gesturus, plenus & ipse spei, tantum animi pollicetur ac fiduciæ, ut iamiam verso in fugā hoste, cogitandum magis sit, quónam illum modo castris exuamus, quàm quibus artibus, aut quo pugnæ genere sit cum eo congrediendum. A me parata sunt cuncta, quæ consilium, ratio, reique militaris

Oratio Ferdinandi ad præfectos & Duces.

« militaris disciplina paranda docuêre. Vos modò « suum quisque militem, seque & equos curare, « armaque in promptu habêre jubeatis, atque uti « de tertia vigilia instructi, paratique ad signa con- « veniant. Quòd si quos vultus, quæque ora nunc « video, cras ijs similes animos habueritis, dicam « vobis duces, bellum jam confecimus, nec tam ad « crastinam parare vos victoriam ac prædam opor- « tet, quàm ad belli præmia accipienda, quanta & « à gratissimo expectari Rege debeant, & Regni « Neapolitani amplitudo, atque opulentia fortitu- « dini promittat vestrę. Concione dimissa, præfecti, ducesque læti, atque animorum pleni, militem quisque suum curare equos, expedire arma, seque in castrinam parare pugnam hortantur, præmia cuique sua proponunt, Regias vires, sua consilia, atque opes in majus efferunt, hostem elevant, in primis ne quis extra ordinem in aciem prodeat edicunt. Hisque rationibus suorum animis confirmatis, corpora curare illos jubent. Albescente igitur cœlo, hostis collem occupat. Quod ubi Regi cognitum est, eductis copijs, quas de tertia vigilia esse instructas jusserat, Robertos Vrsinum atque Calatinum cum ea equitum manu, quæ satis visa est, occurrere hosti imperat, post hos Alexandrum cum parte copiarum mittit. Ipse relicto in castris præsidio, reliquo cum exercitu ad pugnam instructus progreditur. Descensum in certamen est ab Rege, cum novem & quadraginta equitum turmis. Roberti hostium equitem non magno conatu è colle deturbatum in fugam conjiciunt: inde in confertissimum illati peditem, alterà dextro, alter à sinistro cornu prelium committunt. Pedes primò, quòd equitatum suum auxilio

Pugna.

auxilio venturum sperat, impressionem acriter sustinet: multa utrinque vulnera eduntur, ex hoste plures cadunt, è Regijs equi non pauci confodiũtur: imparque erat omnino pugna, quòd hostis nullo equestri præsidio, nudo arboribus loco irruentem equitẽ, nec evitare poterat, nec ex æquo cum illo confligere. Fit igitur magna peditum strages, sustinent tamen. At ubi fulgentia signa conspecta sunt, & agmen procedere, Regiumq; equitem qui impressionem fecerat, nova subsidia, recentes subinde equos accipere visum est, repentinam in fugam versus, prostratusque ingruentium impetu equorum, pedibus illorum proteritur. Pars decliviorem per locum, quà equiti non patebat excursus, præceps ab insequentium manibus elabitur, seq; trans torrentis ripam, ubi suos in acie stare conspexerat, recipit. Alij cæsi, vulnerati alij, aut capti armis exuuntur. At ubi Regio à milite ad ripas ventum est, hîc nova rursus pugna conseritur. Vtrinq; duces acies instruunt, præsidia locant, suos hortantur: apparet totis viribus atque universo Marte decernendum. Procedebat Ferdinandi agmẽ suis sub ducibus, suo loco, suo quisque ordine gradiens. Quod Picininus conspicatus, qui trans ripam suos colligebat, conversusque ad Ioannem, qui juxtà aderat: næ dies hic inquit, plurimos hastarum truncos, plurimaque videbit fragmenta. Cui ab Ioanne obliquè responsum cum esset: quippe qui pugnæ cupidus detractatum iri pugnam à Picinino verebatur, quem producere intelligebat arte bellum; ægerrimè id ille ferens, indignabundusque, qua parte redintegrari pugna cœperat, milites summittit. Erant omnino aditus duo, & hi quidem angusti,

Picinini cum Iohãne colloquium.

atque acclives, quibus Regius irrumpere conaba tur eques, quem superiore è loco hostis facilè propellebat. Magna enim illic hastatorum manus, non minor sclopetariorum coacta pugnabat. Quocirca facilè equites ab ascensu dejiciebantur, & qui acrius institissent, vulnerati pedem referebant. Itaq; magni utrinque clamores tollebantur, ut quis aut ferocius illatus ascenderat, aut præceps datus corruerat, vario eventu, varia spe, summa tamen alacritate pugnabatur, pedes hinc atque illinc obteritur, eques equite substernitur, utrinque centuriones, utrinque tribuni recentes summittunt milites. Caditibi è Regijs tribunus vir acer & strenuus, qua è re additus hosti animus. At Regius facto tandem cuneo victor irrumpit, ripisque superatis inde adversarios depellit, fugientesque ad ordines regredi, atque ad signa cogit. Et jam parte alia qua se campi latius aperiebant, canere signa & concurrere acies cœperant: primaque è Regio equitatu turma non satis prosperè manum conserrerat. Cui laboranti, & penè ab hoste circumventę, duas quas Alexander secũ habebat, auxilio mittit, harum adventu pugna restituitur. Nec minus à Picinino, ac Picinini ducibus subsidia mittuntur, pluribus simul locis certamen initur, pugnaque pro equitum virtute, proque recentium equorum robore, vel adversa erat, vel prospera. Quod ubi Rex animadvertit, Vrsum cum globo lectissimorum equitum, quem ad pugnæ difficillima paraverat, aliasque atque alias post eum turmas procedere paulatim jubet. Quod hostis conspicatus, subducere se ac cedere sensim cœpit. Regius eò acrius equos promovet, hostemque jam cogitantem, qua se ratio-

Regius exercitus, victor.

ne aut

ne aut in castra reciperet, aut intra Trojæ mœnia magno impetu adoritur. Excepit hîc Gallus eques procurrentẽ Regium, ingentibus animis, additusque est Gallo Hercules Estensis magno cum equitum robore, lectaque virorum manu. Itaque nec viribus, nec animis primò cedunt. Stimulabat Gallũ animus insolens, ac natura ferox, manum verò Estensem Ducis sui præsentia, & quòd ille nihil prætermitteret quod strenui militis, aut fortissimi ducis esset: quippe qui, nunc voce, nunc præsentia, sæpe gladio, suis modò pluribus, interdum singulis adesset, vir & corporis viribus & animo magnus, atque excellens. Tandem relictis ab reliquo exercitu, suffossis, aut jugulatis equis circumventique ab Regijs, partim capiuntur, partim qui equo erant incolumi, cum Hercule Duce fugientes ad suos sẽ recipiunt: qui jam sub Trojæ muris in clivo constiterant, eos Regius insecutus eques cum esset, superiore è loco facilè dejicitur. Quo tempore Picininus acclivi loco, sub ipsam Troiæ portam, quæ ad Apenninum spectat, ordines de integro restituit, tumulumque qui est antè aream, præsidijs firmat. Adhæc equitibus turmatim pluribus locis dispositis milites cohortatur, uti pristinæ virtutis memores locum teneant, Regios tam iniquum in locum sine summa suorum clade minimè successuros. Si viri esse velint, acceptam ignominiam eo loco, eodem die, ipso illo penè momento aboliturus. Cuncta esse pòst tergum tuta, recentes equos, recenteis milites, urbẽ castraq; submministratura. Contrà Regias copias eò loci perductas esse, ut neq; explicare se à pugna, neq; recipere in castra, siti, laboræq; equis, virisque confectis, sine multa intermissione queant.

Picininus ad Trojæ portã pugnam instaurat.

Redintegratur igitur pugna Regio urgente, dum pertinacius iniquum in locum succedit, moxque adversario rursum propellente detruditur: multi tamen utrinque cadunt equi viriq;. Quod conspicatus Rex, vocatis ad se Principibus cũ in maximum adductam discrimen rem cerneret, quid potissimum sequendum censeant scisitatus: cum alij sensim recedendum censerent, quòd satis eo die, eo certamine actum iudicarent, alij in insidias veriti, artesq; Picinini, Regi seuti è pugna subduceret, persuadere conarentur. Ad ea ipse quando, inquit, dies hîc noster est, & nos fortunam hodiernam sequamur, macti virtute estote, quá me vadentem videritis, sequimini ducem. Tum præmissis qui explorarent, ne quæ post tumulos insidiæ essent positæ, concitato statim equo, cum lecta manu equitum per summum evadit tumulum. Procurrentem Ferdinandum suæ acies, signaq; sequuntur, atque omnium primæ turmæ aliquot recentes, quæ à pugna continuerant integrisq; viribus. Ea è re novus repente ardor equites invasit, ferro sibi viam quisque faciunt: nec turmatim iam, sed confusis ordinibus res geritur: nec tam gladijs Mars sævit, quàm propellentium equorũ pectoribus: hos incitabat, quòd partam iam victoriam eripi sibi è manibus indignabantur, illos ducis sui gloria, & multis bellis partum decus. Igitur dum acerrimè haud procul à porta, ac sub ipsis muris ab ijs, qui clivum tenebant, dimicatur, interim ab illis, qui in via paulo à porta longius collocati erant fuga fieri repente cæpta. Inde premente Rege, multisq; ex hostibus, & in ijs aliquot præfectis partim captis, partim equo detrubatis: qui tumulum tutabantur,

Ferdinandus cum suis deliberat.

Victoria Ferdinandi ad porta Troiæ.

tur, ipsi quoque deserto loco terga vertunt. Ibi undique à Regijs tanta facta impressio, eoqs incursum est impetu, ut versis equis hostes alij in castra secundum urbis raperentur fossas, alij ex equis in fossam dejecti, ab ijs, qui è muris pugnabant, manibus, scalis, funibus excepti subleuarentur. Ioannes, Piciniusq; magno tumultu intra portam admissi, quique cum ijs erant vix acceptis, porta ipsa repente clauditur; Regio ita urgente, ut quidam hostibus immixti urbem sint ingressi. Signa ab ijs qui propugnaculis constiterant excepta, intra muros cum trepidatione jaciuntur. Rex in fossam, quæ ad septentrionē est, equo invectus, ac fugientibus immixtus in castra hostium contendit, quem Alexander, cæterique quanquam diverso itinere subsequuntur. Vbi in castra perventum est, confestim nullo defendente capta, direptaq;. Qui è Regijs à prælio atque ab labore recentes erant, atque integris viribus, fugientem Lucerniam versus hostem insecuti, in ipsa fuga multos vulnerant, plures etiam capiunt. Rex ubi castra diripi, & iam nihil ultrà ex præscripto geri sensit, haud procùl à porta, quæ ad orientem spectat, signa in via constituit, eaque præsidio firmat, edicitq; nequo casu locum deserant. Interea victor miles totis campis vagatur, longiusq; fugientes ad multam etiam diem insecutus, atque in prædam versus, non ad signa redire, non ad ordines curat. Videres itaque alios proiectis armis, onustos sarcinis vix progredi, alios collatam unum in locum prædam inter se partiri, plurimos equestris decoris oblitos phaleratū præda æquum onerate, seque ante aggeres ipsos pedibus ire, & reste alia atq; alia iumenta,

Ferdinandi miles post victoria fit negligentior.

equosq; sarcinis impeditos trahere. Quin etiam ex ijs, qui in præsidio collocati fuerant, complures & ipsi in prædam intenti signa locumq; reliquerant. Quæ res hostèis quanquam fessos, & muris clausos, ad erumpendum invitavit. Egressi igitur portis, nullo tamen clamore edito, regios præda occupatos, ac sub sarcinis impeditos, de improviso adoriuntur, multosq; ante quàm hostes esse intelligantur, mentito etiam nomine capiunt, & iam liberius vagari incipiunt. Quod ubi Regi cognitum est, undique ad signa concurri imperat, multaq; per IOVIANUM PONTANUM, quem secum ducebat, ab ducibus peragēda curat. Ipse ut quenq; nactus erat, primò singulos, deinde plures, qua pugnam consertam videbat, immittit, donec aliquot ordinibus restitutis, iustæ pugnæ more dimicari cœpit. Itaque dum sustinere impetum hostis nequit, citatis equis in urbē regreditur. Stetēre dein Regij in acie, atque sub signis, donec præda omnis coacta, & Vrsariam versus tutum in locum delata. Inde sub vesperum in castra est reditum. Dies quæ insecuta est, quieti militum atque equorum data. Captivorum numerus recensitus, fuit aliquanto minor: quia captivorum alij, quòd capitalium rerum convicti essent, clàm dimissi ab amicis, aut cognatis fuerant: alij jurejurando parum servato, fidei; & datæ atque acceptæ, ut nunc in conflictu moris est, dextræ immemores Troiam profugerant. Ioannes Picininusq; maximo silento Troiā egressi, Luceriam noctu profugiunt. Deliberantem de obsidendā urbe Ferdinandum Troiani invitant, misso qui seq;, urbemq; dedituros polliceretur, ubi castra propius admovisset. Imperitabat urbi

Hostes ex urbe erumpunt.

Ioannes Picininusq; fugiunt Luceriam.

urbi Ioannes Coxa, qui quòd Nicolaum Episcopum indignius habuerat, Lombardorum familiæ invisior erat, cuius opes in civitate magnæ atque pollentes tunc erant. Castris igitur ad vineta positis, tumultu, sicuti convenerat, ab Lõbardis excitato, deditur Regi oppidum. Coxa cum in arcem cum paucis confugisset, desissus rebus suis, Alexãdro se, cui propter veterem consuetudinem plurimum fidebat, dedidit. Rex uno simul tempore & oppido potitus, & arce, oppidanos collaudat, Lombardos etiam muneribus donat. Coxam ad se ductum, multisq; ornatum laudibus, atque invitatum, ut manêre in patriâ vellet, dimittit: captivos, qui in castris erant, & in ijs quosdam, qui Ioannis è cognitione essent, liberos abire permittit: tum qui dedentem sese Fogiam accipiãt, mittit: arma, equosq; apud Troiam repertos, qui ab hoste capti fuerant, militibus suis restituendos curat. Rebusq; sic ad Troiam compositis, duobus castris ad Sãctum Severium profectus, cingit oppidum: quod quo minus statim oppugnaretur, hyemer prohibuit: postero tamen die deditionem fecit multatis civibus. Inde Rex ad Asculum retrò movens, urbem statim recipit: Candelamq; ex itinere oppugnatam diripit. Mox Asculo recepto ad Ausidum proficiscitur, eo consilio, uti Ioannem Caracciolum, qui Melfiæ Dux præerat, debellaret. Is quòd Andegavienſis factionis fractas res cerneret, nullumq; superesse Tarentino exercitum, quo tutari oppida remq; suam posset, se cum arcibus atque oppidis in Regis fidem permisit: quem ad se venientem Rex, benigneq; appellatũ monuit, uti fidei memor, quieta honestaq; consilia perversis, ac parum quietis anteponeret: postq;

Ioh. Coxa Troiæ præfectus.

Troia cum arce ipsa Ferdinando deditur.

Severium a Ferdinando cingitur. Diditur.

Item Asculũ Candelaq; que. Rex Aundã proficiscitur Ioh. Carracciolus Ferdinando se suaq; permittit.

postque aliquantum temporis mutuis ac gratis extractum sermonibus, juratum illum in verba, eodem die Melfiam remisit. Id oppidum montosis in Apuliæ locis positum gerendis bellis maximè opportunum est: quod à Gulielmo Ferribrachio Normannorum Duce conditum, Annales quidam tradunt, alij ab eo per vim captum. Quodque veri est similius, cognitâ opportunitate, illud ut arcem futuram adversus Græcos, qui Apuliam, Mesapiæq; tenebant oram, primùm à Gulielmo, inde à Drogo atque Humfredo, qui Gulielmo fratri successerant, postque à Roberto Viscardo & arce munitum, & mœnibus, quæ nuper ab hoc ipso Ioanne etiam promota sunt. Per eosdem dies aliquot in Hirpinis Castella recepta. Fama ingentis prælij brevi Regnum pervagata, omnium mentes terrore simul admiratione neque compleverat. Quocirca illustre Regis nomen esse, majorque in dies expectatio haberi, & quô victoria, eôdem quoque popularium favor inclinabat. Accedebat quòd per idem tempus à Federico Vibinate adversum Sigismundum Ariminensem feliciter dimicatum fuerat, ex qua dimicatione Sigismundus afflictis, prostratisque rebus suis, mari ad Tarentinum confugerat, opem ab illo imploraturus. At Rex quanquam his Tarentinum necessitatibus circumventum intelligit, tamen cum illius thesauros sciret esse integros, se verò tot bellis, tot calamitatibus exhaustum, ac militem suum mercenarium, maxima etiam è parte peregrinum reputat, timere militum transfugia, nec tam irritandum illum quàm leniendũ ducere, aut paucorum expugnatione oppidorum ita territandum, uti vetere exercitu restituto, no-

Molphia à Ferribrachio condita.

Axioma.

Federicus Vrbinas feliciter contra Sigismundũ Arimin. pugnat.

Ferdinandi prudentia.

vum

tum quoque è longinquo arcesseret: Senem, & quartana febri deterrima parte anni laborantem, minimè diu victurum. Adhęc Ioannem, Piciniumq; cum singulari prosequeretur odio, videndum etiam atque etiam esse, ne adductus necessitate Ioannes Antonius utrique conciliaretur. Hæc aliaque hujusmodi secum reputantem Regem, habentemque ad Ausidum æstiva, missi à Tarentino Legati adeunt de pace cum eo acturi. Quibus Rex auditis, Bartholomæum Rovarellam Cardinalem, qui Benevento Pontificis Legatus præerat, ad se accitum rogat, uti ducto secum Antonello Petrutio, epistolarum magistro, Ceremoniam proficiscatur, illic cum Tarentini oratoribus de pace pacisque conditionibus deliberaturus. Ipse interim quibus posset artibus, illum sibi conciliare studet. Ijsdem diebus Ennecus Gevara, Comes Arianensis, vir multis artibus, & in primis fide clarus, morbo correptus, diem obit. Igitur ubi de pacis conditionibus satis convenit, Legati ad Tarentinum redeunt, unaque Bartholomæus, & Antonellus cum ijs profecti, itemque Antonius Tricius, qui Francisci Mediolanensis Ducis apud Ferdinandum oratorem agebat, summa tamen conditionum Petrucio permissa. Agebat tunc Ioannes Antonius Vigilijs, quòd oppidum ad mare situm est. Ad eum Ioannes, Piciniusq; quotidie ab Trano ventitabant, ea enim urbs præter arcem Tarentino parebat. Quorum suasu penè commissum est, uti contra jus gentium legati violarentur. Quibus tamen à Ioanne Antonio comiter acceptis, benignèq; auditis, fœdus his conditionibus ictum est. Quod Deus Optimus Maximus benevortat, Ferdinando Regi & Ioanni

Tarentinus mittit Legatos de pace.

Ennecus Gevara moritur.

Iohan. Picininiq; animus perfidus.

Articuli pacis inter Ferdin. & Iohannem Antonium.

Ioanni Antonio Vrsino (sic uti convenit) sine fraude, sine dolo malo pax inter eos perpes esto. Quæ in duello antehac vi, dolóve, fraudéve acta, abacta, direptáque sunt, eorum nullæ utique expostulationes, nullæ judiciorũ actiones sunto. Quas urbeis, quæq; oppida, quosq; fines Ioannes Antonius Vrsinus sub Alphonso Rege tenuit, quoq; etiam imperio tenuit, sub Ferdinando etiam teneto, populisq; ita moderator. Queis legibus, queis olim conditionibus Ioãnes Antonius Vrsinus sub Alphonso Rege vixit, ollis legibus, ollis conditionibus sub Ferdinando Rege vivito. Eadẽ item in populis sub Ferdinando Regẽ, quę fuêre sub Alphonso, jura ei sunto, liberaq; potestas esto. Quaque potestate, quoq; jure militiæ magister Ioan. Antonius sub Alphonso Rege fuit, eodẽ jure, potestateq; sub Ferdinando magnus militię magister utitor, perfungitorq; aureumq; centũ millia magistratus hujus ergò quotannis Regio ex ærario, Regijsúe è vectigalibus dinumerata capito. Idem hicce Ioannes Antonius Vrsinum Tranũ urbẽ Ferdinãdo Regi, cum agro, finibusq; statim restituito, arcemque Salernitanam ad dictam diem resignato. Ioannem Andegavien sem, Iacobumq; Piccininum intra dies quadraginta Apulia finibusq; ejus uti facessant, Ioannes Antonius cogito: ollisque néve clàm, néve palàm, auro, argento, ære, néve alio auxilij genere subvenito, néve utriq; præsidiator. Rex fidem eis publicam, qua tutò abire finibus hisce liceat, dato. Terra, marique abeundi jusque fasq; pro arbitrio ollis esto. Si quas urbeis quosúe regulos Ferdinandus duello petet, nullis copijs, nulla pecunia, nullo auxilij genere, clàmve palámve Ioannes Antonius eis suppetias afferto,

Tranum Ferdinando defertur.

offerto, néve cõsilio, néve opera adjutato. Debellãdi quos volet, quandoq; volet libera potestas Regi esto. Hęcce ollis fœdera perpetuò manento, quę inter eos sic convenere, uti volens, libensq; uterq; egerit, fecerítq;, promiserítq; sine dolo, sine fraude, bona fide, conceptis verbis. Deumq; uterq; testem supremũ laudanto. Pace facta, rebusq; cum Tarentino cõpositis, Ferdinandus ab Aufido movens, atque in fines Daunorum profectus, Ferentanos versus ad amnem Frentonem castra posuit. Advenienti Lesinates, Serrani, Precinenses q;, capto etiam præsidio, portas aperuere. Quorũ exemplum finitimo etiam Castella secuta sunt. Inde Montorium profectus Rex, confestim illud recipit: arx etiam paucis pòst diebus dedita. Hinc castris ad Sanctum Iulianum admotis, quin præsidio erant, cum munitiones erigi, tormentaq; diruendis muris admoveri cernerent paucis postquã obsideri cœperant diebus, deditionem fecêre. Iisdem diebus inclinante autumno, tanti cœlo hymbres fusi, uti corruptis quæ in agris erant, non esset unde pabulum equis subministraretur: nec gregarius castrensis pati labores amplius vellet, recusare jam militiam, incusare Regem, palamque detrectare imperia ipsi etiam equites gravari, rarique ad signa atque ordines convenire: increpare duces, queri tabernacula jam absumpta tempestatibus, frigoribus, fameque confectos equos, diurnis nocturnisque laboribus non corpora, non animos ultra satis esse: quid demum hostes aliud optare, aut quærere, quàm fame eos, quàm tempestatibus absumi? Quibus Rex clamoribus permotus, decrevit in Samnium regredi, ubi mitius cœlum esset, ac Regio fru-

Ferdinandus ad Frentonẽ castra posuit.

Multæ urbes se Ferdinandi fidei permittunt.

S. Iulianum deditur.

Murmur exercitus Ferdinandi.

Rex in Samnium regreditur.

stramentis, pabuloq; abundaret. Quò cum perveniſſet, aliquot dierum quietem militi conceſſit, dum interim tormenta ex Apulia veherentur: quibus ſubvectandis vix boves ſumentaq; ſolo ob pluvias ſubſidente ſuffecerant. Hæc inter in caſtris tumultuatum eſt, levem ob cauſam inter Regium Sfortianumq; peditem exorta contentione, brevi tamen tumultus ſedatus, quanquam non ſine gravi Regis atque Alexandri diſcrimine, dum inter tela, baliſtasq, uterque verſatur. Tormentis comparatis, Ferdinandus animo agitans, qua potiſſimum ratione antequā in Campaniam in hyberna concederet, Nicolaum Campibaſſanum Comitem aut ad deditionem compelleret, aut eò redigeret uti Vere adveniente, omni eum exuere dominatu poſſet, Pontem oppidum, cui, uti ego arbitror, à conditore Landulfo nomē eſt, oppugnare decrevit. Quod veritus Nicolaus, magno antè præſidio firmaverat. Quo tamen Regis conatus fruſtraretur, inducias petere ab eo cœpit, quaſi agere interim de deditione vellet. At Rex cognito Nicolai conſilio, eo acrius expugnando oppidi intentus erat, quod ab ijs qui in præſidio erant, ſummis contrà viribus defendebatur. Dejectis igitur opportuno loco muris, cum oppugnatio pararetur, præſidij præfectus diffidens tolerari poſſe impetum, agere de deditione cœpit. Cæterùm noctu ab vigilijs ijsque qui in ſtatione erant, ad arma concurſum cum eſſet, ratis nocturnam à præfecto parari fugam, conſerta pro muris pugna, oppidum tumultuario prælio capitur: quod ſtatim direptum atque incenſum eſt. Inde Rex movens in Cerretano primùm, deinde in Teleſino, atque Calatino caſtris poſitis, aliquot

Tumultus alius in caſtris Ferdinandi.

Ferdin. conſilia contra Nicol. Campivaſſum.

Pons oppidum occupatur a Ferdinando.

quot ex itinere castellis receptus, antequàm in hyberna concederet, Pontem Lateronem (id castellum trans Vulturnum amnem, circiter sex millibus passuum ab Capua abest, sub montem positum) oppugnare constituit. Igitur admotis tormentis, quantum loci patiebatur iniquitas, binis illud castris circunsidet: quod penè undique altissimis rupibus circunciſum, naturalique fossa munitum, unum tantùm, quà porta est, aditum, eumq; haud quaquam latum habet. Portæ quadrata imminebat turris, qua diruta, cum spes esset per eius ruinam potiundi castelli, Rex eam quassari æneis tormentis jubet. Quod animadvertentes qui in præsidio erant, ne procumberet exterius, funibus machinisq; prohibere conabantur. Interim quotidianæ ab eis eruptiones fieri, neq; se muris continere. Idq; eo audacius facere, quòd propter rupes, convallesq; quæ fossarum in modum è monte producebantur: neque claudi undiq; à Regijs poterant, nec omnino prohiberi, quo minus noctu præsertim per sylvas, & confragosa loca recentes milites, novaque quæ ab Martiano mittebantur præsidia, acciperent. Cui rei magno etiam adiumento erat, quòd propter brumam quamlongissimæ noctes erant. Fruſtra igitur aliquot diebus consumptis, potiundique castelli pluribus artibus in cassum tentatis, cum etiã equi viriq; diutius ferre cœli inclementiam haud possent, Sfortianusq; præcipuè miles militiam sic detractaret, uti neque precibus, neque minis retineri in castris ultrà posset: satius visum est Regi obsidionem relinquere, quàm, tumultuante suo, hostem ad erumpendum invitare. Cum satis etiam exploratum esset Martianum magnam pe-

Pontem Lateronem Rex oppugnat.

Ferdinandus obsidionem deserit.

ditum magnum cogere : qua coacta, verendum erat, ne occupato ab hoste monte, qui non satis commodè teneri ab præsidiarijs posset, in minora castra, quæ trans convallem sub montem posita erant, irrumperetur. Huc accedebat, quòd Ioannes Piciniusq; qui post ictum cum Tarentino fœdus, in Ferentanos, Marrucinosq; longa navi ad Caldoras confugerant, ubi pugnæ reliquias colligebant, arcessiti à Martiano fuerant. Qui ne aut illum frustrarentur, aut bellum quod in Marsis, Pelignisq;, Rogerione authore, renovare parabant, prætermitterent, huiusmodi consilium inisse (quanquam falsò) dicebantur, uti Picininus diurnis, nocturnisq; itineribus ad Martianum contenderet, Ioannes in Pelignis remaneret ad bellum, quod animo agitabat, instaurandum. His difficultatibus circumventus Rex, obsidionem dimisit. Verùm cum fama esset hostem adventare, machinis Capuam perlatis, ipse sub montem Gallianum metatus castra, expectare hostem decrevit. Tandem cum satis exploratum haberet hostem se Theano, Castellisq; finitimis continere, circiter Idibus Decembris Capuam concessit, distributisque per hyberna militibus, paulo pòst Neapolim proficiscitur. At in ea parte Samnij, quod hodie Molisium dicitur, & Pelignis Ferentanisq; ab Alphonso, & Inico Davalis multa castella aut per deditionem recuperata, aut per vim expugnata sunt, quædam etiam incensa. Caldoras (dum multis artibus ad certamen invitant) nunquam apertis in campis indipisci potuêre. Extremo anni recepto Sangri castello, arcem circumsessam tandem capiunt, suosq; in hybernis collocant. Per idem tempus Andega-

Molisium.

Sangri.

vien-

vienſium partium ſtudioſi ; cum Ferdinandi res ſuperiores cernerent , viribus diffiſi ſuis , quòd Pium Pontificem nullis ab Rege artibus alienare poterant , Romæ inducias poſtulabant. Duos Principes inter ſe de Regno contendêre, utrumque Pontificiæ Maieſtatis obſervantiſſimum : decere Pontificem Romanum , Rectorem orbis , Patrem omnium , mediam perſonam induere : indignum ſe , indignum collegio , quod ſacroſanctum habeatur facere , quòd privatam Ferdinandi cauſam adverſus Ioannem armis defendendam ſuſceperit. : quòd Gallorum Regem, Galliæq; totius regulos de Romana Eccleſia benemeritos provocaverit in iram , odium , inobedientiam : exhauſtum Eccleſiæ ærarium , dum bellum minimè neceſſarium ſuſcipitur : Flaminiam atque Sabinam bellis involutam , tot oppida direpta , in ipſa etiam urbe trepidatum , & penè auditos equorum hinnitus , dum Latium diripitur , Dum agros Vrbi proximos Picinini eques populabundus vexat , vaſtatque. Hæc aliaq; diſſerentes Pontificis animum uti defaciundis inducijs cogitaret , impulerant. Convenerant Romæ undique ad Pontificem Legati , resque tum in Senatu agitata , tum apud Cardinales , quibus demandatum hoc erat, tractaque diutius in contentionem venerat , dum Pontificis animus huc atque illuc incertus rapitur. Tandem literis Regis confirmatus , quòd dum de inducijs agit , dum à ſuſcepto bello retrahendi ſui ſpeciem exibet , partam iam victoriam è manibus eripiat. Populos , regulosq; ; qui proſtratis Ioannis rebus redire ad officium cogitaſſent , qui de ſe dedendis Oratores miſiſſent,

Andegavienſium partium ſtudioſi Romæ inducias poſtulant.

Ferdinandus diſſuadet Inducias.

cunctari jam, & deditionem non modò differre, verùmetiàm recusare. Nec tantum sibi Pontificis nomen, copias, opes, in eum usque diem contulisse ad victoriam, quantum nunc detrimenti afferat induciarum mentio: & tot jam dies ipso audiente, agitata Romæ causa. Quid autem rationis esse, cur fervēte bello, rebus adversis, victoria ad hostem inclinante, tantum animi, tantum roboris præ se tulerit, & in propulsandis bellis, & inferendis, nunc hoste castris exuto, Regno majore è parte in potestatem redacto, recuperata jam Flaminia, Sigismundi rebus attritis, Latio, Sabinaq; pulsis hostibus: ubi victor, fortuna ubique aspirante, non animum modò demiserit, sed hostem jam desperatis rebus suis, cogitantem regno cedere, ad bellum instaurandum invitet, hortetur, trahat? Veterem igitur animi firmitatem retineat, "nec belli exitum, id est, victoriam, qui finis est "belli, elabi è manibus patiatur. His Pius literis permotus, cum etiam intelligeret Franciscū Sfortiam in proposito persistere, confirmato tandem animo, indutias excluſit, antè tamen in hanc oratione sententiā habita. Si memores esse homines "beneficiorum velint, & præsentem Ecclesiæ Romanæ statum considerare, haud vereor Cardinales, quin & cæteri mortales, & vos ipsi me cum "primis à belli crimine, quod non tam volentes suscepimus, quàm inviti propulsavimus, liberetis. "Nam & ea in hanc sedem Alphonsi Regis extant "beneficia, ut neq; Pontifex Romanus, neq; Sanctus hic Senatus filij ejus obliviſci, sine maximæ "infamiæ nota queat: & Apostolicæ sedis ea magnitudo est atque autoritas, uti insultantem in Regno nobis tributario Gallum pati minimè debeat,

Oratio Pij Pontificis.

beat, seque otiosam Regni cladum spectatricem » præbere. An quæso, cujus patris munus est ac » beneficium uti Picenum omne, fertilissimumq; » ac frequentissimum Italiæ agrum in pace possidere- » remus, Regnum ejus ad alias quàm filij manus » transire ingrati permittemus? Quasi non siquid » honestum, siquid jus, gratitudoque apud vos va- » let, me & nolentem impellere, & cunctantem » excitare ad defendendum Regem bene meritum, » ad propulsandam ab eo injuriam deberetis: à qua » inferenda ij nimirum quorum tam studiosi estis, » continuissent, si qua reverentia in Pontificem Ma- » ximum, si quis erga sedem Apostolicam cultus, » aut erga Deum metus eorum animis insedisset. » An non cum Mantuæ ageremus, abundè & Ioã- » ni, & Renato, & ipsi Gallorum Regi, quorum o- » ratores apud nos agebant, declaravimus: nec pas- » suros nos Regnum nobis tributarium invadi, pa- » cemque Italiæ ab Gallis turbari: nec fœdus cum » Alphonso ictum, in quo Ferdinandus filius se- » cundum tenuisset locum, violaturos, aut pericli- » tantem deserturos filium ejus, qui labantem jam, » non modò nõ deserviſſet Ecclesiam, sed ferro ar- » matus, in acie, pro tuenda ejus dignitate stetis- » set, seque, copiasque suas, & facultates universas » pro illius salute, bellorũ periculis obtulisset? Hic » mihi quisquam Gallorum religionem, aut mo- » destum Ioannis animum nominabit? Audivimus » Cardinales, audivimus populantium agros no- » stros militum clamores. His oculis, his inquam, » oculis hausimus vibratos in perniciem nostram, » & Romanæ excidium sedis gladios. Quod ni è » Senensi agro, è patrio solo, ubi agebamus, abire, » maturassemus, & Romam diurnis, nocturnisq; »

"itineribus contendissemus, nec Roma nunc nostra
"esset, nec Senatum hunc ipsi haberemus: sederet
"Pontificio in solio Picininus, discursaret per ur-
"bem violentus & rapax miles: veterum ornatus
"Pontificum, & quibus Deo Optimo Maximo sa-
"cræ res fieri consuerunt, eos inquam ornatus, &
"Petri Pauliq́ue insignia raptaret per urbem An-
"degavienſis gregarius: argentea vascula, loculosq;
"illos aureos, quibus Deo ministratur, quibus san-
"ctorum reliquiæ virorum tanta cum hominum
"veneratione servantur, eques in balteos conversos
"ac phaleras portasset in aciem, cæde, ac sanguine
"fœdaturus. Dicam interum, ecquisquã aut Ioan-
"nis moderationem, aut religiosos Gallorum ani-
"mos nominabit? Timuit Pontifex Romanus per
"agros suos inter faciens, Andegavienſium grassa-
"torum vim, atque occultas insidias: timuit nefa-
"rio Picinini sicario, ne præbiturus esset iugulũ in
"Divorũ & Petri & Pauli templo, in augusta hac
"sede, atque in ijs ædibus, è quibus tot sanctissi-
"morum Pontificum animæ ad cœlum migravere,
"non securus, non tutus, non vitæ suæ satis fidens.
"Hæc est Lotaringij Ducis summa moderantia, hęc
"Galliæ hominum religio, & apud gentes tam diu
"probata pietas? Non igitur volentes, aut bellorum
"cupidi arma sumpsimus, quippe qui privati dum
"essemus, pacem semper coluimus: ac dum Augu-
"storum tractaremus negotia, ad hanc in primis
"illorum invitabamus animos. Sed ut qui Roma-
"næ tum Ecclesię dignitati consuleremus, tum pro-
"vocati, & in ipsis prope penetralibus parum tuti
"coacti, invitique, dum alia ratione rebus nostris
"nequimus consulere, expediri arma iusserimus.
"Videlicet nũc primũ Iacobus hîc Picininus Eccle-

siam

siam Romanam vexavit: aut vos memoria parum tenetis, dum quieta Italia, fœdere publico, è cõmuni Italiæ consensu omnium animis, sententijsque percusso, Cisalpina movens Gallia, tumultuosissimo exercitu, Callistum Pontificem, agentem in ocio, ac pacis perfruentem bonis, nihil etiam minus quàm bellum timentem invasit, perculit, ex improviso adortus est. Petat nunc igitur Lotaringius Dux inducias, qui tot annorum pacem ambitione præceps turbaverit sua. Detur Picinino tempus ad arma colligenda, quibus tertiò in Pontificem Romanum majoribus copijs, infestioribus militum animis insurgat. Induat Pius Pontifex mediam personam, qui penè spoliatus Pontificatu inops, erransque aliorum opem quærere est coactus. Non privatam igitur Ferdinandi causam defendendam suscepimus, quanquam ut suscipere deberemus, jus honestasque & Apostolicæ sedis dignitas postulabant: sed nostram, sed vestram, qui in hoc consessu adestis, sed Romanę Ecclesię causam & suscepimus, & suscepisse lætamur. Nec provocemus Gallos in odium, nec ad bellum non necessarium exhauriamus Ecclesiæ ærarium. Scilicet non suscipit necessariò bellum, qui domo sua suis è laribus propè pulsus est? Iactat pecuniam, thesauros dissipat, qui direptiones, cædes, incendia prohibere ab suis Parat? provocat Gallos, qui in Italia in sedibus suis, suoque contentus quiescere securus nequit? O consilia, ô artes. Per ego Deum Opt. Max. perque urbis ac templi hujus venerabiles tumulos, atque aras oro, obtestorq;, ne partiũ studijs victi, perperã consulatis, néve dum alteri factionũ favetis, obliti loci hujus, ac justi, honestiq; immemores

facti, parum honesta consilia, præter vestram, Senatusque Romani dignitatem sequamini. Me sat scio, dignitatem Pontificis, & huius augustæ sedis maiestatem retenturum, & quod semel cœpi pium, honestumque consilium secuturum. Atque uti Deo autore bellum suscepi, eodem quoque adiutore, & administraturum spero, & confecturum è sententia confido. Dum Romæ frustra de inducijs agitur, interea Picininus, reliquijs exercitus collectis, adversus Ioannam Celanam novum bellum aggreditur. Hæc mortuo Leonello marito, duobus ex eo susceptis liberis, quòd Celanensis Comitatus dotalis esset, ipsa subjectos populos pro arbitrio moderabatur. Nam & popularibus propter generis antiquitatem erat acceptior, & Rogerius natu major, eius aut ingenij, aut ætatis non erat, cui tutò rerum moderatio permitti posset. Quòd ille ægerrimè ferens, parteisque Andegaviensis secutus, Picinino adhæserat. Quo autore Picininus Gallianum ubi Ioanna cum antiquis se thesauris tuebatur, circunsedit castelloque potitus, apparatum omnem ad arcem oppugnandum convertit, æneisque tormentis die ac noctu quatit. Ioanna quo erat animo, quos in arce secum habebat, hortantur, uti fidei ac virtutis memores, obsidionem quamfortissimé ferrent, esse in Pelignis, Marruccinisq; Regios exercitus, Regios præfectos: sat se certùm habere, brevi eos subsidio venturos. Igitur dum offirmatis animis hosti acriter oppugnanti resistitur, dum Regij præfecti tardius se ex hybernis movent, & Picininus plurimo deditatu locorum angustias occupat, quassatis, ac partim solo æquatis muris arx capitur. Splendissima Leonelli suppellex, ac

Picininus cõtra Calanam novum bellum oritur.

Gallianum a Picinino obsidetur.

Occupatur Gallianum.

tot

tot proavorum veteres thesauri direpti, nullum in egregiam fœminam misericordis animi officium à Picinino tributum, nullum à filio pietatis meritum, Matrona paulo antè plurimis ornata bonis, rerum humanarum exemplum, captiva trahitur fortunæ matris filio insultante. Ea tempestate fuêre, qui crederent Matthæum præfectum, quòd egregium ducem, veterem amicum pati nollet, sordescere, dum anni tempus causatur, dum segnius consultò agit, Picinini incœptis locum dediſſe. Hac præda viribus auctus Picininus, exercituque ex parte refecto, quanquam hyems premebat, tamen quòd occasione utendum duceret, Sulmonem circunsidere decrevit, ratus antequàm subveniri à Rege, propter anni tempus posset, agro se atque urbe potiturum, quam sciret extrema rei frumentariæ inopia laborare. Eius autem obsidendæ ratio hæc placuit, uti dispositis per finitima castella militibus, quæ cuncta Andegavienſium erant partium, ne frumentum importari in urbem posset, prohiberetur. Idque quo facilius fieret in via militari, qua Populum, atque ad Aterni pontem itur, munitionem ex aggeribus, ducta etiam fossa ab æde Tarentini ad ripas fluminis ædificari summa celeritate iussit, præsidiumquequantum satis visum est imposuit. Ipse Pentimæ, Ioannes Pratulæ, Pacentri Restainus, & Ioannes Antonius Caldoræ agebant. Atq; hac potissimum ratione urbem, quanquam in plano sitam, undique tamen montibus clausam, circunsidebant. Cum igitur indies arctius à Picinino premeretur, Matthæusq; ac Robertus, cum & ipsi tentassent sæpius irruptis munitionibus, commeatum eò immittere, frustrati incœpto, ad

Sulmo à Picinino obsidetur.

hoc tandem consilium conversi sunt, ut nunc Populi, nunc Caramanici in hybernis agentes, per montem, qui longò admodum, ac perpetuò tractu interiacet, quâ maximè invius ipse ac confragosus esset, noctu per homines opportunos, ac locorum peritos, humeris illigatos sacculos frumenti plenos præruptissimos per aditus quâ minimè hostes suspicari possent, Sulmonem clàm importãdos maximo silentio curarent. Quod dies complures diligẽtissimè curatum cum esset, nixq; interdũ esset tanta, ut superari mons pluribus minimè diebus posset, plebesq; fame acrius premeretur, ducenti numero cives gravius fame pressi, in ijsq, quidam etiam mercede conducti per loca illa hostibus hactenus incognita perrupêre Caramanicum. Hic igitur numerus hosti cum esset de vestigijs compertus, dispositis insidijs ad unum redeuntes omnes capti, ductique ante urbis muros Picinini iussu, qui exteri essent, atque conducti pretio iugis suspensi sunt, qui cives Pacentri in custodijs habiti. Tum verò civitas victam omnino se, atque expugnatam fateri nihil ultrà sperandum esse, nihil è Campania, nihil ab Rege propter occupatos à nivibus, atque hostium custodijs aditus, nihil ab Matthæo, Robertoq; propter observatos montis anfractus universos expectandum præsidij ducere. Ira, metus, fames, viros, mulieres, senes, adolescentes, æquè omnes denique vexatos malè habebat: eoque perducta res erat, uti in prælium persæpe prodirent, quo confossis hostium equis, cadaveribus eorum potirentur quorum visceribus famem temperarent. Quin etiam exenteratis illis subducebant eorum ex intestinis quod inesset aut hordei, aut tritici,

Commeatus Sulmoni immitti nequit.

Fames Sulmonenſium.

tritici, aut ijs commixti pabuli. Itaque plurimos iam dies, nunc sola carne fœdissimorum etiam animalium, nunc nuce, glande, canabe, parcè distributimque dispartitis, fame tolerata, plebeijs etiam aliquot teterrima fame absumptis, septimo tandem mense urbs Picinino deditur. Ea dedita sævitum est in aliquot cives propter factionem, intestinaq; odia Quadriariorum familiæ inter se, ac Merlinorum. Potitus igitur urbe Picininus (nam Ioannes communi è consilio in Campaniam, atque ad Martianum venerat, veritus ne is Regi conciliaretur) reficiendis copijs omni studio intentus, ubi aliquot restituisset turmas, quòd iam matureſcerent in agris segetes, militibus egredi ex hybernis iussis, in Ferentanorum finis castra contulit.

Sulmo deditur.

Picininus in Ferentanos movet.

LIBRI QVARTI FINIS.

IOANNIS

IOANNIS IOVIANI PONTANI RERVM SVO TEMPORE GESTARVM

LIBER QVINTVS.

Leborij capi.

AT Rex persoluto equiti stipendio, jussoque eo ad constitutam diem sub signis convenire, cum paucis Leborios profectus in campos, collocatisque tabernaculis ad Annechini Pontem, quæ Campani nunc agri pars, Gallica appellatione Mansio Rosarum dicitur, dum eques instructus convenit, peditem scribit. Interim etiam dum segetes matureſcunt, explorat undique Martiani consilia, qui se Albanum intra agrum, Massicosque munierat montes: quibusque maximè artibus Sueſſana intra culta, vicosque irrumperet, animo solicitus agitat. Erant duo omninò aditus, alter confragoso itinere, ac maximè angusto, præruptis rupibus, cui Cascano est nomē: qui locus & multitudinè lectissimorum peditum, quorum erat Martiano copia, & aggere turribusque ad portam substructis præmunitus, spem eripiebat inter tota munimenta, acerrimosque defensores ferro viam aperiendi. Alter erat aditus Sinueſſanas ad balneas,

Ferdinandi Martiani cōsilia explorat.

Sinueſſanæ Balneæ.

balneas, secundum mare, & ipse fossa propugnatoribusque egregiè instructus. Nam ad mare quadrata è lapide turris in altum protendebatur, & in medio tractu Massicos versus mõtes, loco paulò editiore in arcis formam, etiam structitio è lapide erectæ turres erant, quas inter ac declinanteis radices montis modicus procurrebat tractus à sinistra. Maritimam verò inter turrim à dextra, aggeres ducti horrebant, munitionesq; turritæ cum fossis, frequentibus etiam sclopetis, colubrinisque instructæ, multisque & strenuis munitæ defensoribus. Summo autem in monte turris item è lapide, veterique surgebat structura, quæ & aditus quosdam per se etiam difficiles, atque arduos tuebatur, & ex altissima despectabat specula subiectos campos ac maria. Qua capta, superiore è loco pediti dabatur ingressus intra munitiones, opportunitasque invadendi à tergo propugnatores. Cæterùm res difficilior apparebat, quòd specula ipse neque carebat custodibus, aut præsidio, & equitatus opportunis in locis à Martiano dispositus discursans patẽtis agros tutabatur, occurrebatque repentinis casibus. Hìc igitur delectus est locus in planitiem irrumpendi. Rex verò quo hoc ipsum consilium hostem lateret, motis è Rosarum Mansione castris, ad Savonem profectus, metatur secundum amnis ripas, circiter duobus passuum millibus à Turri Francolisia, ubi cõcubus aliquot castra habuit sub speciem vastandi agri, atque colligendarum segetum, præ se etiam ferens Cascani sibi esse saltus consilium invadendi, diruendæque munitionis. Qua è re Martianus quanquam timebat etiam Sinuessanæ munitioni, vim tamen omnem peditum illuc convertit, equitatumque

Ferd. Savonẽ proficiscitur.

tatumque propius admovit. Ipse verò Suessæ agere, ac nunc his, nunc illis sese locis ostendere, prospicere munitionibus, multa per præfectos administrare, exploratores plurimos huc illuc dimittere, nequid à tergo, latereúe per Lyrim amnem, oraniquc maritimam repentini ab hoste accidat, néve per Theanēses, aut Gallutianos saltus, Taurumúe montem vis aliqua ex occulto inferatur, cavere, procurare, avertere, summo studio die, noctuque intendere, agrestes, coloni, villici uti faciendis messibus, comportandoq; in urbem frumento dent operam, imperare, ac festinari jubere, nullumque discrimen festi, profestíve diei haberi permittere, nihil denique vacui à labore, officijsque, colonis, militibusq; labi sinere. Cum Ioanne simul, qui eò se è Marsis contulerat, multa etiam agitare. Illud verò cum primis vereri, ne Federicus Vrbinâs, néve Vrsinus Neapolion, qui jussu Pontificis in Soranum Arpinatemq; è Sabino bellum transtulerant, per Casinatem à tergo agrum invaderent. Quod tamen sæpius per literas, nunciosque rogati à Rege facere recusarunt, Pontificis imperiū causati, dum Pius sibi statuit, Romanæq; Ecclesiæ, non Ferdinando Regi Celanensem, Soranum, Arpinatemq; simul agrum ab hoste vendicare. Quo factum est, uti Pons Curvus, opportunum Casinatis agri oppidum, atque ad Lyris amnis ripam positum, ab Ecclesia hodie quoque teneatur. Nam Ferdinandus quo Celanensem revendicaret, Mariam è concubina filiam Antonio, Pij sororis filio uxorem dedit, ijs conditionibus, uti Celanensis Comitatus Antonio, Mariæque dotis traderetur nomine, viveréteq; Antonius, liberiq; ejus quo antè jure Celanēses Comites

Pius Papa suis rebus studet.

Comites Neapolitanis sub Regibus vixerant. Atq; inde mortuo Pio, cum successisset Sixtus, collocata Catharina Martiani filia, Antonio Ruerio Sixti sorores filio (nam capto Martiano filiarum ejus viris collocandarum) curam Rex susceperat) Soranum, Arpinatemq; agrum ab Federico, Neapolioneq; recuperatum, sibi, Regnóq; Neapolitano restituendum cavit, dotis nomine Catarinę atq; Antonio, Pontifice volente, traditũ. Rex igitur communicatis cum Roberto Calatino consilijs, cujus forti fideliq; opera multum utebatur, jubet illum intempesta nocte, magno silentio, egressum castris, quatuor cum turmis equitũ, aliquotq; peditum cohortibus superare Massicũ saltum, turrimque occupare speculatoriam. Ille impigrè pulso præsidio, quod saltum tuebatur, perculsisq; multitudine displodentium sclopetariorum turris custodibus, eaque statim dedita, summum occupat montem, quo è loco facilis erat pediti in planum ac post munitiones descensus. Rex accepto ab Roberto nuncio, instructo agmine cum universis copijs ad munitiones contendit: quò cum pervenisset, dum interim ducum exquirit sententias, scitatúrq; quid quisque agendum censeat, Anechinus Morimilis, strenuus, ac multis vir exercitatus bellis, relictum inter munitiones medias ad turreis, callem ad usum emittendorum peditum conspicatus, adacto summo cum discrimine per callem equo, subsequenteq; cui ipse præerat, equitum turma, fugato præsidio, quod post munitiones excubabat, ali quanto longius planitiem versus progreditur: ibique tantisper prospectans stetit, dum Regem de ijs quæ acta erant, certiorem faciẽ, expectatque suppetias mitti. Cæterùm

Robertus Calatinus.

Anechinus Morimilis.

non

non expectato Regis iussu, magnum tum peditum, tum equitum numerus eundem insistentium callem, qui attritu ungularum factus erat aliquanto habilior, trans munitiones irrumpit, iungiturque Anechino. Ille se viribus ubi ijs auctum sensit, aliosque atque alios subsequi intelligit, ulterius progressus, conspicatur Martianum pluribus cum turmis venientem subsidio suis, magnóque ferri impetu. Itaque cohortatus suos, factúsque illi obviam, impressionem eius primò fortissimè excipit, dein viribus usus, facilè eum atque confestim repulit, & virtute equitum, & militum multitudine subinde ingruentium: versumque in fugam, parum abfuit, quo minus Regius eques inter frutices illum, viarumque anfractus interciperet. Missæ igitur à Ferdinando complures auxilio turmæ ad Suessanos usque clivos infectatæ fugientes sunt. Interea ad munitiones accerrimè pugnabatur, quibus magno impetu captis totus ferè immissus est exercitus. Dū autem maritima oppugnatur turris, fitque inter pugnantes de deditione mentio, explosa colubrina ab illis qui turres defensitabant medias, præfectus, maritimæ, qui de dedenda turre agebat, colubrinaria pila traijcitur, cuius casu turbati reliqui, qui in propugnaculis erant, ac perculsi metu sese dedidire. Tum verò magnæ excursiones Albanos per agros factæ, multi mortales occupati messibus, passim in campis capti cum bubus, iumentis, equis, pecorisq; ingens vis abacta. Quod Regi ubi nunciatum est, missis confestim qui equites revocent, jubet universos in castra regredi. Multa enim cum supra opinionem successisset, & dolos verebatur, & consilij incertus erat.

Martianus Anechino occurrit.

Victoriæ Ferdinandi.

Dia

Die quæ insecuta est, dirutis munitionibus, exercitus immissus est cum impedimentis, castráque secundum Lyrim in pratis posita, eoq; tormenta maturè convectari iussa, ponsq; è scaphis, atque interiectis tabulis super Lyrim stratus. Interim mediarum turrium præfectus desperatis auxilijs, suæq; ac suorum saluti parum fidens, si tormenta propius admota essent, deditur his conditionibus, uti liberum cum vestimentis, ijsq; qui cum eo essent abire Suessam liceat: Rex igitur, quo hostem ad inopiam ac famem redigeret, diebus singulis, producta maxima copiarum parte, convocatis frumentariam ad prædam finitimis, agros vastabat, atq; exectas segetes, frumentumq; comportari in castra, tutosq; ad locos injungebat, summa cura per solertes atque idoneos viros huic rei adhibita. Perlatis itaque in castra tormentis, decrevit Rex arcem, quæ trans Lyrim à Martiano tenebatur, expugnare. Itaque concussis aliquot ictibus eius muris, non multos pòst dies facta à præfecto deditione, arx recepta est. Per eosdem dies Neapoliõ ad Regem in castra venit, communicatisque simul consilijs, confestim ad exercitum in Arpinatem redijt. Tumultuatum est etiã in castris ad Falciculam. Id signum est gregariorum militum, dum ad arma adversus ducẽ concurrunt. Nam in unum omnes locum armati ad id nomen conveniunt, ducésque sibi suo exordine ac numero statuunt. Neque etiam raro aut duces ipsos exercitus in medio belli ardore, deserunt, aut forum rerum venalium diripiunt nonnunquam etiam ducum ipsorum tabernacula. Tumultis huius ea fuit causa, quòd gregarius propter rem furto subreptam, à prætore, qui nunc

Rex arcem trans Lyrim expugnare cogitat.

Falcicula.

Tumultus in castris Ferdinandi causa.

magister castrorum dicitur, Gallico autem verbo Marescallus, ad suspendium trahebatur: quod ægrè multitudo cum ferret, repentè gregarij rei amicus cœpit conclamare Falciculam. Ibi è vestigio gregariorum undiq; nimbus convolat, parùmque abest tumultuatio à direptione tabernaculorum. Rex tamen facilè post primum impetum, instructo statim equitatu, repressit tumultuantes, ac bonis verbis delinitos, ut ad tabernacula sedatis redirent animis suasit, condonata reo venia. Spoliatis igitur campis, omnibùsque fortunis exutis agris, decrevit Rex expugnare Montis Draconis Roccam. Id oppidum ad Massicorum exitum montium quâ in mare atque ad meridiem spectat, editissimo in vertice situm, Falernos, Stellateisq; dispectat agros. Ad eius autem montis latus, quâ in mare vergit, vestigia extant veteris oppidi Petrini: cuius è ruinis, quod nunc est in vertice constitutum oppidum, traxisse originem, sunt qui arbitrentur. Ad alterum verò latus, quod Solis prospectat ortum, famulum existit Marci Euangelistæ. Post cuius aram hiatum esse subterraneum indigenæ affirmant: in quem ubi paulum modò descenderis, ad intimum ipsum montem specus panditur, ingens ipsa, ac nunc latis, modò angustis anfractibus vasta, & horrens: quòd qui ingressi quandoque fuerant, nunquam post id reversi, quòd à dracone antri custode, tetro primùm exanimati afflatu, mox etiá devorentur. Atque ob hanc ipsam causam de dracone nomen monti est inditum. Referebat Philippus notarius, loci eius incola, vir summa fide, ac multo rerum usu, mihíque perfamiliaris, hiatum illum superiecto saxo occlusum olim

Rocca Montis Draconis.

Petrinum.

Vide mons Draconis, nomen sortitus sit.

iussu

iussu Iacobi Sānazarij Neapolitani, Viri Patritij, qui oppido, finitimisq; imperitavit agris, sub Vladislao Rege, cui ob virtutem, reique militaris peritiam cum primis ille fuisset acceptus. Dum Iacobus ipse & superstitioni ratione hac it obviā, & ne qui è popularibus, aut accolis, ut sunt humana ingenia, dum explorandi studio capitur, antrum ingressus, aut ruina delectus, aut aspiratione tetra afflatus, diem illic obiret, quam ipse causam esse duceret nullius ingredientium reditus. Locus is igitur & aditu difficilis est, & natura manúque permunitus, quíque pacis tempore propter asperitatē ab habitatoribus destituatur, qui sub ipsum montem, vicum maximè frequentem inhabitant, cui nomē est ad Marcos. In eo vico collocatis Rex equestribus copijs peditatum ferè omnē distribuit in colle qui vertici ex adverso obijcitur, interiecta convalle nudæ arboribus, horrida saxis, accessu aspera ac difficili. Dispositio hic peditatu, delegit Rex loca statuendis bombardis, magnoq; fabrorū labore structis, congestisq; absque calce lapidibus, castellum ædificat. Quo perfecto, viam subvectādis ad castellum bombardis per obliqua, confragosaq; montis latera complurium dierum, plurimorumq; hominum opera stravit, produxitq; in summum. Rex hortari videtur, uti pro meo instituto, & Regionum, & locorū tum novas, tum veteres appellationes referā, quo quæ dicuntur à nobis, apertiora fiant legentibus. Vetus Cāpania per Augusti tempora ab meridie mari Tyrrheno: ab occasu Tiberi: Sarno flumine ab ortu: Hernicorū ac Samnitium montibus à septentrione claudebatur, multos populos, ac gentes, præclarissimasq; intra se urbes continens. Post clades igitur

Vicus ad Marcos.

Veteris Campaniæ limites.

Italicas ab exteris illatas nationibus, postq; eversionem Romani imperij, fines quoq; mutati sunt, & cum ipsis finibus Regionum nomina. Itaque tractus is omnis qui est à Tiberi ad Tarracinẽsem saltum, post Amarenum Latij oppidum per Velitras, Syrmonetam, Setiam, Privernum, Tarracinámque, Maritima hodie ora dicitur, corrupta autem à vulgo appellatione Maremma, videlicet quòd mari adjaceat. Qui verò tractus, Prænestinum pòst agrum, per Valmontonium, Ferentinum, Anagniam, Frusinonem, Ceparanum, Aquinatem ad agrum porrigitur, suo nomine hodie quoque Campania vocatur. Vterque autem tractus Romanæ Ecclesiæ ditionis est. A saltu verò Tarracinensi, finibusque Ceparanensibus Neapolitanum regnum incipit. Quodq; agrorum atque urbium ab eo saltu, ijsque finibus ad Sarnum usque fluvium, cui nunc Scaphata nomen est, interiacet, Leboria terra dicitur, appellatione inde ducta, quòd quæ terra à Latinis olim Campania diceretur, à capiendis fructibus, atque ab ubertate soli: quíque nunc Capuanus est ager, quòd Græcæ illum tunc gentes atque urbes colerent, eadem nominis similitudine, Leborij dicti & agri, & populi. Quocirca exigendis vectigalibus Regij quæstores, divisis provincijs, tractum hunc Leboriam appellavere terram, in qua sunt Fundi, Hydris, Cajeta, Mola, Casinates, Suessa, cujus ager Albanus quondam dictus est, Theanum, Venafrum, Capua, Caserta, Aversa, Puteoli, Neapolis, Nola. Cui adjungitur ab isdem quæstoribus, Samnij quoque pars ea, in qua est Bovianum, & Isernia, qui ager recenti nomine est Molisius, Molisio ab oppido, à quo originem duxere qui agro quõdam impera-

Maremma.

Campania.

Scaphata idẽ qui Sarnus.

Etymon Leboriorum cãporum.

Molisium oppidum.

imperaverunt. Qua è re familia quoque Molisia hodie agnoscitur. Subvectis igitur summum in collem bombardis, multo hominum labore, majore jumentorum, bovumque pluribusque diebus frustra absumptis, quòd oppidi mœnia septentrionem versus, quà bombardis exposita erant, in summo erigebantur vertice : cum tamen universum post ea oppidum in austrum vergat. Itaque quòd tormentorum longior esset jactus, murique humiliores, ictus ipsi frustrabantur bombardarum. Nam aut supervehebantur propugnacula, aut montis percutiebant saxa, verticisq; exesas cautes, quibus muri impositi. Neque huic rei adhiberi remedium poterat, non temperandi pulveris, non ad normam minutius exigendi, atque ad metam, & ad iactum lineas. Quæ res Ioannem Martianumq; invitavit, quòd pollerent peditatu ad invadenda tormenta, eosque qui in præsidio pedites, equitesque in colle ad castellum constiterant. Itaq; intempesta nocte per anfractus viarum perlatus, Andegaviensis miles, ubi propior factus est castello, magnis sublatis clamoribus vigiles invadit, eósq; qui in præsidio erant, cedit, fugatq; : castellúmque adortus tandem per vim eo potitur, vulneratis primò, inde captis qui ad bombardas intra castellum excubabant, in quibus fuere strenui ac nobiles viri. At qui ad Marcos in castris vigilias agebant, re per clamores cognita, accurrunt. Rex & ipse, ut quisq; armatus offerebatur, alium post alium summittit, donec copiæ omnes armatæ ad signa constitere. Et jam prima rubescebat aurora, cum hostes conspicati ascendentem militem, superantèmque montis ardua, relicto castello, tormentísque, non expectato primo-

Martianus de invadendis tormentis cogitat.

rum ascensu, cum captivis per montes citato gradu Suessam se recipiunt. Rex territabundus, quãquam oppidanis excidium, direptionem, cædemque minitabatur, irrito tamen incœpto, paucis pòst diebus inde abijt. Verùm enim irritam obsidionem, utque incassum cederent conatus tanti, fusus repentè cœlo nimbus efficit, laborantibus, ac penè enectis siti popularibus. Nam quòd menses aliquot nullos aër hymbres dederat, & quod in cisternis erat collectum aquarum, id omne exhaustum cum esset, languentibus maximè agrestibus, cunctis denique ob aquarum inopiam postremò metuentibus, nefarium ad sacrum Magicaque ad maleficia concursum est. Quod in summis miserijs, ultimáque aquarum penuria perditissimis à sacerdotibus commentum esset, dum impiè agendo, Dei simul iras, & aëris turbationem, ac tempestates excìunt. Inventi enim ex oppidanis, atque obsessis sunt, qui nocturnis in tenebris, deceptis castrorum vigilijs, per asperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes secum imaginẽ affixi ad Crucem CHRISTI, maledictis illam prius ac diro persecuti carmine, pòst in mare execrabundi immerserint, cœlo, mari, terrísque tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere profanis militum artibus student, ritum nefarium secuti, quo, ut dictum est, in hujusmodi necessitatibus elici hymbres putantur, asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam cecinere funestum carmen. Pòst Divina Eucharistia in illius os, palamque inicta, conclamatum asinum funereis cantibus, vivum tandem ibidem pro templi foribus

Rex ad oppugnatione Moluſij desistit.

Pluvia arte Magica provocata.

Abusus Eucharistiæ sceleratus.

tibus humavere. Hîc verò vix dum perfecto sacro obnubescere aër, ac mare agitari ventis cum cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum, terræque horrescerent, volitarent evulsæ ventis arbores, discissáque fulminibus saxa complerent auras fragoribus: prorupit tanta è nimbis pluvia, hymbrésque tam validi, ut non cisternæ modò colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupésque exustæ solibus, torrentes undequaq; prolapsos diffunderent. Itaque Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocaverat, frustra ab ea habitus, ad Savonem vetera in castra redijt. Cæterùm existimare Deum iratum, beneficium pro scelere referre, neque pij est hominis, neque rerum naturæ callentis atque pervestigantis causas. Quo enim majores invaluere sive hyeme, sive æstate æstus, cœlique ac terræ siccitates, eo tempestates consuevere pòst sequi fœdiores, nimbíque magis procellosi. Habente hîc castra Ferdinando, levibus quidem ex initijs agitari cœptum est de pace, Martiano popularium iras ob famem, futurum in annum verente, Ferdinando autem metuente Tarentini perfidiam, quódque intelligeret quartana illum magis magisque indies premi, ex eo cupiente in Apuliam quamprimum, finitimâque Tarentini locis loca cum exercitu proficisci, ad naturæ extremos casus. Itaque æquis conditionibus pax fit, paci additur alterum affinitatis vinculum, Beatrixque Ferdinandi filia; quæ pòst Matthiæ Hungariæ Regi nupsit, Ioanni Baptistæ, Martiani filio despondetur, permittente Pontifice,

Rex ad Savonem redit in castra.

De pace cum Rege agitatum.

Paci additum affinitatis vinculum.

quôd uterque & vir, & uxor, alter è sorore, è fratre altera, Alphonsi Regi liberis orti essent. Móxq; ex convento Beatrix à Ferdinando Suessam, ad Helionoram sororem mittitur, futurum pignus & securæ pacis, certi matrimonij, cũ esset uterq; impubes. Andegavienſi publica fides data, tutò se Isclam ad Torellam conferendi, quibus cum etiam vellet è suis: cæteris in quæ loca, & ad quos vellent accedendi potestas permissa. His igitur peractis, Rex extrema parte æstatis in Apuliam profectus, positis ad Luceriã castris, inde ob selopetorum, colubrinarũmque diurnos, nocturnósq; disploſus, repentinâsque cuiusque modi militum generis cædes, dimissa obsidione Manfredoniam petit, quam versus cum è Campania discederet, ænea comportari tormenta iusserat. Itaque uno fermè tempore & Rex propter mœnia metatus est castra, & carri cum tormentis, alijsq; machinis eò pervenere. Quibus adversus muros à septentrione ad iactum admotis, paucis diebus quassata mœnia, dirutæq; turres, dedendæ spem urbis pollicebantur. Cum iam in castris ob summam commeatas inopiam penè tumultuatum est, stipendiáque conclamari universo à milite cœpta. Rex igitur quo sub spe stipendiorum è vestigio solvendorum exercitum promptum, paratumq; ad imperata haberet, Barolum ad ea comparanda proficiscitur. Eo vix digresso, navigia duo onerata fabis, atque à Tarentino sub speciem exercendæ mercaturæ ab Vigilijs, quod maritimum est oppidũ, missa, cum appuliſſent, ad litus consitere: admonitíque navigiorum ac fabarum dominí, non licere, qui amici essent, obsessam eos urbem ingredi, aut adiuvare annona, fabam in

Rex in Apuliam proficiscitur.

Manfredoniam petit.

Regius miles tumultuatur.

continenti expositam Regio quæstori vendidere: quam per equitum ac peditum cum distribuisset capita, hac ratione triduí consulvit exercitus totius fami: cum interim ducibus oppugnationem parantibus ventum est ad deditionis conditiones, quarum medius Barolitanus cum esset Barnabâs, scriptis ijs quæ ad Regem mitterentur, dum inter cives, militésque pacata seruntur colloquia, ad muros atque ad portas facto ex improviso impetu, ducum fraude ac prædæ cupiditate per ruinas mœnium irruptum est in urbem, eáque fœdissimo exemplo direpta, atque inter sacra profanáq; discrimen nullum habitum. Quæ res ingenti Ferdinandum dolore affecit, qui ne statim regredi Manfredoniam ad exercitum posset, aliquot dierum febricula effectum est. Interim arx Sancti Angeli dedita cum thesauris, qui in ea erant, missusq; ad eam accipiendã cum præsidio IOH. IOVIANVS PONTANVS, qui Regis iussu in castris remanserat, quo ducibus adesset copiarum in administrandis rebus. Descendentem in Apuliam Regem Antonius Agellus, & Antonius Vidanus Tarentini Legati adierunt, ijq; Romam, uti aiebant, ituri pòst habitum cum eo congressum, Rex illos ad Ioannem Antonium remisit, qui aggravante quartana Idibus Decembris in arce Altemuræ diem obijt. Mors tamen eius suspicione non caruit. Nam uterque Antonius in suspicionem cum veniisset, initi cum Rege consilij, subminatus (in cubiculo solus cum esset, ac sine testibus) Tarentinus eis fuerat ubi Tarentum, quò properabat, perveniisset, securi quam primum in illos animadversurum. Id a puero qui assiduus in cubiculo versabatur, clan-

Arx S. Angeli dedita.

Ioh. Antonius Altemuræ moritur.

culum, & quasi non audisset exceptum, atque ad alterum ex Antonijs perlatum, à quo blanditijs, pollicitationibúsque delinitus puer fuerat, præproperandam ad necem perpulisse utrunque creditum est. Itaque ad multam noctem iugressos cubiculum, ut qui repentinum aliquid afferrent, somno, morbóque oppressum strangulasse, statímque ad Regem misisse mortis nuncium. Multáque comperta violentæ mortis signa statim divulgatum est. Rex accepto nuncio, missísque qui urbem, atque arcem acciperent, cúmque ijs simul Marino Tamacello, fideli & cauto viro, qui duodecim millia aureúm ex arce, magnámque auri atque argenti summam inde in castra ferret, accito è Manfredonia milite, solutóque stipendio ad Ausidum pergit: atq; inde movens in agro Tranensi consedit, tantisper ibi moratus, dum qui post Ioannis Antonij mortem, Barensi in terra motus fierent ab exploratoribus significaretur. Inde verò cum ad Quartanam movisset sylvam, manéque solis sub exortum, innumerabilis ferè sturnorum numerus palustribus è locis in aëra perlatus cum esset, ingruens ex improviso falco accipiter, eos repente fugat ac dissijcit, tantúsque invasit aves metus terrorq;, uti inter acies convolarent, ac si armatorum ad ordines confugerent, magna exultatione incedentis agminis, felicique bene vaticinantium militum præsagio. Quo augurio profiscens Rex, ad sylvam ubi perveniisset, nuncios accipit, urbes ferè omnes & Barensis, & Hydruntinæ terræ invocare Ferdinandi nomen, ac salutare eum Regem. Quædam etiam statim oratores in castra misêre, quósque ipsæ vocant Syndicos, qui publico populorum nomine seque, urbesque

Marinus Tamacellus.

Quartana Sylva.

Augurium.

Barensis & Hydruntina Terra Ferdinandum Regem salutant.

bésque dederent. Cum autem factus esset certior Ferdinandus, Iulium Antonium Aquævivum Tarentini generum, cum viginti equitum turmis in armis esse, idq; studere, quo Baro urbe potiretur, in cuius arce ad quadraginta aureûm millia servarentur, Trilicium versus castra movit, ubi pluribus diebus cum haberet castra, Barum atque arcem ipsam finitimis cum oppidis recipit. Interim Iulius Antonius, qui vivente etiam Ioanne Antonio Regis foverat partes quòd & populos in Regem inclinanteis cerneret, & spurium Ioannis Antonij filium, nequaquam eo ingenio præditum nosceret, qui succedere paterno imperio dignus atque idoneus videretur, cum Rege pactus, liberali ad illũ animo in castra suis cum copijs venit, vexilláq; veneratus est. Inde Rex dispositis opportuna perloca copijs, Tarẽtũ profectus, pacata omnia invenit, nullúmq; fuit alicuius nominis oppidum ad quod non accesserit benignè, liberalitérq; acceptus à civibus, quos ipse publicè, privatímque ac presertim benemeritos, quósque prosecutus est privilegijs, muneribus, beneficijs, aliósque liberavit vectigalibus, alios ornavit stipendijs, equestríque prærogativa. Compositísque Regionum carum rebus, sub ipsum Ver Neapolim redijt victor, opibúsque & fama insignis, diversis etiam oratoribus qui ad eum convenerant, alijsq; & bello, & pace claris viris, in ijsque Alexandro Sfortia, qui ad eum è Theatibus venerat, ac Bartholomæo Cardinale comitantibus. Duxit autem secum & Iulium Antonium, cuius opera, consiliísque in maximis pacis ac belli rebus ex eo usus est: cuius etiam ductu multa pòst & fortiter gesserit, & feliciter administraverit:

Iulius Antonius.

Rex Barum recipit.

Rex Tarentum profectus.

Alexander Sfortia.

Iulius Antonius Ferdinando consiliatur.

tametsi

tametsi in toga quàm in armis non minus vir hic claruit, ad præstantissima quæque natus munia domi, forisq;. Ingredientē Neapolim Ferdinandū nobilitatis ordo populusq; nullo non honoris genere cumulavit. Gaudij, lętitiæque à viris, mulieribus, omni denique ætate in templis, porticibus, compitis, privatorūmque civium domibus signa promiscuè præbita. Is postquam & civium, & oratorum rebus, qui ex Italiæ urbibus gratulatum multi venerant, satisfecit, reversus ad belli studia, Isclæ obsidione acrius intendit, datq; maritimæ rei operam. Hinc Ovi arcem multis prius usus artibus corrumpendis custodibus, concutit, admotis ingentis crassitudinis tormentis, in cassum tamen, multorūmque operum, & dierum jactura. Longè verò pòst fame coactus, præfectus illam dedidit, qua undique perquisita, præter salis pusillum in ollula, fasciculúmque salitæ brassicæ, nihil omnino esui quod esset, in arce repertum est, adeò fortibus atque obstinatis animis præfectus, defensorésque extitere. Inter hæc agente ad Isclam Ioanne, tum rebus alijs, præsertímque missa clàm annona, tum interceptis Martiani literis, cognitum est, illum nova cum Ioanne inisse consilia, idque modò expectari, dum exactæ messes essent, frumentáque intra oppida relata, ne renovato bello fame premeretur, popularíumque metuendi tumultus Martiano essent. His perceptis consilijs, multa cum animo suo agitans Ferdinandus, illud primùm curabat, ne ratione aliqua suspectam habere Martiani fidem putaretur, quodque Neapolis gravi laborare peste cœperat, quo urbem multitudine vacuam faceret, per hanc speciem statutis Leborio in campo tabernaculis

Ovi Arx dedituir Ferdinando.

Martianus nova consilia animo volvit.

culis eò se recepit, assiduo venatu, aucupijsq; nunc Capuano, nunc Aversano se exercens in agro. Quodq; Caldoræ in Ferentanis hostiliter adhuc agerent, ut qui debellaturos eos esset, soluto militibus stipendio, convenire eos Rosarum ad Mansionem jussit: atq; ubi maturæ segetes visæ sunt, repentè ad Savonem universo cum exercitu profectus, Martianum ad se in castra omnibus cum copijs evocat: quò ni statim proficisceretur, illum se pro hoste habiturum, agrumq; ejus omnē hostiliter populaturum significat. Ille primò timens, pavénsque prius etiam omnia tentaturus videbatur, quàm ut Regis se fidei permitteret armati, & inimicum præ se ferentis animum: tandē & suorum admonitionibus, & quòd popularium fame laborantium animos verebatur, iratos jam, & de rebellione cogitantes, ad Regē vultu, orationeq; quammaximè composita in castra venit, ab eoq; benignè acceptus est. Cum eo Rex permulta egit tum de rebus suis alijs, tum de conciliandis, aut debellandis Antonio, reliquísque Caldoris. Ille verò aliquot post dies, ex quo in castris manserat, quiescente in tabernaculo Rege, manè sub exortum solis, equo per castra præter solitū devectus, deambulansq; cum paucis, ac subinde quasi multa animo agitans vultum immutabat, aliò atque aliò sese vertens, nunc humi fixos tenebat oculos, nunc cœlum suspirās, aurasq; suspectabat. Quod animadversum cum esset, Regiq; perlatū, jussit diligenter vadum observari fluminis, quo è loco ad Carinulas fugienti (neque enim amplius duobus millibus passuum oppidum aberat) itertutum erat vadum prætergresso. Incertus igitur, atque animi dubius flactuansque diutius cum fuisset,

Caldoræ hostiliter agunt

Martianus capitur.

fuisset, tandem ad vadum jam citato equo repentinus ferebatur. Ibi interceptus à custodibus, captivusque Capuam, atque inde Neapolim Regis jussu ducitur. Qui statim urbibus, atque arcibus illius potitur, Helionora cum liberis, ac Beatrice Aversam deducta. Ipse confestim cum exercitu in Samnium, Ferentanosque profectus, receptis in itinere castellis, atque oppidis ferè omnibus, quæ Caldorarum essent, castris ad Vastum Amonis positis, quod olim Istonium fuisse multa docent, acri illud obsidione premit. Qua in obsidione propter multitudinem æneorum tormentorũ, quòd permulti quotidie passimque ac promiscuè in castris caderent, atque alij coxis, alij brachijs aut humeris mutilarentur, fœdè mortes, vulneráque fœdiora essent, multa præter opinionẽ Ferdinando contigêre. Futuram nanque brevi Istonij obsidionem præsagiens Antonius, cum ipse se Riparellæ contineret, quòd id Castellum natura maximè munitum esset, locóque summè edito positum, strenuissimum quenque, ac sibi usu ipso cognitum ex ea quam secum habebat copia, ad urbem tuendam præmiserat: præfeceratq; præsidio Ranerium Ligninum Neapolitanum, uxoris suæ fratrem, acri juvenem ingenio, constanti fide, manúq; admodum promptum, ac maximo quoque quòd offerretur periculo exultantẽ. Horum igitur opera, pertinacibúsque effectum est studijs, ac laboribus, uti Rex obsidionem tandem omitteret, plurimis diebus magna cum suorum cæde frustra absumptis. Itaque dispositio milite finitima per castella, qui ne commeatus in urbem inferretur prohiberet, fame Istonienses compellere ad deditionem decrevit. Ipse ad constituen-

Rex oppida Caldorarum occupat.

Istonium frustra à Ferdinando tentatum.

Ranerius Ligninus.

das

das Regionis ejus res conversus, illis compositis, sub autumni exitum in Campaniam regreditur. Antonius post Regis digressum, relicto Riparellę præsidio, cum ea quam secum habebat, manu hostem frustratus, nocturno tempore itinere maximè occulto, Istonium ingressus, populares primo cohortatus, multa spe ac pollicitationibus illos honerat. Deinde cum intelligeret cives diutius famem nullo pacto toleraturos, Restainum filium ad Regem in Campaniam misit, qui cum eo de se dedendo, deditionisque conditionibus ageret. De qua Neapoli cum ab Restaino ageretur, interim Iacobus Caraffa, quem Rex militibus qui in finitimis Istonio castellis hyemabant, præfecerat, clàm cum primoribus agere de deditione cœpit: quos ad ultimam propè famem redactos sine spe maritimi, aut terrestris subsidij, oneratos etiam promissis facilè in sententiam suam pellexit. Itaque quo maximè tempore Antonius sperabat Regi se pacatum filij opera, resque è sententia pro temporum tamen statu compositum iri, tumultu in foro exorto, excitantibus illum Thoma, Petro, & Francisco fratribus, è Sanctorum familia, à tumultuantibus capitur, confestim Regio invocato nomine. Cujus rei certiorem cum fecissent Ferdinandum, ejus jussu Antonius Aversam perductus, arcis præfecto custodiendus traditur. Paucos tamen post dies, Restaino filio procurante quòd captus is fuisset interea dum deditione ageretur, resignata prius Riparella, è carcere liberatur, constituto satis etiã liberali stipendio, quo Neapoli privatus cum uxore ac familia honestè viveret. Is verò haud quaquam multos post menses, sub speciem

Antonius Restainum filiũ ad Regem in Campania misit, ut de pace agat.

Iacobus Caraffa.

Antonius capitur.

Liberatur Riparellæ dedita.

curan-

curandæ ægritudinis, cum se Baianas contulisset ad balneas, Romam inde comparatis clàm navigijs fugit: nec multò pòst Viterbium, inde Firmum in Picenum proficiscitur. Ad ultimum verò Esim petijt, ubi diem haud multos post annos obijt: vir specie quidem, atque alijs corporis muneribus abundè clarus atque excellens, quibus si animi quoque dotes accessissent, in eas nunquam calamitates incidissent. Per idem tempus Alexander, qui Pisauri hyemaverat, maturato in Marsos reditu, iunctis cum Matthæo ac Roberto copijs: nam & ipsi ex hybernis prodierant, Aquilanum in agrum progreditur, tentaturus per idoneos homines civium animos. Illi igitur Tarentino mortuo, prostratis atque attritis Andegavienssium rebus, famem etiam cum timerent, agrorumq; vastatationem, oblatas ab Alexandro conditiones accipiunt, ac per eum impetrata venia, Regi sese dedunt, accipiente urbem eam Regis nomine Nicolao Statio, qui tum apud Alexandrum Regis iussus iussu agebat. Quæ deditio(nam civium ipsorum haud exigua in Pontificem Romanum inclinabat pars) Ferdinandi rebus plurimum auctoritatis addidit ac virium. Eæ namque urbis eius erant opes, civiumq; ipsorum vires ac facultates, ut facilè in quam ipsi declinarent partem, Aprutij reliqui populos fermè omneis in eam traherèt. Hæc urbs Amiterni de excidijs paulatim crevit, quod oppidum Sabinorum quondam fuerat, idq; maximè celebre Aboriginum etiam temporibus, qua tempestate Aternus illud amnis nondùm alijs auctus fontibus medium secabat. Aberat tum haud multum ab Aterno viæ viculus de fonte dictus Aquula, quod nomen hodie quoque pars ea

Alexander Aquilanum in agrũ progreditur.

Nicolaus Statius.

servat novæ urbis Aquilæ. Diruto igitur Amiterno per ea tempora, quibus extincto Romano imperio Italia ab externis est nationibus occupata, cives diversi, alius alium in vicum cum concessissent, aucta maximè tum civium, tum convenarũ frequentia est Aquula, propter agri opportunitatem, fontisque ipsius usum, atq; ubertatem aquarum & pabuli. Nam pecuarijs è quæstibus Aquila præcipuè crevit. Sensim itaque atq; non unis temporibus convenientibus accolis, forũ efficitur rerum venalium, emporiúmque Regionis totius, finitimorum denique vicorum omnium ratione hac conventus & caput. Cujus etiam frequentiæ accessit Forconij propinqui oppidi eversio. Nam & Aquilæ propinquũ ab exortu Solis agrum Forconensem vocatum comperior. Adhæc & deleti etiam oppidi, alióque de nomine etiamnum extant vestigia. Cum igitur aucti divitijs convenæ, hostileis timerent incursus, inito simul consilio decrevêre, uti dimensi solum, quantum abunde satis esset, regionatim in tot distribuerunt partes, quot vici ad inhabitandum convenissent, singulísque partibus, quæ hodie quoque nomina vicorũ servant, singulis attributis vicis, solum universum mœnibus undique cinxerunt: quique brevis ab initio dictus fuerat nomine de fontis Aquula, auctus pòst civibus, atque opibus, prolatis etiam finibus facta est Aquila, urbs quidem ipsa civibus, autoritate, & opibus clara, Regionisq; totius caput. Nam & populus ipse quanquam lanitio deditus ac texturæ, maximè tamen bellicosus est, finitimisque undiq; formidini, nec minus etiam Regibus, qui Neapoli imperant.

Aquilæ.

Forconium.

Aquila.

LIBRI QUINTI FINIS.

IOANNIS IOVIANI PONTANI RERVM SVO TEMPORE GESTARVM, LIBER SEXTVS.

Ænaria.

DVm hæc biennio fermè geruntur, Ænariæ interim res insulæ factæ indies asperiores erant. Carolus enim Torellæ frater, comparata octo triremium classe, magnóque biremium, aliorumq; navigiorum numero, ingentem omnis generis rerum prædam in Isclam convexerat, séque maritimæ Campaniæ oræ maximè formidolosum fecerat, Quo tempore Regius miles munitionibus inclusus, magisque ipse obsessus, quàm qui obsideret, fame, sitíque laborabat, atque ad extremum adductus deditionem meditabatur. Adhæc mare infestum undique: Campanorum litus ab incursionibus minimè tutum: maritimæ cõportationes è Brutijs, Sicilia, Hispanijsq; ab ultimis diremptæ: demum nulla non navigatio importuna maximèque periculosa esse, ac timeri jam ne Torella prædæ precio, allectationéque praedis ad se diversarum gentium prædonibus,

Tyrrhe-

Tyrrhenum omne, Siculumq; infestum mare redderent, neque Hispanis, in quorum manu maritimæ tum res erant, satis credi, neq; alia via provideri posse. Quibus malis quo prospiceret Ferdinandus, nec tamen quibus videret, satis sciens, plurima diversaque animo agitabat. Quoniam autem locus admonet, insulæ situm ac soli naturam paucis exponam. Ænariam à continente tractu motu terræ aliquando evulsam multa docent, excesæ rupes, solum cavernosum, soli natura continenti persimilis, arida, & calidis fontibus scatens, nutrit intestina incendia, unde alumine plurimo abundat. Quin etiam his ipsis annis Bartholomæus Perdix, Genuensis negotiator Neapolim petens, cum insulam præterveheretur, animadvertit aluminosos quosdam sparsos in ora maris scopulos. Annis enim circiter centum ac sexaginta tribus antequam hæc geruntur, ruptis repente terræ visceribus exanhelato incendio, non modica sui parte Ænaria conflagraverat: quę eruptio & viculum igne absumptum pòst voragine absorpsit: & quâ Cumanum spectat litus, provolutis ingentis magnitudinis in sublime saxis, fumo, flammis, pulveréque immistis, postq; per agros sparsim impetu suo jactatis, maximè uberem atque amœnam insulæ regionem vastavit. Qua tempestate quædam etiam saxa scopulorum instar in litus provoluta cum essent, ea Bartholomæus fornacibus pòst excocta, in alumen dissolvit. fudítque, revocata arte ea, è Roccho Syriæ ab se allata; ubi ipse plures annos negotiatus esset, quæ multis antea seculis in Italia jacuerat. Gignit ager nobilissimi generis triticum, fert & generosissimum vinum, estque hortensium frugum

Situs & Natura loci.

Bartholomæus Perdix.

gum maximè ferax, populares insulæ vicatim habitant, positus ipse plerunque tumulosus & arduus: insurgit in ea mons apprime editus, in cujus penè vertice fons scatet eodem quo & ipse mons nomine Abocœtus, ab avium frequentia (ut arbitrantur) dictus, cum reliqua insula gelidorum laboret penuria fontium: litora incurva magis quàm recta, cœlũ clemens ac salubre: jungitur monti in quo est urbs sita, mole manu olim jacta: universæ ambitus complectitur decem & octo circiter passuum millia, abest fermè decem à continente, dividitur à Prochyta freto non satis amplo. In eam Alphonsius ejectis inde antiquis colonis victor è militibus qui secuti eum essent, maximèque Hispanis coloniam deduxit, arcémque quammunitissimam struxit. Cujus pòst & arcis, & oppidi, & insulę universæ moderationem cum demandasset Lucretiæ, ea permittente Rege substituit & arcis custodiæ, & moderationi popularium Ioannem Torellam, Antoniæ sororis ejus virum. Hìc Alphonso mortuo, cum dominandi cupiditate teneretur, violato jure fidei ac necessitudinis, restituêre primo eam Lucretiæ contempsit, dein quòd intelligeret illam cum Andegaviêse sentire, re Ferdinando significata, ab eo sibi & urbem, & insulam impetravit. Atque haud multo pòst (ut erat insatiabili avaritia incredibili ambitione, summa inconstantia, perfidia etiam barbara) cœpit cum Ioanne clàm agere de amicitia, promissáque ab illo sibi Prochyta, statim cum Petro Coza, qui insulæ imperitabat, simultates primo, pòst apertas etiam inimicitias exercêre. Hinc Ferdinando majoribus curis presso, trajecto triremibus freto, expositisque in litore militibus, insu-

Abocætus mons.

Ioh. Torella Æneadæ præfectus.

insulam populatur: mox comparatis necessarijs, oppugnare oppidum decrevit. Cúmque à Rege monitus, ne fidelem, & sibi maximè acceptum hominem armis peteret, nec ab incepto desisteret, ac tantum non fame coactum Petrum ad deditionem coëgisset, tandem Rex necessitate victus, cõparata classe, Torellæ militem Prochyta expulit, liberatúmque obsidione Petrum commeatu plurimo ac militibus juvit. Torella per hanc occasionem confestim ad Andegaviensem descivit, quem pòst ad se confugientem urbe acceptum, opibus etiam suis fovit. Quod ni Tarentini secuta brevi mors esset, transmisso in Brutios cum triremibus (uti convenerat) Ioanne, insequenti anno bellum priori longè infestius calamitosiúsq; instauratum iri apparebat. Igitur Ioannes in Iselam delatus, conspectà munitionum natura, primo mediocribus prælijs infestare Regios, eos extra munitiones excitos sauciare, fatigare, haud quiescere sinere: pòst ne castris egrederentur, prohibere, arcere à lignatione, nequid ab insulæ popularibus importari posset, cavêre: sclopetis, colubrinis, bombardis die noctúque infestare: multos in propugnaculis, non paucos intra tabernacula vulnerare, aut membris mutilatos lacerare, donec eos cædibus, vulneribus, mutilationibus, fame, siti, lassitudine, pestilentia è diutino labore, necessitudinéque exorta affectos, ad ultimam rerum ac malorum omnium difficultatem artibus his redegit. In hac summa rerum omnium inopia illud eos maximè angebat, quod clausi terra, mariúque undique, quo in statu res suæ essent, significare nec Regi poterant, nec ab illo certiores fieri, quid pararet, quid ab ipsis parandum esset,

quando præsidium expectandum, omni itinere, terra, mariq; intercluso. Itaq; Rex magno nuntiorũ discrimine ab ijs qui Abocœtum tuebantur montem, de suorũ difficultatibus certior factus, re in senatu sæpius disceptatâ, cum omnes de fe-rendo subsidio desperarent, quippe cum hostium classes abunde potens, pollénsq; esset, contrà Regi eo tempore præter triremũ unam maritimi apparatus nihil esset: in ea consiliorum infirmitate, consternationéque animorum, Ioannes Pous triremis eius præfectus, cæteris animo perculsis omnibus ipse animi plenus: At, inquit, longè

Ioãnes Pous triremis præfectus.

„ secus ego sentio, Rex, longèq; alia mihi mens, „ aliudque à vobis consilium est, Duces. Mihi est „ animus, expositis ab altera insulæ parte in terram „ militibus, occupato monte qui mari imminet, „ inde decurrere, gladióq;, & hasta, modò lectus „ mihi miles detur, aperire ad munitiones viam, „ hostémque ferro medium cædere, & commeatu „ immisso liberare ab fame, obsidionéq; munitio-„ nes. Huic sententiæ alij ut generosæ fortiq; fortes ipsi assentiebatur, contrà alij ut temerariam aspernati repudiabant, metu in maius adversatiorum res tollente. Tum Pous rursus: Vobis, „ inquit, viri regia de re tantũ agitur: mihi de Re-„ gia, & mea de salute, item incolumitate, bonisq; „ meis omnibus. Si vicero, Regijs, & meis rebus „ iuxtà consuluero: sin fortuna, quod nullo pacto „ reor, inceptis meis inviderit, Regi nihil amissum, „ mihi vitáque & fortuna omnis in æquo mea po-„ nitur. Et vos quidem Isclæ res desperatas habe-„ tis, ego verò eas è calamitate utvindicem, meo „ rerumque mearum omnium discrimine laboro, „ & conor. Nolite quæso tantâ meis mihi pariun-

dam-

dam periculis laudem invidere: dabo vobis, mihi credite, hoc uno facinore confectum bellum. Rex probato eius consilio, triremi confestim instructa, duabus cum biremibus, minoribus item navigijs duobus, delectis ter centum peditibus è veteranorum numero, commeatu navigijs impositio, noctu è Neapoli solvere eum iussit. Ille tenebris, silentioq; feliciter usus ad finitimum montis littus applicat, peditatúq; exposito, triremíque alijs cum navigijs Caietæ petere portum iussis, montem nullo prohibente ascendit, amicéq; acceptus, signo cognito ab ijs est, qui montem tuebantur. Nam summo in iugo Nicolai sacellum est, atque haud procul vetus munitio ad propulsandos repentinos insultus olim constituta, cui peregrina, barbaráq; appellatione nomen est Bastida. Hi communicatis simul consilijs è vestigio mittunt qui de subsidij adventu obsessos certiores faciant, & quid agendum sit doceant, signũq; inter se committendæ pugnæ constituant. Nuncij quòd penetrare ad munitiones undique circunsessas ab hoste nequeunt, Poum biduo frustrati sunt, qui in expectatione rerum erat. Tertio die Andegavienſis consilij huius inscius incendiariam machinam admoveri munitionibus cum iussisset, ea obliquè tracta, in quem minimè locum oportuit declinavit, motuq; ipso magis accensa, flammam simul, ac fumum ingentem edidit. Quod conspicatus Pous, metuensq; munitionibus à conflagratione, instructa acie descendit è monte. Partem ducebat cohortis Fantagutius, vir maximè strenuus: partem ipse cum Oriola, homine impigro, & ob fidem Regi cognito. Vbi ad locum ventum est, signo dato occupatum

Bastida.

Fantagutius. Oriola.

expugnandis munitionibus hostem ex impro-viso adorti, magnum terrorem incutiunt. Illi pectore adverso fortiter incurrentes sustinent. Ac nunc hi, nunc illi, fortuna belli domina varian-te, loco cedunt, multi vulnerantur. Strenuè utrin-que pro gloria, pro vita, pro libertate pugnatur. Regij eruptionem è munitionibus expectant. An-degavienses illinc paucitatem despiciunt, hinc eru-ptionem verentur. Itaque inniſi viribus Regios a-liquantum propellunt. At qui intra munitiones clausi frandem hactenus timuerant, ubi cædes, vulnera, fugas, impressiones eminentioribus è tur-ribus conspicantur, confirmatis maximè animis erumpunt. Editur pugna rara & nobilis, forti-búsque utrinque animis decertata, utrinque pro salute pugnantibus Vtraq́, in dextra acies spem, salutem, libertatem repositam habet: Regia si cesserit, nullo se loco tutam credere. Andegavien-sis in medio constituta hostium, non fugæ, non receptui locum habêre, dúces, centuriones, præ-fecti hortari, adoriri, ferire, milites alij impellere, alij cedere, pars capere multi capi, vulnera, cædes, casus promiscui. Vtrinque clamores tolli, utrin-que pro pugnæ eventu, aut fuga significari, aut victoria. Tandem Andegavienses ab fronte at-que à tergo arctius, pressi superantur, nec sustén-tata impressione, pluribus aut cæsis aut captis, reliqui in fugam versi, pars intra molem, alij pon-tibus qui expositi in litore erant, in triremes se recipiunt, alij in mare prolapsi minoribus à na-vigijs excipiuntur. Dux ipse Andegavienſium in fluctus maris mento tenus immissus ægre à suis intra navem sublevatur. Victor Regius, fugato hos-te, munitiones ingreditur. Pons consolatus ma-gis

Andegavienses succumbant.

Ducis Andegavensis periculum.

gis quàm cohortatus, liberũ iam ab obsidione militem, laucios curari, commeatum importari, præsidium per munitiones distribui imperat. Languidos aut morbo gravatos inde devehendos curat. Nec multo pòst, constitutis è sententia rebus omnibus, confirmatísque militum ac populariũ animis, ad montem revertitur. Illi victoria elati, spéque atque animorum pleni, felicia omnia sibi promittunt, ex eóque hostem à munitionibus, atque à continente prohibent. Pous è monte ad litus digressus, ascensa è vestigio navicula, quo discessus hostem lateret, Caietam ad triremen devehitur, statímque Formiano solvens litore Ilvam petit, ubi intellexerat Regias triremes expectare. Hæ simul inde digressæ Neapolim versus dum feruntur, Argentario haud procul à promontorio, quatuor triremes, ac biremes totidem Puniceas obvias habent, in eásque strenue illatæ, unam è biremibus capiunt. Quo minus insequantur fugientes, obstitere Andegavienses triremes, dum timetur ne insequentibus ipsis à tergo inferantur. Itaque felici navigatione usæ, Neapolim paucis diebus advehuntur. Atque haud multo pòst, Ioannes Tarentino iam mortuo, desperatis rebus suis, in provinciam inde Narbonensem enavigat, relinquẽs in Regni Neapolitani populis, atq; apud nobilitatẽ præcipuè, per magnũ sui desideriũ: cum esset maximè compositis moribus, integra fide, incredibili continentia, summa constantia, magno in Deũ merũ, in homines liberalitate ac gratitudine, iusti, honestiq; apprime colens, ac supra Gallorum hominũ ingenia gravis, severus, circunspectus. Ferdinãdus igitur Ænariense ad bellũ conversus, cõparata classe decem triremiũ,

Ioannes in Narbonensem provinciam enavigat.

Galcerandus prædo.

totidémq; onerariarum, ac biremium sex, ei Galcerandum Hispanum prædonem præficit. Ille complureis menses, navibus opportunè dispositis, urbem sic cinxit, arcuitq; commeatum, uti tandem ad summam annonæ inopiam redactus Torella fratrem è Provincia arcessitum certiorum fecerit, ni quàm primùm subveniatur, de se rebusq; suis esse omnino actum: maturaret igitur, se vel paucissimos dies vix esse toleraturum, verendāq; interim popularium inconstantiam, præsertim urgente fame. Carolus re cognita, ac matutandum ratus, onerata frumento navi, instructisq; triremibus, nocturnis diurnisq; remigationibus, ad ferendum subsidium cum properaret, ubi in conspectum venit insulæ, inito cum præfectis consilio, triremem maximè omnium instructam, cui erat Delphinæ ob celeritatem nomen, quæ onerariam remulco traheret, præmittit. Ipse cum omni numero speciem præ se fert magno impetu inferendi sese ex improviso in Galcerandum: ratus hac ratione, dum Regia se classis instruit, dum ipse sese minabundus ostentat, omnem Regiæ classis impetum in se tracturum, Delphinam interim quasi parum animadversam ad oppidum, ipsámq; montis rupem appulsuram cum commeatu: quo facto fugam ipse esset in altrum abrepturus. At Sancius Samudius in statione collocatus cum esset, conspecta Delphina, minimè cunctandum ratus, summis viribus in illam rostro invectus, edita cruentissima pugna, eam cum oneraria capit. Quod ubi Carolo cognitum est, spéq; animoque destitutus, confestim in fugam vertitur. Galcerandus instructa classe, in altum provectus, diurna, nocturnáque remigatione fes-

Sancius Samudius.

sos ip-

fos ipse recente remige facilè assecutus, præter unam, omnes cum Carolo, alteroque è Torellæ filijs capit, captásque secum Ænariam perducit, ac utranq; simul & victam, & victricem classem in ancoris ad fretum sistit. Quod ubi Regi nunciatum est, ingenti cura liberat; ac gaudij plenus, cum Ximeno Duræa, Siciliæ Legato, qui haud multos ante dies Neapolim ad Regem venerat, ad Misenum profectus, Galcerando, præfectisq; gratulatus, gratias illis egit, quòd fortiter fecissent, quòd feliciter rem gessissent, quòd eo facinore ultimam bello manum imposuissent: ijsq; magnificè collaudatis, quid gerendum: quid à quoque administrandum esset, constituit, statimque Neapolim regreditur. Tum verò urbs victoriæ certa, festa omnia agere, viri, mulieres, cives, peregrini, senes, impuberes per urbem discursare, ad litus currere, molem pervagari: qui victrice classe rediissent, sciscitari, gratulari, complecti, virtutem eorum in cœlum ferre, convivia parare, publicè, privatúmque lætari, quòd mare liberum, quòd navigatio secura, quòd tandem pax terra marique omnino esset parta. At Isabella Regina qua erat pietate, & in Deum cultu victoriâ Deo acceptam referre, ipsa Mariæ aras, ipsa Divorum templa adire, venerari, parvos liberos ante se ferre, cum ijs ante illorum imagines procumbere, gratias agere, vota solvere, supplicia pluribus d e bus facere: nihil civitas universa, nihil nobilis, ignobilis, sacerdos omittere, quod ad declarandam lætitiam, nihil Isabella, quod ad gratitudinem erga Deum, erga Divos. Divásq; testificandam pertineret. Torella amissa classe, capto fratre, ac filio, distitutus omni spe, de deditione per

Ximenus Duræa.

Torella cum Ferdinando tranſigit.

Duræam

Duræam cum Rege egit, per quem paucis antè diebus etiam tentaverat: exolutis sibi à Ferdinando aureûm nûmûm quinquaginta millibus, oppido, & insulæ simul cedêre. Res igitur Ximeno procurante convenit his conditionibus, uti Torella oppidum Regi traderet, ipse liber tutúsq; cum vxore, liberis, réque omni familiari in Siciliam deferretur Regijs duabus triremibus. Carolus, frater, & è filijs alter, liberi, suique iuris essent Ximenus conventorum præs, ac fideiussor essent, Antè tamen quàm ille triremibus impositus vel a faceret, Ferdinandus coràm exhortatus est cum, uti cum universa familia Neapoli remaneret, rerum se præteritarum immemorem futurum, neq; liberis defuturum pollicitus. Ille Regi gratias cum egisset, Neapoli solvens in Siciliã primò, pòst in Hispaniam Tarraconensem, quæq; illi erat patria, Barcellonem perlatus est: vir profectò levitate ac perfidia sua, deterrima quaque sorte ultimóq; supplicio dignus. Et hic quidem belli huius Neapolitani finis atque exitus rerum fuit. Cæterùm cum Regni urbium Princeps Neapolis, atque caput sit, antiquissimáq; cæterarum ferè Italiæ urbium omnium, quæ nunc florent, de ea si pauca dixero, neque alienum suscepto operi, & importunum minimè videatur, tum propter vetustatem ipsam, & urbis nobilitatem, tum ob rerum plurimarum sive natura, sive hominum arte, industriáque comparatarum, copiam, atque excellentiam, quibus ipsa affatim, mirificeq; abundat. Quia verò vetustas ipsa, rerúmq; remotissimarum obliteratio, earúmq; cognoscendarum cupiditas ita expostulat, altius quædam repetam, & perquisita, & cruta longo studio, multáq; antiquitatum

Narratio prolixior de urbe Neapoli.

quitatum perveſtigatione & cura. Nec verò vitio mihi dari velim, ſi antequam de rerum Neapolitanarum loquor originibus, Italiæ res à remotiſſimis etiam ſeculis repeto, & qui, & quales eam populi, aut Reges ab initio tenuêrint, in memoriam revoco. Detur hoc veniæ laboribus meis, compenſeturq; repetitioni ipſius remotior fortaſſe explicatio cum utilitate lectionis: quod condonari mihi non impudenter forſan videar poſtulare. Igitur Italiam, cui pòſt univerſæ nomen eſt hoc inditum, paulatimq; prolatatum finibus, imperióq; ab Ionio mari ad Alpes uſque complexum eſt omnia, quæ ſupero, inferóque abluuntur mari, habuêre in initio Vmbri, genus hominum bellicoſum, acre, imperij cupidum, quique paulatim mediterraneis ac montanis à locis digreſſi, mare verſus Hadriaticum fines protulerint, ipſi reliqui, ſuperſtitésque diluvioni, quæ Deucalione regnante in Græcia, ab Ægyptijs, Græciæq; ipſius ſcriptoribus extitiſſe memoratur. Qua tempeſtate Atlanta abſorpta inſula rerum quondam in occaſu potita, unde etiam nomen Pelago inditũ, irrumpente Oceano, mare hoc immiſſum eſt mediterraneum, quo tunc ſubmerſa atq; hauſta fuêre cuncta, quibus nunc inrerjectis Europa, Africaq; inter ſe atque Aſia deſtinentur. Fabuloſa ſanè res exiſtimata, propter Poëtarum decantata admirabiliter ea de re carmina, cęterùm quæ nec à natura ipſa rerum adhorreat, & Agyptiorum conſentiat hiſtorijs. Hos ante tenuêrant Liburni partem eam, quæ eſt ad ſuperi maris ſinum. Quibus pulſis Vmbri armis eã occupauêre, quaq; imperium protulêrent, tractum omnem vocavere Vmbriam, viris pòſt oppidíſque diuturnum ob

Ac primum de tota Italia.

Vmbri.

Atlanta inſula.

Liburni.

domi-

dominatum maximè frequentem. Liburnis finitima tenuêre Siculi, atq; Aborigines, gens indigena, vel, ut alij volunt, ex Arcadia profecta, Duce Oenotro, Lycaonis Arcadiæ Regis filio, qui postea genti nomen dederit. Cujus etiam frater Peucetius oram alteram superi maris occupaverit, eaque sit ab illo appellata Peucetia, quæ antè fuisset Iapygia. Regium itaque nomen gentis universæ ab Oenotro cœpit, post quem aliquo interjecto intervallo Italus, & ipse Rex ijsdem est à populis dictus. Ab Italo autem & Morges, & Siculus qui à Morgete fratre dissentiens, dedit parentibus sibi populis nomen Siculis, perinde ut ab illo altero nominati sunt Morgetæ. Atq; hæc quidem omnia multis ætatibus ante obsessum à Græcis Ilium. Hodie quoque post Marsorum atque Aquilanorum fines est ager, qui Siculorum nomen servat, mutatâ prima nominis litera. Cicli enim pocantur. Nam & Sicilia insula ex illis dicta, ab illiteratis hodie hominibus Cicilia dicitur, eadem mutata litera. Est & Vallis item Ciciliana quæ Præcutinorum est in Vestinis, qui sunt inter Aternum, atque Truentũ amnes, quę Regio Piceni quondam fuit, nunc verò est Aprutij. Succesſit deinceps illis Latinis belli Troiani temporibus, à quo prisci vocati Latini. Inter Siculos autem atque Aborigines diutius certatum cum esset, accessêre Aboriginum opibus Pelasgi, quibus è Thessalia pulsis, ad eam cum adnavigassent oram, quæ est proximè Pad ifluminis ostia, postque aliquantum temporis ejecti cum inde ab Vmbris essent, Aborigines ipsi dedêre eis sedes in Reatinorum finibus, eorumque auxilio, commixtis viribus, Siculorum res vehementius attri-

Siculi & Aborigines.

Peucetius Oenotri ij frater.

Morgetæ.

Cicli.

Latinus.

Pelasgi.

vêre. Quibus denique attritis, Siculi relictis sedibus, graviſſimos poſt labores ac pericula in Trinaciam traiecêre: quam occupatam, ſuo, è nomine vocavêre Siciliam. Tenuerunt autem in initio Itali, qui ab Oenotrijs ſunt, Aboriginibúsq; profecti, quantũ interim agri Tiberi continetur, Lyriq; fluminibus, eaque priſca fuit Italia, ijq; Italici populi. Tiberim ultra tenebant tunc Hetruſci, quos Tyrrhenos etiam dictos volunt. Hi paulatim eo potentiæ pervenerunt, ut Vmbrorum ipſi imperium deleverint, omníſque Italia ab exteris nationibus, præſertímque à Græcis ob illorum potentiam fuerit appellata Tyrrhenia. Supra Hetruſcos tenuêre Ligures, & ipſi antiqua gens, quæque auſa ſit venienti in Italiam Herculi ire obviam, inſtructâ acie. Quin etiam quorundam opinio fuit, Aborigines illorum aliquando fuiſſe colonos. Hetruſcos diutius imperantes, ſuperatis Alpibus, Galli pepulêre univerſo ex agro, quem ultra Apenninum montem ac ſecundum Padum fluvium poſſederant, quorum etiam oppidum fuit Sena, quæ hodie quoque Gallica agnominatur. Trans Lyrim verò, proximíſque Lyri regionibus, diverſis tamen ætatibus imperitavêre Auſonij, Opici, Oſci, Hetruſci, Samnites, Campani. Auſonij quidem videntur fuiſſe antiquiores, quã ut ab Auſone, Vlyſſis filio, nomen acceperint. Nam & partem illam terræ Brutiæ, quæ eſt ad mare Ionium, ſatis conſtat longe prius vocatam Auſoniam, eamque Auſones primos tenuiſſe, & mare ipſum Auſonium appellatum: &, ut Halicarnaſſeo placet Dionyſio, quod poſt vocatum eſt Tyrrhenum, ante Oenotri adventum ab accolis mare dicebatur Auſonium. Opici verò fuere, qui

Hetruſci.

Ligures.

Galli Hetruſcos pepulêre.

Sena.

Auſonij. Opici. Oſci. Hetruſci. Samnites Campani.

Mare Auſonium idem quod Tyrrhenum.

&

& Ausonij, ipsi indigenæ, ut Rutuli, ut Volsci. At Osci Padi accolæ, ac pulsi ipsi, suis Opicos è sedibus pepulêre. Hos dein Cumani à Chalcide deducta Colonia, Hippocle Cumæo, & Chalcidense Megasthene Ducibus. Hi cum opibus autoritatéque aucti admodum essent, subiecere sibi finitimos populos. Omnem post eis agrum ademere Hetrusci, ac variante fortuna, Samnites Hetruscis. Dicti autem Samnites à nostris initio Sabelli, ipsique à Sabinis orti, postquam in Sabinorum nomen transiere, qui ante Oenotrij fuerant, atque Aborigines. Ex ijs deinde agris Samnites hoc ejecere Campani, quorum Princeps fuit urbs Capua: à Samnitibus quoq; profecti sunt Lucani, qui secundum eos trans amnem Silarum sedes sibi imperiúmque compararunt. Permultis tamen ante Lucanos ætatibus, imperitaverant ea in Regione Pelasgi, atque Oenotrij. Vnde insulæ duæ in Lucanorum mari sitæ, Oenotriæ appellatæ, atque ab Oenotrijs orti Itali, Morgetæ, & Siculi illis successêre. Inter quos diutius etiam bella gesta. Qua è re à Græcis scriptoribus pars ea vocata est Italia. Vltimi autem Lucani à Samnitibus emissi occupavêre Regionem, éque ducis nomine vocavêre Lucaniam. A Lucanis orti Brutij, pastoralis initio gens, susque ab domibus digressa. Post eos quod reliquum est, tenuêre Græci, ad mare Ionium, diverso tempore, pluribus deductis colonijs, in plaga præsertim maritima, unde magna etiam Græcia olim dicta. Nec tamen defuêre è Græcis scriptoribus qui arbitrati sint, oram Italiæ illam ultimam, quæ Isthmo contenta peninsulam quasi quandam efficit, Italiam initio dictam ab Italo quodam, quem populares, propter

Cumani.

Sabelli.

Lucani.

Oenotrij.

Brutij.

Magna Græcia.

pter sapientiæ probitatisque opinionem, quam ipse etiam dicendi suavitate concitasset, Regem sibi constituerint. Satis tamen constat tum Hesperiam, tum Ausoniam ante Herculis in Italiã adventũ à Græca præsertim gente vocari solitam. Hic status penè rerum in Italia fuit ante bellum Troianum, & post Æneam atq; Ascaniũ Albę regnantem, donec Romanorũ res adolevere, ipsiq; tandem Italiæ sunt potiti. Vt verò ad Opicos redeamus, à quibus Thucydides tradit, Siculos fuisse ejectos sedibus, quòd videlicet Opicorum tunc celebre esset nomen, Phlegræus eorum ager fuit, in quo pleriq; volunt gesta, quæ de Gigantibus memorata sunt in fabulis, ab in testinis terræ incẽdijs dictus. Quo in agro principes extitere urbes Cumæ, Puteoli, quæ Græcè est Dicæarchia, & Neapolis. Hanc igitur, finitinamq; orã, quæ est ad amnem Lyrim, Vlyssis, belliq; Troiani temporibus tenebant Lestrigones atq; Sirenes: tenuere & Cimmerij, genus hominum furtis ac latrocinijs assuetum: hiq; specus quàm domos magis incolebant, deductisque intrinsecus sub terrã cuniculis diversabantur. Cumque celebre apud ipsos oraculum esset, fieréntque Avernum ad lacũ sacra in Ditis patris honorem, in quibus, evocatis manibus, futura noscitabantur, hac ratione multos mortales, qui ad sacra conveniebant, atq; ad oraculum consulendum, deprehensos in meatibus, locisq; subterraneis spoliandi libidine clàm obtruncabant. Demum scelera eorum deprehensa, ipsi supplicio affecti, sedesque eorum eversæ ac penitus deletæ. Opicorum insula fuit Prochyta, fuit Ænaria, fuere & Pontia, & Pandateria, & quæ dicta est de Sirenis unius nomine Parthenope. Nã & ab alterius quoque sepulchro Leucosia

Dicæarchia.

Cimmerii.

Prochyta.

Parthenope.

dicta est etiam brevis quædam insula Pestanum contra sinum posita. Ac tametsi quæ de Sirenibus dicuntur, pleraq; habentur fabulosa: proditum tamen est memoriæ, atque ita hominum opinio tenuit, unius ex eis conditum sepulchrũ editiore in colle ad ultimum maris sinũ dedisse colli nomen, vocatumque illũ ex eo Parthenope, quod nomen, pòst fuit etiam urbis ejus quæ nunc est Neapolis. Quia verò & Surentum quasi Surenetum, & promontorium ipsum quod Minervę dicitur, Lapides sunt olim Sirenum dicti, quoque insulæ item duę Sirenusæ, quæ post Capreas, Posidoniati, hoc est Pestano, ac Salernitano adiacẽt sinui, quo in sinu fuit olim Pestum, nuncque in promontorij ejus capita posita est Acropolis, quantum conjectura uti licet, & fabulæ videntur innuere, hæ imperitasse sinui, locisque ijs videntur. Quando prisci etiam autores tradunt Surentum urbem, ipsumq; in quo constituta urbs est, agrũ ac promontoriũ, Sirenum quondam sedes fuisse, perinde ut Circe imperitavit finitima in insula, ut Calipso in alia etiam Ausonij maris insula. Annon regnavit Babylone Semiramis, in Ponto, Phrygia, Bithynia Artemisia? nonne Punicum auspicata est imperiũ Didò? Florentibus maximè Gotorũ rebus imperavit in Italia Amalasuntha, Theodorici regis filia. Nec verò multis antę nos seculis Amatildis Comitissæ res in Italia non in primis fuere illustres. Nónne duę, diverso tamen tempore, Neapolitanũ regnum moderatæ sunt Ioannæ? Itaq; permultis etiam post Sirenes seculis Ænaria sub Neapolitanorum reipublicæ jurisditione tenebatur: & cum ab illis aliquando bellica extracta vi fuisset, Imperatoris Augusti jussu fuit eis restituta. Et à qua matrona nomen accepit insula Parthenope, perinde

Surentum.

Ænaria Neapolitanis subdita fuit.

de ut ab altera Leucosia, est de illius sepulchro dicta, nimirum cum ea post mortem sepulta in colle esset, continenti imperitaverat, & in quo sepeliri se cavit loco, & celeber per id temporis locus is erat, & viventi dominæ gratus admodum atque in delitijs habitus. Nam & honos sepulturæ religiosissimus semper fuit, etiam quibus temporibus literæ nullo ferè in honore essent, & generosissimo cuiq;, decreto etiam publico, in maximè celebri urbis aut agri parte, dabatur sepulturæ locus. Traditum est enim (de re ut maximè vetusta loquar) Apud Orvinium antiquissimum ac maximè quondam nobile Aboriginum oppidum, Augusti etiamnum tempore non murorum modò fundamēta, & fossas extare veteris magnificentiæ testes, verumetiam sepulchrorum monumenta magno ambitu, operosisq; aggestionibus, atque in sublime editis. Itaq, sepulchrū ipsum indicio est Parthenopē colli imperitasse, qui subjectę imminebat stationi, atque ad sinus ipsius caput, eque Regione Surentum spectabat, quæ Sirenum ipsarum sedes tunc esset. Quem ad locum quòd naves quendā quasi in portum applicarent, collis ipse frequens erat habitatoribus, æque ab accolis ac nautis celebratus, isque obliterato priori nomine, pòst in matronæ memoriam, atque ab ejus sepulchro Parthenope agnominatus. Cujus pòst loci frequentiam auxere Cumani, atque è Chalcide Eubœæ profecti coloni, auxere & Rhodij quo tēpore rebus maritimis plurimū valebant, deducta illic Colonia, locóq; in oppidi formam redacto. Nam Græcam eam fuisse urbem, id verò certissimum est. Quòd autem eo ab loco quadringentis fermè passibus oppidulum aberat, secundum litus, ac sub montem ad meridiem positum

Orvinium Aboriginum oppidum.

Palæpolis. situm, cui Græca nomen esset appellatione Palæpolis, idque brevitate sua habitatores non caperet, crescente iam multitudine, quo habitandi laxior ferebat commoditas, multi eò continuè immigrabant, ob diversandi amplitudinem. Quocirca augescente in dies novo oppido, illinc comportandis mari mercibus, hinc soli ipsius opulentia, cum ædificijs illustraretur, & hominum frequentia, quo ab veteri differret oppido, novo paulatim nomine, & ab ipsis incolis, & ab navigantibus, vocari pro Parthenope, Neapolis cœpta. Nam ad tempora Romanorum usque, ut Livius tradit. urbes erant duæ, populus unus. Brevi igitur ob loci opportunitatem, convenarumq; frequentiam in urbis excrevit magnitudinem. Opibus verò atque autoritate valuisse tunc plurimũ mœnia ipsa plenè docuere, quorũ vestigia (quòd hodie quoque quædam extant) videntur admirabili quadam altitudine artificioq; fuisse constructa, ut minimè mirum fuerit, Annibalem Pœnorum Ducem illis visis fuisse ab obsidione deterritum, Convenisse autem eum in locum proximis è vicis atque castellis plurimos, docent pervetusta quædam urbis Regionum nomina, quę hodie quoque & publicis & privatis scriptis servantur, ut Baiana vicina Baianus â colonis dicta, ut à Cimmerijs Cimmeria, quibus urbis partes tæ quondam fuerint ad inhabitandum distribueæ. Transiens quoque in Italiam ab Hispania Hercules, post Cacum impotentem hominem in Latio domitum, liberatumq; ab eius dominatu regionem, Campani maris oram cùm pervagaretur, reliquit monumenta perpetua Avernum ad lacum sua, perq; oram illam omnem itinere atque æstate fessos, Græcis potissimum è socijs, traditis

Neapolis dicta quæ Parthenope vocabatur.

Regionum in urbe Neapolitana nomina.

eis

eis sedibus collocavit, quod in Latio item, locisq; in quibus post ea Roma crevit, antè fecerat. Reliquit & proximè Neapolim paulò supra Palepolim, qui locus hodie quoque Hercules dicitur, & ultra Neapolim ad fontes, qui ab illo Herculani sunt dicti, ibíque Heraclea condita, & ultra Heracleam apud Pompeios, quo in loco expositа ab occasu solis abvecta prædа, pompam egisse dicitur: qua tempestate loca illa omnia essent Græcis ab inhabitatoribus maximè frequentata & culta, propter locorum amœnitatem ac litoris. Advetera quoque Neapolis mœnia, Nolanámque ad portam extat sacellū Salvatoris, quod ad Herculis viam dicitur: & in eadem urbis Regione Mariæ ædicula quę ad Herculem. Adeo multa Herculis monumenta & intra urbem, & extra etiam permanent. Post ipsam verò Palæpolim, in qua nova nunc est arx cum adiectis hortis; póstque montem qui Palæpoli imminet, promontorium protenditur in meridiem, quod à delitijs sortitum nomen est, Pausilippum: è Regione verò alterum existit promontorium mediū inter utrumq; sinum constituens, Lapides olim Sirenum appellati. Inter autem lapidosos promontorij vertices, sparsóq; naturali quadā tum voluptate, tum artificio quasi scopulos loca sunt inter seminata, ac sparsim consita, ea amœnitate, & cultu, ijs etiam delitijs, ut ab ijs illectamentis dictæ olim sint cantu Sirenes irretisse navigantes, traxisseq; peregrè venientes homines ad inhabitanda saxa. Ac mihi quidem visus est Virgilius ad eorum locorū imaginem finxisse Elysios secessus, ut cum ait:

Pausilippus.

Secreti celant calles, & myrtea circum
Sylva tegit. ---

Literæ in Italia.

Nec verò non eodem mihi tempore visa sunt litera-

Literæ in Italia.

literarum ſtudia, qualia tunc eſſe poterant illic & extitiſſe, & cœpiſſe, quæ poſt modū tanta creverint frequentia, ut quod de vocis ſuavitate & cantu attributum eſt Sirenibus, id fabulæ locum dederit ex eloquentiæ ac literarum ſtudijs, diſciplinarumq; cognitione & cultu. Nam & Zeno & Parmenides ſatis propinquis è locis fuêre oriundi, quos ante & alios quoq; fuiſſe veri eſt ſimile, quãdo hi duo eſſent & ipſi ſeculis noſtris fortaſſe incogniti, niſi eorum Ariſtoteles in rebus phyſicis, & poſt eum ſcriptores alij meminiſſent. Iccirco & ante Pytagoram & metapontinas illas ſcholas fuêre Sirenum in Regionibus bonarum artiũ ſtudioſi permulti: quod Numæ Regis Romani diſciplina inſtitutionesq; declarant. Ea quoq; quę de oraculis, deq; ad Avernum traduntur ſacris, fieri absq; literarum cognitione ac profeſſu minime poterant. Etenim rerum cognitiones per ea tẽpora penes ſacerdotes erant, & apud Græcos extitiſſe tunc literarũ notitiam, docuit Nicoſtrata Evandri mater quę eas in Latiũ attulit. Sed videamus iam Neapolitana ad mœnia omniũ illa tẽpeſtate magnificentiſſima: qua quidẽ tempeſtate mare quod illic curvari ſenſim incipiebat in ſinũ, radices allidebat collis, atq; inter vetus novumq; oppidũ breviuſculus quidã conſtituebatur ſinus, quędamq; quaſiſtatio: quod ſpatium diuturnitate temporũ, hymbriumq; limoſis è monte decurſibus, ut quotidie cernitur, in continentẽ abijt terrã idq; noſtro tempore ædificijs refertum eſt. Moles quoque poſteriore ætate ab regibus iacta portũ nunc efficit. Ipſius quoq; ad collis ima fontes tum manabant ſcatebroſis ſub rupibus, qui nunc etſi pauciorib⁹ in locis, in ipſa tamẽ maris ora ſupter ędificia defluẽtes ſcaturiunt. Collis igitur ipſe & ad mare impoſitus

Zeno. Parmenides.

Oracula ad Avernum.

Nicoſtrata Evandri mater.

Neapolis ſitus.

situs rupibus, & mediterraneis insurgebat, vallibus que præterquam ad litus cingentibus. Circum verò eum mœnia, ab imo in editū assurgentia eminebant ingenti mole saxis, ac singulari artificio cōstituta, aggestitia materia intrinsecus arte iniecta, quatenus collis altitudinem, summūq; æquarent solum. Adhæc turris maximè frequentes, ipsæque extra muros ductæ adæquato pòst solo insurgebāt ingenti vastitate minacibusq; fastigiatæ propugnaculis maria ac terras superbissimo quodā prospectu despectabant. Quæ omnia annis ducentis ac quinquaginta ante ætatem nostram Corradus demolitus est Rex. Pòst verò Romanis urbis eius ambitum promoventibus, & valles fuêre maxima è parte colli æquatæ ad urbis ipsius positū, usumq; inhabitantium, & mœnia pluribus etiam locis ad solum dejecta. Nam & Adrianus Augustus templum in tumulo proxime portam, quæ ad mare ferebat, qui locus hodie quoque Portus dicitur, ædificavit miræ amplitudinis, idque postea collapsum ab insequentibus est principibus instauratum: qua ex ædificatione parte ab ea paulatim per ætates promotum est oppidum ad muros fermè Palæpolitanos, meridiem versus, quáque etiam solis occasum urbs spectat. Post Hadrianū quóq; & ante illum, potissimum autem Antoninorum temporibus, multa magnáq; intra urbem condita fuêre ædificia, ut vallium nunc ipsarum ne vestigium quidem ullum relictū appareat: effectúmq; est, ut pervetusta illa magnificáq; cum primis mœnia penè universa; ædificijs cingeruntur. Nostra verò ætate Alphonsus Ferdinādi filius, prolato ad solis ortum atq; ad septentrionem pomerio, & munivit ea m partē urbis, & illustravit, erectis ingentis crassitudinis muris pipernino è lapide, quā-

Adrianus Augustus.

Antoni urbē Neapolim amplificat.

quam inchoasse videri solùm potest, id quod nos ipsi scimus animo illum destinasse. Priscæ quoque urbis magnificentiæ præter ipsa mœnia maximo est indicio fluvius intra urbem inductus, excavato saxo, in quo vetus urbs tota inerat fundata, eáque cuniculatio atq; effossæ spec⁹ deductæ subter maximè celebres urbis vias: atque ad singula quadrivia, in quæ urbs quondam omnis distributa erat, excisi putei, è quibus vicinia hauriat. Ab hac autem ipsa cuniculatione deducuntur ad alia urbis loca, ædésq; nobilium aquæ, tum ad puteorū usum tum etiam fontium in urbis ijs partibus quæ vergunt ad mare. Ipsa verò cuniculata effossio, ductilésq; aquarum cavæ & latæ sunt admodum, & decursu minimè recto, quò dum ad angulos sæpius aqua refringitur, reddatur salubrior. Quocirca & decurrit & strepit, sonorum in saxosi modum fluminis: antiquum sanè opus, ac priscæ cuiusdā magnificentiæ præclarum testimonium. Extant in ea monumenta etiam illustria templi maximè inclyti Castoris & Pollucis, & item fori, ac secundum ipsum forum theatri: alterius verò theatri (nam duo ea in urbe fuêre, quorum alterum intectum erat) nullum apparet vestigium. Ipsa igitur theatra non urbanæ tantùm magnificentiæ indicia sunt, verum etiam certantium inter se ingeniorum, propter bonarum artiū studia, quæ in ea tum urbe mirificè florebant. Nam & Nero Augustus ijs in theatris ad Musicæ certamen prodijt in scenam, & propter liberalium artium studia, quibus Adrianus maximè fuit deditus, ipse quanquam Augustus rerumq; Romanarum moderator, non aspernatus tamen est oblatum à civibus magistratum, cumque perinde ac privatus ad ministravit. Ac mihi quidem visi sunt Romani imperatores, conten-

Templum Castoris & Pollucis.

Theatra.

contendisse invicem in magnificanda atque illustranda Neapoli, adversum quos civitas ipsa constantissimam ubiq; fidem servavit. Nam qua fide, qua animorum offirmatione fuerit post eam stragem, rerumq; calamitatem tantam, qua Dux Carthaginensiū Annibal populum Rom. affecit Punico secundo bello, ipsæ Romanorum historiæ docent. Neq; post dirutum à Gothis Romanū imperium, eandē non constantiam retinuit adversus eos, cui rem Romanam etiam qualemcúmq; tenuere. Nam qua humanitate doctos viros, quiq; ea in urbe literis, rerūq; naturæ cognitioni operā dabant, ives ipsi cōplecterentur, apertè illud docet quòd Græci Latiniq. Augustorum temporib. Neapolim unquam in studiorum suorum matris sinum secederant. Ea igitur in urbe cum decessisset Lucilius Poëta, publico à civib. funere est elatus. In eam ost. referri sua Virgilius iussit, Brundusij cum decessisset: qua in civitate tantæ admirationi & vivēs, & mortuus civibus ipsis fuit, ut in hunc usq; diem multa cùm magnificentiæ veteris monumenta, tum naturæ ipsius dona quædā ad Virgilium referantur. Secundum maritimam verò oram quædā etiamnū visuntur monumenta Lucilli piscinarū, qui locus Lucullanus hodie quoq; dicitur. Post quē sunt & Platamoniæ excavatæ ad lus ac manu hominum factæ specus, quas vetustas ipsa, salsaq; maris aspergo magna ē parte consumpsit, temporumq; ipsorum iniquitas, loca nimirum ad voluptatū, æstivasque deambulationes atque convivia excogitata. Sunt geminæ etiā cryptæ perforato monte Pausilippo, altera ad viā Puteolanam, in ipsoque ferè promontorij principio, quæ ab Alphonso Rege fuit, non modicè amplificata: altera ad montis in mare prominentiā, atque

Fides Neapolitā. adversus Romanos.

Neapolitanorum erga doctos humanitas.

Lucilius Neapoli mortuus.

Virgilius Brundosio Neapolim advehitur.

Piscinæ Lucilli.

Platamoniæ.

Cryptæ.

ad ipsius exitū, eaque maxima parte ab vetustate labefacta. Nec verò cives ipsi quàm otio, quàm literis dedisse minus bellicis rebus operam, ubi res ferret visi sunt. Siquidem è bellicis maximè exercitationibus ac laudibus, nobilitatem comparavere sibi tantam, ut Neapolitana nobilitas appareat & maximè ipsa vetusta, & diutius etiā magnificeque continuata. Quæ res effecit uti reges qui post Gothicas, Africanásque calamitates mari invectæ, regnum Neapolitanum tenuerunt, eam sibi urbem metropolim, eam regni caput constituerint. In ea regias, in ea arces in ea sepulchra ædesque statuerint sacras, ac diuturnis maximéque gravibus cōfectam bellis, restituere in pristinam faciem sint conati, Quam ad rem non mediocriter etiam invitavit eos cœli clementia, situs opportunitas, agrorum fertilitas, maritima opulentia, rerū deniq; omnium quæ ad victum opportuna sunt, mira & regionis ubertas, & ex navigationibus comportatio. Sed urbis nos laudationem quidem minimè, antiquitatem verò tantum referendā suscepimus. Igitur in hac urbe Ferdinandus pace parta, rebusq; è sententia cōpositis supra triginta annos regnavit cū interim multa bella pro socijs atq; amicis suscepta fortissimè gesserit, Turcas quoque qui Hydrunta, bonamque Salentinorum partem Rex improviso adorti occupaverant. Alphonsi filij industria, atque opera victos Italia expulerit. Qui si quibus artibus in initio regnum sibi comparavit, easdem id pace otioq; retinuisset, ut maximè felix est habitus, sic inter optimos fuisset principes numeratus.

Studia belli. ea civium Neapoli.

Coeli clementia.

FINIS.

INDEX

INDEX
IN IOVIANI PONTANI.

A

Acetatus mons. 694.
Acris. 603. dolo capitur. 604
Aërola deditur Ferdinando. 566
Ænaria. 692
Alexander Aquilanum in agrum progreditur. 688
Alphonsus Davalus. 513
Alphonsus capitur. 608
Alphonsus Rocellã obsidet. 620
Andegavienſium partium ſtudioſi Roma inducias pẽsunt. 659. Pericula. 598
Andria à Tarentino obſeſſa. 625. unde nomen ſortita ſit. 627 Tarentino deditur. 630
Anechinus Moremilis. 671
Angeli Michaëlis templum. 579
Anomeria deditur. 623
Antonius Centilia ſtudet rebus novis 508. Capitur. 515. Rocellam obſidet. 606
Antonius agit de reconciliatione cum Ferdinando. 599. Capitur. 686
Antonellus Traverſo ac Turio inſidiatur. 608
Antonij ad Maſium litera intercepta. 614
Antonius Gabadeus proditor. 623.
Antonius Olcina. 530
Aprutium unde nominatum ſit. 562
Aqua Dia obſidetur. 634. Capitur. 639
Argentium. 566
Articuli pacis inter Ferdinand. Regem & Iohannem Antonium. 654
Arx S. Angeli dedita. 618.
Atlana inſula. 703

B.

Baldaſini animi impotentia. 618. navigat in Siciliã. 620
Barnabas Marta. 585
Barnabas Baroli præfectus. 628
Barolum præda defertur. 584
Bartholomeus Tordix. 693
Barum. 596
Baptiſta Grimaldus in Brutios mittitur. 596
Baſilicata. 596
Biſtanum captum. 571
Boamundi ſepulchrum. 632
Boſillus Iudex. 523

C.

Caldora hoſtiliter agunt. Calliſtus

Callistus Papa, Alphonsi beneficiorum immemor. 504
Calvium capitur. 517. 519. 524
Campaniæ Veteris limites. 475
Campanorum defectio. 516
Capacium capitur, dum Masiũ captat. 617
Capitinata. 651. 595
Caraxiolus. 520.
Caroli successores inter se de Regno pugnant. 496
Carolus Sangrius. 576
Caprinum Castellum. 577
Casalia. 601
Castellani se dedunt Antonio. 574.
Catapanus. 595
Catuntianum oppugnatur. 519
Cava Civitas. 548
Caudinorum Castella. 566
Centiliæ. Vide Antonius cẽtiliæ.
Canusinum. 632
Chilon amnis. 641
Cicli. 704
Corvorum milvionúmq; pugnæ. 611. Corvorum industria. Ibidem.
Cossentia ab obsidione liberatur. 568.
Coxæ oratio pro obsidenda Neapoli. 540. Troiæ præfectus.
Crepicorium mons. 575
Crescentii religiosa militia. 550

D

Deiphobus. 526. 527
Dicæarchiæ seu Puteoli. 707

E

Ennecus Gevara moritur. 653
Euchariſtiæ abusus saleratus. 678.

F

Falcicula. 673
Federicus Vrbinas. 652
Ferdinandus Alphonso succedit. 497. Eius cum Tarentino bellũ 511. In Samnites proficiscitur. 523. Vita periculum à Marino. 524. Eius oratio ad milites. 535. 643. infœlix pugna. 539. Capuam movet. 565 in agrum Vesuvinum proficiscitur. 568. E Campania movet. 575. Rhodum proficiscitur. 577. Flumarim obsidet. 587. Expeditio contra Torellam. 590. Victoriæ ad portam Troiæ. 649 Eius prudentia. 652. Pacem init cum Ioh. Anton. 654. Ad Frentonem castra ponit. 655 Consilia contra Campibassũ. 656. Victoriæ variæ Ferdin. 672. Arcem trans Lyrim

vim expugnat. 673.
Ferentani à Ferdin. deficiunt. 522.
Florentini. 502
Flumaris obsidetur. 587
Forconius. 691
Franciscus Baucius Andriæ Dux. 573
Franciscus Fuscarus. 500
Franciscus Comes Casertanus. 549.
Frento flumen. 595
Frigus intensum tempore Solstitij. 575

G

Galassus occumbit. 607
Galeerandus pradò. 700
Galiardus. 547
Gallianò à Picinino obsidetur. 664. Occupatur. ibid.
Garganus civis Sipontinus. 580
Genuenses. 503
Georgius Scanderbegus. 585. venit in Apuliam. 586

H

Hercules Estensis. 522
Hispani parum fidi Ferdinando. 592.

I

Iacobus Caraffa. 687
Iacobus Galiota. 524
Iacobus vide Piccinius.
Iacobus Rhata Beneventanus antistes. 510
Iacobus Visinus, Sanctagathæ Dominus. 635
Ingenium præstat viribus. 598
Ioannes Antonius princeps Tarentinus, res novas molitur. 506. Neapolim contendit. 528. Altemuræ moritur. 681.
Ioh. Pons. 696
Ioh. Coxa. Vide Coxa.
Iordanus Columna Cardinalis. 561.
Ioviani Pontani vita. 483. 650
Isabella Regina laud. 517. prolixior de illa narratio. 565
Iscla insula. 591
Istonium frustrà à Ferdinando tentatum. 686
Iulius Antonius. 683
Invocatum ab obsidione liberatur. 572

L

Lavella. 633
Laurentius Mimatus. 630
Leborij campi. 628. Etymologia hujus nominis. 676
Liburni. 701.
Loisius Ieswaldus. 549
Loisius Gentilis, putatur esse Masius, & pro eo decipitur. 617 Loisius

Loisius Arenas agit de conciliatione cum Alphonso. 619
Lucenses. 502
Luceria à Ferdinando deficit. 522.
Lucretia Neapolitana. 573

M

Magna Gracia. 706
Manfredonium. 680
Vicus ad Marcos. 675
Maremma. 676
Maria Donata Pyrrhi uxor in arcè Minervia oppugnat. 630
Marinus Tamacellus. 682
Marinus Martianus qualis fuerit. 509. Molitur Ferdinando Regi necem. 524
Marsi à Ferdin. deficiunt. 522
Martianus parum providus. 587.
Martianus Anechino occurrit. 672. Nova consilia animo volvit. 684. capitur. 685
Masius Baresa præfectus Venusiæ. 514. Eius virtutes & vitia. 610. ad Brutios mittitur. 600, Basinianum petit. 602. catantiario movet. 606. Pugnat cum Centilia. 607. Terram novam recipt. 609. Eius mors. 611. consilia. 613. Oratio. 614. Fuga 617
Matthias Extendardus. 549
Melphia à ferribrachio condita. 652.
Michaelis Angeli templũ. 579.
Minervinum à Pyrrho ad Tarentinum deficit.
Molusium. 658. 676. 678
Morgetæ. 704
Mons Sanctangeli. 578
Motta 621

N

Neapolitani. 504. Sipontum obsident. 582. de Neapoli prolixior narratio. 702
Nicol. Anton. Caruleius. 669. mors eius. 599
Nicol. Clanciossus. 605
Nicol. Rosa. 576
Nicolaus Statius. 688
Nicolaus Tostus. 513. in agrũ consentinum impressionẽ facit. 515

O

Octavianus Montiflorius superatur à Cossentinis. 603.
Opici. 705
Oppidum capitur. 610
Orvinium, Aboriginum oppidum.
Ovi arx spoliatur. 592. Ferdinando deditur. 684

Panicus

P.

Panicus terror. 584
Pantagurius Oriola. 697
Parma Ferdinando traditur. 531
Parthenope. 707
Pausilippum. 615
Peligni. 563
Pentedactylus. 621
Petri Hubaldini consilium. 531
Petrinum. 674
Petrus Mandragonius. 549
Piciniuus. 553. Sanct-angelum obsidet. 554. multi se Picinino dedunt. 560. Aquam vivam profectus. 594. forte ejus stratagema. 637. Ejus cũ Iohanne colloquium. 645. Ad Troiæ portam pugnã instaurat. 647. Fugit Luceriam. 650. Ejus animus perfidus. 653. Contra Iohannem Celanam novum bellum movet. 664.
Pius Papa Ferdinando favet 505. laborãti succurrit. 573
Eius oratio contra inducias cum Andegavensi. 660. studet suis rebus. 670
Pluvia arte Magica procurata. 678
Pons oppidum à Ferdin. occupatur. 656
Pontem lateronẽ, Rex oppugnat. 657. Obsidionem ejus desevit. ibid.
Pontificum Rom. artes. 501
Prochyta. 707
Prodigia. 539. 612
Pugna corvorum milviorumque. 611

Q

Quartana Sylva. 682

R

Rainerius Ligninus. 686
Rebellio militum Ferdinandi. 655. 656. 673. 680.
Renati Classis in Provincia cõparata, è Liguria solvit. 515
Riparrella deditur. 687
Ritus jurandi in verba Regum Neapolitanorum. 588
Robertus Calatinus. 636. 671
Robertus Viscardus. 495
Robertus, Vide Vrsinus.
Rocca montis Draconis. 674
Rocella dediter Alphonso. 621.

S

Sabatium flumen. 514
Saccagninus. 556
Sancta Agatha tentata. 624
Sanctius Agerba. 623
Sanctius Carillus Calvio præfectus. 520

Santius Samudius. 700
Sancti-angeli mons. 578
Sangre. 658
Sanseverinus Ferdinando reconciliatur. 568
Sarnum 529. Arx Sarnensis oppugnatur. 593
Savonem Ferdinandus proficiscitur. 669. 679.
Scaphata, idē qui Sarnus 676
Scander idem quod Alexander. 586.
Scanderbegus venit in Apuliam. 586.
Senenses. 501
Simaris tentatur. 605
Simoneti oratio. 531. & seqq. mors. 538
Sinuessana Balnea. 668
Sipontum Neapolitani obsident. 582.
Siscar præfectus. 569
Spataphorus. 611
Stabiæ. 546
Sulmo à Picinino obsidetur. 665 fames Sulmonensium. 666. Deditur. 667.
Surrenti trepidatur. 547
Suventum. 708

T

Tarentini oratio. 543. rebus suis consulit. 567. Ardriam obsidet. 625. Legatos de pace mittit. 653
Templū Angeli Michaelis. 579
Theanum. 520
Torella Ænariam obtinet. 587 694. cū Ferdinando transigit. 701.
Tranensis obsidio. 594. Ferdinando deditur. 654.
Traversus fines Sancti-severinæ populatur. 609
Traversus ac Turius occidunt. 609
Troia. 641. quando & à quibus condita 641. Ecana olim vocata, & à quo diruta sit. 941. deditur Ferdinando. 651

V

Venetæ urbis incrementum. 467 classis Veneta. 595
Venusia à Tarentino capta. 511. à Ferdinando recepta. 512
Vigintimilius. 525. Antonium adit. 609
Vrsinus fortiter agit. 537. vulneratur. 538. prolixior de illo narratio. 551
Vrsus Vrsino se opponit. 537
Vrsus cum Ferdinando transigit. 588

X

Ximenius Durea. 701

FINIS.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA
14074

890